។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

កង្ខាវិតរណីបុរាណ-ដីកា

គន្ថារម្ភកថា

ពុទ្ធំ ធម្មញ្ច សង្ឃន្តិ-អាទិនា យា បកាសិតា;
ភទន្តពុទ្ធឃោសេន, មាតិកាដ្ឋកថា សុភា;
តស្សា ហិ លីនបទំ វិ-កាសនកោយមារម្ភោ។

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា

វិប្បសន្នេនាតិ វិវិធប្បសន្នេន។ កថំ? “ឥតិបិ សោ…បេ…. ពុទ្ធោ ភគវា, ស្វាក្ខាតោ…បេ…. វិញ្ញូហិ, សុប្បដិបន្នោ…បេ…. លោកស្សា”តិ (អ. និ. ៥.១០) ឯវមាទិនា។ **“ចេតសា”**តិ វុត្តត្តា តីសុ វន្ទនាសុ ចេតោវន្ទនា អធិប្បេតា។ តន្និន្នតាទិវសេន កាយាទីហិ បណាមករណំ **វន្ទនា**, គុណវសេន មនសាបិ តថាវ ករណំ **មានំ**, បច្ចយប្បដិបត្តិយាទីហិ បូជាករណំ **បូជា**, បច្ចយាទីនំ អភិសង្ខរណំ សក្កច្ច ករណំ **សក្ការោ**, តេសំ។ **ភាជន**ន្តិ អាធារោ, អធិករណំ វា។

ថេរា មហាកស្សបាទយោ, តេសំ វំសោតិ **ថេរវំសោ**, អាគមាធិគមសម្បទាយ តស្ស វំសស្ស បទីបភូតាតិ ថេរវំសប្បទីបា, តេសំ **ថេរវំសប្បទីបានំ**។ អសំហីរត្តា **ថិរានំ**។ **វិនយក្កមេ**តិ វិនយបិដកេ, អារម្ភានុរូបវចនមេតំ។ សុត្តាភិធម្មេសុបិ តេ ថិរា ឯវ។ “ពុទ្ធំ ធម្មញ្ច សង្ឃញ្ច បុព្ពាចរិយសីហានញ្ចា”តិ អវត្វា កស្មា វិសុំ វុត្តន្តិ ចេ? បយោជនវិសេសទស្សនត្ថំ។ វត្ថុត្តយស្ស ហិ បណាមករណស្ស អន្តរាយនិវារណំ បយោជនំ អត្តនោ និស្សយភូតានំ អាចរិយានំ បណាមករណស្ស ឧបការញ្ញុតាទស្សនំ។ តេន ពុទ្ធញ្ច ធម្មញ្ច សង្ឃញ្ច វន្ទិត្វា, ច-សទ្ទេន បុព្ពាចរិយសីហានញ្ច **នមោ** កត្វាតិ យោជនា។ អថ វា **“វន្ទិត្វា”**តិ ចេតោវន្ទនំ ទស្សេត្វា តតោ **“នមោ កត្វា”**តិ វាចាវន្ទនា, **“កតញ្ជលី”**តិ កាយវន្ទនាបិ ទស្សិតាតិ យោជេតព្ពំ។

ឥទានិ អភិធានប្បយោជនំ ទស្សេតុំ **“បាមោក្ខ”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បាមោក្ខ**ន្តិ បធានំ។ សីលញ្ហិ សព្ពេសំ កុសលធម្មានំ បធានំ អាទិភាវតោ។ យថា ច សត្តានំ ខជ្ជភោជ្ជលេយ្យបេយ្យវសេន ចតុព្ពិធោបិ អាហារោ មុខេន បវិសិត្វា អង្គមង្គានិ ផរតិ, ឯវំ យោគិនោបិ ចាតុភូមកំ កុសលំ សីលមុខេន បវិសិត្វា អត្ថសិទ្ធឹ សម្បាទេតិ។ តេន វុត្តំ **“មុខ”**ន្តិអាទិ។ អថ វា **មុខន្តិ** ឧបាយោ, តេន **មោក្ខប្បវេសាយ** និព្ពានសច្ឆិកិរិយាយ មុខំ ឧបាយោតិ អត្ថោ។ មហេសិនា យំ បាតិមោក្ខំ បកាសិតន្តិ សម្ពន្ធោ។ មហន្តេ សីលាទិក្ខន្ធេ ឯសិ គវេសីតិ **មហេសិ**។

សូរតេន និវាតេនាតិ “តត្ថ កតមំ សោរច្ចំ? យោ កាយិកោ អវីតិក្កមោ”តិអាទិនា (ធ. ស. ១៣៤៩) សូរតេន, នីចវុត្តិនា មានុទ្ធច្ចវសេន អត្តានំ អនុក្ខិបនភាវេន និវាតេន។ **វិនយាចារយុត្តេន** ចារិត្តវារិត្តេហិ យុត្តេន។ “សោណត្ថេរេន យាចិតោ”តិ អវត្វា **“សូរតេនា”**តិអាទិ កស្មា វុត្តំ, កឹ ទុស្សីលេន វា ទុដ្ឋេន វា អលជ្ជិនា វា យាចិតេន វណ្ណនា កាតុំ ន វដ្ដតីតិ ចេ? ន ន វដ្ដតិ។ ថេរស្ស វចនំ បដិក្ខិបិតុំ ន សក្កា, ឯវរូបគុណោ ថេរោវ, យាចនវសេន កត្តព្ពោ អាទរេនាតិ ទស្សេតុំ វុត្តំ។

នាមេនាតិ អត្តនោ គុណនាមេន។ សទ្ទលក្ខណសុភតោ, វិនិច្ឆយសុភតោ, វិញ្ញេយ្យសុភតោ ច **សុភំ**។

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និទានវណ្ណនា

“អាវិកតា ហិស្ស ផាសុ ហោតិ, តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមិ…បេ…. តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ វត្វា “ឧទ្ទិដ្ឋំ ខោ អាយស្មន្តោ និទាន”ន្តិអាទិនា នយេន វុត្តំ។ ឯត្ថេវ យាវតតិយានុសាវនេកថាវសានេ អថ ខោ ឧទ្ទេសកាលេ “អាវិកតា ហិស្ស ផាសុ ហោតី”តិ វត្វា “ឧទ្ទិដ្ឋំ ខោ អាយស្មន្តោ និទានំ។ តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមី”តិអាទិនា នយេន អាគតំ។ ឧបោសថក្ខន្ធកេបិ ឯវមេវ អាគតំ។ តត្ថ បុព្ពេ វុត្តំ បច្ឆា អាគតសុត្តេន វិរុជ្ឈតិ។ តស្មា យថា

ន វិរុជ្ឈតិ, តថា ឧបបរិក្ខិត្វា គហេតព្ពំ។ ឯវំ ន វិរុជ្ឈតីតិ ឯកេ។ កថំ? “អាវិកតា ហិស្ស ផាសុ ហោតី”តិ វត្វា “ឧទ្ទិដ្ឋំ ខោ អាយស្មន្តោ និទានំ។ តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមី”តិអាទិនា សុឧទ្ទិដ្ឋំ ហោតីតិ ឯតំ ឧទ្ទេសលក្ខណំ ឥធាបិ ខន្ធកេបិ វុត្តត្តា។ តស្មា “ផាសុ ហោតី”តិ វត្វា “តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមី”តិ វុត្តដ្ឋានេ អវុត្តម្បិ អានេត្វា គហេតព្ពំ។ កស្មា? ឥធ និទានំ ន ទស្សិតំ, ឧទ្ទេសោ ឧទ្ទេសកាលេ ឧទ្ទិសិតព្ពលក្ខណស្ស តត្ថ វុត្តត្តា។ អបិច “និទានុទ្ទេសោ”តិ បទំ ឧទ្ធរិត្វា និទានុទ្ទេសំ ទស្សេតុកាមោបិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ…បេ…. អាវិកតា ហិស្ស ផាសុ ហោតី”តិ បាឋវសេន អាគតំ និទានំ និដ្ឋាបេត្វា ឧបរិ អដ្ឋកថាវសេន យោជេតព្ពំ បាឡឹ ឥធ យោជេត្វា “តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមិ…បេ…. ធារយាមី”តិ និទានបាឡឹ បរិបុណ្ណំ កត្វា បុន “តត្ថ និទានុទ្ទេសោ”តិ ឧទ្ធដបទវសេន សង្ខេបតោ និទានុទ្ទេសលក្ខណំ ទស្សេតុំ “ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ វត្វា “ឧទ្ទិដ្ឋំ ខោ អាយស្មន្តោ និទាន”ន្តិអាទិ វុត្តំ, តស្មា ឯវំ ឧបរិ ច ខន្ធកេ ច, អថ ខោ ឧទ្ទេសកាលេ “អាវិកតា ហិស្ស ផាសុ ហោតី”តិ វត្វា “ឧទ្ទិដ្ឋំ ខោ អាយស្មន្តោ និទានំ។ តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមី”តិអាទិ និទានុទ្ទេសោវ ទស្សិតោ, ន និទានំ។

សវនាណត្តិវចនន្តិ ឯត្ថ សង្ឃនវកតរេន វត្តុំ អយុត្តន្តិ ចេ? យុត្តមេវ។ “បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន ឯវំ វត្តព្ព”ន្តិ ភគវតា វុត្តត្តា ភគវតោវ អាណត្តិ, ន ឧទ្ទេសកស្ស។ ឥធ នវកតរវសេន វុត្តំ។ ថេរោបិ បន ឧទ្ទិសិតុំ លភតីតិ ទស្សនត្ថំ **“ថេរាធិកំ បាតិមោក្ខ”**ន្តិ វុត្តំ។ ឥមិនា សុត្តេន នវកតរោ ន លភតីតិ ចេ? តំ ទស្សេតុំ **“យោ តត្ថ ភិក្ខូ”**តិអាទិ វុត្តំ។

យថា ចតុវគ្គេន បបេត្វា ឧបសម្បទាបវារណាអព្ភានានិ សព្ពំ សង្ឃកម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ, ឯវំ “អតិរេកវីសតិវគ្គេន ឥមំ នាម កម្មំ កាតព្ព”ន្តិ អវត្វា អតិរេកវចនត្ថា អញ្ញំ អត្ថំ សូចេតិ, កឹ តន្តិ **“ចតុវគ្គាទិនា”**តិអាទិ។ តញ្ហិ តេហិ ឯវ សិទ្ធំ។ កថំ? ចតុវគ្គេន ឧបសម្បទាបវារណា…បេ…. វីសតិវគ្គេន ន កិញ្ចិ សង្ឃកម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតីតិ។ ឯត្ថ “ទសវគ្គេន អព្ភានកម្មមត្តំ បបេត្វា”តិ វទន្តេន ចតុបញ្ចវគ្គេន ករណីយានិបិ ទសវគ្គេន កាតុំ អនុញ្ញាតានិ។ តស្មា អតិរេកេន វដ្ដតីតិ ទីបិតំ, “បបេត្វា”តិ វចនេន ឩនតរេន ន វដ្ដតីតិ ទីបិតមេវ។ តស្មា ន វត្តព្ពំ អតិរេកវីសតិវគ្គោតិ ចេ? វត្តព្ពមេវ។ ចតុបញ្ចវគ្គេន កត្តព្ពំ ឆសត្តអដ្ឋនវវគ្គេន កាតព្ពន្តិ ច, ទសវគ្គេន កាតព្ពំ ឯកាទសទ្វាទស…បេ…. ឯកូនវីសតិវគ្គេន កាតព្ពន្តិ ច ទីបិតំ។ ឩនតរេន ន វដ្ដតីតិ ទីបិតំ បាកដតោ។ សព្ពប្បការេន បន អតិរេកវីសតិអនតិរេកវីសតិវគ្គេ វុត្តេបិ ទីបិតំ ហោតីតិ **វជិរពុទ្ធិត្ថេរេន** លិខិតំ។ ឥតោ បដ្ឋាយ “លិខិត”ន្តិ វុត្តេ វជិរពុទ្ធិត្ថេរេនាតិ គហេតព្ពំ។

សចេ អនុបោសថេបិ វត្តេយ្យ, “ឧបោសថំ ករេយ្យា”តិ ន វទេយ្យ, យស្មា អនុបោសថេ កាតុំ ន វដ្ដតិ, តស្មា “អជ្ជុបោសថោ”តិ វត្វា បុន **“ឧបោសថំ ករេយ្យា”**តិ វុត្តំ។ “បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណមា ឯវា”តិ អវធារណំ តតោ បរំ បវារណាទិវសស្ស នត្ថិតាយ កតំ។ ឧទ្ទំ បកតិឧបោសថេ វុត្តេន បកតិចារិត្តេន សទ្ធឹ **ឥទម្បិ**។

“និមិត្តេន និមិត្តំ សម្ពន្ធិត្វា”តិ ន វត្តព្ពំ “តិវិធសម្បត្តិយុត្តា”តិ វុត្តត្តាតិ ចេ? វត្តព្ពមេវ។ កស្មា? តិវិធសម្បត្តិ នាម និមិត្តសម្បត្តិ, បរិសាសម្បត្តិ, កម្មវាចាសម្បត្តីតិអាទី វត្វា “និមិត្តសម្បត្តិ នាម បព្ពតនិមិត្តំ, បាសាណនិមិត្ត”ន្តិអាទិ វុត្តំ, ន និមិត្តេន និមិត្តសម្ពន្ធនំ វុត្តំ។ អបិច “តិវិធសម្បត្តិយុត្តា”តិ សម្បយោគង្គេសុ ទស្សេត្វា បុន តមេវ បហានង្គេសុ ទស្សេតុំ “និមិត្តេន និមិត្តំ សម្ពន្ធិត្វា”តិ វុត្តំ។ នទិសមុទ្ទជាតស្សរេសុ សម្មតសីមាតោ កម្មានិ ន វិបជ្ជន្តិ ឧទកុក្ខេបសីមត្តាតិ “វិបត្តិសីមាយោ នាមា”តិ កស្មា វុត្តាតិ ចេ? សេសលក្ខណានិ សម្បាទេត្វា នទិយំ សីមាយ ពន្ធាយ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា សីមាគតត្តា បុន តំ នទី អន្តោ កត្វា តឡាកេ កតេ សចេ តស្សា សីមាយ កម្មំ កាតុំ វត្តេយ្យ, សីមាតោ កម្មានិ ន វិបជ្ជេយ្យុំ។ យស្មា បន ឯវំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, តស្មា “ឧទកុក្ខេបសីមត្តា”តិ វុត្តំ អការណំ។

វីសតិវគ្គករណីយត្តា សង្ឃកម្មស្ស កម្មារហេន សទ្ធឹ **ឯកវីសតិ ភិក្ខូ និសីទិតុំ ន សក្កោន្តី**”តិ វុត្តំ, សុខនិសជ្ជាវសេន និសីទិតុន្តិ អធិប្បាយោ។ “បរិមណ្ឌលាការេន និសីទិតុ”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ **តិយោជនំ អតិក្កមិត្វា**តិ មជ្ឈេ ឋត្វា ទិយឌ្ឍំ កត្វា តិយោជនំ។ កោណតោ ហិ កោណំ តិយោជនំ អតិក្កាមេតិ, អាបត្តិញ្ច អាបជ្ជតិ, សីមា ច អសីមា ហោតិ។ **កិត្តេត្វា**តិ និមិត្តានិ សម្បន្នានិបិ អញ្ញមញ្ញនាមវិបរិយាយេន, អនិមិត្តានំ នាមេហិ ច កិត្តេត្វាតិ អត្ថោ។

រាសិកតំ បំសុបិ រុក្ខេសុ ជាតេសុ **សុទ្ធបំសុបព្ពតោ** ហោតិ។ **គុឡបិណ្ឌបរិមាណោ** ថូលតាយ, ន គុលគណនាយ។ **ភូមិយំ បតិដ្ឋិតោ**”តិ ឥមិនា កុដសរាវាទីសុ រោបិតំ បដិក្ខិបតិ, តតោ អបនេត្វា បន តង្ខណម្បិ ភូមិយំ រោបិតោ វដ្ដតិ។ នវមូលសាខានិគ្គមនំ បន អការណំ។ ខន្ធំ ឆិន្ទិត្វា រោបិតេ បន ឯតំ យុជ្ជតិ។ **សូចិទណ្ឌកប្បមាណោ** កនិដ្ឋង្គុលិបរិមាណមត្តោ។ **“អដ្ឋង្គុលុព្ពេធោ”**តិ ឥមិនា ឧព្ពេធោ បរិច្ឆិន្នោ ហោតិ,

“**គោវិសាណមត្តោ**”តិ ឥមិនា បរិណាហោ។ “ឯវំ សន្តេបិ គោវិសាណបរិណាហេ បរិច្ឆេទោ នត្ថិ, តស្មា ខុទ្ទកោបិ មហន្តោបិ វដ្ដតិ ឯវាតិ វទន្តិ។

ជាតស្សរេ បរិបុណ្ណមេវ ឧទកំ និមិត្តូបគំ ទិស្វា អបរិបុណ្ណំ អន្តរា ឋិតិភូតំ “ជាតស្សរេ សម្មតា”តិ វុត្តំ វិបត្តឹ ន អាបជ្ជតីតិ “នទិយា សម្មតា, សមុទ្ទេ សម្មតា, ជាតស្សរេ សម្មតា”តិ ឯត្ថាបិ លោណី ន គហិតា។ **ពទ្ធសីមំ វា នទិសមុទ្ទជាតស្សរេ វា អនោក្កមិត្វា**តិ ឯត្ថាបិ “នទិយា វា, ភិក្ខវេ, សមុទ្ទេ វា ជាតស្សរេ វា”តិ (មហាវ. ១៤៧) ឯត្ថាបិ ន គហិតា។ តស្មា លោណី ន អពទ្ធសីមាតិ ចេ? អពទ្ធសីមាវ។ “យោបិ នទី វា សមុទ្ទំ វា ភិន្ទិត្វា និក្ខន្តឧទកេន កតោ សោព្ភោ ឯតំ លក្ខណំ បាបុណាតិ, អយម្បិ ជាតស្សរោយេវា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) វុត្តត្តា ជាតស្សរគ្គហណេន គហិតាតិ តត្ថ តត្ថ អវុត្តា។ “យាវតិកា តស្មឹ គាមខេត្តេ”តិ វុត្តត្តា អញ្ញម្បិ គាមំ អន្តោ កត្វា សមានសំវាសកសីមាសម្មន្នកាលេ តស្មឹ គាមេ ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តុ វា មា វា, វដ្ដតិ។ អវិប្បវាសសីមាសម្មន្នកាលេ អាគន្តព្ពមេវ។

អគមនបថេសូតិ ឯត្ថ ឯកទិវសេន គន្ត្វា បច្ចាគន្តុំ អសក្កុណេយ្យដ្ឋានេតិ វទន្តិ, ពទ្ធសីមាភាវំ បដិក្ខិបិត្វាតិ អត្ថោ។

“**សមន្តា ឧទកុក្ខេបា**”តិ វុត្តត្តា សព្ពទិសាសុ គហេតព្ពមេវាតិ ចេ? យតោ លព្ភតិ, តតោ គហេតព្ពោ “យស្មឹ បទេសេ បកតិវីចិយោ ឱត្ថរិត្វា សណ្ឋហន្តិ, តតោ បដ្ឋាយ កប្បិយភូមិ, តត្ថ ឋត្វា ឧបោសថាទិកម្មំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តត្តា។ អនុពន្ធោ អឌ្ឍមាសោ **អន្វឌ្ឍមាសោ**, អឌ្ឍមាសស្ស វា អនុ។ **យោ បន កេនចិ** អន្តមសោ តិរច្ឆានេនបិ **ខណិត្វា អកតោតិ** អធិប្បាយោ។

“**អញ្ញំ តត្តកំយេវ បរិច្ឆេទំ អនតិក្កមិត្វា ឋិតោបិ កម្មំ កោបេតី**”តិ វុត្តត្តា អតិក្កមិត្វា ឋិតោ ន កោបេតីតិ ទីបិតមេវ ហោតីតិ **ឧបតិស្សត្ថេរោ**, តំ បន “ទ្វិន្នំ ឧទកុក្ខេបានំ អន្តរេ អញ្ញោ ឯកោ ឧទកុក្ខេបោ ឧបចារត្ថាយ ឋបេតព្ពោ”តិ វចនេន វិរុជ្ឈតិ។ **សមន្តបាសាទិកាយ**ញ្ហិ “អញ្ញំ តត្តកំយេវា”តិ បទំ នត្ថិ។ តស្មា តស្សាធិប្បាយោ បរិយេសិតព្ពោ។ អន្តោឧទកុក្ខេបសីមាយ ឧបចារត្ថាយ ឋបិតំ ឧទកុក្ខេបបរិច្ឆេទំ អនតិក្កមិត្វាតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ថេរេន អញ្ញថា បបញ្ចិត្វា លិខិតំ។

“**សភាគវត្ថុនា លហុកាបត្តិ**”ន្តិ វុត្តត្តា សភាគសង្ឃាទិសេសំ អារោចេតុំ វដ្ដតីតិ ចេ? ន វដ្ដតិ ទេសនាគាមិនី សន្ធាយ ឥធ វុត្តត្តា។ តស្មា ឯវ **សមុច្ចយក្ខន្ធកេ** “សភាគសង្ឃាទិសេសំ អាបន្នស្ស បន សន្តិកេ អាវិកាតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេ អាវិករោតិ, អាបត្តិ អាវិកតា ហោតិ, ទុក្កដា បន ន មុច្ចតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) វុត្តំ។ យថា សង្ឃេន “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ...បេ.... បដិករិស្សតី”តិ វត្វា ឧបោសថំ កាតុំ លភតិ, ឯវំ តីហិ ទ្វីហិបិ អញ្ញំ សុទ្ធំ បស្សិត្វា “បដិករិស្សាមា”តិ វត្វា ឧបោសថំ កាតុំ វដ្ដតិ។ ឯកេនាបិ “បរិសុទ្ធំ លភិត្វា បដិករិស្សាមី”តិ អាភោគំ កត្វា ឧបោសថំ កាតុំ វដ្ដតីតិ។ អដ្ឋកថាយម្បិ “សាមន្តោ ភិក្ខុ ឯវមស្ស វចនីយោតិ ឯត្ថ សភាគោ ឯវ វត្តព្ពោ។ វិសភាគស្ស ហិ វុច្ចមានេ ភណ្ឌនកលហសង្ឃភេទាទីនិបិ ហោន្តិ, តស្មា តស្ស អវត្វា ឥតោ វុដ្ឋហិត្វា បដិករិស្សាមី”តិ អាភោគំ កត្វា ឧបោសថោ កាតព្ពោតិ អន្ធកដ្ឋកថាយំ វុត្ត”ន្តិ វត្វា តស្ស អប្បដិក្ខិត្តត្តា វដ្ដតីតិ ទីបិតមេវ។ **“យទា អញ្ញំ សុទ្ធំ ភិក្ខុំ អនាបត្តិកំ បស្សិស្សតិ, តទា តស្ស សន្តិកេ”តិ** វុត្តត្តា លហុកស្សេវ អនុញ្ញាតត្តា **សមុច្ចយក្ខន្ធកេ** វុត្តត្តា សភាគសង្ឃាទិសេសំ បន ញត្តិយា អារោចេត្វា ឧបោសថំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។

ទេវព្រហ្មា បន “តិរច្ឆានគតោ”តិ បទំ ឋបេត្វា យេន កេនចិ បទេន អសង្គហិតាបិ ឥមិនា សង្គហិតាតិ ទស្សនត្ថំ “**យស្ស ឧបសម្បទា បដិក្ខិត្តា**”តិ វុត្តំ។

“ចាតុមាសិនិយំ បន បវារិតានំ សន្តិកេ អនុបគតេន វា ឆិន្នវស្សេន វា វុដ្ឋវស្សេន វា”តិ អវត្វា “**អនុបគតេន វា ឆិន្នវស្សេន វា**”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ វុដ្ឋវស្សោ បន តស្មឹ កាលេ អនុបគតត្តា “អនុបគតោ”តិ សង្ខ្យំ គតោតិ។ សព្ពាយ វុឌ្ឋិតាយ សព្ពេ វុដ្ឋហិត្វា គតេ សន្និបាតេតុំ ន សក្កា, ឯកច្ចេ សន្និបាតេត្វា បារិសុទ្ធី អារោចេតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ កស្មា? ញត្តិ ឋបេត្វា កត្តព្ពសង្ឃកម្មាភាវា វគ្គំ ន ហោតីតិ។ បវារណាយបិ ឯសេវ នយោ។ អយញ្ចេត្ថ វិសេសោ – សចេ បុរិមិកាយ ឧបគតេហិ បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា ថោកតរា ចេវ ហោន្តិ សមសមា ច, សង្ឃបវារណាយ ច គណំ បូរេន្តិ, សង្ឃបវារណាវសេន ញត្តិ ឋបេតព្ពាតិ។ “**ឯកោវ ភិក្ខុ ហោតិ... បេ.... អញ្ញេសំ អនាគតភាវំ ញត្វា**”តិ វុត្តត្តា អធិដ្ឋានុបោសថំ សីមំ បវិសិត្វា កាតុំ ន សក្កាតិ វទន្តិ។

“**កឹ សង្ឃស្ស បុព្ពកិច្ច**”ន្តិ ឥទំ ន ញត្តិ ឋបេត្វា វត្តព្ពំ។ តញ្ហិ ញត្តិតោ បុរេតរមេវ ករីយតិ។ តស្មា “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, កឹ សង្ឃស្ស បុព្ពកិច្ចំ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្ល”ន្តិ វត្តព្ពំ សិយាតិ។ តថាបិ ន វត្តព្ពំ។ ន ហិ តំ

ញត្តិយា អន្តោ ករិយតីតិ។ ឯវំ សន្តេ នេតំ វត្តព្ពន្តិ អាបជ្ជតិ បយោជនាភាវាតិ ចេ? ន, យថាគតដ្ឋានេ ឯវ វត្តព្ពតោ, បរបទាបេក្ខតាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទំ បុព្ពកិច្ចំ អកត្វា ឧបោសថកម្មំ ករោន្តោ សង្ឃោ, បុគ្គលោ វា ឋបនក្ខេត្តាតិក្កមេ អាបជ្ជតិ។ តស្មិញ្ហិ ខេត្តេ អតិក្កន្តេ សម្មជ្ជនាទិករណេ អាបត្តិមោក្ខោ ន ហោតិ ឧបោសថកម្មតោ បុព្ពេ កត្តព្ពកម្មាករណបច្ចយត្តា តស្សា អាបត្តិយា។ ន សា កម្មបរិយោសានាបេក្ខា ឯត្ថាគតសម្បជានមុសាវាទាបត្តិ វិយ, តស្មា បាតិមោក្ខុទ្ទេសកោ ភិក្ខុ “បារិសុទ្ធឹ អាយស្មន្តោ អារោចេថា”តិ វត្តុកាមោ បឋមមេវ បារិសុទ្ធាបារិសុទ្ធិបច្ចយំ បុព្ពកិច្ចំ សរាបេតិ។ តញ្ហិ កតំ បារិសុទ្ធិបច្ចយោ ហោតិ, អកតំ អបារិសុទ្ធិបច្ចយោ។ តេនេវ ឧភយាបេក្ខាធិប្បាយេន កតំ, ន កតន្តិ អវត្វា “កឹ សង្ឃស្ស បុព្ពកិច្ច”មិច្ចេវាហ។ តត្ថ អកតបក្ខេ តាវ បារិសុទ្ធិអារោចនក្កមនិទស្សនត្ថំ បរតោ “យស្ស សិយា អាបត្តិ, សោ អាវិករេយ្យា”តិ ច, កតបក្ខេ “អសន្តិយា អាបត្តិយា តុណ្ហី ភវិតព្ព”ន្តិ ច វក្ខតិ។

“សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ចតូហិ ភិក្ខូហិ សន្និបតិត្វា”តិ ច, “ឧបោសថករណត្ថំ សន្និបតិតេ សង្ឃេ ពហិ… បេ…. អទេន្តេន ឆន្ទោ ទាតព្ពោ”តិ ច វទន្តិ។ អសន្និបតិតេបិ បន វដ្តតិ។ ឥទញ្ហិ ឆន្ទទានសមយទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ ឧបោសថករណត្ថំ សន្និបតិតេ សង្ឃេ ពហិ ឧបោសថំ កត្វា អាគតស្ស កត្តព្ពាការទស្សនត្ថញ្ច វុត្តំ។ បធានឃរវាសិនោ បធានឃរំ បវិសិតុកាមា អត្តនោ សភាគភិក្ខូនំ ឆន្ទំ ទត្វា សចេ សង្ឃោ សន្និបតតិ, “មយ្ហំ ឆន្ទោ អារោចេតព្ពោ”តិ វត្វា បធានឃរំ បវិសន្តិ។ អយំ សីហឡទីបេ បយោគោ។ អារោចេន្តេន បន សន្និបតិតេ អារោចេតព្ពំ។ បញ្ចសុ ភិក្ខូសុ ឯកស្មឹ វិហារេ វសន្តេសុ ឯកស្ស ឆន្ទបារិសុទ្ធឹ អាហរិត្វា ចតុន្នំ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុំ អនុញ្ញាតត្តា សន្និបតិតេ ឆន្ទោ គហេតព្ពោ អារោចេតព្ពោតិ វចនំ និរត្ថកំ វិយ។ “ថេយ្យសំវាសកោ បដិជានាតីតិ (មហាវ. ១៦៥) វចនតោ សាមណេរេន អាហដាបិ វដ្តតិ។ កម្មំ ន កោបេតី”តិ ច, “សចេ បុព្ពេ ឆន្ទំ ទត្វា ពហិសីមាគតោ បុន បវិសតិ, បច្ឆា ឆន្ទគ្គហណកិច្ចំ នត្ថិ, តស្ស បយោគោ សីមាសម្មុតិវសេន វេទិតព្ពោ”តិ ច “ឆន្ទទានេ តិក្ខត្តុំ វចនេ ឥទំ បយោជនំ – បឋមំ សមគ្គភាវំ, ទុតិយំ បច្ឆា វិធាតព្ពភាវំ, តតិយំ ឆន្ទហារកស្ស ទុក្កដមោចនំ ទីបេតី”តិ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៦៤) ច លិខិតំ។ **ពិឡាលសង្ខលិកា**ពទ្ធាវ ហោតិ អន្តោគេហេ ឯវ សម្បយោជនត្ថា, យថា សា ន កត្ថចិ គច្ឆតិ, តថា សាបិ ន កត្ថចិ គច្ឆតីតិ អធិប្បាយោ។ ឥតរថា វិសេសនំ និរត្ថកំ ហោតីតិ អាចរិយេន គហិតំ។

“ន ហិ តំ អកត្វា ឧបោសថំ កាតុំ វដ្តតី”តិ បុព្ពេ ទស្សិតត្តា “ឥទម្បិ ហិ ឧភយ”ន្តិ កស្មា វុត្តន្តិ ចេ? សេសានិ ថេរេន អាណត្តេន កាតព្ពានិ ទស្សិតានិ, ឥមេ បន ទ្វេ ថេរេន វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន វា ញត្តិដ្ឋបនកេន វា យេន វា តេន វា កាតព្ពានីតិ ច, សម្មជ្ជនាទីនិ តត្ថ តត្ថ តាទិសានិ បយោជនានិ និប្ផាទេន្តិ, ឥមេ បន ទ្វេ តត្ថ តត្ថ ន កិញ្ចិ កម្មំ សាធេន្តិ, តស្មា “កឹ ឥមិនា”តិ អវត្វា កាតព្ពមេវាតិ ទស្សេតុញ្ច **“ឥទម្បិ ហិ ឧភយ”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ **“អាយស្មន្តានំ បាទេ វន្ទតី”**តិ គណវសេន វត្វា បុគ្គលវសេន ន វុត្តំ តេន អារោចេតព្ពស្ស អញ្ញស្ស អភាវា។

សង្ឃស្ស ឧទ្ទិដ្ឋំ ហោតីតិ សង្ឃេន ឧទ្ទិដ្ឋំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **សមគ្គស្ស ហិ សង្ឃស្សា**តិ ឯត្ថ សមគ្គភាវស្ស កាយសាមគ្គិការណត្តា នត្ថិ ទោសោតិ ចេ? តំ ន, ឧទ្ទេសេបិ សវនេបិ សមគ្គភាវស្ស ឥច្ឆិតព្ពត្តា។ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ”តិ ហិ ឥមិនា ចិត្តសាមគ្គី ទីបេតិ សវនេ សព្ពេហិ ឯកីភូតភាវតោ។

សញ្ចិច្ច អាបត្តឹ អាបជ្ជតីតិ ឯត្ថ អនាទរិយវសេន អាបជ្ជន្តោ ឯវ អលជ្ជី ហោតិ, ន ឥតរោតិ។ **អាបត្តឹ បរិគូហតី**តិ ឯត្ថ លជ្ជាយ បរិគូហន្តោ អលជ្ជី ន ហោតិ, ‘កឹ ឥមិនា’តិ អនាទរិយវសេន បរិគូហន្តោ ហោតី”តិ ច លិខិតំ។

“សត្តន្នំ អាបត្តិក្ខន្ធាន”ន្តិ ន វត្តព្ពំ, “ឆន្ន”ន្តិ វត្តព្ពន្តិ ចេ? សត្តន្នមេវាតិ វត្តព្ពំ។ បារាជិកាបត្តឹ អាបន្នោ ហិ សចេ អត្តនោ សាបត្តិកភាវំ បកាសេតិ, សង្ឃស្ស ច ឧបោសថោ សម្បជ្ជតិ, តស្ស ច គិហិភាវេន វា សាមណេរភាវេន វា សុទ្ធិ ហោតីតិ។

ឯកច្ចេ អាចរិយា នាម ធម្មភារិកោ កិរ អាចរិយោ។ កស្មា ឯវំ វុត្តន្តិ ចេ? **យាវតតិយានុសាវនា** នាម តិក្ខត្តុំ វចនំ។ តថា បាឋេ អនាគតត្តា កេវលំ “យាវតតិយំ អនុសាវិត”ន្តិ បទមេវ ទិស្វា **“យស្ស សិយា អាបត្តិ, សោ អាវិករេយ្យា”**តិ ឥទំ “សចេ អាបត្តឹ អាបន្នា, អាវិករោថា”តិ ឥមមត្ថំ ទីបេតិ។ **“អសន្តិយា អាបត្តិយា តុណ្ហី ភវិតព្ព”**ន្តិ ឥទម្បិ តមេវត្ថំ ទីបេតិ។ **“តុណ្ហីភាវេន ខោ បនាយស្មន្តេ បរិសុទ្ធាតិ វេទិស្សាមី”**តិ ឥទម្បិ តមេវាតិ ឯវមត្ថំ គហេត្វា វុត្តំ កិរ។

អបរេតិ អត្ថទស្សិត្ថេរោ កិរ។ **ឯតំ សន្ធាយា**តិ ឯត្ថ “សកិម្បិ អនុសាវិតេ”ន្តិ បទស្ស វចនេន តិក្ខត្តុំ អនុសាវនា កាតព្ពាតិ ឯត្តកមេវ ទីបិតំ វិយ ទិស្សតិ។

ឥមមត្ថំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ កថំ វិញ្ញាយតីតិ ចេ? “**អយមេត្ថ អាចរិយបរម្បរាភតោ វិនិច្ឆយោ**”តិ វុត្តំ។

“**សរមានេនា**”តិ ឥមិនា សម្បជានមុសាវាទស្ស សចិត្តកត្តំ ទស្សេតិ។ **សង្ឃមជ្ឈេ វា**តិអាទិ លក្ខណវចនំ កិរ។ សង្ឃុបោសថករណត្ថំ សង្ឃមជ្ឈេ ចេ និសិន្នោ, តស្មិំ សង្ឃមជ្ឈេ អាវិកាតព្ពា។ គណុបោសថករណត្ថញ្ចេ គណមជ្ឈេ និសិន្នោ, តស្មិំ គណមជ្ឈេ។ ឯកស្សេវ សន្តិកេ ចេ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ កត្តុកាមោ, តស្មិំ ឯកបុគ្គលេ អាវិកាតព្ពាតិ, ឯតេន ន កេវលំ សង្ឃមជ្ឈេ ឯវាយំ មុសាវាទោ សម្ភវតិ, អថ ខោ ឯត្ថ វុត្តលក្ខណេន អសតិបិ “បារិសុទ្ធី អាយស្មន្តោ អារោចេថា”តិអាទិវិធានេ គណុបោសថេបិ សាបត្តិកោ ហុត្វា ឧបោសថំ កត្តុកាមោ អនារោចេត្វា តុណ្ហីភូតោវ ចេ ករោតិ, អយំ សម្បជានមុសាវាទាបត្តិំ អាបជ្ជតីតិ ឥមស្សត្ថស្ស អាវិករណតោ លក្ខណវចនំ កិរេតន្តិ វុត្តន្តិ តក្កិកា។ អញ្ញថា “គណមជ្ឈេ វា”តិ ន វត្តព្ពន្តិ តេសំ អធិប្បាយោ។ អារោចនាធិប្បាយវសេន វុត្តន្តិ អាចរិយស្ស តក្កោ។ អារោចេន្តោ ហិ “សង្ឃស្ស អារោចេមី”តិ អធិប្បាយេន អាវិករោន្តោ សង្ឃមជ្ឈេ អាវិករោតិ នាម, ឧភតោបស្សេ និសិន្នានំ អារោចេន្តោ គណមជ្ឈេ អាវិករោតិ នាម, “ឯកស្សេវ អារោចេស្សាមី”តិ អធិប្បាយេន អាវិករោន្តោ ឯកបុគ្គលេ អាវិករោតិ នាម។ **សចេបិ វេមតិកោ ហោតិ…បេ…. បដិករិស្សាមី**តិ ឯវំ កតេ យាវ វេមតិកោ ហោតិ, តាវ សភាគាបត្តិំ បដិគ្គហេតុំ លភតិ, អញ្ញេសញ្ច កម្មានំ បរិសុទ្ធោ នាម ហោតិ។ បុន និព្ពេមតិកោ ហុត្វា ទេសេតព្ពំ វា ន វាតិ នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ អត្ថិ, ទេសិតេ បន ទោសោ នត្ថិ។ តថា **ឥតោ វុដ្ឋហិត្វា តំ អាបត្តិំ បដិករិស្សាមី**តិ ឯត្ថ ច សកល សង្ឃេ សភាគាបត្តិំ អាបន្នេ, វេមតិកេ ចាតិ លិខិតំ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៦៩-១៧០)។

និទានវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បារាជិកកណ្ឌំ

១. បឋមបារាជិកវណ្ណនា

ឥធ បន ឋត្វា សិក្ខាបទានំ កមភេទោ បកាសេតព្ពោ។ កថំ – សព្ពសិក្ខាបទានំ យថាសម្ភវំ ទេសនាក្កមោ, បហានក្កមោ, បដិបត្តិក្កមោ, ឧប្បត្តិក្កមោតិ ចតុព្ពិធោ កមោ លព្ភតិ។ តត្ថ ភគវតា រាជគហេ ភិក្ខូនំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ អនុជានន្តេន បាតិមោក្ខុទ្ទេសស្ស យោ ទេសនាក្កមោ អនុញ្ញាតោ, តំ ទេសនាក្កមំ អនុក្កមន្តោ មហាកស្សបោ បឋមំ បារាជិកុទ្ទេសំ បុច្ឆិ, តទនន្តរំ សង្ឃាទិសេសុទ្ទេសំ, តទនន្តរំ អនិយតុទ្ទេសំ, តទនន្តរំ វិត្ថារុទ្ទេសំ។ តទនន្តរំ ភិក្ខុនិវិភង្គញ្ច តេនេវ អនុក្កមេន បុច្ឆិ។ តតោ បរំ តយោ អាបត្តិក្ខន្ធេ សង្គហេតុំ វិនា គណនបរិច្ឆេទេន សេខិយធម្មេ បុច្ឆិ។ អាបត្តិក្ខន្ធេ សភាគតោ បដ្ឋាយ បុច្ឆន្តោ វីសតិខន្ធកេ បុច្ឆិ។ និទានុទ្ទេសន្តោគធានំ វា សរូបេន អនុទ្ទិដ្ឋានំ បុច្ឆនត្ថំ ខន្ធកេ បុច្ឆិ។ ឯតេន ខន្ធកេ បញ្ញត្តា ថុល្លច្ចយាបិ សង្គហិតា ហោន្តិ។ បុច្ឆិតានុក្កមេនេវ អាយស្មា ឧបាលិត្ថេរោ ព្យាកាសិ។ អយមេត្ថ **ទេសនាក្កមោ**។ ឧភតោវិភង្គខន្ធកតោ បន ឧច្ចិនិត្វា តទា បរិវារោ វិសុំ បាឡិ កតោ, តមេវ វចនំ សន្ធាយ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ “ឯតេនេវ ឧបាយេន ខន្ធកំ បរិវារេបិ អារោបយឹសូ”តិអាទិ (បារា. អដ្ឋ. ១.បឋមមហាសង្គីតិកថា)។ អបិច បាឡិយំ “ឯតេនេវ ឧបាយេន ឧភតោវិភង្គេ បុច្ឆិ។ បុដ្ឋោ បុដ្ឋោ អាយស្មា ឧបាលិ វិស្សជ្ជេសី”តិ (ចូឡវ. ៤៣៩) ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ តស្មា ថេរោ ឧភតោវិភង្គេ ឯវ បុច្ឆិ។ វិស្សជ្ជេន្តោ បន អាយស្មា ឧបាលិ និរវសេសំ ទស្សេន្តោ ខន្ធកបរិវារេ អន្តោ កត្វា ទេសេសិ។ គណសជ្ឈាយកាលេ បន តទា ខន្ធកបរិវារា វិសុំ បាឡិ កតាតិ អយមេត្ថ **ទេសនាក្កមោ**។

យទិ ឯវំ និទានុទ្ទេសោ បឋមទេសនាតិ ចេ? ន, ឧបោសថក្ខន្ធកេ (មហាវ. ១៣៣) “យានិ មយា ភិក្ខូនំ សិក្ខាបទានិ បញ្ញត្តានិ, តានិ នេសំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ អនុជានេយ្យ”ន្តិ វចនតោ, “យស្ស សិយា អាបត្តី”តិ (មហាវ. ១៣៤) វចនតោ ច។ អកុសលាព្យាកតានំ អាបត្តីនំ ទិដ្ឋធម្មសម្បរាយិកាសវដ្ឋានិយត្តា យថាភូតំ សីលសំវរកេន បរិវជ្ជនេន បហាតព្ពត្តា **បហានក្កមោ**បេត្ថ សម្ភវតិ “តាវទេវ ចត្តារិ អករណីយានិ អាចិក្ខិតព្ពានី”តិ វចនតោ។ តថា “សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសូ”តិ (ម. និ. ៣.៧៥; វិភ. ៥០៨) វចនតោ យថាភូតំ អាចិក្ខនសិក្ខនេន **បដិបត្តិក្កមោ**បិ សម្ភវតិ។ យថុទ្ទេសក្កមំ បរិយាបុណិតព្ពបរិយត្តិអត្ថេនាបិ បដិបត្តិក្កមោ, ឯវមិមេហិ តីហិ កមេហិ ទេសេតព្ពានមេតេសំ សិក្ខាបទានំ យថាសម្ភវំ **ឧប្បត្តិក្កមោ** សម្ភវតិ។ តថា ហិ យំ យំ សាធារណំ, តំ តំ ភិក្ខុំ អារព្ភ ឧប្បន្នេ ឯវ វត្ថុស្មឹ “យា បន ភិក្ខុនី ឆន្ទសោ មេថុនំ ធម្ម”ន្តិអាទិនា នយេន ភិក្ខុនីនម្បិ បញ្ញត្តំ។ យតោ ភិក្ខុនីនំ តំ អនុប្បន្នបញ្ញត្តិ ន សិយា, តតោ អនុប្បន្នបញ្ញត្តិ តស្មឹ នត្ថីតិ (បរិ. ២០១-២០២) បរិវារវចនំ ន វិរុជ្ឈតិ។ ឯត្តាវតា បុរិមេន កមត្តយេន យំ បឋមំ ទេសេតព្ពំ, តំ បារាជិកុទ្ទេសេ បឋមុប្បន្នត្តា មេថុនធម្មបារាជិកំ សព្ពបឋមំ ទេសេតុកាមោ អាយស្មា ឧបាលិត្ថេរោ “តត្រ សុទំ ភគវា វេសាលិយំ វិហរតី”តិ (បារា. ២៣) វេសាលិយមេវ បាបេត្វា ឋបេសិ។

ឥទានិ សព្ពេសំ សិក្ខាបទានំ បញ្ញាបនវិធានំ វេទិតព្ពំ។ កថំ? “ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, ឥមំ សិក្ខាបទំ ឧទ្ទិសេយ្យាថា”តិ (បារា. ៣៩, ៤៣) ឯវំ សឧទ្ទេសអនុទ្ទេសភេទតោ ទុវិធំ។ តត្ថ បាតិមោក្ខេ សរូបតោ អាគតា បញ្ច អាបត្តិក្ខន្ធា **សឧទ្ទេសបញ្ញត្តិ** នាម។ សាបិ ទ្វិធា សបុគ្គលាបុគ្គលនិទ្ទេសភេទតោ។ តត្ថ យស្សា បញ្ញត្តិយា អន្តោ អាបត្តិយា សហ, វិនា វា បុគ្គលោ ទស្សិតោ, សា **សបុគ្គលនិទ្ទេសា**។ ឥតរា **អបុគ្គលនិទ្ទេសា**។

តត្ថ សបុគ្គលនិទ្ទេសា ទ្វិធា អទស្សិតទស្សិតាបត្តិភេទតោ។ តត្ថ **អទស្សិតាបត្តិកា** នាម អដ្ឋ បារាជិកា ធម្មា វេទិតព្ពា។ “បារាជិកោ ហោតិ អសំវាសោ”តិ (បារា. ៣៩, ៤៤, ៨៩, ៩១, ១៦៧, ១៧១, ១៩៥, ១៩៧) ហិ បុគ្គលោវ តត្ថ ទស្សិតោ, នាបត្តិ។ **ទស្សិតាបត្តិកា** នាម ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខេ អាគតា សត្តរស សង្ឃាទិសេសា ធម្មា។ “អយម្បិ ភិក្ខុនី បឋមាបត្តិកំ ធម្មំ អាបន្នា និស្សារណីយំ សង្ឃាទិសេស”ន្តិ (បាចិ. ៦៨៣, ៦៨៧) ហិ តត្ថ អាបត្តិ ទស្សិតា សទ្ធឹ បុគ្គលេន។

តថា អបុគ្គលនិទ្ទេសាបិ អទស្សិតទស្សិតាបត្តិភេទតោ ទ្វិធា។ តត្ថ **អទស្សិតាបត្តិកា** នាម សេខិយា ធម្មា។ វុត្តាវសេសា **ទស្សិតាបត្តិកា**តិ វេទិតព្ពា។

សាបិ ទ្វិធា អនិទ្ទិដ្ឋការកនិទ្ទិដ្ឋការកភេទតោ។ តត្ថ **អនិទ្ទិដ្ឋការកា** នាម សុក្កវិសដ្ឋិមុសាវាទោមសវាទបេសុញ្ញភូតគាមអញ្ញវាទកឧជ្ឈាបនកគណភោជនបរម្បរភោជនសុរាមេរយអង្គុលិបតោទកហសធម្មអនាទរិយតលឃាតកជតុមដ្ឋកសិក្ខាបទានំ វសេន បញ្ចទសវិធា ហោន្តិ។ តត្ថ និទ្ទិដ្ឋការកេ មិស្សាមិស្សភេទោ

វេទិតព្ពោ – តត្ថ ឧបយោគភុម្មវិភត្តិយោ ឯកំសេន **មិស្សា**។ អវសេសា **មិស្សា ច អមិស្សា** ច។ សេយ្យថិទំ – **បច្ចត្តំ** តាវ ទ្វីសុ អនិយតេសុ ឧបយោគេន មិស្សំ, ទ្វាទសសុ បាជិទេសនីយេសុ ករណេន មិស្សំ, ឩនបញ្ចពន្ធនបត្តសិក្ខាបទេសុ សាមិករណេហិ, ឩនវីសតិវស្សេ ភុម្មេន, មោហនកេ ឧបយោគសាមិភុម្មេហិ។ យស្មា “វិវណ្ណក”ន្តិ ភាវោ អធិប្បេតោ, ន កត្តា, តស្មា វិវណ្ណកសិក្ខាបទំ យទា ន សម្ភវតិ, ឯវំ បច្ចត្តំ បញ្ចវិធំ មិស្សំ ហោតិ។ សេសេសុ បឋមានិយតំ បបេត្វា អាទិម្ហិ “យោ បន ភិក្ខូ”តិ ឯវមាគតំ បច្ចត្តំ វា, ទុតិយានិយតំ បបេត្វា បណីតភោជនសមណុទ្ទេសតតិយចតុត្ថបាជិទេសនីយសិក្ខាបទេសុ មជ្ឈេ “យោ បន ភិក្ខូ”តិ ឯវមាគតំ បច្ចត្តំ វា, ទុព្ពចកុលទូសកសំសដ្ឋសិក្ខាបទេសុ អាទិម្ហិ កេវលំ “ភិក្ខូ”តិ អាគតំ បច្ចត្តំ វា, ភេទានុវត្តកសិក្ខាបទេ មជ្ឈេ អាគតំ បច្ចត្តំ វា អញ្ញាយ វិភត្តិយា អមិស្សមេវ ហោតិ។ តត្ថ ភេទានុវត្តកតុវដ្ដនទ្វយសំសដ្ឋទុតិយបាជិទេសនីយសិក្ខាបទេសុ ពហុវចនំ, ឥតរត្ថ សព្ពត្ថ ឯកវចនមេវាតិ វេទិតព្ពំ។

តថា **ឧបយោគោ** ទ្វីសុ វិកប្បនសិក្ខាបទេសុ, តន្តវាយសិក្ខាបទេ ច បច្ចត្តេន មិស្សោ, អភិហដសិក្ខាបទេ ករណេន, រាជសិក្ខាបទេ ករណសាមិបច្ចត្តេហីតិ ឧបយោគោ តិធា មិស្សោ ហោតិ។ **ករណ**ញ្ច កុដិការមហល្លកទុតិយកថិនទ្វេភាគនិសីទនសន្ថតទុព្ពណ្ណករណសិក្ខាបទេសុ ឆសុ បច្ចត្តេន មិស្សំ, បឋមតតិយកថិនអឌ្ឍង្គុលបាទកនិសីទនកណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិកវស្សិកសាដិកឧទកសាដិកទ្វេធម្មបច្ចាសីសនសិក្ខាបទេសុ អដ្ឋសុ សាមិនា មិស្សន្តិ ករណំ ទ្វិធា មិស្សំ ហោតិ។ អវសេសេសុ ឆព្ពស្សវស្សិកសាដិកទ្វត្តិច្ឆទនាវសថបិណ្ឌមហានាមគរុលហុបាវុរណសិក្ខាបទេសុ សត្តសុ ករណវិភត្តិ អញ្ញវិភត្តិយា អមិស្សា, អច្ចេកឯឡកលោមសិក្ខាបទេសុ សាមិវិភត្តិ ករណវិភត្តិយា មិស្សា។ អតិរេកបត្តភេសជ្ជសិក្ខាបទេសុ អគ្គហិតគ្គហណេន សាមិវិភត្តិ អមិស្សាវ ហោតីតិ វេទិតព្ពា។ ឯវំ តាវ និទ្ទិដ្ឋការកេសុ សិក្ខាបទេសុ –

បញ្ចធា ច តិធា ចេវ, ទ្វិធា ចេបិ តថេកធា;
ភិន្នា វិភត្តិយោ បញ្ច, សព្ពេកាទសធា សិយុំ។

ឯវំ តាវ យថាវុត្តេសុ សឧទ្ទេសបញ្ញត្តិសង្ខាតេសុ សិក្ខាបទេសុ អគ្គហិតគ្គហណេន បញ្ញាសុត្តរេសុ តិសតេសុ នវុតិអនិទ្ទិដ្ឋការកេ វជ្ជេត្វា និទ្ទិដ្ឋការកានិ អតិរេកសដ្ឋិទ្វិសតានិ ហោន្តិ។ តេសុ បច្ចត្តករណានិ តីសុត្តរានិ ទ្វិសតានិ ហោន្តិ។ តេសុ អមិស្សបច្ចត្តករណានិ ទ្វាទសុត្តរានិ ទ្វិសតានិ, មិស្សបច្ចត្តករណានិ អដ្ឋារស ហោន្តិ។ អវសេសេសុ តីសតិយា សិក្ខាបទេសុ មិស្សោបយោគករណានិ បញ្ច ហោន្តិ, មិស្សករណានិ ចុទ្ទស, អមិស្សានិ សត្ត, មិស្សាមិស្សករណានិ ទ្វេ, អមិស្សានិ ទ្វេតិ សព្ពេសុបិ និទ្ទិដ្ឋការកេសុ ភេទានុវត្តកទុព្ពចកុលទូសកបឋមទុតិយតតិយកថិនអភិហដកុដិការមហល្លកវិកប្បនទ្វយទ្វេភាគឆព្ពស្សនិសីទនសន្ថតឯឡកលោមាតិរេកបត្តភេសជ្ជវស្សិកសាដិកតន្តវាយអច្ចេកឆារត្តទ្វ បញ្ចត្តីសេសុ “យោ បន ភិក្ខូ”តិ នត្ថិ។ ទុតិយានិយតបណីតភោជនសមណុទ្ទេសតតិយចតុត្ថបាជិទេសនីយេសុ មជ្ឈេ អត្ថិ។

ឯត្តាវតា សឧទ្ទេសានុទ្ទេសទុកំ, សបុគ្គលាបុគ្គលនិទ្ទេសទុកំ, បច្ចេកទស្សិតាបត្តិទុកទ្វយំ, អនិទ្ទិដ្ឋការកទុកំ, តត្ថ និទ្ទិដ្ឋការកេសុ បច្ចត្តភុម្មទុកំ, សយោបនាយោបនទុកំ, អយោបនមជ្ឈេយោបនទុកំ, ឯកានេកវចនទុកន្តិ នវ ទុកានិ ទស្សិតានិ ហោន្តិ។ វិសេសការណំ តស្មឹ តស្មឹ សិក្ខាបទេ សម្បត្តេ អាវិភវិស្សតិ។ ឯវំ តាវ សឧទ្ទេសបញ្ញត្តិំ ញត្វា សេសវិនយបិដកេ យា កាចិ បញ្ញត្តិ អនុទ្ទេសបញ្ញត្តីតិ វេទិតព្ពា។ សា បទភាជនន្តរាបត្តិវិនីតវត្ថុបដិក្ខេបបញ្ញត្តិអវុត្តសិទ្ធិសិក្ខាបទវសេន ឆព្ពិធា ហោតិ។

តត្ថ “យេភុយ្យេន ខយិតេ អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស (បរិ. ១៥៧-១៥៨), វដ្ដកតេ មុខេ អច្ឆុបន្តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៧៣) ឯវមាទិកា បទភាជនេ សន្ទិស្សមានាបត្តិ **បទភាជនសិក្ខាបទំ** នាម។ “ន ច, ភិក្ខវេ, សព្ពមត្តិកាមយា កុដិ កាតព្ពា, យោ ករេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិ (បារា. ៨៥) **អន្តរាបត្តិសិក្ខាបទំ** នាម។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទិវាបដិសល្លីយន្តេន ទ្វារំ សំវរិត្វា បដិសល្លីយិតុ”ន្តិ (បារា. ៧៧) ឯវមាទិ **វិនីតវត្ថុសិក្ខាបទំ** នាម។ “សង្ឃភេទកោ, ភិក្ខវេ, អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ១១៥) ឯវមាទិ **បដិក្ខេបសិក្ខាបទំ** នាម។

យស្មា បន តេន តេន បដិក្ខេបេន “យោ បន ភិក្ខុ សមគ្គំ សង្ឃំ អធម្មសញ្ញី ភិន្ទេយ្យ, បារាជិកោ ហោតិ អសំវាសោ។ យោ បន ភិក្ខុ ទុដ្ឋចិត្តោ ភគវតោ ជីវមានកសរីរេ លោហិតំ ឧប្បាទេយ្យ, បារាជិកោ ហោតិ អសំវាសោ”តិ សិក្ខាបទានិ បញ្ញត្តានិ ហោន្តិ។ យានិ សន្ធាយ “ឯកស្ស ឆេជ្ជកា ហោតិ, ចតុន្នំ ថុល្លច្ចយំ, ចតុន្នញ្ចេវ អនាបត្តិ, សព្ពេសំ ឯកវត្ថុកា”តិ វុត្តំ។ “អត្ថាបត្តិ តិដ្ឋន្តេ ភគវតិ អាបជ្ជតិ, នោ បរិនិព្ពុតេ”តិ (បរិ. ៣២៣) ច វុត្តំ។ តេន ន កេវលំ “ន, ភិក្ខវេ, ជានំ សង្ឃភេទកោ អនុបសម្បន្នោ ឧបសម្បាទេតព្ពោ…បេ… អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ឥទមេវ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ ហោតិ សាធកំ ហោតិ។ “បណ្ឌកោ, ភិក្ខវេ, អនុបសម្បន្នោ ន

ឧបសម្បាទេតព្ពោ, ឧបសម្បន្នោ នាសេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ១០៩) ឯវមាទីសុ បន ឧបជ្ឈាយាទីនំ ទុក្កដមេវ បញ្ញត្តំ, ន បណ្ឌកាទីនំ បារាជិកាបត្តិ។ ន ហិ តេសំ ភិក្ខុភាវោ អត្ថិ។ យតោ សិយា បារាជិកាបត្តិ។ តថា “ន អច្ឆិន្នេ ថេវេ បក្កមិតព្ព”ន្តិ (មហាវ. ៦៦, ៦៧, ៧៨, ៧៩) ឯវមាទិកញ្ច **បដិក្ខេបសិក្ខាបទ**មេវ នាម។

ខន្ធកេសុ បញ្ញត្តទុក្កដថុល្លច្ចយានិ **បញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ** នាម។ “តេន ហិ, សារិបុត្ត, ភេទានុវត្តកេ ថុល្លច្ចយំ ទេសាបេហី”តិ (ចូឡវ. ៣៤៥) វុត្តំ, ថុល្លច្ចយម្បិ តត្ថេវ សមោធានំ គច្ឆតិ។ ឥទំ តេសំ វិភត្តិកម្មក្ខណេ អបញ្ញត្តត្តា អវិជ្ជមានម្បិ ភគវតោ វចនេន វិសុទ្ធក្ខណេបិ វិជ្ជមានំ ជាតន្តិ ឯកេ។ “ភេទានុវត្តកេ ទេសាបេហី”តិ វចនតោ សេសភេទានុវត្តកានំ “យោ បន ភិក្ខុ ជានំ សង្ឃភេទកានំ អនុវត្តេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ តថា សព្ពានិ ខន្ធកវត្តានិ, វិនយកម្មានិ ច តត្ថេវ សមោធានំ គច្ឆន្តិ។ យថាហ “បញ្ញត្តំ តំ ឧបាលិ មយា អាគន្តុកានំ ភិក្ខូនំ អាគន្តុកវត្តំ…បេ…. ឯវំ សុបញ្ញត្តេ ខោ មយា ឧបាលិ សិក្ខាបទេ”តិអាទិ។ “យា បន ភិក្ខុនី នច្ចំ វា គីតំ វា វាទិតំ វា ទស្សនាយ គច្ឆេយ្យ , បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៨៣៤) ឥមិនា សុត្តេន ភិក្ខុនី នច្ចេយ្យ វា គាយេយ្យ វា វាទេយ្យ វា, បាចិត្តិយន្តិ ឯវមាទិកំ យំ កិញ្ចិ អដ្ឋកថាយ ទិស្សមានំ អាបត្តិជាតំ វិនយកម្មំ វា **អវុត្តសិទ្ធិសិក្ខាបទំ** នាម។ ឆព្ពិធម្បេតំ ឆហិ អាការេហិ ឧទ្ទេសារហំ ន ហោតីតិ **អនុទ្ទេសសិក្ខាបទំ** នាមាតិ វេទិតព្ពំ។ សេយ្យថិទំ – បញ្ចហិ ឧទ្ទេសេហិ យថាសម្ភវំ វិសភាគត្តា ថុល្លច្ចយទុព្ភាសិតានំ សភាគវត្ថុកម្បិ ទុក្កដថុល្លច្ចយទ្វយំ អសភាគាបត្តិកត្តា អន្តរាបត្តិបញ្ញត្តិសិក្ខាបទានំ, នានាវត្ថុកាបត្តិកត្តា បដិក្ខេបសិក្ខាបទានំ, កេសញ្ចិ វិនីតវត្ថុបញ្ញត្តិសិក្ខាបទានញ្ច អទស្សិតាបត្តិកត្តា, អទស្សិតវត្ថុកត្តា ភេទានុវត្តកថុល្លច្ចយស្ស, អទស្សិតាបត្តិវត្ថុកត្តា អវុត្តសិទ្ធិសិក្ខាបទានន្តិ។ ឯត្តាវតា “ទុវិធំ សិក្ខាបទបញ្ញាបនំ សឧទ្ទេសានុទ្ទេសភេទតោ”តិ យំ វុត្តំ, តំ សមាសតោ បកាសិតំ ហោតិ។

បញ្ញត្តិយំ តាវ –

“ការកោ ឥធ និទ្ទិដ្ឋោ, អបេក្ខាយ អភាវតោ;
បុព្ពេ វត្តព្ពវិធានា-ភាវតោ ច អាទិតោ យោបនេន សហា”តិ។ –

អយំ នយោ វេទិតព្ពោ។ តស្សត្ថោ – យេ តេ អនិទ្ទិដ្ឋការកា បុព្ពេ វុត្តប្បភេទា សុក្កវិសដ្ឋិអាទយោ សិក្ខាបទវិសេសា, តេសុ អធិប្បាយកម្មវត្ថុបុគ្គលបយោគេ អបេក្ខាយ ភាវតោ ការកោ ន និទ្ទិដ្ឋោ តេសំ សាបេក្ខភាវទស្សនត្ថំ។ តំ សព្ពំ តស្មិំ តស្មិំ សិក្ខាបទេ អាវិភវិស្សតិ, **ឥធ** បន បារាជិកបញ្ញត្តិយំ **អបេក្ខាយ អភាវតោ ការកោ និទ្ទិដ្ឋោ**។ យោ បន ការកោ “និដ្ឋិតចីវរស្មិំ ភិក្ខុនា ឧព្ភតស្មិ”ន្តិអាទីសុ (បារា. ៤៦២, ៤៧២, ៤៧៥) វិយ **បុព្ពេ វត្តព្ពវិធានាភាវតោ** ករណាទិវសេន អនិទ្ទិសិត្វា បច្ចត្តវសេន និទ្ទិដ្ឋោ អបេក្ខាយ អភាវតោ។ តត្ថ និទ្ទិសិយមានោ សេសទុតិយានិយតបណីតភោជនំ សមណុទ្ទេសតតិយចតុត្ថបាដិទេសនីយេសុ វិយ មជ្ឈេ អនិទ្ទិសិត្វា “ន ហេវ ខោ បន…បេ…. ឱភាសិតុ”ន្តិអាទិ (បារា. ៤៥៣) វិយ បុព្ពេ វត្តព្ពវិធានាភាវតោ ឯវ អាទិម្ហិ និទ្ទិដ្ឋោ។ អាទិម្ហិ និទ្ទិសិយមានោបិ បុព្ពេ វុត្តប្បភេទេសុ ភេទានុវត្តកាទីសុ បញ្ចត្តឹសេសុ សិក្ខាបទេសុ វិយ អនិទ្ទិសិត្វា បុព្ពេ វត្តព្ពវិធានាភាវតោ ឯវ “យោ បន ភិក្ខូ”តិអាទិតោវ **យោបន**-សទ្ទេន សហ និទ្ទិដ្ឋោ។ ឯវំ និទ្ទិសិយមានោបិ សោ យស្មា “យា បន ភិក្ខុនិយោ ទ្វេ ឯកមញ្ចេ តុវដ្ដេយ្យុ”ន្តិអាទិ (បាចិ. ៩៣៣) អាបត្តិ វិយ បរប្បភវំ អាបត្តឹ ន អាបជ្ជតិ, តស្មា “យោ បន ភិក្ខូ”តិ ឯកវចនេន និទ្ទិដ្ឋោ។ មេថុនធម្មាបត្តិបិ បរប្បភវា “ទ្វយំទ្វយសមាបត្តី”តិ (បារា. ៣៩) វចនតោតិ ចេ? តំ ន, អធិប្បាយជាននតោ។ អនេកិស្សា ឯវ ភិក្ខុនិយា អាបត្តិ, ន ឯកិស្សាតិ និយមោ តត្ថ អត្ថិ, ន ឯវំ ឥធ និយមោតិ អនិយមិតាធិប្បាយោ។ លម្ពីមុទុបិដ្ឋីនំ កុតោ “ទ្វយំទ្វយសមាបត្តី”តិ (បារា. ៥៥) វចនតោ តេសំ មេថុនធម្មាបត្តិ។ អយមត្ថោ ចតស្សោ មេថុនធម្មបច្ចយាតិ អដ្ឋវត្ថុកំ សន្ធាយ “ឆេជ្ជំ សិយា មេថុនធម្មបច្ចយា”តិ (បរិ. ៤៨១) ច បរិវារេ វុត្តវចនេន សាធេតព្ពោ។

ភេទានុវត្តកសិក្ខាបទេ តិណ្ណំ ឧទ្ធំ ន សមនុភាសិតព្ពា, ន សង្ឃេន សង្ឃំ ឯកតោ កាតព្ពន្តិ។ នយទស្សនត្ថំ អាទិតោវ “ភិក្ខូ ហោន្តី”តិ ពហុវចននិទ្ទេសំ កត្វា បុន “ឯកោ វា ទ្វេ វា តយោ វា”តិ (បារា. ៤១៨) វុត្តំ, អញ្ញថា ន តតោ ឧទ្ធំ “អនុវត្តកា ហោន្តី”តិ អាបជ្ជតិ។ តតោ និទានវិរោធោ។ បញ្ចសតមត្តា ហិ តទនុវត្តកា អហេសុំ។ យំ បន **សត្តសតិកក្ខន្ធកេ** “សង្ឃោ ចត្តារោ បាចីនកេ ភិក្ខូ, ចត្តារោ បាវេយ្យកេ ភិក្ខូ សម្មន្នេយ្យ …បេ…. សម្មតា”តិអាទិ (ចូឡវ. ៤៥៦) ញត្តិទុតិយកម្មំ វុត្តំ, តំ “ឧព្ពាហិកាយ ឥមំ អធិករណំ វូបសមេតុ”ន្តិ វុត្តត្តា តេហិ កត្តព្ពវិធានំ។ សម្មតិករណមេវ វា តតិយំ កត្វា កប្បតិ។ ន ហិ តេ តេន កម្មេន កម្មារហា កម្មកតា ហោន្តិ។ យស្ស សង្ឃោ កម្មំ ករោតិ, សោ កម្មារហោតិ លក្ខណំ។ ន ច តទា សង្ឃោ តេសំ អដ្ឋន្នម្បិ ភិក្ខូនំ កម្មំ អកាសិ។ ភជាបិយមានា តេ កម្មបត្តភាវំ ភជន្តិ។ អធិករណវូបសមកម្មស្ស បត្តា យុត្តា សង្ឃេន កតាតិ កត្វា កម្មបត្តា ឯវ ហិ តេ ហោន្តិ។ “តេ ភិក្ខូ ភិក្ខូហិ យាវតតិយំ សមនុភាសិតព្ពា តស្ស

បដិនិស្សជ្ជាយា’’តិ (បារា. ៤១៨) វចនតោ តេហិ កត្តព្ពវិធានំ។ សម្មុតិករណមេវ កម្មំ ហោតីតិ ចេ? តំ ន, អធិប្បាយជាននតោ, តស្ស បដិនិស្សជ្ជាយ ឯវំ តេ ភិក្ខូ កម្មារហា កាតព្ពា, ន ទោសាគតិវសេនាតិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។ ន ហិ បាចីនកាទីនំ សម្មុតិយា អធិករណវូបសមសិទ្ធិ វិយ តេសំ សមនុភាសនកម្មេន តស្ស បដិនិស្សជ្ជនសិទ្ធិ ហោតិ, សម្មុតិ នាមេសា បឋមំ អនុមតិំ គហេត្វា យាចិត្វាវ ករីយតិ, ន តថា កម្មន្តិ។ កម្មករណេ បន តទត្ថសិទ្ធិ ហោតិយេវ។ បរសម្មុតិយា ពហុតរាវ សម្មន្និតព្ពាតិ វេទិតព្ពំ។

‘‘មេថុនធម្ម’’ន្តិ ឯវំ ពាហុល្លនយេន លទ្ធនាមកំ សកបយោគេន វា បរបយោគេន វា អត្តនោ និមិត្តស្ស សកមគ្គេ វា បរមគ្គេ វា បរនិមិត្តស្ស វា សកមគ្គេ ឯវំ បវេសនបវិដ្ឋដ្ឋិតឧទ្ធរណេសុ យំ កិញ្ចិ ឯកំ បដិសាទិយនវសេន សេវេយ្យ, បារាជិកោ ហោតិ អសំវាសោតិ។ កេចិ បន ‘‘បវេសនាទីនិ ចត្តារិ វា តីណិ វា ទ្វេ វា ឯកំ វា បដិសេវេយ្យ, បារាជិកោ ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ‘សោ ចេ បវេសនំ សាទិយតិ, បវិដ្ឋំ សាទិយតិ, ឋិតំ សាទិយតិ, ឧទ្ធរណំ សាទិយតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស’តិអាទី’’តិ (បារា. ៥៨) វទន្តិ។ តេសំ មតេន ចតូសុបិ ចតស្សោ បារាជិកាបត្តិយោ អាបជ្ជតិ។ តេយេវ ឯវំ វទន្តិ – អាបជ្ជតុ មេថុនធម្មបារាជិកាបត្តិ, មេថុនធម្មបារាជិកាបត្តិយា តំភាគិយាតិ អត្តនោ វីតិក្កមេ បារាជិកាបត្តិយោ, សង្ឃាទិសេសាបត្តិញ្ច អាបជ្ជិត្វា សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ គហដ្ឋកាលេ មេថុនាទិកំ បារាជិកំ អាបជ្ជិត្វា បុន បព្ពជិត្វា ឧបសម្បជ្ជិត្វា ឯកំ សង្ឃាទិសេសាបត្តិំ ឯកមនេកំ វា បដិករិត្វាវ សោ បុគ្គលោ យស្មា និរាបត្តិកោ ហោតិ, តស្មា សោ គហដ្ឋកាលេ សាបត្តិកោវាតិ។ អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នស្សាបិ អត្ថេវ អាបត្តិ។ វុដ្ឋានទេសនាហិ បន អសុជ្ឈនតោ ‘‘បយោគេ បយោគេ អាបត្តិ បារាជិកស្សា’’តិ ន វុត្តំ។ គណនបយោជនាភាវតោ កិញ្ចាបិ ន វុត្តំ, អថ ខោ បទភាជនេ (បារា. ៥៨) ‘‘អាបត្តិ បារាជិកស្សា’’តិ វចនេនាយមត្ថោ សិទ្ធោតិ យុត្តិញ្ច វទន្តិ។

យទិ ឯវំ មាតិកាយម្បិ ‘‘យោ បន ភិក្ខុ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវេយ្យ, បារាជិក’’ន្តិ វត្តព្ពំ ភវេយ្យ, បារាជិកស្ស អនវសេសវចនម្បិ ន យុជ្ជេយ្យ។ សព្ពេបិ ហិ អាបត្តិក្ខន្ធេ, ភិក្ខុគណនញ្ច អនវសេសេត្វា តិដ្ឋតីតិ អនវសេសវចនន្តិ កត្វា បវេសេវ អាបត្តិ, ន បវិដ្ឋាទីសុ។ តមេវេកំ សន្ធាយ ‘‘យស្ស សិយា អាបត្តី’’តិ (មហាវ. ១៣៤) បារាជិកាបត្តិម្បិ អន្តោ កត្វា និទានុទ្ទេសវចនំ វេទិតព្ពំ។ តស្មា មាតិកាយំ ‘‘បារាជិក’’ន្តិ អវត្វា ‘‘បារាជិកោ ហោតី’’តិ (បារា. ៤២, ៤៤) បុគ្គលនិទ្ទេសវចនំ តេន សរីរពន្ធនេន ឧបសម្បទាយ អភព្ពភាវទីបនត្ថំ។ ‘‘អាបត្តិ បារាជិកស្សា’’តិ បទភាជនេ វចនំ អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នស្សាបិ បារាជិកស្ស អសំវាសស្ស សតោ បុគ្គលស្ស អថេយ្យសំវាសកភាវទីបនត្ថំ។ ន ហិ សោ សំវាសំ សាទិយន្តោបិ ថេយ្យសំវាសកោ ហោតិ, តស្មា ឧបសម្បន្នោ ‘‘ភិក្ខូ’’ត្វេវ វុច្ចតិ។ តេនេវាហ ‘‘អសុទ្ធោ ហោតិ បុគ្គលោ អញ្ញតរំ បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នោ, តញ្ចេ សុទ្ធទិដ្ឋិ សមានោ អនោកាសំ ការាបេត្វា អក្កោសាធិប្បាយោ វទតិ, អាបត្តិ ឱមសវាទេន ទុក្កដស្សា’’តិ (បារា. ៣៨៩) អនុបសម្បន្នស្ស តទភាវតោ សិទ្ធោ សោ ឧបសម្បន្នោ ‘‘ភិក្ខូ’’ត្វេវ វុច្ចតីតិ, តេន បទសោធម្មំ, សហសេយ្យញ្ច ជនេតិ, ភិក្ខុបេសុញ្ញាទិញ្ច ជនេតីតិ វេទិតព្ពំ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៣៩)។

និទានា មាតិកាភេទោ, វិភង្គោ តន្និយាមកោ;
តតោ អាបត្តិយា ភេទោ, អនាបត្តិ តទញ្ញថាតិ។ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៣-៤៤) –

អយំ នយោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ សុទិន្នវត្ថុ (បារា. ២៤ អាទយោ)-មក្កដិវត្ថុ (បារា. ៤០ អាទយោ)-វជ្ជិបុត្តកវត្ថុ (បារា. ៤៣) ចាតិ តិប្បភេទវត្ថុ តមស្ស សិក្ខាបទស្ស **និទានំ** នាម។ តតោ និទានា ‘‘យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខូនំ… បេ… អសំវាសោ’’តិ (បារា. ៤៤) តមិស្សា **មាតិកាយ ភេទោ** ជាតោ។ តត្ថ ហិ ‘‘អន្តមសោ តិរច្ឆានគតាយា’’តិ (បារា. ៤៤) ឥត្ថិលិង្គវសេន ‘‘សច្ចំ, អាវុសោ, ភគវតា សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, តញ្ច ខោ ឥត្ថិយា, នោ បុរិសេ, នោ បណ្ឌកេ, នោ ឧភតោព្យញ្ជនកេ ចា’’តិ មក្កដិបារាជិកោ វិយ អញ្ញោបិ លេសំ ឱឌ្ឌេតុំ សក្កោតិ, តស្មា តាទិសស្ស អលេសោកាសស្ស ទស្សនត្ថំ ឥទំ វុច្ចតិ, មក្កដិសង្ខាតា និទានា ‘‘អន្តមសោ តិរច្ឆានគតាយបី’’តិ មាតិកាយ វចនភេទោ, ន ឥត្ថិយា ឯវ មេថុនសិទ្ធិទស្សនតោ។ តស្មា **វិភង្គោ តន្និយាមកោ** តស្សា មាតិកាយ អធិប្បេតត្ថនិយាមកោ វិភង្គោតិ។ វិភង្គេ ហិ ‘‘តិស្សោ ឥត្ថិយោ, តយោ ឧភតោព្យញ្ជនកា, តយោ បណ្ឌកា, តយោ បុរិសា។ មនុស្សិត្ថិយា តយោ មគ្គេ, តិរច្ឆានគតបុរិសស្ស ទ្វេ មគ្គេ’’តិអាទិនា (បារា. ៥៦) នយេន សព្ពលេសោកាសំ បិទហិត្វា និយមោ កតោ។ ឯត្ថាហ – យទិ ឯវំ សាធារណសិក្ខាបទវសេន វា លិង្គបរិវត្តនវសេន វា ន កេវលំ ភិក្ខូនំ, ភិក្ខុនីនម្បិ ‘‘សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ’’តិ វិភង្គេ វត្តព្ពំ សិយា។ តទវចនេន ហិ ភិក្ខុនី បុរិសលិង្គបាតុភាវេន ភិក្ខុភាវេ ឋិតា ឯវំ វទេយ្យ ‘‘នាហំ ឧបសម្បទាករណកាលេ ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នា, តស្មា ន អបច្ចក្ខាតសិក្ខាបិ មេថុនធម្មេន បារាជិកា ហោមី’’តិ។ វុច្ចតេ – យថា វុត្តំ, តថា ន វត្តព្ពំ អនិដ្ឋប្បសង្គតោ។ តថា វុត្តេ ភិក្ខុនីនម្បិ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ អត្ថីតិ អាបជ្ជតិ។ តញ្ចានិដ្ឋំ។ ឥទមបរមនិដ្ឋំ ‘‘សព្ពសិក្ខាបទានិ សាធារណានេវ នាសាធារណានី’’តិ។ អបិចាយំ ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នាវ ហោតីតិ ទស្សនត្ថំ ‘‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តំយេវ ឧបជ្ឈំ តមេវ ឧបសម្បទំ តានិ វស្សានិ ភិក្ខូហិ សង្គមិតុ’’ន្តិអាទិ (បារា. ៦៩) វុត្តំ។ **តតោ**

អាបត្តិយា ភេទោតិ តតោ វិភង្គតោ “អក្ខយិតេ សរីរេ បារាជិកំ, យេភុយ្យេន ខយិតេ ថុល្លច្ចយ”ន្តិអាទិ (បារា. ៧៣, បរិ. ១៥៧) អាបត្តិយា ភេទោ ហោតិ។ **អនាបត្តិ តទញ្ញថា**តិ តតោ ឯវ វិភង្គតោ យេន អាការេន អាបត្តិ វុត្តា, តតោ អញ្ញេនាការេន អនាបត្តិភេទោវ ហោតិ។ “សាទិយតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស, ន សាទិយតិ, អនាបត្តី”តិ ហិ វិភង្គេ អសតិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តាវតា “និទានា មាតិកាភេទោ”តិ អយំ គាថា សមាសតោ វុត្តត្ថា ហោតិ។ វិសេសការណំ បន តស្មិំ តស្មិំ សិក្ខាបទេ អាវិភវិស្សតិ។

បឋមបញ្ញត្តិ តាវ បឋមពោធិំ អតិក្កមិត្វា បញ្ញត្តត្តា, អាយស្មតោ សុទិន្នស្ស អដ្ឋវស្សិកកាលេ បញ្ញត្តត្តា ច វត្ថុញ្ហមហត្តំ បត្តកាលេ បញ្ញត្តា, ទុតិយបញ្ញត្តិ ពាហុសច្ចមហត្តំ បត្តកាលេ។ សោ ហិ អាយស្មា មក្កដិបារាជិកោ យថា មាតុគាមប្បដិសំយុត្តេសុ សិក្ខាបទេសុ តិរច្ឆានគតិត្ថី ន អធិប្បេតា, តថា ឥធាបីតិ សញ្ញាយ “សច្ចំ, អាវុសោ…បេ…. តញ្ច ខោ មនុស្សិត្ថិយា, នោ តិរច្ឆានគតាយា”តិ (បារា. ៤១) អាហ។ តតិយបញ្ញត្តិ លាភគ្គមហត្តំ បត្តកាលេ ឧប្បន្នា “យាវទត្ថំ ភុញ្ជិត្វា”តិអាទិ (បារា. ៤៣) វចនតោ, វេបុល្លមហត្តម្បិ ឯត្ថេវ លព្ភតីតិ ឥមំ បឋមបារាជិកសិក្ខាបទំ តិវិធម្បិ វត្ថុំ ឧបាទាយ ចតុព្ពិធម្បិ តំ កាលំ បត្វា បញ្ញត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ **យោ បនា**តិ អនវសេសបរិយាទានបទំ។ **ភិក្ខូ**តិ តស្ស អតិប្បសង្គនិយមបទំ។ **ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ**តិ តស្ស វិសេសនវចនំ។ ន ហិ សព្ពោបិ ភិក្ខុនាមកោ, យា ភគវតា យាយ កាយចិ ឧបសម្បទាយ ឧបសម្បន្នភិក្ខូនំ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន សិក្ខិតព្ពា សិក្ខា វិហិតា , “ឯត្ថ សហ ជីវន្តី”តិ យោ ច សាជីវោ វុត្តោ, តំ ឧភយំ សមាបន្នោវ ហោតិ។ កទា បន សមាបន្នោ ហោតិ? យាយ កាយចិ ឧបសម្បទាយ ឧបសម្បន្នសមនន្តរមេវ តទុភយំ ជានន្តោបិ អជានន្តោបិ តទជ្ឈុបគតត្តា សមាបន្នោវ នាម ហោតិ។ **សហ ជីវន្តី**តិ យាវ សិក្ខំ ន បច្ចក្ខាតិ, បារាជិកភាវំ វា ន បាបុណាតិ។ យំ បន វុត្តំ **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** “សិក្ខំ បរិបូរេន្តោ សិក្ខាសមាបន្នោ សាជីវំ អវីតិក្កមន្តោ សាជីវសមាបន្នោ”តិ, តំ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទវសេន វុត្តំ។ ន ហិ សិក្ខំ អបរិបូរេន្តោ, កាមវិតក្កាទិពហុលោ វា ឯកច្ចំ សាវសេសំ សាជីវំ វីតិក្កមន្តោ វា សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ នាម ន ហោតិ។

ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន បន ចតុក្កំ លព្ភតិ – “អត្ថិ ភិក្ខុ សិក្ខាសមាបន្នោ សីលានិ បច្ចវេក្ខន្តោ ន សាជីវសមាបន្នោ អចិត្តកំ សិក្ខាបទំ វីតិក្កមន្តោ, អត្ថិ ន សិក្ខាសមាបន្នោ កាមវិតក្កាទិពហុលោ សាជីវសមាបន្នោ និរាបត្តិកោ, អត្ថិ ន សិក្ខាសមាបន្នោ ន ច សាជីវសមាបន្នោ អនវសេសំ អាបត្តឹ អាបន្នោ, អត្ថិ ឧភយសមាបន្នោ សិក្ខំ បរិបូរេន្តោ សាជីវញ្ច អវីតិក្កមន្តោ”តិ។ អយមេត្ថ ចតុត្ថោ ភិក្ខុ ឧក្កដ្ឋោ ឥធ អធិប្បេតោ សិយា។ ន ហិ ភគវា អនុក្កដ្ឋំ វត្តុំ យុត្តោតិ ចេ? ន, “តត្រ យាយំ អធិសីលសិក្ខា, អយំ ឥមស្មិំ អត្ថេ អធិប្បេតា សិក្ខា”តិ វចនវិរោធតោ, ឧក្កដ្ឋគ្គហណាធិប្បាយេ សតិ “សិក្ខាតិ តិស្សោ សិក្ខា”តិ ឯត្តកមេវ វត្តព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។ សិក្ខត្តយសមាបន្នោ ហិ សព្ពុក្កដ្ឋោ។ “មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវេយ្យា”តិ បរតោ វចនំ អបេក្ខិត្វា អធិសីលសិក្ខាវ វុត្តាតិ ចេ? ន, តស្សាបិ អភព្ពត្តា។ ន ហិ អធិសីលសិក្ខំ បរិបូរេន្តោ, សាជីវញ្ច អវីតិក្កមន្តោ មេថុនធម្មំ បដិសេវិតុំ ភព្ពោ, តំ សិក្ខំ អបរិបូរេន្តោ, សាជីវញ្ច វីតិក្កមន្តោយេវ ហិ បដិសេវេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ តស្មា ឯវមេត្ថ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ យស្មា សិក្ខាបទសង្ខាតោ សាជីវោ អធិសីលសិក្ខមេវ សង្គណ្ហាតិ, ន ឥតរសិក្ខាទ្វយំ, តស្មា “តត្រ យាយំ អធិសីលសិក្ខា, អយំ ឥមស្មិំ អត្ថេ អធិប្បេតា សិក្ខា”តិ វុត្តំ។ តស្មា អធិសីលសិក្ខាយ សង្គាហកោ សាជីវោ សិក្ខាសាជីវោតិ វុត្តោ។ ឥតិ សាជីវវិសេសនត្ថំ សិក្ខាគ្គហណំ កតំ។ តទត្ថទីបនត្ថមេវ វិភង្គេ សិក្ខំ អបរាមសិត្វា “តស្មិំ សិក្ខតិ, តេន វុច្ចតិ សាជីវសមាបន្នោ”តិ (បារា. ៤៥) វុត្តំ។ តេន ឯកមេវិទំ អត្ថបទន្តិ ទីបិតំ ហោតិ។ តញ្ច ឧបសម្បទូបគមនន្តរតោ បដ្ឋាយ សិក្ខនាធិការត្តា “សិក្ខតី”តិ ច “សមាបន្នោ”តិ ច វុច្ចតិ។ យោ ឯវំ “សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ”តិ សង្ខំ គតោ, តាទិសំ បច្ចយំ បដិច្ច អបរភាគេ សាជីវសង្ខាតមេវ សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ តស្មិំយេវ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវេយ្យាតិ អយមត្ថោ យុជ្ជតិ។

កិន្នុ អដ្ឋកថានយោ បដិក្ខិត្តោ ហោតិ, សោ ច ន បដិក្ខេបារហោ ហោតិ, អធិប្បាយោ បនេត្ថ បរិយេសិតព្ពោ។ សព្ពេសុ សិក្ខាបទេសុ ឥទមេវ ភិក្ខុលក្ខណំ សាធារណំ យទិទំ “ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ”តិ។ ខីណាសវោបិ សាវកោ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ អចិត្តកំ, តថា សេក្ខោ, បុថុជ្ជនោ បន សចិត្តកម្បិ, តស្មា សេក្ខាសេក្ខបុថុជ្ជនានំ សាមញ្ញមិទំ ភិក្ខុលក្ខណន្តិ កត្វា កេវលំ សិក្ខាសមាបន្នោ, កេវលំ សាជីវសមាបន្នោ, ឧភយសមាបន្នោ ចាតិ សរូបេកទេសឯកសេសនយេន “សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ”ត្វេវ សម្បិណ្ឌេត្វា ឧក្កដ្ឋគ្គហណេន អនុក្កដ្ឋានំ គហណសិទ្ធិតោ អដ្ឋកថាយំ ឧក្កដ្ឋោវ វុត្តោ។ តមេវ សម្បាទេតុំ “តស្មិំ សិក្ខតិ, តេន វុច្ចតិ សាជីវសមាបន្នោ”តិ ឯត្ថ សិក្ខាសទ្ទស្ស អវចនេ បរិហារំ វត្វា យស្មា បន សោ សិក្ខម្បិ សមាបន្នោ, តស្មា សិក្ខាសមាបន្នោតិបិ អត្ថតោ វេទិតព្ពោតិ ច វត្វា “យំ សិក្ខំ សមាបន្នោ, តំ អបច្ចក្ខាយ, យញ្ច សាជីវំ សមាបន្នោ, តត្ថ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”តិ វុត្តន្តិ អយមដ្ឋកថាយ អធិប្បាយោ វេទិតព្ពោ។ ឯតស្មិំ

បន អធិប្បាយេ អធិសីលសិក្ខាយ ឯវ គហណំ សព្ពត្ថិកត្តា, សីលាធិការតោ ច វិនយស្សាតិ វេទិតព្ពំ។ យថា ច សិក្ខាបទំ សមាទិយន្តោ សីលំ សមាទិយតីតិ វុច្ចតិ, ឯវំ សិក្ខាបទំ បច្ចក្ខន្តោ សីលំ បច្ចក្ខាតីតិ វត្តុំ យុជ្ជតិ, តស្មា តត្ថ វុត្តំ “យំ សិក្ខំ សមាបន្នោ, តំ អបច្ចក្ខាយា”តិ (បារា. អដ្ឋ. សិក្ខាបច្ចក្ខានវិភង្គវណ្ណនា)។ ឯត្តាវតា សមាសតោ “សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ”តិ ឯត្ថ វត្តព្ពវិនិច្ឆយោ និដ្ឋិតោ ហោតិ។

កឹ ឥមិនា វិសេសវចនេន បយោជនំ, ននុ “យោ បន ភិក្ខុ សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា…បេ…. អសំវាសោ”តិ ឯត្តកមេវ វត្តព្ពន្តិ ចេ? ន វត្តព្ពំ អនិដ្ឋប្បសង្គតោ។ “យោ បន សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ ថេយ្យសំវាសាទិកោ កេវលេន សមញ្ញាមត្តេន, បដិញ្ញាមត្តេន វា ភិក្ខុ, តស្សាបិ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ អត្ថិ, សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ ច មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស បារាជិកាបត្តិ។ យោ វា បច្ឆា បារាជិកំ អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា ន សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ, តស្ស ច, យោ វា បក្ខបណ្ឌកត្តា បណ្ឌកភាវូបគមនេន ន សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ, តស្ស ច តទុភយំ អត្ថីតិ អាបជ្ជតិ។ បណ្ឌកភាវបក្ខេ ច បណ្ឌកោ ឧបសម្បទាយ ន វត្ថូ”តិ វុត្តំ។ តស្មា ឥតរស្មឹ បក្ខេ វត្ថូតិ សិទ្ធំ។ តស្មឹ បក្ខេ ឧបសម្បន្នោ បណ្ឌកភាវបក្ខេ បណ្ឌកត្តា ន សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ, សោ បរិច្ចជិតព្ពាយ សិក្ខាយ អភាវេន សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ មុខេន បរស្ស អង្គជាតគ្គហណនយេន មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវេយ្យ, តស្ស កុតោ បារាជិកាបត្តីតិ អធិប្បាយោ។ អយំ នយោ អបណ្ឌកបក្ខំ អលភមានស្សេវ បរតោ យុជ្ជតិ, លភន្តស្ស បន អរូបសត្តានំ កុសលាទិសមាបត្តិក្ខណេ ភវង្គវិច្ឆេទេ សតិបិ អមរណំ វិយ បណ្ឌកភាវបក្ខេបិ ភិក្ខុភាវោ អត្ថិ។ សំវាសំ វា សាទិយន្តស្ស ន ថេយ្យសំវាសកភាវោ អត្ថិ អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នស្ស វិយ។ ន ច សហសេយ្យាទី ជនេតិ ។ គណបូរកោ បន ន ហោតិ អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នោ វិយ។ ន សោ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ។ ឥតរស្មឹ បន បក្ខេ ហោតិ, អយំ ឥមស្ស តតោ វិសេសោ។ កិមយំ សហេតុកោ, ឧទាហុ អហេតុកោតិ? ន អហេតុកោ។ យតោ ឧបសម្បទា តស្ស អបណ្ឌកបក្ខេ អនុញ្ញាតា សហេតុកប្បដិសន្ធិកត្តា។ បណ្ឌកភាវបក្ខេបិ កិស្ស នានុញ្ញាតាតិ ចេ? បណ្ឌកភូតត្តា ឱបក្កមិកបណ្ឌកស្ស វិយ។

អបិច “សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ”តិ ឥមិនា តស្ស សិក្ខាសមាទានំ ទីបេត្វា តំ សមាទិន្នំ សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ, តត្ថ ច ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វាតិ វត្តុំ យុជ្ជតិ, ន អញ្ញថាតិ ឥមិនា ការណេន យថាវុត្តានិដ្ឋប្បសង្គតោ “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយា”តិអាទិ វុត្តំ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា គាមា វា អរញ្ញា វា អទិន្នំ…បេ…. យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា សុគតចីវរប្បមាណំ ចីវរំ ការាបេយ្យា”តិ សព្ពត្ថ យោជេតព្ពំ។

“អន្តមសោ តិរច្ឆានគតាយបី”តិ មនុស្សិត្ថឹ ឧបាទាយ វុត្តំ។ ន ហិ បគេវ បណ្ឌកេ, បុរិសេ វាតិ វត្តុំ យុជ្ជតិ។ សេសំ តត្ថ តត្ថ វុត្តនយមេវ ។ អយំ តាវ មាតិកាយ វិនិច្ឆយោ អញ្ញត្ថាបិ យថាសម្ភវំ យោជេត្វា ទីបេតព្ពោ។

សារិបុត្តពេលដ្ឋសីសានន្ទាទយោបិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិការណត្តា ច អាបត្តិអាបជ្ជនតោ ច កស្មា មហាវិភង្គេ ញត្តិចតុត្ថឧបសម្បទាយេវ អាគតាតិ? បដិក្ខិត្តាយ សរណគមនូបសម្បទាយ អនុញ្ញាតប្បសង្គភយាតិ ឧបតិស្សត្ថេរោ។ អាបត្តិយា ភព្ពតំ សន្ធាយ តស្មិម្បិ វុត្តេ បុព្ពេ បដិក្ខិត្តាបិ ភគវតា បុន អនុញ្ញាតាតិ ភិក្ខូនំ មិច្ឆាគាហោ វា វិមតិ វា ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា ន វុត្តាតិ វុត្តំ ហោតិ។

“អធម្មកម្មំ វគ្គកម្ម”តិ (មហាវ. ៣៨៧) វចនតោ កុប្បកម្មម្បិ កត្ថចិ “កម្ម”ន្តិ វុច្ចតិ, តស្មា **“អកុប្បេនា**”តិ វុត្តំ។ យស្មា អកុប្បកម្មម្បិ ឯកច្ចំ ន ឋានារហំ, យេន អបត្តោ ឱសារណំ សុឱសារិតោតិ វុច្ចតិ, តស្មា **“ឋានារហេនា**”តិ វុត្តំ។ យទិ ឯវំ “ឋានារហេនា”តិ ឥទមេវ វត្តព្ពំ ឥមិនា អកុប្បសិទ្ធិតោតិ ចេ? ន, អដ្ឋានារហេន អកុប្បេន ឧបសម្បន្នោ ឥមស្មឹ អត្ថេ ន អធិប្បេតោ អនិដ្ឋប្បសង្គតោ។ ទ្វីហិ បនេតេហិ ឯកតោ វុត្តេហិ អយមត្ថោ បញ្ញាយតិ – កេវលំ តេន អកុប្បេន ឧបសម្បន្នោ អយម្បិ ឥមស្មឹ អត្ថេ អធិប្បេតោ ភិក្ខូតិ, ឋានារហេន ច អកុប្បេន ច ឧបសម្បន្នោ អយម្បិ ឥមស្មឹ អត្ថេ អធិប្បេតោ ភិក្ខូតិ, កុប្បេន ឧបសម្បន្នោ នាធិប្បេតោតិ។

“បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយ អបរិបុណ្ណវីសតិវស្សោ”តិ វុត្តត្តា ឱបបាតិកញ្ចាតិ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកា ឱបបាតិកា បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ អបរិបុណ្ណវីសតិវស្សាតិ វទន្តិ។ ‘សោឡសវស្សុទ្ទេសិកា ហោន្តី’តិ វុត្តត្តា បុន ចត្តារិ វស្សានិ ឥច្ឆិតព្ពានិ, ‘បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយា’តិ ឥទំ គព្ភសេយ្យកានំ វសេន វុត្ត”ន្តិ ឯកេ។ “កេចិ វទន្តី”តិ យត្ថ យត្ថ លិខីយតិ, តត្ថ តត្ថ វិចារេត្វា អត្ថំ សុដ្ឋុ ឧបលក្ខយេ។ ឱបក្កមិកេ បណ្ឌកភាវោ អារុឡ្ហនយេន វេទិតព្ពោ។ “បក្ខបណ្ឌកោ អបណ្ឌកបក្ខេ បព្ពាជេត្វា បណ្ឌកបក្ខេ នាសេតព្ពោ”តិ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១០៩) លិខិតំ។

“ពិន្នុំ អទត្វា ថេ និវាសេតិ, **ថេយ្យសំវាសកោ** ន ហោតី”តិ វទន្តិ, វីមំសិតព្ពំ។ **លិង្គានុរូបស្សា**តិ សាមណោរហស្ស សំវាសស្ស សាទិតត្តាតិ អធិប្បាយោ។

រាជភយាទីហិ គហិតលិង្គានំ “គិហី មំ ‘សមណោ’តិ ជានន្តូ”តិ វញ្ចនចិត្តេ សតិបិ ភិក្ខូនំ វញ្ចេតុកាមតាយ ច តេហិ សំវសិតុកាមតាយ ច អភាវា ទោសោ ន ជាតោតិ។ “យោ ឯវំ បព្ពជតិ, សោ ថេយ្យសំវាសកោ នាម ហោតី”តិ វា “ឯវំ កាតុំ ន លព្ភតី”តិ វា “ឯវំ បព្ពជិតោ សាមណេរោ ន ហោតី”តិ វា ន ជានាតិ, វដ្ដតិ។ “ជានាតិ, ន វដ្ដតី”តិ ច លិខិតំ។ “រាជទុព្ភិក្ខាទិអត្ថាយ ចីវរំ បារុបិត្វា សំវាសំ សាទិយន្តោ ថេយ្យសំវាសកោ ហោតិ។ កស្មា? អសុទ្ធចិត្តត្តា។ បុន សោ ‘សុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ ករិស្សាមិ, កឹ ឯតេនាតិ វិប្បដិសារេន វា បច្ចយាទិសុលភតាយ វា ករិស្សាមី’តិ សុទ្ធមានសោ ហុត្វា យាវ សោ សំវាសំ នាធិវាសេតិ, តាវ ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតិ។ ឯវំ សុទ្ធចិត្តុប្បត្តិតោ បដ្ឋាយ សំវាសំ សាទិយតិ ចេ, ថេយ្យសំវាសកោ ហោតីតិ អធិប្បេតោ។ ឥតរថា សព្ពំ វិរុជ្ឈតី”តិ ឯកេ។

“នាភិបរាមាសាទិនា ជាតោ តថារូបំ បិតរំ ឃាតេតិ ចេ, **បិតុឃាតកោ** ហោតី”តិ វទន្តិ។

យោ បន កាយសំសគ្គេន សីលវិនាសំ បាបេតិ, ន សោ **ភិក្ខុនិទូសកោ** “តិណ្ណំ មគ្គាន”ន្តិ វចនតោ។ ភិក្ខុនី បន ឯកតោឧបសម្បន្នំ ទូសេត្វាបិ ភិក្ខុនិទូសកោ ហោតិ, សោបិ បារាជិកោ ហោតីតិ វិនិច្ឆយោ។ ភិក្ខុនី បន ថេយ្យសំវាសិកា, មាតុបិតុអរហន្តឃាតិកា, លោហិតុប្បាទិកា, តិត្ថិយបក្កន្តិកា ច ហោតិ, អដ្ឋកថាសុ អនាគតំ វិនយធរា សម្បដិច្ឆន្តិ។

“សម្បជានមុសាវាទេ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ២) វុត្តំ មរិយាទំ អវីតិក្កមន្តោ តស្មិញ្ច សិក្ខាបទេ សិក្ខតីតិ វុច្ចតិ។ **សិក្ខាបទ**ន្តិ អសភាវធម្មោ សង្កេតោវ, ឥធ បញ្ញត្តិ អធិប្បេតា។ “មេថុនសំវរស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ សមន្តបាសាទិកាយំ វុត្តំ, តំ បនត្ថំ សន្ធាយាតិ លិខិតំ។ **សិក្ខា**តិ តំ តំ សិក្ខាបទំ, សិក្ខនភាវេន បវត្តចិត្តុប្បាទោ។ **សាជីវ**ន្តិ បញ្ញត្តិ។ តទត្ថទស្សនត្ថំ បុព្ពេ “មេថុនសំវរស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ វុត្តំ។ យស្មា សិក្ខាយ គុណសម្មតាយ បុញ្ញសម្មតាយ តន្តិយា អភាវតោ លោកស្ស ទុព្ពល្យាវិកម្មំ តត្ថ ន សម្ភវតិ។ បត្ថនីយា ហិ សា, តស្មា **“យញ្ច សាជីវំ សមាបន្នោ, តស្មិំ ទុព្ពលភាវំ អប្បកាសេត្វា”**តិ វុត្តំ។ អាណាយ ហិ ទុព្ពល្យំ សម្ភវតីតិ ឧបតិស្សោ។ ទុព្ពល្យាវិកម្មបទំ សិក្ខាបច្ចក្ខានបទស្ស ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតាយ វា បរិវារកភាវេន វា វេទិតព្ពំ។ អថ វា យស្មា សិក្ខាបច្ចក្ខានស្ស ឯកច្ចំ ទុព្ពល្យាវិកម្មំ អកតំ ហោតិ, តស្មា តំ សន្ធាយ “សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយា”តិ បទស្ស អត្ថំ វិវរន្តោ **“ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”**តិ អាហ។ តត្ថ សិយា យស្មា ន សព្ពំ ទុព្ពល្យាវិកម្មំ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ, តស្មា “ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”តិ បឋមំ វត្វា តស្ស អត្ថនិយមត្ថំ “សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយា”តិ វត្តព្ពន្តិ? តំ ន, កស្មា? អត្ថានុក្កមាភាវតោ។ “សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ”តិ ហិ វុត្តត្តា “យំ សិក្ខំ សមាបន្នោ, តំ អបច្ចក្ខាយ, យញ្ច សាជីវំ សមាបន្នោ, តត្ថ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”តិ វុច្ចមានេ អនុក្កមេនេវ អត្ថោ វុត្តោ ហោតិ, ន អញ្ញថា, តស្មា ឥទមេវ បឋមំ វុត្តន្តិ។ **តេសំយេវា**តិ ចុទ្ទសន្នំ។

“សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយា”តិ សព្ពសិក្ខាបទានំ សាធារណត្តំ **“អយមេត្ថ អនុបញ្ញត្តី”តិ** វុត្តំ។

បវេសនំ នាម អង្គជាតំ បវេសេន្តស្ស អង្គជាតេន សម្ផុសនំ។ **បវិដ្ឋំ** នាម យាវ មូលំ បវេសេន្តស្ស វិប្បកតកាលោ វាយាមកាលោ។ សុក្កវិសដ្ឋិសមយេ អង្គជាតំ **ឋិតំ** នាម។ **ឧទ្ធរណំ** នាម នីហរណកាលោ។ វិនយគណ្ឋិបទេ បន “វាយាមតោ ឱរមិត្វា ឋានំ **ឋិតំ** នាមា”តិ វុត្តំ, តំ អសង្ករតោ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ បវេសនបវិដ្ឋឧទ្ធរណកាលេសុបិ សុក្កវិសដ្ឋិ ហោតិយេវ។ **សាទិយនំ** នាម សេវនចិត្តស្ស អធិវាសនចិត្តស្ស ឧប្បាទនំ។

ឧភតោវិភង្គេ ឯវ បញ្ញត្តានិ សន្ធាយ **“ឥទញ្ហិ សព្ពសិក្ខាបទានំ និទាន”**ន្តិ វុត្តំ។ “វិនយធរបញ្ចមេន គណេន ឧបសម្បទា”តិ (មហាវ. ២៥៩) វុត្តត្តា ឥធ តតិយា សហយោគេន វុត្តា។ តស្មា វីសតិបិ ភិក្ខូ ចេ និសិន្នា, បញ្ចមោ វិនយធរោវ ឥច្ឆិតព្ពោ, ឯវំ សតិ បារាជិកោ ចេ វិនយធរោ, ឧបសម្បទាកម្មំ កោបេតីតិ ចេ? ន, បរិវារាវសានេ កម្មវគ្គេ (បរិ. ៤៨២ អាទយោ) យំ កម្មវិបត្តិលក្ខណំ វុត្តំ, តស្ស តស្មិំ នត្ថិតាយ។ “កថំ វត្ថុតោ វា ញត្តិតោ វា អនុស្សាវនតោ វា សីមតោ វា បរិសតោ វា”តិ ឯត្តកំ វុត្តំ, ននុ អយំ “បរិសតោ វា”តិ វចនេន សង្គហិតោតិ ចេ? ន, “ទ្វាទសហិ អាការេហិ បរិសតោ កម្មានិ វិបជ្ជន្តី”តិ (បរិ. ៤៨៧) សុត្តស្ស ហិ វិភង្គេ តស្ស អនាមដ្ឋត្តាតិ អយមត្ថោ យស្មា តត្ថ តត្ថ សរូបេន វុត្តបាឡិវសេនេវ សក្កា ជានិតុំ, តស្មា នយមុខំ ទស្សេត្វា សំខិត្តោតិ លិខិតំ។ “អង្គ”ន្តិ បទំ ឧទ្ធរិត្វា “សព្ពសិក្ខាបទេសុ អាបត្តីនំ អង្គានង្គំ វេទិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ, ឥធ បន “អង្គ”ន្តិ វុត្តំ, កស្មា? សមុដ្ឋានាទីនំ បរិវារាទីសុ សង្ខេបេន អាគតត្តា តត្ថ គហេត្វា ឥធាបិ និទ្ទិដ្ឋានំ អនង្គានំ

វត្ថានាភាវតោ, សព្ពត្ថ សង្ខេបតោ ច វិត្ថារតោ ច អនង្គត្តេ វុច្ចមានេ អតិវិត្ថារតាយ តស្មិំ តស្មិំ សិក្ខាបទេ អឌ្ឍនំ វត្តព្ពតោ ចាតិ វេទិតព្ពោ, សព្ពាបត្តីនំ សង្គាហកវសេនាតិ អត្ថោ។

យានិ សិក្ខាបទានិ “កិរិយានី”តិ វុច្ចន្តិ, តេសំ វសេន កាយវាចា សហ វិញ្ញត្តិយា វេទិតព្ពា, អកិរិយានំ វសេន វិនា វិញ្ញត្តិយា វេទិតព្ពា។ ចិត្តំ បនេត្ថ អប្បមាណំ ភូតារោចនសមុដ្ឋានស្ស កិរិយត្តា, អចិត្តកត្តា ច។ តត្ថ កិរិយា អាបត្តិយា អនង្គន្តរចិត្តសមុដ្ឋានា វេទិតព្ពា។ អវិញ្ញត្តិជនកម្បិ ឯកច្ចំ ពាហុល្លនយេន “កិរិយ”ន្តិ វុច្ចតិ យថេវ បឋមបារាជិកំ។ វិញ្ញត្តិយា អភាវេបិ “សោ ចេ សាទិយតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស, ន សាទិយតិ, អនាបត្តី”តិ ហិ វុត្តំ, វិញ្ញត្តិសង្ខាតាបិ កិរិយា វិនា សេវនចិត្តេន ន ហោតិ វុត្តចិត្តជត្តា, វិការរូបត្តា, ចិត្តានុបរិវត្តិកត្តា ច។ តស្មា កិរិយាសង្ខាតមិទំ វិញ្ញត្តិរូបំ, ឥតរំ ចិត្តជរូបំ វិយ ជនកចិត្តេន វិនា ន តិដ្ឋតិ, ឥតរំ សទ្ទាយតនំ តិដ្ឋតិ, តស្មា កិរិយាយ សតិ ឯកន្តតោ តជ្ជនកំ សេវនចិត្តំ អត្ថិ ឯវាតិ កត្វា ន សាទិយតិ, អនាបត្តីតិ ន យុជ្ជតីតិ។ យស្មា វិញ្ញត្តិជនកម្បិ សមានំ សេវនចិត្តំ ន សព្ពកាលំ វិញ្ញត្តិំ ជនេតិ, តស្មា វិនាបិ វិញ្ញត្តិយា សយំ ឧប្បជ្ជតីតិ កត្វា “សាទិយតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិ វុត្តំ។ នុប្បជ្ជតិ ចេ, ន សាទិយតិ នាម, តស្ស អនាបត្តិ។ តេនេវ ភគវា “កីចិត្តោ ត្វំ ភិក្ខូ”តិ (បារា. ១៣៥) ចិត្តេនេវ អាបត្តិំ បរិច្ឆិន្ទតិ, ន កិរិយាយាតិ វេទិតព្ពំ។

ឯត្ថ **សមុដ្ឋាន**គ្គហណំ កត្តព្ពតោ វា អកត្តព្ពតោ វា កាយាទិភេទាបេក្ខមេវ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ, ន អញ្ញថាតិ ទស្សនប្បយោជនំ។ តេសុ **កិរិយា**គ្គហណំ កាយាទីនំ សវិញ្ញត្តិកាវិញ្ញត្តិកភេទទស្សនប្បយោជនំ។ **សញ្ញា**គ្គហណំ អាបត្តិយា អង្គានង្គចិត្តវិសេសទស្សនប្បយោជនំ។ តេន យំ ចិត្តំ កិរិយលក្ខណេ វា អកិរិយលក្ខណេ វា សន្និហិតំ, យតោ វា កិរិយា វា អកិរិយា វា ហោតិ, ន តំ អវិសេសេន អាបត្តិយា អង្គំ វា អនង្គំ វា ហោតិ។ កិន្តុ យាយ សញ្ញាយ “សញ្ញាវិមោក្ខ”ន្តិ វុច្ចតិ, តាយ សម្បយុត្តំ ចិត្តំ អង្គំ, ឥតរំ អនង្គន្តិ ទស្សិតំ ហោតិ។ ឥទានិ យេន ចិត្តេន សិក្ខាបទំ **សចិត្តកំ** ហោតិ, តទភាវា **អចិត្តកំ**, តេន តស្ស អវិសេសេន សាវជ្ជតាយ “លោកវជ្ជមេវា”តិ វុត្តំ។ កិន្តុ សាវជ្ជំយេវ សមានំ ឯកច្ចំ លោកវជ្ជំ, ឯកច្ចំ បណ្ណត្តិវជ្ជន្តិ ទស្សនប្បយោជនំ **ចិត្តលោកវជ្ជ**គ្គហណំ។ ចិត្តមេវ យស្មា “លោកវជ្ជ”ន្តិ វុច្ចតិ, តស្មា មនោកម្មម្បិ សិយា អាបត្តីតិ អនិដ្ឋប្បសង្គនិវារណប្បយោជនំ **កម្ម**គ្គហណំ។

យំ បនេត្ថ អកិរិយលក្ខណំ កម្មំ, តំ កុសលត្តិកវិនិមុត្តំ សិយាតិ អនិដ្ឋប្បសង្គនិវារណប្បយោជនំ **កុសលត្តិក**គ្គហណំ។ យា បនេត្ថ អព្យាកតាបត្តិ, តំ ឯកច្ចំ អវេទនម្បិ និរោធំ សមាបន្នោ អាបជ្ជតីតិ វេទនាត្តិកំ ឯត្ថ ន លព្ភតីតិ អនិដ្ឋប្បសង្គនិវារណត្ថំ **វេទនាត្តិក**គ្គហណំ។ សិក្ខាបទញ្ហិ សចិត្តកបុគ្គលវសេន “តិចិត្តំ តិវេទន”ន្តិ លទ្ធវោហារំ អចិត្តកេនាបន្នម្បិ “តិចិត្តំ តិវេទន”មិច្ចេវ វុច្ចតិ។ តត្រិទំ សាធកសុត្តំ – “អត្ថាបត្តិ អចិត្តកោ អាបជ្ជតិ អចិត្តកោ វុដ្ឋាតិ (បរិ. ៣២៤), អត្ថាបត្តិ កុសលចិត្តោ អាបជ្ជតិ កុសលចិត្តោ វុដ្ឋាតី”តិអាទិ (បរិ. ៤៧០)។ “សចិត្តកំ អាបត្តិទីបនំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ អនាបត្តិទីបនំ, អចិត្តកំ វត្ថុអជាននំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ វីតិក្កមនាជាននំ។ ឥទមេវ តេសំ នានាត្ត”ន្តិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៦១-៦៦ បកិណ្ណកកថាវណ្ណនា) លិខិតំ។

សចិត្តកបក្ខេតិ ឯត្ថ អយំ តាវ គណ្ឋិបទនយោ – សចិត្តកបក្ខេតិ សុរាបានាទិអចិត្តកេ សន្ធាយ វុត្តំ។ សចិត្តកេសុ បន យំ ឯកន្តមកុសលេនេវ សមុដ្ឋាតិ, តញ្ច ឧភយំ **លោកវជ្ជំ** នាម។ សុរាបានស្មិញ្ហិ “សុរា”តិ វា “បាតុំ ន វដ្ដតី”តិ វា ជានិត្វា បិវនេ អកុសលមេវាតិ។ តត្ថ “ន វដ្ដតីតិ ជានិត្វា”តិ វុត្តវចនំ ន យុជ្ជតិ បណ្ណត្តិវជ្ជស្សបិ លោកវជ្ជតាបសង្គតោ។ ឥមំ អនិដ្ឋប្បសង្គំ បរិហរិតុកាមតាយ ច **វជិរពុទ្ធិត្ថេរេន** លិខិតំ – “ឥធ ‘សចិត្តក’ន្តិ ច ‘អចិត្តក’ន្តិ ច វិចារណា វត្ថុវិជាននេ ឯវ ហោតិ, ន បញ្ញត្តិវិជាននេ។ យទិ បញ្ញត្តិវិជាននេ ហោតិ , សព្ពសិក្ខាបទានិ លោកវជ្ជានេវ សិយុំ, ន ច សព្ពសិក្ខាបទានិ លោកវជ្ជានិ។ តស្មា វត្ថុវិជាននេ ឯវ ហោតីតិ ឥទំ យុជ្ជតិ។ កស្មា? យស្មា សេខិយេសុ បញ្ញត្តិវិជាននមេវ បមាណំ, ន វត្ថុមត្តវិជានន”ន្តិ។ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ សិក្ខាបទសីសេន អាបត្តិំ គហេត្វា យស្ស សិក្ខាបទស្ស សចិត្តកស្ស ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតិ, តំ លោកវជ្ជំ, សចិត្តកាចិត្តកសង្ខាតស្ស អចិត្តកស្ស ច សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតិ, តម្បិ សុរាបានាទិ លោកវជ្ជន្តិ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ **“យស្សា សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតិ, អយំ លោកវជ្ជា នាមា”**តិ វុត្តំ។ “សចិត្តកបក្ខេ”តិ ហិ ឥទំ វចនំ អចិត្តកំ សន្ធាយាហ។ ន ហិ ឯកំសតោ សចិត្តកាយ “សចិត្តកបក្ខេ”តិ វិសេសនេ បយោជនំ អត្ថីតិ, ឯវំ សន្តេបិ អនិយមេន វុត្តញ្ច និយមវសេន ឯវ គហេតព្ពន្តិ អត្ថោ។

តិវង្គានានំ បនាតិ បន-សទ្ទេន ចុល្លច្ចយាទិការំ និវត្តេតិ។ **កិរិយា**តិ ឯត្ថ “បិតំ សាទិយតី”តិ (បារា. ៥៨) វុត្តត្តា តំ កថន្តិ ចេ? “សាទិយតី”តិ វុត្តត្តា កិរិយា ឯវ។ ឯវំ សន្តេ “កាយកម្មំ មនោកម្ម”ន្តិ វត្តព្ពន្តិ ចេ? ន, បច្ចុរវោហារវសេន “កាយកម្ម”ន្តិ វុត្តត្តា។ ឧព្ភជាណុមណ្ឌលិកាយ លព្ភតិ ឯវាតិ លិខិតំ។ បុព្ពេ វុត្តនយេន

សំសន្ទេត្វា គហេតព្ពំ។ “ទុន្និក្ខិត្តស្ស, ភិក្ខវេ, បទព្យញ្ជនស្ស អត្ថោបិ ទុន្នយោ ហោតី”តិ (អ. និ. ២.២០) វទន្តេនាបិ អត្ថស្ស សុខគ្គហណត្ថមេវ បទព្យញ្ជនស្ស សុនិក្ខិត្តភាវោ ឥច្ឆិតោ, ន អក្ខរវចនាយ, តស្មា អាហ **“អត្ថញ្ហិ នាថោ សរណំ អវោចា”**តិអាទិ។

បឋមបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយបារាជិកវណ្ណនា

គាមា វា អរញ្ញា វាតិ លក្ខណានុបញ្ញត្តិកត្តា អាទិម្ហិ វុត្តា។ សព្ពស្មិញ្ហិ វិនយបិដកេ គាមោ, គាមូបចារោ, គាមក្ខេត្តំ, គាមសីមា, គាមសីមូបចារោតិ បញ្ចវិធោ គាមភេទោ វេទិតព្ពោ។ តថា អារញ្ញកសីមាយ ឯកំ អគាមកំ អរញ្ញំ, សំវិធានសិក្ខាបទានំ (បាចិ. ១៨០ អាទយោ) ឯកំ, សគាមកំ ឯកំ , អវិប្បវាសសីមាយ ឯកំ, គណម្ហាឱហីយនកស្ស (បាចិ. ៦៩១) ឯកន្តិ បញ្ចវិធោ អរញ្ញភេទោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ អត្ថិ គាមោ ន គាមបរិហារំ កត្ថចិ លភតិ, អត្ថិ គាមោ ន គាមកិច្ចំ ករោតិ, តថា អត្ថិ អរញ្ញំ ន អរញ្ញបរិហារំ កត្ថចិ លភតិ, អត្ថិ អរញ្ញំ ន អរញ្ញកិច្ចំ ករោតីតិ អយម្បិ ភេទោ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ អវិប្បវាសសីមាសម្មន្ននកម្មវាចាយ ឋបេត្វា “គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា”តិ (មហាវ. ១៤៤) ឯត្ថ **គាមោ** នាម បរិក្ខិត្តោ ចេ, បរិក្ខេបស្ស អន្តោ, អបរិក្ខិត្តោ ចេ, បរិក្ខេបោកាសតោ អន្តោ វេទិតព្ពោ។ អយំ ឧទោសិតសិក្ខាបទេ “អន្តោគាមោ”តិ (បារា. ៤៧៨) អាគតោ។ សាសង្កសិក្ខាបទេ “អន្តរឃរ”ន្តិ (បារា. ៦៥៤) អាគតោ អនាសង្កតោ។ យថាហ “អន្តរឃរេ និក្ខិបេយ្យាតិ សមន្តា គោចរគាមេ និក្ខិបេយ្យា”តិ (បារា. ៦៥៤)។ តថា អន្តរឃរប្បដិសំយុត្តានំ សេខិយានំ អយមេវ បរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។ “យា បន ភិក្ខុនី ឯកា គាមន្តរំ គច្ឆេយ្យា”តិ (បាចិ. ៦៨៧) ឯត្ថាបិ អយមេវ បរិច្ឆេទោ អធិប្បេតោ “បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបំ អតិក្កមន្តិយា, អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារំ អតិក្កមន្តិយា”តិ វុត្តត្តា។

យេសុ **បុរាណបោត្ថកេសុ** “ឧបចារំ ឱក្កមន្តិយា”តិ លិខិតំ, តំ វិកាលេ គាមប្បវេសនសិក្ខាបទេសុ អាចិណ្ណំ នយំ គហេត្វា បមាទេន លិខិយតិ, ន បមាណំ។ យេសុ ច **បោត្ថកេសុ** វិកាលេ គាមប្បវេសនសិក្ខាបទស្ស **វិភង្គេ** (បាចិ. ៥១៣) “គាមំ បវិសេយ្យាតិ បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបំ អតិក្កមន្តស្ស, អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារំ អតិក្កមន្តស្សា”តិ លិខីយតិ, សា បមាទលេខា។ **ឧបចារំ ឱក្កមន្តស្សា**តិ តត្ថ បាឋោ។ វុត្តញ្ហិ **សមន្តបាសាទិកាយំ** “អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារោ អទិន្នាទានេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥១២)។ ឥធ **កង្ខាវិតរណិយម្បិ** វុត្តំ “សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆិត្វាតិ…បេ… ឧបចារំ ឱក្កមន្តស្សា”តិអាទិ (កង្ខា. អដ្ឋ. វិកាលគាមប្បវេសនសិក្ខាបទវណ្ណនា)។

យំ បន **កត្ថចិ បោត្ថកេ** “ភិក្ខុនិយា គាមន្តរាធិការេ ឯកេន បាទេន ឥតរស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបំ វា អតិក្កមន្តេ, ឧបចារំ វា ឱក្កន្តេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយេន អតិក្កន្តមត្តេ, ឱក្កន្តមត្តេ ច សង្ឃាទិសេសោ”តិ បាឋោ ទិស្សតិ។ តត្ថ “ឱក្កន្តេ, ឱក្កន្តមត្តេ”តិ ឯតានិ បទានិ អធិកានិ , កេវលំ លិខិតកេហិ អញ្ញេហិ លិខិតានិ។ **កត្ថចិ បោត្ថកេ** “ឱក្កន្តមត្តេ ចា”តិ បទំ ន ទិស្សតិ, ឥតរំ ទិស្សតិ។ តានិ ទ្វេ បទានិ បាឡិយា វិរុជ្ឈន្តិ។ “អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារំ អតិក្កាមេន្តិយា”តិ (បាចិ. ៦៩២) ហិ បាឡិ ។ តថា សមន្តបាសាទិកាយ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៩២) វិរុជ្ឈន្តិ។ “បរិក្ខេបារហដ្ឋានំ ឯកេន បាទេន អតិក្កមតិ, ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយេន អតិក្កមតិ, សង្ឃាទិសេសោ។ អបិចេត្ថ សកគាមតោ…បេ… ឯកេន បាទេន ឥតរស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបេ វា ឧបចារេ វា អតិក្កន្តេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយេន អតិក្កន្តមត្តេ សង្ឃាទិសេសោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៩២) ហិ វុត្តំ។

គណ្ឋិបទេ ចស្ស “បរិក្ខេបំ អតិក្កាមេន្តិយា”តិ វត្វា “ឧបចារេបិ ឯសេវ នយោ”តិ វុត្តំ។ **អនុគណ្ឋិបទេ** ច “អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារំ ‘ឱក្កមន្តិយា’តិបិ បោត្ថកេសុ ឯកច្ចេសុ ទិស្សតិ, តំ ន គហេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ អបរម្បិ វុត្តំ “អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារំ ‘អតិក្កាមេន្តិយា’តិ វចនេនាបិ ឯវំ វេទិតព្ពំ – វិកាលេ គាមប្បវេសនេ ទ្វិន្នំ លេឌ្ឌុបាតានំ ឯវំ វសេន ឧបចារោ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពោ, ឥតរថា យថា ឯត្ថ បរិក្ខេបារហដ្ឋានំ បរិក្ខេបំ វិយ កត្វា ‘អតិក្កាមេន្តិយា’តិ វុត្តំ, ឯវំ តត្ថាបិ ‘អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារំ អតិក្កាមេន្តស្សា’តិ វទេយ្យ។ យស្មា បន តត្ថ បរិក្ខេបារហដ្ឋានតោ ឧត្តរិមេកោ លេឌ្ឌុបាតោ ឧបចារោតិ អធិប្បេតោ។ តស្មា តទត្ថទីបនត្ថំ ‘អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារំ ឱក្កមន្តស្សា’តិ វុត្ត”ន្តិ។

យំ បន **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** បរិក្ខេបារហដ្ឋានំយេវ ឧបចារន្តិ សល្លក្ខេត្វា “បរិក្ខេបបអក្ខេបារហដ្ឋានានំ និន្នានាករណទីបនត្ថំ ឧបចារំ ឱក្កមន្តស្សា”តិ វុត្តំ, បាឡិវិសេសមសល្លក្ខេត្វា “អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារំ

អតិក្កមន្តស្ស ឥធ ឧបចារោ បរិក្ខេបោ យថា ភវេយ្យ, តំ ឧបចារំ បឋមំ បាទំ អតិក្កាមេន្តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្ស, ទុតិយំ បាទំ អតិក្កាមេន្តស្ស អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ វុត្តំ, តំ ន គហេតព្ពមេវ បាឡិយា វិសេសសម្ភវតោតិ។ **បោរាណគណ្ឋិបទេ** “ឧបចារំ អតិក្កាមេន្តិយា ភិក្ខុនិយា គាមន្តរាបត្តី”តិ វុត្តំ។ តស្មា ឥធ កង្ខាវិតរណិយា “ឯកេន បាទេន ឥតរស្ស...បេ.... អតិក្កន្តមត្តេ សង្ឃាទិសេសោ”តិ អយមេវ បាឋោ វេទិតព្ពោ។ ឯត្តាវតា ឥមេសុ យថាវុត្តេសុ ឋានេសុ យថាវុត្តបរិច្ឆេទោវ គាមោតិ វេទិតព្ពោ។ ឥមស្ស អត្ថស្ស ទីបនត្ថំ “គាមោ នាម ឯកកុដិកោបី”តិអាទិ (បារា. ៩២) វុត្តំ។ ឥមស្ស វសេន អសតិបិ បរិក្ខេបាតិក្កមេ, ឧបចារោក្កមនេ វា អន្តរារាមតោ វា ភិក្ខុនុបស្សយតោ វា តិត្ថិយសេយ្យតោ វា បដិក្កមនតោ វា តំ គាមំ បវិសន្តស្ស អន្តរារាមបរិក្ខេបស្ស, ឧបចារស្ស វា អតិក្កមនវសេន គាមបច្ចយា អាបត្តិយោ វេទិតព្ពា។

គាមូបចារោ បន “ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា”តិ (មហាវ. ១៤៤) ឯត្ថ បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបោវ, អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបោកាសោវ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ “គាមូបចារោតិ បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបោ, អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបោកាសោ។ តេសុ អធិដ្ឋិតតេចីវរិកោ ភិក្ខុ បរិហារំ ន លភតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៤)។ កឹ បនេត្ថ ការណំ, យេន អយំ គាមោ, គាមូបចារោ ច ឥធ អញ្ញថា, អញ្ញត្ថ តថាតិ? អដ្ឋុប្បត្តិតោ “តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ ‘ភគវតា តិចីវរេន អវិប្បវាសសម្មុតិ អនុញ្ញាតា’តិ អន្តរឃរេ ចីវរានិ និក្ខិបន្តី”តិ (មហាវ. ១៤៣) ឥមិស្សា ហិ អដ្ឋុប្បត្តិយា “ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា”តិ (មហាវ. ១៤៤) វុត្តំ។ តស្មា យត្ថ អន្តរឃរសញ្ញា, តត្ថ អវិប្បវាសសីមា ន គច្ឆតីតិ វេទិតព្ពា។ តេន ច ឧទោសិតសិក្ខាបទេ “អន្តោគាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អន្តោគាមេ វត្ថព្ព”ន្តិ (បារា. ៤៧៨) ច “សភាយេ វា ទ្វារមូលេ វា, ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ព”ន្តិ ច វុត្តំ។ កប្បិយភូមិយំ វសន្តោយេវ ហិ កប្បិយភូមិយំ និក្ខិត្តចីវរំ រក្ខតិ។ សាសង្កសិក្ខាបទេ បន “យស្មា យត្ថ គាមេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តេន គាមេន វិប្បវសន្តោ ចីវរេន វិប្បវសតីតិ វុច្ចតិ, តស្មា បុន គាមសីមំ ឱក្កមិត្វា វសិត្វា បក្កមតី”តិ វុត្តំ។ តស្មិញ្ហិ សិក្ខាបទេ គាមសីមា គាមោ នាមាតិ អធិប្បេតោ។ តត្ថ វិកាលេ គាមប្បវេសនសិក្ខាបទវិភង្គេ “បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបំ អតិក្កមន្តស្ស អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៥១៣) វចនតោ បរិក្ខេបោ ន គាមោ។ កិន្តុ គាមូបចារោតិ លេសេន ទស្សិតំ ហោតិ។ ឥមស្មឹ បន សិក្ខាបទវិភង្គេ “គាមូបចារោ នាមា”តិ អារភិត្វា “អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឃរូបចារេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ”តិ ឥមិនា អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបោកាសោ គាមូបចារោតិ សិទ្ធំ។ តទត្ថសម្ភវតោ តស្មឹ ឃរូបចារេ ឋិតស្ស លេឌ្ឌុបាតោ គាមូបចារោតិ **កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ, មហាបច្ចរិយម្បិ** វុត្តំ ។ ឧបចារោ ហិ “គាមោ ឯកូបចារោ នានូបចារោ”តិអាទីសុ ទ្វារំ, “អជ្ឈោកាសោ ឯកូបចារោ”តិ ឯត្ថ សមន្តា សត្តព្ភន្តរសង្ខាតំ បមាណំ, តស្មា “គាមូបចារោតិ បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបោ, អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបោកាសោ”តិ **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ តថា **កុរុន្ទិយំ, មហាបច្ចរិយញ្ច**។ តថា បាឡិយម្បិ “អជ្ឈារាមោ នាម បរិក្ខិត្តស្ស អារាមស្ស អន្តោ អារាមោ, អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារោ។ អជ្ឈាវសថោ នាម បរិក្ខិត្តស្ស អាវសថស្ស អន្តោ អាវសថោ, អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារោ”តិអាទីសុ ទិស្សតិ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន “គាមូបចារោ”តិអាទីសុ ទិស្សតិ។ តស្មា ទុតិយោ លេឌ្ឌុបាតោ ឧបចារោតិ អធិប្បេតោ។

“អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារំ ឱក្កមន្តស្ស អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ បាឡិវិសេសសម្ភវតោ ច បឋមោ លេឌ្ឌុបាតោ គាមោ ឯវ, ទុតិយោ គាមូបចារោតិ វុត្តំ។ បរិក្ខិត្តស្ស បន គាមស្ស ឥន្ទខីលេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ គាមូបចារោតិ វុត្តន្តិ ឯត្ថ ភេទោ នត្ថិ។ ឯត្តាវតា បរិក្ខិត្តស្ស ទុវិធោ ឧបចារោ, អបរិក្ខិត្តស្ស ចតុព្ពិធោ ឧបចារោ យត្ថ សម្ភវតិ, យត្ថ ច ន សម្ភវតិ, តំ សព្ពំ ទស្សិតំ ហោតិ។

គាមខេត្តស្ស ច គាមសីមាយ ច លក្ខណំ អដ្ឋកថាយមេវ វុត្តំ។ ឧភយញ្ហិ អត្ថតោ ឯកំ។ តត្ថ គាមសីមាយ គាមភាវោ សាសង្កសិក្ខាបទវសេន វេទិតព្ពោ។

គាមសីមូបចារោ នាម មនុស្សានំ កដ្ឋតិណបុប្ផផលាទិអត្ថិកានំ វនចរកានំ វលញ្ជនដ្ឋានំ។ ឥមស្ស គាមសីមូបចារភាវោ ឧទោសិតសិក្ខាបទេ, “អគាមកេ អរញ្ញេ សមន្តា សត្តព្ភន្តរា”តិ (បារា. ៤៩៤) អាគតដ្ឋានេ ខន្ធកេ (មហាវ. ១៤៧) ច វេទិតព្ពោ។ ឯត្ថ ហិ ភគវា គាមន្តវាសីនំ ភិក្ខូនំ សីមំ ទស្សេន្តោ “យំ គាមំ វា និគមំ វា ឧបនិស្សាយ វិហរតី”តិ (មហាវ. ១៤៧) វត្វា ទស្សេតិ។ តទនន្តរមេវ “អគាមកេ”តិអាទិនា សត្តព្ភន្តរសីមំ ទស្សេតិ។ តស្មា យោ ភិក្ខុ គាមំ វា និគមំ វា ឧបនិស្សាយ ន វិហរតិ, កេវលំ នាវាយំ វា ថលមគ្គេន វា អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នោ ហោតិ, តស្ស តត្ថ តត្ថ សត្តព្ភន្តរសីមា លព្ភតីតិ វេទិតព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ “ឯកកុលស្ស សត្ថោ ហោតិ , សត្ថេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា បុរតោ វា បច្ឆតោ វា សត្តព្ភន្តរា ន វិជហិតព្ព”ន្តិអាទិ (បារា. ៤៨៩)។ ឥទមេវ អរញ្ញំ សន្ធាយ “អារញ្ញកសីមាយ ឯកំ អគាមកំ អរញ្ញ”ន្តិ វុត្តំ។

យំ សន្ធាយ “អគាមកេ អរញ្ញេ អទ្ធយោជនេ អទ្ធយោជនេ អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៩១៤) បាឡិយំ វុត្តំ។ ឥទំ **សំវិធានសិក្ខាបទានំ ឯកំ អគាមកំ អរញ្ញំ** នាម។

បុរិមេន បន សយំ សង្គហិតំ, ឥមិនា តមសង្គហិតន្តិ។ យំ សន្ធាយ គណម្ហា ឱហីយនាធិការេ អដ្ឋកថាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៩២) “អគាមកេ អរញ្ញេតិ ឯត្ថ ‘និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទខីលា សព្ពមេតំ អរញ្ញ’ន្តិ ឯវំ វុត្តំ លក្ខណំ អរញ្ញំ។ តំ បនេតំ កេវលំ គាមាភាវេន ‘អគាមក’ន្តិ វុត្តំ, ន វិញ្ញាដវិសេទិសតាយា”តិ វុត្តំ។ យំ សន្ធាយ “អារញ្ញកំ នាម សេនាសនំ បញ្ចធនុសតិកំ បច្ឆិម”ន្តិ (បារា. ៦៥៤; បាចិ. ៥៧៣) វុត្តំ។ **ឥទំ អារញ្ញកសេនាសនំ** នាម បរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបតោ ពហិ, អបរិក្ខិត្តស្ស បន បរិក្ខេបោកាសតោ ពហិ សរុក្ខំ វា អរុក្ខំ វា វិហារេ កុទ្ទទិសមាកិណ្ណម្បិ អរញ្ញំ នាម។ តថា “គណម្ហា ឱហីយនកស្ស ឯក”ន្តិ វុត្តំ។ ឥទំ អរញ្ញំវ។ ឥទំ បន បុព្ពេ អគាមកភាវេន អាគតដ្ឋានេ វុត្តលក្ខណមេវ ហុត្វា និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទខីលា ទស្សនូបចារវិជហនេ ឯកមេវ អាបត្តឹ ករោតិ, តតោ ឧទ្ធំ អនាបត្តិ។ “សំវិធានសិក្ខាបទានំ ឯក”ន្តិ វុត្តំ បន អទ្ធយោជនេ អទ្ធយោជនេ ឯកេកំ អាបត្តឹ ករោតិ, ន តតោ ឱរំ។ ឥតរានិ តីណិ យថាវុត្តបរិច្ឆេទតោ ឱរមេវ តត្ថ វុត្តវិធី ន សម្បាទេន្តិ, បរំ សម្បាទេន្តិ។ ឯវមេតេសំ អញ្ញមញ្ញនានត្តំ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ បញ្ចវិធេ គាមេ យោ “បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឥន្ទខីលេ ឋិតស្ស លេឌ្ឌុបាតោ”តិ (បារា. ៩២) វុត្តោ, សោ ន កត្ថចិ វិនយបិដកេ ឧបយោគំ គតោ, កេវលំ អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបោកាសតោ អបរោ ឯកោ លេឌ្ឌុបាតោ គាមូបចារោ នាមាតិ ទីបនត្ថំ វុត្តោ។ បរិក្ខិត្តស្សបិ ចេ គាមស្ស ឯកោ លេឌ្ឌុបាតោ កប្បិយភូមិសមានោ ឧបចារោតិ វុត្តោ, បគេវ អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបោកាសតោ ឯកោ។ សោ បន បាកដត្តា ច អជ្ឈោកាសត្តា ច ឱក្កមន្តស្ស អាបត្តឹ ករោតិ ឋបេត្វា ភិក្ខុនិយា គាមន្តរាបត្តឹ។ ភិក្ខុនិយោ ហិ តស្មឹ ទុតិយលេឌ្ឌុបាតសង្ខាតេ គាមូបចារេ វសន្តិ អាបត្តិញ្ច អាបជ្ជន្តិ, គាមំ បវិសន្តិ គាមន្តរាបត្តិញ្ច។ តាសញ្ហិ ឋិតដ្ឋានំ អរញ្ញសង្ខ្យំ គច្ឆតិ “តាវទេវ ឆាយា មេតព្ពា…បេ.… តស្សា តយោ ច និស្សយេ, អដ្ឋ ច អករណីយានិ អាចិក្ខេយ្យាថា”តិ (ចូឡវ. ៤៣០) វចនតោ។ អរញ្ញប្បដិសំយុត្តានំ សិក្ខាបទានំ, វិកាលេគាមប្បវេសនសិក្ខាបទស្ស (បាចិ. ៥០៨) ច ភិក្ខុនីនំ អសាធារណត្តា ច អន្តរារាមភិក្ខុនុបស្សយប្បដិក្កមនាទីនំ កប្បិយភូមិភាវវចនតោ ច “ឯកា គណម្ហា ឱហីយេយ្យាតិ អគាមកេ អរញ្ញេ ទុតិយិកាយ ភិក្ខុនិយា ទស្សនូបចារំ វា សវនូបចារំ វា វិជហន្តិយា អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិអាទិសិក្ខាបទបញ្ញត្តិតោ (បាចិ. ៦៩២) ច ភិក្ខុនិក្ខន្ទកនយឯន វា យស្មា បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឥន្ទខីលតោ បដ្ឋាយ អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារតោ បដ្ឋាយ នីយតិ, តត្ថ អន្តរឃរេ និក្ខិត្តចីវរេ សតិ ចតុរង្គសមោធានេន ភិក្ខូ វសន្តិ, តស្មា **សគាមកំ** នាម ហោតិ។

អវិប្បវាសសីមាយ ឯកំ នាម “ន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនិយា អរញ្ញេ វត្ថព្ពំ, យា វសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៤៣១) វចនតោ ភិក្ខុនីនំ អរញ្ញវាសោ នាម នត្ថីតិ សិទ្ធំ។ តាយ ហិ អរញ្ញេ ភិក្ខុនុបស្សយេ សតិ អន្តោ អាវាសេបិ ទុតិយិកាយ ទស្សនសវនូបចារំ វិជហន្តិយា អាបត្តិ។ តស្មា អវិប្បវាសសីមាធិការេ “ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា”តិ (មហាវ. ១៤៤) ឯត្ថ យំ ឋានំ ឋបិតំ, តត្ថេវ ភិក្ខុនុបស្សយោបិ កប្បតិ, ន តតោ បរំ។

តាសញ្ច អវិប្បវាសសីមាកម្មវាចាយំ “ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា”តិ វចនំ នត្ថីតិ កត្វា តេស្វេវ គាមគាមូបចារេសុ ផរតិ។ តតោ បរំ ទុតិយេសុ លេឌ្ឌុបាតាទីសុ តាសំ អកប្បិយភូមិកត្តា ន សមានសំវាសកសីមា អរញ្ញេ ផរតិ ភិក្ខូនំ គាមគាមូបចារំ វិយ។ តស្មា វុត្តំ “ភិក្ខុនិយា ឋបេត្វា គាមន្តរាបត្តិ”ន្តិ។

ឯវំ តាវ បញ្ចវិធំ គាមភេទំ, អរញ្ញភេទញ្ច ញត្វា ឥទានិ **“អត្ថិ គាមោ ន គាមបរិហារំ កត្ថចិ លភតី”**តិអាទិភេទោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ យោ អដ្ឋកថាយំ “អមនុស្សោ នាម យោ សព្ពសោ វា មនុស្សានំ អភាវេន យក្ខបរិគ្គហភូតោ”តិ វុត្តោ, សោ គាមោ ន គាមបរិហារំ កត្ថចិ សិក្ខាបទេ លភតិ។ យញ្ហិ សន្ធាយ អដ្ឋកថាយំ “តំ បនេតំ ពុទ្ធកាលេ, ចក្កវត្តិកាលេ ច នគរំ ហោតិ, សេសកាលេ សុញ្ញំ ហោតិ យក្ខបរិគ្គហិត”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៤; ទី. និ. អដ្ឋ. ១.១៥០) វុត្តំ។ យោ បន បដិរាជចោរាទីហិ វិលុត្តត្តា, កេវលំ ភយេន វា ឆឌ្ឌិតោ សយមេវ អន្តរហិតគាមភូតោ, សោ “គាមន្តរេ គាមន្តរេ អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១៨៣) វុត្តបាចិត្តិយំ ជនេតិ, វិកាលេ គាមប្បវេសនំ, សេខិយេ ចត្តារិ ជនេតីតិ វេទិតព្ពា។ យោ បន គាមោ យតោ វា មនុស្សា កេនចិទេវ ករណីយេន បុនបិ អាគន្តុកាមា ឯវ អបក្កន្តាតិ វុត្តោ, អមនុស្សោ សោ បកតិគាមសទិសោវ។

អត្ថិ អរញ្ញំ ន អរញ្ញបរិហារំ កត្ថចិ លភតីតិ ឯត្ថ “អជ្ឈោកាសោ ឯកូបចារោ នាម អគាមកេ អរញ្ញេ សមន្តា សត្តព្ភន្តរា ឯកូបចារោ, តតោ បរំ នានូបចារោ”តិ (បារា. ៤៩៤) ឯត្ថ ឃរាយំ នានូបចារោតិ វុត្តោ, តំ វេទិតព្ពំ។ យោ បន បរិក្ខិត្តស្ស ឯកលេឌ្ឌុបាតសង្ខាតោ គាមូបចារនាមកោ គាមោ, យោ វា សត្តោ នាតិរេកចាតុមាសនិវិដ្ឋោ, សោ **អត្ថិ គាមោ ន គាមកិច្ចំ ករោតិ**។ ន ហិ តំ ឋានំ ឱក្កមន្តោ គាមប្បវេសនាបត្តឹ

អាបជ្ជតិ។ យំ បន គាមសីមាយ បរិយាបន្នំ មនុស្សានំ វលញ្ជនដ្ឋានភូតំ អរញ្ញំ, តំ **អត្ថិ អរញ្ញំ ន អរញ្ញកិច្ចំ ករោតិ** នាម។ ន ហិ តត្ថ អារញ្ញកសីមា លព្ភតីតិ។ ឯត្តាវតា “គាមា វា អរញ្ញា វា”តិ ឥមិស្សា អនុបញ្ញត្តិយា លក្ខណានុបញ្ញត្តិភាវោ ទស្សិតោ ហោតិ។

“គោនិសាទិនិវិដ្ឋោបិ គាមោ”តិ ឯត្ថ សចេ តស្ស គាមស្ស គាមខេត្តបរិច្ឆេទោ អត្ថិ, សព្ពោបិ ឯកោ គាមោ។ នោ ចេ, ឧបចារេន វា បរិក្ខេបេន វា បរិច្ឆិន្ទិតព្ពោ។ សចេ គាមខេត្តេ សតិ កានិចិ តានិ ឃរានិ អញ្ញមញ្ញឧបចារប្បហោនកំ ឋានំ អតិក្កមិត្វា ទូរេ ទូរេ កតានិ ហោន្តិ, វិកាលេ គាមប្បវេសេ ឧបចារោវ បមាណំ។ អន្តរឃរប្បដិសំយុត្តេសុ សេខិយេសុ, ភិក្ខុនិយា គាមន្តរាបត្តីសុ ច ឃរានំ បរិក្ខេបារហដ្ឋានំ បមាណំ, ឧបោសថាទិកម្មានំ គាមខេត្តំ បមាណំ, អារញ្ញកសេនាសនស្ស អាសន្នឃរស្ស ទុតិយលេឌ្ឌុបាតតោ បដ្ឋាយ បញ្ចធនុសតន្តរតា បមាណន្តិ ឯវំ នោ បដិភាតន្តិ អាចរិយា។

“យម្បិ ឯកស្មិំយេវ គាមខេត្តេ ឯកំ បទេសំ ‘អយម្បិ វិសុំគាមោ ហោតូ’តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា រាជា កស្សចិ ទេតិ, សោបិ វិសុំគាមសីមា ហោតិយេវា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧) អដ្ឋកថាវចនតោ តំ បរិសន្តិយា ភិក្ខុនិយា គាមន្តរាបត្តិ ហោតិ ឯវ។ សចេ តត្ថ វិហារោ វា ទេវកុលំ វា សភា វា គេហំ វា នត្ថិ, កេវលំ វត្ថុមត្តកមេវ ហោតិ, គាមោតិ វិនយកម្មំ សព្ពំ តត្ថ កប្បតិ។ “អមនុស្សោ គាមោ”តិ ហិ វុត្តំ។ តញ្ច ឋានំ ឥតរស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបព្ភន្តរេ វា ឧបចារព្ភន្តរេ វា ហោតិ, វិកាលេ គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆិត្វាវ គន្តព្ពំ។ នោ ចេ, អរញ្ញំ វិយ យថាសុខំ គន្តព្ពំ។ តត្ថ ចេ អារាមោ វា តិត្ថិយសេយ្យាទីសុ អញ្ញតរោវា ហោតិ, លទ្ធកប្បមេវ។ ភិក្ខុនុបស្សយោ ចេ ហោតិ, គាមំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តិយា ភិក្ខុនិយា គាមន្តរាបត្តិ បរិហរិតព្ពា។ “អរញ្ញំ នាម ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច អវសេសំ អរញ្ញំ នាមា”តិ (បារា. ៩២) ឯត្ថ បរិក្ខេបេ សតិ យថាវុត្តបរិច្ឆេទំ គាមមេវ ឋបេត្វា អវសេសំ តស្ស ឧបចារំ, តតោ បរញ្ច អរញ្ញំ នាម, បរិក្ខេបេ អសតិ យថាវុត្តបរិច្ឆេទំ គាមូបចារមេវ ឋបេត្វា តតោ បរំ អវសេសំ អរញ្ញំ នាមាតិ អធិប្បាយោ។ ឯវំ សតិ “និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទខីលា សព្ពមេតំ អរញ្ញ”ន្តិ (វិភ. ៥២៩) វុត្តលក្ខណេ អគាមកេ អរញ្ញេ គណម្ហាឱហីយនាបត្តិ, តត្ថ អវិប្បវាសសីមាយ ផរណំ វិកាលេ គាមប្បវេសនាបត្តិយា អនាបត្តីតិ ឯវមាទិវិនយវិធិ សមេតិ, អញ្ញថា ន សមេតិ។

“ឋបេត្វា គាមូបចារំ អវសេសំ អរញ្ញំ នាមា”តិ (មហាវ. ១៤៤) វុត្តេ គាមូបចារតោ បរោ អរញ្ញន្តិ សិទ្ធេ “ឋបេត្វា គាម”ន្តិ វិសេសត្ថោ ន ទិស្សតិ, គាមស្ស បន អរញ្ញភាវប្បសង្គភយា វុត្តន្តិ ចេ? ន, គាមូបចារស្ស អភាវប្បសង្គតោ។ សតិ ហិ គាមេ គាមូបចារោ ហោតិ, សោ ច តវ មតេន អរញ្ញភូតោ។ កុតោ ទានិ គាមូបចារោ។ គាមូបចារោបិ ចេ អរញ្ញសង្ខ្យំ គច្ឆតិ, បរោវ គាមោតិ កត្វា ន យុត្តំ គាមស្ស អរញ្ញភាវប្បសង្គតោ ច។ តស្មា “គាមា វា អរញ្ញា វា”តិ ឯត្ថ គាមូបចារោបិ “គាមោ” ត្វេវ សង្គហិតោ។ តស្មា គាមស្ស អរញ្ញភាវប្បសង្គោ ន យុជ្ជតិ។ យទិ ឯវំ “ឋបេត្វា គាមំ អវសេសំ អរញ្ញំ នាមា”តិ ឯត្តកំ វត្តព្ពន្តិ ចេ? ន, អរញ្ញស្ស បរិច្ឆេទជាននប្បសង្គតោ។ តថា ហិ វុត្តោ “អរញ្ញបរិច្ឆេទោ ន បញ្ញាយតី”តិ នោ លទ្ធិ។ គាមូបចារបរិយន្តោ ហិ ឥធ គាមោ នាម។ យទិ ឯវំ “គាមស្ស ច អរញ្ញស្ស ច បរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ វុត្ត”ន្តិ អដ្ឋកថាយំ វត្តព្ពំ, “អរញ្ញស្ស បរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ វុត្ត”ន្តិ កិមត្ថំ វុត្តន្តិ ចេ? វុច្ចតេ – អដ្ឋកថាចរិយេន បឋមគាមូបចារំយេវ សន្ធាយ វុត្តំ “អរញ្ញបរិច្ឆេទទស្សនត្ថ”ន្តិ សព្ពសិក្ខាបទេ ហិ ពាហិរឥន្ទខីលតោ បដ្ឋាយ គាមូបចារំ អរញ្ញំ នាម។ គាមបរិច្ឆេទវចនេ បយោជនំ បនេត្ថ នត្ថិ បរិក្ខេបេនេវ បាកដភូតត្តា។ ទុតិយគាមូបចារោវ គាមស្ស បរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ វុត្តោ បរិក្ខេបភាវេន អបាកដត្តា។ តត្ថ បឋមគាមូបចារោ ចេ អរញ្ញបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ វុត្តោ, តត្ថ ន វត្តព្ពោ។ “និក្ខមិត្វា ឥន្ទខីលា សព្ពមេតំ អរញ្ញ”ន្តិ វត្តព្ពំ។ ឯវំ សន្តេ សុព្យត្តតរំ អរញ្ញបរិច្ឆេទោ ទស្សិតោ ហោតិ, មិច្ឆាគាហោ ច ន ហោតិ។

“មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ”តិ ហិ វុត្តេ អយំ គាមូបចារោវ អរញ្ញំ គាមូបចារស្ស វិភង្គត្តា។ យទិ អរញ្ញបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ វុត្តំ, អវុត្តកមេវ, អរញ្ញតោ បរន្តិ ច មិច្ឆាគាហោ ហោតីតិ ចេ, ននុ វុត្តំ “បឋមមេវ ឥទំ បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារនិយមនត្ថំ វុត្ត”ន្តិ? អរញ្ញបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ កិញ្ចាបិ “គាមូបចារោ”តិអាទិ អារទ្ធំ, ឥន្ទខីលេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោតិ បន ឯវំ វចនប្បយោជនំ។ អបរិក្ខិត្តស្ស ច គាមស្ស ឃ្វាយំ លេឌ្ឌុបាតោ ឧបចារោ”តិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តោ, តស្ស និយមនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ កថំ បញ្ញាយតីតិ ចេ? “អរញ្ញំ នាមា”តិ បទំ អនុទ្ធរិត្វា “គាមូបចារោ នាមា”តិ ឧទ្ធរណស្ស កតត្តា។ តត្ថ “គាមូបចារោ នាមា”តិ មាតិកាយំ អវិជ្ជមានំ បទំ ឧទ្ធរន្តោ តយោ អត្ថវសេ ទស្សេតិ។ សេយ្យថិទំ – អរញ្ញបរិច្ឆេទទស្សនមេកោ អត្ថោ, អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារេន សទ្ធិំ បរិច្ឆេទទស្សនមេកោ, ន កេវលំ អបរិក្ខិត្តស្សយេវ ឧបចារោ វិនយាធិការេ សប្បយោជនោ ទស្សិតព្ពោ, និប្បយោជនោបិ បរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារោ ឥមិនា បរិយាយេន លព្ភតីតិ អនុសង្គប្បយោជនមេកោ អត្ថោបិ វេទិតព្ពោ។

“អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឃរូបចារេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ”តិ ឥទំ ភគវា តយោ អត្ថវសេ បដិច្ច អភាសិ។ សេយ្យថិទំ – អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិច្ឆេទទស្សនមេកោ, អវិប្បវាសសីមាធិការេ អយមេវ គាមូបចារោតិ ទស្សនមេកោ, តត្ថ ឋិតស្ស ទុតិយោ លេឌ្ឌុបាតោ សព្ពត្ថ គាមប្បដិសំយុត្តេសុ សិក្ខាបទេសុ ស កិច្ចកោ ឧបចារោតិ ទស្សនមេកោតិ ឯវំ ភគវា អត្តនោ ទេសនាវិលាសប្បត្តិយា ឯកេកបទុទ្ធារណេន តយោ អត្ថវសេ ទស្សេតីតិ វេទិតព្ពំ។

តថា អវិប្បវាសសីមាកម្មវាចាយ “ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា”តិ (មហាវ. ១៤៤) ឯត្ថាបិ បរិក្ខេបេ សតិ គាមំ ឋបេត្វា, អសតិ គាមូបចារំ ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។ បរិក្ខិត្តស្ស, អបរិក្ខិត្តស្ស ច មជ្ឈេ អារាមេ អវិប្បវាសសីមាសម្មន្នកាលេ អយំ នយោ អតិវិយ យុជ្ជតិ។ ឧភយបរិវជ្ជនតោ បុព្ពេ វុត្តនយេន វា ឧភយត្ថ ឧភយំ លព្ភតេវ។ “អន្តរារាមេសុ បន អាចិណ្ណកប្បា ភិក្ខូ អវិប្បវាសសីមំ សម្មន្នន្តី”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។ “អន្តរឃរប្បដិសំយុត្តានំ សេខិយានំ អន្តរារាមេសុ អសម្ភវតោ អន្តរារាមោ ន គាមសង្ខំ គច្ឆតិ, តស្មា តត្ថបិ អវិប្បវាសសីមា រុហតេវា”តិ ឯកេ។ តេ ភិក្ខូ ទុតិយស្ស គាមូបចារស្ស គាមសង្ខាសភាវតោ តាសំ ឥមាយ ទុតិយាយ អវិប្បវាសកម្មវាចាយ អភាវំ ទស្សេត្វា បដិក្ខិបិតព្ពា។ អជ្ឈារាមោ បន គាមោបិ សមានោ តិត្ថិយសេយ្យាទិ វិយ កប្បិយភូមីតិ វេទិតព្ពោ។

អាបត្តិយា បរិច្ឆេទំ, គថានាបត្តិយាបិ ច;
ទស្សេតុំ គាមសម្ពន្ធ-សិក្ខាបទវិភាវនេ។

គាមគាមូបចារា ទ្វេ, ទស្សិតា ឥធ តាទិនា;
សីមា សីមូបចារា តុ, អនេកន្តាតិ នុទ្ទដា។

ឧបចារា ច ទ្វេ ហោន្តិ, ពាហិរព្ភន្តរព្ពសា;
បរិក្ខិត្តាបរិក្ខិត្ត-ភេទា ចេ ចតុរោ សិយុំ។

អយញ្ហិ **ឧបចារ**សទ្ទោ វិនយបិដកេ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អគិលានេនបិ អារាមេ អារាមូបចារេ ឆត្តំ ធារេតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៧០) ឯវមាទីសុ ពាហិរេ ឧបចារេ ទិស្សតិ។ ពាហិរោ ឧបចារោ នាម បរិក្ខេបតោ, បរិក្ខេបារហដ្ឋានតោ វា ឯកោ លេឌ្ឌុបាតោ។ “អជ្ឈារាមោ នាម បរិក្ខិត្តស្ស អារាមស្ស អន្តោអារាមោ, អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារោ។ អជ្ឈាវសថោ នាម បរិក្ខិត្តស្ស អាវសថស្ស អន្តោអាវសថោ, អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារោ”តិអាទីសុ (បាចិ. ៥០៦) បន ឧបចារសទ្ទោ អព្ភន្តរេ ឧបចារេ ទិស្សតិ។ អព្ភន្តរោ ឧបចារោ ច នាម បរិក្ខេបោ, បរិក្ខេបារហដ្ឋានញ្ច ហោតិ។ ឥធ បន បរិក្ខេបោ “អជ្ឈារាមោ, អជ្ឈាវសថោ”តិ វា ន វុច្ចតិ, អន្តោ ឯវ អារាមោ, អាវសថោតិ វា។ តេសុ ពាហិរព្ភន្តរភេទភិន្នេសុ ទ្វីសុ ឧបចារេសុ អវិប្បវាសសីមាធិការេ “ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា”តិ (មហាវ. ១៤៤) ឯត្ថ គាមូបចារោ នាម អព្ភន្តរូបចារោ អធិប្បេតោ, ន ពាហិរោ។ ភិក្ខុនិយា អរញ្ញសញ្ញិតតាយ តស្ស ពាហិរស្ស, តស្សា គាមន្តរាបត្តិយា ឋានភូតត្តា ច អព្ភន្តរឧបចារស្សាតិ ឥទមេត្ថ ការណទ្វយំ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ ឥធ អទិន្នាទានបារាជិកវិភង្គេយេវ បឋមោ គាមូបចារោ ទស្សិតោ, សោ ពាហិរោ, ទុតិយោ អព្ភន្តរោតិ វេទិតព្ពោ។ បឋមេន ច អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ទុតិយលេឌ្ឌុបាតសង្ខាតោ ពាហិរោ ឧបចារោ, ទុតិយេន ច បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបតោ ពាហិរសង្ខាតោ អព្ភន្តរោ ឧបចារោ លេសេន ទស្សិតោតិ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ ចត្តារោបិ ឧបចារា ឥធ ភគវតា ទេសនាវិលាសប្បត្តេន ទេសនាលីលាយ ទស្សិតា ហោន្តីតិ អយំ នយោ សុដ្ឋុ លក្ខេត្វា អាចរិយេហិ សម្មន្តយិត្វា យថានុរូបំ តត្ថ យោជេតព្ពោ។ ឥតរថា –

អសម្ពុធំ ពុទ្ធមហានុភាវំ;
ធម្មស្ស គម្ភីរនយត្ថតញ្ច;
យោ វណ្ណយេ នំ វិនយំ អវិញ្ញូ;
សោ ទុទ្ទសោ សាសននាសហេតុ។

បាឡឹ តទត្ថញ្ច អសម្ពុធញ្ហិ;
នាសេតិ យោ អដ្ឋកថានយញ្ច;
អនិច្ឆយំ និច្ឆយតោ បរេហិ;
គាមោតិ តេយេវ បុរក្ខតោ សោ។

អនុក្កមេនេវ មហាជនេន;

បុរក្ខតោ បណ្ឌិតមានិ ភិក្ខុ;
អបណ្ឌិតានំ វិមតី អកត្វា;
អាចរិយលិលំ បុរតោ ករោតិ។

តត្ថ ហិ បាឡិយំ “គាមស្ស ឧបចារោ គាមូបចារោ, គាមសង្ខាតោ ឧបចារោ គាមូបចារោ នាមា”តិ ឧទ្ធរិត្វា គាមស្ស ឧបចារំ ទស្សេន្តោ “ឥន្ទខីលេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ”តិ (បារា. ៩២) វត្វា បុន គាមសង្ខាតំ ឧបចារំ ទស្សេន្តោ “ឃរូបចារេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ”តិ វុត្តំ។ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ វិកាលេ គាមប្បវេសនគាមន្តរអអប្បវាសសម្មុតិអាទីសុ បរិក្ខេបារហដ្ឋានមេវ គាមូបចារន្តិ វុត្តន្តិ លិខិតំ។

អត្ថតោ ឯកន្តិ ឯត្ថ សង្ខាសទ្ទំ សង្ខាតសទ្ទេន សមានយតិ។ “**អាទិយេយ្យា**”តិ ឥទំ បញ្ចវីសតិយា អវហារានំ សាធារណបទំ។ ឋានាចាវនវសេន ច ខីលាទីនិ សង្កាមេត្វា ខេត្តាទិគ្គហណវសេន ចាតិ អត្ថោ។ ឋានាចាវនេ យថា សាមិកស្ស ធុរនិក្ខេបាទី អនោលោកេត្វាវ អាបត្តិ, តថា ឥហាបីតិ គហេតព្ពា។

“អសុកំ នាម ភណ្ឌំ អវហរិស្សាមី”តិ សព្ពេសំ ឯកាសយត្តា “**ឯកេនាបី**”តិ វុត្តំ។ យទិ អាណត្តិ ឥច្ឆិតព្ពា, សំវិធាវហារោ នាម ឯកោ អវហារោ បរិហាយិតព្ពោ។

ឱកាសបរិកប្បេ ឋានាចាវនាយ គហិតម្បិ ឱកាសបរិកប្បិតត្តា រក្ខតិ។ ឱកាសាតិក្កមោវ បមាណំ បុព្ពេ អសុទ្ធចិត្តេន គហិតត្តា។ ឥទានិ សុទ្ធចិត្តេន គហិតេបិ ហោតិ ឯវាតិ វទន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ។ ឯត្ថ បន វិនិច្ឆយោ សមន្តបាសាទិកំ ឱលោកេត្វា គហេតព្ពោ។

ឧទ្ធារោ នត្ថីតិ ឋានាចាវនំ នត្ថីតិ អត្ថោ។

ឧទ្ធតមត្តេ អវហារោ សកលស្ស បយោគស្ស និដ្ឋាបិតត្តា, ន អត្ថសាធកវសេន។ **ឧទ្ធារេយេវ រក្ខតី**តិ ឯត្ថ ឯវ-សទ្ទេន បាតនេ ន រក្ខតីតិ អត្ថេ សិទ្ធេបិ អត្ថសាធកវសេន អត្ថំ ទស្សេតុំ “**តំ ឧទ្ធរិត្វា**”តិអាទិ វុត្តំ។

“បថព្យារាជបទេសរាជាទយោ ពហូ, តេសំ សង្គណ្ហនត្ថំ ‘រាជានោ’តិ ពហុវចនំ វុត្ត”ន្តិ លិខិតំ។ កិញ្ចាបិ ពហុវចនំ កតំ, ឥទំ បន ឯកំ ពិម្ពិសារមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ រាជានោតិ កិញ្ចិ អនិទ្ទិសិត្វា សាធារណវសេន កិញ្ចាបិ វុត្តំ, ឥទំ បន ពិម្ពិសារមេវាតិ។

បុព្ពប្បយោគេតិ ឯត្ថ គមនកាលេ មគ្គសោធនាធិករណេ អបាចិត្តិយខេត្តេ ទុក្កដំ, លតាច្ឆេទនាទីសុ បាចិត្តិយមេវ។ គន្ត្វា បន កុម្ភិមត្ថកេ ជាតលតាទិច្ឆេទនេ សហបយោគត្តា ទុក្កដំ។ “ឯកភណ្ឌេ ឯវំ ភារិយមិទំ, ‘ត្វម្បិ ឯកបស្សំ គណ្ហ, អហម្បិ ឯកបស្សំ គណ្ហាមី’តិ សំវិទហិត្វា ឧភយេសំ បយោគេន ឋានាចាវនេ កតេ កាយវាចាចិត្តេហិ សមុដ្ឋាតិ។ អញ្ញថា សាហត្ថិកំ វា អាណត្តិកស្ស អង្គំ ន ហោតិ , អាណត្តិកំ វា សាហត្ថិកស្សាតិ វុត្តលក្ខណេន វិរុជ្ឈតី”តិ **វិនយគណ្ឋិបទេ** លិខិតំ។ **បិ**-សទ្ទោ បនេត្ថ តត្ថេវ លិខិតោ។

កាយវាចាសមុដ្ឋានំ, យស្សា អាបត្តិយា សិយា;
តត្រ វាចង្គំ ចិត្តំវ, កម្មំ នស្សា វិធីយតិ។

កិរិយាកិរិយាទិកំ យញ្ចេ, យម្បិ កម្មត្តយំ ភវេ;
ន យុត្តំ តំ វិរុទ្ធត្តា, កម្មមេកំវ យុជ្ជតីតិ។ (វជិរ. ដី. បារាជិក ១៣១ បកិណ្ណកកថាវណ្ណនា);

ទុតិយបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. តតិយបារាជិកវណ្ណនា

យថា ញាតបរិញ្ញា ធម្មានំ សភាវជាននមេវ “ឥទំ រូបំ, អយំ វេទនា”តិ, តីរណបរិញ្ញា បន ធម្មសភាវេន សទ្ធឹ អនិច្ចាទិវសេន បវត្តមានំ “រូបំ អនិច្ចន្តិ វា”តិអាទិ, ឯវមិធ សទ្ធឹ ចេតេត្វា ឯកត្តេនាបិ បាណាតិបាតាភាវា “**ជីវិតា វោរោបេយ្យា**”តិ វុត្តំ។ “មនុស្សវិគ្គហ”ន្តិ វុត្តត្តា គព្ភសេយ្យកានំ វសេន សព្ពសុខុមអត្តភាវតោ បដ្ឋាយ ទស្សេតុំ “**កលលតោ បដ្ឋាយា**”តិ អាហ។ ឯត្ថ ជីវិតា វោរោបេន្តោ បច្ចុប្បន្នតោ វិយោជេតិ។ តត្ថ ខណបច្ចុប្បន្នំ ន សក្កា វោរោបេតុំ, សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ វា អទ្ធាបច្ចុប្បន្នំ វា សក្កា។ កថំ? តស្មិញ្ហិ ឧបក្កមេ កតេ លទ្ធុបក្កមំ ជីវិតទសកំ និរុជ្ឈមានំ ទុព្ពលស្ស បរិហីនវេគស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ

យថា ទ្វេ តយោ ជវនវារេ ជវិត្វា និរុជ្ឈតិ, អទ្ធាបច្ចុប្បន្នញ្ច តទនុរូបំ កត្វា និរុជ្ឈតិ, តថា បច្ចយោ ហោតិ។ តតោ សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ វា អទ្ធាបច្ចុប្បន្នំ វា យថាបរិច្ឆិន្នកាលំ អបត្វា អន្តរាវ និរុជ្ឈតិ។ ឯវំ តទុភយម្បិ វោរោបេតុំ សក្កា។ តស្មា បច្ចុប្បន្នំ វិយោជេតិ។

“តមស្ស បនត្ថស្សា”តិ វោហារវសេន វុត្តមត្ថំ បរមត្ថវសេន អាវិកាតុំ **“បាណោ វេទិតព្ពោ”**តិអាទិ វុត្តំ។ កាយវិញ្ញត្តិសហិតាយ ចេតនាយ បយុជ្ជតីតិ **បយោគោ,** កោ សោ? សរីរេ សត្ថាទីនំ គមនំ បហរណន្តិ កាយវចីវិញ្ញត្តិសហិតាយ ចេតនាយ បរសរីរេ សត្ថបាតនំ។ **ទូរេ បិតន្តិ** ទូរេ វា តិដ្ឋតុ, សមីបេ វា។ ហត្ថតោ មុត្តេន បហារោ **និស្សគ្គិយោ។ តត្ថាតិ** និស្សគ្គិយប្បយោគេ។ **យោ កោចិ មរតូតិ** ឯត្ថ មហាជនសម្មូហេ ន សក្កា។ យស្សូបរិ សរោ បតតិ, តស្សេវ ជីវិតមរណំ កាតុំ, ន យស្ស កស្សចិ ជីវិតមរណំ។ **អាណាបនន្តិ** វចីវិញ្ញត្តិសហិតាយ ចេតនាយ អធិប្បេតត្ថសាធនំ។ តេនេវ “សាវេតុកាមោ ន សាវេតី”តិ (បារា. ៥៤) វុត្តំ។ **អាណត្តិនិយាមកាតិ** អាណត្តិកប្បយោគសាធិកា។ ឯតេសុ ហិ អវិរជ្ឈិតេសុ ឯវ អាណត្តិបយោគោ ហោតិ, ន អញ្ញថា។

រូបូបហារោតិ ឯត្ថ –

> “មមាលាភេន ឯសិត្ថី, មរតូ”តិ សមីបគោ;
> ទុដ្ឋចិត្តោ សចេ យាតិ, ហោតិ សោ ឥត្ថិមារកោ។
>
> ភិក្ខត្ថាយ សចេ យាតិ, ជានន្តោបិ ន មារកោ;
> អនត្ថិកោ ហិ សោ តស្សា, មរណេន ឧបេក្ខកោ។
>
> វិយោគេន ច មេ ជាយា, ជននី ច ន ជីវតិ;
> ឥតិ ជានំ វិយុញ្ជន្តោ, តទត្ថិកោ ហោតិ មារកោ។
>
> បព្ពជ្ជាទិនិមិត្តញ្ចេ, យាតិ ជានំ ន មារកោ;
> អនត្ថិកោ ហិ សោ តស្សា, មរណេន ឧបេក្ខកោ។

ហារកសទ្ទស្ស ភេទតោ អត្ថំ វិត្ថារេត្វា ឧភយម្បិ ឯកមេវាតិ ទស្សេតុំ **“សត្ថញ្ច តំ ហារកញ្ចា”**តិអាទិ វុត្តំ។ **ឯតេន ថាវរប្បយោគំ ទស្សេតិ** សាហត្ថិកាទីសុ បយោគេសុ។ **“ឥតិ ចិត្តមនោ”**តិ ឧទ្ធរិត្វាបិ ឥតិសទ្ទស្ស អត្ថោ ន តាវ វុត្តោ។ កិញ្ចាបិ ន វុត្តោ, អធិការវសេន បន អាគតំ ឥតិសទ្ទំ យោជេត្វា **ឥតិ ចិត្តសង្កប្បោតិ** ឯត្ថ “មរណសញ្ញី មរណចេតនោ មរណាធិប្បាយោ”តិ វុត្តត្ថា មរណំយេវ វក្ខតីតិ វេទិតព្ពោ។ **វុត្តនយេនាតិ** ឆប្បយោគវសេន។ សាហត្ថិកនិស្សគ្គិយប្បយោគេសុ សន្និដ្ឋាបកចេតនាយ សត្តមាយ សហ ឧប្បន្នកាយវិញ្ញត្តិយា សាហត្ថិកតា វេទិតព្ពា។ អាណត្តិកេ បន សត្តហិបិ ចេតនាហិ សហ វចីវិញ្ញត្តិសម្ភវតោ សត្ត សត្ត សទ្ទា ឯកតោ ហុត្វា ឯកេកក្ខរភាវំ គន្ត្វា យត្តកេហិ អក្ខរេហិ អត្តនោ អធិប្បាយំ វិញ្ញាបេន្តិ, តទវសានក្ខរសមុដ្ឋាបិកាយ សត្តមចេតនាយ សហជាតវចីវិញ្ញត្តិយា អាណត្តិកតា វេទិតព្ពា។

តតិយបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ចតុត្ថបារាជិកវណ្ណនា

ឥធេវ សង្គហន្តិ “ឥតិ ជានាមិ, ឥតិ បស្សាមី”តិ បទេ កថន្តិ ចេ, **“ឥតិ ជានាមី”**តិអាទិមាហ ។ កេវលំ “បាបិច្ឆតាយា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. ចតុត្ថបារាជិកវណ្ណនា) វចនតោ មន្ទត្តា មោមូហត្តា សមុទាចរន្តស្ស អនាបត្តីតិ ទីបិតំ។ “អតីតកាលេ សោតាបន្នោម្ហី”តិ វទន្តោ បរិយាយេន វទតិ, “យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ អរហា”តិអាទីសុ (បរិ. ១៦៥) វិយ សិក្ខាបទេបិ “ឥតិ ជានាមី”តិ (បារា. ១៩៥, ១៩៧) បច្ចុប្បន្នមេវ វុត្តំ។

ចតុត្ថបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

មាតុឃាតកបិតុឃាតកអរហន្តឃាតកា តតិយបារាជិកំ អាបន្នា, ភិក្ខុនិទូសកោ, លម្ពីអាទយោ ច ចត្តារោ បឋមបារាជិកំ អាបន្នា ឯវាតិ កត្វា កុតោ ចតុវីសតីតិ ចេ? ន, អធិប្បាយាជាននតោ។ មាតុឃាតកាទយោ ហិ ចត្តារោ ឥធានុបសម្បន្នា ឯវ អធិប្បេតា, លម្ពីអាទយោ ចត្តារោ កិញ្ចាបិ បឋមបារាជិកេន សង្គហិតា, យស្មា បន ឯកេន បរិយាយេន មេថុនធម្មំ បដិសេវិនោ ហោន្តិ, តស្មា វិសុំ វុត្តា។ **ន លភតិ ភិក្ខូហីតិ** ឯត្ថ “ឧបោសថាទិភេទំ សំវាស”ន្តិ ឯត្តកំ វុត្តំ។ វិនយដ្ឋកថាយំ “ឧបោសថប្បវារណាបាតិមោក្ខុទ្ទេសសង្ឃ

កម្មប្បភេទ”ន្តិ វុត្តំ។ បាឡិយំ “សំវាសោ នាម ឯកកម្មំ ឯកុទ្ទេសោ សមសិក្ខតា”តិ (បារា. ៥៥, ៩២, ១៧២,
១៩៨) វុត្តំ។ តិវិធេនាបិ សង្ឃកម្មំ កាតុំ ន វដ្តតីតិ បដិក្ខិត្តំ។ “ន, ភិក្ខវេ, គហដ្ឋេន និសិន្នបរិសាយ បាតិមោក្ខំ
ឧទ្ទិសិតព្ពំ”ន្តិអាទិ (មហាវ. ១៥៤) បាតិមោក្ខប្បវារណាសុ ឯវ អាគតំ, អញ្ញេសុ ច ឯវរូបេសុ ឋានេសុ សេសំ កម្មំ
កាតុំ នត្ថិ បដិក្ខេបោ។ អាចរិយាបិ “សេសំ កម្មំ កាតុំ វដ្តតិ, នត្ថិ អាបត្តី”តិ វទន្តិ។ “អន្តិមវត្ថុ អជ្ឈាបន្នំ
អមូលកេន បារាជិកេន ចោទេន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោ, សង្ឃាទិសេសេន ចោទេន្តស្ស បាចិត្តិយន្តិ ភិក្ខុនោ វិយ
វុត្តំ, ន អនុបសម្បន្នស្ស វិយ ទុក្កដំ។ តស្មា តេន សហសេយ្យា, តស្ស បដិគ្គហណញ្ច ភិក្ខុស្ស វដ្តតីតិ អាចរិយា វ
ទន្តី”តិ លិខិតំ។ **“យថា បុរេ តថា បច្ឆា**តិ ‘ឯកកម្មំ ឯកុទ្ទេសោ សមសិក្ខតា’តិ ឯវំ វុត្តសំវាសស្ស អភព្ពតាមត្តំ
សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ វទន្តិ, វីមំសិតព្ពំ។

ឥទានិ ចតុន្នម្បិ សាធារណំ បកិណ្ណកំ – មេថុនធម្មំ បដិសេវន្តោ អត្ថិ កោចិ បារាជិកោ ហោតិ អសំវាសោ,
អត្ថិ កោចិ ន បារាជិកោ ហោតិ អសំវាសោ, អត្ថិ កោចិ ន បារាជិកោ សំវាសោ ទុក្កដវត្ថុស្មឹ វា ថុល្លច្ចយវត្ថុស្មឹ វា
បដិសេវន្តោ, អត្ថិ កោចិ ន បារាជិកោ បក្ខបណ្ឌកោ អបណ្ឌកបក្ខេ ឧបសម្បន្នោ បណ្ឌកបក្ខេ មេថុនធម្មំ
បដិសេវន្តោ។ សោ អាបត្តឹ នាបជ្ជតីតិ ន បារាជិកោ នាម។ ន ហិ អភិក្ខុស្ស អាបត្តិ នាម អត្ថិ។ សោ អនាបត្តិ
កត្វា អបណ្ឌកបក្ខេ អាគតោ កឹ អសំវាសោ ហោតិ, ន ហោតីតិ? ហោតិ។ “អភព្ពោ តេន សរីរពន្ធនេនា”តិ
(មហាវ. ១២៩) ហិ វុត្តំ។ “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ...បេ.... អសំវាសោ”តិ (បារា. ៤៤) វុត្តត្តា
យោ ភិក្ខុភាវេន មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ, សោ ឯវ អភព្ពោ។ នាយំ អបារាជិកត្តាតិ ចេ? ន, “ព្យត្តេន ភិក្ខុនា
បដិពលេន សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ១២៦) វុត្តដ្ឋានេ យថា អភិក្ខុនា កម្មវាចាយ សាវិតាយបិ កម្មំ
រុហតិ កម្មវិបត្តិយា អសម្ភវតោ, ឯវំសម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្រាយំ វិសេសោ – ឧបសម្បន្នបុព្ពោ ឯវំ ចេ កម្មវាចំ
សាវេតិ, សង្ឃោ ច តស្មឹ ឧបសម្បន្នសញ្ញី ឯវ ចេ, កម្មំ រុហតិ, នាញ្ញថាតិ នោ ខន្តីតិ អាចរិយោ។

គហដ្ឋោ វា តិត្ថិយោ វា បណ្ឌកោ វា កម្មវាចំ សាវេតិ, សង្ឃេន កម្មវាចា ន វុត្តា ហោតិ។ “សង្ឃោ ឧបសម្បា
ទេយ្យ សង្ឃោ ឧបសម្បាទេតិ, ឧបសម្បន្នោ សង្ឃេនា”តិ (មហាវ. ១២៧) ហិ វចនតោ សង្ឃេន កម្មវាចាយ
វត្តព្ពតាយ សង្ឃបរិយាបន្នេន, សង្ឃបរិយាបន្នសញ្ញិតេន វា ឯកេន វុត្តាយ សង្ឃេន វុត្តា ហោតីតិ វេទិតព្ពោ, ន
គហដ្ឋតិត្ថិយបណ្ឌកាទីសុ អញ្ញតរេន។ អយមេវ សព្ពកម្មេសុ យុត្តិ ទដ្ឋព្ពា។

តថា អត្ថិ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តោ កោចិ នាសេតព្ពោ, “យោ ភិក្ខុនិទូសកោ, អយំ នាសេតព្ពោ”តិ
(មហាវ. ១១៤-១១៥ អត្ថតោ សមានំ) វុត្តត្តា តេន ឯវ សោ អនុបសម្បន្នោវ សហសេយ្យាបត្តឹ វា អញ្ញំ វា តាទិសំ
ជនេតិ, តស្ស ឱមសនេ ច ទុក្កដំ ហោតិ។ អភិក្ខុនិយា មេថុនធម្មំ បដិសេវន្តោ ន នាសេតព្ពោ, “អន្តិមវត្ថុំ
អជ្ឈាបន្នោ, ភិក្ខវេ, អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ”តិ បាឡិយា អភាវតោ, តេនេវ សោ ឧបសម្បន្នសង្ខំ
គច្ឆតិ, សហសេយ្យាបត្តិអាទឹ ន ជនេតិ, កេវលំ អសំវាសោតិ កត្វា គណបូរកោ ន ហោតិ។ ឯកកម្មឯកុទ្ទេសោ
ហិ សំវាសោតិ វុត្តោ, សមសិក្ខតាបិ សំវាសោតិ កត្វា សោ តេន សទ្ធឹ នត្ថីតិ។ បទសោធម្មាបត្តឹ បន ជនេតីតិ
ការណច្ឆាយា ទិស្សតីតិ។ យថា ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឯកកម្មាទិនោ សំវាសស្ស អភាវា ភិក្ខុនី អសំវាសា
ភិក្ខុស្ស, តថា ភិក្ខុ ច ភិក្ខុនិយា, បទសោធម្មាបត្តឹ បន ន ជនេតិ។ តថា អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នោបិ ឯកេច្ចោ
“យោ នាសេតព្ពោតិ វុត្តោ”តិ ឥមិនា និទស្សនេន សការណច្ឆាយា អជ្ឈុបេក្ខិតា ហោតីតិ ន គហណំ គច្ឆតិ។
អបិច “ឧភោ នាសេតព្ពា, ទូសកោ នាសេតព្ពោ”តិ (បារា. ៦៦) វចនតោ, “មេត្តិយំ ភិក្ខុនឹ នាសេថា”តិ (បារា.
៣៨៤) វចនតោ ច យោ សង្ឃមជ្ឈំ បវិសិត្វា អនុវិជ្ជកេន អនុវិជ្ជិយមានោ បរាជិតោ, សោបិ អនុបសម្បន្នោវ,
ន ឱមសវាទបាចិត្តិយំ ជនេតីតិ វេទិតព្ពោ។

អបិចេត្ថ សិក្ខាបច្ចក្ខាតកចតុក្កំ វេទិតព្ពំ។ អត្ថិ ហិ បុគ្គលោ សិក្ខាបច្ចក្ខាតកោ ន សិក្ខា
សាជីវសមាបន្នោ, អត្ថិ បុគ្គលោ ន សិក្ខាបច្ចក្ខាតកោ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ, អត្ថិ បុគ្គលោ សិក្ខា
បច្ចក្ខាតកោ ចេវ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ ច, អត្ថិ បុគ្គលោ នេវ សិក្ខាបច្ចក្ខាតកោ ន សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ។
តត្ថ តតិយោ ភិក្ខុនី សិក្ខាបច្ចក្ខាតកា វេទិតព្ពា។ សា ហិ យាវ ន លិង្គំ បរិច្ចជតិ, កាសាវេសុ សឧស្សាហាវ
សមានា សាមញ្ញា ចវិតុកាមា សិក្ខំ បច្ចក្ខន្តីបិ ភិក្ខុនី ឯវ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នាវ។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា “នត្ថិ, ភិក្ខវេ,
ភិក្ខុនិយា សិក្ខាបច្ចក្ខាន”ន្តិ។ កទា បន សា អភិក្ខុនី ហោតីតិ? យទា សា វិព្ភន្តាតិ សង្ខំ គច្ឆតិ។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា
“យទេវ សា វិព្ភន្តា, តទេវ សា អភិក្ខុនី”តិ (ចូឡវ. ៤៣៤)។ កិត្តាវតា បន វិព្ភន្តា ហោតីតិ? សាមញ្ញា ចវិតុកាមា
កាសាវេសុ អនាលយា កាសាវំ វា អបនេតិ, នគ្គា វា គច្ឆតិ, តិណបណ្ណាទិនា វា បដិច្ឆាទេត្វា គច្ឆតិ, កាសាវំយេវ
វា គិហិនិវាសនាការេន និវាសេតិ, ឱទាតំ វា វត្ថំ និវាសេតិ, លិង្គេនេវ វា សទ្ធឹ តិត្ថិយេសុ បវិសិត្វា
កេសលុញ្ចនាទិវតំ សមាទិយតិ, តិត្ថិយលិង្គំ វា សមាទិយតិ, តទា វិព្ភន្តា នាម ហោតិ។ តត្ថ យា សលិង្គេ ឋិតាវ
តិត្ថិយវតំ សមាទិយតិ, សា តិត្ថិយបក្កន្តកភិក្ខុ វិយ បច្ឆា បព្ពជ្ជម្បិ ន លភតិ។ សេសា បព្ពជ្ជមេវ លភតិ, ន
ឧបសម្បទំ។ បាឡិយំ កិញ្ចាបិ “យា, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនី សកាវាសា តិត្ថាយតនំ សង្កន្តា, សា អាគតា ន ឧបសម្បា

ទេតព្ពា’’តិ (ចូឡវ. ៤៣៤) វចនតោ យា បឋមំ វិព្ភមិត្វា បច្ឆា តិត្ថាយតនំ សង្កន្តា, សា អាគតា ឧបសម្បា ទេតព្ពាតិ អនុញ្ញាតំ វិយ ទិស្សតិ។ សង្គីតិអាចរិយេហិ បន “ចតុវីសតិ បារាជិកានី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៣) វុត្តត្តា ន បុន សា ឧបសម្បាទេតព្ពា។ តស្មា ឯវ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ នានុញ្ញាតំ ភគវតា។ អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នា បន ភិក្ខុនី ឯវ។ បក្ខបណ្ឌកីបិ ភិក្ខុនី ឯវ។ ឥមំ នយំ ចតូសុបិ យោជេត្វា យថារហំ កថេតព្ពំ។

បារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សង្ឃាទិសេសកណ្ឌំ

១. សុក្កវិស្សដ្ឋិសិក្ខាបទវណ្ណនា

អញ្ញត្រ សុបិនន្តាតិ ស្វាយំ ទុព្ពលវត្ថុកត្តា ចេតនាយ បដិសន្ធឹ អាកឌ្ឍិតុំ អសមត្ថា, សុបិនេ ឧបដ្ឋិតំ និមិត្តញ្ហិ ទុព្ពលំ។ បវត្តេ បន អញ្ញេហិ កុសលាកុសលេហិ ឧបត្ថម្ភិតា វិបាកំ ទេតិ។ កិញ្ចាបិ វិបាកំ ទេតិ, អថ ខោ អវិសយេ ឧប្បន្នត្តា អព្ពោហារិកាវ សុបិនន្តចេតនាតិ លិខិតំ។ យំ បនេត្ថ "សុបិនេ ឧបដ្ឋិតំ និមិត្តញ្ហិ ទុព្ពល"ន្តិ វុត្តំ, តំ អនេកន្តំ, ន ច អារម្មណទុព្ពលតាយ ចិត្តប្បវត្តិ ទុព្ពលា អតីតានាគតារម្មណាយ, បញ្ញត្តារម្មណាយ វា អទុព្ពលត្តា។ តស្មា **ទុព្ពលវត្ថុកត្តា**តិ ទុព្ពលហទយវត្ថុកត្តាតិ នោ តក្កោតិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ២៣៦-២៣៧) អាចរិយោ។ អវត្ថុកតាយ ទុព្ពលភាវោ យុជ្ជតីតិ ចេ? ន, អវត្ថុកាយ ភាវនាបភវាយ អតិរេកពលវសម្ភវតោ។ ភាវនាពលសមប្បិតញ្ហិ ចិត្តំ អរូបម្បិ សមានំ អតិភារម្បិ ករជកាយំ គហេត្វា ឯកចិត្តក្ខណេនេវ ព្រហ្មលោកម្បិ បាបេត្វា ឋបេតិ, តប្បដិភាគំ អនប្បិតម្បិ កាមាវចរចិត្តំ ករជកាយំ អាកាសេ លង្ឃនសមត្ថំ ករោតិ។ កឹ បនេត្ថ តំ អនុមានករណំ? យេន ចិត្តស្សេវ អានុភាវោតិ បញ្ញាយេយ្យ ចិត្តានុភាវេន ឋបនលង្ឃនាទិកិរិយាវិសេសនិព្ពត្តិទស្សនតោ។ បកតិចិត្តសមុដ្ឋានរូបំ វិយ អសំសដ្ឋត្តា, និក្ខមនត្តា ច វត្ថិសីសំ, កដិ, កាយោតិ តិធា សុក្កស្ស ឋានំ បកប្បេន្តិ អាចរិយា។ សប្បវិសំ វិយ តំ ទដ្ឋព្ពំ, ន ច វិសេ ឋាននិយមោ, កោធវសេន បស្សន្តស្ស ហោតិ។ ឯវមស្ស ន ឋាននិយមោ, រាគវសេន ឧបក្កមន្តស្ស ហោតីតិ នោ តក្កោតិ អាចរិយោ។

"ទកសោតំ អនោតិណ្ណេបី"តិ ឥទំ "ឱតិណ្ណមត្តេ"តិ ឥមិនា វិរុជ្ឈតីតិ ចេ, តំ ទស្សេតុំ **"ឋានតោ បន ចុត"**ន្តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ – និមិត្តេ ឧបក្កមំ កត្វា សុក្កំ ឋានា ចាវេត្វា បុន វិប្បដិសារវសេន ទកសោតោរោហណំ និវារេតុំ ន សក្កា, តថាបិ អធិវាសាធិប្បាយេន អធិវាសេត្វា អន្តរា ទកសោតតោ ឧទ្ធំ និវារេតុំ អសក្កុណេយ្យតាយ **"ពាហិ និក្ខន្តេ វា"**តិ វុត្តំ, តស្មា ឋានា ចុតញ្ហិ អវស្សំ ទកសោតំ ឱតរតីតិ អដ្ឋកថាយ អធិប្បាយោ។ តស្មា ឧភយំ សមេតីតិ គហេតព្ពោ។

ឯត្ថាហ – កស្មា ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ "យោ បន ភិក្ខូ"តិអាទិនា ការកោ ន និទ្ទិដ្ឋោតិ? វុច្ចតេ – អធិប្បាយាបេក្ខាយ ភាវតោ ការកោ ន និទ្ទិដ្ឋោ តស្ស សាបេក្ខភាវទស្សនត្ថំ។ កថំ? កណ្ឌុវនាទិអធិប្បាយចេតនាវសេន ចេតេន្តស្ស កណ្ឌុវនាទិឧបក្កមេន ឧបក្កមន្តស្ស មេថុនរាគវសេន ឩរុអាទីសុ ទុក្កដវត្ថូសុ, វណាទីសុ ថុល្លច្ចយវត្ថូសុ ច ឧបក្កមន្តស្ស សុក្កវិសដ្ឋិយា សតិបិ ន សង្ឃាទិសេសោ "អនាបត្តិ ភិក្ខុ ន មោចនាធិប្បាយស្សា"តិ (បារា. ២៦៣) វចនតោ។ តស្មា តទត្ថទស្សនត្ថំ ឥធ ការកោ ន និទ្ទិដ្ឋោ។ អញ្ញថា "យោ បន ភិក្ខុ សញ្ចេតនិកំ សុក្កវិសដ្ឋឹ អាបជ្ជេយ្យ, សង្ឃាទិសេសោ"តិ និទ្ទិដ្ឋេ ការកេ "ចេតេតិ ន ឧបក្កមតិ មុច្ចតិ, អនាបត្តី"តិ (បារា. ២៦២) វុត្តវចនវិរោធោ។ តថា "សញ្ចេតនិកាយ សុក្កវិសដ្ឋិយា អញ្ញត្រ សុបិនន្តា សង្ឃាទិសេសោ"តិ ភុម្មេ និទ្ទិដ្ឋេបិ សោ ឯវ វិរោធោ ហេត្វត្ថនិយមសិទ្ធិតោ។ តស្មា តទុភយម្បិ វចនក្កមំ អវត្វា "សញ្ចេតនិកា សុក្កវិសដ្ឋិ អញ្ញត្រ សុបិនន្តា សង្ឃាទិសេសោ"តិ វុត្តំ។ តត្ថ និមិត្តត្ថេ ភុម្មវចនាភាវតោ ហេត្វត្ថនិយមោ ន កតោ ហោតិ។ តស្មឹ អកតេ សញ្ចេតនិកា សុក្កវិសដ្ឋិ អញ្ញត្រ សុបិនន្តា សង្ឃាទិសេសោតិ, ឧបក្កមេ អសតិ អនាបត្តីតិ អយមត្ថោ ទីបិតោ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ ទ្វេ អាបត្តិសហស្សានិ ហោន្តិ។ កថំ? អត្តនោ ហត្ថាទិភេទេ អជ្ឈត្តរូបេ រាគូបត្ថម្ភនវសេន អង្គជាតេ កម្មនិយប្បត្តេ អារោគ្យត្ថាយ នីលំ មោចេន្តស្ស ឯកា អាបត្តិ, អជ្ឈត្តរូបេ ឯវ រាគូបត្ថម្ភេ បីតកាទីនំ មោចនវសេន នវាតិ ទស។ ឯវំ "សុខត្ថាយា"តិអាទីនំ នវន្នំ វសេនាតិ រាគូបត្ថម្ភេ អជ្ឈត្តរូបវសេន សតំ។ ឯវមេវំ វច្ចប្បស្សាវវាតឧច្ចាលិង្គបាណកទដ្ឋូបត្ថម្ភេសុ ច សតំ សតំ កត្វា សព្ពំ បញ្ចសតំ។ យថា អជ្ឈត្តរូបេ បញ្ចសតំ, ឯវំ ពហិទ្ធារូបេ វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធារូបេ វា អាកាសេ វា កដឹ កម្បេន្តោតិ ទ្វេ សហស្សានិ អាបត្តិយោ ហោន្តីតិ។

សុក្កវិស្សដ្ឋិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. កាយសំសគ្គសិក្ខាបទវណ្ណនា

"ឱតិណ្ណោ"តិ ឥមិនាស្ស សេវនាធិប្បាយតា ទស្សិតា។ តេនេវ "កាយសំសគ្គរាគសមង្គិស្សេតំ អធិវចន"ន្តិ វុត្តំ។ **"វិបរិណតេន...បេ.... សទ្ធិ"**ន្តិ ឥមិនាស្ស វាយាមោ ទស្សិតោ។ **"សទ្ធិ"**ន្តិ ហិ បទំ សំយោគំ ទីបេតិ, សោ ច

សំយោគោ សមាគមោ។ កេន ចិត្តេន? វិបរិណតេន ចិត្តេន, ន បត្តប្បដិគ្គហណាធិប្បាយាទិនាតិ អធិប្បាយោ។ “**កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជេយ្យា**”តិ ឥមិនាស្ស វាយមតោ ផស្សប្បដិវិជាននា ទស្សិតា ហោតិ។ វាយមិត្វា ផស្សំ បដិវិជានន្តោ ហិ សមាបជ្ជតិ នាម។ ឯវមស្ស តិវង្គសម្បត្តិ ទស្សិតា ហោតិ។ អថ វា **ឱតិណ្ណោ វិបរិណតេន ចិត្តេន** យក្ខាទិនា សត្តោ វិយ។ ឧបយោគត្ថេ វា ឯតំ ករណវចនំ, **ឱតិណ្ណោ** វិបរិណតំ ចិត្តំ កូបាទី វិយ សត្តោ។ អថ វា “រាគតោ ឧត្តិណ្ណោ ភវិស្សាមី”តិ ភិក្ខុភាវំ ឧបគតោបិ យោ បន ភិក្ខុ តតោ ឧត្តិណ្ណាធិប្បាយតោ វិបរិណតេន ចិត្តេន ហេតុភូតេន តមេវ រាគំ ឱតិណ្ណោ។ មាតុគាមេន អត្តនោ សមីបំ វា អាគតេន, អត្តនា ឧបគតេន វា។ ឯតេន មាតុគាមស្ស សារត្តតា វា ហោតុ, វិរត្តតា វា, សា ឥធ អប្បមាណំ។

ហត្ថគ្គាហំ វាតិ ឯត្ថ ហត្ថេន សព្ពោបិ ឧបាទិន្នកោ កាយោ សង្គហិតោ, ន ភិន្នសន្តានោ តប្បដិពទ្ធោ វត្ថាលង្ការាទិ។ **វេណិគ្គហណេន** អនុបាទិន្នកោ អភិន្នសន្តានោ កេសលោមនខទន្តគ្គាទិកោ កម្មបច្ចយឧតុសមុដ្ឋានោ គហិតោតិ វេទិតព្ពំ។ តេនេវាហ “**អន្តមសោ លោមេន លោមំ ផុសន្តស្សាបី**”តិ។ តេន **អញ្ញតរស្ស វា…បេ… បរាមសន**ន្តិ ឯត្ថ អនុបាទិន្នកានម្បិ សេសលោមាទីនំ អង្គភាវោ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ សន្តេ “ផស្សំ បដិជានន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោ”តិ ឥមិនា វិរុជ្ឈតីតិ ចេ? ន, តទត្ថជាននតោ។ ផុដ្ឋភាវំ បដិវិជានន្តោបិ ផស្សំ បដិជានាតិ នាម, ន កាយវិញ្ញាណុប្បត្តិយា ឯវ។ អនេកន្តិកញ្ចេត្ថ កាយវិញ្ញាណំ។ តស្មា ឯវ ឥធ ផស្សប្បដិវិជាននំ អង្គន្ត្វេវ ន វុត្តំ។ តស្មិញ្ហិ វុត្តេ ឋានមេតំ វិជ្ជតិ “ន ច មេ លោមឃដ្ដនេន កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ, តស្មី ‘ន ផស្សំ បដិជានាមី’តិ អនាបន្នសញ្ញី សិយា”តិ។ “វេណី នាម កហាបណមាលាទិសម្បយុត្តំ, តត្ថ ‘វេណី គណ្ហិស្សាមី’តិ កហាបណមាលាទី ឯវ គណ្ហាតិ, ន លោមំ, នត្ថិ សង្ឃាទិសេសោ”តិ វទន្តិ។ វីមំសិតព្ពំ។

កាយសំសគ្គសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ទុដ្ឋុល្លវាចាសិក្ខាបទវណ្ណនា

“កទា តេ មាតា បសីទិស្សតី”តិ អាយាចនំ **ទុដ្ឋុល្លវាចាយ សិខាបត្តលក្ខណទស្សនត្ថំ** វុត្តំ, ន មេថុនុបសំហិតេយេវ ទុដ្ឋុល្លវាចាតិ ទស្សនត្ថំ។ “**ឧភតោព្យញ្ជនកាសី**”តិ វចនំ បន បុរិសនិមិត្តេន អសង្ឃាទិសេសវត្ថុនា មិស្សវចនំ, បុរិសឧភតោព្យញ្ជនកស្ស ច ឥត្ថិនិមិត្តំ បដិច្ឆន្នំ, ឥតរំ បាកដំ។ យទិ តម្បិ ជនេតិ, កថំ ‘អនិមិត្តាសី’តិអាទីនិ បទានិ ន សង្ឃាទិសេសំ ជនេន្តី”តិ ឯកេ, តំ ន យុត្តំ បុរិសស្សាបិ និមិត្តាធិវចនត្តា។ “មេថុនុបសំហិតាហិ សង្ឃាទិសេសោ”តិ (បារា. ២៤៨) មាតិកាយំ លក្ខណស្ស វុត្តត្តា ច មេថុនុបសំហិតាហិ ឱភាសនេ បដិវិជានន្តិយា សង្ឃាទិសេសោ, អប្បដិវិជានន្តិយា ថុល្លច្ចយំ, ឥតរេហិ ឱភាសនេ បដិវិជានន្តិយា ថុល្លច្ចយំ, អប្បដិវិជានន្តិយា ទុក្កដន្តិ ឯកេ, វិចារេត្វា គហេតព្ពំ។ ឯត្ថាហ – “**សិខរណី**”តិអាទីហិ អក្កោសន្តស្ស បដិឃចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, កស្មា “តិវេទន”ន្តិ អវត្វា “ទ្វិវេទន”ន្តិ វុត្តន្តិ? រាគវសេន អយំ អាបត្តិ, ន បដិឃវសេន។ តស្មា រាគវសេនេវ បវត្តោ អក្កោសោ ឥធ អធិប្បេតោ។ តស្មា “ទ្វិវេទន”ន្តិ វចនំ សុវុត្តមេវ។

ទុដ្ឋុល្លវាចាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. អត្តកាមសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទុដ្ឋុល្លោភាសនេ វុត្តប្បការាយាតិ ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លជាននសមត្ថាយ។ បរស្ស ភិក្ខុនោ អត្តកាមបារិចរិយាយ វណ្ណភណនេ ទុក្កដំ, “យោ តេ វិហារេ វសតិ, តស្ស អគ្គទានំ មេថុនំ ធម្មំ ទេហី”តិ បរិយាយវចនេបិ ទុក្កដំ, “អត្តកាមបារិចរិយាយ វណ្ណំ ភាសេយ្យ, យា មាទិសំ សីលវន្ត”ន្តិ ច វុត្តត្តាតិ ឯកេ។ បញ្ចសុ អង្គេសុ សព្ភាវា សង្ឃាទិសេសោវាតិ ឯកេ, វិចារេត្វា គហេតព្ពំ។ “ឥមស្មឹ សិក្ខាបទទ្វយេ កាយសំសគ្គេ វិយ យក្ខិបេតីសុបិ ទុដ្ឋុល្លត្តកអាមវចនេ ថុល្លច្ចយន្តិ វទន្តិ។ អដ្ឋកថាសុ បន នាគត”ន្តិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ២៩៥) លិខិតំ។ ឧភតោព្យញ្ជនកោ បន បណ្ឌកគតិកោវ។

អត្តកាមសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា

អលំវចនីយាតិ ន វចនីយា, និវារណេ **អលំ**-សទ្ទោ, ន អលំវចនីយា **នាលំវចនីយា**។ “បដិគ្គណ្ហាតិ វីមំសតិ បច្ចាហរតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា”តិ (បារា. ៣០៥) វុត្តត្តា យស្ស ឯកន្តេន សង្ឃាទិសេសោ ហោតិ, តស្ស

បដិគ្គណ្ហនវិមំសនបយោគា ឯតេ ទុក្កដថុល្លច្ចយា នត្ថីតិ វទន្តីតិ លិខិតំ។ កិញ្ចាបិ ឯត្ថ “តត្ថ នាម មនុស្សិត្ថី, ន យក្ខី ន បេតី ន តិរច្ឆានគតា។ បុរិសោ នាម មនុស្សបុរិសោ, ន យក្ខោ ន បេតោ ន តិរច្ឆានគតោ”តិ បាឡិ នត្ថិ, តថាបិ កាយសំសគ្គាទីសុ “មាតុគាមោ នាម មនុស្សិត្ថី”តិ (បារា. ២៨៥) ឥត្ថិវវត្ថានស្ស កតត្តា ឥធាបិ មនុស្សិត្ថី ឯវាតិ បញ្ញាយតិ។ មេថុនបុព្ពភាគសាមញ្ញតោ ឥត្ថិវវត្ថានេន បុរិសវវត្ថានំ កតមេវ ហោតិ។ តេនេវាហ “យេសុ សញ្ចរិត្តំ សមាបជ្ជតិ, តេសំ មនុស្សជាតិកតា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា)។ កាយសំសគ្គាទីសុ ច បណ្ឌកយក្ខិបេតិយោ ថុល្លច្ចយវត្ថុការ វុត្តា, តថា ឥធាបិ, បណ្ឌកសភាវត្តា មនុស្សឧភតោព្យញ្ជនកោ ច ថុល្លច្ចយវត្ថុកោវ ហោតិ។ សេសា មនុស្សបុរិសអមនុស្សបណ្ឌកឧភតោព្យញ្ជនកតិរច្ឆានគតបុរិសាទយោ ទុក្កដវត្ថុការ មិច្ឆាចារទស្សនសភាវតោតិ វេទិតព្ពំ។

សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. កុដិការសិក្ខាបទវណ្ណនា

កីំ ភន្តេតិ ឯត្ថកេបិ វុត្តេ។ បុច្ឆិតោ យទត្ថាយ បរិវុតោ, តំ កថេតុំ លភតិ បុច្ឆិតបញ្ហត្តា ភិក្ខាចារវត្តេតិ លិខិតំ។ ហត្ថកម្មំ យាចិតោ “ឧបករណំ, មូលំ វា ទស្សតី”តិ យាចតិ, វដ្ដតិ, ន វដ្ដតីតិ? វដ្ដតិ សេនាសនេ ឱភាសបរិកថាទីនំ លទ្ធត្តាតិ ឯកេ។ **តិហត្ថា វា**តិ ឯត្ថ វឌ្ឍកិហត្ថេន តិហត្ថា។ **“បមាណយុត្តោ មញ្ចោ**តិ បកតិវិទត្ថិយា នវវិទត្ថិប្បមាណមញ្ចោ, សោ តត្ថ ឥតោ ច ន សញ្ចរតិ, តស្មា ចតុហត្ថវិត្ថារា ន ហោតី”តិអាទិ លិខិតំ។ អកុដិយា បន វត្ថុទេសនាកិច្ចំ នត្ថិ ឧល្លិត្តាវលិត្តំ កាតុំ វុត្តត្តា។ “ឧល្លិត្តាទិភាវោ…បេ…. ‘ឆទនមេវ សន្ធាយ វុត្តោ’តិ យុត្តមិទំ។ កស្មាតិ ចេ? យស្មា មត្តិកាមយភិត្តិំ ឧដ្ឋាបេត្វា ឧបរិ ឧល្លិត្តំ វា អវលិត្តំ វា ឧភយំ វា ភិត្តិយា ឃដិតំ ករោន្តស្ស អាបត្តិ ឯវ វិនាបិ ភិត្តិលេបេនា”តិ លិខិតំ។ ឯវមេត្ថ ថម្ភតុលាបិដ្ឋសង្ឃាដាទិ និវត្តកំ សិយា។ តស្មា វិចារេត្វា គហេតព្ពំ។ “ឧបោសថាគារម្បិ ភវិស្សតិ, អហម្បិ វសិស្សាមី”តិ វា “ភិក្ខូហិ វា សាមណេរេហិ វា ឯកតោ វសិស្សាមី”តិ វា ករោន្តស្ស វដ្ដតិ ឯវ។ កស្មា? “អត្តុទ្ទេស”ន្តិ វុត្តត្តាតិ លិខិតំ។

ឥទំ បន សិក្ខាបទំ ចតុត្ថបារាជិកំ វិយ និទានាបេក្ខំ។ ន ហិ វគ្គុមុទាតីរិយា ភិក្ខូ សយមេវ អត្តនោ អសន្តំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ មុសាវាទលក្ខណំ បាបេត្វា ភាសឹសុ។ អញ្ញមញ្ញញ្ហិ តេ ឧត្តរិមនុស្សធម្មវណ្ណំ ភាសឹសុ។ ន ច តាវតា បារាជិកវត្ថុ ហោតិ, តត្ថកេន បន លេសេន ភគវា តំ វត្ថុំ និទានំ កត្វា បារាជិកំ បញ្ញបេសិ, តថា ឥធាបិ។ ន ហិ និទានេ “អទេសិតវត្ថុកាយោ សារម្ភាយោ អបរិក្កមនាយោ”តិ វុត្តំ។ “អប្បមាណិកាយោ”តិ បន វុត្តត្តា បមាណមតិក្កមន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោវ និទានាបេក្ខោ។ តត្ថ សារម្ភេ អបរិក្កមនេ សង្ឃាទិសេសប្បសង្គំ វិយ ទិស្សមានំ “វិភង្គោ តំនិយមកោ”តិ វុត្តត្តា វិភង្គេ ន និវារេតិ។ តថា មហល្លកេ។

ឯត្ថាហ – កិមត្ថំ មាតិកាយំ ទុក្កដវត្ថុ វុត្តំ, ននុ វិភង្គេ ឯវ វត្តព្ពំ សិយាតិ? ឯវមេតំ។ កឹ នុ ភិក្ខូ អភិនេតព្ពា វត្ថុទេសនាយ, តេហិ ភិក្ខូហិ វត្ថុ ទេសេតព្ពំ, កីទិសំ? អនារម្ភំ សបរិក្កមនន្តិ។ ឥតរញ្ហិ “សារម្ភេ ចេ ភិក្ខុ វត្ថុស្មឹ អបរិក្កមនេ”តិ ឯវំ អនុប្បសង្គវសេន អាគតត្តា វុត្តំ។ យស្មា វត្ថុ នាម អត្ថិ សារម្ភំ អបរិក្កមនំ, អត្ថិ អនារម្ភំ សបរិក្កមនំ, អត្ថិ សារម្ភំ សបរិក្កមនំ, អត្ថិ អនារម្ភំ អបរិក្កមនន្តិ ពហុវិធំ, តស្មា ពហុវិធត្តា វត្ថុ ទេសេតព្ពំ អនារម្ភំ សបរិក្កមនំ, នេតរន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ កិមត្ថិកា បនេត្ថ វត្ថុទេសនាតិ ចេ? គរុកាបត្តិបញ្ញាបនហេតុបរិវជ្ជនុបាយត្តា។ វត្ថុអទេសនា ហិ គរុកាបត្តិបញ្ញាបនហេតុភូតា។ គរុកាបត្តិបញ្ញាបនំ អកត វិញ្ញត្តិគិហិបីឡាជននំ, អត្តទុក្ខបរទុក្ខហេតុភូតោ ច សារម្ភភាវោតិ ឯតេ វត្ថុទេសនាបទេសេន ឧបាយេន បរិវជ្ជិតា ហោន្តិ។ ន ហិ ភិក្ខូ អកប្បិយកុដិករណត្ថំ គិហីនំ វា បីឡានិមិត្តំ, សារម្ភវត្ថុកុដិករណត្ថំ វា វត្ថុំ ទេសេន្តីតិ។ ហោន្តិ ចេត្ថ –

> “ទុក្កដស្ស ហិ វត្ថូនំ, មាតិកាយ បកាសនា;
> គរុកាបត្តិហេតូនំ, តេសំ ឯវំ បកាសិតា។
>
> “វត្ថុស្ស ទេសនុបាយេន, គរុកាបត្តិហេតុយោ;
> វជ្ជិតា ហោន្តិ យំ តស្មា, សារម្ភាទិ ជហាបិត”ន្តិ។

កុដិការសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. វិហារការសិក្ខាបទវណ្ណនា

កិរិយាមត្តតោ សមុដ្ឋានភាវតោ អកិរិយមេវេតំ។ តំ ទេសនាអករណវសេន។ **ភិក្ខូ វា អនភិនេយ្យា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ អវធារណត្ថោតិ វេទិតព្ពោ។ “អាយស្មា ឆន្នោ ចេតិយរុក្ខំ ឆេទាបេសី”តិ (បារា. ៣៦៥) អាគតត្តា ឥទម្បិ និទានាបេក្ខន្តិ វេទិតព្ពំ។

វិហារការសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទវណ្ណនា

“កស្មា មម វន្ទនាទីនិ…បេ.… ‘យដិតោយេវ សីសំ ឯតី’តិ វុត្តត្តា អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នកំ វន្ទិតុំ ន វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ បរិវារាវសានេ ឧបាលិបញ្ចកេ “កតិ នុ ខោ, ភន្តេ, អវន្ទិយា”តិអាទិនា (បរិ. ៤៦៧) វុត្តបាឡិយំ អវុត្តត្តា, “បច្ឆា ឧបសម្បន្នេន បុរេ ឧបសម្បន្នោ វន្ទិយោ”តិ (បរិ. ៤៦៨) វុត្តត្តា ច, តស្មា ឯវ ឥមិស្សំ កង្ខាវិតរណិយំ “ឧបសម្បន្នោតិ សង្ឃុបគមន”ន្តិ វុត្តំ។ សុត្តាធិប្បាយោ បន ឯវំ គហេតព្ពោ – អវន្ទន្តោ សាមីចិប្បដិក្ខេបសង្ខាតាយ ចោទនាយ ចោទេតិ នាមាតិ ទស្សនត្ថំ វុត្តន្តិ។ តស្មា ឯវ “ឯត្តាវតា ច ចោទនា នាម ហោតី”តិ វុត្តំ។ ឥធ អធិប្បេតំ អាបត្តិអាបជ្ជនាការំ ទស្សេតុំ “‘កស្មា មម វន្ទនាទីនិ ន ករោសី’តិអាទិ វុត្ត”ន្តិ លិខិតំ។

កតូបសម្បទន្តិ យស្ស ឧបសម្បទា រុហតិ, តំ, បណ្ឌកាទយោ។ **ឋបនក្ខេត្ត**ន្តិ ឯត្ថ សព្ពសង្គាហិកំ, បុគ្គលិកញ្ចាតិ ទុវិធំ បវារណាឋបនំ។ តត្ថ សព្ពសង្គាហិកេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ…បេ.… តេវាចិកំ បវារេ”តិ **សុ**-ការតោ យាវ **រេ**-ការោ។ បុគ្គលិកឋបនេ បន “សង្ឃំ, ភន្តេ, បវារេមិ…បេ.… បស្សន្តោ បដី”តិ **សំ**-ការតោ យាវ អយំ សព្ពបច្ឆិមោ **ដិ**-ការោ, ឯត្ថន្តរេ ឯកបទេបិ ឋបេន្តេន ឋបិតា ហោតិ។ ឧបោសថេ បន ឥមិនានុសារេន វិសេសោ វេទិតព្ពោ “ករេយ្យា”តិ **រេ**-ការេ អនតិក្កមន្តេ។

ទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. អញ្ញភាគិយសិក្ខាបទវណ្ណនា

អញ្ញភាគោ វា អស្ស អត្ថីតិ យថា សុវណ្ណស្សេទំ សោវណ្ណមិត្យត្រ សុវណ្ណវា អនេន សុវណ្ណោ ឥត្យច្យតេ។ តំ បដិមាយ សរីរំ, សិលាបុត្តកស្ស សរីរន្តិ ច និទស្សនំ។ ឆគលកស្ស “ទព្ពោ”តិ ទិន្នំ នាមំ “ទេសោ”តិ វុច្ចតិ។ កស្មា? ថេរំ អនុទ្ធំសេតុំ ថេរស្សាបិ អបទិសិតព្ពត្តា។ **អញ្ញម្បិ វត្ថុំ** ន ថេរំយេវ។ **លិស្សតិ សិលិស្សតិ វោហារមត្តេនេវ**ន អត្ថតោ។ **ឦសកំ អល្លីយតី**តិ លេសោតិ អធិប្បាយោ។ លិសសេលឆកោលអល្លីភាវេ។ តេន វុត្តំ “ឦសកំ អល្លីយតីតិ លេសោ”តិ។ យស្មា ទេសលេសា អត្ថតោ និន្នានាករណំ, តស្មា “កិញ្ចិទេសំ លេសមត្តំ ឧបាទាយា”តិ បទំ ឧទ្ធរិត្វា “ទស លេសា ជាតិលេសោ”តិអាទិ (បារា. ៣៩៤) បទភាជនេ វុត្តំ។

អដ្ឋុប្បត្តិវសេនេវ អាវិភូតន្តិ ឯត្ថ កិញ្ច ភិយ្យោ អនិយមត្តា។ ន ហិ មេត្តិយភូមជកានំ វិយ អញ្ញេសំ សព្ពេសម្បិ “ឆគលកមេវេត្ថ អញ្ញភាគិយំ អធិករណំ ហោតិ, អញ្ញំ គោមហឹសាទិកម្បិ ហោតិ, ន ច មេត្តិយភូមជកា វិយ សព្ពេបិ នាមលេសមត្តមេវ ឧបាទិយន្តិ, អញ្ញម្បិ ជាតិលេសាទឹ ឧបាទិយន្តិ, តស្មា អនិយមត្តា ន វិភត្តំ។ កិញ្ច ភិយ្យោ តថាវុត្តេ ឆគលកស្សេវ អញ្ញភាគិយតា សម្ភវតិ, ន អញ្ញស្ស, យេន សោវ ទស្សិតោ។ លេសោ ច នាម លេសោវ, ន ជាតិអាទិ, យេន សោវ ទស្សិតោតិ ឯវំ មិច្ឆាគាហប្បសង្គតោតិ វេទិតព្ពំ។ **ឥធ ច…បេ.… សញ្ញិនោបី**តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ ច អមូលកសិក្ខាបទេ ចាតិ អត្ថោ។

អញ្ញភាគិយសិក្ខំ យោ, នេវ សិក្ខតិ យុត្តិតោ;
គច្ឆេ វិនយវិញ្ញូហិ, អញ្ញភាគិយតំវ សោ។ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤០៨);

អញ្ញភាគិយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. ភេទានុវត្តកសិក្ខាបទវណ្ណនា

តិណ្ណំ ឧទ្ធំ កម្មារហា…បេ.… ករោតីតិ ឯត្ថ “ឥមេ ចត្តារោ”តិ វា “ឥមញ្ច ឥមញ្ចា”តិ វា វត្វា កាតុំ ន វដ្ដតីតិ លិខិតំ។

ភេទានុវត្តកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. ទុព្ពចសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទុក្ខេន វត្តព្ពោ **ទុព្ពចោ។ វុច្ចមានោ** ន សហតិ។

ទុព្ពចសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និគមនវណ្ណនា

“**នាមមត្តវសេនា**”តិ បាឋោ។ “នាមគោត្តវសេនា”តិ លិខិតំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “អយំ កិរិយា ភិក្ខូនំ កាតុំ ន វដ្ដតី”តិ ជានិត្វា សចេ ឆាទេតិ, ឆន្នាវ ហោតីតិ អត្ថោ។ **សភាគមត្តមេវា**តិ អវេរិសភាគមត្តមេវាតិ អធិប្បាយោ។

វត្ថុ ចេវ គោត្តញ្ចាតិ ឯត្ថ **វត្ថូ**តិ វីតិក្កមនំ អសុចិមុច្ចនំ។ គោត្តន្តិ គំ តាយតីតិ គោត្តំ, សជាតិតោ អញ្ញត្ថ គន្តុំ អទត្វា គំ ពុទ្ធឹ, វចនញ្ច តាយតីតិ អត្ថោ។ វត្ថុ ច សជាតិមេវ គច្ឆតិ។ **សជាតិ** នាមេត្ថ អញ្ញេហិ វិសិដ្ឋាវិសិដ្ឋភូតា កិរិយា, ន កាយសំសគ្គាទិ។ **នាមញ្ចេវ អាបត្តិ ចា**តិ ឯត្ថ **អាបត្តី**តិ វីតិក្កមេនាបន្នាបត្តិយា នាមំ។

បុន អាគតាគតានំ ភិក្ខូនំ អារោចេន្តេនាតិ ឯត្ថ ទ្វិន្នំ អារោចេន្តេន “អាយស្មន្តា ធារេន្តុ”តិណ្ណំ វា អតិរេកានំ វា អារោចេន្តេន “អាយស្មន្តោ ធារេន្តូ”តិ ឯវំ អារោចនវិធានំ វេទិតព្ពំ។ **វត្តភេទញ្ច រត្តិច្ឆេទញ្ច អកត្វា**តិ ឯត្ថ បបេត្វា នវកតរំ បារិវាសិកំ អវសេសានំ អន្តមសោ មូលាយបដិកស្សនារហាទីនម្បិ អភិវាទនាទិសាទិយនេ, បដិបាដិយា និសីទនេ, ឱវទនេ, កម្មិកានំ គរហណេ ចាតិអាទីសុ វត្តភេទោ ហោតិ។ ទស្សនសវនវិសយេសុ អនារោចនេ ច ភិក្ខូហិ ឯកច្ឆន្នេ វសនេ ច អជានន្តស្សេវ វិហារេ ភិក្ខូនំ អាគន្ត្វា គមនេ ចាតិអាទីសុ រត្តិច្ឆេទោ ហោតិ។ នានាសំវាសកេហិ វិនយកម្មាភាវតោ តេសំ អនារោចនេ រត្តិច្ឆេទោ ន ហោតិ។ “ទ្វេលេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា”តិ វចនតោ អន្តោ ន វដ្ដតិ។ និក្ខិត្តវត្តេនេវ ហុត្វា វិចរន្តេន យស្ស សន្តិកេ បុព្ពេ សមាទិយិត្វា អារោចិតំ, តស្សាបិ សន្តិកេ បច្ឆា និក្ខិបនកាលេ អារោចេត្វាវ និក្ខិបិតព្ពំ។ តស្មា បុន សមាទានកាលេបិ សោ ចេ គតោ គច្ឆតិ, តំ ទិវសំ អគន្ត្វា ទិវា អារោចេត្វាបិ យទិ ឯវំ អតីតទិវសំ ហោតិ, “អរុណេ ឧដ្ឋិតេ តស្ស សន្តិកេ អារោចេត្វា វត្តំ និក្ខិបិត្វា វិហារំ គន្តព្ពន្តិ តស្ស សន្តិកេ អារោចេត្វា វត្តំ និក្ខិបិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ អបិច “វិហារំ គន្ត្វា យំ សព្ពបឋមំ ភិក្ខុំ បស្សតិ, តស្ស អារោចេត្វា និក្ខិបិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ សចេ រត្តិច្ឆេទោ ហោតិ, វិហារសីមាបរិយាបន្នានំ សព្ពេសំ អារោចេតព្ពំ សិយា។ “តស្ស អារោចេត្វា”តិ ឥទំ បន បុព្ពេ អនារោចិតំ សន្ធាយ វត្តភេទរក្ខណត្ថំ វុត្តំ។ តស្មា ឯវ **សមន្តបាសាទិកាយំ** (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧) ឯវំ វុត្តំ “អញ្ញំ វិហារតោ និក្ខន្តំ វា អាគន្តុកំ វា”តិ។

សុទ្ធន្តបរិវាសេ បន សចេ “មាសមត្តំ អសុទ្ធោម្ហី”តិ អគ្គហេសិ, បរិវសន្តោ បុន ឩនំ វា អធិកំ វា សន្និដ្ឋានំ ករោតិ, តត្តកម្បិ បរិវសិតព្ពមេវ, បរិវាសទានកិច្ចំ នត្ថិ។ អយញ្ហិ សុទ្ធន្តបរិវាសោ នាម ឧទ្ធម្បិ អារោហតិ, ហេដ្ឋាបិ ឱរោហតិ។ ឥទមស្ស លក្ខណំ។

សមោទហិត្វាតិ មូលាបត្តិដ្ឋានេ ឋបេត្វា, បក្ខិបិត្វាតិ អត្ថោ។ អប្បដិច្ឆន្នា ចេ អន្តរាបត្តិ, មូលាយបដិកស្សនំ អកត្វា បុព្ពេ គហិតបរិវាសេនេវ បរិវសិតព្ពំ។ យោ បន អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា វិព្ភមិត្វា បុន ឧបសម្បន្នោ ហុត្វាបិ បដិច្ឆាទេតិ, យោ ច បុព្ពេ បដិច្ឆាទេត្វា បច្ឆា ន បដិច្ឆាទេតិ, យោ ច ឧភយត្ថ បដិច្ឆាទេតិ, សព្ពេសំ បដិច្ឆន្នទិវសវសេន បរិវាសោ ទាតព្ពោ។ “បុរិមស្មឹ អាបត្តិក្ខន្ធេ វា”តិ ច “បច្ឆិមស្មឹ អាបត្តិក្ខន្ធេ វា”តិ (ចូឡវ. ១៦៦ អាទយោ) ច បាឡិយំ វុត្តត្តា ទ្វេ ភិក្ខូ វិសុទ្ធិកំ អាបន្នា ហោន្តិ, តេ សុទ្ធិកទិដ្ឋិនោ ហោន្តិ។ ឯកោ ឆាទេតិ, ឯកោ ន ឆាទេតិ។ យោ ឆាទេតិ, សោ ទុក្កដំ ទេសាបេតព្ពោ។ “ឧភោបិ យថាធម្មំ ការាបេតព្ពា”តិ (ចូឡវ. ១៨១) វចនតោ យំ កញ្ចិ អាបត្តឹ ឆាទេត្វា ទុក្កដំ អាបជ្ជតីតិ វេទិតព្ពោ។

តេសុ គតេសុ វា អគតេសុ វា បុរិមនយេនេវ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ ឯត្ថ ឩនេ គណេ ចរណំ, អនុដ្ឋហនំ ឯករត្តម្បិ គណេន វិប្បវាសំ, សចេ រត្តិយា ឯកក្ខណេន សង្ឃោ វសតិ, សចេ សោ បុរេ អរុណមេវ កេនចិ ករណីយេន គតោតិ ឯត្ថាបិ មានត្តេបិ ឯវំ ជាតេ។ “អយញ្ច យស្មា គណស្ស អារោចេត្វា, ភិក្ខូនញ្ច អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វាវ វសិ, តេនស្ស ឩនេ គណេ ចរណទោសោ វា វិប្បវាសោ វា ន ហោតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧) **សមន្តបាសាទិកាយំ** វុត្តំ។ តស្មា តេន អារោចិតេ មុហុត្តម្បិ និសីទិត្វា គតេបិ វិប្បវាសោ នត្ថិ។ បារិវាសិកស្ស, ឧក្ខិត្តកស្ស ច បកតត្តេន តស្មឹ វសនំ ឧទកបាតេន វារិតំ, តស្មា នានូបចារេបិ ឯកច្ឆន្នេ ន វដ្ដតិ។

ឥទានិ បាឡិវិចារណា វេទិតព្វា – “**នវ បឋមាបត្តិកា ចត្តារោ យាវតតិយកា**”តិ ឥទំ សភាវនិយមវចនំ។ តេន វុដ្ឋានំ អនិយមន្តិ ទស្សេតិ។ ឯកច្ចាបត្តិវុដ្ឋានញ្ហិ កម្មតោបិ ហោតិ អកម្មតោបិ, ន ឯវំ អាបជ្ជនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អញ្ញតរំ វា អញ្ញតរំ វា**តិ តេសំ ទ្វិធា ភិន្នានម្បិ វុដ្ឋានក្កមភេទាភាវទីបកវចនំ។ **យាវតីហំ, តាវតីហ**ន្តិ ឯត្ថ អហបរិច្ឆេទោ អរុណវសេន។ “**ជាន**”ន្តិ ឥមិនា ជាននប្បដិច្ឆន្នស្ស អកាមា បរិវត្ថព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ **តេន ភិក្ខុនា អកាមា បរិវត្ថព្ព**ន្តិ តេន ភិក្ខុនា វសតា អកាមា បរិវត្ថព្ពំ, ន បរិវត្តិតលិង្គេនាតិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ **បរិវុត្ថ បរិវាសេនា**តិ អាទិម្ហិ បរិវុត្ថបរិវាសេនេវ បរិវាសតោ ឧត្តរិ ឥតិវារេន អាទិតោ ភិក្ខុនាវ ឆារត្តំ, បរិវត្តិតលិង្គេន ឧទ្ធម្បិ ភិក្ខុមានត្តាយ បដិបជ្ជិតព្ពំ, ន បរិវាសេ វិយ តប្បច្ចយា អចិណ្ណមានត្តោ។ ចិណ្ណមានត្តោវ អព្ភេតព្ពោ, ន ឥតរោ, ន បរិវាសេ វិយ មានត្តារហេ, បក្ខមានត្តញ្ច ចរន្តិយា ភិក្ខុនិយា លិង្គំ បរិវត្តាតិក្កមេ សតិ ចិណ្ណមានត្តោ ភិក្ខុ ហោតិ, បុន ភិក្ខុមានត្តំ គហេត្វា ចិណ្ណមានត្តោវ ភិក្ខុ អព្ភេតព្ពោតិ ទស្សេតិ។

យត្ថ សិយាតិ យស្មិំ សមានសំវាសកសីមាយម្បិ វីសតិគណោ ភិក្ខុសង្ឃោ អត្ថិ។ **ឯកេនបិ ចេ ឩនោ វីសតិគណោ**តិ ន យុជ្ជតិ, ឩនោ ចេ។ ន ហិ វីសតិគណោ, សង្ឃោ ចេ ឩនោ។ តស្មា “ឯកេនបិ ចេ ឩនោ សង្ឃោ”តិ ឯត្តកមេវ វត្តព្ពន្តិ ចេ? ន, ចតុវគ្គបញ្ចវគ្គទសវគ្គប្បសង្គនិវារណប្បយោជនតោ។ តស្មា វីសតិវគ្គោ ភិក្ខុសង្ឃោ ចេ ភិក្ខុនា ឯកេនបិ ឩនោ, នដ្ឋោ ទដ្ឋព្ពោ។ កេចិ បន វិនយេ អប្បកតញ្ញុនោ “យថា អតិរេកចតុវគ្គោបិ សង្ឃោ ចតុវគ្គករណីយេ កម្មេ ‘ចតុវគ្គោ’តិ វុច្ចតិ, តថា បញ្ចវគ្គទសវគ្គករណីយេ កម្មេ អតិរេកបញ្ចវគ្គទសវគ្គោបិ ‘បញ្ចវគ្គទសវគ្គោ’តិ វុច្ចតិ។ តស្មា ឩនោបិ ចតុវគ្គបញ្ចវគ្គទសវគ្គវីសតិវគ្គោ វា”តិ មញ្ញេយ្យុំ, តេសំ មញ្ញនានិវារណត្ថំ “**ឯកេនបិ ចេ ឩនោ**”តិអាទិ វុត្តំ។ អថ វា វីសតិ ភិក្ខុសង្ឃោ ចេ, ឋបេត្វា ឯកេនបិ ចេ ឩនោ អប្បកតត្តោ, តំ ឋបេត្វា ឯកេនបិ ចេតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **អយំ តត្ថ សាមីចី**តិ វចនំ យំ វុត្តំ សព្ពត្ថ “តស្ស អាបត្តិយា បរិវាសំ ទេតិ, មូលាយ បដិកស្សតិ, មានត្តំ ទេតិ, អព្ភេតី”តិ, តស្ស អាវិភាវករណត្ថំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ តេន តេសុ អយំ យថាវុត្តា សាមីចិ និយតា ឥច្ឆិតព្ពា, ន រាជសិក្ខាបទាទីសុ វិយ អនិយតា។ តត្ថ ហិ កេនចិ អន្តរាយេន តំ សាមីចិមករោន្តេបិ អនាបត្តីតិ ទីបិតំ ហោតិ។

សង្ឃាទិសេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អនិយតកណ្ឌំ

១. បឋមានិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា

អនិយតេ អាទិតោវ ឥទំ បកិណ្ណកំ។ សេយ្យថិទំ – ឥទំ អនិយតកណ្ឌំ និប្បយោជនំ តត្ថ អបុព្ពាភាវតោតិ ចេ? ន, គរុកលហុកភេទភិន្នាបត្តិរោបនារោបនក្កមលក្ខណទីបនប្បយោជនតោ។ ឯត្ថ ហិ “សា ចេ ឯវំ វទេយ្យ ‘អយ្យោ មយា...បេ.... សោ ច តំ បដិជានាតិ, អាបត្តិយា ការេតព្ពោ’”តិអាទិនា (បារា. ៤៤៦) អាបត្តិយា គរុកាយ, លហុកាយ ច អារោបនក្កមលក្ខណំ, “ន ការេតព្ពោ”តិ ឥមិនា អនារោបនក្កមលក្ខណញ្ច ទស្សិតំ។ លក្ខណទីបនតោ អាទិម្ហិ, អន្តេ វា ឧទ្ទិសិតព្ពន្តិ ចេ? ន, អសម្ភវតោ។ កថំ ន តាវ អាទិម្ហិ សម្ភវតិ, យេសមិទំ លក្ខណំ, តេសំ សិក្ខាបទានំ អទស្សិតត្តា។ ន អន្តេ គរុកមិស្សកត្តា។ តស្មា គរុកលហុកានំ មជ្ឈេ ឯវ ឧទ្ទិសិតព្ពតំ អរហតិ ឧភយមិស្សកត្តា។ យា តត្ថ បាចិត្តិយសង្ខាតា លហុកាបត្តិ ទស្សិតា, សាបិ គរុកាតិ កថិតា។ តេនេវាហ “មេថុនធម្មសន្និស្សិតកិលេសសង្ខាតេន រហស្សាទេនា”តិអាទិ។ តស្មា គរុកានំ ឯវ អនន្តរំ ឧទ្ទិដ្ឋន្តិបិ ឯកេ។ ឯវំ សតិ បឋមានិយតមេវាលំ តាវតា លក្ខណទីបនសិទ្ធិតោ, កឹ ទុតិយេនាតិ ចេ? ន, ឱកាសនិយមបច្ចយមិច្ឆាគាហនិវារណប្បយោជនតោ។ “បដិច្ឆន្នេ អាសនេ អលំកម្មនិយេ”តិ ឱកាសនិយមតោ ហិ តព្ពិបរីតេ ឱកាសេ ឥទំ លក្ខណំ ន វិកប្បិតន្តិ មិច្ឆាគាហោ ហោតិ។ តំនិវារណតោ ទុតិយានិយតម្បិ សាត្ថកមេវាតិ អធិប្បាយោ។ កស្មា? ឱកាសភេទតោ, រហោភេទទីបនតោ, រហោនិសជ្ជស្សាទភេទទីបនតោ។ ឱកាសនិយមភាវេ ច រហោនិសជ្ជស្សាទភេទោ ជាតោ។ ទ្វិន្នំ រហោនិសជ្ជសិក្ខាបទានំ នានាត្តជាននញ្ច សិយា តថា កាយសំសគ្គភេទទីបនតោ។ នាលំ កម្មនិយេបិ ហិ ឱកាសេ អប្បដិច្ឆន្នេ, បដិច្ឆន្នេបិ វា និសិន្នាយ វាតបានកវាដច្ឆិទ្ទាទីហិ និក្ខន្តកេសាទិគ្គហណេន កាយសំសគ្គោ លព្ភតីតិ ឯវមាទយោបិ នយា វិត្ថារតោ វេទិតព្ពា។

តត្រិទំ មុខមត្តនិទស្សនំ – **ឱកាសភេទតោ**តិ អលំកម្មនិយនាលំកម្មនិយភេទតោ។ បដិច្ឆន្នម្បិ ហិ ឯកច្ចំ នាលំកម្មនិយំ វាតបានាទិនា អន្តរិតត្តា , ឧភយប្បដិច្ឆន្នម្បិ ឯកច្ចំ នាលំកម្មនិយំ វិជានតំ អជ្ឈោកាសត្តា។ **រហោភេទទីបនតោ**តិ ឯត្ថ រហភាវសាមញ្ញេបិ រហោ ទ្វិធា បដិច្ឆន្នាបដិច្ឆន្នភេទតោតិ អធិប្បាយោ។ **រហោនិសជ្ជស្សាទភេទទីបនតោ**តិ មេថុនស្សាទវសេន និសជ្ជា, ទុដ្ឋុល្លស្សាទវសេន និសជ្ជាតិ តាទិសស្ស ភេទស្ស ទីបនតោតិ អត្ថោ។ “ឥធ អាគតនយត្តា ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខេ ឥទំ កណ្ឌំ បរិហីនន្តិ វេទិតព្ព”ន្តិ វទន្តិ។ “អដ្ឋុប្បត្តិយា តត្ថ អនុប្បន្នត្តា”តិ ឯកេ, តំ អនេកន្តភាវទីបនតោ អយុត្តំ។ សព្ពពុទ្ធកាលេ ហិ ភិក្ខូនំ បញ្ច, ភិក្ខុនីនំ ចត្តារោ ច ឧទ្ទេសា សន្តិ។ បាតិមោក្ខុទ្ទេសបញ្ញត្តិយា អសាធារណត្តា តត្ថ និទ្ទិដ្ឋសង្ឃាទិសេសបាចិត្តិយានន្តិ ឯកេ។ តាសញ្ហិ ភិក្ខុនីនំ ឧព្ភជាណុមណ្ឌលិក (បាចិ. ៦៥៨) -អដ្ឋវត្ថុក (បាចិ. ៦៧៥) -វសេន កាយសំសគ្គវិសេសោ បារាជិកវត្ថុ, “ហត្ថគ្គហណំ វា សាទិយេយ្យ, កាយំ វា តទត្ថាយ ឧបសំហរេយ្យា”តិ (បាចិ. ៦៧៥) វចនតោ សាទិយនម្បិ, “សន្តិដ្ឋេយ្យ វា”តិ (បាចិ. ៦៧៥) វចនតោ ឋានម្បិ, “សង្កេតំ វា គច្ឆេយ្យា”តិ (បាចិ. ៦៧៥) វចនតោ គមនម្បិ, “ឆន្នំ វា អនុបវិសេយ្យា”តិ (បាចិ. ៦៧៥) វចនតោ បដិច្ឆន្នដ្ឋានប្បវេសោបិ ហោតិ, តថា “រត្តន្ធការេ អប្បទីបេ, បដិច្ឆន្នេ ឱកាសេ អជ្ឈោកាសេ ឯកេនេកា សន្តិដ្ឋេយ្យ វា សល្លបេយ្យ វា”តិ (បាចិ. ៨៣៩) វចនតោ ទុដ្ឋុល្លវាចាបិ បាចិត្តិយវត្ថុកន្តិ កត្វា តាសំ អញ្ញថា អនិយតកណ្ឌស្ស អវត្តព្ពតាបត្តិតោ ន វុត្តន្តិ តេសំ អធិប្បាយោ។ បកិណ្ណកំ។

“ទេសនាវុដ្ឋានគាមិនីនំ អាបត្តីនំ វសេន អលជ្ជិអាទយោ លជ្ជីនំ ចោទេស្សន្តី”តិ អាគតត្តា លជ្ជិបក្ខហត្ថាយ បតិរូបាយបិ ឧបាសិកាយ វចនេន អកត្វា ភិក្ខុស្សេវ បដិញ្ញាយ កាតព្ពន្តិ អាបត្តិយោ បន លក្ខណទស្សនត្ថំ បញ្ញត្តំ វិត្ថារនយមេវ គហេត្វា វត្តុំ យុត្តំ “ឥមេ ខោ បនាយស្មន្តោ ទ្វេ អនិយតា ធម្មា”តិ (បារា. ៤៤៣) ឧទ្ទេសទស្សនត្ថាតិ លិខិតំ។ **សោតស្ស រហោ**តិ ឯត្ថ **រហោ**តិ វចនសាមញ្ញតោ វុត្តំ។ ទុដ្ឋុល្លសាមញ្ញតោ ទុដ្ឋុល្លារោចនប្បដិច្ឆាទនសិក្ខាបទេសុ បារាជិកវចនំ វិយ។ តស្មា **“ចក្ខុស្សេវ បន រហោ ‘រហោ’តិ ឥធ អធិប្បេតោ”**តិ វុត្តំ។ កថំ បញ្ញាយតីតិ ចេ? “មាតុគាមោ នាម...បេ.... អន្តមសោ តទហុជាតាបិ ទារិកា”តិ (បារា. ៤៤៥) វុត្តត្តា ទុដ្ឋុល្លោភាសនំ ឥធ នាធិប្បេតន្តិ ទីបិតមេវាតិ។ **អន្តោទ្វាទសហត្ថេបី**តិ **បិ**-សទ្ទេន អបិហិតកវាដស្ស គព្ភស្ស ទ្វារេ និសិន្នោបីតិ អត្ថោ។ អចេលកវគ្គេ រហោបដិច្ឆន្នាសនសិក្ខាបទេ (បាចិ. ២៨៨) “យោ កោចិ វិញ្ញូ បុរិសោ ទុតិយោ ហោតី”តិ ឥមស្ស អនុរូបតោ **“ឥត្ថីនំ បន សតម្បិ អនាបត្តិំ ន ករោតិយេវា”**តិ វុត្តំ។ “អលំកម្មនិយេតិ សក្កា ហោតិ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិតុ”ន្តិ (បារា. ៤៤៥) វិភង្គេ វចនតោ រហោនិសជ្ជស្សាទោ ចេត្ថ មេថុនធម្មសន្និស្សិតកិលេសោ, ន ទុតិយេ វិយ ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទកិលេសោ។ តស្មា ច បញ្ញាយតិ សោតស្ស រហោ នាធិប្បេតោតិ។

តិណ្ណំ ធម្មានំ អញ្ញតរេន វទេយ្យាតិ រហោនិសជ្ជសិក្ខាបទវសេន និសិន្នស្ស តស្សានុសារេន បាចិត្តិយមេវ អវត្វា បារាជិកសង្ឃាទិសេសាយបិ អាបត្តិយា ភេទទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ បុន អាបត្តិប្បដិជាននំ អវត្វា កស្មា “និសជ្ជំ ភិក្ខុ បដិជានមានោ”តិ វត្ថុប្បដិជាននំ វុត្តន្តិ? វុច្ចតេ – អាបត្តិយា ចោទិតេ វិនយធរេន “កិស្មិំ វត្ថុស្មិ”ន្តិ បុច្ឆិតេ ចុទិតកេន “ឥមស្មិំ វត្ថុស្មិ”ន្តិ វុត្តេ វិនយធរេន “ឦទិសំ នាម អកាសី”តិ បុច្ឆិតេ សោ វត្ថុំ បដិជានមានោវ ការេតព្ពោតិ ទស្សនត្ថំ **“និសជ្ជំ ភិក្ខុ បដិជានមានោ”**តិ វុត្តំ។ យទិ ឯវំ និសជ្ជំ បដិជានមានោបិ អាបត្តិយាវ ការេតព្ពោតិ? អនុរូបមេវ។ ឯវំ បន គហេតព្ពំ – តិណ្ណម្បិ អាបត្តីនំ វត្ថូនិ អគ្គហេត្វា ឥធ សិក្ខាបទវសេន និសជ្ជមេវ វុត្តំ។ តស្មិំ គហិតេបិ ហិ អាបត្តិ គហិតាវ ហោតីតិ។ **យេន វា សា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ “តេន សោ ភិក្ខុ ការេតព្ពោ វា”តិ យោជេតព្ពោ។ សោ ច វិកប្បត្ថោ។ តស្មា “ការេតព្ពោ វា បដិជានមានោ, ន វា ការេតព្ពោ អប្បដិជានមានោ”តិ អត្ថោ។ តេន វុត្តំ **“បដិជានមានោ វា”**តិអាទិ។ រហោនិសជ្ជសិក្ខាបទវសេន និសជ្ជបច្ចយា អាបត្តិយា វុត្តត្តា សេសេសុបិ សេសសិក្ខាបទវសេន អាបត្តិ គហេតព្ពា។ **“សមុដ្ឋានាទីនិ បឋមបារាជិកសទិសានេវា”**តិ វុត្តត្តា ឥធ ទុដ្ឋុល្លោភាសនស្ស អនធិប្បេតភាវោ វេទិតព្ពោ។

បឋមានិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយានិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា

សង្ឃាទិសេសេន វាតិ កាយសំសគ្គទុដ្ឋុល្លោភាសនេន។ តស្មា ឯវំ កាយសំសគ្គវារោ បាឡិយម្បិ វុត្តោ។ **អនន្ធោ អពធិរោ**តិ អនន្ធោ កាយសំសគ្គំ បស្សតិ, អពធិរោ ទុដ្ឋុល្លំ សុណាតិ, តស្មា ឯវ អទិន្នាទានសទិសានេវាតិ វុត្ត”ន្តិ លិខិតំ។ ឯត្ថ ច កាយវាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋានំ កថន្តិ ចេ? កាយសំសគ្គញ្ហិ សមាបជ្ជន្តោ ទុដ្ឋុល្លម្បិ ភណតិ, ទុដ្ឋុល្លំ ភណន្តោ និសីទតិ ចាតិ សម្ភវតិ, ទុដ្ឋុល្លមេវ វា សន្ធាយ វុត្តំ។ តញ្ហិ អទិន្នាទានសមុដ្ឋានន្តិ។

យោ ទេសនំ សព្ពវិទូបមោវ;
នានានយាការវិចិត្តភេទំ;
ញាតុំ ឧបាយេន មនោ សតិមា;
តំ លាភហេតុំ ន ករោតិ បុញ្ញន្តិ។

ទុតិយានិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អនិយតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និស្សគ្គិយកណ្ឌំ

១. ចីវរវគ្គោ

១. កថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា

និស្សគ្គិយកណ្ឌេ តិណ្ណំ កថិនសិក្ខាបទានំ, វស្សិកសាដិកអច្ចេកចីវរសាសង្កសិក្ខាបទានញ្ច ឯកទេសនាយ តថាកិណ្ណាបត្តិក្ខន្ធាវ វេទិតព្ពា –

> កថិនំ យស្ស ចត្តារោ, សហជា សមយទ្វយំ;
> ឆន្នំ សិក្ខាបទានញ្ច, ឯកទេសវិនិច្ឆយោ។

តត្ថ **កថិន**ន្តិ “សង្ឃស្ស អនុមោទនាយ, គណស្ស អនុមោទនាយ, បុគ្គលស្ស អត្ថារា សង្ឃស្ស អត្ថតំ ហោតិ កថិន”ន្តិ (បរិ. ៤១៤) វចនតោ តេសំយេវ អនុមោទនាទិធម្មានំ សង្គហោ **កថិនំ** នាម។ យថាហ “កថិនំ ជានិតព្ពន្តិ តេសញ្ញេវ ធម្មានំ សង្គហោ សមវាយោ នាមំ នាមកម្ម”ន្តិអាទិ (បរិ. ៤១២)។ តស្មា **កថិន**ន្តិ ឥទំ ពហូសុ ធម្មេសុ នាមមត្តំ, ន បរមត្ថតោ ឯកោ ធម្មោ។ កោ បនស្ស អត្ថារោតិ? តទេកទេសោវ ខីរស្ស ធារា វិយ។ យថា ចាហ “អត្ថារោ ឯកេន ធម្មេន សង្គហិតោ វចីភេទេនា”តិ។ **សហជា** នាម អដ្ឋ មាតិកា, ទ្វេ បលិពោធា, បញ្ចានិសំសាតិ ឥមេ បន្នរស ធម្មា។ **សមយទ្វយំ** នាម កថិនត្ថារសមយោ, ចីវរសមយោ ចាតិ។ តត្ថ **កថិនត្ថារសមយោ** វស្សានស្ស បច្ឆិមោ មាសោ។ **ចីវរសមយោ** នាម អនត្ថតេ កថិនេ អយំ កត្តិកមាសោ, អត្ថតេ ចត្តារោ ហេមន្តិកា ចាតិ បញ្ច មាសា។

តត្ថ **អដ្ឋ មាតិកា** នាម បក្កមនន្តិកាទយោ។ តា សព្ពាបិ អត្ថារេន ឯកតោ ឧប្បជ្ជន្តិ នាម។ តព្ភាវភាវិតាយ អត្ថារេ សតិ ឧទ្ធារោ សម្ភវតិ។ តត្ថ កថិនត្ថារេន ឯកុប្បាទា ឯកនិរោធា អន្តរុព្ភារោ សហុព្ភារោ, អវសេសា កថិនុព្ភារា ឯកុប្បាទា, នានានិរោធា ច។ តត្ថ **ឯកនិរោធា**តិ អត្ថារេន សហ និរោធា, អន្តរុព្ភារសហុព្ភារានំ ឧទ្ធារភាវោ ឯកក្ខណេ ហោតីតិ អត្ថោ។ សេសា នានា និរុជ្ឈន្តិ នាម។ តេសុ ហិ ឧទ្ធារភាវំ បត្តេសុបិ អត្ថារោ តិដ្ឋតិ ឯវាតិ អដ្ឋកថាយំ អត្ថវិភាវនា។ សចេ អត្ថតេ កថិនេ ភិក្ខុស្មឹ សាបេក្ខេ តម្ហា អាវាសា បក្កមន្តេ សង្ឃោ **អន្តរុព្ភារំ** ករោតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ បឋមមេវ មូលាវាសេ និដ្ឋិតចីវរបលិពោធភាវេបិ សតិ អន្តរុព្ភារេ បលិពោធោ ឆិជ្ជតិ សតិបិ សាបេក្ខតាយ សឧស្សាហត្តា។ ឥមិនា បរិយាយេន **បក្កមនន្តិកោ កថិនុទ្ធារោ** អត្ថារេន ឯកុប្បាទោ នានានិរោធោ ហោតិ។ តថា អន្តរុព្ភារេ សតិ សុណន្តស្សាបិ យាវ ចីវរនិដ្ឋានំ ន គច្ឆតិ, តាវ បរិហារសម្ភវតោ **និដ្ឋានន្តិកោ**។ យាវ សន្និដ្ឋានំ ន គច្ឆតិ, តាវ បរិហារសម្ភវតោ **សន្និដ្ឋានន្តិកោ**។ យាវ ន នស្សតិ, តាវ បរិហារសម្ភវតោ **នាសនន្តិកោ**។ យាវ ន សុណាតិ, តាវ បរិហារសម្ភវតោ **សវនន្តិកោ**។ យាវ ចីវរាសា ន ឆិជ្ជតិ, តាវ បរិហារសម្ភវតោ **អាសាវច្ឆេទិកោ**។ យាវ សីមំ នាតិក្កមតិ, តាវ បរិហារសម្ភវតោ **សីមាតិក្កន្តិកោ**។ អត្ថារេន ឯកុប្បាទោ នានានិរោធោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ អន្តរុព្ភារសហុព្ភារា ទ្វេ អន្តោសីមាយំ ឯវ សម្ភវន្តិ, ន ពហិសីមាយំ។ បក្កមនសវនសីមាតិក្កន្តិកា ពហិសីមាយមេវ សម្ភវន្តិ, ន អន្តោសីមាយំ។ និដ្ឋានសអអាដ្ឋានាសាវច្ឆេទិកា អន្តោសីមាយញ្ចេវ ពហិសីមាយញ្ច។ អន្តរុព្ភារោ សង្ឃាយត្តោ, បក្កមននិដ្ឋានសន្និដ្ឋានសីមាតិក្កន្តិកា បុគ្គលាធីនា, សេសា តទុភយវិបរីតា។

តត្ថ “**និដ្ឋិតចីវរស្មិ**”ន្តិ ឥមិនា ចីវរបលិពោធាភាវមេវ ទីបេតិ។ ន អាវាសបលិពោធាភាវំ។ “**ឧព្ភតស្មឹ កថិនេ**”តិ ឥមិនា ឧភយបលិពោធាភាវំ ទីបេតិ, តស្មា ឧភយបលិពោធាភាវទីបនត្ថំ តទេវ វត្តព្ពន្តិ ចេ? ន, វិសេសត្តា។ កថំ? កាមញ្ចេតំ តស្មា “ឧព្ភតស្មឹ កថិនេ”តិ កេសញ្ចិ កថិនុទ្ធារានំ នានានិរោធត្តា, សង្ឃបុគ្គលាធីនានធីនត្តា ច អន្តោពហិឧភយសីមាសុ និយមានិយមតោ ច ឧព្ភតស្មឹ កថិនេ សង្ឃស្ស, ន បុគ្គលស្ស ឧព្ភតំ ហោតិ, តថាបិ “ឧព្ភតស្មឹ កថិនេ”តិ ឥទំ សាមញ្ញវចនំ។ តស្មា “និដ្ឋិតចីវរស្មិ”ន្តិ ឥមិនា និយមេតិ។

កឹ វុត្តំ ហោតិ – សង្ឃស្ស អន្តរុព្ភារេន ឧព្ភតស្មឹ កថិនេ អច្ឆិន្នចីវរបលិពោធោ ពហិសីមាគតោ បច្ឆា គន្ត្វា អត្តនោ សីមាគតោ អនិដ្ឋិតចីវរោ អានិសំសំ លភតិ ឯវាតិ កត្វា “និដ្ឋិតចីវរស្មិ”ន្តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ **អាវាសបលិពោធោ** នាម វសតិ វា តស្មឹ អាវាសេ, សាបេក្ខោ វា បក្កមតិ។ **ចីវរបលិពោធោ** នាម ចីវរំ អកតំ វិប្បកតំ, ចីវរាសានុបច្ឆិន្នា, តព្ពិបរីតេន អបលិពោធោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ អនត្ថតកថិនានំ ចីវរកាលសមយេ និយមតោ

ចត្តារោ អានិសំសា លព្ភន្តិ, អសមាទានចារោ អនិយមតោ។ តេន សាសង្កសិក្ខាបទំ វុត្តំ។ កថំ ចត្តារោ
និយតាតិ ចេ? “ចីវរកាលសមយោ នាម អនត្ថតេ កថិនេ វស្សានស្ស បច្ឆិមោ មាសោ”តិ (បារា. ៦៤៩)
វចនតោ អនត្ថតកថិនានំ តស្មឹ មាសេ យាវទត្ថចីវរំ សិទ្ធំ, តថា តតិយកថិនសិក្ខាបទេ (បារា. ៤៩៧ អាទយោ)
អកាលចីវរំ នាម បិណ្ឌិសមយតោ បដ្ឋាយ តំ បដិគ្គហេត្វា សង្ឃតោ លភិតព្ពំ ចេ, យាវ ចីវរកាលសមយំ និក្ខិបិ
ត្វា ភាជេត្វា គហេតព្ពំ។ បុគ្គលិកំ ចេ, វស្សានស្ស ឆដ្ឋបក្ខស្ស បញ្ចមិតោ បដ្ឋាយ យាវ ចីវរកាលសមយំ
អនធិដ្ឋិតំ អវិកប្បិតំ វដ្ដតិ អច្ចេកចីវរសិក្ខាបទេន អនុញ្ញាតត្តា, ន តតោ បរំ។ តទា ឧប្បន្នចីវរស្ស បដិ
សិទ្ធត្តា បឋមកថិនេន។ តត្ថ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយោ សង្ខិត្តំ សន្ធាយ, តថា **បោរាណគណ្ឋិបទេ** ចាតិ វេទិតព្ពំ។

បឋមកថិនេ (បារា. ៤៥៩ អាទយោ) បឋមបញ្ញត្តិយា, អវិសេសេន វា ឯកាទសមេ ទិវសេ អាបត្តិ។
វស្សានស្ស ហិ អន្តោនិវារណត្ថំ អដ្ឋកថាយ “និដ្ឋិតចីវរស្មិំ ភិក្ខុនា ឧព្ភតស្មិំ កថិនេ”តិ (បារា. ៤៦២ អាទយោ)
វុត្តំ។ ឯសេវ នយោ ទុតិយេ, តតិយេ ច។ តេន ចីវរកាលតោ បុរេ វា អន្តោ វា ឧប្បន្នំ ចីវរកាលតោ ឧទ្ធំ
ឯកទិវសម្បិ បរិហារំ ន លភតិ។ យទិ លភេយ្យ, អច្ចេកចីវរសិក្ខាបទវិរោធោ។ “យាវ ចីវរកាលសមយំ និក្ខិបិតព្ពំ,
តតោ ចេ ឧត្តរិ និក្ខិបេយ្យ, និស្សគ្គិយ”ន្តិ (បារា. ៦៤៨) ហិ តត្ថ វុត្តំ។ វស្សាវាសិកភាវេន សង្ឃតោ លទ្ធំ វុដ្ឋ
វស្សត្តា អត្តនោ សន្តកភូតំ អច្ចេកចីវរំ ចីវរកាលសមយំ អតិក្កាមយតោ ឯវ អាបត្តិ, ន អច្ចេកចីវរកាលំ
អតិក្កាមយតោ អាបត្តីតិ។ “អនត្ថតេ កថិនេ ឯកាទសមាសេ ឧប្បន្ន”ន្តិ (បារា. ៥០០) វចនតោ យោ ច តត្ថ
ចីវរុប្បាទោ, សោ ច នេសំ ភវិស្សតីតិ សិទ្ធំ, អនាមន្តចារគណភោជនសិក្ខាបទេ “អញ្ញត្រ សមយា”តិ (បាចិ.
២២២ អាទយោ) វុត្តត្តា សេសទ្វយំ សិទ្ធមេវ។ តស្មា “កាលេបិ អាទិស្ស ទិន្នំ, ឯតំ អកាលចីវរ”ន្តិ (បារា. ៥០០)
វចនតោ អាទិស្ស ទិន្នចីវរំ បរិហារំ ន លភតិ។

អបរកត្តិកាយមេវ វា ឧព្ភតស្មិំ កថិនេ លភតិ, ឯវំ “ឧព្ភតស្មិំ កថិនេ”តិ វុត្តត្តាតិ ចេ? ន វត្តព្ពំ។ ឆ
ឋានានិ ហិ សាបេក្ខតាយ វុត្តានិ ។ ទុដ្ឋទោសទ្វយេ អធិករណចតុត្ថំ, បឋមានិយតេ សោតស្ស រហោ, តតិយ
កថិនេ អាទិស្ស ទិន្នំ ចីវរំ, អច្ចេកចីវរសិក្ខាបទេ “សញ្ញាណំ កត្វា និក្ខិបិតព្ព”ន្តិ បទំ,
ទុដ្ឋុល្លារោចនប្បដិច្ឆាទនទ្វយេ អធិករណំ, បារាជិកវចនញ្ច, តីសុ កថិនសិក្ខាបទេសុ “អដ្ឋន្នំ មាតិកានំ អញ្ញត
រាយា”តិ វចនន្តិ។ តត្ថ **អាទិស្ស ទិន្នំ ចីវរំ** សង្ឃិកំ ភាជិតព្ពចីវរំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន បុគ្គលិកំ។ **សញ្ញាណំ កត្វា
និក្ខិបិតព្ព**ន្តិ វស្សាវាសិកចីវរំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អវុដ្ឋវស្សេន បច្ឆា ទាតព្ពត្តា សញ្ញាណំ កាតព្ពំ, ន ញាតិប្បវារិតតោ
លទ្ធំ បុគ្គលិកំ សន្ធាយ។ តស្មា ទុវិធំ អច្ចេកចីវរំ សង្ឃេ និន្នំ, បុគ្គលេ និន្នញ្ចាតិ សិទ្ធំ។ តត្ថ សង្ឃេ បរិណតំ
អច្ចេកចីវរំ វស្សូបនាយិកទិវសតោ បដ្ឋាយ, បិណ្ឌិសមយតោ បដ្ឋាយ វា យាវ បវារណា និក្ខិបិតុំ វដ្ដតិ ឯវ
សង្ឃិកត្តា, បុគ្គលិកម្បិ “វស្សំវុដ្ឋកាលេ គណ្ហថា”តិ ទិន្នត្តា។ តាទិសញ្ហិ យាវ វស្សំវុដ្ឋោ ន ហោតិ, តាវ តស្សេវ
ទាយកស្ស សន្តកំ ហោតិ។ ឯត្តកោ វិសេសហេតុ។

“អនច្ចេកចីវរេ អនច្ចេកចីវរសញ្ញី ចីវរកាលសមយំ អតិក្កាមេតិ, អនាបត្តី”តិ វចនតោ អច្ចេក
ចីវរកស្សេវ សោ អបរាធោ។ យេន “វិរោធោ”តិ វចនំ ទស្សេយ្យាតិ ន វិនយេ វិសេសហេតុ បរិយេសិតព្ពោ។ ពុទ្ធ
វិសយត្តា បមាណន្តិ ចេ? ន, យទិ ឯវំ ឯត្ថ អត្តនោ សន្តកភូតម្បិ អច្ចេកចីវរំ សញ្ញាណំ កត្វា និក្ខិបិតព្ពមេវ, ន
អធិដ្ឋាតព្ពំ ន វិកប្បេតព្ពំ ន វិស្សជ្ជេតព្ពំ។ តតោ “អនាបត្តិ, អន្តោសមយេ អធិដ្ឋេតិ វិកប្បេតិ
វិស្សជ្ជេតី”តិអាទិវចនវិរោធោ (បារា. ៦៥១) អធិវាសេតព្ពោ សិយា។ តថា “វស្សានស្ស បច្ឆិមេ មាសេ កថិនុទ្ធារេ
កតេ តស្មឹ មាសេ អត្ថតេ កថិនេ កថិនុទ្ធារទិវសំ អតិក្កាមេតិ, និស្សគ្គិយំ ហោតី”តិ វចនតោ និស្សគ្គិយំ
ហោតីតិ អយម្បិ អត្ថវិរោធោ អធិវាសេតព្ពោ សិយា។ តស្មិញ្ច “អនច្ចេកចីវរេ អនាបត្តី”តិ វុត្តំ, តញ្ច អនធិដ្ឋិតំ
អវិកប្បិតមេវាតិ ឯត្តកោ វិសេសហេតុ។ អតិរេកចីវរញ្ចេតំ បឋមសិក្ខាបទេនាបត្តិ, ឥតរំ ចេ អនាបត្តិយេវាតិ
ឥមស្ស អត្ថស្ស អយំ ភគវតោ វិសេសហេតុ។ តថា អតិរេកទសាហានាគតាយេវ កត្តិកបុណ្ណមាយ សង្ឃស្ស វស្សា
វាសិកត្ថំ អច្ចេកចីវរំ វិយ ទទមានំ ន គហេតព្ពំ, ទសាហានាគតាយ ឯវ គហេតព្ពន្តិ ឯត្តកោ វិសេសហេតុ។
តតោ អដ្ឋកថានយវិរោធោ ច អធិវាសេតព្ពោ សិយា។ តត្ថ “អធិដ្ឋិតតោ បដ្ឋាយ ឧប្បន្នំ អច្ចេកចីវរំ ន
ហោតី”តិ វត្វា អញ្ញថា នយោ ទស្សិតោ។ **បោរាណគណ្ឋិបទេ** សោ ច នយោ សង្ខិត្តំ ឧបាទាយ វុត្តត្តា ន
វិរុជ្ឈតីតិ នេវ សោ ច បដិក្ខិត្តោ។ យថា អនច្ចេកចីវរំ ឆដ្ឋិតោ បដ្ឋាយ ឧប្បន្នំ អតិរេកទសាហានាគតាយបិ
បដិគ្គហេតព្ពំ, បដិគ្គហេត្វា ចីវរកាលសមយំ អតិក្កាមយតោបិ អនាបត្តីតិ អយម្បិ នយោ អធិវាសេតព្ពោ
សិយា។ តតោ បឋមកថិនវិរោធោ។ ទសាហានាគតាយ ឯវ បដិគ្គហេតព្ពំ, បដិគ្គហេត្វា ចីវរកាលសមយំ
អតិក្កាមយតោ អនាបត្តីតិ ចេ, តំ ទ្វេ ទសាហេ លភតីតិ ឯត្តកោ វិសេសហេតុ។

អន្តរា អនាបត្តិក្ខេត្តចីវរកាលប្បវិដ្ឋត្តា អធិដ្ឋហិត្វា បច្ចុទ្ធដំ វិយ តំ បុនបិ ទសាហេ លភតីតិ ចេ? ន,
កាលប្បវេសោ អធិដ្ឋានំ វិយ ហោតីតិ ចេ? ន, “វស្សិកសាដិកំ វស្សានំ ចាតុមាសំ អធិដ្ឋាតុំ, តតោ បរំ វិ
កប្បេតុ”ន្តិ វចនវិរោធំ កត្វា, តតោ បរំ ទសាហំ អវិកប្បេន្តស្សាបិ អនាបត្តិ សិយា។ អបិច យំ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ

“វស្សិកសាដិកា អន្តោវស្សេ លទ្ធា ចេវ និដ្ឋិតា ច, អន្តោទសាហេ អធិដ្ឋាតព្ពា, ទសាហាតិក្កមេ និដ្ឋិតា, តទហេវ អធិដ្ឋាតព្ពា, ទសាហេ អប្បហោន្តេ ចីវរកាលំ នាតិក្កាមេតព្ពា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៣០)។ តេន អាបត្តិតោ ន មុច្ចេយ្យ។ កាលប្បវេសោ ហិ អធិដ្ឋានបរិយាយោ ន ជាតោតិ។ ឯត្តាវតា យថាវុត្តោ អត្ថវិកប្បោ បាឡិនយេនេវ បតិដ្ឋាបិតោ ហោតិ។

អបិចេត្ថ យំ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ “ទសាហេ អប្បហោន្តេ ចីវរកាលំ នាតិក្កាមេតព្ពា”តិ, តត្ថបិ ចីវរកាលេ ឧប្បន្នំ, ទសាហេ អប្បហោន្តេ ចស្ស ករណំ នត្ថិ, តំ អច្ចេកចីវរំ អកាលចីវរមិវ ចីវរកាលំ នាតិក្កាមេតព្ពន្តិ សិទ្ធមេតំ។ បាឡិតោ ច តញ្ចេ អន្តោកាលេ ឧប្បជ្ជតិ, ទសាហេ អប្បហោន្តេបិ ឧប្បជ្ជតិ, ឯវំ ឧប្បន្នំ អច្ចេកចីវរំ អច្ចេកចីវរមេវ ន ហោតិ។ ន ហិ តំ កាលវិសេសវសេន អច្ចេកចីវរសង្ខំ គច្ឆតិ។ វុត្តញ្ហេតំ “អច្ចេកចីវរំ នាម សេនាយ វា គន្តុកាមោ ហោតិ, បវាសំ វា គន្តុកាមោ ហោតិ, គិលានោ វា ហោតិ, គព្ភិនី វា ហោតិ , អស្សទ្ធស្ស វា សទ្ធា ឧប្បន្នា ហោតិ…បេ…. ‘វស្សាវាសិកំ ទស្សាមី’តិ ឯវំ អារោចិតំ, ឯតំ អច្ចេកចីវរំ នាមា”តិ (បារា. ៦៤៩)។ តស្មា យថា តំ ចីវរំ នាតិក្កាមេតព្ពំ, តថា អនច្ចេកចីវរម្បីតិ សិទ្ធំ ហោតិ។ តេន វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ “ទសាហេ អប្បហោន្តេ ចីវរកាលំ នាតិក្កាមេតព្ពា”តិ។ អបិច យទិ ឯវំ តំ អច្ចេកចីវរសិក្ខាបទមេវ អច្ចេកចីវរំ ចីវរកាលំ នាតិក្កាមេតព្ពន្តិ ឥមស្ស បន អត្ថវិសេសស្ស ទស្សនត្ថំ ភគវតា បញ្ញត្តំ។

មហាអដ្ឋកថាយំ បន តំ ឯវំ វុត្តំ – កាមញ្ចេទំ “ទសាហបរមំ អតិរេកចីវរំ ធារេតព្ព”ន្តិ ឥមិនា សិទ្ធំ, អដ្ឋុប្បត្តិវសេន បន អបុព្ពំ វិយ អត្ថំ ទស្សេត្វា សិក្ខាបទំ ឋបិតន្តិ អត្ថវិសេសទីបនបយោជនតោ។ តស្មា តំ តស្ស អត្ថវិសេសទស្សនត្ថំ វុត្តន្តិ សិទ្ធមេវ។ តស្មាបិ វេទិតព្ពមេវ យំ កិញ្ចិ ចីវរំ ចីវរកាលសមយំ នាតិក្កាមេតព្ពន្តិ។ អបិច យំ វុត្តំ អដ្ឋកថាយំ “ឆដ្ឋិតោ បដ្ឋាយ បន ឧប្បន្នំ អនច្ចេកចីវរម្បិ បច្ចុទ្ធារេត្វា ឋបិតចីវរម្បិ ឯតំ បរិហារំ លភតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៤៦-៦៤៩)។ តេន “អនច្ចេកចីវរេ អនច្ចេកចីវរសញ្ញី ចីវរកាលសមយំ អតិក្កាមេតិ, អនាបត្តី”តិ (បារា. ៦៥០) ឥមិនាបិ អនច្ចេកចីវរស្សាបិ អច្ចេកចីវរបរិហារលាភំ ទីបេតីតិ។

ឯត្តាវតា យថាវុត្តោ ទុតិយោ អត្ថវិកប្បោ បាឡិនយេន, អដ្ឋកថានយេន ច បតិដ្ឋាបិតោ ហោតិ។ ឯវំ តាវ បកិណ្ណកាយ អធិកថា បរតោ បាឋតោ វិត្ថារិតា ហោតីតិ អបកិណ្ណកំ។

ចីវរបលិពោធោ, អាវាសបលិពោធោ ចាតិ ទ្វេ បលិពោធា។ តេសុ ឯកបលិពោធេបិ សតិ អនាមន្តចារាទិអានិសំសំ លភតិ, តំ ឥធ នត្ថីតិ ទស្សេតុំ “**និដ្ឋិតចីវរស្មឹ ភិក្ខុនា ឧព្ភតស្មឹ កថិនេ**”តិ វុត្តំ។ តស្មា ឯវ “**អត្ថតកថិនស្ស ហិ ភិក្ខុនោ**”តិអាទិ វុត្តំ។ **កថិនត្ថារារហស្សា**តិ ឯត្ថ “អដ្ឋហិ អង្គេហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ ភព្ពោ កថិនំ អត្ថរិតុំ – បុព្ពករណំ ជានាតិ, បច្ចុទ្ធារំ ជានាតិ, អធិដ្ឋានំ ជានាតិ, អត្ថារំ ជានាតិ, មាតិកំ ជានាតិ, បលិពោធំ ជានាតិ, ឧទ្ធារំ ជានាតិ, អានិសំសំ ជានាតី”តិ (បរិ. ៤០៩) វចនតោ ឥមេហិ អដ្ឋហិ អង្គេហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ កថិនត្ថារារហោ នាម។ **បុព្ពករណំ** នាម ធោវនវិចារណច្ឆេទនសិព្ពនរជនកប្បករណំ។

“**ចីវរំ នាម ខោម**”ន្តិអាទិនា បាឡិវសេន ជាតិញ្ច បមាណញ្ច ទស្សេត្វា ឥទានិ អតិរេកចីវរំ ទស្សេតុំ “**យំ បន វុត្តំ អធិដ្ឋិតវិកប្បិតេសុ**”តិអាទិ វុត្តំ។ **ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា**”តិ វុត្តេបិ យស្មឹ ឋានេ យំ ឋបិតំ, តស្មឹ តំ បច្ឆាហោតុ វា, មា វា, អធិដ្ឋានំ រុហតេវ។ បុរេ បច្ឆា ឋបនដ្ឋានំ ន បមាណំ។

អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នស្ស ភិក្ខុភាវបរិច្ចាគវសេន សេតវត្ថនិវាសនំ វា កាសាវចជនំ វា **ហីនាយាវត្តនំ**។

ឯកាទសមេ អរុណុគ្គមនេតិ អន្តិមំ ឋបេត្វា តតោ បុរិមតរស្មិន្តិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ **អន្តិមំ** នាម អបរកត្តិកាយ បឋមារុណុគ្គមនំ។ តញ្ហិ កាលត្តា និស្សគ្គិយំ ន ករោតិ។ ឥធ “និដ្ឋិតចីវរស្មឹ ភិក្ខុនា”តិ ករណវចនំ និទានានបេក្ខំ និទានេ ករណាភាវតោ។ តស្មា ឯវ “ទសាហបរម”ន្តិ អយមេត្ថ អនុបញ្ញត្តីតិ វុត្តំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុ”ន្តិអាទិ (មហាវ. ៣៥៨) វចនតោ ច ឥធ “វិកប្បេតី”តិ អវិសេសេន វុត្តវចនំ វិរុទ្ធំ វិយ ទិស្សតិ, ន ច វិរុទ្ធំ តថាគតា ភាសន្តិ, តស្មា ឯវមស្ស អត្ថោ វេទិតព្ពោ – តិចីវរំ តិចីវរសង្ខេបេន បរិហារតោ អធិដ្ឋាតុមេវ អនុជានាមិ, ន វិកប្បេតុំ។ វស្សិកសាដិកំ បន ចតុមាសតោ បរំ វិកប្បេតុមេវ, ន អធិដ្ឋាតុន្តិ។ ឯវញ្ច បន សតិ យោ តិចីវរេ ឯកេន ចីវរេន វិប្បវសិតុកាមោ ហោតិ, តស្ស តិចីវរាធិដ្ឋានំ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិប្បវាសសុខត្ថំ វិកប្បនាយ ឱកាសោ ទិន្នោ ហោតិ, ទសាហាតិក្កមេ ច អនាបត្តីតិ។ ឯតេន ឧបាយេន សព្ពត្ថ វិកប្បនាយ អបដិសិទ្ធភាវោ វេទិតព្ពោតិ លិខិតំ។

ឥមស្ស បន សិក្ខាបទស្ស អយំ សង្ខេបវិនិច្ឆយោ – អនត្ថតេ កថិនេ ហេមន្តានំ បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយ, អត្ថតេ កថិនេ គិម្ហានំ បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយ ឧប្បន្នចីវរំ សន្ធាយ “**និដ្ឋិតចីវរស្មិ**”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថាហ – “រជកេហិ ធោវាបេត្វា សេតកំ ការាបេន្តស្សាបិ អធិដ្ឋានំ អធិដ្ឋានមេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៥) វចនតោ អរជិតេបិ អធិដ្ឋានំ រុហតីតិ។ តេន សូចិកម្មំ កត្វា រជិត្វា កប្បពិន្ទុំ ទត្វា អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ និយមោ កាតព្ពោ, ន កាតព្ពោតិ? កត្តព្ពោវ។ បត្តោ វិយ អធិដ្ឋិតោ យថា បុន សេតភាវំ វា តម្ពភាវំ វា បត្តោ អធិដ្ឋានំ ន វិជហតិ, ន ច បន តាទិសោ យំ អធិដ្ឋានំ ឧបគច្ឆតិ, ឯវមេតំ ទដ្ឋព្ពន្តិ។ “ស្វេ កថិនំ ឧទ្ធរិស្សតី”តិ លទ្ធចីវរំ សចេ អជ្ជេវ ន អធិដ្ឋាតិ, អរុណុគ្គមនេ ឯវ និស្សគ្គិយំ ហោតិ។ កស្មា? “និដ្ឋិតចីវរស្មិ”ន្តិអាទិនា (បារា. ៤៦២-៤៦៣;) សិក្ខាបទស្ស វុត្តត្តា។ កថិនព្ភន្តរេ ទសាហតោ ឧត្តរិបិ បរិហារំ លភតិ, កថិនតោ បន បច្ឆា ឯកទិវសម្បិ ន លភតិ។ យថា កឹ – យថា អត្ថតកថិនោ សង្ឃោ តិចីវរំ អត្ថតទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ ឧព្ភារា អានិសំសំ លភតិ, ន តតោ បរំ, ឯវំ អត្ថតទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ ឧព្ភារា លភតិ, ឧទ្ធតេ បន កថិនេ ឯកទិវសម្បិ ន លភតិ។ ឯត្ថាហ – ឧព្ភតទិវសតោ បដ្ឋាយ បុន ទសាហំ លភតីតិ? ន, កស្មា? “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទសាហបរមំ អតិរេកចីវរំ ធារេតុ”ន្តិ វចនតោ។ កថិនព្ភន្តរេបិ ឯកាទសេ អរុណុគ្គមនេ និស្សគ្គិយន្តិ អាបន្នំ។ តំ បន អតិប្បសង្គំ និវារេតុំ “និដ្ឋិតចីវរស្មិ”ន្តិអាទិ វុត្តំ, ន កថិនទិវសានិ អទិវសានីតិ ទីបនត្ថំ។ អយមត្ថោ តត្ថ តត្ថ អាវិភវិស្សតិ។ អថ វា វស្សិកសាដិកា អនតិរិត្តប្បមាណា នាមំ គហេត្វា វុត្តនយេនេវ ចត្តារោ វស្សិកេ មាសេ អធិដ្ឋាតព្ពា, តតោ បរំ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេតព្ពាតិ វុត្តំ។ ឯត្ថ “បច្ចុទ្ធរិត្វា”តិ វចនេ ឧបោសថទិវសេ ឯវ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេត្វា ឋបិតំ ហោតិ, តតោ បរំ ហេមន្តស្ស បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយ បច្ចុទ្ធរណាភាវា។ ឯវំ កថិនព្ភន្តរេ ឧប្បន្នចីវរម្បិ វេទិតព្ពន្តិ លិខិតំ។

កថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ឧទោសិតសិក្ខាបទវណ្ណនា

“អត្ថតកថិនស្ស បញ្ច មាសេ ពទ្ធសីមាយំ យត្ថ កត្ថចិ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា បក្កមន្តស្ស អនាបត្តី”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ “អពទ្ធសីមាយបិ វដ្ដតី”តិ ឥទំ អពទ្ធសីមាយំ កថិនត្ថារញ្ច អារញ្ញកសិក្ខាបទញ្ច សាធេតីតិ លិខិតំ។ ឥទានិ –

> “ឆិន្នំ ធុតង្គំ សាសង្ក-សម្មតោ សន្តរុត្តរំ;
> អចីវរស្សានាបត្តិ, បច្ចុទ្ធារាទិសិទ្ធិតោ”តិ។ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៧៩) –

ឥទំ បកិណ្ណកំ វេទិតព្ពំ។

តត្រាយំ ចោទនាបុព្ពង្គមវិនិច្ឆយោ – កេចិ “ទិគុណំ សង្ឃាដិ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៨) វចនតោ “ឯកច្ចិកា សង្ឃាដិ នាធិដ្ឋាតព្ពា។ សចេ អធិដ្ឋាតិ, ន រុហតី”តិ វត្វា ឧបសម្បទាបេក្ខានម្បិ ទិគុណំយេវ សង្ឃាដឹ ទត្វា ឧបសម្បាទេន្តិ, តេ ឥមិនា សុត្តលេសេន សញ្ញាបេតព្ពា។ ភគវតា ហិ “ឆិន្នកំ សង្ឃាដឹ, ឆិន្នកំ ឧត្តរាសង្គំ, ឆិន្នកំ អន្តរវាសក”ន្តិ បឋមំ អនុញ្ញាតំ។ តតោ “អញ្ញតរស្ស ភិក្ខុនោ តិចីវរេ ករិយមានេ សព្ពំ ឆិន្នកំ នប្បហោតិ។ ទ្វេ ឆិន្នកានិ ឯកំ អច្ឆិន្នកំ នប្បហោតិ, ទ្វេ អច្ឆិន្នកានិ ឯកំ ឆិន្នកំ នប្បហោតី”តិ ឥមស្មឹ វត្ថុស្មឹ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អន្វាធិកម្បិ អារោបេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៦០) អនុញ្ញាតំ, តស្មា ឯកច្ចិកាបិ សង្ឃាដិ វដ្ដតីតិ សិទ្ធំ។ យា ឆិដ្ឋមានាបិ នប្បហោតិ, តស្សា កុតោ ទិគុណតាតិ? អដ្ឋកថាយម្បិស្ស វុត្តំ “អន្វាធិកម្បិ អារោបេតុន្តិ អាគន្តុកបត្តម្បិ ទាតុំ, ឥទំ បន អប្បហោនកេ អារោបេតព្ពំ។ សចេ បហោតិ, អាគន្តុកបត្តំ ន វដ្ដតិ, ឆិន្ទិតព្ពមេវា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៦០)។ កថិនំ បន **ឆិន្នកមេវ** វដ្ដតិ, អាវេណិកលក្ខណត្តា, “ឆិន្នកំ ទិគុណំ នប្បហោតី”តិ វចនាភាវតោ ចាតិ សន្និដ្ឋានមេត្ថ គន្តព្ពន្តិ។

ធុតង្គន្តិ អនុបសម្បន្នានំ តេចីវរិកធុតង្គាភាវតោ តិចីវរេនេវ តេចីវរិកោតិ, តេសំ អធិដ្ឋានាភាវតោ “**អធិដ្ឋិតេនេវា**”តិ វត្តព្ពំ ហោតូតិ ចេ? ន, ធុតង្គភេទេន វិរោធប្បសង្គតោ។ ចតុត្ថចីវរសាទិយនេន ហិ ធុតង្គភេទោ, ន តិចីវរវិប្បវាសេន, នាបិ អតិរេកចីវរសាទិយនេន, នាបិ អតិរេកចីវរធារណេន។ យស្មា បន ភិក្ខូនំ ឯវ ភគវតា អធិដ្ឋានវសេន នវ ចីវរានិ អនុញ្ញាតានិ, ជាតិវសេន ច វុត្តានិ, ន ឯវំ អនុបសម្បន្នានំ, តស្មា នេសំ ចីវរនិយមាភាវា ន តំ ធុតង្គំ អនុញ្ញាតំ គហដ្ឋានំ វិយ។ តស្មា តស្ស សមាទានវិធានេ អវចនតោ ច សន្និដ្ឋានមេត្ថ គន្តព្ពន្តិ។

សាសង្កសម្មតោតិ កង្ខាវិតរណិយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. សាសង្កសិក្ខាបទវណ្ណនា) សាសង្កសិក្ខាបទេ វិសុំ អង្គានិ ន វុត្តានិ, “សេសមេត្ថ ចីវរវគ្គស្ស ទុតិយសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ”ន្តិ វុត្តំ, ន ច បនេតំ វុត្តំ។ តត្ថ រត្តិវិប្បវាសោ ចតុត្ថមង្គំ, ឥធ ឆារត្តវិប្បវាសោ, អយមេត្ថ វិសេសោតិ។ តស្មា អង្គសាមញ្ញតោ ច សម្មុតិសាមញ្ញតោ ច សាសង្កសិក្ខាបទមេវិទន្តិ ឥទំ និប្បទេសំ, តំ សប្បទេសំ មាសបរមត្តា។ តត្ថ ពហិគាមេបិ គាមសីមំ ឱក្កមិត្វា វសិត្វា បក្កមន្តស្ស អនាបត្តិ, ឥធ ន តថា។ ឥធ អនន្តរេ អនន្តរេ អរុណុគ្គមនេ និស្សគ្គិយំ, តត្ថ សត្តមេតិ អយំ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ វិសេសោ។ អង្គានិ បន ចីវរនិក្ខេបនង្គសម្បត្តិតោ វិបរិយាយេន, ឥធ វុត្តនយេន ច សិទ្ធត្តា ន វុត្តានិ។ តានិ កាមំ ន វុត្តានិ, តថាបិ ចតុត្ថមង្គំ វិសេសិតព្ពំ, ន បន វិសេសិតំ។ កិំ ការណំ? ឥធ វុត្តនិស្សជ្ជនក្កមេន និស្សជ្ជិត្វា អាបត្តិទេសនតោ, តត្ថាបន្នាបត្តិវិមោក្ខទីបនត្ថំ។ សំវច្ឆរវិប្បវុត្ថម្បិ រត្តិវិប្បវុត្ថមេវ, បគេវ ឆារត្តវិប្បវុត្ថំ។ ឯវំ សន្តេបិ តត្ថ យថាវុត្តអង្គសម្បត្តិយា សតិ តត្ថ វុត្តនយេនេវ និស្សជ្ជិតព្ពំ។ ហេមន្តេ, កិម្ហេ វា និស្សជ្ជតិ ចេ? ឥធ វុត្តនយេនាបិ និស្សជ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ ញាបនត្ថំ ចតុត្ថមង្គំ ន វិសេសិតន្តិ នោ តក្កោតិ អាចរិយោ។ មាសាតិក្កន្តំ, ទសាហាតិក្កន្តម្បិ ចីវរំ “ទសាហាតិក្កន្ត”ន្តិ វត្វា និស្សជ្ជមេវ, ន ឩនមាសំ ហុត្វា “ទសាហាតិក្កន្ត”ន្តិ វត្វា, មាសាតិក្កន្ត”ន្តិ វត្វាតិ ឯកេ។ តថាបិ សចេ បច្ចាសាចីវរំ ហោតិ, និស្សគ្គិយំ។ “ទសាហាតិក្កន្ត”ន្តិ វត្វា មូលចីវរំ បន “មាសាតិក្កន្ត”ន្តិ វត្វា និស្សជ្ជិតព្ពំ។

“សន្តរុត្តរ”ន្តិ វា “សង្ឃាដិ”ន្តិ វា “ចីវរ”ន្តិ វា កិំ តិចីវរំ, ឧទាហុ អញ្ញម្បីតិ? កិញ្ចេត្ថ – យទិ តិចីវរមេវ បដិសិទ្ធំ, បរិយាបន្នវសេន អច្ឆិន្នចីវរអអឆន្ទនជោវាបនវិញ្ញត្តិអាទិវិរោធោ។ អថ អញ្ញម្បិ “និដ្ឋិតចីវរស្មិ”ន្តិ ឯវមាទិនា វិរោធោតិ? វុច្ចតេ – ន និយមតោ វេទិតព្ពំ យថាសម្ភវំ គហេតព្ពតោ។ តថា ហិ “ចីវរំ និក្ខិបិត្វា សន្តរុត្តរេន ជនបទចារិកំ បក្កមន្តី”តិ (បារា. ៤៧១) ឯវមាទីសុ តិចីវរមេវ, “ន, ភិក្ខវេ, សន្តរុត្តរេន គាមោ បវិសិតព្ពោ (មហាវ. ៣៦២), សន្តរុត្តរបរមំ តតោ ចីវរំ សាទិតព្ព”ន្តិ (បារា. ៥២៣-៥២៤) ឯវមាទីសុ យំ កិញ្ចិ, តថា “សគុណំ កត្វា សង្ឃាដិយោ ទាតព្ពា, និវាសនំ ទាតព្ពំ, សង្ឃាដិ ទាតព្ពា, ហន្ទ តេ, អាវុសោ , សង្ឃាដិ, ទេហិ មេ បដ”ន្តិ ឯវមាទីសុ។ វុត្តញ្ហេតំ “សព្ពញ្ហិ ចីវរំ សង្ឃដិតដ្ឋេន ‘សង្ឃាដី’តិ វុច្ចតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៩៨)។ តថា “និដ្ឋិតចីវរស្មិ”ន្តិ ឯត្ថាបីតិ ឯកេ។ អន្តោសមយេ យាវទត្ថំ ចីវរំ អនុញ្ញាតំ, តំ សព្ពំ ករិយមានំ កទា និដ្ឋានំ គច្ឆិស្សតិ, តស្មា តិចីវរមេវាតិ ឯកេ។

អចីវរស្សានាបត្តិ បច្ចុទ្ធារាទិសិទ្ធិតោតិ កិំ វុត្តំ ហោតិ – ឧទោសិតសិក្ខាបទស្ស និប្បយោជនភាវប្បសង្គតោ តិចីវរវិប្បវាសេ តេចីវរស្ស អាបត្តីតិ ឯកេ។ តន្តេតំ វុច្ចតិ ន ហោតិ អាបត្តិ បច្ចុទ្ធារាទិសិទ្ធិតោ។ “អនាបត្តិ អន្តោអរុណេ បច្ចុទ្ធរតិ វិស្សជ្ជេតី”តិ (បារា. ៤៩៦) ហិ វុត្តំ។ អញ្ញថា បច្ចុទ្ធរន្តស្ស, អន្តោអរុណេ វិស្សជ្ជេន្តស្ស ច យាវ អញ្ញោ នាធិដ្ឋាតិ, តាវ អាបត្តី អាបជ្ជតិ យថាវុត្តនយេនេវ។ អញ្ញថា សត្តព្ភន្តរេន វិប្បវាសស្សាតិ វិប្បវាសតោ យថារុតំយេវ សតិ វិប្បវាសេ វិប្បវាសតោ, អវិប្បវាសេ សតិ អវិប្បវាសតោតិ។

ឧទោសិតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. អកាលចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា

អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានស្ស ទុព្ពិជានត្តា តំ ទស្សេតុំ **“អបិច ភិក្ខូន”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ វិហារបរិយន្តេ និវិដ្ឋធុវសន្និបាតដ្ឋានតោ វា បរិយន្តេ ឋិតភោជនសាលតោ វា និពទ្ធវសនកអាវាសតោ វាតិ ឯវំ គហេតព្ពំ។ សចេ វិហារេ សន្និបតិតភិក្ខូហិ សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធា ហុត្វា យោជនសតម្បិ បូរេត្វា និសីទន្តិ, យោជនសតម្បិ ឧបចារសីមា ហោតីតិ អត្ថោ។ “សមានសំវាសកសីមាយា”តិ វុត្តេ ខណ្ឌសីមាទីសុ ឋិតានំ ន បាបុណាតិ, តាសំ វិសុំ សមានសំវាសកសីមត្តាតិ ច សមានសំវាសកអវិប្បវាសសីមានំ ឥទំ នានត្តំ។ “អវិប្បវាសសីមាយ ទម្មី”តិ ទិន្នំ បន គាមេ ឋិតានំ ន បាបុណាតិ។ កស្មា? “ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា”តិ (មហាវ. ១៤៤) វចនតោ។ “សមានសំវាសកសីមាយា”តិ ទិន្នំ បន យស្មឹ ឋានេ អវិប្បវាសសីមា អត្ថិ, តត្ថ ឋិតានម្បិ។ **“តត្រ ឋិតានញ្ច បាបុណាតី”**តិ ច, “ខណ្ឌសីមាយំ ឋត្វា ‘សីមដ្ឋកសង្ឃោ គណ្ហាតូ’តិ វុត្តេ ឧបចារសីមាយ ឯវ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ទាតព្ព”ន្តិ ច, “តេសំ ពហិសីមដ្ឋានម្បិ បាបុណាតិ យាវ កថិនស្សុព្ភារាតិ អត្ថោ”តិ ច, “អនត្ថតេ បន កថិនេ អន្តោហេមន្តេ សចេ វិហារំ បវិសិត្វា ‘វស្សំវុដ្ឋសង្ឃស្ស ទម្មី’តិ វទតិ, យេ តត្ថ វស្សច្ឆេទំ អកត្វា បច្ឆិមវស្សំវុដ្ឋា, តេសំ ពហិសីមដ្ឋានម្បិ បាបុណាតី”តិ វិនយធរា បរិច្ឆិន្ទន្តិ, អដ្ឋកថាយំ បន អនាគតំ។ តស្មា **សមន្តបាសាទិកាយំ** “លក្ខណញ្ញូ វទន្តី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) វុត្តន្តិ ច, “‘ចីវរមាសតោ បដ្ឋាយ យាវ ហេមន្តស្ស បច្ឆិមោ ទិវសោ, តាវ វស្សាវាសិកំ ទេមា’តិ វុត្តេ កថិនំ អត្ថតំ វា ហោតុ, អនត្ថតំ វាតិ យំ សមន្តបាសាទិកាវចនំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩), ឯត្ថាបិ យទិ អត្ថតំ, បុរិមវស្សំវុដ្ឋា បញ្ច មាសេ។ យទិ អនត្ថតំ, បច្ឆិមវស្សំវុដ្ឋា ចត្តារោ មាសេ លភន្តីតិ វិនិច្ឆយោ”តិ ច លិខិតំ។

“**យេហិ មយ្ហំ យាគុ បីតា**តិ យេហិ និមន្តិតេហិ មយ្ហំ យាគុ បីតាតិ អធិប្បាយោ។ តស្មា យេហិ និមន្តិតេហិ យាគុ បីតា, តេសំយេវ ជាបុណាតីតិ វុត្តំ។ អញ្ញថា ‘យេហិ មយ្ហំ យាគុ បីតា’តិ វុត្តេ និមន្តិតា វា ហោន្តុ, អនិមន្តិតា វា, យេហិ បីតា, តេសំ ជាបុណិតព្ពានី”តិ វទន្តិ។ ឯត្ថ “និដ្ឋិតចីវរស្មឹ ភិក្ខុនា ឧព្ភតស្មិំ កឋិនេ”តិ វទន្តោ ញាបេតិ ឯត្ថន្តរេ តិណ្ណម្បិ អកាលចីវរានំ ឧប្បត្តិអភាវន្តិ។ កស្មា បន បទភាជនេ វិត្ថារិតានីតិ? វុច្ចតេ – ឥទំ បន សិក្ខាបទំ អធិដ្ឋានំ សន្ធាយ ន វុត្តំ កិន្តុ បឋមសិក្ខាបទេ ទសាហបរមំ អនុជានិត្វា តស្មិំ អប្បហោន្តេ សចេ បច្ចាសា អត្ថិ, តមេវ វឌ្ឍេត្វា មាសមនុជានន្តោ ឥមម្បិ អត្ថវិសេសំ ទីបេតិ។ អកាលចីវរំ នាម សម្មុខីភូតេន ភាជេតព្ពំ។ តំ បន “អាកង្ខមានេន ភិក្ខុនា បដិគ្គហេតព្ព”ន្តិ ឥមិនា សិក្ខាបទេន វឌ្ឍេត្វា វុត្តន្តិ។ តស្មា តីណិបិ បទភាជនេ វិត្ថារិតានីតិ។

“**ខិប្បមេវ ការេតព្ពន្តិ សីឃំ អន្តោទសាហេយេវ ការេតព្ព**”ន្តិ ឥទំ បន បហោនកភាវេ បុរិមសិក្ខាបទលក្ខណេនាតិ ទីបេតុំ វុត្តំ។ តស្មា ឯវំ “សីឃ”ន្តិ វា “លហុ”ន្តិ វា អាទិនា អវត្វាបិ “ទសាហា”តិ វុត្តន្តិ។ អត្ថតកឋិនស្ស ឯវំ ហោតុ, អនត្ថតេ បន កឋិនេ កថន្តិ វុត្តេ អនត្ថតស្ស បដិក្ខេបតំ ទស្សេតីតិ វុត្តោ អបស្សន្តោ វិឃាតំ អាបជ្ជតីតិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤៩៩-៥០០) លិខិតំ។

អកាលចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បុរាណចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**សាកិយានិយោ វិយ សុទ្ធភិក្ខុសង្ឃេ វា**”តិ ឥទំ “ភិក្ខុនី នាម ឧភតោសង្ឃេ ឧបសម្បន្នា”តិ (បារា. ៥០៥) ឥមិនា វិរុជ្ឈតីតិ ចេ? ន, អធិប្បាយាជាននតោ ។ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ឧបសម្បទាយ បដិក្ខិត្តត្តា តទនុប្បសង្គភយា ឯវំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឯកេន វត្ថុនាតិ យេន កេនចិ បឋមេន។ **អវុត្តា វា ធោវតី**តិ អវុត្តា ធោវតិ, រជតិ អាកោដេតីតិ អត្ថោ។ “‘អវុត្តា’តិ វចនតោ អវាទាបេត្វា ធោវនាទីសុ អនាបត្តី”តិ លិខិតំ។ ឥជ ចីវរំ នាម និវាសនបារុបនូបគមេវ។ យទិ ឯវំ “និវាសនបារុបនូបគមេវ វត្តព្ព”ន្តិ ចេ? តំ ន វត្តព្ពំ “បុរាណចីវរ”ន្តិ ឥមិនាវ សិទ្ធត្តា។ វុត្តញ្ហេតំ “បុរាណចីវរំ នាម សកឹ និវត្ថម្បិ សកឹ បារុតម្បី”តិ (បារា. ៥០៥)។

បុរាណចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ចីវរប្បដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧបចារោ ទ្វាទសហត្ថោ។ អចិត្តកត្តា កថំ បំសុកូលំ វដ្ដតីតិ ចេ? តាយ តស្ស ភិក្ខុនោ អទិន្នត្តា, ភិក្ខុនា ច តតោ ភិក្ខុនិតោ អគ្គហិតត្តា ច។

ចីវរប្បដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា

ញាតកប្បវារិតេ វា វិញ្ញាបេន្តស្សាតិ ឯត្ថ ច សង្ឃវសេន បវារិតេសុ បមាណមេវ វដ្ដតិ។ បុគ្គលិកប្បវារណាយ យំ យំ បវារេតិ, តំ តំយេវ វិញ្ញាបេតព្ពន្តិ លិខិតំ។

អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. តតុត្តរិសិក្ខាបទវណ្ណនា

បកតិយា សន្តរុត្តរេន ចរតិ កឋិនបលិពោធវសេន វា សាសង្កសិក្ខាបទវសេន វា។ ឯត្ថ សិយា – “ន មត្តំ ជានិត្វា ពហុំ ចីវរំ វិញ្ញាបេស្សន្តិ, ទុស្សវាណិជ្ជំ វា”តិអាទិនា (បារា. ៥២២) ឧជ្ឈាយន្តានំ សុត្វា ភគវាបិ ឆព្ពគ្គិយេ ភិក្ខូ “កថញ្ហិ នាម តុម្ហេ មោឃបុរិសា ន មត្តំ ជានិត្វា ពហុំ ចីវរំ វិញ្ញាបេស្សថា”តិ (បារា. ៥២២) វត្វា សិក្ខាបទស្ស បញ្ញត្តត្តា ច ឥមិស្សំ កង្ខាវិតរណិយំ “ពហុចីវរវិញ្ញាបនវត្ថុស្មិំ បញ្ញត្ត”ន្តិ វុត្តត្តា, **សមន្តបាសាទិកាយំ** “ន ហិ អនច្ឆិន្នចីវរា អត្តនោ អត្ថាយ សាខាបលាសំ ភញ្ជិតុំ លភន្តិ, អច្ឆិន្នចីវរានំ បន អត្ថាយ លភន្តី”តិ វុត្តត្តា ច អញ្ញស្សត្ថាយ បមាណំ វិញ្ញាបេតុំ វដ្ដតីតិ ចេ? ន, កស្មា? អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទស្ស អដ្ឋុប្បត្តិយា ឯវ

អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិ វារិតា។ តស្ស សិក្ខាបទស្ស អនាបត្តិ។ បាឡិយំ (បារា. ៥២១) “អញ្ញស្សត្ថាយា”តិ ឥមិស្សា អនាបត្តិបាឡិយា អញ្ញស្សត្ថាយ វិញ្ញាបេន្តោ តស្ស ញាតកប្បវារិតេ ឯវ វិញ្ញាបេតិ, ន អញ្ញេតិ វចនតោ ច វារិតា។ តស្មា ភគវាបិ “ពហុំ ចីវរំ វិញ្ញាបេស្សថា”តិ (បារា. ៥២២) វិគរហិត្វា សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេន្តោ “អភិហដ្ឋុំ បវារេយ្យា”តិ វុត្តនយេនេវ បមាណតោ គហណំ អនុជានិ, ន អញ្ញស្សត្ថាយ បមាណតោ វិញ្ញាបនំ។ យស្មា បនិមំ សិក្ខាបទំ អញ្ញស្សត្ថាយ វិញ្ញាបនវត្ថុស្មិំយេវ បញ្ញត្តំ, តស្មា ឥធ “អញ្ញស្សត្ថាយា”តិ ន វុត្តំ, ន ន លព្ភតីតិ កត្វា។

អដ្ឋកថាសុ “អញ្ញាតកប្បវារិតដ្ឋានេ បកតិយា ពហុម្បិ វដ្ដតិ, អច្ឆិន្នការណា បមាណមេវ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ តំ “អនាបត្តិ ញាតកានំ បវារិតាន”ន្តិ (បារា. ៥២៦) វុត្តអនាបត្តិបាឡិយា ន សមេតីតិ សមន្តបាសាទិកាយំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥២៦) វុត្តត្តា ឥធាបិ វុត្តនយេនេវ ញាតកប្បវារិតេ វិញ្ញាបេន្តស្ស អត្តនោ ធនេន គណ្ហន្តស្ស អនាបត្តីតិ លិខិតំ។ “អញ្ញស្សត្ថាយា”តិ និទានវិរោធតោ ន វុត្តំ, តថាបិ អនន្តរេ វុត្តនយេនេវ លព្ភតិ ឯវាតិ វទន្តិ។

តតុត្តរិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា

បឋមឧបក្ខដេ “**បុព្ពេ អប្បវារិតោ**”តិ (បារា. ៥២៨) វចនតោ តស្មិំ ខណេ បវារិតោបិ អប្បវារិតោវ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

ឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ទុតិយឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទុតិយឧបក្ខដេន កិំ បយោជនន្តិ ចេ? នត្ថិ បយោជនំ, កេវលំ អដ្ឋុប្បត្តិវសេន បន បញ្ញត្តំ ភិក្ខុនិយា វហោនិសជ្ជសិក្ខាបទំ វិយ។ ឯវំ សន្តេ សង្គីតិការកេហិ សង្គីតី អនារោបេតព្ពំ ភវេយ្យ វិនាបិ តេន តទត្ថសិទ្ធិតោ, អនិស្សរត្តា, អនារោបេតុំ អនុញ្ញាតត្តា ច។ វុត្តញ្ហេតំ “អាកង្ខមានោ, អានន្ទ, សង្ឃោ…បេ… សមូហនេយ្យា”តិ (ទី. និ. ២.២១៦; ចូឡវ. ៤៤១)។ ឥទំ សព្ពមការណំ។ ន ហិ ពុទ្ធា អប្បយោជនំ វចនំ និច្ឆារេន្តិ, បគេវ សិក្ខាបទំ។ តេនេវាហ អដ្ឋកថាយំ “ឥមិនាវ នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឥទញ្ហិ បុរិមស្ស អនុបញ្ញត្តិសទិស”ន្តិអាទិ។ អនុបញ្ញត្តិ ច និប្បយោជនំ នត្ថិ។ តំសទិសញ្ចេតំ, ន និប្បយោជនន្តិ ទស្សិតំ ហោតិ។ ឯវំ សន្តេ កោ បនេត្ថ អត្ថវិសេសោតិ? តតោ អាហ “**កេវលំ តត្ថ ឯកស្ស បីឡា កតា, ឥធ ទ្វិន្នំ, អយមេត្ថ វិសេសោ**”តិ។ ឥមិនា អត្ថវិសេសេន កោ បនញ្ញោ អតិរេកត្ថោ ទស្សិតោតិ? **បោរាណគណ្ឋិបទេ** តាវ វុត្តំ “ឯកស្មិម្បិ វត្ថុស្មិំ ឧភិន្នម្បិ បីឡា កាតុំ ន វដ្ដតីតិ អយមតិរេកត្ថោ ទស្សិតោ”តិ។ តេនេតំ ទីបេតិ “ន កេវលំ បដិលទ្ធចីវរគណនាយ ឯវ អាបត្តិគណនា, បីឡិតបុគ្គលសង្ខាតវត្ថុគណនាយបិ”តិ។

ហោន្តិ ចេត្ថ –

> “វត្ថុតោ គណនាយបិ, សិយា អាបត្តិ នេកតា;
> ឥតិ សន្ទស្សនត្ថញ្ច, ទុតិយូបក្ខដំ ឥធ។
>
> “កាយសំសគ្គសិក្ខាយ, វិភង្គេ វិយ កិន្តេតំ;
> ឯកិត្ថិយាបិ នេកតា, អាបត្តីនំ បយោគតោ”តិ។ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៥៣២);

អបិចេតំ សិក្ខាបទំ តំជាតិកេសុ សិក្ខាបទេសុ សព្ពេសុបិ គហេតព្ពវិនិច្ឆយស្ស ទស្សនប្បយោជនន្តិ វេទិតព្ពំ។ អាហ ច –

> “អញ្ញាតិកាយ ពហុតាយ វិមិស្សតាយ;
> អាបត្តិយាបិ ពហុតា ច វិមិស្សតា ច;
> តច្ចេវមាទិវិធិសម្ភវទស្សនត្ថំ ;
> សត្ថា ឧបក្ខដមិទំ ទុតិយំ អវោចា”តិ។ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៥៣២);

តស្សាយំ សង្ខេបតោ អធិប្បាយបុព្វង្គមា វិចារណា – បុរាណចីវរំ ឯកមេវ ភិក្ខុ ភិក្ខុនីហិ ទ្វីហិ, ពហូហិ វា ធោវាបេតិ, ភិក្ខុនិគណនាយ បាចិត្តិយគណនា។ តថា ទ្វិន្នំ, ពហូនំ វា សាធារណំ ឯកមេវ ចីវរំ អញ្ញត្រ បារិវត្តកា បដិគ្គណ្ហាតិ, តថាបិ តថា ទ្វិន្នំ, ពហូនំ វា សាធារណមេកំ វិញ្ញាបេតិ, វិញ្ញត្តបុគ្គលគណនាយ អាបត្តិគណនា។ តថា អញ្ញេសុបិ ឯវរូបេសុ សិក្ខាបទេសុ នយោ នេតព្ពោ។ អយំ តាវ **ពហុតាយ** នយោ។

វិមិស្សតាយ បន ញាតិកាយ, អញ្ញាតិកាយ ច ឯកំ ធោវាបេតិ, ឯកតោ និដ្ឋាបនេ ឯកំ បាចិត្តិយំ។ អថ ញាតិកា បឋមំ ថោកំ ធោវិត្វា ឋិតា, បុន អញ្ញាតិកា សុធោតំ ករោតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ អថ អញ្ញាតិកា បឋមំ ធោវតិ, បច្ឆា ញាតិកា សុធោតំ ករោតិ, អញ្ញាតិកាយ បយោគវសេន ភិក្ខុនោ ទុក្កដមេវ។ អញ្ញាតិកាយ, ញាតិកាយ ច អញ្ញាតិកសញ្ញី, វេមតិកោ, ញាតិកសញ្ញី វា ធោវាបេតិ, យថាវុត្តនយេន និស្សគ្គិយទុក្កដាទិអាបត្តិភេទគណនា វេទិតព្ពា។ តថា អញ្ញាតិកាយ, ញាតិកាយ ច សន្តកំ ចីវរំ ឧភោហិ ឯកតោ ទិយ្យមានំ បដិគ្គណ្ហាតិ, និស្សគ្គិយមេវ។ អថ អញ្ញាតិកាយ ឯវ ហត្ថតោ បដិគ្គណ្ហាតិ, និស្សគ្គិយមេវ។ អថ ញាតិកាយ ហត្ថតោ បដិគ្គណ្ហាតិ, អនាបត្តិ។ អថ ឧភោសុ អញ្ញាតិកាទិសញ្ញី, វុត្តនយេនេវ និស្សគ្គិយទុក្កដាទិអាបត្តិភេទគណនា វេទិតព្ពា។ តថា អញ្ញាតិកវិញ្ញត្តិអាទីសុបិ យថាសម្ភវំ នយោ នេតព្ពោ។ អយំ វិមិស្សតាយ នយោ។

អាទិសទ្ទេន បន អនេកេ អញ្ញាតិកា វិញ្ញត្តា, វិញ្ញត្តបុគ្គលគណនាយ ទុក្កដំ។ ឯកោ ទេតិ, ឯកោ ន ទេតិ, និស្សគ្គិយំ។ អថ អវិញ្ញត្តោ ទេតិ, ន និសគ្គិយំ។ អថ វិញ្ញត្តាវិញ្ញត្តានំ សាធារណំ វិញ្ញត្តោ ទេតិ, និស្សគ្គិយំ។ ឧភោ ទេន្តិ, និស្សគ្គិយមេវ។ អវិញ្ញត្តោ ទេតិ, និស្សគ្គិយេន អនាបត្តិ។ វិញ្ញត្តស្ស វចនេន អវិញ្ញត្តោ ទេតិ, អនាបត្តិ ឯវ។ តថា ឧបក្ខដាទីសុបិ យថាសម្ភវំ នយោ នេតព្ពោ។

ឯត្តាវតា សង្ខេបតោ អញ្ញាតិកាយាទិគាថា វុត្តាធិប្បាយា ហោតិ។ យំ បនេត្ថ ភិក្ខុនិយា រហោនិសជ្ជសិក្ខាបទំ និប្បយោជនតាយ និទស្សនំ វុត្តំ, តស្ស បយោជនវិសេសោ តស្មីយេវ អាវិភវិស្សតីតិ ។ ឯវមេវ អញ្ញត្ថបិ វចនេន, វិសេសអង្គប្បត្តិវសេន ច សិក្ខាបទេសុ ញាតព្ពំ វិសេសប្បយោជនន្តិ។

ទុតិយឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. រាជសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**ឋានំ ភញ្ជតិ, អាគតការណំ វិនាសេតី**”តិ វុត្តត្តា បុន ចោទនំ ន លភតីតិ ឯកេ។ អាគមនស្ស សាត្ថកំ ន ហោតិ, ចីវរំ ន លភិស្សតិ បដិសន្ថារស្ស កតត្តាតិ ឯកេ។ ចោទនាលក្ខណំ ន ហោតីតិ កត្វា វុត្តន្តិ ឯកេ។ “ធម្មទេសនាធិប្បាយាទិនា ន បដិសន្ថារោ កាតព្ពោ”តិ **ឧបតិស្សត្ថេរោ** “‘អាគតការណំ វិនាសេតី’តិ ចោទនាឋានានិ ភញ្ជតិ, ចោទេតុកាមោ អកត្តព្ពមកាសិ, តប្បច្ចយា វត្តភេទេ ទុក្កដ”ន្តិ ច វទតិ។ **ធម្មសិរិត្ថេរោ** បន “អាសនេ ចេ និសីទតិ, ឯកាយ និសជ្ជាយ ទ្វេ ឋានានិ ភញ្ជតិ។ អាមិសំ ចេ បដិគ្គណ្ហាតិ, ឯកេន បដិគ្គហណេន ទ្វេ ឋានានិ ភញ្ជតិ។ ធម្មំ ចេ ភាសតិ, ធម្មទេសនាសិក្ខាបទេ វុត្តបរិច្ឆេទាយ ឯកាយ វាចាយ ទ្វេ ឋានានិ ភញ្ជតិ។ តំ សន្ធាយ ‘អាគតការណំ វិនាសេតី’តិ វុត្ត”ន្តិ វទតិ។ “ឯសោ ខោ”តិ វុត្តេន សញ្ញត្តោ ឯកោ, “អយំ វេយ្យាវច្ចករោតិ…បេ.… អវុត្តេបិ ចោទេតុំ វដ្តតី”តិ វុត្តោ ទុតិយោ, សចេ បន ទូតោ គច្ឆន្តោវ “អហំ តស្ស ហត្ថេ ទស្សាមី”តិអាទិនា វុត្តោ តតិយោ, “អញ្ញំ វា បេសេត្វា អារោចាបេតី”តិ វុត្តោ ចតុត្ថោតិ យថា ភិក្ខុនា និទ្ទិដ្ឋា ចត្តារោ, តថេវ ទូតេន និទ្ទិដ្ឋា ចត្តារោ។ **មុខវេវដិកកប្បិយការកោ, បរម្មុខកប្បិយការកោ ចេ**តិ ឯតេសុ អញ្ញាតកអប្បវារិតេសុ វិយ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ លិខិតំ។

រាជសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចីវរវគ្គោ បឋមោ។

២. ឯឡកលោមវគ្គោ

១. កោសិយសិក្ខាបទវណ្ណនា

ការាបេយ្យាតិ អត្តនោ ច បរស្ស ច ឧភិន្នញ្ច កោសិយំ ឯកតោ គណ្ហិត្វា វុត្តំ, ឧភោ វា ឯកតោ ករោន្តីតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ អត្តនា កតំ ចេ, “និស្សជ្ជនកាលេ សយំ កតំ និស្សគ្គិយ”ន្តិ វត្តព្ពំ។ ឧភោហិ ចេ កតំ, យថាបាឡិមេវ។

កោសិយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សុទ្ធកាឡកសិក្ខាបទវណ្ណនា

យថា បឋមេ “ឯកេនបិ កោសិយំសុនា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. កោសិយសិក្ខាបទវណ្ណនា) វុត្តំ, តថា ឥធ “ឯកេនបិ អញ្ញេន អមិស្សិតាន”ន្តិ វចនាភាវតោ អញ្ញេន មិស្សភាវេ សតិបិ អបញ្ញាយមានរូបកំ ចេ, “សុទ្ធកាឡក”មិច្ចេវ វុច្ចតីតិ វទន្តិ។

សុទ្ធកាឡកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ទ្វេភាគសិក្ខាបទវណ្ណនា

“តុលយិត្វា”តិ វចនតោ យថា តុលាធារណាយ កាឡកាធិកា ន ហោន្តិ, តថា កាឡកានំ ទ្វេ ភាគា គហេតព្ពា ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន។ **“ឯកស្សាបិ កាឡកលោមស្ស អតិរេកភាវេ និស្សគ្គិយ**ន្តិ វចនំ តុលាធារណាយ កិញ្ចាបិ ន សមេតិ, អចិត្តកត្តា បន សិក្ខាបទស្ស បុព្ពេ តុលាយ ធារយិត្វា ឋបិតេសុ ឯកម្បិ លោមំ តត្ថ បតេយ្យ, និស្សគ្គិយន្តិ អយមធិប្បាយោតិ នោ តក្កោ”តិ អាចរិយោ។ វុត្តបរិច្ឆេទេន អគ្គហណំ **អកិរិយា,** សន្ថតករណំ **កិរិយា**។

ទ្វេភាគសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ឆព្ពស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា

“ឱរេន ចេ ឆន្នំ វស្សាន”ន្តិ វុត្តត្តា ឆព្ពស្សេ បរិបុណ្ណេ កាតុំ វដ្ដតីតិ និដ្ឋានទិវសតោ បដ្ឋាយ ឆន្នំ វស្សានំ បរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។ យានិ បនេត្ថ អតិរេកឆព្ពស្សវសេន វា សម្មតិវសេន វា កតានិ, សព្ពានិ តានិ ឯកតោ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដន្តីតិ។ គិលានស្ស ច ឯកំ នប្បហោតីតិ អនេកម្បិ វដ្ដតិ។ យតោ បដ្ឋាយ រោគស្ស មន្ទតាយ សន្ថតំ អាទាយ គន្តុំ សក្កោតិ, តតោ បដ្ឋាយ សម្មតិ វា រោគោ វា ន រក្ខតីតិ ឯកេ។ អបិច ឆវស្សព្ភន្តរនិម្មលំ សិក្ខាបទំ វិចារេតុំ គម្ភីរត្តា។ តស្មា ឆវស្សេ កម្មំ កតន្តិ។

ឆព្ពស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. និសីទនសិក្ខាបទវណ្ណនា

កស្មា បនេត្ថ “សន្ថតំ បន ភិក្ខុនា”តិ សិក្ខាបទំ អបញ្ញបេត្វា “និសីទនសន្ថត”ន្តិ បញ្ញត្តំ, ននុ ឯត្ថ ការណេន ភវិតព្ពន្តិ? អត្ថិ ការណំ, ចីវរសញ្ញិតាយ សន្ថតានំ ឧជ្ឈិតត្តា តេសំ អចីវរភាវទស្សនត្ថំ តថា បញ្ញត្តំ ភគវតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មា តេ ភិក្ខូ តេចីវរិកធុតង្គភេទភយា សន្ថតេ ចតុត្ថចីវរសញ្ញិតាយ សន្ថតានិ ឧជ្ឈិត្វា តេរស ធុតង្គានិ សមាទយឹសុ, ភគវា ច តេសំ សន្ថតំ អនុជានិ។ តតោ តេសំ ភិក្ខូនំ ឯវំ ហោតិ “និសីទនចីវរសណ្ឋានម្បេតំ និសីទនសន្ថតំ នោ ភគវតា អនុញ្ញាតំ ចតុត្ថចីវរភាវេន, បគេវ កតសន្ថតំ វា”តិ។ តតោ “សន្ថតេ តេសំ ចីវរសញ្ញិតា ន ភវិស្សតី”តិ តទត្ថំ ភគវតា “សន្ថត”ន្តិ អបញ្ញបេត្វា “និសីទនសន្ថត”ន្តិ បញ្ញត្តន្តិ អធិប្បាយោ។ ឥមេសុ បន បញ្ចសុ សន្ថតេសុ បុរិមានិ តីណិ វិនយកម្មំ កត្វា បដិលភិត្វាបិ បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដន្តិ អកប្បិយត្តា, បច្ឆិមានិ ទ្វេ វដ្ដន្តីតិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៥៦៦-៥៦៧) លិខិតំ។ កថំ បញ្ញាយតីតិ ចេ? “អនាបត្តិ អញ្ញេន កតំ បដិលភិត្វា បរិភុញ្ជតី”តិ (បារា. ៥៧០) វចនតោតិ វេទិតព្ពំ។

និសីទនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ឯឡកលោមសិក្ខាបទវណ្ណនា

“អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នស្សា”តិ ឥមិនា បកតិយា ទីឃមគ្គំ បដិបន្នស្ស ឧប្បន្នានិបិ តិយោជនបរមមេវ ហរិតព្ពានិ, បគេវ អប្បដិបន្នស្សាតិ ទស្សេតិ។ បដិបន្នស្ស ចេ, អទ្ធានំ នាម បដិបន្នស្ស អកាមា វស្សំវុដ្ឋភិក្ខុនិយា មគ្គប្បដិបត្តិ វិយាតិ ទស្សេតិ។ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នស្ស និស្សគ្គិយន្តិ វា សម្ពន្ធោ។ តេនេវ វាសាធិប្បាយស្ស បដិប្បស្សទ្ធគមនុស្សាហត្តា “អប្បដិបន្នោ”តិ សង្ខំ គតស្ស អនាបត្តីតិ សិទ្ធំ។ ឥមស្មឹ បន អត្ថវិកប្បេ “ភិក្ខុនោ បនេវ ឯឡកលោមានិ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ...បេ.... អសន្តេបិ ហារកេ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នស្ស និស្សគ្គិយំ បា

ចិត្តិយ”ន្តិ យោជនា វេទិតព្ពា។ យស្មា វា ឯឡកលោមានំ ឧប្បត្តិដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ តិយោជនបរមតា អធិប្បេតា, មគ្គំ អប្បដិបន្នស្ស ច តិយោជនបរមតា នត្ថិ, តស្មា “**អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នស្ស ឧប្បជ្ជេយ្យុំ**”ន្តិ វុត្តំ។ តេន អច្ឆិន្នំ បដិលភិត្វា ហរតោ ច អនាបត្តីតិ សិទ្ធំ។ បដិលាភោ ហិ តេសំ ឧប្បត្តិ នាមាតិ។

“**អាកង្ខមានេន ភិក្ខុនា បដិគ្គហេតព្ពានី**”តិ ឥមិនា អត្តនា បដិគ្គហិតានំយេវ តិយោជនាតិក្កមេ អាបត្តីតិ ទស្សេតិ។ តេន អនាកង្ខមានេន បរសន្តកានិ បដិគ្គហិតានិ ហរន្តស្ស អនាបត្តីតិ សិទ្ធំ។

អង្គេសុ “អត្តនោ សន្តកតា”តិ នត្ថិ, អយមត្ថោ “ភិក្ខុនោ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ”ន្តិ ឥមិនា, “អច្ឆិន្នំ បដិលភិត្វា”តិ ឥមិនា ច ទីបិតោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ **បោរាណគណ្ឋិបទេ** ច “អញ្ញំ ភិក្ខុំ ហរាបេន្តោ គច្ឆតិ ចេ, ទ្វិន្នម្បិ អនាបត្តី”តិ វុត្តំ។ តស្មា ទ្វេ ភិក្ខូ តិយោជនបរមំ បត្វា អញ្ញមញ្ញស្ស ភណ្ឌំ បរិវត្តេត្វា ចេ ហរន្តិ, អនាបត្តីតិ សិទ្ធំ។

តិយោជនបរមំ សហត្ថា ហរិតព្ពានីតិ តិយោជនបរមមេវ អត្តនា ហរិតព្ពានិ, តំ កិមត្ថន្តិ? សីមាយ ឯតបរមតោ។ វុត្តញ្ហេតំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិយោជនបរមំ សីមំ សម្មន្និតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៤០)។ វាសាធិប្បាយេន, បច្ចាគមនាធិប្បាយេន វា គច្ឆតោ ឯតបរមតា ច។ វុត្តញ្ហេតំ “ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ អតិមហតិយោ សីមាយោ សម្មន្នន្តិ…បេ… ភិក្ខូ ឧបោសថំ អាគច្ឆន្តា ឧទ្ទិស្សមានេបិ បាតិមោក្ខេ អាគច្ឆន្តិ, ឧទ្ទិដ្ឋមត្តេបិ អាគច្ឆន្តិ, អន្តរាបិ បរិវសន្តី”តិ (មហាវ. ១៤០)។

អសន្តេ ហារកេតិ អាណត្តិយា ហារកេ អសតិ។ កម្ពលស្ស ឧបរិ និសីទិត្វា គច្ឆន្តស្ស សចេ ឯកម្បិ លោមំ ចីវរេ លគ្គំ ហោតិ, តិយោជនាតិក្កមេ អាបត្តិ ឯវ កម្ពលតោ វិជដិតត្តាតិ លិខិតំ។ តំ កម្ពលស្ស បដិគ្គហិតត្តា អត្តនោ អត្ថាយ បដិគ្គហិតមេវ ហោតីតិ យុត្តំ។

ឯឡកលោមសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ជាតរូបសិក្ខាបទវណ្ណនា

“និព្ពត្តរុក្ខច្ឆាយាបិ រុក្ខបរិច្ឆេទំ អនតិក្កន្តា”តិ លិខិតំ។

ជាតរូបសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. រូបិយសំវោហារសិក្ខាបទវណ្ណនា

ជាតរូបរជតបរិវត្តនន្តិ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន វុត្តំ។

រូបិយសំវោហារសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. កយវិក្កយសិក្ខាបទវណ្ណនា

អសន្តេ បាចិត្តិយំ ទេសេតព្ពមេវាតិ ឯត្ថ កឹ សុទ្ធិកំ បាចិត្តិយំ, ឧទាហុ និស្សគ្គិយន្តិ? និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយមេវ។

កយវិក្កយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តតិយំ បកិណ្ណកំ

អដ្ឋមសិក្ខាបទំ បរេន អត្តនោ អត្ថាយ ទិយ្យមានស្ស វា បារិវត្តកភាវេន ទិយ្យមានស្ស វា បំសុកូលស្ស វា រូបិយស្ស ឧគ្គណ្ហនឧគ្គណ្ហាបនសាទិយនានិ បដិក្ខិបតិ។

នវមំ បរស្ស វា អត្តនោ វា រូបិយបរិវត្តនំ បដិក្ខិបតិ។

ទសមំ អរូបិយបរិវត្តនំ។ “អរូបិយេ អរូបិយសញ្ញី បញ្ចន្នំ សហ អនាបត្តី”តិ (បារា. ៥៩១; វិ. វិ. ដី. ១.៥៩១; វជិរ. ដី. បារាជិក ៥៨៧) ច វចនំ ឥតរេហិ សហ អាបត្តីតិ ទីបេតិ។ អរូបិយញ្ច ទុក្កដវត្ថុ។ តស្មា តស្ស បរិវត្តនេ សតិ និស្សគ្គិយន្តិ ឯកន្តេន វុត្តំ។ បញ្ចន្នំ សហ ទុក្កដវត្ថូនំ បរិវត្តនេ អនាបត្តិប្បសង្គតោ អនាបត្តិ ឯវាតិ បោរាណាតិ ចេ? ន, កប្បិយវត្ថូនំយេវ តត្ថ អាគតត្តា។ យទិ កប្បិយវត្ថុ និស្សគ្គិយំ, បគេវ ទុក្កដវត្ថូតិ ចេ? ន, អាបត្តិគរុកលហុកភាវេន វត្ថុគរុកលហុកនិយមាភាវតោ។

និស្សគ្គិយវត្ថុតោ ហិ មុត្តាមណិវេឡុរិយាទិ មហគ្ឃប្បហោនកម្បិ ទុក្កដវត្ថូតិ កត្វា និស្សគ្គិយវត្ថុតោ មុត្តាទិ លហុកំ ហោតិ។ លហុកេបិ វត្ថុស្មឹ យថេវ ទុក្កដវត្ថុនោ បដិគ្គហណេ ទុក្កដំ, តថេវ តស្ស វា តេន វា ចេតាបនេបិ ទុក្កដំ យុត្តន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៩) អដ្ឋកថាចរិយា។

អថ វា យំ វុត្តំ “កប្បិយវត្ថូនំយេវ តត្ថ អាគតត្តា”តិ, តត្ថ កិញ្ចាបិ ទុក្កដវត្ថូនិបិ អធិប្បេតានិ, ន បន បាឡិយំ វុត្តានិ អនាបត្តិវារប្បសង្គភយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ មុត្តាទីសុបិ វុត្តេសុ អនាបត្តិយំ កប្បិយការកស្ស អាចិក្ខតិ, “ឥទំ មុត្តាទិ អម្ហាកំ អត្ថិ, អម្ហាកញ្ច ឥមិនា ច ឥមិនា ច វេឡុរិយាទិនា អត្ថោ”តិ ភណតិ, ទសមេន អាបជ្ជតីតិ អធិប្បាយោ សិយា។ យស្មា ច ឥទំ កប្បិយការកស្ស អាចិក្ខនាទិសំវោហារោ ច, តស្មា តំ នវមេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ កិញ្ចាបិ កយវិក្កយេវ ហោតិ កប្បិយវត្ថូហិ អនុញ្ញាតំ, ឥមិនាវ នយេន កិញ្ចាបិ ទុក្កដវត្ថុបិ ទសមេ អធិប្បេតំ អាបជ្ជតិ, អដ្ឋកថាវិរោធតោ បន នាធិប្បេតមិច្ចេវ គហេតព្ពោ។

កា បនេត្ថ ការណច្ឆាយាតិ, បញ្ចន្នំ សហ តត្ថ អនាបត្តិប្បសង្គតោ អនាបត្តិ ឯវាតិ ចេ? ន, តត្ថ អនាគតត្តា។ អនាគតការណា វុត្តន្តិ ចេ? ន, បញ្ចន្នំ សហ អាបត្តិវត្ថុកស្ស អនាបត្តិវារលាភេ វិសេសការណាភាវា, អកប្បិយត្តា បញ្ចន្នំ សហាបិ អាបត្តិយា ភវិតព្ពន្តិ សិទ្ធោ អដ្ឋកថាវាទោ។

អបរោ នយោ – យទិ ទុក្កដវត្ថុនា កយវិក្កយេ និស្សគ្គិយំ, កប្បិយវត្ថុម្ហិ វុត្តបរិយាយោ តត្ថ លព្ភេយ្យ, ន បន លព្ភតីតិ នវមេ ឯវ តានិ វត្តព្ពានិ។ តស្មា សំវោហារោ នាម កយវិក្កយោបិ អញ្ញថា បរិវត្តនំ បរិយាទិយិត្វា បវត្តោ, កយវិក្កយញ្ច មោចេត្វា “ឥមិនា ឥមំ ទេហី’តិ ចេតាបេតិ, វដ្ដតី”តិ អវត្វា ទសមស្ស អនាបត្តិវារេ វុត្តនយេនេវ តេសំ បរិវត្តនេ និស្សគ្គិយានុមតិវិរោធតោ អដ្ឋកថាយំ វុត្តនយេនេវ ទុក្កដវត្ថុនា ចេតាបនេ ទុក្កដមេវ។ នេសំ កយវិក្កយេន និស្សគ្គិយន្តិ ចេ? ន, សព្ពស្សបិ កយវិក្កយត្តា។ តេនេវ វុត្តំ “**អន្ធកដ្ឋកថាយំ** បន ‘សចេ កយវិក្កយំ សមាបជ្ជេយ្យ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ’ន្តិ ភាសិតំ, តំ ទុព្ភាសិតំ។ កស្មា? ន ហិ ទានគ្គហណតោ អញ្ញោ កយវិក្កយោ នាម អត្ថី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៩), អត្តនោ មតិយា កយវិក្កយលក្ខណសម្មតេ ទសមស្ស អនាបត្តិវារេ វុត្តនយេនេវ តេសំ បរិវត្តនេ និស្សគ្គិយានុមតិវិរោធតោ ច។ ភវតុ វា អត្តនោ បដិសិទ្ធមិទំ ការណំ, ទសមេ អវស្សមេវ ជានិតព្ពានីតិ តានិ កយវិក្កយានេវាតិ តេសំ និស្សគ្គិយភាវញ្ច គតានីតិ ឯវម្បិ សិទ្ធោ អដ្ឋកថាវាទោ។

ឯត្ថាហុ បោរាណា – “អត្តនោ សន្តកំ រូបិយំ បរហត្ថគតំ ករោតិ អជ្ឈាចរតិ, ទុក្កដំ។ បរស្ស រូបិយំ អត្តនោ ហត្ថគតំ ករោតិ, អដ្ឋមេន និស្សគ្គិយំ។ ឧគ្គហិតវត្ថុបរិវត្តនេ កថំ ជាតំ? អញ្ញោហារិកំ ជាតំ។ អថ បរស្ស រូបិយំ អត្តនោ ហត្ថគតំ បឋមំ ករោតិ, រូបិយប្បដិគ្គហណស្ស កតត្តា អដ្ឋមេន និស្សគ្គិយំ។ អត្តនោ សន្តកំ រូបិយំ បរស្ស ហត្ថគតំ បច្ឆា ករោតិ, សំវោហារេន និស្សគ្គិយ”ន្តិ។ “រូបិយស្ស គហណមត្តេន អដ្ឋមេន អាបត្តិ, បច្ឆា បរិវត្តនេ នវមេនា”តិ ហិ តត្ថ វុត្តំ, តំ បន យុត្តំ។ “អជ្ឈាចរតិ, ទុក្កដ”ន្តិ ទុរុត្តំ។ ទុក្កដស្ស អនិយមប្បសង្គតោ និស្សជ្ជនវិធានេសុ ទស្សិតោវ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ – យទិ ទ្វីហិ និស្សគ្គិយេហិ ភវិតព្ពំ, និស្សជ្ជនវិធានេ “អហំ, ភន្តេ, រូបិយំ បដិគ្គហេសឹ, នានាប្បការកញ្ច រូបិយសំវោហារំ សមាបជ្ជិ”ន្តិ វត្តព្ពំ ភវេយ្យ “រូបិយំ ចេតាបេតី”តិ សព្ពត្ថ បាឡិយំ រូបិយប្បដិគ្គហណស្ស វុត្តត្តា។

ឯត្តាវតា យំ **បោរាណគណ្ឋិបទេ** វុត្តំ “ទុក្កដវត្ថុនា កយវិក្កយំ បរិហរន្តេន ចតូសុ និស្សគ្គិយវត្ថូសុ ឯកេកស្មឹ គហិតេ អដ្ឋមេន និស្សគ្គិយំ ហោតិ។ **ទុក្កដវត្ថុនា ទុក្កដវត្ថុ**ន្តិ “ឥមិនា ឥទំ ទេហី”តិ គហិតេ តេនេវ និស្សគ្គិយំ ហោតិ។ “កយវិក្កយម្បិ នីហរិត្វា គហិតេ ទុក្កដំ, ចេតាបិតរូបិយគ្គហណេ អដ្ឋមេន, បរិវត្តនេ នវមេនាតិអាទិនា អត្តនា អនុគ្គហេត្វា កប្បិយវសេន នីហរិត្វា បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ សទ្ធឹ បរិវត្តេតុំ វដ្ដតី”តិ, តំ វិសោធិតំ ហោតិ។ អបរម្បិ តត្ថ វុត្តំ “និស្សជ្ជិតព្ពេ អសតិ កថំ បាចិត្តិយំ, ទុន្និស្សជ្ជរូបិយម្បិ ‘ន ឆឌ្ឌេតី’តិ វទន្តស្ស វិស្សជ្ជោ ឧបាសកោ តំ គហេត្វា អញ្ញំ ចេ ភិក្ខុនោ ទេតិ, កប្បតី”តិ, តញ្ច ទុរុត្តំ។ ន ហិ គហិតត្តា តតោ អញ្ញំ វត្ថុ ហោតិ។ បុន អបរញ្ច តត្ថ វុត្តំ “ឥមំ ‘គណ្ហាហី’តិ វទន្តស្ស សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតទុក្កដំ, ‘ឯតំ ទេហី’តិ វទន្តស្ស វិញ្ញត្តិទុក្កដ”ន្តិ, តញ្ច ទុរុត្តំ។ តត្ថ ហិ បយោគទុក្កដំ យុត្តំ វិយ បញ្ញាយតិ។

បកិណ្ណកំ និដ្ឋិតំ។

ឯឡកលោមវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. បត្តវគ្គោ

១. បត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទ្វេ អបត្តា, តស្មា ឯតេ ភាជនបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពា, នអធិដ្ឋានូបគានវិកប្បនូបគតាតិ អត្ថោតិ ច។ **សមណសារុប្បេន បក្កន្តិ** អយោបត្តោ បញ្ចហិ បាកេហិ បក្កោ ហោតិ, មត្តិកាបត្តោ ទ្វីហិ។ “ភិក្ខុនិយា បត្តសន្និច្ចយស្ស វារិតត្តា (វជិរ. ដី. បារាជិក ៦០២) ភិក្ខុស្សាបិ តំ ‘អននុរូប’ន្តិ កត្វា ‘បុរាណបត្តំ បច្ចុទ្ធរិត្វា’តិ វុត្ត”ន្តិ ច លិខិតំ, តំ ន យុត្តំ បាឡិយំ “សន្និច្ចយំ ករេយ្យាតិ អនធិដ្ឋិតោ អវិកប្បិតោ”តិ (បាចិ. ៧៣៥) វុត្តត្តា។ សោ ហិ កថិនក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣០៦ អាទយោ) និច្ចយសន្និធិ វិយ ឯកោបិ បុនទិវសេ “សន្និច្ចយោ”តិ វុច្ចតិ។ អនន្តរសិក្ខាបទេ បន “ទុតិយោ វារិតោ”តិ អធិដ្ឋានំ និយតំ។ តស្មា ទ្វេ បត្តេ អធិដ្ឋាតុំ ន លភតិ។ សចេ ឯកតោ អធិដ្ឋាតិ, ទ្វេបិ អនធិដ្ឋិតា ហោន្តិ។ វិសុំ វិសុំ អធិដ្ឋាតិ, ទុតិយោ អនធិដ្ឋិតោ។ វិកប្បេតុំ បន ពហូបិ លភតិ។ **កាកណិកមត្តម្បី**តិ ឯត្ថ **បិ**-ការោ “ឯកបាកម្បិ ជនេតី”តិ បាកំ សម្បិណ្ឌេតិ។ អថ វា សចេ ឯកបាកេនេវ សារុប្បោ, វដ្ដតីតិ បាកបរិមាណំ ន វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ អបត្តត្តា **អធិដ្ឋានូបគោ ន ហោតិ។ អបច្ចុទ្ធរន្តេន វិកប្បេតព្ពោ**តិ បុរាណបត្តំ អបច្ចុទ្ធរន្តេន សោ បត្តោ វិកប្បេតព្ពោតិ អត្ថោតិ លិខិតំ។

បត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ឩនបញ្ចពន្ធនសិក្ខាបទវណ្ណនា

បវារិតេតិ ឯត្ថ សង្ឃវសេន បវារិតដ្ឋានេ បញ្ចពន្ធនេនេវ វដ្ដតិ, បុគ្គលិកវសេន បវារិតដ្ឋានេ ឩនបញ្ចពន្ធនេនាបិ វដ្ដតីតិ លិខិតំ។

> យោ ឩនបញ្ចពន្ធនត្តំ, វុត្តម្បិ ចេតំ ករោ សោ;
> ឩនបញ្ចពន្ធនត្តំ, បត្វាន សន្តិកេ។

ឩនបញ្ចពន្ធនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**បដិសាយនីយានិ បដិគ្គហេត្វា**”តិ វទន្តេន បាទមក្ខនាទីនំ អត្ថាយ បដិគ្គហេត្វា ឋបេតុំ វដ្ដតីតិ ទីបិតន្តិ លិខិតំ។ “**យេសំ មំសំ កប្បតី**”តិ វចនេន យេសំ មំសំ ន កប្បតិ, តេសំ សប្បិអាទិ ន កប្បតីតិ វទន្តា អជានិត្វា វទន្តិ។ យេសញ្ហិ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បិតិអាទិ សត្តាហកាលិកនិស្សគ្គិយវត្ថុបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តថា បណីតភោជនសិក្ខាបទេ យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំយេវ ខីរាទិ បណីតភោជនំ, នេតរន្តិ ទស្សេតុំ វុត្តន្តិ។ **មធុ នាម** មធុករិភមរមក្ខិកានំ អាសយេសុ និយ្យាសសទិសំ **មហាមធុ** ហោតិ, តំ យាវជីវិកន្តិ ច លិខិតំ។

ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បត្តវគ្គោ តតិយោ។

និស្សគ្គិយបាចិត្តិយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បាចិត្តិយកណ្ឌំ

៤. ភោជនវគ្គោ

២. គណភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទេវទត្តោ កាលេ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជតិ, តប្បច្ចយា ភគវតា “គណភោជនេ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ២០៩) សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ។ បទភាជនេ បន “និមន្តិតា ភុញ្ជន្តី”តិ (បាចិ. ២១៨) និមន្តនមេវ គហេត្វា វិភត្តំ។ **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** បន វត្ថុវសេន វិញ្ញត្តិយា យាចនម្បិ វុត្តន្តិ លិខិតំ។ កស្មា? បរិវារេ ឯវ “គណភោជនំ ទ្វីហាការេហិ បសវតិ វិញ្ញត្តិតោ វា និមន្តនតោ វា”តិ (បរិ. ៣២២) វុត្តត្តា។ តស្មា អដ្ឋុប្បត្តិយំយេវ បាកដត្តា បទភាជនេ ន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ “‘ឯកតោ គណ្ហន្តី’តិ ច គហិតភត្តាបិ អញ្ញេ យាវ គណ្ហន្តិ, តាវ ចេ តិដ្ឋន្តិ, ឯកតោ គណ្ហន្តិ ឯវ នាមា”តិ ច, **“យោ កោចិ បព្ពជិតោ**តិ សហធម្មិកេសុ, តិត្ថិយេសុ វាតិ អត្ថោ”តិ ច, **“សមយាភាវោ**តិ សត្តន្នំ អនាបត្តិសមយានំ អភាវោ”តិ ច, “សមយលទ្ធកេន សហ ចត្តារោ ហោន្តី”តិ ច, “សមយលទ្ធកោ សយមេវ មុច្ចតិ, សេសានំ គណបូរកត្តា អាបត្តិករោ ហោតី”តិ ច លិខិតំ។

ឯត្ថាហ – “បដិគ្គហណមេវ ហេត្ថ បមាណ”ន្តិ វុត្តំ, អថ កស្មា បាឡិយំ “គណភោជនំ នាម យត្ថ ចត្តារោ… បេ…. ភុញ្ជន្តី”តិ (បាចិ. ២១៨) វុត្តន្តិ? វុច្ចតេ – តត្ថ “ភុញ្ជន្តី”តិ បដិគ្គហណនិយមវចនំ។ ន ហិ អប្បដិគ្គហិតកំ ភិក្ខូ ភុញ្ជន្តីតិ។

គណភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. បរម្បរភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

អញ្ញត្រ សមយាតិ បន និមន្តនតោ បសវនតោ ភោជនាបេក្ខំ បាចិត្តិយន្តិ ឯកេ។ ឯកោ ភិក្ខុ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ ភត្តំ លភតិ, តមញ្ញោ ចូបាសកោ និមន្តេត្វា ឃរេ និសីទាបេសិ, ន ច តាវ ភត្តំ សម្បជ្ជតិ ។ សចេ សោ ភិក្ខុ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា លទ្ធភត្តំ ភុញ្ជតិ, អាបត្តិ។ កស្មាតិ ចេ? “បរម្បរភោជនំ នាម បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរេន ភោជនេន និមន្តិតោ តំ ឋបេត្វា អញ្ញំ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភោជនំ ភុញ្ជតិ, ឯតំ បរម្បរភោជនំ នាមា”តិ (បាចិ. ២២៧) វុត្តត្តា។ **បឋមកថិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ**”ន្តិ បាឋោ។

បរម្បរភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. កាណមាតាសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទ្វត្តិបត្តបូរា បដិគ្គហេតព្ពាតិ តថានីតបូវេហិ អត្តិកេន ឧក្កដ្ឋបត្តប្បមាណវសេន គហេតព្ពា។ “មា ខោ ត្វំ ឯត្ថ បដិគ្គណ្ហី”តិ អបាថេយ្យាទិអត្ថាយ សង្ខិតសញ្ញាយ អតិរេកប្បដិគ្គហណេន អារោចនេ, អសំវិភាគេ ច ន មុច្ចតិ អចិត្តកត្តា សិក្ខាបទស្ស។ អថ ឧគ្គហិតកំ គណ្ហាតិ, ន មុច្ចតិ ឯវ។ អសំវិភាគេ បន អនាបត្តិ អកប្បិយត្តា។ អចិត្តកតា បណ្ណត្តិជាននាភាវេនេវ, ន វត្ថុជាននាភាវេនាតិ ឯកេ។ “ន បាថេយ្យាទិអត្ថាយ សង្ខិតភាវជានន”ន្តិ អង្គេសុ អវុត្តត្តា សចេ សញ្ចិច្ច ន វទតិ, បាចិត្តិយន្តិ បោរាណា វទន្តិ។ **អតិរេកប្បដិគ្គហណ**ន្តិ តត្ថ បញ្ចមំវ អង្គំ វុត្តំ, តស្មា អប្បដិគ្គហិតត្តា ន បាចិត្តិយំ, កត្តព្ពាករណតោ បន ទុក្កដំ។ អញ្ញថា កិរិយាកិរិយំ ឥទំ អាបជ្ជតិ។ អនិវារណំ, អនារោចនំ វា ឆដ្ឋមង្គំ វត្តព្ពំ សិយា។

កាណមាតាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. បឋមបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា

ភុត្តាវី បវារណំ នាម បញ្ចង្គិកំ។ តេសុ “អសនំ បញ្ញាយតី”តិ ឯតេនេវ “ភុត្តាវី”តិ ឯតស្ស សិទ្ធត្តា វិសុំ អត្ថសិទ្ធិ ន ទិស្សតិ។ ទិស្សតិ ចេ, អង្គានំ ឆក្កត្តទស្សនន្តិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ២៣៨-២៣៩) លិខិតំ។ **“ភោជនំ បញ្ញាយតី**”តិ អភិហដំ សន្ធាយ វុត្តំ។

កោដ្ដេត្វា កតចុណ្ណម្បីតិ បិ-ការេន កុណ្ឌកំ សម្បិណ្ឌេតិ។ សមបាកភជ្ជិតានំ បន អាតបសុក្ខានំ វា កុណ្ឌកំ វា យេ កេចិ តណ្ឌុលា វាតិ ឯត្តកមេវ វុត្តត្តា សមបាកភជ្ជិតានំ វីហីនំ, វីហិបលាសានំ វា តណ្ឌុលចុណ្ណំ បវារេតិ។ តថា ខរបាកភជ្ជិតានំ កុណ្ឌកម្បិ បវារេតិ។ ភជ្ជិតសត្តុយោ បិណ្ឌេត្វា កតោ អបក្កសត្តុមោទកោបិ បវារេតីតិ លិខិតំ។ សចេ អវសិដ្ឋំ នត្ថិ, ន បវារេតិ។ កស្មា? អសនសង្ខាតស្ស វិប្បកតភោជនស្ស អភាវតោ។

អកប្បិយមំសំ បន កិញ្ចាបិ បដិក្ខិបិតព្ពដ្ឋានេ ឋិតំ, ខាទិយមានំ បន មំសភាវំ ន ជហាតិ, តស្មា បវារេតិ។ ភោជនសាលាយ ភុញ្ជន្តោ ចេ អត្តនោ អជាបុណ្ណកោដ្ឋាសំ អភិហដំ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតិ។ កាមំ បដិក្ខិបតិ, បត្តេ បន អារាមិកា អាកិរន្តិ, តំ ភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ។ តទញ្ញំ ពុទ្ធប្បដិកុដ្ឋាយ អនេសនាយ ឧប្បន្នេយេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។ យថា ហិ សង្ឃតោ លទ្ធំ បិណ្ឌំ ទុស្សីលោ ទេតិ, តញ្ចេ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតិ, ឯវំសម្បទមិទន្តិ ច, វិភាគោ លជ្ជី ចេ ទេតិ, តំ សោ ន អជ្ឈោហរិតុកាមតាយ បដិក្ខិបតិ, បវារេតីតិ ច, “សមំសរសំ សមច្ឆរស”ន្តិ អាបជ្ជនតោ “មំសរស”ន្តិ វុត្តេ បន បដិក្ខិបតោ ហោតិ, “មំសស្ស រសំ **មំសរស**”ន្តិ អយំ វិគ្គហោ នាធិប្បេតោតិ ច វុត្តំ។ ភត្តមិស្សកំ យាគុំ អាហរិត្វា “យាគុំ គណ្ហថា”តិ វទតិ, ន បវារេតិ។ “ភត្តំ គណ្ហថា”តិ វុត្តេ បវារេតិ។ កស្មា? យេនាបុច្ឆិតោ, តស្ស អត្ថិតាយ។ ឯត្ថ បន “យាគុមិស្សកំ គណ្ហថា”តិ វទតិ, តត្រ ចេ យាគុ ពហុតរា វា ហោតិ, សមសមា វា។ ភត្តំ មន្ទំ, ន បវារេតិ។ យាគុ ចេ មន្ទា, ភត្តំ ពហុតរំ, បវារេតិ។ តទេតំ សព្ពអដ្ឋកថាសុ វុត្តត្តា ន សក្កា បដិក្ខិបិតុំ។ ការណំ បនេត្ថ ទុទ្ទសំ។ “ភត្តមិស្សកំ គណ្ហថា”តិ វទតិ។ តត្រ ភត្តំ ពហុតរំ វា សមកំ វា អប្បតរំ វា ហោតិ, បវារេតិ ឯវ។ ភត្តំ វា យាគុំ វា អនាមសិត្វា “មិស្សកំ គណ្ហថា”តិ វទតិ។ តត្រ ចេ ភត្តំ ពហុតរំ, សមកំ វា ហោតិ, បវារេតិ។ អប្បតរំ ន បវារេតិ។ តំ សព្ពំ វីមំសិតព្ពន្តិ។

ផលំ វា កន្ទមូលាទិ វា បញ្ចហិ សមណកប្បេហិ កប្បិយំ អកតន្តិ ឯត្ថ កប្បិយំ អការាបិតេហិ កទលិផលាទីហិ សទ្ធិំ អតិរិត្តំ ការាបេត្វាបិ តំ កទលិផលាទី ឋបេត្វា អវសេសំ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ អមិស្សករសត្តា បុន តានិ កប្បិយំ ការាបេត្វា អញ្ញស្មិំ ភាជនេ ឋបេត្វា ការេត្វា ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ កស្មា? បុព្ពេ តេសុ វិនយកម្មស្ស អនារុឡ្ហត្តាតិ វទន្តិ។

បត្តេ វជំ បតិតំ អប្បដិគ្គហិតមេវ ហោតិ។ តស្មា បដិគ្គហេត្វាវ ភិក្ខា គណ្ហិតព្ពា។ “អបដិគ្គហេត្វា គណ្ហតោ វិនយទុក្កដ”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) វុត្តត្តា ឯតមញ្ញេសម្បិ ន វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ “តំ បន បុន បដិគ្គហេត្វា ភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តី”តិ ឯត្ថាបិ ឯវមេវ។ ឥមស្មិំ បន “អតិរិត្តំ កតំ អនតិរិត្តកតំ ហោតី”តិ ឯត្ថាបិ ឯវមេវ។ ឥមស្មិំ បន “អតិរិត្តំ កតំ, អនតិរិត្តំ កតំ ហោតី”តិអាទីហិ ឧបបរិក្ខិត្វា វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ ទីបិតំ។ **អលមេតំ សព្ព**ន្តិ តទម្បិ តេ អធិកំ, តតោ អញ្ញំ ន លច្ឆសីតិ អត្ថោ។

អាហារត្ថាយាតិ វិកាលេ ឯវាតិ ឯកេ។ “**បឋមកថិនសទិសានិ។ ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ**”ន្តិ បាឋោ។ **កាយកម្មំ** អជ្ឈោហរណតោ។ **វចីកម្មំ** វាចាយ “អតិរិត្តំ ករោថ, ភន្តេ”តិ អការាបនតោតិ វេទិតព្ពំ។

បឋមបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ទុតិយបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា

“ភុត្តស្មិំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ២៤៣) មាតិកាយំ វុត្តត្តា “**ភោជនបរិយោសានេ បាចិត្តិយ**”ន្តិ វុត្តំ, ន អជ្ឈោហារេ អជ្ឈោហារេ។

ទុតិយបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. វិកាលភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ជម្ពុទីបស្ស កាលេន បរិច្ឆេទោតិ ឯវំ កិរ។

វិកាលភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**ទុទ្ធោតោ ហោតី**”តិអាទិនា នយេន ឥធ វុត្តត្តា, “ទុទ្ធោតំ បត្តំ ធោវិត្វា បុន

តត្ថ អច្ឆោទកំ វា អាសិញ្ចិត្វា, អង្គុលិយា វា យំសិត្វា និស្នេហភាវោ ជានិតព្ពោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣) ស មន្តបាសាទិកាយំ វុត្តត្តា ច មត្តិកាបត្តស្ស កបាលេន បីតោ ស្នេហោ សន្និធី ករោតីតិ សិទ្ធន្តិ លិខិតំ។ **សយំ បដិគ្គហេត្វា អបរិច្ចត្តមេវាតិ** ឯត្ថ **អបរិច្ចត្តំ** នាម អនុបសម្បន្នានំ និរបេក្ខអបរិច្ចត្តំ អវិជហិតំ។ “**បដិគ្គហណន្តិ** ឯត្ថ បដិគ្គហិតភាវមេវិជហិតមេវ សន្និធី ជនេតី”តិ **ធម្មសិរិត្ថេរោ**, តំ “បដិគ្គណ្ហាតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ២៥៥) បាឡិយា វិរុជ្ឈតិ។ តស្ស បន បុន បដិគ្គណ្ហនកិច្ចាភាវតោ វីមំសិតព្ពំ។

សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. បណីតភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**តេសំ មំសញ្ច ខីរទធីនិ ច ឥធ អធិប្បេតានី**”តិ ឥទំ បាចិត្តិយវត្ថុបរិច្ឆេទោ, ន បន កប្បិយខីរាទិ បរិច្ឆេទោ, តស្មា យស្ស កស្សចិ ខីរាទីនិ វដ្ដន្តីតិ ច, “**មហានាមសិក្ខាបទេន ការេតព្ពោ**”តិ សង្ឃវសេន បវារិតេ ភេសជ្ជត្តាយ សប្បិអាទិភេសជ្ជបញ្ចកំ វិញ្ញាបេតិ ចេ, តត្ថ “ន ភេសជ្ជករណីយេន ភេសជ្ជំ វិញ្ញាបេតី”តិ ឯត្ថ សង្គហំ គច្ឆតិ, តស្មា “តេន បាចិត្តិយ”ន្តិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ២៦១) ច លិខិតំ។

បណីតភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ទន្តបោនសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**សវីរាវយវេនា**”តិ វុត្តត្តា មុខេន បដិគ្គហណំ អនុញ្ញាតំ។ “ចិញ្ចាទិបត្តេសុ ភូមិយំ អត្ថតេសុ ន វដ្ដតិ, កលល ខេត្តេ តត្ថ វដ្ដតី”តិ ច, “**សាមំ គហេត្វា**”តិ ឥមិនា ន កេវលំ សប្បទដ្ឋំយេវ, អញ្ញម្បិ ទដ្ឋំ វិសេសេតិ។ សាមំ គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី”តិ ច លិខិតំ។

ទន្តបោនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ភោជនវគ្គោ ចតុត្ថោ។

៥. អចេលកវគ្គោ

១. អចេលកសិក្ខាបទវណ្ណនា

អចេលកាទយោ យស្មា, តិត្ថិយាវ មតា ឥធ;
តស្មា តិត្ថិយនាមេន, តិកច្ឆេទោ កតោ តតោ។

អតិត្ថិយស្ស នគ្គស្ស, តថា តិត្ថិយលិង្គិនោ;
គហដ្ឋស្សាបិ ភិក្ខុស្ស, កប្បតីតិ វិនិច្ឆយោ។

អតិត្ថិយស្ស ចិត្តេន, តិត្ថិយស្ស ច លិង្គិនោ;
សោតាបន្នាទិនោ ទាតុំ, កប្បតីតីធ នោ មតិ។

អចេលកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. សភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

អនុបវិសិត្វា និសីទនចិត្តេន **សចិត្តកតាតិ** វេទិតព្ពា។

សភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤-៥. រហោបដិច្ឆន្នរហោនិសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា

ចតុត្ថំ បឋមានិយតេ, **បញ្ចមំ** ទុតិយានិយតេ វុត្តនយមេវ។ ឥធ បញ្ចមំ ឧបនន្ទស្ស ចតុត្ថំ ហោតិ។

រហោបដិច្ឆន្នរហោនិសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ចារិត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា

សភត្តោ សមានោតិ និមន្តនភត្តោតិ បោរាណា។ សន្តំ ភិក្ខុំ, អនាបុច្ឆា, បុរេភត្តំ បច្ឆាភត្តំ, អញ្ញត្រ សមយាតិ អយមេត្ថ ចតុព្ពិធា អនុបញ្ញត្តិ។ តត្ថ **សមយា** ទ្វេ សមយា។ **ភត្តិយឃរ**ន្តិ និមន្តិតស្ស ឃរំ វា សលាកាភត្តាទិទាយកានំ វា ឃរំ។ “**សមុដ្ឋានាទីនិ បឋមកថិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ**”ន្តិ បាឋោ, “ឥធ និមន្តនា អកប្បិយនិមន្តនា”តិ ឯកេ។

> បុរេភត្តញ្ច បិណ្ឌាយ, ចរិត្វា យទិ ភុញ្ជតិ;
> សិយា បរម្បរាបត្តិ, បច្ឆាភត្តំ ន សា សិយា។
>
> បច្ឆាភត្តញ្ច គមិកោ, បុព្ពគេហំ យទិ គច្ឆេ;
> ឯកេ អាបត្តិយេវាតិ, អនាបត្តីតិ ឯកច្ចេ។
>
> កុលន្តរស្សោក្កមនេ, អាបត្តិមតយោ ហិ តេ;
> សមានភត្តបច្ចាសា, ឥតិ អាហុ ឥធាបរេ។
>
> មតា គណិកភត្តេន, សមេន្តិ នំ និមន្តនេ;
> វិស្សជ្ជនំ សមានន្តិ, ឯកេ សម្ពុខតាបរេ។
>
> សន្និដ្ឋានត្ថិកេហេវ, វិចារេតព្ពភេទតោ;
> វិញ្ញូ ចារិត្តមិច្ចេវ, សិក្ខាបទមិទំ វិទូ។ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ២៩៤);

ចារិត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. មហានាមសិក្ខាបទវណ្ណនា

បណីតភោជនសិក្ខាបទេ “មហានាមសិក្ខាបទេន ការេតព្ពោ”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. បណីតភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា) យំ វុត្តំ, តស្សត្ថោ សង្ឃវសេន បវារិតេ ភេសជ្ជត្ថាយ សប្បិអាទិភេសជ្ជបញ្ចកំ វិញ្ញាបេតិ ចេ, “នភេសជ្ជេន ករណីយេន ភេសជ្ជំ វិញ្ញាបេតី”តិ (បាចិ. ៣០៩) វចនេន បាចិត្តិយន្តិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៣១០) លិខិតំ។ “តយា ឥមិនាវ បវារិតម្ហា, អម្ហាកញ្ច ឥមិនា ច ឥមិនា ច អត្ថោ”តិ យថាភូតំ អាចិក្ខិត្វា វិញ្ញាបេតុំ គិលានោវ លភតិ, ន ឥតរោតិ ច, “អញ្ញស្ស អត្ថាយា”តិ អស្ស ញាតកប្បវារិតេ, អត្តនោ វា ញាតកប្បវារិតេតិ អត្ថោតិ ច, “**អបរិយន្តប្បវារណាយ បវារិតេ**”តិ សង្ឃវសេន, បុគ្គលវសេន ច បវារេត្វា ទាយកា។ តស្មា “សង្ឃប្បវារណតា”តិ វត្វា “បុគ្គលប្បវារណតា”តិ ន វុត្តន្តិ ច, “**បរិយន្តាតិក្កមោ**”តិ វចនេន គិលានោ គហិតោ, តស្មា “គិលានាគិលានតា”តិ ន វុត្តំ។ ឯវំ សន្តេបិ “សង្ឃប្បវារណាយ បវារណតា”តិ បាឋោតិ ច លិខិតំ, វីមំសិតព្ពំ។

មហានាមសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ឧយ្យុត្តសេនាសិក្ខាបទវណ្ណនា

ហត្ថិអាទីសុ ឯកមេកន្តិ អន្តមសោ ឯកបុរិសារូឡ្ហហត្ថិម្បិ, ឯកំ សរហត្ថំ បុរិសម្បិ។ **សមុដ្ឋានាទីនិ ឯឡកលោមសទិសានិ, ឥទំ បន លោកវជ្ជំ, អកុសលចិត្តំ តិវេទន**”ន្តិ បាឋោ។

ឧយ្យុត្តសេនាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. សេនាវាសសិក្ខាបទវណ្ណនា

កេនចិ បលិពុទ្ធស្សាតិ វេរិកេន វា ឥស្សរេន វា កេនចិ រុទ្ធស្ស។ សេនាបរិក្ខេបេន វា បរិក្ខេបារហដ្ឋានេន វា សញ្ចារណដ្ឋានបរិយន្តេន វា បរិច្ឆិន្និតព្ពា។

សេនាសនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អចេលកវគ្គោ បញ្ចមោ។

៦. សុរាបានវគ្គោ

១. សុរាបានសិក្ខាបទវណ្ណនា

“សុរា”តិ វា “ន វដ្ដតី”តិ វា ជានិត្វា បិវនេ អកុសលមេវាតិ លិខិតំ។ **អកុសលចិត្តន្តិ** យេភុយ្យេន តំ សន្ធាយ កិរ វុត្តំ។ អថ កស្មា វិនយដ្ឋកថាយំ “អកុសលេនេវ បាតព្ពតាយា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣២៨) វុត្តន្តិ ចេ? ស ចិត្តកបក្ខេ អកុសលេនេវ បាតព្ពតាយាតិ។

សុរាបានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. អង្គុលិបតោទកសិក្ខាបទវណ្ណនា

កាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសាបត្តិភាវេ សមានេបិ **ភិក្ខុនិយាបិ អនុបសម្បន្នេបិ** ទុក្កដំ, ឧបសម្បន្នេ ឯវ បាចិត្តិយន្តិ ឯវំ បុគ្គលាបេក្ខំ ទស្សេតុំ **“អង្គុលិបតោទកេ បាចិត្តិយ”**ន្តិ វុត្តំ។ **សតិ ករណីយេ**តិ ឯត្ថ បុរិសំ សតិ ករណីយេ អាមសតោតិ អធិប្បាយោ, ន ឥត្ថឹ។

អង្គុលិបតោទកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ហសធម្មសិក្ខាបទវណ្ណនា

“ចិក្ខល្លំ វា”តិ វចនតោ សក្ខរម្បិ ខិបនកីឡាយ កីឡតោ ទុក្កដមេវ។ ឧបរិគោប្ផកេ បាចិត្តិយំ, អញ្ញត្ថ ទុក្កដន្តិ បាចិត្តិយវត្ថុអត្ថវសេន **“ឧទកេ ហសធម្មេ បាចិត្តិយ”**ន្តិ វុត្តំ។

ឥទំ សញ្ញាវិមោក្ខំ ចេ, តិកបាចិត្តិយំ កថំ;
កីឡិតំវ អកីឡាតិ, មិច្ឆាគាហេន តំ សិយា។

ឯត្តាវតា កថំ កីឡា, ឥតិ កីឡាយំ ឯវាយំ;
អកីឡាសញ្ញី ហោតេត្ថ, វិនយត្ថំ សមាទយេ។

ឯកន្តាកុសលោ យស្មា, កីឡាយាភិរតមនោ;
តស្មា អកុសលំ ចិត្តំ, ឯកមេវេត្ថ លព្ភតីតិ។ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៣៣៦);

ហសធម្មសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. អនាទរិយសិក្ខាបទវណ្ណនា

តស្ស វចនន្តិ “អយំ ឧក្ខិត្តកោ វា វម្ភិតោ វា គរហិតោ វា ឥមស្ស វចនំ អកតំ ភវិស្សតី”តិ អនាទរិយំ ករោតិ។ **ធម្ម**ន្តិ កថាយំ ធម្មោ នស្សេយ្យ វា វិនស្សេយ្យ វា អន្តរធាយេយ្យ វា, តំ វា អសិក្ខិតុកាមោ អនាទរិយំ ករោតិ។ “លោកវជ្ជំ អតិក្កមិត្វា ‘ឥទំ អម្ហាកំ អាចរិយុគ្គហោ’តិ វទន្តស្ស ន វដ្ដតី”តិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៣៤៤) លិខិតំ។

អនាទរិយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ជោតិសិក្ខាបទវណ្ណនា

“វិសិព្ពនាបេក្ខោ”តិ វុត្តត្តា អញ្ញស្ស វដ្ដតិ, អញ្ញេសញ្ច។

ជោតិនេកមនេកេ វា, ជាលេន្តិ មុនយោ សហ;
ឯកោ សោបេតិ នានេកោ, អធិប្បាយវិសេសតោ។

ជោតិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ទុព្ពណ្ណករណសិក្ខាបទវណ្ណនា

មោរក្ខិមណ្ឌលមង្គលបិដ្ឋីនន្តិ ន ឯកន្តតោ, អធិកំ, ឱរញ្ញាតិ វទន្តិ។ ឯកកោណេបិ វដ្ដតិ, ឯវំ យត្ថ កត្ថចិ ឯកពិន្ទុបិ វដ្ដតីតិ។

ទុព្ពណ្ណករណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. វិកប្បនសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**សមុដ្ឋានាទីនិ បឋមកថិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ**”ន្តិ បាឋោ។ ឯត្ថ បរិភោគេន **កាយកម្មំ**។ អបច្ចុទ្ធរណេន **វចីកម្មំ**។

វិកប្បនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. អបនិធានសិក្ខាបទវណ្ណនា

សសូចិកេ សូចិយរេ សូចិគណនាយ អាបត្តិយោតិ បោរាណា។

អបនិធានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សុរាបានវគ្គោ ឆដ្ឋោ។

៧. សប្បាណកវគ្គោ

១. សញ្ចិច្ចសិក្ខាបទវណ្ណនា

វត្ថុគណនាយ កម្មពទ្ធគណនាចេតនាមារណានំ, ន កម្មពទ្ធគណនាយ ចេតនាមារណា។ ឯត្ថ ឯកចេតនាយ ពហុបាណកា មរន្តីតិ អយំ វិភាគោ វេទិតព្ពោ។

សញ្ចិច្ចសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សប្បាណកសិក្ខាបទវណ្ណនា

សប្បាណកន្តិ បាណកានំ មរណវសេន បាចិត្តិយំ, ន សប្បាណកឧទកបរិភោគវសេន បាចិត្តិយំ, តស្មា ឯវ “**បណ្ណត្តិវជ្ជ**”ន្តិ វុត្តំ។ អសុទ្ធចិត្តត្តា បាចិត្តិយំ, សុទ្ធចិត្តេ អនាបត្តិ។ បទីបុជ្ជលនេ វិយ បណ្ណត្តិវជ្ជតា វុត្តាតិ លិខិតំ។

ជលេ បក្ខិបនំ បុព្ពំ, ជលប្បវេសនំ ឥទំ;
ឯវំ ឧភិន្នំ នានាត្តំ, ញេយ្យំ ញាណវតា សទាតិ។ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៣៨៧)

សប្បាណកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ឩនវីសតិវស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា

អញ្ញំ ឧបសម្បាទេតីតិ –

ឧបជ្ឈាយោ សចេ សាមំ, កម្មវាចញ្ច សាវេតិ;

កម្មំ រុហតិ ឥច្ចេកេ, នេតិ វិនយកោវិទោ។

ទុក្កដំ វិហិតំ យស្មា, អាចរិយស្ស គណស្ស ច;
តស្មា ភិន្នាវ អាចរិយ-ឧបជ្ឈាយា វិសុំ ឥជាតិ។

ឩនវីសតិវស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សំវិធានសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឥធ ឯកតោឧបសម្បន្នា, សិក្ខមានា, សាមណេរីតិ ឥមា តិស្សោបិ សង្គហំ គច្ឆន្តិ, ឥមាសំ បន តិស្សន្នំ សមយោ វក្ខតិ, អយមិមាសំ, មាតុគាមស្ស ច វិសេសោតិ វេទិតព្ពំ។

សំវិធានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ឧក្ខិត្តសម្ភោគសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**តំ ទិដ្ឋឹ អប្បដិនិស្សជ្ជេនា**តិ លទ្ធិនានាសំវាសកំ សន្ធាយា”តិ លិខិតំ។ **តំចិត្ត**ន្តិ ឯត្ថ វិបាកាព្យាកតចិត្តេន សហសេយ្យំ កប្បេយ្យាតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ អញ្ញថា សចិត្តកត្តា សិក្ខាបទស្ស កិរិយាព្យាកតំ សន្ធាយ ន យុជ្ជតិ។

ឧក្ខិត្តសម្ភោគសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. កណ្ដកសិក្ខាបទវណ្ណនា

“អយំ សមណុទ្ទេសោ បារាជិកោ ហោតិ។ សចេ តំ ទិដ្ឋឹ បដិនិស្សជ្ជតិ, សង្ឃស្ស អារោចេត្វា សង្ឃានុមតិយា បព្ពាជេតព្ពោ”តិ **បោរាណគណ្ឋិបទេ** វុត្តំ, តំ ន យុត្តំ។ ទណ្ឌកម្មនាសនា ហិ ឥធាធិប្បេតា។ យទិ សោ បារាជិកោ ហោតិ, លិង្គនាសនា នាម សិយា។ “**តេ បដិសេវតោ នាលំ អន្តរាយាយា**”តិ ច ទិដ្ឋិ សត្ថរិ អសត្ថាទិទិដ្ឋិ ន ហោតិ។ សចេ សា យស្ស ឧប្បជ្ជតិ, សោ បារាជិកោ ហោតិ, តស្មិម្បិ ឯវមេវ បដិបជ្ជិតព្ពំ, សំវរេ អតិដ្ឋន្តោ លិង្គនាសនាយ នាសេតព្ពោតិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៤២៨) អាចរិយស្ស តក្កោ។

កណ្ដកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សប្បាណកវគ្គោ សត្តមោ។

៨. សហធម្មិកវគ្គោ

៤. បហារសិក្ខាបទវណ្ណនា

អង្គេសុ ន មោក្ខាធិប្បាយតា វិយ អមរណាធិប្បាយតា វត្តព្ពាតិ ចេ? ន វត្តព្ពា។ កស្មា? យោ ភិក្ខុ សយំ បហារំ ទាតុកាមោ, សោ អធិប្បាយេន តស្ស មរណេ បយោគវិរហោវាតិ កត្វា អមរណាធិការត្តា កេវលំ អមរណាធិប្បាយោ ឯវ សោតិ តា វិយ តា ន វុត្តា។ មោក្ខាធិប្បាយស្ស បន កោបោ នត្ថិ, តស្មា អនាបត្តីតិ វុត្តំ។

បហារសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. តលសត្តិកសិក្ខាបទវណ្ណនា

តលមេវ **តលសត្តិកំ**។ “បោថនសមត្ថដ្ឋេន **សត្តិក**”ន្តិ ឯកេ។ យស្មា បហរិតុកាមតាយ បហរតោ បុរិមេន បាចិត្តិយំ, កេវលំ ឧច្ចារេតុកាមតាយ ឧគ្គិរណមត្តេ កតេ ឥមិនា បាចិត្តិយំ។ ឥមិនា បន វិរជ្ឈិត្វា បហារោ ទិន្នោ, តស្មា នបហរិតុកាមតាយ ទិន្នត្តា ទុក្កដំ។ កិមិទំ ទុក្កដំ បហារបច្ចយា, ឧទាហុ ឧគ្គិរណបច្ចយាតិ? បហារបច្ចយា ឯវ ទុក្កដំ, បុរិមំ ឧគ្គិរណបច្ចយា បាចិត្តិយន្តិ សទុក្កដំ បាចិត្តិយំ យុជ្ជតិ។ បុរិមញ្ហិ ឧគ្គិរណំ, បច្ឆា

បហារោ។ ន ច បច្ឆិមំ បហារំ និស្សាយ បុរិមំ ឧគ្គិរណំ អនាបត្តិវត្ថុកំ ភវិតុមរហតីតិ នោ តក្កោតិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៤៥៦) អាចរិយោ។

តលសត្តិកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សញ្ចិច្ចសិក្ខាបទវណ្ណនា

បរោ កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេតុ វា, មា វា, តំ អប្បមាណំ។ **“កុក្កុច្ចុបាទន”**ន្តិ តតិយមង្គំ តស្ស អធិប្បាយវសេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

សញ្ចិច្ចសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ឧបស្សុតិសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧបស្សុតិន្តិ យថា ឧបកុជ្ជំ “សមីបកុជ្ជ”ន្តិ វុច្ចតិ, តថា ឧបស្សុតិ “សមីបស្សុតី”តិ វេទិតព្ពា។ យត្ថ ឋិតោ សុណាតិ, តំ **ឋាន**ន្តិ អត្ថោ។ **សុតី**តិ បនេត្ថ បរេសំ វចនសទ្ទោ ច។ សោ ហិ សុយ្យតីតិ **សុតិ** នាម។ ឧបសុយ្យតិ វា ឯត្ថាតិ **ឧបស្សុតិ**។ ឱកាសោ ហិ **សុតិ** នាម។ **ឥមេសំ សុត្វា**តិ ឯត្ថ “វចន”ន្តិ បាឋសេសោ។

សមុដ្ឋានាទីនិ អតីតទ្វយសទិសានីតិ ន គហេតព្ពានិ។ **ថេយ្យសត្ថសមុដ្ឋានំ។ សិយា កិរិយំ** គន្ត្វា សវនេ។ **សិយា អកិរិយំ** ឋិតដ្ឋានំ អាគន្ត្វា វទន្តានំ អជានាបនវសេន សមុដ្ឋានតោ។ “**សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទុក្ខវេទន**”ន្តិ លិខិតំ។

ឧបស្សុតិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. កម្មប្បដិពាហនសិក្ខាបទវណ្ណនា

អប្បមត្តកវិស្សជ្ជនកេន បន ចីវរំ ករោន្តស្ស សេនាសនក្ខន្ធកវណ្ណនាយំ (ចូឡវ. ៣២៨) វុត្តប្បភេទានិ សូចិអាទីនិ អនបលោកេត្វាបិ ទាតព្ពានិ។ តតោ អតិរេកំ ទេន្តេន អបលោកនកម្មំ កាតព្ពំ។ ឯវំ កតំ បន អបលោកនំ កម្មលក្ខណមេវាតិ អធិប្បាយោ។ ឯវំ សព្ពត្ថ **កម្មលក្ខណំ** វេទិតព្ពំ។ គាមសីមាវិហារេសុ ឱសារណាទីនិ សង្ឃកម្មានិយេវ ន វដ្ដន្តិ។ វិស្សជ្ជិយវេភង្គិយានិ បន វដ្ដន្តិ។ “សង្ឃស្ស សន្តក”ន្តិ សាមញ្ញតោ អវត្វា “ឥមស្មិំ វិហារេ សង្ឃស្ស សន្តក”ន្តិ អបលោកេតព្ពន្តិ ច, “**សមុដ្ឋានាទីនិ អទិន្នាទានសទិសានិ, ឥទំ បន ទុក្ខវេទន**”ន្តិ បាឋោតិ ច លិខិតំ។

កម្មប្បដិពាហនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ឆន្ទំអទត្វាគមនសិក្ខាបទវណ្ណនា

សន្និបាតំ អនាគន្ត្វា ចេ ឆន្ទំ ន ទេតិ, អនាបត្តីតិ ឯកេ។ ទុក្កដន្តិ ឯកេ ធម្មកម្មន្តរាយករណាធិប្បាយត្តា។

ឆន្ទំអទត្វាគមនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. ទុព្ពលសិក្ខាបទវណ្ណនា

អកប្បិយេន វាតិ សុវណ្ណរជតមយមញ្ចាទិនា។ **កប្បិយមញ្ចោ សម្បដិច្ឆិតព្ពោ**តិ “សង្ឃស្ស ទេមា”តិ ទិន្នំ សន្ធាយ វុត្តំ, តេហិ បន “វិហារស្ស ទេមា”តិ វុត្តេ សុវណ្ណរជតមយាទិអកប្បិយមញ្ចាបិ សម្បដិច្ឆិតព្ពាតិ ច, “អរញ្ញរោ ពហុឧទកគណ្ឌកោ”តិ ច, “**សង្ឃិកបរិភោគេន វា**តិ សចេ អារាមិកាទយោ បដិសាមេត្វា បដិទេន្តិ, បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី”តិ ច, “កំសលោហាទិភាជនំ សង្ឃស្ស ទិន្នម្បិ បារិហារិយំ ន វដ្ដតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) **សមន្តបាសាទិកាយំ** វុត្តត្តា អត្តនោ ហត្ថេន គហេត្វា បដិសាមិតុំ ន លភតីតិ ច, “វេជកោ កាយពន្ធនស្សាតិ វទន្តី”តិ ច, “ហិង្គុ ហិង្គុលិហរិតាលមនោសិលា អញ្ជនានី”តិ បាឋោតិ ច, “ទារុមយោ វា...បេ.... អបាទកោបិ

សមុគ្គោ”តិ បាឋោតិ ច, “**ទារុមយោ តុម្ពោ**តិ ទារុមយោ ឧទកតុម្ពោ”តិ ច, “ថម្ភតុលាសោបានផលកាទីសូ”តិ ច លិខិតំ។

ទុព្ពលសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. បរិណាមនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឯកោ ភិក្ខុ ឧក្ខិត្តកស្ស ទាតុកាមោ ហោតិ, តស្ស ទានំ និវារេត្វា អញ្ញស្ស ទាបេតិ, អនាបត្តិ។ តថា សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនំ ករោន្តស្ស ទាបេតិ, អត្តនោ និស្សិតកា ឥត្ថន្នាមស្ស បត្តំ ទាតុកាមា អាបុច្ឆន្តិ, “វិសភាគោ ឯសោ, សភាគស្ស ទេហី”តិ វទតិ។ អនាបត្តិ អត្តនោ ភារភូតត្តា។ តស្ស បន ទាតុកាមំ អញ្ញស្ស ទាបេតិ, អាបត្តិ ឯវ។ សព្ពត្ថ អាបុច្ឆិត្វា ទាតុកាមំ យថាសុខំ វិចារេតុំ លភតិ។

បរិណាមនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សហធម្មិកវគ្គោ អដ្ឋមោ។

៩. រតនវគ្គោ

១. អន្តេបុរសិក្ខាបទវណ្ណនា

អសយនិយេតិ បរិក្ខិត្តស្ស ពហិភូតេសុ រុក្ខមូលាទីសុ។ “សចេ ខត្តិយោវ ហោតិ, នាភិសិត្តោ, អភិសិត្តោវ ហោតិ, ន ខត្តិយោ, រក្ខតី”តិ អាចរិយោ “ខត្តិយតា, អភិសិត្តតា”តិ អាបត្តិយា អង្គភាវេន វុត្តត្តា។ **សមុដ្ឋានាទីនិ បឋមកថិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ**”ន្តិ បាឋោ។

អន្តេបុរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. រតនសិក្ខាបទវណ្ណនា

សព្ពោបិ កថាមគ្គោ **ភណ្ឌាគារិកសីសេន** និក្ខិបនំ, គោបនញ្ច បដិក្ខិបិត្វា បវត្តោ។

រតនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. វិកាលគាមប្បវេសនសិក្ខាបទវណ្ណនា

“សន្តំ ភិក្ខុ”ន្តិ ច “អនាបុច្ឆា”តិ ច “តថារូបា អច្ចាយិកាតិ ច ឥមាតិ ឯត្ថ តិស្សោ”តិ បាឋោ។ **“សមុដ្ឋានាទីនិ កថិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ”**ន្តិ បាឋោ។

វិកាលគាមប្បវេសនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. សូចិឃរសិក្ខាបទវណ្ណនា

តំ អស្សាតិ តំ ភេទនកំ អស្ស បាចិត្តិយស្ស អត្ថិ បឋមំ ភេទនំ កត្វា បច្ឆា ទេសេតព្ពត្តា។ ឯស នយោ ឥតរេសុបិ។ **វាសិជដេ**តិ វាសិទណ្ឌកេ។

សូចិឃរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. មញ្ចបីឋសិក្ខាបទវណ្ណនា

អដ្ឋង្គុលបាទកន្តិ ភាវនបុំសកំ។ តុលាសង្ឃាតេ ឋបនមេវ អដ្ដករណំ។

មញ្ចបីឋសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. តូលោនទ្វសិក្ខាបទវណ្ណនា

កិញ្ចាបិ បដិលាភេយេវ បាចិត្តិយំ វិយ ទិស្សតិ, បរិភោគេ ឯវ បន អាបត្តិ ទដ្ឋព្ពា។ “អញ្ញេន កតំ បដិលភិត្វា បរិភុញ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ៥២៩) វចនំ ឯត្ថ សាធកំ។

តូលោនទ្វសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. និសីទនសិក្ខាបទវណ្ណនា

កិញ្ចាបិ និសីទនស្ស ជាតិ ន ទិស្សតិ ឯត្ថ, តថាបិ ចីវរក្ខន្ធកេ អនុញ្ញាតត្តា, “នវ ចីវរានិ អធិដ្ឋាតព្ពានី”តិ ឯត្ថ ច បរិយាបន្នត្តា ចីវរជាតិ ឯវស្ស ជាតីតិ វេទិតព្ពំ។ “លាភេ សទសំ, អលាភេ អទសម្បិ វដ្ដតី”តិ ឯកេ, តំ ន យុត្តំ “និសីទនំ នាម សទសំ វុច្ចតី”តិ (បាចិ. ៥៣១-៥៣២) តស្ស សណ្ឋាននិយមនតោ។

និសីទនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

រតនវគ្គោ នវមោ។

សុទ្ធបាចិត្តិយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បាដិទេសនីយកណ្ឌំ

១. បឋមបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា

យាមកាលិកាទីសុ អាហារត្ថាយ ឯវ ទុក្កដំ។ តម្បិ អាមិសេន អសម្ភិន្នរសេ, សម្ភិន្នេ បន ឯករសេ បាដិទេសនីយមេវ។

បឋមបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា

“សមុដ្ឋានាទីនិ កឋិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ”ន្តិ បាឋោ។

ទុតិយបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ចតុត្ថបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា

អារាមេ វា អារាមូបចារេ វា បដិគ្គហេត្វា អជ្ឈោហរន្តស្សាតិ អារាមេ វា អារាមូបចារេ វា បដិគ្គហេត្វា អារាមេ វា អារាមូបចារេ វា អជ្ឈោហរន្តស្សាតិ អត្ថោ។

ពហារាមេ បដិគ្គហិតំ អជ្ឈារាមេ ភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ។ អង្គេសុ ច “អជ្ឈារាមេ វា អារាមូបចារេ វា បដិគ្គហណ”ន្តិ គហេតព្ពំ។ អជ្ឈារាមេ ហិ ទស្សិតេ អារាមូបចារំ ទស្សិតមេវាតិ។ **“សមុដ្ឋានាទីនិ កឋិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ”**ន្តិ បាឋោ។

ចតុត្ថបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បាដិទេសនីយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សេខិយកណ្ឌំ

សេខិយេសុ សតិបិ វីតិក្កមេ អនាទរិយាបេក្ខស្សេវ អាបត្តីតិ ទស្សនត្ថំ ការកោ ន វុត្តោ។ អយញ្ហិ វិនយធម្មតា, យទិទំ សាបេក្ខេ ការកនិទ្ទេសោ, សោ វុត្តនិយមេ វិធិ, ភុម្មករណញ្ច។ អដ្ឋង្គុលាធិកម្បិ ឱតារេត្វា និវាសេតុំ វដ្ដតិ។ តតោ បរំ ឱតារេន្តស្ស ទុក្កដន្តិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **អារាមេ វា**តិ ពុទ្ធុបដ្ឋានាទិកាលេ។ **បារុបិតព្ពន្តិ** ឧត្តរាសង្គកិច្ចវសេន វុត្តំ។

ឋត្វាតិ ឯត្ថ គច្ឆន្តោបិ បរិស្សយាភាវំ ឱលោកេតុំ លភតិយេវាតិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៥៨២) លិខិតំ។ យថា វាសូបគតស្ស អន្តរឃរេ កាយំ វិវរិត្វា និសីទិតុំ វដ្ដតិ, តថា តស្ស សន្តិកេ គន្តុកាមស្សបិ កាយពន្ធនំ អពន្ធិត្វា សង្ឃាដឹ អបារុបិត្វា គាមប្បវេសនមនារោចេត្វា យថាកាមំ គន្តុំ វដ្ដតិ។ តស្មា អទ្ធានមគ្គគមនកាលេ ឯកោ ភិក្ខុ គាមប្បវេសនវត្តំ បូរេត្វា គាមំ បវិសិត្វា ឯកំ អាវសថំ បុរតោវ ឋិតំ បត្វា បរិក្ខារំ ឋបេត្វា វាសូបគតោ ចេ ហោតិ, ឥតរេហិ តស្ស សន្តិកំ យថាសុខំ គន្តុំ វដ្ដតិ។ កោ បន វាទោ ចតូហបញ្ចាហំ វាសមធិដ្ឋាយ វសិតភិក្ខូនំ សន្តិកំ គន្តុញ្ច វាសូបគតានំ សន្តិកំ គន្តុញ្ច វដ្ដតីតិ។ ពុទ្ធបូជម្បិ យថាសុខំ គន្តុំ វដ្ដតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ អដ្ឋកថាយំ “អនាបត្តិ ការណំ បដិច្ច តហំ តហំ ឱលោកេតី”តិ។ តត្ថ **ការណំ** នាម អាមិសបូជាតិ វេទិតព្ពាតិ លិខិតំ។

ឆព្ពីសតិសារុប្បវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

យស្មា “សមតិត្តិកោ បិណ្ឌបាតោ បដិគ្គហេតព្ពោ”តិ (បាចិ. ៦០២-៦០៣) វចនំ បិណ្ឌបាតោ សមបុណ្ណោ បដិគ្គហេតព្ពោតិ ទីបេតិ, តស្មា អត្តនោ ហត្ថគតេ បត្តេ បិណ្ឌបាតោ ទិយ្យមានោ ថូបីកតោបិ ចេ ហោតិ, វដ្ដតីតិ ទីបិតោ ហោតិ។ សូបោទនវិញ្ញត្តិយំ មុខេ បក្ខិបិត្វា វិប្បដិសារេ ឧប្បន្នេ បុន ឧគ្គិរិតុកាមស្សាបិ សហសា ចេ បវិសតិ, ឯត្ថ **អសញ្ចិច្ច ភុញ្ជតិ** នាម។ វិញ្ញត្តិកតញ្ច អកតញ្ច ឯកស្មឹ ឋានេ ឋិតំ សហសា អនុបធារេត្វា គហេត្វា ភុញ្ជតិ, **អស្សតិយា ភុញ្ជតិ** នាម។

សយំ យានគតោ ហុត្វា, យថា **យានគតស្ស** ចេ;
អលំ វត្តុំ តថា នាលំ, សឆត្តោ **ឆត្តបាណិនោ**។

“សូបោទនវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ ថេយ្យសត្ថសមុដ្ឋានំ, កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទុក្ខវេទន”ន្តិ បាឋោ។

សេខិយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ភិក្ខុបាតិមោក្ខវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ភិក្ខុនីបាតិមោក្ខវណ្ណនា

បារាជិកកណ្ឌំ

អភិលាបមត្តមេវាតិ ឯត្ថ ទហរវសេន “ភន្តេ”តិ ច វុឌ្ឍវសេន “អាវុសោ”តិ ច តត្ថ ទុវិធោ អភិលាបោ, ឥធ បន វុឌ្ឍទហរានំ “អយ្យា”តិ ឯកមេវ។

កាយសំសគ្គេ វុត្តនយេនាតិ ឯត្ថ តព្ពហុលនយេន កិរិយសមុដ្ឋានតា វុត្តា។ “កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជេយ្យា”តិ អវត្វា បន “សាទិយេយ្យា”តិ វុត្តត្តា អកិរិយតោបិ សមុដ្ឋាតីតិ វេទិតព្ពំ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ ហេដ្ឋា “មនុស្សិត្ថិយា តយោ មគ្គេ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិអាទិនា (បារា. ៥៦) នយេន កិរិយសមុដ្ឋានតំ វត្វា តទនន្តរំ “ភិក្ខុបច្ចត្ថិកា មនុស្សិត្ថី ភិក្ខុស្ស សន្តិកំ អានេត្វា វច្ចមគ្គេន អង្គជាតំ អភិនិសីទេន្តិ, សោ ចេ បវេសនំ សាទិយតី”តិអាទិនា (បារា. ៥៨) នយេន អកិរិយសមុដ្ឋានស្សបិ វុត្តត្តា បឋមបារាជិកាយបិ តព្ពហុលនយេនេវ កិរិយសមុដ្ឋានតា វេទិតព្ពា។ ន ហិ បវេសនសាទិយនាទិម្ហិ កិរិយសមុដ្ឋានតា ទិស្សតិ។

អង្គជាតចលនញ្ចេត្ថ ន សារតោ ទដ្ឋព្ពំ “សោ ចេ បវេសនំ ន សាទិយតិ, បវិដ្ឋំ ន សាទិយតិ, ឋិតំ ន សាទិយតិ, ឧទ្ធរណំ សាទិយតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិ (បារា. ៥៨) ឯត្ថ ឋិតនសាទិយនេ បកតិយាបិ បរិបុណ្ណចលនត្តា។ សាទិយនបច្ចយា បដិសេវនចលនញ្ចេត្ថ ន ទិស្សតេវាតិ តព្ពហុលនយេនេវ កិរិយសមុដ្ឋានតា គហេតព្ពា។

អបិច ភិក្ខុនិយាបិ បឋមបារាជិកេ តស្ស សាទិយនស្ស សរូបេន វុត្តត្តា តទនុរូបវសេន វិភង្គនយមនោលោកេត្វា “កិរិយសមុដ្ឋាន”មិច្ចេវ វុត្តំ។ យថា ចេតេសុ តព្ពហុលនយេន កិរិយសមុដ្ឋានតា វុត្តា, តថា សុរាទីនំ អកុសលេនេវ បាតព្ពតា។ ឥតរថា “យំ អកុសលេនេវ អាបជ្ជតិ, អយំ លោកវជ្ជា, សេសា បណ្ណត្តិវជ្ជា”តិ វុត្តេ លោកវជ្ជបណ្ណត្តិវជ្ជានំ និយមលក្ខណសិទ្ធិ ហោតិ, តថា តំ អវត្វា “យស្សា សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតិ, អយំ លោកវជ្ជា, សេសា បណ្ណត្តិវជ្ជា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបារាជិកវណ្ណនា) វុត្តេ លោកវជ្ជវចនំ និរត្ថកំ សិយា វត្ថុអជាននបក្ខេបិ អកុសលេនេវ បាតព្ពត្តា។ យស្មា តត្ថ សុរាបានវីតិក្កមស្ស អកុសលចិត្តុប្បាទោ នត្ថិ, តស្មា **ខន្ធកដ្ឋកថាយំ** “មជ្ជបានេ បន ភិក្ខុនោ អជានិត្វាបិ ពីជតោ បដ្ឋាយ មជ្ជំ បិវន្តស្ស បាចិត្តិយំ។ សាមណេរោ ជានិត្វាវ បិវន្តោ សីលភេទំ អាបជ្ជតិ, ន អជានិត្វា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១០៨) វុត្តំ, ន វុត្តំ “វត្ថុអជាននបក្ខេ បាណាតិបាតាទីនំ សិទ្ធិករអកុសលចិត្តុប្បាទសទិសេ ចិត្តុប្បាទេ សតិបិ សាមណេរោ សីលភេទំ នាបជ្ជតី”តិ។ អភិនិវេសវចនំ បាណាតិបាតាទីហិ សមានគតិកត្តា សាមណេរានំ សុរាបានស្ស។ “សុរាមេរយំ មេ”តិ វត្តុំ ជានិត្វា បាតព្ពតាទិវសេន វីតិក្កមន្តស្ស អកុសលស្ស អសម្ភវោ នត្ថិ។ តេន វុត្តំ “យស្សា សចិត្តកបក្ខេ”តិអាទិ។

កិញ្ចេត្ថ – យុត្តិវចនេន អរហន្តានំ អប្បវិសនតោ សចិត្តកាចិត្តកបក្ខេសុ អកុសលនិយមោតិ ចេ? ន, ធម្មតាវសេន សេក្ខានម្បិ អប្បវិសនតោ។ អចិត្តកបក្ខេ អកុសលនិយមាភាវទស្សនត្ថំ សុបន្តស្ស មុខេ បក្ខិត្តជលពិន្ទុមិវ សុរាពិន្ទុអាទយោ ឧទាហរិតព្ពា។ តព្ពហុលនយេន ហិ អត្ថេ គហិតេ បុព្ពេនាបរំ អដ្ឋកថាយ សមេតិ សទ្ទី បាឡិយា ចាតិ។ អាចរិយាបិ សុរាបានេ អកុសលនិយមាភាវមេវ វទន្តិ។ ឯកច្ចេ បន កិរិយសមុដ្ឋានតា បនស្ស តព្ពហុលនយមេវ, ន បឋមបារាជិកេ។ កថំ? កាយសំសគ្គសិក្ខាបទំ បឋមបារាជិកសមុដ្ឋានំ។ ឯត្ថ ភិក្ខុស្ស ច ភិក្ខុនិយា ច កាយសំសគ្គភាវេ សតិ ភិក្ខុនី កាយង្គំ អចោបយមានាបិ ចិត្តេនេវ អធិវាសេតិ, អាបជ្ជតិ, ន ឯវំ ភិក្ខុ។ ភិក្ខុ បន ចោបយមានោវ អាបជ្ជតិ, ឯវមេវ បឋមបារាជិកេបិ ចោបនេ សតិ ឯវ អាបជ្ជតិ, នាសតិ។ **បវេសនំ សាទិយតី**តិ ឯត្ថ បវេសនសាទិយនំ នាម សេវនចិត្តុប្បាទនំ, មគ្គេន វា មគ្គប្បដិបន្នម្បិ ឥច្ឆន្តិ។ តស្សាបិ កាយចលនំ ឯកន្តំ អត្ថិ ឯវ។ ឯវំ សន្តេបិ វីមំសិត្វា គហេតព្ពន្តិ វទន្តីតិ លិខិតំ

បារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សង្ឃាទិសេសកណ្ឌំ

១. ឧស្សយវាទិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា

ភិក្ខុនីនំ សង្ឃាទិសេសំ បត្វា វុដ្ឋានវិធយោ សន្ទស្សនត្ថំ “**អយំ ភិក្ខុនី...បេ.... អាបន្នា**”តិ បុគ្គលនិយមំ កត្វា បារាជិកតោ អធិប្បាយន្តិ “**និស្សារណីយំ សង្ឃាទិសេស**”ន្តិ អាបត្តិនាមគ្គហណញ្ច កតំ។ “**សមុដ្ឋានាទីនិ បឋមកឋិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយមេវា**”តិ បាឋោ។

ឧស្សយវាទិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ចោរិវុដ្ឋាបិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា

កត្ថចិ អគន្ត្វា និសិន្នដ្ឋានេ ឯវ និសីទិត្វា ករោន្តិយា **វាចាចិត្តតោ**, ខណ្ឌសីមាទិគតាយ **កាយវាចាចិត្តតោ**។

ចោរិវុដ្ឋាបិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ឯកគាមន្តរគមនសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**អាភោគំ វិនា**”តិ វុត្តត្តា អាភោគេ សតិ អនាបត្តិ, ឥមស្មិំ បន សិក្ខាបទេ **សមន្តបាសាទិកាយំ** ឧបចារាតិក្កមេ អាបត្តិ វុត្តា, ឥធ ឱក្កមេ។ ទ្វីសុបិ វុត្តំ អត្ថតោ ឯកមេវ គាមន្តរគមនសង្ឃាទិសេសំ ឧបចារស្ស សន្ទាយ វុត្តត្តា។ គណម្ហា ឱហីយនស្ស វិរោធោ។ “អរញ្ញេ”តិ ឥទំ អត្ថវសេន វុត្តំ, គាមន្តរេបិ ហោតិ ឯវ។

សិក្ខាបទា ពុទ្ធវរេន វណ្ណិតាតិ គាថាយ វសេន, អដ្ឋកថាយម្បិ គាមន្តរបរិយាបន្នំ នទិបារន្តិ វុត្តំ។

ឯកគាមន្តរគមនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

“**ឆាទនបច្ចយា បន ទុក្កដំ អាបជ្ជតី**”តិ ឥទំ –

> “អាបជ្ជតិ គរុកំ សាវសេសំ;
> ឆាទេតិ អនាទរិយំ បដិច្ច;
> ន ភិក្ខុនី នោ ច ផុសេយ្យ វជ្ជំ;
> បញ្ហាមេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា”តិ។ (បរិ. ៤៨១) –

ឥមាយ វិរុជ្ឈតិ។ តស្មា បមាទលេខា វិយ ទិស្សតីតិ គវេសិតព្ពោ ឯត្ថ អត្ថោ។ ភិក្ខូនំ មាតិកដ្ឋកថាយំ “បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបតោ, អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. និគមនវណ្ណនា) វុត្តំ, ឥធ បន “**គាមូបចារតោ ច ភិក្ខូនំ វិហារូបចារតោ ច ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្រ ភិក្ខូនំ វុត្តប្បការប្បទេសំ អតិក្កមិត្វា គាមេបិ តំ កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ, ភិក្ខុនីនំ បន គាមេ ន វដ្ដតិ។ តស្មា ឯវំ វុត្តន្តិ ឯកេ។ អបរេ បន ភិក្ខូនម្បិ គាមេ ន វដ្ដតិ។ ភិក្ខុវិហារោ នាម បុព្ពេ ឯវ គាមូបចារំ អតិក្កមិត្វា ឋិតោ, តស្មា គាមំ អវត្វា វិហារូបចារមេវ ហេដ្ឋា វុត្តំ។ ភិក្ខុនីនំ វិហារោ គាមេ ឯវ វដ្ដតិ, ន ពហិ, តស្មា គាមូបចារញ្ច វិហារូបចារញ្ច ឧភយមេវេត្ថ ទស្សិតំ។ តស្មា ឧភយត្ថាបិ អត្ថតោ នានាត្តំ នត្ថីតិ វទន្តិ។ យំ យុជ្ជតិ, តំ គហេតព្ពំ។

សង្ឃាទិសេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និស្សគ្គិយកណ្ឌំ

ទុតិយេ ឥធ ភាជាបិតាយ លទ្ធចីវរំ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, តំ វិនយកម្មំ កត្វាបិ អត្តនា ន លព្ភតិ។

តតិយេ “**សមុដ្ឋានាទីនិ អទិន្នាទានសទិសានិ, ឥទំ បន ទុក្ខវេទន**”ន្តិ បាឋោ។

ចតុត្ថេ បឋមំ វិញ្ញត្តំ អលភិត្វា អញ្ញំ តតោ ឩនតរម្បិ លភេយ្យ, និស្សគ្គិយមេវ អង្គសម្បត្តិតោ។

និស្សគ្គិយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បាចិត្តិយកណ្ឌំ

១. បឋមវគ្គវណ្ណនា

បឋមេ ហរិតបត្តវណ្ណោ **ហរិតកោ។ ចាបលសុណំ** អមិញ្ជកោ។ អង្កុរមត្តមេវ ហិ តស្ស ហោតិ។ **បលណ្ឌុកា**ទយោ សភាវេនេវ វដ្តន្តិ។ **សូបសម្បាកាទី** វិនាបិ អន្តមសោ យាគុភត្តេបិ បក្ខិបិតុំ វដ្តតីតិ លិខិតំ, “ភិក្ខុនិយាបិ គិលានាយ បុរេភត្តមេវ លសុណំ កប្បតិ, ន អគិលានាយា”តិ អភយគិរីនំ ឧគ្គហោតិ។

ទុតិយេ អាពាធបច្ចយា ភិក្ខុនិសង្ឃំ អាបុច្ឆិត្វា សំហរាបេតុំ វដ្តតិ, ភិក្ខុស្ស ឯត្ថ ច លសុណេ ច ទុក្កដំ។

សត្តមេ “**សមុដ្ឋានាទីនិ អទ្ធានមគ្គសិក្ខាបទសទិសានី**”តិ បាឋោ។

នវមេ **កុដ្ដោ** នាម ឃរកុដ្ដោ។ **បាការោ** នាម បរិក្ខេបបាការោ។

ឆឌ្ឌិតខេត្តេតិ បុរាណខេត្តេ។ សង្ឃសន្តកេ ភិក្ខុស្ស ឆឌ្ឌេតុំ វដ្តតិ សង្ឃបរិយាបន្នត្តា។ ភិក្ខុនីនម្បិ សង្ឃសន្តកេ ភិក្ខុសង្ឃសន្តកេ វុត្តនយេនេវ វដ្តតិ។ ឯវំ សន្តេបិ សារុប្បវសេន កាតព្ពន្តិ លិខិតំ។

ទសមេ “**សយំ តានិ វត្ថូនិ ករោន្តិយា**”តិអាទិ ឥធ សិក្ខាបទេ នត្ថិ។ កស្មា? ឯឡកលោមសមុដ្ឋានត្តា។ យទិ ឯវំ កស្មា វុត្តន្តិ ចេ? សុត្តានុលោមមហាបទេសតោ។ យទិ នច្ចាទីនិ បស្សិតុំ វា សុណិតុំ វា ន លភតិ, បគេវ អត្តនា កាតុន្តិ នយតោ លព្ភមានត្តា វុត្តំ។ ឥតរថា មហាបទេសា និរត្ថកា សិយុំ។ “ឯវំ អញ្ញត្ថបិ នយោ នេតព្ពោ។ សមុដ្ឋានម្បិ ឥធ វុត្តមេវ អគ្គហេត្វា ឆសមុដ្ឋានវសេន គហេតព្ព”ន្តិ អាចរិយា។ ឥធ វុត្តំ សមុដ្ឋានំ នាម មូលភូតស្ស អន្តរា វុត្តាបត្តិយា, តស្មា ឯឡកលោមសមុដ្ឋានមេវាតិ អបរេ។ **អារាមេ ឋត្វា**តិ ន កេវលំ ឋត្វា, តតោ គន្ត្វា បន សព្ពិរិយាបថេហិបិ លភតិ។ **អារាមេ ឋិតា**តិ បន អារាមបរិយាបន្នាតិ អត្ថោ។ ឥតរថា និសិន្នាបិ ន លភេយ្យាតិ។

បឋមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គវណ្ណនា

បញ្ចមេ **ឧបចារោ** ទ្វាទសហត្ថោ។ “**សមុដ្ឋានាទីនិ កឋិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ**”ន្តិ បាឋោ។

សត្តមេ **ធុវបញ្ញត្តេ**តិ ភិក្ខុនីនំ អត្ថាយ។ **កុលានី**តិ កុលឃរានិ។

ទុតិយវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. តតិយវគ្គវណ្ណនា

ចតុត្ថេ សង្ឃាដិអាទិវសេន អធិដ្ឋិតានំ **សង្ឃាដិចារំ**។

បញ្ចមេ “**ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ**”ន្តិ បាឋោ។

ឆដ្ឋេ **អញ្ញស្មិំ បរិក្ខារេ ទុក្កដ**ន្តិ ថាលកាទីនំ វា សប្បិតេលាទីនំ វា អញ្ញតរស្មិំ។

តតិយវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ចតុត្ថវគ្គវណ្ណនា

ឆដ្ឋេ សំសដ្ឋវិហារសិក្ខាបទេ “**សេសមេត្ថ បឋមអរិដ្ឋសិក្ខាបទេ វុត្តវិនិច្ឆយសទិសមេវា**”តិ បាឋោ។

ចតុត្ថវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. បញ្ចមវគ្គវណ្ណនា

“ចិត្តាគារំ នាម យត្ថ កត្ថចិ មនុស្សានំ កីឡិតុំ រមិតុំ កតំ ហោតី”តិអាទិនា (បាចិ. ៩៧៩) បាឡិយំ វុត្តត្តា ចិត្តាគារាទីនិ សព្ពេសំ អត្ថាយ កតានិ, ន រញ្ញោ ឯវ។

សត្តមេ ឯតេន និស្សជ្ជិតុំ កប្បិយំ វុត្តំ។ “និស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ជតី”តិ (បាចិ. ១០០៧) បាឡិ ច អត្ថិ។ **“សមុដ្ឋានាទីនិ កឋិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ”**ន្តិ បាឋោ។ អដ្ឋមេបិ ឯសោវ បាឋោ។

បញ្ចមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ឆដ្ឋវគ្គវណ្ណនា

ទសមេ **“សមុដ្ឋានាទីនិ កឋិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ”**ន្តិ បាឋោ។

ឆដ្ឋវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. អដ្ឋមវគ្គវណ្ណនា

បឋមទុតិយតតិយេសុ **“គិហិគតា”តិ វា “កុមារិភូតា”តិ វា ន វត្តព្ពា**។ វទន្តិ ចេ, កម្មំ កុប្បតិ។

ឯកាទសមេ **ឆន្ទំ អវិស្សជ្ជេត្វា**តិ “យថាសុខ”ន្តិ អវត្វា។ ឯត្ថ បន អយំ វិនិច្ឆយោ – “បារិវាសិកឆន្ទទានេនា”តិ ឥទំ ឧទ្ធរិត្វា “វុដ្ឋិតាយ បរិសាយា”តិ (បាចិ. ១១៦៨) បទភាជនំ វុត្តំ។ ឯតស្ស បន **សមន្តបាសាទិកាយំ** “វុដ្ឋិតាយ បរិសាយាតិ ឆន្ទំ វិស្សជ្ជេត្វា កាយេន វា វាចាយ វា ឆន្ទវិស្សជ្ជនមត្តេន វា វុដ្ឋិតាយា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦៧) វុត្តំ។ ឥជ ឆន្ទស្ស បន អវិស្សដ្ឋត្តា កម្មំ កាតុំ វដ្តតីតិ វុត្តំ។ តស្មា ឆន្ទំ អវិស្សជ្ជេត្វាវ ទ្វាទសហត្ថបាសេ វិហរិត្វា បុន សន្និបាតករណញ្ច វដ្តតីតិ លិខិតំ។

អដ្ឋមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. នវមវគ្គវណ្ណនា

តតិយេ **“សេសំ វុត្តនយេន វេទិតព្ពំ, ឥទំ បន អកុសលចិត្ត”**ន្តិ បាឋោ។

ចតុត្ថេ **វុត្តនយេនា**តិ តតិយេ វុត្តនយេន។

ឯកាទសមេ **“សមុដ្ឋានាទីនិ កឋិនសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ”**ន្តិ បាឋោ។

ទ្វាទសមេ **“សមុដ្ឋានាទីនិ បទសោធម្មសទិសានិ, ឥទំ បន កិរិយាកិរិយ”**ន្តិ បាឋោ។

តេរសមេ “សំកច្ចិកំ នាម អធក្ខកំ ឧព្ភនាភិ, តស្សា បដិច្ឆាទនត្ថាយា”តិ (បាចិ. ១២២៦) បាឡិយំ វុត្តត្តា ឥធាបិ **“អធក្ខកឧព្ភនាភិសង្ខាតស្ស សរីរស្ស បដិច្ឆាទនត្ថ”**ន្តិ បាឋោ។ អបរិក្ខេបេ អាបត្តិបរិច្ឆេទំ សមន្តបាសាទិកវសេន អគ្គហេត្វា ឥធ វុត្តនយេន គហេតព្ពន្តិ លិខិតំ។

នវមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សុទ្ធបាចិត្តិយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សមុដ្ឋានវិនិច្ឆយវណ្ណនា

សមុដ្ឋានានំ វិនិច្ឆយេ បន គិរគ្គសមជ្ជាទីនិ “អចិត្តកានិ លោកវជ្ជានី”តិ វុត្តត្តា “នច្ច”ន្តិ វា “គន្ធ”ន្តិ វា អជានិត្វាបិ ទស្សនេន, វិលិម្បនេន វា អាបជ្ជនតោ វត្ថុអជាននចិត្តេន **អចិត្តកានិ**។ “នច្ច”ន្តិ វា “គន្ធ”ន្តិ វា ជានិត្វា បស្សន្តិយា, វិលិម្បន្តិយា វា អកុសលត្តា ឯវ **លោកវជ្ជានិ**។ ចោរិវុដ្ឋាបនាទីនិ **“ចោរី”**តិអាទិនា វត្ថុំ ជានិ

ត្វា ករណេយេវ អាបជ្ជនត្តា **សចិត្តកានិ**។ ឧបសម្បទាទីនំ ឯកន្តាកុសលចិត្តេនេវ អកត្តព្ពត្តា **បណ្ណត្តិវជ្ជានិ**។ “ឥធ សចិត្តកាចិត្តកតា បណ្ណត្តិជាននាជាននតាយ អគ្គហេត្វា វត្ថុជាននាជាននតាយ គហេតព្ពា”ន្តិ លិខិតំ។ អធិប្បេតត្តា សង្ខេបតោ ទស្សនាការោ –

អចិត្តកត្តំ ទ្វិធា មតំ, វត្ថុបណ្ណត្តិអញ្ញាណា;
វុត្តំ ញាណំ ទ្វិធា ឥធ, សកនាមេន អញ្ញាតំ។

បរនាមញ្ច ជាននំ, វត្ថុស្សេវកំ ពលក្ការេ;
ឯកធា សមចារិកេ, តស្មិំ តប្បដិពន្ធោតិ។

បរនាមេន ជាននំ, ទ្វិធា មុត្តាទិកេ ឯកំ;
ឯកំ លោមាទិកេ មតន្តិ, អយំ ភេទោ វេទិតព្ពោ។

សេសមេត្ថ ឧត្តានំ, អនុត្តានត្ថេ វុត្តវិនិច្ឆយត្តា ន ឧទ្ធដន្តិ;

សមុដ្ឋានវិនិច្ឆយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ភិក្ខុនីបាតិមោក្ខវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

កង្ខាវិតរណីបុរាណដីកា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

កង្ខាវិតរណី-អភិនវដីកា

គន្ថារម្ភកថា

តិលោកតិលកំ ពុទ្ធំ, វន្ទេ សុទ្ធគុណាករំ;
ករុណាសីតលីភូត-ហទយំ មហិតោទយំ។

តេនាបិ ធម្មរាជេន, លោកេកាចរិយេន យោ;
បូជិតោ តញ្ច សទ្ធម្មំ, វន្ទេ គម្ភីរមុត្តមំ។

មុនិន្ទចន្ទសទ្ធម្ម-រំសីហិ វិមលេហិ យោ;
ពោធិតោហំ សទា វន្ទេ, តំ សង្ឃំ កុមុទាករំ។

វិនយេ នយគម្ភីរេ, សព្ពថា បារទស្សិនា;
វាទិនា ទុត្តរាគាធ-សព្ពសត្ថមហណ្ណវេ។

យា កតា **ពុទ្ធឃោសេន**, ថេរេន ថិរចេតសា;
កង្ខាវិតរណី នាម, មាតិកដ្ឋកថា សុភា។

ថិរានេកគុណោឃេន, ថេរេន វិនយញ្ញុនា;
កល្យាណាចារយុត្តេន, ធីមតា មុនិសូនុនា;
វិនយដ្ឋិតិកាមេន, **សុមេធេនា**ភិយាចិតោ។

តមហំ វណ្ណយិស្សាមិ, សុវិសុទ្ធមនាកុលំ;
សាធវោ តំ និសាមេថ, សក្កច្ចំ មម ភាសតោតិ។

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា

សព្ពកុសលធម្មប្បមុខស្ស វិបុលោឡារគុណវិសេសាវហស្ស បរមគម្ភីរស្ស បាតិមោក្ខស្ស អត្ថសំវណ្ណនំ កត្តុកាមោយមាចរិយោ បឋមំ តាវ **"ពុទ្ធំ ធម្ម"**ន្តិអាទិនា រតនត្តយប្បណាមករណេន អត្តនោ ចិត្តសន្តានំ បុនាតិ។ វិសុទ្ធចិត្តសន្តាននិស្សយា ហិ បញ្ញា តិក្ខវិសទភាវប្បត្តិយា យថាធិប្បេតសំវណ្ណនាយ បរិយោសានគមនសមត្ថា ហោតីតិ ។ អបិច រតនត្តយប្បណាមេន វិធុតសព្ពកិព្ពិសេ ចិត្តសន្តានេ ភវន្តរូបចិតានិបិ អន្តរាយិកកម្មានិ បច្ចយវេកល្លតោ យថាធិប្បេតាយ អត្ថសំវណ្ណនាយ នាលមន្តរាយករណាយាតិបិ អាចរិយស្ស រតនត្តយវន្ទនា។

តត្ថ **ពុទ្ធ**សទ្ទស្ស តាវ "ពុជ្ឈិតា សច្ចានីតិ ពុទ្ធោ, ពោធេតា បជាយាតិ ពុទ្ធោ"តិអាទិនា (មហានិ. ១៩២; ចូឡនិ. បារាយនត្ថុតិគាថានិទ្ទេស ៩៧; បដិ. ម. ១.១៦២) និទ្ទេសនយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ អថ វា សវាសនាយ អញ្ញាណនិទ្ទាយ អច្ចន្តវិគមតោ, ពុទ្ធិយា វា វិកសិតភាវតោ ពុទ្ធវាតិ **ពុទ្ធោ** ជាគរណវិកសនត្ថវសេន។ អថ វា កស្សចិបិ ញេយ្យធម្មស្ស អនវពុទ្ធស្ស អភាវេន, ញេយ្យវិសេសស្ស ច កម្មភាវេន អគ្គហណតោ កម្មវចនិច្ឆាយ អភាវេន អវគមនត្ថវសេនេវ កត្តុនិទ្ទេសោ លព្ភតីតិ ពុទ្ធវាតិ **ពុទ្ធោ** យថា "ទិក្ខិតោ ន ទទាតី"តិ។ អត្ថតោ បន បារមិតាបរិភាវិតេន សយម្ភុញាណេន សហវាសនាយ វិគតវិទ្ធស្តនិរវសេសុបក្កិលេសោ មហាករុណាសព្ពញ្ញុតញ្ញាណាទិអបរិមេយ្យគុណគណាធារោ ខន្ធសន្តានោ ពុទ្ធោ។ យថាហ –

> "ពុទ្ធោតិ យោ សោ ភគវា សយម្ភូ អនាចរិយកោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ, ពលេសុ ច វសីភាវ"ន្តិ (មហានិ. ១៩២; ចូឡនិ. បារាយនត្ថុតិគាថានិទ្ទេស ៩៧; បដិ. ម. ១.១៦១),

តំ ពុទ្ធំ។

ធារេតីតិ **ធម្មោ**។ អយញ្ហិ យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមានេ អបាយទុក្ខេ, សំសារទុក្ខេ ច អបតមានេ ធារេតីតិ, តន្និព្ពត្តកកិលេសវិទ្ធំសនញ្ចេត្ថ ធារណំ។ ឯវញ្ច កត្វា អរិយមគ្គោ, តស្ស តទត្ថសិទ្ធិហេតុតាយ និព្ពានញ្ចាតិ ឧភយមេវ និប្បរិយាយតោ ធារេតិ។ អរិយផលញ្ច បន តំសមុច្ឆិន្នកិលេសបដិប្បស្សម្ភនេន តទនុកូលតាយ, បរិយត្តិធម្មោ ច តទធិគមហេតុតាយាតិ ឧភយម្បិ បរិយាយតោ ធារេតីតិ វេទិតព្ពំ, តំ ធម្មំ។ ច-សទ្ទោ សមុច្ចយត្ថោ។ តេន យថាវុត្តំ ពុទ្ធំ, តមពញ្ច ធម្មំ វន្ទិត្វាតិ ពុទ្ធរតនេន សហ វន្ទនកិរិយាយ ធម្មរតនំ សមុច្ចិនោតិ។

ន កេវលំ តទំ ទ្វយមេវាតិ អាហ **"សង្ឃញ្ចា"**តិ។ អរិយេន ទិដ្ឋិសីលសាមញ្ញេន សំហតោ យដិតោតិ **សង្ឃោ**, អដ្ឋអរិយបុគ្គលសមូហោ។ តេហិ តេហិ វា មគ្គផលេហិ កិលេសទរថានំ សមុច្ឆេទបដិប្បស្សម្ភនវសេន សម្មទេវ ឃាតិតត្តា **សង្ឃោ**, បោថុជ្ជនិកសង្ឃស្សាបិ បុព្ពភាគប្បដិបទាយ ឋិតត្តា បុរិមចេតនាយ វិយ ទានេ ឯត្ថេវ សង្គហោ ទដ្ឋព្ពោ។ សោបិ ហិ កិញ្ចាបិ អរិយេន ទិដ្ឋិសីលសាមញ្ញេន អសំហតោ, និយ្យានិកបក្ខិយេន បន បោថុជ្ជនិកេន សំហតត្តា ទក្ខិណេយ្យបណិបាតារហោ **សង្ឃោ**យេវាតិ, តំ សង្ឃំ។ **ច**-សទ្ទស្សត្ថោ ឯត្ថាបិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

កីវិសិដ្ឋំ ពុទ្ធំ, ធម្មំ, សង្ឃញ្ចាតិ អាហ **"វន្ទនាមានបូជាសក្ការភាជន"**ន្តិ។ តទេតញ្ច វិសេសនំ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ "វន្ទនាមានបូជាសក្ការភាជនំ។ ពុទ្ធំ...បេ.... វន្ទនាមានបូជាសក្ការភាជនំ សង្ឃញ្ចា"តិ។ តត្ថ សទេវកេន លោកេន អរហតាទីហិ គុណេហិ សេដ្ឋភាវេន ករិយមានោ បណាមោ **វន្ទនា**, សម្មានោ **មានោ**, គន្ធបុប្ផាទីហិ ឧបហារោ **បូជា**, អភិសង្ខតបច្ចយទានំ **សក្ការោ**, វន្ទនា ច មានោ ច បូជា ច សក្ការោ ច **វន្ទនាមានបូជាសក្ការា**, តេសំ មហប្ផលភាវករណេន ភាជនត្តា អាធារត្តា **វន្ទនាមានបូជាសក្ការភាជនំ**។ តមិនា រតនត្តយស្ស អរហតាទីហិ គុណេហិ អសមភាវំ ទស្សេតិ។ តន្ទស្សនម្បិ តក្កតស្ស និបច្ចការស្ស សសន្តានបវនាទិវសេន យថាធិប្បេតាយ អត្ថសំវណ្ណនាយ និប្ផាទនសមត្ថភាវទីបនត្ថន្តិ វេទិតព្ពំ។

វិប្បសន្នេន ចេតសា វន្ទិត្វាតិ អរហតាទិអនេកប្បការគុណវិសេសានុស្សរណវសេន វិវិធេន, វិសេសេន វា បសន្នេន មនសា សទ្ធឹ កាយវាចាហិ ករណភូតាហិ អភិវន្ទិយាតិ អត្ថោ, តីហិ ទ្វារេហិ នមស្សិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តិវិធា ចាយំ វន្ទនា កាយវចីមនោវន្ទនានំ វសេន។ តត្ថ ពុទ្ធាទិគុណារម្មណា កាមាវចរកុសលកិរិយានំ អញ្ញតរចេតនា កាយវចីវិញ្ញត្តិយោ សមុដ្ឋាបេត្វា កាយវចីទ្វារវសេន ឧប្បន្នា **កាយវចីវន្ទនា**តិ វុច្ចតិ, ឧភយវិញ្ញត្តិយោ បន អសមុដ្ឋាបេត្វា មនោទ្វារវសេន ឧប្បន្នា **មនោវន្ទនា**តិ។ តមស្ស បទស្ស "វណ្ណនំ វណ្ណយិស្សាមី"តិ តមិនា សម្ពន្ធោ។

ឯវំ រតនត្តយស្ស បណាមំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អត្តនោ និស្សយភូតានំ អដ្ឋកថាចរិយានញ្ច បណាមំ ទស្សេន្តោ “**ថេរវំសប្បទីបាន**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ កតញ្ជលី បុព្ពាចរិយសីហានំ នមោ កត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ កតោ អញ្ជលិ ករបុដោ ឯតេនាតិ **កតញ្ជលី**។ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថញ្ចេត្ថ ទីឃោ , កតញ្ជលី ហុត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បុព្ពាចរិយា** បោរាណដ្ឋកថាការា តម្ពបណ្ណិយា មហាថេរា, តេ ឯវ បរិស្សយសហនតោ, បដិបក្ខភូតកិលេសហននតោ, បរវាទិមិគេហិ អបធំសនីយតោ ច សីហសទិសត្តា **សីហា**តិ **បុព្ពាចរិយសីហា**, តេសំ បុព្ពាចរិយសីហានំ។ កីទិសា តេ បុព្ពាចរិយសីហា, យេសំ តយា នមោ ករិយតីតិ អាហ “**ថេរវំសប្បទីបាន**”ន្តិអាទិ។ តត្ថ **ថេរវំសប្បទីបាន**ន្តិ ថិរេហិ សីលក្ខន្ធាទីហិ សមន្នាគតាតិ **ថេរា**, មហាកស្សបាទយោ, តេសំ វំសោ អន្វយោតិ **ថេរវំសោ**។ ឯតេន ភិន្នលទ្ធិកានំ សត្តរសភេទានំ មហាសង្ឃិកាទីនំ វំសំ បដិក្ខិបតិ, ថេរវំសបរិយាបន្នា ហុត្វា បន អាគមាធិគមសម្បន្នត្តា បញ្ញាបជ្ជោតេន តស្ស ថេរវំសស្ស ទីបនតោ **ថេរវំសប្បទីបា**, បុព្ពាចរិយសីហា, តេសំ ថេរវំសប្បទីបានំ។ អសំហីរត្តា **ថិរានំ**។ **វិនយក្កមេ**តិ អារម្ភានុរូបវចនមេតំ, តេ បន សុត្តាភិធម្មេសុបិ ថិរា ឯវ។

ឯវំ អដ្ឋកថាចរិយានម្បិ បណាមំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សំវណ្ណេតព្ពធម្មវិសេសស្ស អភិធានាទិសំសំ, ទេសកសម្បត្តិយោ ច ទស្សេន្តោ “**បាមោក្ខ**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ មហេសិនា យំ បាតិមោក្ខំ បកាសិតន្តិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **មហេសិនា**តិ មហន្តេ សីលាទិកេ បញ្ច ធម្មក្ខន្ធេ ឯសី គវេសីតិ **មហេសិ**។ មហន្តេហិ ឯសិតោតិ វា បុថុជ្ជនសេខាសេខឥសីហិ វិសិដ្ឋត្តា មហន្តោ ឥសីតិ វា **មហេសិ**, សម្មាសម្ពុទ្ធោ, តេន មហេសិនា។ **បាតិមោក្ខ**ន្តិ សត្តាបត្តិក្ខន្ធសំវរភូតំ សិក្ខាបទសីលំ, តទ្ទីបនតោ ឧភតោវិភង្គសុត្តសង្ខាតំ គន្ថបាតិមោក្ខមេវ វា។ កិម្ភូតន្តិ អាហ “**បាមោក្ខ**”ន្តិអាទិ។ បមុខេ សាធូតិ បមោក្ខំ, បមោក្ខមេវ **បាមោក្ខំ**, វជ្ជបដិបក្ខត្តា អនវជ្ជានំ សមាធិបញ្ញាសង្ខាតានំ បរិត្តមហគ្គតលោកុត្តរានំ កុសលានំ ធម្មានំ អាទិ បតិដ្ឋាភូតន្តិ អត្ថោ។ “សីលេ បតិដ្ឋាយ នរោ សបញ្ញោ, ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវយ”ន្តិ (សំ. និ. ១.២៣, ១៩២; បេដកោ. ២២; មិ. ប. ២.១.៩) ហិ វុត្តំ។ មុខមិវាតិ **មុខំ**, ទ្វារំ។ យថា ហិ សត្តានំ ខជ្ជភោជ្ជលេយ្យបេយ្យវសេន ចតុព្ពិធោបិ អាហារោ មុខេន បវិសិត្វា អង្គបច្ចង្គានិ ផរតិ, ឯវំ យោគិនោបិ ចាតុភូមកកុសលំ សីលមុខេន បវិសិត្វា អត្ថសិទ្ធិំ សម្បាទេតិ។ តេន វុត្តំ “មុខមិវាតិ មុខ”ន្តិ។ អថ វា **មុខំ** ទ្វារំ **មោក្ខប្បវេសាយ** និព្ពានសច្ឆិកិរិយាយាតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហិ –

> “អវិប្បដិសារត្ថានិ ខោ, អានន្ទ, កុសលានិ សីលានី”តិ (អ. និ. ១១.១)។

តថា –

> “អវិប្បដិសារោ បាមោជ្ជត្ថាយ, បាមោជ្ជំ បីតត្ថាយ, បីតិ បស្សទ្ធត្ថាយ, បស្សទ្ធិ សុខត្ថាយ, សុខំ សមាធត្ថាយ, សមាធិ យថាភូតញាណទស្សនត្ថាយ, យថាភូតញាណទស្សនំ និព្ពិទត្ថាយ, និព្ពិទា វិរាគត្ថាយ, វិរាគោ វិមុត្តត្ថាយ, វិមុត្តិ វិមុត្តិញាណទស្សនត្ថាយ, វិមុត្តិញាណទស្សនំ អនុបាទាបរិនិព្ពានត្ថាយា”តិ (បរិ. ៣៦៦) ច។

ឯវំ សំវណ្ណេតព្ពធម្មស្ស អភិធានាទីនិ ទស្សេត្វា ឥទានិ សំវណ្ណនាយ និមិត្តំ ទស្សេតុំ “**សូរតេនា**”តិអាទិនា ចតុត្ថគាថមាហ។ តត្ថ **សូរតេនា**តិ សោភនេ រតោតិ សូរតោ ឧ-ការស្ស ទីឃំ កត្វា, តេន សូរតេន, សោភនេ កាយិកវាចសិកកម្មេ រតេនាតិ អត្ថោ, វិនីតេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **និវាតេនា**តិ នីចវុត្តិនា។ **សុចិសល្លេខវុត្តិនា**តិ សុចិភូតា កិលេសសល្លិខនសមត្ថា វុត្តិ បដិបត្តិ ឯតស្សាតិ សុចិសល្លេខវុត្តិ, តេន សុចិសល្លេខវុត្តិនា, បរិសុទ្ធាយ អប្បិច្ឆវុត្តិយា សមន្នាគតេនាតិ អត្ថោ។ **វិនយាចារយុត្តេនា**តិ វារិត្តចារិត្តសីលសម្បន្នេន។ អថ វា **វិនយោ**តិ ចេត្ថ បាតិមោក្ខសំវរាទិភេទោ សំវរវិនយោ។ **អាចារោ**តិ អាចារគោចរនិទ្ទេសេ អាគតសមណសារុប្បាចារោ ។ **សោណត្ថេរេនា**តិ ឯត្ថ **សោណោ**តិ តស្ស នាមំ។ ថិរេហិ សីលក្ខន្ធាទីហិ សមន្នាគតត្តា **ថេរោ**។ **យាចិតោ**តិ អភិយាចិតោ។ ថេរោ ហិ បាតិមោក្ខស្ស គម្ភីរតាយ ទុរវគាហតំ, អាចរិយស្ស ច តំសំវណ្ណនាយ សាមត្ថិយំ ញត្វា “បាតិមោក្ខស្ស តយា អត្ថសំវណ្ណនា កាតព្ពា។ ឯវញ្ហិ សាសនស្ស សុចិរដ្ឋិតិកតា ហោតី”តិ សាទិសំសគារវេន យាចនំ អកាសិ។ តទស្ស យាចនំ អត្តនោ សំវណ្ណនាយ និទានភូតំ ទស្សេន្តោ “**យាចិតោ**”តិ អាហ។

ឯត្ថ ច “សូរតេនា”តិ ឥមិនាស្ស សោរច្ចំ វុច្ចតិ។ “និវាតេនា”តិ ឥមិនា នីចមនតា និវាតវុត្តិតា, យាយ និវាតវុត្តិតាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ និហតមានោ, និហតទប្បោ, បាទបុញ្ឆនចោឡកសមោ, ភិន្នវិសាណូសភសមោ, ឧទ្ធដទាឋសប្បសមោ ច ហុត្វា សណ្ហោ សខិលោ សុខសម្ភាសោ ហោតិ។ “សុចិសល្លេខវុត្តិនា”តិ ឥមិនា ឥន្ទ្រិយសំវរបច្ចយសន្និស្សិតអាជីវបារិសុទ្ធិសីលំ។ “វិនយាចារយុត្តេនា”តិ ឥមិនា បាតិមោក្ខសំវរសីលំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯវមនេកគុណេហិ តស្ស អភិត្ថវនំ យថាវុត្តគុណសមន្នាគតស្ស សព្រហ្មចារិនោ អជ្ឈេសនំ ន សក្កា បដិពាហិតុន្តិ បរមគម្ភីរស្សាបិ បាតិមោក្ខស្ស អត្ថសំវណ្ណនាយំ បវត្តាតិ ទស្សនត្ថំ។ កិញ្ច –

តាទិសស្ស អជ្ឈេសនំ និស្សាយ ករិយមានា អត្ថសំវណ្ណនា តស្ស អជ្ឈេសនាធិបច្ចេន, មមញ្ច ឧស្សាហសម្បត្តិយាន ចិរេន បរិយោសានំ គច្ឆតីតិ កតន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឯវំ សំវណ្ណនាយ និមិត្តំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តស្សវនេ សោតុជនស្សាទរំ ជនេតុំ តប្បយោជនករណប្បការនិស្សយាភិធានាទឹ ទស្សេន្តោ **"តត្ថា"**តិអាទិគាថាទ្វយមាហ។ តត្ថ **តត្ថា**តិ "យំ មហេសិនា បាតិមោក្ខំ បកាសិត"ន្តិ វុត្តំ, តស្មិំ បាតិមោក្ខេ។ **សញ្ជាតកង្ខានន្តិ** បទបទត្ថវិនិច្ឆយវសេន សញ្ជាតកង្ខានំ, សមុប្បន្នសំសយានន្តិ អត្ថោ។ **កង្ខាវិតរណត្ថាយា**តិ យថាវុត្តសំសយស្ស អតិក្កមនត្ថាយ។ **តស្សា**តិ បាតិមោក្ខស្ស។ វណ្ណិយតិ អត្ថោ កថិយតិ ឯតាយាតិ **វណ្ណនា,** អដ្ឋកថា, តំ វណ្ណនំ។ តមស្ស ច "វណ្ណយិស្សាមី"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ កីភូតន្តិ អាហ **"បរិបុណ្ណវិនិច្ឆយ"**ន្តិអាទិ។ **បរិបុណ្ណវិនិច្ឆយ**ន្តិ ខន្ធកបរិវារបទភាជនាទិវសេន អសាធារណវិនិច្ឆយស្ស ច និទានាទិវសេន សត្តរសប្បភេទស្ស ច សព្ពសិក្ខាបទសាធារណវិនិច្ឆយស្ស បកាសនតោ សម្បុណ្ណវិនិច្ឆយំ។

មហាវិហារវាសីនន្តិ មហាមេឃវនុយ្យានភូមិភាគេ បតិដ្ឋិតោ វិហារោ **មហាវិហារោ,** យោ សត្ថុនោ មហាពោធិនា វិភូសិតោ, តត្ថ វសន្តិ សីលេនាតិ **មហាវិហារវាសិនោ,** តេសំ មហាវិហារវាសីនំ ។ **វាចនាមគ្គនិស្សិត**ន្តិ កថាមគ្គនិស្សិតំ, អដ្ឋកថានិស្សិតន្តិ អត្ថោ, មហាវិហារវាសីនំ សីហឡដ្ឋកថានយំ ឥធ និស្សាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វណ្ណយិស្សាមី**តិ បវត្តយិស្សាមិ។ **នាមេនា**តិ អត្តនោ គុណនាមេន។ កង្ខាវិតរន្តិ ឯតាយាតិ **កង្ខាវិតរណី,** តំ កង្ខាវិតរណឹ។ **សុភ**ន្តិ អត្ថព្យញ្ជនសម្បន្នត្តា សុន្ទរំ, សទ្ទលក្ខណសុភតោ, វិនិច្ឆយសុភតោ, វិញ្ញេយ្យសុភតោ ច សុភំ បរិសុទ្ធំ។ ឯត្ថ ច "កង្ខាវិតរណត្ថាយា"តិ ឥមិនា បយោជនំ ទស្សេតិ, បរិបុណ្ណវិនិច្ឆយ"ន្តិ ឥមិនា សំវណ្ណនាប្បការំ, "មហាវិហារវាសីនំ វាចនាមគ្គនិស្សិត"ន្តិ ឥមិនា សំវណ្ណនាយ និស្សយវិសុទ្ធឹ និកាយន្តរលទ្ធិសង្ករទោសវិវជ្ជនតោ, "វណ្ណយិស្សាមី"តិ ឥមិនា អត្តនោ អជ្ឈាសយំ ទស្សេតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **"វត្តយិស្សាមី"**តិបិ បាឋោ។

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និទានវណ្ណនា

ឯវំ រតនត្តយបណាមាទិសហិតំ សញ្ញាទិកំ ទស្សេត្វា ឥទានិ "បាតិមោក្ខស្ស វណ្ណនំ វណ្ណយិស្សាមី"តិ វុត្តត្តា បាតិមោក្ខំ តាវ វចនត្ថតោ, សរូបភេទតោ, គន្ថភេទតោ, ឧទ្ទេសវិភាគតោ, ឧទ្ទេសបរិច្ឆេទតោ ច វវត្ថបេត្វា តទុទ្ទេសក្កមេនាយំ វណ្ណនា ភវិស្សតីតិ ទស្សេតុំ **"តត្ថ បាតិមោក្ខ"**ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។

តត្ថ **តត្ថា**តិ តស្មិំ គាថាបទេ។ **បអតិមោក្ខ**ន្តិ បការតោ អតិវិយ សីលេសុ មុខភូតំ។ **អតិបមោក្ខ**ន្តិ តមេវ បទំ ឧបសគ្គព្យត្តយេន វទតិ។ អថ វា **ប អតិ មោក្ខ**ន្តិ បទច្ឆេទោ, តស្ស ឧបសគ្គព្យត្តយេនត្ថមាហ **"អតិបមោក្ខ"**ន្តិ។ ឯវំ បភេទតោ បទវណ្ណនំ កត្វា សទ្ទត្ថតោ វទតិ **"អតិសេដ្ឋំ អតិឧត្តមន្តិ អត្ថោ"**តិ។ ឯត្ថ ច សីលបាតិមោក្ខំ សព្ពគុណានំ មូលភាវតោ សេដ្ឋំ, គន្ថបាតិមោក្ខំ បន សេដ្ឋគុណសហចរណតោ សេដ្ឋន្តិ វេទិតព្ពំ។ **ឧត្តម**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **ឥតី**តិ ឯវំ។ ឥមិនា យថាវុត្តវចនត្ថំ និទស្សេតិ។ និទស្សនត្ថោ ហិ អយំ **ឥតិ**-សទ្ទោ "សព្ពមត្ថីតិ ខោ, កច្ចាន, អយមេកោ អន្តោ, សព្ពំ នត្ថីតិ ខោ, កច្ចាន, អយំ ទុតិយោ អន្តោ"តិអាទីសុ (សំ. និ. ២.១៥; ៣.៩០) វិយ។ **ឥមិនា**តិ អាសន្នបច្ចក្ខវចនំ ឥតិ-សទ្ទេន អនន្តរនិទស្សិតស្ស, បដិគ្គាហកេហិ ច សោតវិញ្ញាណាទិវីថិយា បដិបន្នស្ស វចនត្ថស្ស វចនតោ។ អថ វា **ឥមិនា**តិ អាសន្នបច្ចក្ខភាវករណវចនំ យថាវុត្តស្ស វចនត្ថស្ស អភិមុខីករណតោ។ **វចនត្ថេនា**តិ "អតិសេដ្ឋ"ន្តិ សទ្ទត្ថេន។ **ឯកវិធម្បី**តិ ឯកកោដ្ឋាសម្បិ។ **សីលគន្ថភេទតោ ទុវិធំ ហោតី**តិ បុន សីលគន្ថសង្ខាតេន បភេទេន ទុវិធំ ហោតិ, សីលបាតិមោក្ខំ, គន្ថបាតិមោក្ខញ្ចាតិ ទុវិធំ ហោតីតិ អត្ថោ។

ឥទានិ តទុភយស្សាបិ សុត្តេ អាគតភាវំ ទស្សេតុំ **"តថា ហី"**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ បាតិ រក្ខតីតិ **បាតិ,** តំ មោក្ខេតិ មោចេតិ អាបាយិកាទីហិ ទុក្ខេហីតិ **បាតិមោក្ខំ,** សំវរណំ **សំវរោ,** កាយវាចាហិ អវីតិក្កមោ, បាតិមោក្ខមេវ សំវរោ **បាតិមោក្ខសំវរោ,** បាតិមោក្ខសំវរេន សំវុតោ សមន្នាគតោ **បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ។ វិហរតី**តិ វត្តតិ។

អាទិមេតន្តិ ឯតំ សិក្ខាបទសីលំ បុព្ពុប្បត្តិអត្ថេន អាទិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

"តស្មាតិហ ត្វំ, ឧត្តិយ, អាទិមេវ វិសោធេហិ កុសលេសុ ធម្មេសុ។ កោ ចាទិ កុសលានំ ធម្មានំ? សីលញ្ច សុវិសុទ្ធំ, ទិដ្ឋិ ច ឧជុកា"តិ (សំ. និ. ៥.៣៨២)។

យថា ហិ នគរវឌ្ឍកី នគរំ មាបេតុកាមោ បឋមំ នគរដ្ឋានំ សោធេតិ, តតោ អបរភាគេ វីថិចតុក្កសិង្ឃាដកាទិបរិច្ឆេទេន វិភជិត្វា នគរំ មាបេតិ, យថា វា បន រជកោ បឋមំ តីហិ ខារេហិ វត្ថំ ធោវិត្វា បរិសុទ្ធេ វត្ថេ យទិច្ឆកំ រង្គជាតំ ឧបនេតិ, យថា វា បន ឆេកោ ចិត្តការោ រូបំ លិខិតុកាមោ អាទិតោវ ភិត្តិបរិកម្មំ ករោតិ, តតោ អបរភាគេ រូបំ សមុដ្ឋាបេតិ, ឯវមេវ យោគាវចរោ អាទិតោវ សីលំ វិសោធេត្វា អបរភាគេ សមថវិបស្សនាទយោ ធម្មេ សច្ឆិករោតិ។ តស្មា សីលំ “**អាទី**”តិ វុត្តំ។ “**មុខមេត**”ន្តិអាទីនិ វុត្តត្ថានេវ។ **អាទិ**សទ្ទេន “បាតិមោក្ខេ ច សំវរោ”តិអាទិបាឡឹ (ទី. និ. ២.៩០; ធ. ប. ១៨៥) សង្គណ្ហាតិ។

សីលន្តិ ចារិត្តវារិត្តវសេន ទុវិធំ វិនយបិដកបរិយាបន្នំ សិក្ខាបទសីលំ, ធម្មតោ បន សីលំ នាម បាណាតិបាតាទីហិ វា វិរមន្តស្ស, វត្តបដិបត្តឹ វា បូរេន្តស្ស ចេតនាទយោ ធម្មា វេទិតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ **បដិសម្ភិទាយំ** “កិំ សីលន្តិ ចេតនា សីលំ ចេតសិកំ សីលំ សំវរោ សីលំ អវីតិក្កមោ សីល”ន្តិ (បដិ. ម. ១.៣៩) “**ឧភយានិ ខោ បនស្ស បាតិមោក្ខានី**”តិ ភិក្ខុភិក្ខុនីបាតិមោក្ខវសេន ឧភយានិ បាតិមោក្ខានិ, ទ្វេ មាតិកាតិ អត្ថោ។ **អស្សា**តិ ភិក្ខុនោវាទកស្ស ។ **វិត្ថារេនា**តិ ឧភតោវិភង្គេន សទ្ធិំ។ **ស្វាគតានី**តិ សុដ្ឋុ អាគតានិ។ **អាទិ**សទ្ទេន “បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យា”តិអាទិបាឡឹ (មហាវ. ១៣៤) សង្គណ្ហាតិ។ **តត្ថា**តិ តេសុ សីលគន្ថបាតិមោក្ខេសុ។ **យោ**តិ អនិយមនិទ្ទេសោ, យោ កោចិ បុគ្គលោ។ **ន**ន្តិ វិនយបរិយាបន្នសីលំ។ **រក្ខតី**តិ សមាទិយិត្វា អវិកោបេន្តោ បាលេតិ។ **តំ** “បាតី”តិ លទ្ធនាមំ បាតិមោក្ខសីលេ ឋិតំ។ **មោចេតី**តិ សហការិការណភាវតោ មោក្ខេតិ។ អបាយេ ជាតំ **អាបាយិកំ**, ទុក្ខំ, តំ អាទិ យេសំ តានិ **អាបាយិកាទីនិ**។ **អាទិ**សទ្ទេន តទញ្ញំ សព្ពំ សំសារទុក្ខំ សង្គណ្ហាតិ។ **អត្តានុវាទាទីហី**តិ អត្តានំ អនុវាទោ **អត្តានុវាទោ**, សោ អាទិ យេសំ តានិ **អត្តានុវាទាទីនិ**, តេហិ អត្តានុវាទាទីហិ។ **អាទិ**សទ្ទេន បរានុវាទទណ្ឌទុគ្គតិភយានិ សង្គណ្ហាតិ។ **តស្ស បាតិមោក្ខស្ស ជោតកគន្ថោ**តិ តស្ស សីលបាតិមោក្ខស្ស ទីបនគន្ថោ។ **អាទិម្ហិ បន វុត្តោ វចនត្ថោ**តិ “អតិសេដ្ឋ”ន្តិអាទិនា អាទិម្ហិ វុត្តោ វចនត្ថោ។ **ឧភិន្នម្បិ សាធារណោ ហោតិ** សីលបាតិមោក្ខំ សព្ពគុណានំ មូលភាវតោ សេដ្ឋំ, គន្ថបាតិមោក្ខំ សេដ្ឋគុណសហចរណតោ សេដ្ឋន្តិ។

តត្ថាតិ តេសុ សីលបាតិមោក្ខគន្ថបាតិមោក្ខេសុ។ “**អយំ វណ្ណនា**”តិ វក្ខមានវណ្ណនមាហ។ គន្ថបាតិមោក្ខស្ស តាវ យុជ្ជតុ, កថំ សីលបាតិមោក្ខស្ស យុជ្ជតីតិ អាហ “**គន្ថេ ហិ**”តិអាទិ។ **ហី**តិ ការណត្ថេ និបាតោ។ **តស្សា**តិ គន្ថស្ស។ **អត្ថោ**តិ សីលំ។ **វណ្ណិតោវ ហោតី**តិ គន្ថវណ្ណនាមុខេន អត្ថស្សេវ វណ្ណនតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យស្មា គន្ថេ វណ្ណិតេ តទវិនាភាវតោ តស្សត្ថោ វណ្ណិតោ ហោតិ, តស្មា សីលបាតិមោក្ខស្សបិ យុជ្ជតីតិ។

ឯវំ សរូបភេទតោ វវត្ថបេត្វា ឥទានិ គន្ថភេទតោ វវត្ថបេតុំ “**តំ បនេត**”ន្តិអាទិមាហ។ **តត្ថា**តិ តេសុ ភិក្ខុបាតិមោក្ខភិក្ខុនីបាតិមោក្ខេសុ ទ្វីសុ។ ឧទ្ទេសា បរិច្ឆិជ្ជន្តិ យេហិ វក្ខមានវចនប្បពន្ធេហិ, តេ **ឧទ្ទេសបរិច្ឆេទា**, តេហិ។ **វវត្ថិត**ន្តិ អសង្ករតោ ឋិតំ។

ឯវំ គន្ថភេទតោ វវត្ថបេត្វា ឥទានិ ឧទ្ទេសវិភាគតោ វវត្ថបេតុំ “**តត្ថា**”តិអាទិមាហ។ ឧទ្ទិសីយតិ សរូបេន កថីយតិ ឯត្ថ, ឯតេនាតិ វា **ឧទ្ទេសោ**, និទានស្ស ឧទ្ទេសោតិ **និទានុទ្ទេសោ**។ ឯវំ សេសេសុបិ។ វិត្ថារេវ ឧទ្ទេសោ **វិត្ថារុទ្ទេសោ**។

ឥទានិ និទានុទ្ទេសាទីនំ បរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ “**តត្ថ និទានុទ្ទេសោ**”តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **តត្ថា**តិ តេសុ បញ្ចសុ ឧទ្ទេសេសុ។ និទានុទ្ទេសោ ឧទ្ទិដ្ឋោ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ យំ បនេត្ថ និទានុទ្ទេសបរិច្ឆេទំ ទស្សេន្តេន “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ…បេ… អាវិកតា ហិស្ស ផាសុ ហោតី”តិ ឥធាគតនិទានបាឡឹ ទស្សេត្វា តទនន្តរំ ឧទ្ទេសកាលេ វត្តព្ពស្សាបិ “ឧទ្ទិដ្ឋំ ខោ អាយស្មន្តោ និទាន”ន្តិ ឥមស្ស បាឋស្ស យោជនំ អកត្វា “តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមី”តិអាទិនា អនុសារនាទិកមេវ យោជេត្វា ទស្សិតំ, តំ បន អបរិបុណ្ណនិទានបាឡិទស្សនបុព្ពកនិទានុទ្ទេសបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ, ឧទ្ទកបេយ្យាលវសេន វា បាកដត្តា តស្ស អយោជនំ កតន្តិ វេទិតព្ពំ, ឧទ្ទេសកាលេ បន យោជេត្វាវ វត្តព្ពំ។ វក្ខតិ ហិ “តំ បនេតំ បារាជិកាទីនំ អវសានេ ទិស្សតិ, ន និទានាវសានេ។ កិញ្ចាបិ ន ទិស្សតិ, អថ ខោ ឧទ្ទេសកាលេ ‘អាវិកតា ហិស្ស ផាសុ ហោតី’តិ វត្វា ‘ឧទ្ទិដ្ឋំ ខោ អាយស្មន្តោ និទានំ, តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមី’តិអាទិនា នយេន វត្តព្ពមេវា”តិអាទិ។ **អវសេសេ សុតេន សាវិតេ**តិ អវសិដ្ឋំ បារាជិកុទ្ទេសាទិចតុក្កំ “សុតា ខោ បនាយស្មន្តេហិ ចត្តារោ បារាជិកា ធម្មា…បេ… អវិវទមានេហិ សិក្ខិតព្ព”ន្តិ ឯវំ សុតវសេន សាវិតេ។

ឯតេនេវ នយេន សេសា តយោ បាតិមោក្ខុទ្ទេសបរិច្ឆេទា វេទិតព្ពាតិ ទស្សេតុំ “**បារាជិកុទ្ទេសាទីន**”ន្តិអាទិមាហ។ បារាជិកុទ្ទេសាទីនំ បរិច្ឆេទា យោជេតព្ពាតិ សម្ពន្ធោ។ **និទានស្ស អាទិតោ បដ្ឋាយ បារាជិកាទីនិ ឱសាបេត្វា**តិ និទានំ, បារាជិកញ្ច, តទុភយំ សង្ឃាទិសេសញ្ច, តំតិកំ អនិយតញ្ចាតិ ឯវំ

យថាក្កមំ ឧទ្ទិសិត្វា បារាជិកាទីនិ បរិយោសាបេត្វា។ **យោជេតព្ពា**តិ “អវសេសេ សុតេន សាវិតេ ឧទ្ទិដ្ឋោ ហោតិ បារាជិកុទ្ទេសោ”តិអាទិនា យោជេតព្ពា។ **អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពន្តិ វចនតោ**តិ ឧបោសថក្ខន្ធកេ –

> “បញ្ចិមេ, ភិក្ខវេ, បាតិមោក្ខុទ្ទេសា និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ, អយំ បឋមោ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ។ និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា ចត្តារិ បារាជិកានិ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ, អយំ ទុតិយោ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ”តិអាទីសុ (មហាវ. ១៥០) –

ឯវំ វុត្តត្តា។ **យស្មឹ វិប្បកតេ**តិ យស្មឹ ឧទ្ទេសេ អបរិយោសិតេ។ **អន្តរាយោ ឧប្បជ្ជតី**តិ ទសសុ អន្តរាយេសុ យោ កោចិ អន្តរាយោ ឧប្បជ្ជតិ ។ ទស អន្តរាយា នាម – រាជន្តរាយោ, ចោរន្តរាយោ, អគ្យន្តរាយោ, ឧទកន្តរាយោ, មនុស្សន្តរាយោ, អមនុស្សន្តរាយោ, វាឡន្តរាយោ, សរីសបន្តរាយោ, ជីវិតន្តរាយោ, ព្រហ្មចរិយន្តរាយោតិ។ តត្ថ សចេ ភិក្ខូសុ “ឧបោសថំ ករិស្សាមា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៥០) និសិន្នេសុ រាជា អាគច្ឆតិ, អយំ **រាជន្តរាយោ**។ ចោរា អាគច្ឆន្តិ, អយំ **ចោរន្តរាយោ**។ ទវទាហោ វា អាគច្ឆតិ, អាវាសេ វា អគ្គិ ឧដ្ឋហតិ, អយំ **អគ្យន្តរាយោ**។ មេឃោ វា ឧដ្ឋហតិ, ឱឃោ វា អាគច្ឆតិ, អយំ **ឧទកន្តរាយោ**។ ពហូ មនុស្សា អាគច្ឆន្តិ, អយំ **មនុស្សន្តរាយោ**។ ភិក្ខុំ យក្ខោ គណ្ហាតិ, អយំ **អមនុស្សន្តរាយោ**។ ព្យគ្ឃាទយោ ចណ្ឌមិគា អាគច្ឆន្តិ, អយំ **វាឡន្តរាយោ**។ ភិក្ខុំ សប្បាទយោ ឌំសន្តិ, អយំ **សរីសបន្តរាយោ**។ ភិក្ខុ គិលានោ វា ហោតិ, កាលំ វា ករោតិ, វេរិនោ វា តំ មារេតុកាមា គណ្ហន្តិ, អយំ **ជីវិតន្តរាយោ**។ មនុស្សា **ឯកំ** វា ពហូ វា ភិក្ខូ ព្រហ្មចរិយា ចាវេតុកាមា គណ្ហន្តិ, អយំ **ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ**។ ឥតិ យំ វុត្តំ “អន្តរាយោ ឧប្បជ្ជតីតិ ទសសុ អន្តរាយេសុ យោ កោចិ អន្តរាយោ ឧប្បជ្ជតី”តិ, តស្សត្ថោ បកាសិតោ ហោតីតិ។

តេន សទ្ធិន្តិ វិប្បកតុទ្ទេសេន សទ្ធឹ។ **អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ** ឧទ្ទិដ្ឋឧទ្ទេសាបេក្ខត្តា អវសេសវចនស្ស។ យថាហ “និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា”តិអាទិ (មហាវ. ១៥០)។ តេនាហ **“និទានុទ្ទេសេ បនា”**តិអាទិ។ **សុតេន សាវេតព្ពំ នាម នត្ថិ** ឧបោសថស្ស អន្តរាយោវ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **អនិយតុទ្ទេសោ បរិហាយតី**តិ ភិក្ខុនីនំ អនិយតសិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា អភាវតោ។ តទភាវេ ច “តទមេវ លក្ខណំ តត្ថាបិ អនុគត”ន្តិ កត្វាតិ វេទិតព្ពំ។ **សេសន្តិ** អវសេសុទ្ទេសបរិច្ឆេទទស្សនំ។ ឯតេសំ ទ្វិន្នំ បាតិមោក្ខានន្តិ សម្ពន្ធោ។ **តាវា**តិ បឋមំ។ **ឥទ**ន្តិ ឥទានិ វត្តព្ពំ ពុទ្ធិយំ វិបរិវត្តមានំ សាមញ្ញេន ទស្សេតិ, ឥទំ អក្ខរបទនិយមិតគន្ថិតំ វចនំ **វុច្ចតិ** កថីយតីតិ អត្ថោ។ កិំ តន្តិ អាហ, **“សុណាតុ មេតិអាទីន”**ន្តិអាទិ។

តត្ថ **សុណាតុ មេតិអាទីន**ន្តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ អជ្ជុបោសថោ”តិអាទីនំ ភិក្ខុបាតិមោក្ខេ អាគតានំ សុត្តបទានំ។ **អត្ថនិច្ឆយ**ន្តិ អភិធេយ្យត្ថស្ស ចេវ អធិប្បាយត្ថស្ស ច និច្ឆយនំ, វវត្ថាបនន្តិ អត្ថោ។ ឥមាយ ហិ អដ្ឋកថាយ តេសំ អភិធេយ្យត្ថោ ចេវ អធិប្បាយត្ថោ ច អនេកធា វវត្ថាបីយតិ។ អថ វា និច្ឆិនោតីតិ **និច្ឆយោ**។ គណ្ឋិដ្ឋានេសុ ខីលមទ្ទនាការេន បវត្តា វិមតិច្ឆេទកថា, អត្ថោ ច និច្ឆយោ ច **អត្ថនិច្ឆយោ,** តំ អត្ថនិច្ឆយំ, មយា វុច្ចមានំ អត្ថញ្ច វិនិច្ឆយញ្ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សីលសម្បន្នា**តិ សមន្តតោ បន្នំ បត្តំ បុណ្ណន្តិ **សម្បន្នំ,** សីលំ សម្បន្នមេតេសន្តិ **សីលសម្បន្នា,** បរិបុណ្ណសីលាតិ អត្ថោ។ អថ វា សម្មទេវ បន្នា គតា ឧបាគតាតិ **សម្បន្នា,** សីលេន សម្បន្នា **សីលសម្បន្នា,** បាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតាតិ អត្ថោ។ អធិសីលអធិចិត្តអធិបញ្ញាសង្ខាតា តិស្សោបិ សិក្ខិតព្ពដ្ឋេន **សិក្ខា, តំ** កាមេន្តីតិ **សិក្ខាកាមា។ សុណន្តុ មេ**តិ តេ សព្ពេបិ ភិក្ខវោ មម សន្តិកា និសាមេន្តុ។ ឥមិនា អត្តនោ សំវណ្ណនាយ សក្កច្ចំ សវនេ និយោជេតិ។ សក្កច្ចសវនបដិពទ្ធា ហិ សព្ពាបិ សាសនសម្បត្តីតិ។ ឯត្ថ ច សីលសម្បន្នានំ សិក្ខាកាមានំយេវ ភិក្ខូនំ គហណំ តទញ្ញេសំ ឥមិស្សា សំវណ្ណនាយ អភាជនភាវតោ។ ន ហិ តេ វិនយំ សោតព្ពំ, បដិបជ្ជិតព្ពញ្ច មញ្ញិស្សន្តិ។

ឯត្ថាតិ ឯតស្មឹ គាថាបទេ, ឯតេសំ វា គាថាយ សង្គហិតានំ “សុណាតុ មេ”តិអាទីនំ បទានមន្តរេ។ សវនេ អាណត្តិវចនំ **សវនាណត្តិវចនំ**។ កិញ្ចាបិ សវនាណត្តិវចនំ, តថាបិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន ឯវំ វត្តព្ពន្តិ ភគវតា វុត្តត្តា ភគវតោ អាណត្តិ, ន ឧទ្ទេសកស្សាតិ នវកតរេនាបិ ឥទំ វត្តុំ វដ្ដតិ សង្ឃគារវេន, សង្ឃពហុមានេន ច សហិតត្តា **សគារវសប្បតិស្សវចនំ**។ សង្ឃោ ហិ សុប្បដិបន្នតាទិគុណវិសេសយុត្តត្តា ឧត្តមំ គារវប្បតិស្សវដ្ឋានំ។ ឥទញ្ច សព្ពំ កេន កត្ថ កទា វុត្តន្តិ អាហ **“សព្ពមេវ ចេត”**ន្តិអាទិ។ **បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ អនុជានន្តេនា**តិ –

> “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុំ, ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, ឧទ្ទិសិតព្ពំ, ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ ‘សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ’”តិ (មហាវ. ១៣៣-១៣៤) –

ឯវមាទិនា អនុជានន្តេន។ **រាជគហេ**តិ ឯវំនាមកេ នគរេ។ តញ្ហិ មន្ធាតុមហាគោវិន្ទាទីហិ បរិគ្គហិតត្តា “រាជគហ”ន្តិ វុច្ចតិ។ តំ បនេតំ ពុទ្ធកាលេ, ចក្កវត្តិកាលេ ច នគរំ ហោតិ, សេសកាលេ សុញ្ញំ ហោតិ

យក្ខបរិគ្គហិតំ, តេសំ វសនដ្ឋានំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឥទំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន វត្តព្ពវចនំ, តស្មា។ កីតេ ឧភោបិ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ, យេនេវំ វត្តព្ពន្តិ អាហ "**សង្ឃត្ថេរោ វា ហី**"តិអាទិ។ **ថេរាធិក**ន្តិ ថេរាធីនំ, ថេរាយត្តំ ភវិតុន្តិ អត្ថោ។ "**ថេរាធេយ្យ**"ន្តិ វា បាឋោ, សោយេវត្ថោ។ **តត្ថា**តិ តិស្សំ បរិសាយំ។ **ព្យត្តោ**តិ បញ្ញាវេយ្យត្តិយេន សមន្នាគតោ, បគុណមាតិកោតិ អត្ថោ។ **បដិពលោ**តិ វត្តុំ សមត្ថោ, អភីតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ ទហរស្សាបិ ព្យត្តស្ស បាតិមោក្ខោ អនុញ្ញាតោ, អថ ខោ ឯត្ថាយំ អធិប្បាយោ – សចេ ថេរស្ស បញ្ច វា ចត្តារោ វា តយោ វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសា នាគច្ឆន្តិ, ទ្វេ បន អក្ខណ្ឌា សុវិសទា វាចុគ្គតា ហោន្តិ, ថេរាយត្តោវ បាតិមោក្ខោ។ សចេ បន ឯត្តកម្បិ វិសទំ កាតុំ ន សក្កោតិ, ព្យត្តស្ស ភិក្ខុនោ អាយត្តោតិ។

ឥទានិ "សង្ឃោ"តិ អវិសេសេន វុត្តត្តា ឥធាធិប្បេតសង្ឃំ វិសេសេត្វា ទស្សេតុំ "**សង្ឃោតិ ឥមិនា បន បទេនា**"តិអាទិមាហ **កិញ្ចាបី**តិ អនុគ្គហត្ថេ និបាតោ, តស្ស យទិ នាមាតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ទក្ខន្តិ ឯតាយ សត្តា យថាធិប្បេតាហិ សម្បត្តីហិ វឌ្ឍន្តីតិ **ទក្ខិណា**, បរលោកំ សទ្ទហិត្វា ទាតព្ពំ ទានំ, តំ ទក្ខិណំ អរហតិ, ទក្ខិណាយ វា ហិតោ, យស្មា នំ មហប្ផលការិតាយ វិសោធេតីតិ **ទក្ខិណេយ្យោ**, ទិដ្ឋិសីលសង្ឃាតេន សំហតោតិ **សង្ឃោ**, ទក្ខិណេយ្យោ ច សោ សង្ឃោ ចាតិ **ទក្ខិណេយ្យសង្ឃោ**។ សម្មតិយា ចតុវគ្គាទិវិនយបញ្ញត្តិយា សិទ្ធោ សង្ឃោ **សម្មុតិសង្ឃោ**។ **អវិសេសេនា**តិ "អរិយា"តិ វា "បុថុជ្ជនា"តិ វា អវិសេសេត្វា សាមញ្ញេន។ **សោ**តិ សម្មុតិសង្ឃោ។ **ឥធា**តិ ឥមិស្សំ ឧបោសថញត្តិយំ។ **អធិប្បេតោ** ឧបោសថញត្តិយា អវិសេសត្តា។ ននុ ច សោបិ បញ្ចវិធោ ហោតិ, តត្ថ កតមោ ឥធាធិប្បេតោតិ អនុយោគំ សន្ធាយាហ "**សោ បនេសោ**"តិអាទិ។ **កម្មវសេនា**តិ វិនយកម្មវសេន។ បញ្ច វិធា បការា អស្ស សម្មុតិសង្ឃស្សាតិ **បញ្ចវិធោ**។ តថា ហិ វិធយុត្តគតប្បការសទ្ទេ សមានត្ថេ វណ្ណយន្តិ។ ចតុន្នំ វគ្គោ សមូហោតិ **ចតុវគ្គោ,** ចតុបរិមាណយុត្តោ វា វគ្គោ **ចតុវគ្គោ**។ ឯវំ **បញ្ចវគ្គា**ទិ។

ឥទានិ យេសំ កម្មានំ វសេនាយំ បញ្ចវិធោ ហោតិ, តំ វិសេសេត្វា ទស្សេតុំ "**តត្ថា**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តត្ថា**តិ បញ្ចវិធេ សង្ឃេ។ មជ្ឈិមេសុ ជនបទេសុ ឧបសម្បទកម្មស្ស ទសវគ្គករណីយត្តា វុត្តំ "**ឋបេត្វា…បេ…. ឧបសម្បទញ្ចា**"តិ។ "**តថា**"តិ ឥមិនា "ន កិញ្ចិ សង្ឃកម្មំ កាតុំ ន វដ្តតី"តិ ឥមមត្ថំ អតិទិសតិ។ យទិ ឯវំ កិមត្ថំ អតិរេកវីសតិវគ្គោ វុត្តោតិ អាហ "**សោ បនា**"តិអាទិ។ **អតិរេកតរេនា**តិ ចតុវគ្គាទិករណីយំ បញ្ចវគ្គាទិនា អតិរេកតរេន, ទសវគ្គករណីយញ្ច ឯកាទសវគ្គាទិនា អតិរេកតរេន។ **ទស្សេនត្ថ**ន្តិ ញាបនត្ថំ។ ឥទមេវ ចានេន កត្តព្ពំ កម្មន្តិ "កម្មវសេន បញ្ចវិធោ"តិ វុត្តំ។ កម្មស្សានិយមេ កថមេតំ យុជ្ជេយ្យាតិ វ្លទិសី ចោទនា អនវកាសាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឥមស្មឹ បនត្ថេ**តិ ឧបោសថេ។

ឧបោសថសទ្ទោ បនាយំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសសីលឧបវាសបញ្ញត្តិទិវសេសុ វត្តតិ។ តថា ហេស "អាយាមាវុសោ កប្បិន, ឧបោសថំ គមិស្សាមា"តិអាទីសុ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.១៥០; ម. និ. អដ្ឋ. ៣.៨៥) តិមោក្ខុទ្ទេសេ អាគតោ, "ឯវំ អដ្ឋង្គសមន្នាគតោ ខោ, វិសាខេ, ឧបោសថោ ឧបវុត្ថោ"តិអាទីសុ (អ. និ. ៨.៤៣) សីលេ, "សុទ្ធស្ស វេ សទា ផគ្គុ, សុទ្ធស្សុបោសថោ សទា"តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៧៩) ឧបវាសេ, "ឧបោសថោ នាម នាគរាជា"តិអាទីសុ (ទី. និ. ២.២៤៦) បញ្ញត្តិយំ, "ន, ភិក្ខវេ, តទហុបោសថេ សភិក្ខុកា អាវាសា"តិអាទីសុ (មហាវ. ១៨១) ទិវសេ, ឥធាបិ ទិវសេយេវ វត្តមានោ អធិប្បេតោតិ អាហ "**អជ្ជ ឧបោសថទិវសោ**"តិអាទិ។ ឧបវសន្តិ ឯត្ថាតិ **ឧបោសថោ**។ **ឧបវសន្តី**តិ សីលេន វា សព្ពសោ អាហារស្ស អភុញ្ជនសង្ខាតេន អនសនេន វា ខីរបានមធុបានាទិមត្តេន វា ឧបេតា ហុត្វា វសន្តីតិ អត្ថោ។

សព្ពេសម្បិ វាក្យានំ **ឯវ**-ការត្ថសហិតត្តា "ឧបោសថោ"តិ ឯតស្ស "ឧបោសថោ ឯវា"តិ អយមត្ថោ លព្ភតីតិ អាហ "**ឯតេន អនុបោសថទិវសំ បដិក្ខិបតី**"តិ។ ឥមិនា អវធារណេន និវាកតំ ទស្សេតិ, អថ វា សទ្ទន្តរត្ថាបោហនវសេន សទ្ទោ អត្ថំ វទតីតិ "ឧបោសថោ"តិ ឯតស្ស "អនុបោសថោ ន ហោតី"តិ អយមត្ថោតិ វុត្តំ "**ឯតេន អនុបោសថទិវសំ បដិក្ខិបតី**"តិ។ "**ឯស នយោ បន្នរសោ**"តិ ឥមិនា **អញ្ញំ ឧបោសថទិវសំ បដិក្ខិបតី**តិ ឯត្ថាបិ។ **ឯតេនា**តិ "ឧបោសថោ"តិ ឯតេន សទ្ទេន។ បញ្ចទសន្នំ តិថីនំ បូរណវសេន **បន្នរសោ**។ បន្នរសោតិ ឥមិនា អញ្ញំ ឧបោសថទិវសំ បដិក្ខិបតី"តិ សំខិត្តេន វុត្តមត្ថំ វិត្ថារតោ ទស្សេតុំ "**ទិវសវសេន ហី**"តិអាទិមាហ។ ចតុទ្ទសិយំ និយុត្តោ **ចាតុទ្ទសិកោ**។ ឯវំ **បន្នរសិកោ**។ **សាមគ្គិឧបោសថោ** នាម សង្ឃសាមគ្គិកតទិវសេ កាតព្ពឧបោសថោ។ **ហេមន្តគិម្ហវស្សានានំ តិណ្ណំ ឧតូន**ន្តិ ឯត្ថ **ហេមន្តឧតុ** នាម អបរកត្តិកស្ស កាឡបក្ខបាដិបទតោ បដ្ឋាយ ផគ្គុនបុណ្ណមបរិយោសានា ចត្តារោ មាសា, **គិម្ហឧតុ** នាម ផគ្គុនស្ស កាឡបក្ខបាដិបទតោ បដ្ឋាយ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមបរិយោសានា ចត្តារោ មាសា, **វស្សានឧតុ** នាម អាសាឡ្ហិស្ស កាឡបក្ខបាដិបទតោ បដ្ឋាយ អបរកត្តិកបុណ្ណមបរិយោសានា ចត្តារោ មាសា។ **តតិយសត្តមបក្ខេសុ ទ្វេ ទ្វេ កត្វា ឆ ចាតុទ្ទសិកា**តិ ហេមន្តស្ស ឧតុនោ តតិយេ ច សត្តមេ ច បក្ខេ ទ្វេ ចាតុទ្ទសិកា, ឯវមិតរេសំ ឧតូនន្តិ ឆ ចាតុទ្ទសិកា។ **សេសា បន្នរសិកា**តិ សេសា អដ្ឋារស បន្នរសិកា។ ហោន្តិ ចេត្ថ –

“កត្តិកស្ស ច កាឡម្ហា, យាវ ផគ្គុនបុណ្ណមា;
‘ហេមន្តកាលោ’តិ វិញ្ញេយ្យោ, អដ្ឋ ហោន្តិ ឧបោសថា។

“ផគ្គុនស្ស ច កាឡម្ហា, យាវ អាសាឡ្ហបុណ្ណមា;
‘គិម្ហកាលោ’តិ វិញ្ញេយ្យោ, អដ្ឋ ហោន្តិ ឧបោសថា។

“អាសាឡ្ហស្ស ច កាឡម្ហា, យាវ កត្តិកបុណ្ណមា;
‘វស្សកាលោ’តិ វិញ្ញេយ្យោ, អដ្ឋ ហោន្តិ ឧបោសថា។

“ឧតូនំ បន តិណ្ណន្នំ, បក្ខេ តតិយសត្តមេ;
‘ចាតុទ្ទសោ’តិ បាតិមោក្ខំ, ឧទ្ទិសន្តិ នយញ្ញុនោ”តិ។

បកតិយា នពហុតរាវាសិកាទិបច្ចយេន កាតព្ពំ **បកតិចារិត្តំ**។ ពហុតរាវាសិកាទិបច្ចយេ បន សតិ អញ្ញស្មឹ ចាតុទ្ទសេបិ កាតុំ វដ្ដតិ។ តេនាហ **“សតិ”**ន្តិអាទិ។ **សតិ**ន្តិ ឯកស្មឹ វារេ ។ **អាវាសិកានំ អនុវត្តិតព្ព**ន្តិ អាវាសិកេហិ “អជ្ជុបោសថោ ចាតុទ្ទសោ”តិ បុព្ពកិច្ចេ ករិយមានេ អនុវត្តិតព្ពំ, ន បដិក្កោសិតព្ពំ។ **អាទិ**សទ្ទេន “អាវាសិកេហិ អាគន្តុកានំ អនុវត្តិតព្ព”ន្តិ (មហាវ. ១៧៨) វចនំ, “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តេហិ ភិក្ខូហិ ទ្វេ តយោ ឧបោសថេ ចាតុទ្ទសិកេ កាតុំ, កថំ មយំ តេហិ ភិក្ខូហិ បឋមតរំ បវារេយ្យាមា”តិ (មហាវ. ២៤០) វចនញ្ច សង្គណ្ហាតិ។ ឯត្ថ ច បឋមសុត្តស្ស ឯកេកស្ស ឧតុនោ តតិយសត្តមបក្ខស្ស ចាតុទ្ទសេ វា អវសេសស្ស បន្នរសេ វា សតី បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ពន្តិ បកតិចារិត្តវសេនបិ អត្ថសម្ភវតោ “អាគន្តុកេហី”តិអាទីនិ សុត្តានិ ទស្សិតានីតិ វេទិតព្ពំ។ **តថារូបបច្ចយេ សតី**តិ អញ្ញស្មិម្បិ ចាតុទ្ទសិកេ ឧបោសថំ កាតុំ អនុរូបេ “អាវាសិកា ពហុតរា ហោន្តី”តិ ឯវមាទិកេ បច្ចយេ សតិ។ **អញ្ញស្មិម្បិ ចាតុទ្ទសេ**តិ តិណ្ណំ ឧតូនំ តតិយសត្តមបក្ខចាតុទ្ទសតោ អញ្ញស្មឹ ចាតុទ្ទសេ។

ន កេវលំ ឧបោសថទិវសាវ ហោន្តីតិ អាហ **“បុរិមវស្សំវុដ្ឋានំ បនា”**តិអាទិ។ **មា** ឥតិ ចន្ទោ វុច្ចតិ តស្ស គតិយា ទិវសស្ស មិនិតព្ពតោ, សោ ឯត្ថ សព្ពកលាបារិបូរិយា បុណ្ណោតិ **បុណ្ណមា,** បុព្ពកត្តិកាយ បុណ្ណមា **បុព្ពកត្តិកបុណ្ណមា,** អស្សយុជបុណ្ណមា។ សា ហិ បច្ឆិមកត្តិកំ និវត្តេតុំ ឯវំ វុត្តា។ **តេសំយេវា**តិ បុរិមវស្សំវុដ្ឋានំយេវ។ **ភណ្ឌនការកេហី**តិ កលហការកេហិ។ **បច្ចុក្កឌ្ឍន្តី**តិ ឧក្កឌ្ឍន្តិ។ ភណ្ឌនការកេហិ អនុវាទវសេន អស្សយុជបុណ្ណមាទី បរិច្ចជន្តា បវារណំ កាឡបក្ខំ, ជុណ្ហបក្ខន្តិ ឧទ្ធំ កឌ្ឍន្តីតិ អត្ថោ។ “សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តោ អាវាសិកា, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, ឥទានិ ឧបោសថំ ករេយ្យាម, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យាម, អាគមេ កាឡេ បវារេយ្យាមា”តិ (មហាវ. ២៤០) “សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តោ អាវាសិកា, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, ឥទានិ ឧបោសថំ ករេយ្យាម, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យាម, អាគមេ ជុណ្ហេ បវារេយ្យាមា”តិ ច ឯវំ ញត្តិយា បវារណំ ឧក្កឌ្ឍន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អថាតិ អនន្តរត្ថេ និបាតោ។ ចតុទ្ទសន្នំ បូរណោ **ចាតុទ្ទសោ,** ទិវសោ។ យំ សន្ធាយ “អាគមេ ជុណ្ហេ បវារេយ្យាមា”តិ ញត្តឹ ឋបយឹសុ, តស្មឹ បន អាគមេ ជុណ្ហេ កោមុទិយា ចាតុមាសិនិយា អវស្សំ បវារេតព្ពំ។ ន ហិ តំ អតិក្កមិត្វា បវារេតុំ លព្ភតិ។ វុត្តញ្ហេតំ –

> “តេ ចេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ភណ្ឌនការកា កលហការកា វិវាទការកា ភស្សការកា សង្ឃេ អធិករណការកា តម្បិ ជុណ្ហំ អនុវសេយ្យុំ, តេហិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូហិ សព្ពេហេវ អាគមេ ជុណ្ហេ កោមុទិយា ចាតុមាសិនិយា អកាមា បវារេតព្ព”ន្តិ (មហាវ. ២៤០)។

តេនេវាហ **“បច្ឆិមវស្សំវុដ្ឋានញ្ច បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណមា ឯវា”**តិ។ យទិ ហិ តំ អតិក្កមិត្វា បវារេយ្យ, ទុក្កដាបត្តឹ អាបជ្ជេយ្យ។ វុត្តញ្ហេតំ “ន ច, ភិក្ខវេ, អបវារណាយ បវារេតព្ពំ អញ្ញត្រ សង្ឃសាមគ្គិយា”តិ (មហាវ. ២៣៣)។ វិសុទ្ធិបវារណាយោគតោ **បវារណាទិវសា**។ **បិ**សទ្ទេន ន កេវលំ បវារណាទិវសាយេវ, អថ ខោ ឧបោសថទិវសាបិ ហោន្តីតិ ទស្សេតិ។ ឥទានិ យោ សោ សាមគ្គិឧបោសថទិវសោ វុត្តោ, តញ្ច តប្បសង្គេន សាមគ្គិបវារណាទិវសញ្ច ទស្សេន្តោ **“យទា បនា”**តិអាទិមាហ។ **ឱសារិតេ តស្មឹ ភិក្ខុស្មិ**ន្តិ ឧក្ខិត្តកេ ភិក្ខុស្មឹ ឱសារិតេ, តំ គហេត្វា សីមំ គន្ត្វា អាបត្តឹ ទេសាបេត្វា កម្មវាចាយ កម្មប្បដិប្បស្សទ្ធិវសេន បវេសិតេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តស្ស វត្ថុស្សា**តិ តស្ស អធិករណស្ស។ តទា ឋបេត្វា…បេ…. ឧបោសថទិវសោ នាម ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ កឹ ការណន្តិ អាហ **“តាវទេវា”**តិអាទិ។ តត្ថ **តាវទេវា**តិ តំ ទិវសមេវ។ **វចនតោ**តិ **កោសម្ពកក្ខន្ធកេ** (មហាវ. ៤៧៥) វុត្តត្តា។ យត្ថ បន បត្តចីវរាទីនំ អត្ថាយ អប្បមត្តកេន ការណេន វិវទន្តា ឧបោសថំ វា បវារណំ វា ឋបេន្តិ, តត្ថ តស្មឹ អធិករណេ

វិនិច្ឆិតេ “សមគ្គា ជាតម្ហា”តិ អន្តរា សាមគ្គិឧបោសថំ កាតុំ ន លភន្តិ។ ករោន្តេហិ អនុបោសថេ ឧបោសថោ កតោ នាម ហោតិ។ **កត្តិកមាសព្ភន្តរេ**តិ ឯត្ថ **កត្តិកមាសោ** នាម បុព្ពកត្តិកមាសស្ស កាឡបក្ខបាដិបទតោ បដ្ឋាយ យាវ អបរកត្តិកបុណ្ណមា, តាវ ឯកូនតឹសរត្តិទិវោ, តស្សព្ភន្តរេ, តតោ បច្ឆា វា បន បុរេ វា ន វដ្ដតិ។ **អយមេវ** យោ កោចិ ទិវសោយេវ។ ឥធាបិ **កោសម្ពកក្ខន្ធកេ** សាមគ្គិយា សទិសាវ សាមគ្គី វេទិតព្ពា។ យេ បន កិស្មិញ្ចិទេវ អប្បមត្តកេ បវារណំ ឋបេត្វា សមគ្គា ហោន្តិ, តេហិ បវារណាយមេវ បវារណា កាតព្ពា, តាវទេវ ន កាតព្ពា។ ករោន្តេហិ អប្បវារណាយ បវារណា កតា ហោតិ។ **ន កាតព្ពោយេវា**តិ និយមេន យទិ ករោតិ, ទុក្កដន្តិ ទស្សេតិ។ តត្ថ ហិ ឧបោសថករណេ ទុក្កដំ។ វុត្តញ្ហេតំ “ន, ភិក្ខវេ, អនុបោសថេ ឧបោសថោ កាតព្ពោ អញ្ញត្រ សង្ឃសាមគ្គិយា”តិ (មហាវ. ១៨៣)។

“**បត្តកាលមេវ បត្តកល្ល**”ន្តិ ឥមិនា សកត្ថេ ភាវប្បច្ចយោតិ ទស្សេតិ។ **នាសតី**តិ អន្វយតោ វុត្តមេវ ព្យតិរេកតោ ទឡ្ហំ ករោតិ។

អនុរូបាតិ អរហា អនុច្ឆវិកា, សាមិនោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សព្ពន្តិមេនា**តិ សព្ពហេដ្ឋិមេន ចត្តារោ, ន តេហិ វិនា តំ ឧបោសថកម្មំ ករីយតិ, ន តេសំ ឆន្ទោ វា បារិសុទ្ធិ វា ឯតិ។ អវសេសា បន សចេបិ សហស្សមត្តា ហោន្តិ, សចេ សមានសំវាសកា, សព្ពេ ឆន្ទារហាវ ហោន្តិ, ឆន្ទបារិសុទ្ធឹ ទត្វា អាគច្ឆន្តុ វា, មា វា, កម្មំ ន កុប្បតិ។ **បកតត្តា**តិ អនុក្ខិត្តា, បារាជិកំ អនជ្ឈាបន្នា ច។ **ហត្ថបាសោ** នាម ទិយឌ្ឍហត្ថប្បមាណោ។

សីមា ច នាមេសា កតមា, យត្ថ ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា ឋិតា កម្មប្បត្តា នាម ហោន្តីតិ អនុយោគំ សន្ធាយ សីមំ ទស្សេន្តោ វិភាគវន្តានំ សភាវវិភាវនំ វិភាគទស្សនមុខេនេវ ហោតីតិ “**សីមា ច នាមេសា**”តិអាទិមាហ។ **សម្មិន្ទន្តេនា**តិ មិស្សីករោន្តេន។ **អជ្ឈោត្ថរន្តេនា**តិ មទ្ទន្តេន, អន្តោ ករោន្តេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមា វិបត្តិសីមាយោ នាមាតិ សម្ពន្ធោ។ កស្មា វិបត្តិសីមាយោ នាមាតិ អាហ “**ឯកាទសហី**”តិអាទិ។ **អាការេហី**តិ ការណេហិ។ **វចនតោ**តិ កម្មវគ្គេ (បរិ. ៤៨២ អាទយោ) កថិតត្តា។ សង្ឃកម្មំ នាមេតំ វីសតិវគ្គករណីយបរមន្តិ អាហ “**យត្ថ ឯកវីសតិ ភិក្ខូ និសីទិតុំ ន សក្កោន្តី**”តិ។ យស្សំ សីមាយំ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន កម្មារហេន សទ្ធឹ ឯកវីសតិ ភិក្ខូ បរិមណ្ឌលាការេន និសីទិតុំ ន សក្កោន្តិ, អយំ **អតិខុទ្ទកា នាមា**តិ អត្ថោ។ ឯវរូបា ច សីមា សម្មតាបិ អសម្មតា, គាមខេត្តសទិសាវ ហោតិ, តត្ថ កតំ កម្មំ កុប្បតិ។ ឯស នយោ សេសសីមាសុបិ។

សម្មតាតិ ពទ្ធា, វាចិតកម្មវាចាតិ អត្ថោ។ កម្មវាចាយ វាចនមេវ ហិ ពន្ធនំ នាម។ និមិត្តំ ន ឧបគច្ឆតីតិ **អនិមិត្តុបគោ,** តំ អនិមិត្តុបគំ, អនិមិត្តារហន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **តចសាររុក្ខោ** នាម តាលនាឡិកេរាទិកោ។ **បំសុបុញ្ជវាលុកាបុញ្ជាន**ន្តិ បំសុរាសិវាលុការាសីនំ មជ្ឈេ។ និទ្ធារណេ ចេតំ សាមិវចនំ។ បោត្ថកេសុ បន កត្ថចិ “បំសុបុញ្ជំ វា វាលុកាបុញ្ជំ វា អញ្ញតរ”ន្តិ បាឋោ ទិស្សតិ, សោ បន អបាឋោ។ ន ហិ សោ “អញ្ញតរ”ន្តិ ឥមិនា យុជ្ជតីតិ។ **អន្តរា**តិ និមិត្តុបគនិមិត្តានមន្តរា។ ឯត្ថ ច យា តីហិ និមិត្តេហិ ពជ្ឈមានា អនិមិត្តុបគេសុ តចសាររុក្ខាទីសុ អញ្ញតរំ អន្តរា ឯកំ និមិត្តំ កត្វា សម្មតា, សា **ខណ្ឌនិមិត្តា** នាម ហោតិ។ យា បន ចតុបញ្ចនិមិត្តាទីហិ ពជ្ឈមានា ឥមេសុ តចសាររុក្ខាទីសុ អញ្ញតរំ អន្តរា ឯកំ និមិត្តំ កត្វា សម្មតា, សា **ខណ្ឌនិមិត្តា** នាម ន ហោតីតិ វិញ្ញាយតិ និមិត្តុបគានំ និមិត្តានំ តិណ្ណំ សព្ភាវតោ។ អដ្ឋកថាសុ បន អវិសេសេន វុត្តំ, តស្មា ឧបបរិក្ខិត្វា គហេតព្ពំ។ **សព្ពេន សព្ព**ន្តិ សព្ពប្បការេន។ **និមិត្តានំ ពហិ ឋិតេន សម្មតា**តិ តេសំ ពហិ ឋិតេន វាចិតកម្មវាចា។ និមិត្តានិ បន អន្តោ ច ពហិ ច ឋត្វា កិត្តេតុំ វដ្ដន្តិ។

ឯវំ សម្មតាបីតិ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា កម្មវាចាយ សម្មតាបិ។ ឥមស្ស “អសម្មតាវ ហោតី”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **សព្ពា, ភិក្ខវេ, នទី អសីមា**តិ យា កាចិ នទីលក្ខណប្បត្តា នទី និមិត្តានិ កិត្តេត្វា “ឯតំ ពទ្ធសីមំ ករោមា”តិ កតាបិ អសីមា, ពទ្ធសីមា ន ហោតីតិ អត្ថោ។ អត្តនោ សភាវេន បន សា ពទ្ធសីមាសទិសា។ សព្ពត្ថ សង្ឃកម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។ **សមុទ្ទជាតស្សរេសុ**បិ ឯសេវ នយោ។ “**សំសដ្ឋវិដបា**”តិ ឥមិនា អញ្ញមញ្ញស្ស អាសន្នតំ ទីបេតិ។ **ពទ្ធា ហោតី**តិ បច្ឆិមទិសាភាគេ សីមំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **តស្សា បទេស**ន្តិ តស្សា ឯកទេសំ។ យត្ថ បត្វា ភិក្ខូហិ កម្មំ កាតុំ សក្កា ហោតិ, តាទិសំ ឯកទេសន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យត្ថ បន ឋិតេហិ កម្មំ កាតុំ ន សក្កា, តាទិសំ បទេសំ អន្តោ ករិត្វា ពន្ធន្តា **សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តិ** នាម, ន តុ អជ្ឈោត្ថរន្តិ នាមាតិ គហេតព្ពំ។ **គណ្ឋិបទេសុ** បន “**សម្ភិន្ទនំ** បរេសំ សីមាយ ឯកំ វា ទ្វេ វា និមិត្តេ កិត្តេត្វា លេខាមត្តំ គហេត្វា ពន្ធនំ។ **អជ្ឈោត្ថរណំ** នាម បរេសំ សីមាយ និមិត្តេ កិត្តេត្វា តំ សកលំ វា តស្សេកទេសំ វា អន្តោ ករោន្តេន តស្សា ពហិ ឯកិស្សំ ទិសាយ វា ទិសាសុ និមិត្តេ កិត្តេត្វា ពន្ធន”ន្តិ វុត្តំ។

បព្ពតាទីនំ និមិត្តានំ សម្បទា **និមិត្តសម្បត្តិ**។ បព្ពតោវ និមិត្តំ **បព្ពតនិមិត្តំ**។ ឯវំ សេសេសុបិ។ **ឯវំ វុត្តេសូ**តិ **ឧបោសថក្ខន្ធកេ** (មហាវ. ១៣៨ អាទយោ) សីមាសម្មុតិយំ វុត្តេសុ។ ឥមេហិ ច បន អដ្ឋហិ និមិត្តេហិ

អសមន្ទិស្សេហិបិ អញ្ញមញ្ញមិស្សេហិបិ សីមំ សម្មន្និតុំ វដ្ដតិ។ តេនាហ “**តស្មឹ តស្មឹ ទិសាភាគេ យថាលទ្ធានិ និមិត្តុបគានិ និមិត្តានី**”តិ។ ឯកេន, បន ទ្វីហិ វា និមិត្តេហិ សម្មន្និតុំ ន វដ្ដតិ, តីណិ បន អាទឹ កត្វា វុត្តប្បការានំ និមិត្តានំ សតេនាបិ វដ្ដតិ។ “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្ត”ន្តិ វិនយធរេន បុច្ឆិតព្ពំ, “បព្ពតោ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ បុន វិនយធរេនេវ “ឯសោ បព្ពតោ និមិត្ត”ន្តិ ឯវំ និមិត្តំ កិត្តេតព្ពំ។ “ឯតំ បព្ពតំ និមិត្តំ ករោម, និមិត្តំ ករិស្សាម, និមិត្តំ កតោ, និមិត្តំ ហោតុ, ហោតិ ភវិស្សតី”តិ ឯវំ បន កិត្តេតុំ ន វដ្ដតិ។ **បាសាណា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ តេនាហ “**បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្ត**”ន្តិអាទិ។ “បព្ពតោ, ភន្តេ, ឧទកំ, ភន្តេ”តិ ឯវំ បន ឧបសម្បន្នោ វា អាចិក្ខតុ, អនុបសម្បន្នោ វា, វដ្ដតិយេវ។ **អាទិ**សទ្ទេន “បុរត្ថិមាយ អនុទិសាយ កឹ និមិត្តំ? បាសាណោ, ភន្តេ, ឯសោ បាសាណោ និមិត្តំ។ ទក្ខិណាយ ទិសាយ, ទក្ខិណាយ អនុទិសាយ, បច្ឆិមាយ ទិសាយ, បច្ឆិមាយ អនុទិសាយ, ឧត្តរាយ ទិសាយ, ឧត្តរាយ អនុទិសាយ កឹ និមិត្តំ? ឧទកំ, ភន្តេ, ឯតំ ឧទកំ និមិត្ត”ន្តិ ឥទំ សង្គណ្ហាតិ។ ឯត្ថ បន អដ្ឋត្វា បុន “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្តំ? បព្ពតោ, ភន្តេ, ឯសោ បព្ពតោ និមិត្ត”ន្តិ ឯវំ បឋមំ កិត្តិតនិមិត្តំ កិត្តេត្វាវ ឋបេតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ និមិត្តេន និមិត្តំ ឃដិតំ ហោតិ។ **សម្មា កិត្តេត្វា**តិ អញ្ញមញ្ញនាមវិបរិយាយេន, អនិមិត្តានំ នាមេន ច អកិត្តេត្វា យថាវុត្តេនេវ នយេន កិត្តេត្វា។ **សម្មតា**តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ”តិអាទិនា នយេន **ឧបោសថក្ខន្ធកេ** (មហាវ. ១៣៩ អាទយោ) វុត្តាយ បរិសុទ្ធាយ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ ពទ្ធា។ តត្ថ និមិត្តានិ សកឹ កិត្តិតានិបិ កិត្តិតានេវ ហោន្តិ។ **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** បន តិក្ខត្តុំ សីមមណ្ឌលំ សម្ពន្ធន្តេន និមិត្តំ កិត្តេតព្ព”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) វុត្តំ។

តត្រាតិ តេសុ អដ្ឋសុ និមិត្តេសុ។ **និមិត្តុបគតា**តិ និមិត្តយោគ្យតា។ “**ហត្ថិប្បមាណតោ បដ្ឋាយា**”តិ វចនតោ ហត្ថិប្បមាណោបិ និមិត្តុបគោយេវ។ ហត្ថី បន សត្តរតនោ វា អឌ្ឍដ្ឋរតនោ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៣៨) វា។ **តតោ ឱមកតរោ**តិ តតោ ហត្ថិប្បមាណតោ ខុទ្ទកតរោ។ សចេ ចតូសុ ទិសាសុ ចត្តារោ វា តីសុ វា តយោ បព្ពតា ហោន្តិ, ចតូហិ, តីហិ វា បព្ពតនិមិត្តេហេវ សម្មន្និតុម្បិ វដ្ដតិ, ទ្វីហិ បន និមិត្តេហិ, ឯកេន វា សម្មន្និតុំ ន វដ្ដតិ។ ឥតោ បរេសុ បាសាណនិមិត្តាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា បព្ពតនិមិត្តំ ករោន្តេន បុច្ឆិតព្ពំ “ឯកាពទ្ធោ, ន ឯកាពទ្ធោ”តិ។ សចេ ឯកាពទ្ធោ ហោតិ, ន កាតព្ពោ។ តញ្ហិ ចតូសុ វា អដ្ឋសុ វា ទិសាសុ កិត្តេន្តេនាបិ ឯកមេវ និមិត្តំ កិត្តិតំ ហោតិ។ តស្មា យោ ឯវំ ចក្កសណ្ឋានេន វិហារំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតោ បព្ពតោ, តំ ឯកទិសាយ កិត្តេត្វា អញ្ញាសុ ទិសាសុ តំ ពហិទ្ធា កត្វា អន្តោ អញ្ញានិ និមិត្តានិ កិត្តេតព្ពានិ។ សចេ បព្ពតស្ស តតិយភាគំ វា ឧបឌ្ឍំ វា អន្តោសីមាយ កត្តុកាមា ហោន្តិ, បព្ពតំ អកិត្តេត្វា យត្តកំ បទេសំ អន្តោ កត្តុកាមា, តស្ស បរតោ តស្មិំយេវ បព្ពតេ ជាតរុក្ខវម្មិកាទីសុ អញ្ញតរំ និមិត្តំ កិត្តេតព្ពំ។ សចេ យោជនទ្វិយោជនប្បមាណំ សព្ពំ បព្ពតំ អន្តោ កត្តុកាមា ហោន្តិ, បព្ពតស្ស បរតោ ភូមិយំ ជាតរុក្ខវម្មិកាទីនិ និមិត្តានិ កិត្តេតព្ពានិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៥៨)។

សង្ខំ គច្ឆតីតិ គណនំ វោហារំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ **ទ្វត្តិំសបលគុឡបិណ្ឌបរិមាណោ**តិ ថូលតាយ, ន តុលគណនាយ។ តត្ថ “**ឯកបលំ** នាម ទសកលញ្ជ”ន្តិ វទន្តិ។ ឥដ្ឋកា មហន្តាបិ ន វដ្ដតិ។ តថា អនិមិត្តុបគបាសាណានំ រាសិ, បគេវ បំសុវាលុការាសិ។ ភូមិសមោ ខលមណ្ឌលសទិសោ បិដ្ឋិបាសាណោ វា ភូមិតោ ខាណុកោ វិយ ឧដ្ឋិតបាសាណោ វា ហោតិ, សោបិ បមាណូបគោ ចេ, វដ្ដតិ។ “បិដ្ឋិបាសាណោ បន អតិមហន្តោបិ បាសាណសង្ខមេវ គច្ឆតី”តិ អាហ “**បិដ្ឋិបាសាណោ** បនា”តិអាទិ។ តស្មា សចេ មហតោ បិដ្ឋិបាសាណស្ស ឯកំ បទេសំ អន្តោសីមាយំ កត្តុកាមា ហោន្តិ, តំ អកិត្តេត្វា តស្សុបរិ អញ្ញោ បាសាណោ កិត្តេតព្ពោ។ សចេ បិដ្ឋិបាសាណុបរិ វិហារំ ករោន្តិ, វិហារមជ្ឈេន ច បិដ្ឋិបាសាណោ វិនិវិជ្ឈិត្វា គច្ឆតិ, ឯវរូបោ បិដ្ឋិបាសាណោ ន វដ្ដតិ។ សចេ ហិ តំ កិត្តេន្តិ, និមិត្តស្សុបរិ វិហារោ ហោតិ, និមិត្តញ្ច នាម ពហិសីមាយំ ហោតិ, វិហារោបិ ពហិសីមាយំ អាបជ្ជតិ។ វិហារំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតបិដ្ឋិបាសាណោ បន ឯកត្ថ កិត្តេត្វា អញ្ញត្ថ ន កិត្តេតព្ពោ។

វននិមិត្តេ តិណវនំ វា តចសាររុក្ខវនំ វា ន វដ្ដតីតិ អាហ “**អន្តោសារេហី**”តិអាទិ។ **អន្តោសារា** នាម អម្ពជម្ពុបនសាទយោ។ **អន្តោសារមិស្សកេហី**តិ អន្តោ សារោ យេសំ តេ អន្តោសារា, តេហិ មិស្សកា អន្តោសារមិស្សកា, តេហិ។ **ចតុបញ្ចរុក្ខមត្តម្បី**តិ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទនាហ ។ ឧក្កំសតោ បន យោជនសតិកម្បិ វនំ វដ្ដតិ។ ឯត្ថ បន ចតុរុក្ខមត្តញ្ចេ, តយោ សារតោ, ឯកោ អសារតោ។ បញ្ចរុក្ខមត្តញ្ចេ, តយោ សារតោ, ទ្វេ អសារតោតិ គហេតព្ពំ។ សចេ បន វនមជ្ឈេ វិហារំ ករោន្តិ, តំ វនំ ន កិត្តេតព្ពំ។ ឯកទេសំ អន្តោសីមាយំ កត្តុកាមេហិបិ វនំ អកិត្តេត្វា តត្ថ វុត្តបាសាណាទយោ កិត្តេតព្ពា, វិហារំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតវនំ ឯកត្ថ កិត្តេត្វា អញ្ញត្ថ ន កិត្តេតព្ពំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨)។

រុក្ខនិមិត្តេបិ តចសាររុក្ខោ ន វដ្ដតីតិ អាហ “**អន្តោសារោ**”តិ។ “**ភូមិយំ បតិដ្ឋិតោ**”តិ ឥមិនា កុដសរាវាទីសុ ឋិតំ បដិក្ខិបតិ។ តតោ អបនេត្វា បន តង្ខណម្បិ ភូមិយំ រោបេត្វា កោដ្ឋកំ កត្វា ឧទកំ អាសិញ្ចិត្វា កិត្តេតុំ វដ្ដតិ, នវមូលសាខានិគ្គមនំ អការណំ។ ខន្ធំ ឆិន្ទិត្វា រោបិតេ បន ឯតំ យុជ្ជតិ។ **សូចិទណ្ឌ**

កប្បមាណោតិ “សីហឡទីបេ លេខនទណ្ឌប្បមាណោ”តិ វទន្តិ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៣៨), សោ ច
កនិដ្ឋង្គុលិបរិមាណោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ ឥទំ បន រុក្ខនិមិត្តំ កិត្តេន្តេន “រុក្ខោ”តិបិ, “សាករុក្ខោ, សាលរុក្ខោ”តិបិ វត្តុំ
វដ្ដតិ។ ឯកាពទ្ធំ បន សុប្បតិដ្ឋិតនិគ្រោធសទិសំ រុក្ខំ ឯកត្ថ កិត្តេត្វា អញ្ញត្ថ កិត្តេតុំ ន វដ្ដតិ។

មគ្គនិមិត្តេ អរញ្ញខេត្តនទីតឡាកមគ្គាទយោ ន វដ្ដន្តីតិ អាហ **“ជង្ឃមគ្គោ វា ហោតូ”**តិអាទិ។ យោ បន
ជង្ឃមគ្គោ សកដមគ្គតោ ឱក្កមិត្វា បុន សកដមគ្គមេវ ឱតរតិ, យេ វា ជង្ឃមគ្គសកដមគ្គា អវលញ្ជិតា, តេ ន
វដ្ដន្តិ។ តេនាហ **“ជង្ឃសត្ថសកដសត្ថេហី”**តិអាទិ។ ឯត្ថ ច សចេ សកដមគ្គស្ស អន្តិមចក្កមគ្គំ និមិត្តំ ករោន្តិ,
មគ្គោ ពហិសីមាយ ហោតិ។ សចេ ពាហិរចក្កមគ្គំ និមិត្តំ ករោន្តិ, ពាហិរចក្កមគ្គោវ ពហិសីមាយ ហោតិ, សេសំ
អន្តោសីមំ ភជតីតិ វេទិតព្ពំ។ សចេបិ ទ្វេ មគ្គា និក្ខមិត្វា បច្ឆា សកដធុរមិវ ឯកីភវន្តិ, ទ្វិធា ភិន្នដ្ឋានេ វា
សម្ពន្ធដ្ឋានេ វា សកឹ កិត្តេត្វា បុន ន កិត្តេតព្ពា។ ឯកាពទ្ធនិមិត្តញ្ហេតំ ហោតិ។

សចេ វិហារំ បរិក្ខិបិត្វា ចត្តារោ មគ្គា ចតូសុ ទិសាសុ គច្ឆន្តិ, មជ្ឈេ ឯកំ កិត្តេត្វា អបរំ កិត្តេតុំ ន វដ្ដតិ។
ឯកាពទ្ធនិមិត្តញ្ហេតំ។ កោណំ វិនិវិជ្ឈិត្វា គតំ បន បរភាគេ កិត្តេតុំ វដ្ដតិ។ វិហារមជ្ឈេន វិនិវិជ្ឈិត្វា គតមគ្គោ
បន ន កិត្តេតព្ពោ។ កិត្តិតេ បន និមិត្តស្ស ឧបរិ វិហារោ ហោតិ។ ឥមញ្ច មគ្គំ កិត្តេន្តេន “មគ្គោ បដ្ឋោ
បថោ”តិអាទិនា (ចូឡនិ. បារាយនត្ថុតិគាថានិទ្ទេស ១០១) វុត្តេសុ ទសសុ នាមេសុ យេន កេនចិ នាមេន
កិត្តេតុំ វដ្ដតិ។ បរិខាសណ្ឋានេន វិហារំ បរិក្ខិបិត្វា គតមគ្គោ ឯកត្ថ កិត្តេត្វា អញ្ញត្ថ កិត្តេតុំ ន វដ្ដតិ។

យំ បន អពទ្ធសីមាលក្ខណេ នទី វក្ខាមាតិ “យស្សា ធម្មិកានំ រាជូនំ កាលេ”តិអាទិនា (កង្ខា. អដ្ឋ. និទាន
វណ្ណនា) ឧទកុក្ខេបសីមាយំ នទិយា វក្ខមានត្តា វុត្តំ។ យា បន នទី មគ្គោ វិយ សកដធុរសណ្ឋានេន វា បរិខា
សណ្ឋានេន វា វិហារំ បរិក្ខិបិត្វា គតា, នំ ឯកត្ថ កិត្តេត្វា អញ្ញត្ថ កិត្តេតុំ ន វដ្ដតិ។ វិហារស្ស ចតូសុ ទិសាសុ
អញ្ញមញ្ញំ វិនិវិជ្ឈិត្វា គតេ នទីចតុក្កេបិ ឯសេវ នយោ។ អសម្មិស្សនទិយោ បន ចតស្សោបិ កិត្តេតុំ វដ្ដតិ។ សចេ
វតឹ ករោន្តោ វិយ រុក្ខបាទេ និខណិត្វា វល្លិបលាលាទីហិ នទីសោតំ រុម្ភន្តិ, ឧទកម្បិ អជ្ឈោត្ថរិត្វា អាវរណំ ប
វត្តតិយេវ, និមិត្តំ កាតុំ វដ្ដតិ។ យថា បន ឧទកំ នប្បវត្តតិ, ឯវំ សេតុម្ហិ កតេ អប្បវត្តមានា នទី និមិត្តំ កាតុំ
ន វដ្ដតិ។ បវត្តនដ្ឋានេ នទីនិមិត្តំ, អប្បវត្តនដ្ឋានេ ឧទកនិមិត្តំ កាតុំ វដ្ដតិ។

យា បន ទុព្ពុដ្ឋិកាលេ វា គិម្ហេ វា និរុទកភាវេន នប្បវត្តតិ, សា វដ្ដតិ។ មហានទិតោ ឧទកមាតិកំ នីហរន្តិ,
សា កុន្នទីសទិសា ហុត្វា តីណិ សស្សានិ សម្បាទេន្តី និច្ចំ បវត្តតិ។ កិញ្ចាបិ បវត្តតិ, និមិត្តំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ យា
បន មូលេ មហានទិតោ និគ្គតាបិ កាលន្តរេន តេនេវ និគ្គតមគ្គេន នទឹ ភិន្ទិត្វា សយមេវ គច្ឆតិ, គច្ឆន្តី ច
បរតោ សុសុមារាទិសមាកិណ្ណា នាវាទីហិ សញ្ចរិតព្ពា នទី ហោតិ, តំ និមិត្តំ កាតុំ វដ្ដតិ។

អសន្ទមានន្តិ អប្បវត្តមានំ។ សន្ទមានំ នាម ឱឃនទីឧទកវាហកមាតិកាសុ ឧទកំ។ **វុត្តបរិច្ឆេទកាលំ
អតិដ្ឋន្ត**ន្តិ “យាវ កម្មវាចាបរិយោសានា សណ្ឋមានក”ន្តិ វុត្តបរិច្ឆេទកាលំ អតិដ្ឋន្តំ។ **ភាជនគត**ន្តិ នាវាចាដិ
អាទីសុ ភាជនេសុ គតំ។ យំ បន **អន្ទុកដ្ឋកថាយំ** “គម្ភីរេសុ អាវាដាទីសុ ឧក្ខេបិមំ ឧទកំ និមិត្តំ ន កាតព្ព”ន្តិ
(មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៥៨) វុត្តំ, តំ ទុវុត្តំ , អត្តនោ មតិមត្តមេវ។ បិតំ បន អន្តមសោ
សូករខតាយបិ គាមទារកានំ កីឡនវាបិយម្បិ សចេ យាវ កម្មវាចាបរិយោសានំ តិដ្ឋតិ, អប្បំ វា ហោតុ, ពហុ វា,
វដ្ដតិយេវ។ តស្មិំ បន ឋានេ និមិត្តសញ្ញាករណត្ថំ បាសាណវាលិកាបំសុអាទិរាសិ វា បាសាណត្ថម្ភោ វា ទារុត្ថម្ភោ វា
កាតព្ពោ។

ឯវំ និមិត្តសម្បត្តិយុត្តតំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យេហិ អាការេហិ ពទ្ធា បរិសាសម្បត្តិយុត្តា នាម ហោតិ, តំ
ទស្សេតុំ **“បរិសាសម្បត្តិយា យុត្តា នាមា”**តិអាទិមាហ។ ឥមស្ស បន កម្មស្ស ចតុវគ្គករណីយត្តា **“ចតូហិ
ភិក្ខូហី”**តិ វុត្តំ។ ឥមញ្ច សីមំ ពន្ធិតុកាមេហិ សាមន្តវិហារេសុ ភិក្ខូ តស្ស តស្ស វិហារស្ស សីមាបរិច្ឆេទំ បុច្ឆិត្វា
ពទ្ធសីមវិហារានំ សីមាយ សីមន្តរិកំ, អពទ្ធសីមវិហារានំ សីមាយ ឧបចារំ ឋបេត្វា ទិសាចារិកភិក្ខូនំ
និស្សញ្ចារសមយេ សចេ ឯកស្មិំ គាមខេត្តេ សីមំ ពន្ធិតុកាមា, យេ តត្ថ ពទ្ធសីមវិហារា, តេសុ ភិក្ខូនំ “មយំ អជ្ជ
សីមំ ពន្ធិស្សាម, តុម្ហេ សកសកសីមាបរិច្ឆេទតោ មា និក្ខមិត្ថា”តិ បេសេតព្ពំ។ យេ អពទ្ធសីមវិហារា, តេសុ
ភិក្ខូ ឯកជ្ឈំ សន្និបាតាបេតព្ពា, ឆន្ទារហានំ ឆន្ទោ អាហរាបេតព្ពោ។ តេន វុត្តំ **“យាវតិកា តស្មិំ គាម
ខេត្តេ”**តិអាទិ។ **តស្មិំ គាមខេត្តេ**តិ យស្មិំ គាមខេត្តេ ឋត្វា កម្មវាចំ វាចេន្តិ, តស្មិំ គាមខេត្តេ។ “សចេ អញ្ញានិបិ
គាមខេត្តានិ អន្តោ កត្តុកាមា, តេសុ គាមេសុ យេ ភិក្ខូ វសន្តិ, តេហិបិ អាគន្តព្ពំ, អនាគច្ឆន្តានំ ឆន្ទោ អា
ហរិតព្ពោ”តិ **មហាសុមត្ថេរោ** អាហ។ **មហាបទុមត្ថេរោ** បនាហ “នានាគាមខេត្តានិ នាម បាដិយេក្កំ ពទ្ធសីមា
សទិសានិ, ន តតោ ឆន្ទបារិសុទ្ធិ អាគច្ឆតិ។ អន្តោនិមិត្តគតេហិ បន ភិក្ខូហិ អាគន្តព្ព”ន្តិ វត្វា បុន អាហ

“សមានសំវាសកសីមាសម្មន្នកាលេ អាគមនម្បិ អនាគមនម្បិ វដ្ដតិ, អវិប្បវាសសីមាសម្មន្នកាលេ បន អន្តោនិមិត្តគតេហិ អាគន្តព្ពំ។ អនាគច្ឆន្តានំ ឆន្ទោ អាហរិតព្ពោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨)។

ឥទានិ យេហិ អាការេហិ សម្មតា កម្មវាចាសម្បត្តិយុត្តា នាម ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ **“កម្មវាចាសម្បត្តិយា យុត្តា នាមា”**តិអាទិមាហ។ **អាទិ**សទ្ទេន។ “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឯតេហិ និមិត្តេហិ សីមំ សម្មន្នេយ្យ សមានសំវាសំ ឯកូបោសថំ, ឯសា ញត្តិ។ សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, យាវតា សមន្តា និមិត្តា កិត្តិតា, សង្ឃោ ឯតេហិ និមិត្តេហិ សីមំ សម្មន្នតិ សមានសំវាសំ ឯកូបោសថំ, យស្សាយស្មតោ ខមតិ ឯតេហិ និមិត្តេហិ សីមាយ សម្មុតិ សមានសំវាសាយ ឯកូបោសថាយ, សោ តុណ្ហស្ស។ យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។ សម្មតា សីមា សង្ឃេន ឯតេហិ និមិត្តេហិ សមានសំវាសា ឯកូបោសថា, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ (មហាវ. ១៣៩) ឥមំ បាឡិសេសំ សង្គណ្ហាតិ។ **វុត្តាយា**តិ ឧបោសថក្ខន្ធកេ វុត្តាយ។ ញត្តិទោសអនុស្សាវន ទោសេហិ វិរហិតត្តា **បរិសុទ្ធាយ**។

ខណ្ឌសីមា (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨; សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៣៨; វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ១៣៨) នាម ខុទ្ទកសីមា។ សមានសំវាសកត្ថំ សម្មតា សីមា **សមានសំវាសកសីមា**។ អវិប្បវាសត្ថំ សម្មតា សីមា **អវិប្បវាសសីមា**។ ឥមាសុ បន តីសុ សីមំ សម្មន្នន្តេហិ បព្ពជ្ជូបសម្បទាទីនំ សង្ឃកម្មានំ សុខករណត្ថំ បឋមំ ខណ្ឌសីមា ពន្ធិតព្ពា។ តំ បន ពន្ធន្តេហិ វត្តំ ជានិតព្ពំ។ សចេ ហិ ពោធិចេតិយភត្តសាលាទីនិ សព្ពវត្ថូនិ បតិដ្ឋាបេត្វា កតវិហារេ ពន្ធន្តិ, វិហារមជ្ឈេ ពហូនំ សមោសរណដ្ឋានេ អពន្ធិត្វា វិហារបច្ចន្តេ វិវិត្តោកាសេ ពន្ធិតព្ពា។ អកតវិហារេ ពន្ធន្តេហិ ពោធិចេតិយាទីនំ សព្ពវត្ថូនំ ឋានំ សល្លក្ខេត្វា យថា បតិដ្ឋិតេសុ វត្ថូសុ វិហារបច្ចន្តេ វិវិត្តោកាសេ ហោតិ, ឯវំ ពន្ធិតព្ពា។ សា ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន សចេ ឯកវីសតិភិក្ខូ គណ្ហាតិ, វដ្ដតិ។ តតោ ឱរំ ន វដ្ដតិ។ បរំ ភិក្ខុសហស្សំ គណ្ហន្តីបិ វដ្ដតិ។ តំ ពន្ធន្តេហិ សីមាមាឡកស្ស សមន្តា និមិត្តុបគា បាសាណា ឋបេតព្ពា, ន ខណ្ឌសីមាយ ឋិតេហិ មហាសីមា ពន្ធិតព្ពា, ន មហាសីមាយ ឋិតេហិ ខណ្ឌសីមា។ ខណ្ឌសីមាយមេវ បន ឋត្វា ខណ្ឌសីមា ពន្ធិតព្ពា, មហាសីមាយមេវ ឋត្វា មហាសីមា។

តត្រាយំ ពន្ធនវិធិ – សមន្តា “ឯសោ បាសាណោ និមិត្ត”ន្តិ ឯវំ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា កម្មវាចាយ សីមា សម្មន្និតព្ពា។ អថ តស្សា ឯវ ទឡ្ហីកម្មត្ថំ អវិប្បវាសកម្មវាចា កាតព្ពា។ ឯវញ្ហិ “សីមំ សមូហនិស្សាមា”តិ អាគតា សមូហនិតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ សីមំ សម្មន្និត្វា ពហិ សីមន្តរិកបាសាណា ឋបេតព្ពា, សីមន្តរិកា បច្ឆិមកោដិយា ចតុរង្គុលប្បមាណាបិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៦៣) វដ្ដតិ។ សចេ បន វិហារោ មហា ហោតិ, ទ្វេបិ តិស្សោបិ តតុត្តរិបិ ខណ្ឌសីមាយោ ពន្ធិតព្ពា។

ឯវំ ខណ្ឌសីមំ សម្មន្និត្វា មហាសីមាសម្មុតិកាលេ ខណ្ឌសីមតោ និក្ខមិត្វា មហាសីមាយំ ឋត្វា សមន្តា អនុបរិយាយន្តេហិ សីមន្តរិកបាសាណា កិត្តេតព្ពា។ តតោ អវសេសនិមិត្តេ កិត្តេត្វា ហត្ថបាសំ អវិជហន្តេហិ កម្មវាចាយ សមានសំវាសកសីមំ សម្មន្និត្វា តស្សា ទឡ្ហីកម្មត្ថំ អវិប្បវាសកម្មវាចាបិ កាតព្ពា។ ឯវញ្ហិ “សីមំ សមូហនិស្សាមា”តិ អាគតា សមូហនិតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ សចេ បន ខណ្ឌសីមាយ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា តតោ សីមន្តរិកាយ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា មហាសីមាយ និមិត្តានិ កិត្តេន្តិ, ឯវំ តីសុ ឋានេសុ និមិត្តានិ កិត្តេត្វា យំ សីមំ ឥច្ឆន្តិ, តំ បឋមំ ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ ឯវំ សន្តេបិ យថាវុត្តនយេន ខណ្ឌសីមតោវ បដ្ឋាយ ពន្ធិតព្ពា។ ឯវំ ពទ្ធាសុ បន សីមាសុ ខណ្ឌសីមាយំ ឋិតា ភិក្ខូ មហាសីមាយំ កម្មំ ករោន្តានំ ន កោបេន្តិ, មហាសីមាយំ វា ឋិតា ខណ្ឌសីមាយំ ករោន្តានំ។ សីមន្តរិកាយ បន ឋិតា ឧភិន្នម្បិ ន កោបន្តិ។ គាមខេត្តេ ឋត្វា កម្មំ ករោន្តានំ បន សីមន្តរិកាយ ឋិតា កោបេន្តិ។ សីមន្តរិកា ហិ គាមខេត្តំ ភជតិ។ អវិប្បវាសសីមាសម្មន្នេ កតេ សតិ សា ច **អវិប្បវាសសីមា** នាម ហោតិ។ តេនាហ **“តស្សាយេវ បភេទោ”**តិ។ **តស្សាយេវា**តិ ពទ្ធសីមាយ ឯវ។

អយំ បន វិសេសោ – “ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា”តិ (មហាវ. ១៤៤) វចនតោ អវិប្បវាសសីមា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច ន ឱត្ថរតិ, សមានសំវាសកសីមា បន តត្ថាបិ ឱត្ថរតិ។ សមានសំវាសកសីមា ចេត្ថ អត្តនោ ធម្មតាយ គច្ឆតិ, អវិប្បវាសសីមា បន យត្ថ សមានសំវាសកសីមា, តត្ថេវ គច្ឆតិ។ ន ហិ តស្សា វិសុំ និមិត្តកិត្តនំ អត្ថិ។ តត្ថ សចេ អវិប្បវាសាយ សម្មុតិកាលេ គាមោ អត្ថិ, តំ សា ន ឱត្ថរតិ។ សចេ បន សម្មតាយ សីមាយ បច្ឆា គាមោ និវិសតិ, សោបិ សីមាសង្ខមេវ គច្ឆតិ។ យថា ច បច្ឆា និវិដ្ឋោ, ឯវំ បឋមំ និវិដ្ឋស្ស បច្ឆា វឌ្ឍិតប្បទេសោបិ សីមាសង្ខមេវ គច្ឆតិ។ សចេបិ សីមាសម្មុតិកាលេ គេហានិ កតានិ, “បវិសិស្សាមា”តិ អាលយោបិ អត្ថិ, មនុស្សា បន អប្បវិដ្ឋា, បោរាណគាមំ វា សគេហមេវ ឆឌ្ឌេត្វា អញ្ញត្ថ គតា, អគាមោយេវ ឯស, សីមា ឱត្ថរតិ។ សចេ បន ឯកម្បិ កុលំ បវិដ្ឋំ វា អគតំ វា អត្ថិ, គាមោយេវ, សីមា ន ឱត្ថរតិ។

ឯវំ ពទ្ធសីមំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អពទ្ធសីមំ ទស្សេន្តោ “**អពទ្ធសីមា បនា**”តិអាទិមាហ។ គាមោ ឯវ សីមា **គាមសីមា**។ គាមគ្គហណេន ចេត្ថ និគមនគរានម្បិ សង្គហោ វេទិតព្ពោ។ យត្តកេ បទេសេ តស្ស គាមស្ស គាមភោជកា ពលឹ លភន្តិ, សោ បទេសោ អប្បោ វា ហោតុ, មហន្តោ វា, ឯកំ គាមខេត្តំ នាម។ យម្បិ ឯកស្មឹយេវ គាមខេត្តេ ឯកំ បទេសំ “អយំ វិសុំ គាមោ ហោតូ”តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា រាជា កស្សចិ ទេតិ, សោបិ **វិសុំគាមសីមា** ហោតិយេវ។ តស្មា សា ច ឥតរា ច បកតិគាមសីមា ពទ្ធសីមាសទិសាវ ហោតិ។ កេវលំ បន តិចីវរវិប្បវាសបរិហារំ ន លភតីតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧)។

អគាមកេ អរញ្ញេតិ វិញ្ឈាដវិសទិសេ អរញ្ញេ។ តេនាហ “**អគាមកំ នាមា**”តិអាទិ។ អយំ បន សីមា តិចីវរវិប្បវាសបរិហារម្បិ លភតិ។ **មច្ឆពន្ធាន**ន្តិ កេវដ្ដានំ។ **អគមនបថេសូ**តិ គន្តុំ អសក្កុណេយ្យបថេសុ។ យត្ថ តទហេវ គន្ត្វា តទហេវ បច្ចាគន្តុំ ន សក្កា ហោតិ, តាទិសេសូតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេសំ គមនបរិយន្តស្ស ឱរតោ បន គាមសីមាសង្ខំ គច្ឆតិ។ តត្ថ គាមសីមំ អសោធេត្វា កម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ **មជ្ឈេ ឋិតានំ សព្ពទិសាសុ សត្តព្ភន្តរា**តិ មជ្ឈេ ឋិតានំ ភិក្ខូនំ ឋិតោកាសតោ សព្ពទិសាសុ សត្តព្ភន្តរា។ **តត្ថា**តិ តេសុ អព្ភន្តរេសុ។ **តស្មា**តិ យស្មា បរិសវសេន វឌ្ឍតិ, តស្មា។ **ឧបចារត្ថាយា**តិ សីមោបចារត្ថាយ។ **សីមាភាវំ បដិក្ខិបិត្វា**តិ ពទ្ធសីមាភាវំ បដិក្ខិបិត្វា។ សមានោ សំវាសោ ឯត្ថាតិ **សមានសំវាសា**។ ឯកោ ឧបោសថោ ឯត្ថាតិ **ឯកូបោសថា**។ ឯត្ថ ច ឧបោសថស្ស វិសុំ គហិតត្តា អវសេសកម្មវសេន សមានសំវាសតា វេទិតព្ពា។ **វុត្តា**តិ អពទ្ធសីមាបរិច្ឆេទំ ទស្សេតុំ **ឧបោសថក្ខន្ធកេ** (មហាវ. ១៤៥) វុត្តា។ អនុ អនុ អឌ្ឍមាសំ **អន្វឌ្ឍមាសំ**, អឌ្ឍមាសេ អឌ្ឍមាសេតិ អត្ថោ។ ឯវំ “**អនុទសាហ**”ន្តិអាទីសុបិ។ **ទេវេ**តិ មេឃេ។ **វលាហកេសុ វិគតមត្តេសូ**តិ ភាវេនភាវលក្ខណេ ភុម្មំ។ **សោត**ន្តិ ឧទកប្បវាហោ វុច្ចតិ។ តិត្ថេន វា អតិត្ថេន វា ឱតរិត្វាតិ បាឋសេសោ។ **តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេត្វា**តិ យថា តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទនំ ហោតិ, ឯវំ និវាសេត្វា។ **ឧត្តរន្តិយា**តិ យត្ថ កត្ថចិ ឧត្តរន្តិយា។ **ភិក្ខុនីវិភង្គេ** (បាចិ. ៦៩២) ភិក្ខុនិយា វសេន នទីលក្ខណស្ស បាឡិយំ អាគតត្តា “**ភិក្ខុនិយា**”តិ វុត្តំ, ន បន វិសេសសព្ភាវតោ។

កេនចិ ខណិត្វា អកតោតិ អន្តមសោ តិរច្ឆានេនបិ ខណិត្វា អកតោ។ **នទី វា សមុទ្ទំ វា ភិន្ទិត្វា**តិ នទីកូលំ វា សមុទ្ទវេលំ វា ភិន្ទិត្វា។ **ឯតំ លក្ខណ**ន្តិ “យត្ថ នទិយំ វុត្តប្បការេ វស្សកាលេ ឧទកំ សន្តិដ្ឋតី”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) វុត្តប្បការលក្ខណំ។ លោណីបិ ជាតស្សរសង្ខមេវ គច្ឆតិ។ យត្ថ បន វុត្តប្បការេ វស្សកាលេ វស្សេ បច្ឆិន្នមត្តេ បិវិតុំ វា ហត្ថបាទេ ធោវិតុំ វា ឧទកំ ន ហោតិ សុក្ខតិ, អយំ ជាតស្សរោ គាមខេត្តសង្ខមេវ គច្ឆតិ។

ឧទកុក្ខេបាតិ ករណត្ថេ និស្សក្កវចនន្តិ អាហ “**ឧទកុក្ខេបេនា**”តិ។ កថំ បន ឧទកំ ខិបិតព្ពន្តិ អាហ “**តត្ថា**”តិអាទិ។ **មជ្ឈិមេន បុរិសេនា**តិ ថាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន។ **អយំ ឧទកុក្ខេបោ នាមា**តិ អយំ ឧទកុក្ខេបេន បរិច្ឆិន្នា សីមា នាមាតិ អត្ថោ។ យាវ បរិសា វឌ្ឍតិ, តាវ អយំ សីមាបិ វឌ្ឍតិ, បរិសបរិយន្តតោ ឧទកុក្ខេបោយេវ បមាណំ។ សចេ បន នទី នាតិទីឃា ហោតិ, បភវតោ បដ្ឋាយ យាវ មុខទ្វារំ សព្ពត្ថ សង្ឃោ និសីទតិ, ឧទកុក្ខេបសីមាកម្មំ នត្ថិ។ សកលាបិ នទី ឯតេសំយេវ ភិក្ខូនំ បហោតិ។

បកតិវស្សកាលេតិ បុព្ពេ វុត្តប្បការេ បកតិវស្សកាលេ។ **ចតូសុ មាសេសូ**តិ វស្សានស្ស ចតូសុ មាសេសុ។ អតិវុដ្ឋិកាលេ ឱឃេន ឱត្ថតោកាសោ ន គហេតព្ពោ។ សោ ហិ គាមសីមាសង្ខមេវ គច្ឆតិ។ អន្តោនទិយំ ជាតស្សរេ ជាតបិដ្ឋិបាសាណទីបកេសុបិ អយមេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ សចេ បន នទី បរិបុណ្ណា ហោតិ សមតិត្ថិកា, ឧទកសាដិកំ និវាសេត្វាបិ អន្តោនទិយំយេវ កម្មំ កាតព្ពំ។ សចេ ន សក្កោន្តិ, នាវាយបិ ឋត្វា កាតព្ពំ។ គច្ឆន្តិយា បន នាវាយ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ កស្មា? ឧទកុក្ខេបមត្តមេវ ហិ សីមា, តំ នាវា សីឃមេវ អតិក្កាមេតិ។ ឯវំ សតិ អញ្ញិស្សា សីមាយ ញត្តិ, អញ្ញិស្សា អនុស្សាវនា ហោតិ, តស្មា នាវំ អរិត្តេន វា ឋបេត្វា, បាសាណេ វា លម្ពិត្វា, អន្តោនទិយំ ជាតរុក្ខេ វា ពន្ធិត្វា កម្មំ កាតព្ពំ។ អន្តោនទិយំ ពទ្ធអដ្ដកេបិ អន្តោនទិយំ ជាតរុក្ខេបិ ឋិតេហិ កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។

សចេ បន រុក្ខស្ស សាខា វា តតោ និក្ខន្តបារោហោ វា ពហិនទីតីរេ វិហារសីមាយ វា គាមសីមាយ វា បតិដ្ឋិតោ, សីមំ វា សោធេត្វា, សាខំ វា ឆិន្ទិត្វា កម្មំ កាតព្ពំ។ ពហិនទីតីរេ ជាតរុក្ខស្ស អន្តោនទិយំ បវិដ្ឋសាខាយ វា បារោហេ វា នាវំ ពន្ធិត្វា កម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ ករោន្តេហិ សីមា វា សោធេតព្ពា, សាខំ ឆិន្ទិត្វា វា តស្ស ពហិបតិដ្ឋិតភាគោ នាសេតព្ពោ។ នទីតីរេ បន ខាណុកំ កោដ្ដេត្វា តត្ថ ពទ្ធនាវាយ ន វដ្ដតិយេវ។

នទិយំ សេតុំ ករោន្តិ, សចេ អន្តោនទិយំយេវ សេតុ វា សេតុបាទា វា, សេតុម្ហិ ឋិតេហិ កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។ សចេ បន សេតុ វា សេតុបាទា វា ពហិតីរេ បតិដ្ឋិតា, កម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, សីមំ សោធេត្វា កម្មំ កាតព្ពំ។ អថ សេតុបាទា អន្តោ, សេតុ បន ឧភិន្នម្បិ តីរានំ ឧបរិអាកាសេ ឋិតោ, វដ្ដតិ។ ជាតស្សរេបិ ឯសេវ នយោ។

“**យស្មិំ បទេសេ បកតិវីចិយោ ឱត្ថរិត្វា សណ្ឋហន្តិ**”តិ ឯតេន យំ បទេសំ ឧទ្ធំ វឌ្ឍនកឧទកំ វា បកតិវីចិយោ វា វេគេន អាគន្ត្វា ឱត្ថរន្តិ, តត្ថ កម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតីតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧) ទស្សេតិ។ សចេ ឩមិវេគោ ពាធតិ, នាវាយ វា អដ្ដកេ វា ឋត្វា កាតព្ពំ។ តេសុ វិនិច្ឆយោ នទិយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ សចេ បន សមុទ្ទោ គាមសីមំ វា និគមសីមំ វា ឱត្ថរិត្វា តិដ្ឋតិ, សមុទ្ទោវ ហោតិ។ តត្ថ កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។ **តតោ បដ្ឋាយ កប្បិយភូមី**តិ ឱត្ថរិត្វា សណ្ឋិតឧទកន្តតោ បដ្ឋាយ អន្តោ នទីជាតស្សរសមុទ្ទោ នាមាតិ អត្ថោ។ **ទុព្ពុដ្ឋិកាលេ**តិ វស្សានហេមន្តេ សន្ធាយ វុត្តំ។ **សុក្ខេសុបី**តិ និរុទកេសុបិ។ យថា ច វាបិខណនេ, ឯវំ អាវាដបោក្ខរណីអាទីនំ ខណនេបិ គាមខេត្តំ ហោតិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **វប្បំ វា ករោន្តី**តិ លាពុតិបុសកាទិវប្បំ វា ករោន្តិ។ **តំ ឋាន**ន្តិ យត្ថ វាបិអាទិកំ កតំ, តំ ឋានំ។ អញ្ញំ បន កប្បិយភូមិ។ សចេ បន ជាតស្សរំ បូរេត្វា ថលំ ករោន្តិ, ឯកស្មិំ ទិសាភាគេ បាឡិំ ពន្ធិត្វា សព្ពមេវ នំ មហាតឡាកំ វា ករោន្តិ, សព្ពោបិ អជាតស្សរោ ហោតិ។ គាមសីមាសង្ខមេវ គច្ឆតិ។

សចេ នទិម្បិ វិនាសេត្វា តឡាកំ ករោន្តិ, ហេដ្ឋា បាឡិ ពទ្ធា, ឧទកំ អាគន្ត្វា តឡាកំ បូរេត្វា តិដ្ឋតិ, ឯត្ថ កម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ ឧបរិ បវត្តនដ្ឋានេ ឆឌ្ឌិតំ ឧទកំ នទី ឱត្ថរិត្វា សន្ទនដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ វដ្ដតិ។ កាចិ នទី កាលន្តរេន ឧប្បតិត្វា គាមនិគមសីមំ ឱត្ថរិត្វា បវត្តតិ, នទីយេវ ហោតិ, កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។ សចេ វិហារសីមំ ឱត្ថរតិ “វិហារសីមា”ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា អន្តោ គច្ឆតិ, តស្មា។ **សមន្តា ឧទកុក្ខេបបរិច្ឆេទោ កាតព្ពោ**តិ បហោនកដ្ឋានំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យត្ថ បន កុន្នទីអាទីសុ នប្បហោតិ, តត្ថ បហោនកដ្ឋានតោ ឧទកុក្ខេបបរិច្ឆេទោ កាតព្ពោ។ **ឧបចារត្ថាយា**តិ សីមោបចារត្ថាយ។

កស្មា បន អញ្ញមេកំ សត្តព្ភន្តរំ, អញ្ញោ ឯកោ ឧទកុក្ខេបោ ច ឧបចារត្ថាយ ឋបេតព្ពោតិ អាហ “**អយំ ហី**”តិអាទិ។ តទំ វុត្តំ ហោតិ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៤៧; វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៤៧) – យស្មា អយំ សត្តព្ភន្តរសីមា ច ឧទកុក្ខេបសីមា ច ភិក្ខូនំ ឋិតោកាសតោ បដ្ឋាយ លព្ភតិ, តេ ច ភិក្ខូ ន សព្ពទា ឯកសទិសា, កទាចិ វឌ្ឍន្តិ, កទាចិ បរិហាយន្តិ។ យទា ច វឌ្ឍន្តិ, តទា សីមាសង្ករោ ហោតិ។ តស្មា អញ្ញមេកំ សត្តព្ភន្តរំ, អញ្ញោ ឯកោ ឧទកុក្ខេបោ ច ឧបចារត្ថាយ ឋបេតព្ពោតិ។ យំ បន **មហាអដ្ឋកថាយំ** “តតោ អធិកំ វដ្ដតិយេវ, ឩនកំ បន ន វដ្ដតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧) វុត្តំ, តម្បិ ឯតទត្ថមេវ, ន បន តត្ថ កតស្ស កម្មស្ស កុប្បត្តាតិ គហេតព្ពំ។ **បរិច្ឆេទតោ ពហិ អញ្ញំ តត្តកំយេវ បរិច្ឆេទំ អនតិក្កមិត្វា ឋិតោបី**តិ អត្តនោ សត្តព្ភន្តរេន, ឧទកុក្ខេបេន វា យោ តេសំ សត្តព្ភន្តរស្ស, ឧទកុក្ខេបស្ស វា បរិច្ឆេទោ, តតោ ពហិ អញ្ញំ តត្តកំយេវ បរិច្ឆេទំ អនតិក្កមិត្វា ឋិតោបីតិ អត្ថោ។ កថមេតំ វិញ្ញាយតីតិ អាហ “**តទំ សព្ពអដ្ឋកថាសុ សន្និដ្ឋាន**”ន្តិ, តទំ “កម្មំ កោបេតី”តិ មហាអដ្ឋកថាទីសុ វុត្តានន្តិ អត្ថោ។ “**ឥតិ ឥម**”ន្តិអាទិ យថាវុត្តស្ស និគមនំ។ ហោតិ ចេត្ថ –

> “ពទ្ធាពទ្ធវសេនេធ, សីមា នាម ទ្វិធា តហិំ;
> តិសម្បត្តិយុត្តា វឌ្ឍិ-តេកាទស វិបត្តិកា;
> ពទ្ធសីមា តិធា ខណ្ឌ-ទិតោ គាមាទិតោ បរា”តិ។

សភាគាបត្តិ ច នាមេសា ទុវិធា វត្ថុសភាគា, អាបត្តិសភាគាតិ។ តត្ថ ឥធ វត្ថុសភាគា អធិប្បេតា, នេតរាតិ ទស្សេតុំ “**យំ សព្ពោ សង្ឃោ វិកាលភោជនាទិនា**”តិអាទិមាហ។ **លហុកាបត្តិ**ន្តិ លហុកេន វិនយកម្មេន វិសុជ្ឈនតោ លហុកា ថុល្លច្ចយបាចិត្តិយបាដិទេសនីយទុក្កដទុព្ភាសិតសង្ខាតា បញ្ចាបត្តិយោ។ វត្ថុសភាគាយ សង្ឃាទិសេសាបត្តិយាបិ សតិ ឧបោសថកម្មំ បត្តកល្លំ ន ហោតិយេវ។ យថាហ “សភាគសង្ឃាទិសេសំ អាបន្នស្ស បន សន្តិកេ អាវិ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេ អាវិ ករោតិ, អាបត្តិ អាវិកតា ហោតិ, ទុក្កដា បន ន មុច្ចតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។ តស្សា បន អទេសនាគាមិនិតោ ឯវំ វុត្តំ។ **វត្ថុសភាគា**តិ វត្ថុវសេន សមានភាគា, ឯកកោដ្ឋាសាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមមេវ វត្ថុសភាគំ ទេសេតុំ ន វដ្ដតិ “ន, ភិក្ខវេ, សភាគា អាបត្តិ ទេសេតព្ពា, យោ ទេសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៦៩) វុត្តត្តា, ន បន អាបត្តិសភាគំ។ តេនាហ “**វិកាលភោជនបច្ចយា អាបន្នំ បនា**”តិអាទិ។ **អាបត្តិសភាគ**ន្តិ អាបត្តិយា សមានភាគំ។

សាមន្តា អាវាសាតិ សាមន្តអាវាសំ, សមីបវិហារន្តិ អត្ថោ។ **សជ្ជុក**ន្តិ តទហេវាគមនត្ថាយ។ **បាហេតព្ពោ**តិ បេសេតព្ពោ។ **ឥច្ចេតំ កុសល**ន្តិ ឥតិ ឯតំ សុន្ទរំ ភទ្ទកំ, លទ្ធកប្បន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **នោ ចេ លភេថា**តិ វិហារានំ ទូរតាយ វា មគ្គេ បរិបន្ថាទិនា វា យទិ ន លភេថ។ “តស្ស សន្តិកេ បដិករិស្សតី”តិ ឥមិនា វចនេន សភាគាបត្តិ អាវិ កាតុម្បិ ន លព្ភតីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ យទិ លភេយ្យ, អាវិ កត្វាបិ ឧបោសថំ ករេយ្យុំ។ យទិ បន សព្ពោ សង្ឃោ សភាគំ សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ ហោតិ, ញត្តិំ ឋបេត្វា ឧបោសថំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, ឧបោសថស្ស អន្តរាយោវ ហោតិ។ ឧភោបិ ទុក្កដំ អាបជ្ជន្តិ “ន, ភិក្ខវេ, សភាគា អាបត្តិ ទេសេតព្ពា, យោ ទេសេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ន, ភិក្ខវេ, សភាគា អាបត្តិ បដិគ្គហេតព្ពា, យោ បដិគ្គណ្ហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៦៩)

វុត្តត្ថា។ **វិមតិ** សំសយោ, តត្ថ និយុត្តោ **វេមតិកោ**។ “បុន និព្ពេមតិកោ ហុត្វា ទេសេតព្ពមេវា”តិ នេវ បាឡិយំ, ន ច អដ្ឋកថាយំ អត្ថិ, ទេសិតេ បន ទោសោ នត្ថិ។ **វុត្តនយេនេវា**តិ “បារិសុទ្ធិំ អាយស្មន្តោ អារោចេថា”តិអាទិនា នយេន សាបត្តិកស្ស ឧបោសថករណេ បញ្ញត្តំ ទុក្កដំ អាបជ្ជន្តីតិ វុត្តនយេនេវ។ កស្មា សភាគាបត្តិយេវ វុត្តាតិ អាហ “**ឯតាសុ ហី**”តិអាទិ។ **វិសភាគាបត្តីសុ វិជ្ជមានាសុបិ បត្តកល្លំ ហោតិយេវា**តិ វិសភាគាសុ បន វិជ្ជមានាសុ តេសំយេវ បុគ្គលានំ អាបត្តិ, ន សង្ឃស្សាតិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ ហោតិយេវ។

អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នកោ នាម ចតុន្នំ បារាជិកានំ អញ្ញតរំ អជ្ឈាបន្នកោ។ បណ្ឌកាទីនំ វិនិច្ឆយោ បរតោ បារាជិកុទ្ទេសេ អាវិ ភវិស្សតិ ។ **តិរច្ឆានគតោ**តិ អន្តមសោ សក្កំ ទេវរាជានំ ឧបាទាយ យោ កោចិ នាគមាណវកាទិកោ អមនុស្សជាតិកោ វេទិតព្ពោ, ន អស្សគោណាទយោ។ តេនាហ “**ឯត្ថ ចា**”តិអាទិ។ តត្ថ **ឯត្ថា**តិ ឯតិស្សំ វជ្ជនីយបុគ្គលកថាយំ។ **យស្ស ឧបសម្បទា បដិក្ខិត្តា**តិ “តិរច្ឆានគតោ, ភិក្ខវេ, អនុបសម្បន្នោ, ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ១១១) យស្ស នាគសុបណ្ណាទិនោ តិរច្ឆានគតស្ស ឧបសម្បទា បដិក្ខិត្តា , សោ ឥធាបិ តិរច្ឆានគតោ នាមាតិ អត្ថោ។ តត្ថ ហិ អន្តមសោ ទេវេ ឧបាទាយ នាគមាណវកាទិកោ យោ កោចិ អមនុស្សជាតិកោ “តិរច្ឆានគតោ”តិ អធិប្បេតោ។ វុត្តញ្ហិ **សមន្តបាសាទិកាយំ** “តិរច្ឆានគតោ, ភិក្ខវេតិ ឯត្ថ នាគោ វា ហោតុ សុបណ្ណមាណវកាទីនំ វា អញ្ញតរោ, អន្តមសោ សក្កំ ទេវរាជានំ ឧបាទាយ យោ កោចិ អមនុស្សជាតិយោ, សោ សព្ពោវ ឥមស្មិំ អត្ថេ ‘តិរច្ឆានគតោ’តិ វេទិតព្ពោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១១)។ **តិត្ថំ** វុច្ចតិ លទ្ធិ, តំ ឯតេសំ អត្ថីតិ **តិត្ថិកា**, តិត្ថិកា ឯវ **តិត្ថិយា**, ឥតោ អញ្ញលទ្ធិកាតិ អត្ថោ។

សុត្តស្ស ឧទ្ទេសោ **សុត្តុទ្ទេសោ**។ បារិសុទ្ធិ ឯវ ឧបោសថោ **បារិសុទ្ធិឧបោសថោ**។ ឯសេវ នយោ **អធិដ្ឋានុបោសថោ**តិ ឯត្ថាបិ។ **សោ**តិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ។ ឱវាទោវ បាតិមោក្ខំ, តស្ស ឧទ្ទេសោ សរូបេន កថនំ **ឱវាទបាតិមោក្ខុទ្ទេសោ**។ “ឥមស្មិំ វីតិក្កមេ អយំ នាម អាបត្តី”តិ ឯវំ អាបត្តិវសេន អាណាបនំ បញ្ញាបនំ **អាណា**, សេសំ អនន្តរសទិសមេវ។

ខន្តី បរមំ តបោ តីតិក្ខា…បេ…. វុត្តា តិស្សោ គាថាយោ នាម –

“ខន្តី បរមំ តបោ តីតិក្ខា;
និព្ពានំ បរមំ វទន្តិ ពុទ្ធា;
ន ហិ បព្ពជិតោ បរូបឃាតី;
ន សមណោ ហោតិ បរំ វិហេឋយន្តោ។

“សព្ពបាបស្ស អករណំ, កុសលស្ស ឧបសម្បទា;
សចិត្តបរិយោទបនំ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសនំ។

“អនូបវាទោ អនូបឃាតោ, បាតិមោក្ខេ ច សំវរោ;
មត្តញ្ញុតា ច ភត្តស្មិំ, បន្តញ្ច សយនាសនំ;
អធិចិត្តេ ច អាយោគោ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន”ន្តិ។(ទី. និ. ២.៩០; ធ. ប. ១៨៣-១៨៥) –

ឥមា តិស្សោ គាថាយោ។

តត្ថ **ខន្តី បរមំ តបោ**តិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ២.៩០; ធ. ប. អដ្ឋ. ២.១៨៥) អធិវាសនខន្តិ នាម បរមំ តបោ។ **តីតិក្ខា**តិ ខន្តិយា ឯវ វេវចនំ, តីតិក្ខាសង្ខាតា អធិវាសនខន្តិ ឧត្តមំ តបោតិ អត្ថោ។ **និព្ពានំ បរមំ វទន្តី**តិ សព្ពាការេន បន និព្ពានំ “បរម”ន្តិ វទន្តិ ពុទ្ធា។ **ន ហិ បព្ពជិតោ បរូបឃាតី**តិ យោ អធិវាសនខន្តិវិរហិតត្តា បរំ ឧបឃាតេតិ ពាធតិ វិហឹសតិ, សោ បព្ពជិតោ នាម ន ហោតិ។ ចតុត្ថបាទោ បន តស្សេវ វេវចនំ។ “ន ហិ បព្ពជិតោ”តិ ឯតស្ស ហិ “**នសមណោ ហោតី**”តិ វេវចនំ។ “បរូបឃាតី”តិ ឯតស្ស “**បរំ វិហេឋយន្តោ**”តិ វេវចនំ។ អថ វា **បរូបឃាតី**តិ សីលូបឃាតី។ សីលញ្ហិ ឧត្តមដ្ឋេន “បរ”ន្តិ វុច្ចតិ។ យោ ច សមណោ បរំ យំ កញ្ចិ សត្តំ វិហេឋយន្តោ បរូបឃាតី ហោតិ, អត្តនោ សីលវិនាសកោ, សោ បព្ពជិតោ នាម ន ហោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា យោ អធិវាសនខន្តិយា អភាវា បរូបឃាតី ហោតិ, បរំ អន្តមសោ ឌំសមកសម្បិ សញ្ចិច្ច ជីវិតា វោរោបេតិ, សោ ន ហិ បព្ពជិតោ។ កឹ ការណា? មលស្ស អបព្ពាជិតត្តា។ “បព្ពាជយមត្តនោ មលំ, តស្មា ‘បព្ពជិតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (ធ. ប. ៣៨៨) ឥទញ្ហិ បព្ពជិតលក្ខណំ។ យោបិ ន ហេវ ខោ ឧបឃាតេតិ ន មារេតិ, អបិច ទណ្ឌាទីហិ វិហេឋេតិ, សោ បរំ វិហេឋយន្តោ សមណោ ន ហោតិ។ កឹ ការណា? វិហេសាយ អសមិតត្តា។ “សមិតត្តា ហិ បាបានំ, ‘សមណោ’តិ បវុច្ចតី”តិ (ធ. ប. ២៦៥) ឥទញ្ហិ សមណលក្ខណំ។

ទុតិយគាថាយ **សព្ពបាបស្សា**តិ សព្ពាកុសលស្ស។ **អករណ**ន្តិ អនុប្បាទនំ។ **កុសលស្សា**តិ ចតុភូមកកុសលស្ស។ **ឧបសម្បទា**តិ ឧបសម្បាទនំ បដិលាភោ។ **សចិត្តបរិយោទបន**ន្តិ អត្តនោ ចិត្តស្ស វោទាបនំ បភស្សរភាវករណំ សព្ពសោ បរិសោធនំ, តំ បន អរហត្តេន ហោតិ។ ឥតិ សីលសំវរេន សព្ពបាបំ បហាយ លោកិយលោកុត្តរាហិ សមថវិបស្សនាហិ កុសលំ សម្បាទេត្វា អរហត្តផលេន ចិត្តំ បរិយោទាបេតព្ពន្តិ ឯតំ ពុទ្ធានំ សាសនំ ឱវាទោ អនុសិដ្ឋិ។

តតិយគាថាយ **អនូបវាទោ**តិ វាចាយ កស្សចិ អនុបវទនំ។ **អនូបឃាតោ**តិ កាយេន កស្សចិ ឧបឃាតស្ស អករណំ។ **បាតិមោក្ខេ**តិ យំ តំ បាតិមោក្ខំ បអតិមោក្ខំ អតិបមោក្ខំ ឧត្តមំ សីលំ, បាតិ វា អគតិវិសេសេហិ, មោក្ខេតិ ទុគ្គតិភយេហិ។ យោ វា នំ បាតិ, តំ មោក្ខេតីតិ "បាតិមោក្ខ"ន្តិ វុច្ចតិ, តស្មឹ បាតិមោក្ខេ ច។ **សំវរោ**តិ សត្តន្នំ អាបត្តិក្ខន្ធានំ អវីតិក្កមលក្ខណោ សំវរោ។ **មត្តញ្ញុតា**តិ បដិគ្គហណបរិភោគវសេន បមាណញ្ញុតា។ **បន្តញ្ច សយនាសន**ន្តិ ជនសង្ឃដ្ដនវិរហិតំ និជ្ជនសម្ពាធំ វិវិត្តំ, សេនាសនញ្ច។ ឯត្ថ ច ទ្វិហិយេវ បច្ចយេហិ ចតុបច្ចយសន្តោសោ ទីបិតោតិ វេទិតព្ពោ បច្ចយសន្តោសសាមញ្ញេន ឥតរទ្វយស្សាបិ លក្ខណហារនយេន ជោតិតត្តា។ **អធិចិត្តេ ច អាយោគោ**តិ វិបស្សនាបាទកំ អដ្ឋសមាបត្តិចិត្តំ, តតោបិ មគ្គផលចិត្តមេវ អធិចិត្តំ, តស្មឹ យថាវុត្តេ អធិចិត្តេ អាយោគោ ច អនុយោគោ ចាតិ អត្ថោ។ **ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន**ន្តិ ឯតំ បរស្ស អនុបវទនំ, អនុបឃាតនំ, បាតិមោក្ខេ សំវរោ, បដិគ្គហណបរិភោគេសុ មត្តញ្ញុតា, អដ្ឋសមាបត្តិវសិភាវាយ វិវិត្តសេនាសនសេវនញ្ច ពុទ្ធានំ សាសនំ ឱវាទោ អនុសិដ្ឋីតិ។ ឥមា បន តិស្សោ គាថា សព្ពពុទ្ធានំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសគាថាយោ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា។ តំ ពុទ្ធា ឯវ ឧទ្ទិសន្តិ, ន សាវកា។

"សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ"តិអាទិនា (មហាវ. ១៣៤) នយេន វុត្តំ **អាណាបាតិមោក្ខំ** នាម។ តំ សាវកា ឯវ ឧទ្ទិសន្តិ, ន ពុទ្ធា សង្ឃកម្មំ ករោន្តិ, ន ច តត្ថ បរិយាបន្នាតិ អាហ **"តំ សាវកា ឯវ ឧទ្ទិសន្តិ, ន ពុទ្ធា"**តិ។ **ឥមស្មឹ អត្ថេ**តិ "បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យា"តិ ឯតស្មឹ អត្ថេ។

អនុបគតោ នាម តត្ថេវ ឧបសម្បន្នោ, អសតិយា បុរិមិកាយ អនុបគតោ វា។ **ចាតុមាសិនិយ**ន្តិ ចាតុមាសិយំ។ សា ហិ ចតុន្នំ មាសានំ បារិបូរិភូតាតិ ចាតុមាសី, សា ឯវ "ចាតុមាសិនី"តិ វុច្ចតិ, តស្សំ ចាតុមាសិនិយំ។ បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណមាសិនិយន្តិ អត្ថោ។ **កាយសាមគ្គិ**ន្តិ កាយេន សមគ្គភាវំ, ហត្ថបាសូបគមនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អយំ បនេត្ថ វិនិច្ឆយោ – សចេ បុរិមិកាយ បញ្ច ភិក្ខូ វស្សំ ឧបគតា, បច្ឆិមិកាយបិ បញ្ច, បុរិមេហិ ញត្តឹ ឋបេត្វា បវារិតេ បច្ឆិមេហិ តេសំ សន្តិកេ បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ, ន ឯកស្មឹ ឧបោសថគ្គេ ទ្វេ ញត្តិយោ ឋបេតព្ពា។ សចេបិ បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា ចត្តារោ, តយោ, ទ្វេ, ឯកោ វា ហោតិ, ឯសេវ នយោ។ អថ បុរិមិកាយ ចត្តារោ, បច្ឆិមិកាយបិ ចត្តារោ, តយោ, ទ្វេ, ឯកោ វា, ឯសេវ នយោ។ អថ បុរិមិកាយ តយោ, បច្ឆិមិកាយ តយោ, ទ្វេ វា, ឯសេវ នយោ។ ឥទញ្ចេត្ថ លក្ខណំ – សចេ បុរិមិកាយ ឧបគតេហិ បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា ថោកតរា ចេវ ហោន្តិ សមសមា ច, សង្ឃប្បវារណាយ ច គណំ បូរេន្តិ, សង្ឃប្បវារណាវសេន ញត្តឹ ឋបេត្វា បុរិមេហិ បវារេតព្ពា។ សចេ បន បុរិមិកាយ តយោ, បច្ឆិមិកាយ ឯកោ ហោតិ, តេន សទ្ធឹ តេ ចត្តារោ ហោន្តិ, ចតុន្នំ សង្ឃញត្តឹ ឋបេត្វា បវារេតុំ ន វដ្ដតិ។ គណញត្តិយា បន សោ គណបូរកោ ហោតិ, តស្មា គណវសេន ញត្តឹ ឋបេត្វា បុរិមេហិ បវារេតព្ពំ, ឥតរេន តេសំ សន្តិកេ បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ។ សចេ បុរិមិកាយ ទ្វេ, បច្ឆិមិកាយ ទ្វេ វា ឯកោ វា, ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ បុរិមិកាយ ឯកោ, បច្ឆិមិកាយបិ ឯកោ, ឯកេន ឯកស្ស សន្តិកេ បវារេតព្ពំ, ឯកេន បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ ។ សចេ បុរិមវស្សូបគតេហិ បច្ឆិមវស្សូបគតា ឯកេនបិ អធិកតរា ហោន្តិ, បឋមំ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិត្វា បច្ឆា ថោកតរេហិ តេសំ សន្តិកេ បវារេតព្ពំ។ កត្តិកចាតុមាសិនិបវារណាយ បន សចេ បឋមំ វស្សូបគតេហិ មហាបវារណាយ បវារិតេហិ បច្ឆា ឧបគតា អធិកតរា វា សមសមា វា ហោន្តិ, បវារណាញត្តឹ ឋបេត្វា បវារេតព្ពំ។ តេហិ បវារិតេ បច្ឆា ឥតរេហិ បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ។ អថ មហាបវារណាយ បវារិតា ពហូ ហោន្តិ, បច្ឆា វស្សូបគតា ថោកា វា ឯកោ វា, បាតិមោក្ខេ ឧទ្ទិដ្ឋេ បច្ឆា តេសំ សន្តិកេ តេន បវារេតព្ពន្តិ។

ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វាតិ ឯកស្មឹ អំសេ សាធុកំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វាតិ អត្ថោ។ **អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា**តិ ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ អញ្ជលឹ ឧក្ខិបិត្វា។ សចេ បន តត្ថ បារិវាសិកោបិ អត្ថិ, សង្ឃនវកដ្ឋានេ និសីទិត្វា តត្ថេវ និសិន្នេន អត្តនោ បាឡិយា បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោ។ បាតិមោក្ខេ ឧទ្ទិសិយមានេ បន បាឡិយា អនិសីទិត្វា បាឡឹ វិហាយ ហត្ថបាសំ អមុញ្ចន្តេន និសីទិតព្ពំ។ បវារណាយបិ ឯសេវ នយោ។

សព្ពំ បុព្ពករណីយន្តិ សម្មជ្ជនាទី នវវិធំ បុព្ពកិច្ចំ។ យថា ច សព្ពោ សង្ឃោ សភាគាបត្តី អាបជ្ជិត្វា “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ...បេ.... បដិករិស្សតី”តិ (មហាវ. ១៧១) ញត្តិំ ឋបេត្វា ឧបោសថំ កាតុំ លភតិ, ឯវំ មេត្តាបិ តីហិ “សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តា ឥមេ ភិក្ខូ សភាគំ អាបត្តឹ អាបន្នា, យទា អញ្ញំ ភិក្ខុំ សុទ្ធំ អនាបត្តិកំ បស្សិស្សន្តិ, តទា តស្ស សន្តិកេ តំ អាបត្តឹ បដិករិស្សន្តី”តិ គណញត្តិំ ឋបេត្វា, ទ្វីហិបិ “អញ្ញំ សុទ្ធំ បស្សិត្វា បដិករិស្សាមា”តិ វត្វា ឧបោសថំ កាតុំ វដ្ដតិ។ ឯកេនាបិ “បរិសុទ្ធំ លភិត្វា បដិករិស្សាមី”តិ អាភោគំ កត្វា កាតុំ វដ្ដតិ។ **តទហូ**តិ តស្មិំ អហុ, តស្មិំ ទិវសេតិ អត្ថោ។ **នានាសំវាសកេហី**តិ លទ្ធិនានាសំវាសកេហិ។ **អនាវាសោ** នាម នវកម្មសាលាទិកោ យោ កោចិ បទេសោ។ **អញ្ញត្រ សង្ឃេនា**តិ សង្ឃប្បហោនកេហិ ភិក្ខូហិ វិនា។ **អញ្ញត្រ អន្តរាយា**តិ បុព្ពេ វុត្តំ ទសវិធមន្តរាយំ វិនា។ សព្ពន្តិមេន បន បរិច្ឆេទេន អត្តចតុត្ថេន អន្តរាយេ វា សតិ គន្តុំ វដ្ដតិ។ យថា ច អាវាសាទយោ ន គន្តព្ពា, ឯវំ សចេ វិហារេ ឧបោសថំ ករោន្តិ, ឧបោសថាធិដ្ឋានត្ថំ សីមាបិ នទីបិ ន គន្តព្ពា។ សចេ បនេត្ថ កោចិ ភិក្ខុ ហោតិ, តស្ស សន្តិកំ គន្តុំ វដ្ដតិ។ វិស្សដ្ឋឧបោសថាបិ អាវាសា គន្តុំ វដ្ដតិ។ ឯវំ គតោ អធិដ្ឋាតុម្បិ លភតិ។ អារញ្ញកេនាបិ ភិក្ខុនា ឧបោសថទិវសេ គាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា អត្តនោ វិហារមេវ អាគន្តព្ពំ។ សចេ អញ្ញំ វិហារំ ឱក្កមតិ, តត្ថ ឧបោសថំ កត្វាវ អាគន្តព្ពំ, អកត្វា អាគន្តុំ ន វដ្ដតិ។ យំ ជញ្ញា “អជ្ជេវ តត្ថ គន្តុំ សក្កោមី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៨១) ឯវរូបោ បន អាវាសោ គន្តព្ពោ។ តត្ថ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ឧបោសថំ ករោន្តេនាបិ ហិ ឥមិនា នេវ ឧបោសថន្តរាយោ កតោ ភវិស្សតីតិ។

ឧទកំ អាសនេន ចាតិ អាសនេន សហ បានីយបរិភោជនីយំ ឧទកញ្ចាតិ អត្ថោ។ សង្ឃសន្និបាតតោ បឋមំ កត្តព្ពំ **បុព្ពករណំ**។ បុព្ពករណតោ បច្ឆា កត្តព្ពម្បិ ឧបោសថកម្មតោ បឋមំ កត្តព្ពត្តា **បុព្ពកិច្ចំ**។ ឧភយម្បិ ចេតំ ឧបោសថកម្មតោ បឋមំ កត្តព្ពត្តា “បុព្ពកិច្ច”មិច្ចេវ ឯត្ថ វុត្តន្តិ អាហ **“ឯវំ ទ្វីហិ នាមេហិ នវវិធំ បុព្ពកិច្ចំ ទស្សិត”**ន្តិ។ កឹ តំ កតន្តិ បុច្ឆតីតិ អាហ **“ន ហី”**តិអាទិ។ **តំ អកត្វា ឧបោសថំ កាតុំ ន វដ្ដតិ** “ន, ភិក្ខវេ, ថេរេន អាណត្តេន អគិលានេន ន សម្មជ្ជិតព្ពំ, យោ ន សម្មជ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិ (មហាវ. ១៥៩) វចនតោ។ តេនេវាហ **“តស្មា ថេរេន អាណត្តេនា”**តិអាទិ។

សចេ បន អាណត្តោ សម្មជ្ជនី តាវកាលិកម្បិ ន លភតិ, សាខាភង្គំ កប្បិយំ ការេត្វា សម្មជ្ជិតព្ពំ។ តម្បិ អលភន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ ហោតិ។ **បានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបេតព្ព**ន្តិ អាគន្តុកានំ អត្ថាយ បានីយបរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបេតព្ពំ។ **អាសនំ បញ្ញាបេតព្ព**ន្តិ បីឋផលកាទិអាសនំ បញ្ញាបេតព្ពំ។ សចេ ឧបោសថាគារេ អាសនានិ នត្ថិ, សំឃិកាវាសតោបិ អាហរិត្វា បញ្ញាបេត្វា បុន ហរិតព្ពានិ។ អាសនេសុ អសតិ កដសារកេបិ តដ្ដិកាយោបិ បញ្ញាបេតុំ វដ្ដតិ។ តដ្ដិកាសុបិ អសតិ សាខាភង្គានិ កប្បិយំ ការេត្វា បញ្ញាបេតព្ពានិ។ កប្បិយការកំ អលភន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ ហោតិ។ **បទីបោ កាតព្ពោ**តិ បទីបេតព្ពោ, បទីបុជ្ជលនំ កាតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អាណាបេន្តេន បន “អសុកស្មិំ នាម ឱកាសេ តេលំ វា វដ្ដិ វា កបល្លិកា វា អត្ថិ, តំ គហេត្វា ករោហី”តិ វត្តព្ពោ។ សចេ តេលាទីនិ នត្ថិ, បរិយេសិតព្ពានិ។ បរិយេសិត្វា អលភន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ ហោតិ។ អបិច កបាលេ អគ្គិបិ ជាលេតព្ពោ។ អាណាបេន្តេន ច កិញ្ចិ កម្មំ ករោន្តោ វា សទាកាលមេវ ឯកោ វា ភារនិត្ថរណកោ វា សរភាណកធម្មកថិកាទីសុ អញ្ញតរោ វា ន អាណាបេតព្ពោ, អវសេសា បន វារេន អាណាបេតព្ពា។ តេនាហ **“ថេរេនាបិ បតិរូបំ ញត្វា អាណាបេតព្ព”**ន្តិ។

ពហិ ឧបោសថំ កត្វា អាគតេនាតិ នទិយា វា សីមាយ វា យត្ថ កត្ថចិ ឧបោសថំ កត្វា អាគតេន ឆន្ទោ ទាតព្ពោ, “កតោ មយា ឧបោសថោ”តិ អច្ឆិតុំ ន លភតីតិ អធិប្បាយោ។ **កិច្ចប្បសុតោ វា**តិ គិលានុបដ្ឋាកាទិកិច្ចប្បសុតោ វា។ សចេ គិលានោ ឆន្ទបារិសុទ្ធឹ ទាតុំ ន សក្កោតិ, មញ្ចេន វា បីឋេន វា សង្ឃមជ្ឈំ អានេត្វា ឧបោសថោ កាតព្ពោ។ សចេ គិលានុបដ្ឋាកានំ ភិក្ខូនំ ឯវំ ហោតិ “សចេ ខោ មយំ ឥមំ គិលានំ ឋានា ចាវេស្សាម, អាពាធោ វា អភិវឌ្ឍិស្សតិ, កាលកិរិយា វា ភវិស្សតី”តិ, ន ត្វេវ សោ គិលានោ ឋានា ចាវេតព្ពោ, សង្ឃេន តត្ថ គន្ត្វា ឧបោសថោ កាតព្ពោ, ន ត្វេវ វគ្គេន សង្ឃេន ឧបោសថោ កាតព្ពោ។ ករេយ្យ ចេ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ សចេ ពហូ តាទិសា គិលានា ហោន្តិ, សង្ឃេន បដិបាដិយា ឋត្វា សព្ពេ ហត្ថបាសេ កាតព្ពា។ សចេ ទូរេ ទូរេ ហោន្តិ, សង្ឃោ នប្បហោតិ, តំ ទិវសំ ឧបោសថោ ន កាតព្ពោ, ន ត្វេវ វគ្គេន សង្ឃេន ឧបោសថោ កាតព្ពោ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តទហុបោសថេ បារិសុទ្ធិំ ទេន្តេន ឆន្ទម្បិ ទាតុំ, សន្តិ សង្ឃស្ស ករណីយ”ន្តិ (មហាវ. ១៦៥) វុត្តត្តា ភគវតោ អាណំ ករោន្តេន “ឆន្ទំ **ទម្មី**”តិ វុត្តំ។ “ឆន្ទហារកោ ចេ, ភិក្ខវេ, ទិន្នេ ឆន្ទេ តត្ថេវ បក្កមតិ, អញ្ញស្ស ទាតព្ពោ ឆន្ទោ”តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ១៦៥) បុន អត្តនោ ឆន្ទទានបរិស្សមវិនោទនត្ថំ **“ឆន្ទំ មេ ហរា”**តិ វុត្តំ។ “ឆន្ទហារកោ ចេ, ភិក្ខវេ, ទិន្នេ ឆន្ទេ សង្ឃប្បត្តោ សញ្ចិច្ច ន អារោចេតិ, អាហដោ ហោតិ ឆន្ទោ, ឆន្ទហារកស្ស អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៦៥) វុត្តត្តា ទុក្កដតោ តំ មោចេតុំ **“ឆន្ទំ មេ អារោចេហី”**តិ វុត្តំ។

កាយេន វា វាចាយ វា ឧភយេន វា វិញ្ញាបេតព្ពោតិ មនសា ចិន្តេត្វា កាយប្បយោគំ ករោន្តេន យេន កេនចិ អង្គបច្ចង្គេន វា, វាចំ បន និច្ឆារេតុំ សក្កោន្តេន តថេវ វាចាយ វា, ឧភយថាបិ សក្កោន្តេន កាយវាចាហិ វា វិញ្ញាបេតព្ពោ, ជានាបេតព្ពោតិ អត្ថោ។ **“អយំ អត្ថោ”**តិ វចនតោ បន យាយ កាយចិបិ ភាសាយ វិញ្ញាបេតុំ វដ្ដតិ, បារិសុទ្ធិទានេបិ ឆន្ទទានេ វុត្តសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។ តំ បន ទេន្តេន បឋមំ សន្តី អាបត្តិ ទេសេតព្ពា។ ន ហិ សាបត្តិកោ សមានោ “បារិសុទ្ធី ទម្មិ, បារិសុទ្ធី មេ ហរ, បារិសុទ្ធី មេ អារោចេហី”តិ (មហាវ. ១៦៤) វត្តុំ លភតិ។ “សន្តិ សង្ឃស្ស ករណីយានី”តិ វត្តព្ពេ វចនវិបល្លាសេន **“សន្តិ សង្ឃស្ស ករណីយ”**ន្តិ វុត្តំ។ **តេសញ្ច អត្តនោ ច ឆន្ទបារិសុទ្ធី ទេតី**តិ ឯត្ថ ឆន្ទោ ច ឆន្ទបារិសុទ្ធិ ច **ឆន្ទបារិសុទ្ធិ**, តំ ទេតីតិ សរូបេកសេសនយេន អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ឥតរា**តិ អញ្ញេសំ ឆន្ទបារិសុទ្ធិ។ **ពិឡាលសង្ខលិកា ឆន្ទបារិសុទ្ធី**តិ ឯត្ថ **ពិឡាលសង្ខលិកា** នាម ពិឡាលពន្ធនំ។ តត្ថ ហិ សង្ខលិកាយ បឋមវលយំ ទុតិយវលយំយេវ បាបុណាតិ, ន តតិយំ, ឯវមយម្បិ ឆន្ទបារិសុទ្ធិ ទាយកេន យស្ស ទិន្នា, តតោ អញ្ញត្ថ ន គច្ឆតីតិ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១៦៤; វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១៦៤)។ តស្មា សា ពិឡាលសង្ខលិកសទិសត្តា “ពិឡាលសង្ខលិកា”តិ វុត្តា។ ពិឡាលសង្ខលិកគ្គហណញ្ចេត្ថ យាសំ កាសញ្ចិ សង្ខលិកានំ ឧបលក្ខណមត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឧតុក្ខានន្តិ តំ តំ កិរិយំ អរតិ វត្តេតីតិ **ឧតុ**, តស្ស អក្ខានំ ឧតុក្ខានំ, ឧតុអាចិក្ខនន្តិ អត្ថោ។ យថា ច តស្ស អាចិក្ខនំ, តំ សរូបតោ ទស្សេតុំ **“ហេមន្តាទីន”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ **គណនា**តិ កលនា។ ភិក្ខុនីនំ អដ្ឋគរុធម្មេហិ ឱវទនំ **ភិក្ខុនោវាទោ។ ស្វេ ឧបោសថោតិ អាគន្ត្វា**តិ “ស្វេ ឧបោសថោ ហោតី”តិ វុត្តេ អជ្ជេវ អាគន្ត្វា បន្នរសិកេ ឧបោសថេ បក្ខស្ស ចាតុទ្ទសិយំ, ចាតុទ្ទសិកេ តេរសិយំ អាគន្ត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “បក្ខស្ស តេរសិយំយេវ អាគន្ត្វា ‘អយំ ឧបោសថោ ចាតុទ្ទសិកោ វា បន្នរសិកោ វា’តិ បុច្ឆិតព្ព”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៤៩) វុត្តំ។ ឯវំ បុច្ឆិតេន ច ភិក្ខុនា សចេ ចាតុទ្ទសិយំ ឧបោសថំ ករោន្តិ, “ចាតុទ្ទសិកោ ភគិនី”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ បន្នរសិយំ ករោន្តិ, “បន្នរសិកោ ភគិនី”តិ វត្តព្ពំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឋបេត្វា ពាលំ, ឋបេត្វា គិលានំ, ឋបេត្វា គមិកំ អវសេសេហិ ឱវាទំ គហេតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៤១៤) វុត្តត្តា **“តំ ឋបេត្វា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ អារោចនវិធានំ អជានន្តោ **ពាលោ**។ ចាតុទ្ទសិកបន្នរសិកេសុ ឧបោសថេសុ វា បាដិបទេ វា គន្តុកាមោ **គមិយោ**, ទុតិយបក្ខទិវសតោ បន បដ្ឋាយ តតោ ឧទ្ធំ គច្ឆន្តោ ឥធ គមិយោ នាម ន ហោតិ។ អរញ្ញេ និវាសោ អស្សាតិ **អារញ្ញិកោ**។ សោបិ “អហំ អរញ្ញវាសី, ស្វេ ឧបោសថោ, វិហារេ ន វសាមី”តិ អប្បដិគ្គហិតុំ ន លភតិ។ យទិ ន គណ្ហេយ្យ, ទុក្កដំ អាបជ្ជេយ្យ។ វុត្តញ្ហេតំ “ន, ភិក្ខវេ, ឱវាទោ ន គហេតព្ពោ, យោ ន គណ្ហេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៤១៤)។ តេន បន បច្ចាហរណត្ថាយ សង្កេតោ កាតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អារញ្ញិកេន ភិក្ខុនា ឱវាទំ គហេតុំ, សង្កេតញ្ច កាតុំ អត្រ បតិហរិស្សាមី”តិ (ចូឡវ. ៤១៥)។ តស្មា អារញ្ញិកេន ភិក្ខុនា សចេ ភិក្ខុនីនំ វសនគាមេ ភិក្ខា លព្ភតិ, តត្ថេវ ចរិត្វា ភិក្ខុនិយោ ទិស្វា អារោចេត្វា គន្តព្ពំ។ នោ ចស្ស តត្ថ ភិក្ខា សុលភា ហោតិ, សាមន្តគាមេ ចរិត្វា ភិក្ខុនីនំ គាមំ អាគម្ម តថេវ កាតព្ពំ។ សចេ ទូរំ គន្តព្ពំ ហោតិ, សង្កេតោ កាតព្ពោ “អហំ អសុកំ នាម តុម្ហាកំ គាមទ្វារេ សភំ វា មណ្ឌបំ វា រុក្ខមូលំ វា ឧបសង្កមិស្សាមិ, តត្រ អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ។ ភិក្ខុនីហិ តត្រ គន្តព្ពំ, អគន្តុំ ន លព្ភតិ។ វុត្តញ្ហេតំ “ន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនិយា សង្កេតំ ន គន្តព្ពំ, យា ន គច្ឆេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៤១៥)។ **ឧបោសថគ្គេ**តិ ឧបោសថករណដ្ឋានេ។ **អដ្ឋហិ អង្គេហី**តិ –

> “សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ, អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ។ ពហុស្សុតោ ហោតិ សុតធរោ សុតសន្និចយោ, យេ តេ ធម្មា អាទិកល្យាណា មជ្ឈេកល្យាណា បរិយោសានកល្យាណា សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ អភិវទន្តិ, តថារូបាស្ស ធម្មា ពហុស្សុតា ហោន្តិ, ធាតា វចសា បរិចិតា, មនសា អនុបេក្ខិតា, ទិដ្ឋិយា សុប្បដិវិទ្ធា។ ឧភយានិ ខោ បនស្ស បាតិមោក្ខានិ វិត្ថារេន ស្វាគតានិ ហោន្តិ សុវិភត្តានិ សុប្បវត្តីនិ សុវិនិច្ឆិតានិ សុត្តសោ អនុព្យញ្ជនសោ។ កល្យាណវាចោ ហោតិ កល្យាណវាក្ករណោ។ យេភុយ្យេន ភិក្ខុនីនំ បិយោ ហោតិ មនាបោ។ បដិពលោ ហោតិ ភិក្ខុនិយោ ឱវទិតុំ។ ន ខោ បនេតំ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតាយ កាសាយវត្ថវសនាយ គរុធម្មំ អជ្ឈាបន្នបុព្ពោ ហោតិ។ វីសតិវស្សោ វា ហោតិ អតិរេកវីសតិវស្សោ វា”តិ (បាចិ. ១៤៧) –

ឥមេហិ អដ្ឋហិ អង្គេហិ។ **បាសាទិកេនា**តិ បសាទាវហេន និទ្ទោសេន កាយវចីមនោកម្មេន។ **សម្បាទេតូ**តិ តិវិធំ សិក្ខំ សម្បាទេតុ។ យទា បន តាហិ ភិក្ខុនីហិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកំយេវ ទិស្វា ឱវាទោ យាចិតោ, តទា ឧបោសថគ្គេ សន្និបតិតេហិ ភិក្ខុសង្ឃេហិ បុព្ពកិច្ចវសេន “អត្ថិ កាចិ ភិក្ខុនិយោ ឱវាទំ យាចមានា”តិ បុច្ឆិតេ “ឯវំ វទេហី”តិ អត្តនា វត្តព្ពវចនំ អញ្ញេន កថាបេត្វា “អត្ថិ កោចិ ភិក្ខុ ភិក្ខុនោវាទកោ សម្មតោ”តិអាទី សយំ វត្វា បុន សយមេវ គន្ត្វា ភិក្ខុនីនំ អារោចេតព្ពំ។ អញ្ញេន វា ភិក្ខុនា តស្មឹ ទិវសេ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសាបេតព្ពំ។ **ឥទ**ន្តិ “តាហី”តិ ពហុវចនំ។ **ឯកតោ** សហេវ។

ញត្តិដ្ឋបកេន វាតិ យត្ថ តិណ្ណំ វសនដ្ឋានេ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ នត្ថិ, តត្ថ ញត្តិដ្ឋបនកេន វា។ **ឥតរេន វា**តិ យត្ថ ទ្វេ ភិក្ខូ វសន្តិ, ឯកោ វា, តត្ថ ឥតរេន វា ភិក្ខុនា សចេ សយមេវ សម្មតោ, “អហ”ន្តិ វត្តព្ពំ ។ **តថេវា**តិ ឧបោសថគ្គេ វុត្តសទិសមេវ។ **“អារោចេត្វា”**តិ ឥមិនា អនារោចនំ បដិក្ខិបតិ។ “ន, ភិក្ខវេ, ឱវាទោ ន អារោចេតព្ពោ, យោ ន អារោចេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (ចូឡវ. ៤១៥) វចនតោ ឱវាទំ គហេត្វា ឧបោសថគ្គេ អនារោចេតុំ ន វដ្ដតិ។

បរិសុទ្ធភាវន្តិ អាបត្តិយា បរិសុទ្ធតំ។ **អារោចេថា**តិ អាវិ ករោថ។ **ឯត្ថ សិយា**តិ “បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិស្សាមី”តិ ឯតស្មិំ បទេ អយមនុយោគោ ភវេយ្យ។ កឹ តំ, យំ សិយាតិ អាហ **“សង្ឃោ ឧបោសថំ ករេយ្យា”**តិអាទិ។ **បុព្ពេនាបរំ សន្ធិយតី**តិ បុព្ពវចនេន អបរំ វចនំ សន្ធានំ គច្ឆតិ។ **សាមគ្គិយា**តិ កាយចិត្តេហិ សហិតតាយ។ **គណស្សា**តិ ឧទ្ទេសកំ ឋបេត្វា ចតុវគ្គេ សេសភិក្ខូនំ។ **សង្ឃស្ស ឧទ្ទិដ្ឋំ ហោតី**តិ សង្ឃេន ឧទ្ទិដ្ឋំ ហោតិ។ ករណត្ថេ ចេតំ សាមិវចនំ។ **ឯត្ថា**តិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសេ។ **លក្ខណ**ន្តិ សភាវោ។

ថេរា ច នវា ច មជ្ឈិមា ចាតិ ឯត្ថ ទសវស្សា, អតិរេកទសវស្សា ច **ថេរា**។ ឩនបញ្ចវស្សា **នវា**។ បញ្ចវស្សា, អតិរេកបញ្ចវស្សា ច **មជ្ឈិមា**។ **អដ្ឋី កត្វា**តិ អត្ថានំ តេន បាតិមោក្ខេន អត្ថិកំ កត្វា, តំ វា បាតិមោក្ខំ “ឥទំ មយ្ហំ បាតិមោក្ខ”ន្តិ អដ្ឋិំ កត្វា។ **មនសិ ករិត្វា**តិ ចិត្តេ ឋបេត្វា។ **សោតទ្វារវសេនា**តិ សោតទ្វារិកជវនវិញ្ញាណវសេន។ **សព្ពចេតសា សមន្នាហរាមា**តិ ចិត្តស្ស ថោកម្បិ ពហិ គន្តុំ អទេន្តា សព្ពេន ចិត្តេន អាវជ្ជេម, សល្លក្ខេមាតិ អត្ថោ។ **មនសិ ករោមា**តិ អាវជ្ជេម, សមន្នាហរាមាតិ អត្ថោ។ សោ ច ខោ មនសិការោ ន ឯត្ថ អារម្មណប្បដិបាទនលក្ខណោ, អថ ខោ វីថិប្បដិបាទនជវនប្បដិបាទនមនសិការបុព្ពកចិត្តេ ឋបន លក្ខណោតិ អាហ **“ឯកគ្គចិត្តា ហុត្វា ចិត្តេ ឋបេយ្យាមា”**តិ។ **ន សមេតី**តិ ន សំគច្ឆតិ។ កស្មា ន សំគច្ឆតីតិ អាហ **“សមគ្គស្ស ហី”**តិអាទិ។ កិញ្ច ភិយ្យោតិ អាហ **“បាតិមោក្ខុទ្ទេសកោ ចា”**តិអាទិ។ **សង្ឃបរិយាបន្នោ**តិ សង្ឃេ បរិយាបន្នោ អន្តោគធោ។

ឥទានិ តំ ទស្សេតុន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អាយស្មន្តោ**តិ សន្និបតិតានំ បិយវចនេន អាលបនំ។

អលជ្ជិតាតិ អលជ្ជិតាយ, អលជ្ជនភាវេនាតិ អត្ថោ។ តតិយត្ថេ ហិ ឥទំ បច្ចត្តវចនំ។ **“អញ្ញាណតា”**តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **កុក្កុច្ចប្បកតតា**តិ កុក្កុច្ចេន អភិភូតតាយ។ **សតិសម្មោសា**តិ សតិវិប្បវាសតោ។ **វីតិក្កម**ន្តិ សិក្ខាបទវីតិក្កមនំ។

សញ្ចិច្ចាតិ សញ្ចេតេត្វា, អកប្បិយភាវំ ជានន្តោយេវ វីតិក្កមចិត្តំ បេសេត្វាតិ អត្ថោ។ **បរិគូហតី**តិ និគូហតិ ន ទេសេតិ ន វុដ្ឋាតិ។ លជ្ជាយ បរិគូហន្តោ អលជ្ជី ន ហោតិ, “កឹ ឥមិនា”តិ អនាទរិយេន បរិគូហន្តោ អលជ្ជី ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **អគតិគមនញ្ច គច្ឆតី**តិ ភណ្ឌភាជនីយដ្ឋានាទីសុ ឆន្ទាគតិអាទិភេទំ អគតិគមនញ្ច គច្ឆតិ។ **អលជ្ជិបុគ្គលោ**តិ អជ្ឈត្តិកសមុដ្ឋានលជ្ជាវិរហិតោ បុគ្គលោ។ ឯត្ថ ច “សញ្ចិច្ចា”តិ ឥមិនា អនាទរិយវសេនេវ អាបត្តិំ អាបជ្ជន្តោ, អាបន្នញ្ច អាបត្តិំ បរិគូហន្តោ, ភណ្ឌភាជនីយដ្ឋានាទីសុ អគតិគមនំ គច្ឆន្តោ ច អលជ្ជី ហោតិ, ន ឥតរោតិ ទស្សេតិ។

មន្ទោតិ មន្ទបញ្ញោ, អបញ្ញស្សេវេតំ នាមំ។ **មោមូហោ**តិ អតិសំមូឡ្ហោ។ **វិរាធេតី**តិ ន រាធេតិ ន សាធេតិ។ **កុក្កុច្ចេ**តិ វិនយសំសយេ។ **កប្បិយំ ចេ កត្តព្ពំ សិយា**តិ វិនយធរំ បុច្ឆិត្វា តេន វុត្តំ ឱលោកេត្វា មាតិកំ, បទភាជនំ, អន្តរាបត្តិំ, អនាបត្តិញ្ច ឱលោកេត្វា “កប្បតិ, អាវុសោ, មា ឯត្ថ កង្ខី”តិ វុត្តេ កត្តព្ពំ ភវេយ្យ។

សហសេយ្យចីវរវិប្បវាសាទីនីតិ ឯត្ថ **សហសេយ្យា** នាម អនុបសម្បន្នេន ឧត្តរិទិរត្តតិរត្តំ សហសេយ្យាបត្តិ, **វិប្បវាសោ** នាម ឯករត្តឆារត្តវសេន វិប្បវាសោ។ **អាទិ**សទ្ទេន សត្តាហាតិក្កមាទីសុ អាបត្តិំ សង្គណ្ហាតិ។ **សត្តន្នំ អាបត្តិក្ខន្ធាន**ន្តិ បារាជិកសង្ឃាទិសេសថុល្លច្ចយបាចិត្តិយបាដិទេសនីយទុក្កដទុព្ភាសិតសង្ខាតានំ សត្តន្នំ អាបត្តិក្ខន្ធានំ។

ទេសេតុ វា បកាសេតុ វាតិ សង្ឃមជ្ឈេ វា គណមជ្ឈេ វា ឯកបុគ្គលេ វា ទេសេតុ វា បកាសេតុ វា។ ឯត្ថ ច **បារាជិកាបត្តិំទេសនា** នាម ភិក្ខុភាវស្ស បរិច្ចាគោ។ វុដ្ឋានំ បន ទេសនាវិសេសត្តា “ទេសនា”តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **បកាសេតុ វា**តិ អារោចេតុ វា។

ឯវំ អនាបន្នា វាតិ ឯវំ ឆន្នំ អាការានំ អញ្ញតរេន អនាបន្នា វា។ **វុដ្ឋិតា វា**តិ បរិវាសាទិនា វុដ្ឋិតា វា។ **អារោចិតា វា**តិ អាវិកតា វា។ អារោចេន្តោ ច “តុយ្ហំ សន្តិកេ ឯកំ អាបត្តិំ អាវិករោមី”តិ វា “អាចិក្ខាមី”តិ វា

“អារោចេមី”តិ វា “មម ឯកំ អាបត្តឹ អាបន្នភាវំ ជានាហី”តិ វា វទតុ, “ឯកំ គរុកំ អាបត្តឹ អាវិករោមី”តិ វា អាទិនា នយេន វទតុ, សព្ពេហិបិ អាការេហិ អារោចិតាវ ហោតិ។ សចេ បន គរុកាបត្តឹ អាវិករោន្តោ “លហុកាបត្តឹ អាវិករោមី”តិអាទិនា នយេន វទតិ, អនាវិកតា ហោតិ អាបត្តិ។ វត្ថុំ អារោចេតិ, អាបត្តឹ អារោចេតិ, ឧភយំ អារោចេតិ, តិវិធេនាបិ អារោចិតាវ ហោតិ។ **អសន្តិយា អាបត្តិយា**តិ ភាវេនភាវលក្ខណេ ភុម្មំ។ **តុណ្ហីភាវេនាបិ ហី**តិ ឯត្ថ ន កេវលំ “អាម, មយំ បរិសុទ្ធា”តិ វុត្តេយេវ, អថ ខោ តុណ្ហីភាវេនាបីតិ **អបិ** សទ្ទស្ស អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

កឹ តំ យាវតតិយានុសាវិតំ នាម, កថញ្ចេតំ យាវតតិយានុសាវិតំ ហោតីតិ វិចារណាយំ អាចរិយានំ មតិភេទមុខេន តមត្ថំ ទស្សេតុំ **“យាវតតិយំ អនុសាវិតំ ហោតីតិ ឯត្ថា”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យទេតំ តិក្ខត្តុំ អនុសាវិតន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អត្ថព្យញ្ជនភេទតោ**តិ អរិយតិ ញាយតីតិ **អត្ថោ**, អភិធេយ្យំ, ព្យញ្ជីយតិ អត្ថោ អនេនាតិ **ព្យញ្ជនំ**, អក្ខរំ, អត្ថោ ច ព្យញ្ជនញ្ច **អត្ថព្យញ្ជនានិ**, តេសំ ភេទោ **អត្ថព្យញ្ជនភេទោ**, តតោ, អត្ថស្ស ច ព្យញ្ជនស្ស ច វិសទិសត្តាតិ អត្ថោ។

ឥទានិ តមេវត្ថំ វិភាវេតុំ **“អនុសាវនញ្ហិ នាមា”**តិអាទិមាហ។ **ហី**តិ ការណត្ថេ និបាតោ។ តស្ស បន “អភិន្នំ”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ **តេនា**តិ ភិន្នត្តា។ **អស្សា**តិ “យស្ស សិយា”តិអាទិវចនត្តយស្ស។ អវស្សញ្ចេតមេវំ សម្បដិច្ឆិតព្ពំ, អញ្ញថា អតិប្បសង្គោបិ សិយាតិ ទស្សេតុំ **“យទិ ចេត”**ន្តិអាទិមាហ។ **ឯតន្តិ** “យស្ស សិយា”តិអាទិវចនត្តយំ។ អបរេ “អនុសាវិត”ន្តិ បទំ ន អតីតត្ថំ ទីបេតិ, អថ ខោ អនាគតត្ថំ។ ធាត្វត្ថសម្ពន្ធោ កាលន្តរវិហិតោបិ បច្ចយោ កាលន្តរេ សាធុ ហោតីតិ វិកប្បេសុំ។ តេនាហ **“អបរេ ‘អនុសាវិត’ន្តិ បទស្សា”**តិអាទិ។ **ឧបរិ ឧទ្ទេសាវសានេ**តិ បារាជិកុទ្ទេសាវសានេ។ **អត្ថយុត្តីនំ អភាវតោ**តិ អនាគតត្ថស្ស ច ការណស្ស ច អភាវតោ។ ឥទានិ តមេវ វិភាវេតុំ **“ឥទំ ហី”**តិអាទិមាហ។ កថមេតំ វិញ្ញាយតីតិ អាហ **“យទិ ចស្សា”**តិអាទិ។ **អយន្តិ** អនាគតកាលោ។ **អនុសាវិតំ ហេស្សតីតិ វទេយ្យា**តិ អនុប្បយោគំ អនាគតកាលំ កត្វា “អនុសាវិតំ ហេស្សតី”តិ ពុទ្ធោ វទេយ្យ។ អយំ ហេត្ថាធិប្បាយោ – យទិ ចេត្ថ ធាត្វត្ថសម្ពន្ធោ **ត**-បច្ចយោ សិយា, តថា សតិ ធាត្វត្ថសម្ពន្ធោ នាម វិសេសនវិសេស្សភាវោ, សោ ច អនុប្បយោគស្ស សមានត្ថភាវេ សតិ ឧប្បជ្ជតិ, នាសតីតិ “ហេស្សតី”តិ អនុប្បយោគំ វទេយ្យ, ន ច វុត្តំ។ តស្មា អនាគតំ ន ទីបេតិ, អតីតកាលមេវ ទីបេតីតិ។ **អនុសាវិយមានេតិ វចនតោ**តិ “អនុសាវិយមានេ”តិ វត្តមានកាលវចនតោ។ យទិ ឯវំ “យាវតតិយំ អនុសាវិតំ ហោតី”តិ កិមិទន្តិ អាហ **“យាវតតិយ”**ន្តិអាទិ។ កឹ តេន លក្ខីយតិ, យេនេតំ លក្ខណវចនមត្តំ សិយាតិ អាហ **“តេនា”**តិអាទិ។ **តេនា**តិ លក្ខណវចនមត្តេន ហេតុនា។

តទេតន្តិ បាតិមោក្ខំ។ **តំ បនេតន្តិ** “តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមី”តិអាទិកំ យាវតតិយានុសាវនំ។ **ន ទិស្សតី**តិ នោបលព្ភតិ។ **ឥមមេវ ច អត្ថន្តិ** ឥមំ អម្ហេហិ វុត្តមេវត្ថំ។ យទិ ហិ “យស្ស សិយា អាបត្តី”តិអាទិវចនត្តយំ យាវតតិយានុសាវនំ សិយា, តទេវ **ឧបោសថក្ខន្ធកេ** (មហាវ. ១៣២ អាទយោ) វទេយ្យ, ន បន “សកិម្បិ អនុសាវិតំ ហោតី”តិអាទិកន្តិ អធិប្បាយោ។ ននុ ចាយំ វិនិច្ឆយោ អដ្ឋកថាសុ ន អាគតោ, អថ កុតោ លទ្ធោតិ អាហ **“អយមេត្ថា”**តិអាទិ។ វិនយដ្ឋានេសុ កតបរិចយានំ អាចរិយានំ តំ តំ អត្ថំ ញាបេន្តី បវេណិ **អាចរិយបរម្បរា**, តាយ អាភតោ អានីតោ **អាចរិយបរម្បរាភតោ**។

ននុ សម្បជានមុសាវាទេ បាចិត្តិយេន ភវិតព្ពំ, អថ កថំ ទុក្កដាបត្តិ ហោតីតិ អាហ **“សា ច ខោ ន មុសាវាទលក្ខណេនា”**តិអាទិ។ **សម្បជានមុសាវាទេ កឹ ហោតី**តិ ឃ្វាយំ “សម្បជានមុសាវាទោ អស្ស ហោតី”តិ វុត្តោ, សោ អាបត្តិតោ កឹ ហោតិ, កតរា អាបត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ **ទុក្កដំ ហោតី**តិ ទុក្កដាបត្តិ ហោតិ។ **វចីទ្វារេ អកិរិយសមុដ្ឋានាបត្តិ ហោតី**តិ អស្ស ហិ ភិក្ខុនោ អធម្មិកាយ បដិញ្ញាយ តុណ្ហីភូតស្ស និសិន្នស្ស មនោទ្វារេ អាបត្តិ នាម នត្ថិ។ យស្មា បន អាវិកាតព្ពំ នាវិកាសិ, តេនស្ស វចីទ្វារេ អកិរិយតោ អយំ អាបត្តិ សមុដ្ឋាតីតិ វេទិតព្ពា។ ឥទានិ វុត្តមេវត្ថំ បាឡិយា សាធេតុំ **“វុត្តម្បិ ចេត”**ន្តិអាទិមាហ។ ឯតំ ឧបាលិត្ថេរេន បរិវារេ សេទមោចនគាថាសុ (បរិ. ៤៧៩) វុត្តម្បិ ចាតិ អត្ថោ។

អនាលបន្តោ មនុជេន កេនចិ វាចាតិ កេនចិ មនុជេន វាចាយ អនាលបន្តោ។ **គិរំ នោ ច បរេ ភណេយ្យា**តិ “ឥតិ ឥមេ សោស្សន្តី”តិ បរបុគ្គលេ សន្ធាយ សទ្ទម្បិ ន និច្ឆារេយ្យ។ **អាបជ្ជេយ្យ វាចសិកន្តិ** វាចតោ សមុដ្ឋិតំ អាបត្តឹ អាបជ្ជេយ្យ។ **បញ្ហាមេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា**តិ ឯត្ថ **បញ្ហាមេសា**តិ លិង្គព្យត្តយេន វុត្តំ, ឯសោ បញ្ហោ កុសលេហិ ចិន្តិតោតិ អត្ថោ។ អយំ បញ្ហោ ឥមមេវ មុសាវាទំ សន្ធាយ វុត្តោ។

តំតំសម្បត្តិយា វិពន្ធនវសេន សត្តសន្តានស្ស អន្តរេ វេមជ្ឈេ ឯតិ អាគច្ឆតីតិ **អន្តរាយោ**, ទិដ្ឋធម្មិកាទិ អនត្ថោ, អតិក្កមនដ្ឋេន តស្មឹ អន្តរាយេ និយុត្តោ, អន្តរាយំ វា ផលំ អរហតិ, អន្តរាយស្ស វា ករណសីលោតិ **អន្ត**

រាយិកោ។ តេនាហ “**វិប្បដិសារវត្ថុតាយា**”តិអាទិ។ តត្ថ **វិប្បដិសារវត្ថុតាយា**តិ **វិប្បដិសារោ** នាម បច្ឆានុតាបវសេន ចិត្តវិប្បដិសារោ, តស្ស ការណតាយាតិ អត្ថោ។ បឋមជ្ឈានាទិបច្ចយភូតអអប្បដិសារវិរុទ្ធស្ស វិប្បដិសារស្ស បច្ចយត្តាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បាមោជ្ជាទិសម្ភវ**ន្តិ ទុព្ពលតរុណា បីតិ បាមោជ្ជំ, តំ អាទិ យេសំ តេ **បាមោជ្ជាទយោ**, តេសំ សម្ភវោ បដិលាភោ **បាមោជ្ជាទិសម្ភវោ**, តំ។ **អាទិ**សទ្ទេន បីតិប្បស្សទ្ធាទីនំ គហណំ។ **បឋមជ្ឈានាទីន**ន្តិ ឯត្ថាទិសទ្ទេន បន “ទុតិយស្ស ឈានស្ស អធិគមាយ អន្តរាយិកោ, តតិយស្ស ឈានស្ស អធិគមាយ អន្តរាយិកោ, ចតុត្ថស្ស ឈានស្ស អធិគមាយ អន្តរាយិកោ, ឈានានំ, វិមោក្ខានំ, សមាធីនំ, សមាបត្តីនំ, នេក្ខម្មានំ, និស្សរណានំ, បវិវេកានំ, កុសលានំ ធម្មានំ អធិគមាយ អន្តរាយិកោ”តិ (មហាវ. ១៣៥) វុត្តទុតិយជ្ឈានាទីនំ សង្គហោ ទដ្ឋព្ពោ។ “តស្មា”តិ វុត្តេ **យំតំ**សទ្ទានំ អព្យភិចារិតសម្ពន្ធតាយ “យស្មា”តិ អយមត្ថោ ឧបដ្ឋិតោយេវ ហោតីតិ អាហ “**តស្មាតិ យស្មា**”តិអាទិ។ **ជានន្តេនា**តិ ជានមានេន។ ឥមិនាស្ស សម្បជានមុសាវាទស្ស សចិត្តកតំ ទស្សេតិ។ វិសុទ្ធី អបេក្ខតីតិ **វិសុទ្ធាបេក្ខោ**, តេន វិសុទ្ធាបេក្ខេន។ សា ច វិសុទ្ធិ ឥធ វុដ្ឋានាទីតិ អាហ “**វុដ្ឋាតុកាមេន វិសុជ្ឈិតុកាមេនា**”តិ។ វុដ្ឋានគាមិនិតោ សង្ឃាទិសេសតោ វុដ្ឋាតុកាមេន, ទេសនាគាមិនិតោ វិសុជ្ឈិតុកាមេនាតិ អត្ថោ។ **សង្ឃមជ្ឈេ វា គណមជ្ឈេ វា ឯកបុគ្គលេ វា**តិ ឧបោសថគ្គេ សង្ឃស្ស អារោចនវសេន សង្ឃមជ្ឈេ វា តត្ថេវ ឧភតោ និសិន្នានំ អារោចនវសេន គណមជ្ឈេ វា អនន្តរស្ស អារោចនវសេន ឯកបុគ្គលេ វា បកាសេតព្ពា។ **ឥតោ វុដ្ឋហិត្វា**តិ ឥតោ ឧបោសថគ្គតោ វុដ្ឋាយ។ ឯត្ថ បន សភាគោយេវ វត្តព្ពោ។ វិសភាគស្ស ហិ វុច្ចមានេ ភណ្ឌនកលហសង្ឃភេទាទីនិបិ ហោន្តិ។ តស្មា តស្ស អវត្វា “ឥតោ វុដ្ឋហិត្វា បដិករិស្សាមី”តិ អាភោគំ កត្វា ឧបោសថោ កាតព្ពោតិ **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ១៧០) វុត្តំ។

ករណត្ថេតិ តតិយាវិភត្តិអត្ថេ។ កត្តរិ ហេតំ បច្ចត្តវចនំ ហោតិ ផាសុសទ្ទាបេក្ខាយ។ **បច្ចត្តវចន**ន្តិ បឋមាវចនំ។ **បឋមជ្ឈានាទីនំ អធិគមាយ ផាសុ ហោតី**តិ អធិគមត្ថំ តស្ស ភិក្ខុនោ ផាសុ ហោតិ សុខំ ហោតិ សំវរស្ស អវិប្បដិសារហេតុត្តា។ តេនាហ “**អវិប្បដិសារមូលកាន**”ន្តិអាទិ។ បាបបុញ្ញានំ កតាកតវសេន ចិត្តវិប្បដិសារាភាវោ **អវិប្បដិសារោ**, សោ មូលំ ការណំ យេសំ តេ អវិប្បដិសារមូលា, អវិប្បដិសារមូលាយេវ **អវិប្បដិសារមូលកា**, តេសំ អវិប្បដិសារមូលកានំ។ **សុខប្បដិបទា សម្បជ្ជតី**តិ សុខា បដិបទា សមិជ្ឈតិ, បឋមជ្ឈានាទីនំ សុខេន អធិគមោ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ ហោតិ ចេត្ថ –

> “និទានេ ញត្តិដ្ឋបនំ, បុព្ពកិច្ចស្ស បុច្ឆនំ;
> និទានុទ្ទេសសវនេ, វិសុទ្ធារោចនេ វិធិ;
> អនារោចនេ ចាបត្តិ, ញេយ្យំ បិណ្ឌត្ថបញ្ចក”ន្តិ។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

និទានវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បារាជិកកណ្ឌំ

ឥទានិ និទានុទ្ទេសានន្តរំ វុត្តស្ស បារាជិកុទ្ទេសស្ស អត្ថំ សំវណ្ណេតុំ “**ឥទានី**”តិអាទិ អារទ្ធំ។ **និទានានន្តរន្តិ** ភាវនបុំសកនិទ្ទេសោ, និទានំ អនន្តរំ កត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តត្ថា**តិ បារាជិកកណ្ឌេ។ **ជាតិមោក្ខេ**តិ ភិក្ខុបាតិមោក្ខេ។ **ចត្តារោ**តិ គណនបរិច្ឆេទោ ឩនាតិរេកភាវនិវត្តនតោ។ **បារាជិកា**តិ សជាតិនាមំ។ **អាបត្តិយោ**តិ សព្ពសាធារណនាមំ។ ឧទ្ទិសិយតីតិ **ឧទ្ទេសោ**។ ភាវប្បធានោយំ និទ្ទេសោ។ តេនាហ “**ឧទ្ទិសិតព្ពត**”ន្តិ។

១. បឋមបារាជិកវណ្ណនា

យោ បនាតិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៤៥ ភិក្ខុបទភាជនីយវណ្ណនា) ឯត្ថ យស្មា **បនា**តិ និបាតមត្តំ, **យោ**តិ អត្ថបទំ, តញ្ច អនិយមេន បុគ្គលំ ទីបេតិ។ តស្មា តស្ស អត្ថំ ទស្សេន្តោ “**យោ កោចី**”តិ អាហ។ យស្មា បន យោ យោកោចិ នាម, សោ អវស្សំ លិង្គយុត្តជាតិនាមគោត្តសីលវិហារគោចរវយេសុ ឯកេនាការេន បញ្ញាយតិ, តស្មា តំ តថា ញាបេតុំ “**រស្សទីឃាទិនា**”តិអាទិមាហ។ **អាទិ**សទ្ទេន នវកម្មាទីនំ គហណំ។ **លិង្គាទិភេទេនា**តិ លិង្គីយតិញាយតិ ឯតេនាតិ **លិង្គំ**, តំ អាទិ យេសំ តេតិ **លិង្គាទយោ**, តេសំ ភេទោ **លិង្គាទិភេទោ**, តេន លិង្គាទិភេទេន។ ឯត្ថាទិសទ្ទេន បន យុត្តាទីនំ គហណំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – **លិង្គវសេន** យាទិសោ វា តាទិសោ វា ហោតុ, ទីឃោ វា រស្សោ វា កាឡោ វា ឱទាតោ វា មង្គុរច្ឆវិ វា កិសោ វា ថូលោ វា។ **យោគវសេន** យេន វា តេន វា យុត្តោ ហោតុ, នវកម្មយុត្តោ វា ឧទ្ទេសយុត្តោ វា វាសធុរយុត្តោ វា។ **ជាតិវសេន** យំជច្ចោ វា តំជច្ចោ វា ហោតុ, ខត្តិយោ វា ព្រាហ្មណោ វា វេស្សោ វា សុទ្ទោ វា។ **នាមវសេន** យថានាមោ វា តថានាមោ វា ហោតុ, ពុទ្ធរក្ខិតោ វា ធម្មរក្ខិតោ វា សង្ឃរក្ខិតោ វា។ **គោត្តវសេន** យថាគោត្តោ វា តថាគោត្តោ វា ហោតុ, កច្ចាយនោ វា វាសិដ្ឋោ វា កោសិយោ វា។ **សីលេសុ** យថាសីលោ វា តថាសីលោ វា ហោតុ, នវកម្មសីលោ វា ឧទ្ទេសសីលោ វា វាសធុរសីលោ វា។ **វិហារេសុ**បិ យថាវិហារី វា តថាវិហារី វា ហោតុ, នវកម្មវិហារី វា ឧទ្ទេសវិហារី វា វាសធុរវិហារី វា ។ **គោចរេសុ**បិ យថាគោចរោ វា តថាគោចរោ វា ហោតុ, នវកម្មគោចរោ វា ឧទ្ទេសគោចរោ វា វាសធុរគោចរោ វា។ **វយេសុ**បិ យោ វា សោ វា ហោតុ ថេរោ វា នវោ វា មជ្ឈិមោ វា, អថ ខោ សព្ពោវ ឥមស្មឹ អត្ថេ “យោ”តិ វុច្ចតីតិ។

ឥទានិ “**ភិក្ខូ**”តិ បទំ សំវណ្ណេតុំ “**ឯហិភិក្ខូបសម្បទា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ “ឯហិ ភិក្ខូ”តិ ភគវតោ វចនមត្តេន ភិក្ខុភាវោ **ឯហិភិក្ខូបសម្បទា**។ “ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆាមី”តិអាទិនា (មហាវ. ១០៥) នយេន តិក្ខត្តុំ វាចំ ភិន្ទិត្វា វុត្តេហិ តីហិ សរណគមនេហិ ឧបសម្បទា **សរណគមនូបសម្បទា**។ **ឱវាទប្បដិគ្គហណូបសម្បទា** (បារា. អដ្ឋ. ១.៤៥) នាម –

> “តស្មាតិហ តេ, កស្សប, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ ‘តិព្ពំ មេ ហិរោត្តប្បំ បច្ចុបដ្ឋិតំ ភវិស្សតិ ថេរេសុ នវេសុ មជ្ឈិមេសូ’តិ, ឯវញ្ហិ តេ កស្សប សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, កស្សប, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ ‘យំ កិញ្ចិ ធម្មំ សុណិស្សាមិ កុសលូបសំហិតំ, សព្ពំ តំ អដ្ឋឹ កត្វា មនសិ ករិត្វា សព្ពចេតសា សមន្នាហរិត្វា ឱហិតសោតោ ធម្មំ សុណិស្សាមី’តិ, ឯវញ្ហិ តេ, កស្សប, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, កស្សប, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ ‘សាតសហគតា ច មេ កាយគតាសតិ ន វិជហិស្សតី’តិ, ឯវញ្ហិ តេ, កស្សប, សិក្ខិតព្ព”ន្តិ (សំ. និ. ២.១៥៤) –

ឥមិនា ឱវាទប្បដិគ្គហណេន មហាកស្សបត្ថេរស្ស អនុញ្ញាតឧបសម្បទា។

បញ្ហាព្យាករណូបសម្បទា នាម សោបាកស្ស អនុញ្ញាតឧបសម្បទា។ ភគវា កិរ បុព្ពារាមេ អនុចង្កមន្តំ សោបាកសាមណេរំ “‘ឧទ្ធុមាតកសញ្ញា’តិ វា សោបាក ‘រូបសញ្ញា’តិ វា ឥមេ ធម្មា នានត្ថា នានាព្យញ្ជនា, ឧទាហុ ឯកត្ថា ព្យញ្ជនមេវ នាន”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៤៥) ទស អសុភនិស្សិតេ បញ្ហេ បុច្ឆិ។ សោ តេ ព្យាកាសិ។ ភគវា តស្ស សាធុការំ ទត្វា “កតិវស្សោ ត្វំ, សោបាកា”តិ បុច្ឆិ។ សត្តវស្សោហំ ភគវាតិ។ “សោបាក, ត្វំ មម សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន សទ្ធឹ សំសន្ទិត្វា បញ្ហេ ព្យាកាសី”តិ អារទ្ធចិត្តោ ឧបសម្បទំ អនុជានិ, អយំ បញ្ហាព្យាករណូបសម្បទា។

អដ្ឋគរុធម្មបដិគ្គហណូបសម្បទា នាម មហាបជាបតិយា អដ្ឋគរុធម្មប្បដិគ្គហណេន អនុញ្ញាតឧបសម្បទា។

ទូតេនូបសម្បទា នាម អឌ្ឍកាសិយា គណិកាយ អនុញ្ញាតឧបសម្បទា។

អដ្ឋវាចិកូបសម្បទា នាម ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុនិសង្ឃតោ ញត្តិចតុត្ថេន, ភិក្ខុសង្ឃតោ ញត្តិចតុត្ថេនាតិ ឥមេហិ ទ្វីហិ កម្មេហិ ឧបសម្បទា។

ញត្តិចតុត្ថកម្មូបសម្បទា នាម ភិក្ខូនំ ឯតរហិ ឧបសម្បទា។ **ញត្តិចតុត្ថេនា**តិ តីហិ អនុស្សាវនាហិ, ឯកាយ ច ញត្តិយាតិ ឯវំ ញត្តិចតុត្ថេន។ កិញ្ចាបិ ហិ ញត្តិ សព្ពបឋមំ វុច្ចតិ, តិស្សន្នំ បន អនុស្សាវនានំ អត្ថព្យញ្ជនភេទាភាវតោ អត្ថព្យញ្ជនភិន្នំ ញត្តិំ តាសំ ចតុត្ថន្តិ កត្វា "ញត្តិចតុត្ថ"ន្តិ វុច្ចតិ។ **អកុប្បេនា**តិ អកោបេតព្ពតំ, អប្បដិក្កោសិតព្ពតញ្ច ឧបគតេន។ **ឋានារហេនា**តិ ការណារហេន សត្ថុ សាសនារហេន។ **ឧបសម្បន្នោ** នាម ឧបរិភាវំ សមាបន្នោ, បត្តោតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុភាវោ ហិ ឧបរិភាវោ, តញ្ចេស យថាវុត្តេន កម្មេន សមាបន្នត្តា "ឧបសម្បន្នោ"តិ វុច្ចតិ។ កស្មា បនេត្ថ ឥមិនាវ ឧបសម្បន្នោ ឥធ គហិតោ, នាញ្ញេហីតិ? វុច្ចតេ – ឯហិភិក្ខូបសម្បទា អន្តិមភវិកានមេវ, សរណគមនូបសម្បទា បរិសុទ្ធានំ, ឱវាទប្បដិគ្គហណបញ្ហាព្យាករណូបសម្បទា មហាកស្សបសោបាកានំ, ន ច តេ ភព្ពា បារាជិកាទិលោកវជ្ជំ អាបជ្ជិតុំ, អដ្ឋគរុធម្មប្បដិគ្គហណាទយោ ច ភិក្ខុនីនំយេវ អនុញ្ញាតា។ អយញ្ច ភិក្ខុ, តស្មា ញត្តិចតុត្ថេនេវ ឧបសម្បទាកម្មេន ឧបសម្បន្នោ ឥធ គហិតោ, នាញ្ញេហីតិ វេទិតព្ពោ។ បណ្ណត្តិវជ្ជេសុ បន សិក្ខាបទេសុ អញ្ញេបិ ឯហិភិក្ខូបសម្បទាយ ឧបសម្បន្នាទយោ សង្គយ្ហន្តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥ ភិក្ខុបទភាជនីយវណ្ណនា)។ វក្ខតិ ហិ "បណ្ណត្តិវជ្ជេសុ បន អញ្ញេបិ សង្គហំ គច្ឆន្តី"តិ។ ឥទានិ "អកុប្បេន ឋានារហេន ឧបសម្បន្នោ"តិ សំខិត្តេន វុត្តមត្ថំ វិត្ថារេត្វា ទស្សេតុំ **"តស្ស បនា"**តិអាទិមាហ។

តត្ថាតិ តេសុ បញ្ចសុ។ វសតិ ឯត្ថាតិ **វត្ថុ,** អាធារោ បតិដ្ឋា។ តេនាហ **"ឧបសម្បទាបេក្ខោ បុគ្គលោ"**តិ។ ឩនានិ អបរិបុណ្ណានិ វីសតិ វស្សានិ អស្សាតិ **ឩនវីសតិវស្សោ**។ ឯត្ថ យំ វត្តព្ពំ, តំ ឧបរិ សប្បាណកវគ្គេ ឩនវីសតិសិក្ខាបទេ (កង្ខា. អដ្ឋ. ឩនវីសតិវស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា) វណ្ណយិស្សាម។ **តេសូ**តិ បណ្ឌកាទីសុ ឯកាទសសុ អភព្ពបុគ្គលេសុ។ **បណ្ឌកោ** (មហាវ. អដ្ឋ. ១០៩) បនេត្ថ បញ្ចវិធោ ហោតិ អាសិត្តបណ្ឌកោ, ឧសូយបណ្ឌកោ , ឱបក្កមិកបណ្ឌកោ, នបុំសកបណ្ឌកោ, បក្ខបណ្ឌកោតិ។ តេសុ អាសិត្តបណ្ឌកស្ស ច ឧសូយបណ្ឌកស្ស ច បព្ពជ្ជា ន វារិតា, ឥតរេសំ តិណ្ណំ វារិតា។ តេសុបិ បក្ខបណ្ឌកស្ស យស្មិំ បក្ខេ បណ្ឌកោ ហោតិ, តស្មិំយេវស្ស បក្ខេ បព្ពជ្ជា វារិតាតិ។ តយោ ចេត្ថ បព្ពជ្ជូបសម្បទានំ អភព្ពតាយ អវត្ថូ។ តេនាហ **"អាសិត្តបណ្ឌកញ្ចា"**តិអាទិ។ តត្ថ យស្ស បរេសំ អង្គជាតំ មុខេន គហេត្វា អសុចិនា អាសិត្តស្ស បរិឡាហោ វូបសម្មតិ, អយំ **អាសិត្តបណ្ឌកោ**។ យស្ស បរេសំ អជ្ឈាចារំ បស្សតោ ឧសូយាយ ឧប្បន្នាយ បរិឡាហោ វូបសម្មតិ, អយំ **ឧសូយបណ្ឌកោ**។ យស្ស ឧបក្កមេន ពីជានិ អបនីតានិ, អយំ **ឱបក្កមិកបណ្ឌកោ** (វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៣៥; វិ. វិ. ដី. មហាវគ្គ ២.១០៩)។ យោ បន បដិសន្ធិយំយេវ អភាវកោ ឧប្បន្នោ, អយំ **នបុំសកបណ្ឌកោ**។ ឯកច្ចោ បន អកុសលវិបាកានុភាវេន កាឡបក្ខេ បណ្ឌកោ ហោតិ, ជុណ្ហបក្ខេ បនស្ស បរិឡាហោ វូបសម្មតិ, អយំ **បក្ខបណ្ឌកោ**តិ វេទិតព្ពោ។

ថេយ្យេន សំវាសោ ឯតស្សាតិ **ថេយ្យសំវាសកោ**។ សោ ច ន សំវាសមត្តស្សេវ ថេនកោ ឥធាធិប្បេតោ, អថខោ លិង្គស្ស, តទុភយស្ស ច ថេនកោបីតិ អាហ **"ថេយ្យសំវាសកោ បន តិវិធោ"**តិអាទិ។ **ន ភិក្ខុវស្សានិ គណេតី**តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០) "អហំ ទសវស្សោ វា វីសតិវស្សោ វា"តិ មុសា វត្វា ភិក្ខុវស្សានិ ន គណេតិ។ **ន យថាវុឌ្ឍំ ភិក្ខូនំ វា សាមណេរានំ វា វន្ទនំ សាទិយតី**តិ អត្តនា មុសាវាទំ កត្វា ទស្សិតវស្សានុរូបេន យថាវុឌ្ឍំ វន្ទនំ នាធិវាសេតិ។ **ន អាសនេន បដិពាហតី**តិ "អបេហិ, មេ ឯតំ បាបុណាតី"តិ អាសនេន នប្បដិពាហតិ។ **ន ឧបោសថាទីសុ សន្ទិស្សតី**តិ ឧបោសថប្បវារណាទីសុ ន សន្ទិស្សតិ។ **លិង្គមត្តស្សេវា**តិ ឯវសទ្ទេន សំវាសំ និវត្តេតិ។ **សមានោ**តិ សន្តោ។ **លិង្គានុរូបស្ស សំវាសស្សា**តិ សាមណេរលិង្គានុរូបស្ស សាមណេរសំវាសស្ស។ សចេ បន កាសាយេ ធុរំ និក្ខិបិត្វា នគ្គោ វា ឱទាតវត្ថនិវត្ថោ វា មេថុនសេវនាទីហិ អស្សមណោ ហុត្វា កាសាយានិ និវាសេតិ, **លិង្គត្ថេនកោ** ហោតិ។ សចេ គិហិភាវំ បត្ថយមានោ កាសាយំ ឱវដ្ដិកំ កត្វា, អញ្ញេន វា អាការេន គិហិនិវាសនេន និវាសេតិ "សោភតិ នុ ខោ មេ គិហិលិង្គំ, ន សោភតី"តិ វីមំសនត្ថំ, រក្ខតិ តាវ, "សោភតី"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា បុន លិង្គំ សាទិយតិ, **លិង្គត្ថេនកោ** ហោតិ។ ឱទាតំ និវាសេត្វា វីមំសនសម្បដិច្ឆនេសុបិ ឯសេវ នយោ ។ សចេបិ និវត្ថកាសាវស្ស ឧបរិ ឱទាតំ និវាសេត្វា វីមំសតិ វា សម្បដិច្ឆតិ វា, រក្ខតិ ឯវ។

អន្តិមវត្ថុអជ្ឈាបន្នកេបិ ឯសេវ នយោតិ បារាជិកំ អាបន្នកេ ភិក្ខុម្ហិបិ ឯសេវ នយោតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ កោចិ ភិក្ខុ កាសាយេ សឧស្សាហោវ ឱទាតំ និវាសេត្វា មេថុនំ បដិសេវិត្វា បុន កាសាយានិ និវាសេត្វា វស្សគណនាទិភេទំ សព្ពំ វិធិំ អាបជ្ជតិ, អយំ ភិក្ខូហិ ទិន្នលិង្គស្ស អបរិច្ចត្តត្តា ន លិង្គត្ថេនកោ, លិង្គានុរូបស្ស សំវាសស្ស សាទិតត្តា នាបិ សំវាសត្ថេនកោតិ។ **វិទេស**ន្តិ បរទេសំ។ ឥទញ្ច វញ្ចេតុំ សក្កុណេយ្យដ្ឋានំ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ យោ បន សទេសេបិ ឯវំ ករោតិ, សោបិ សំវាសត្ថេនកោវ។ "សំវាសមត្តស្សេវា"តិ ឥមិនា លិង្គំ បដិក្ខិបតិ។ សចេ កោចិ វុឌ្ឍបព្ពជិតោ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០) ភិក្ខុវស្សានិ គណេត្វា មហាបេឡាទីសុ ទិយ្យមាន

ភត្តំ គណ្ហាតិ, សោបិ ថេយ្យសំវាសកោ ហោតិ។ សយំ សាមណេរោវ សាមណេរប្បដិបាដិយា កូដវស្សានិ គណេត្វា គណ្ហន្តោ ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតិ។ ភិក្ខុ បន ភិក្ខុបដិបាដិយា កូដវស្សានិ គណេត្វា គណ្ហន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។

ននុ សំវាសោ នាម ឯកកម្មំ ឯកុទ្ទេសោ សមសិក្ខតាតិ អាហ “**ភិក្ខុវស្សគណនាទិកោ ហិ**”តិអាទិ។ ឥមិនា ន កេវលំ ឯកកម្មាទិកោវ កិរិយភេទោ សំវាសោតិ ឥធាធិប្បេតោ, អថ ខោ តទញ្ញោ ភិក្ខុវស្សគណនាទិកោបីតិ ទស្សេតិ។ **ឥមស្មិំ អត្ថេ**តិ ថេយ្យសំវាសកាធិការេ។ **សិក្ខំ បច្ចក្ខាយា**តិ សិក្ខំ បរិច្ចជិត្វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ កោចិ ភិក្ខុ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ លិង្គំ អនបនេត្វា ទុស្សីលកម្មំ កត្វា វា អកត្វា វា “ន មំ កោចិ ជានាតី”តិ បុន សព្ពំ បុព្ពេ វុត្តំ វស្សគណនាទិភេទំ វិធិំ បដិបជ្ជតិ, សោ ថេយ្យសំវាសកោ ហោតីតិ។

សចេ បន កស្សចិ **រាជា** កុទ្ធោ ហោតិ, សោ “ឯវំ មេ សោត្ថិ ភវិស្សតី”តិ សយមេវ លិង្គំ គហេត្វា បលាយតិ។ តំ ទិស្វា រញ្ញោ អារោចេន្តិ។ រាជា “សចេ បព្ពជិតោ, ន តំ លព្ភា កិញ្ចិ កាតុ”ន្តិ តស្មិំ កោធំ បដិវិនេតិ។ សោ “វូបសន្តំ មេ រាជភយ”ន្តិ សង្ឃមជ្ឈំ អនោសរិត្វាវ គិហិលិង្គំ គហេត្វា អាគតោ បព្ពាជេតព្ពោ។ អថាបិ “សាសនំ និស្សាយ មយា ជីវិតំ លទ្ធំ, ហន្ទ ទានិ អហំ បព្ពជាមី”តិ ឧប្បន្នសំវេគោ តេនេវ លិង្គេន អាគន្ត្វា អាគន្តុកវត្តំ ន សាទិយតិ, ភិក្ខូហិ បុដ្ឋោ វា អបុដ្ឋោ វា យថាភូតមត្តានំ អាវិកត្វាវ បព្ពជ្ជំ យាចតិ, លិង្គំ អបនេត្វា បព្ពាជេតព្ពោ។ សចេ បន វត្តំ សាទិយតិ, បព្ពជិតាលយំ ទស្សេតិ, សព្ពំ បុព្ពេ វុត្តំ វស្សគណនាទិភេទំ បដិបជ្ជតិ, អយំ បន ន បព្ពាជេតព្ពោ។

ឥធ បនេកច្ចោ ទុព្ភិក្ខេ ជីវិតុំ អសក្កោន្តោ សយមេវ លិង្គំ គហេត្វា សព្ពបាសណ្ឌិយភត្តានិ ភុញ្ជន្តោ ទុព្ភិក្ខេ វីតិវត្តេ សង្ឃមជ្ឈំ អនោសរិត្វាវ គិហិលិង្គំ គហេត្វា អាគតោតិ សព្ពំ បុរិមសទិសមេវ។

អបរោ **មហាកន្តារំ** និត្ថរិតុកាមោ ហោតិ, សត្ថវាហោ ច បព្ពជិតេ គហេត្វា គច្ឆតិ។ សោ “ឯវំ មំ សត្ថវាហោ គហេត្វា គមិស្សតី”តិ សយមេវ លិង្គំ គហេត្វា សត្ថវាហេន សទ្ធិំ កន្តារំ និត្ថរិត្វា ខេមន្តំ បត្វា សង្ឃមជ្ឈំ អនោសរិត្វាវ គិហិលិង្គំ គហេត្វា អាគតោតិ សព្ពំ បុរិមសទិសមេវ។

អបរោ **រោគភយេ** (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ១៣៨) ឧប្បន្នេ ជីវិតុំ អសក្កោន្តោ សយមេវ លិង្គំ គហេត្វា សព្ពបាសណ្ឌិយភត្តានិ ភុញ្ជន្តោ រោគភយេ វូបសន្តេ សង្ឃមជ្ឈំ អនោសរិត្វាវ គិហិលិង្គំ គហេត្វា អាគតោតិ សព្ពំ បុរិមសទិសមេវ។

អបរស្ស ឯកោ **វេរិកោ** កុទ្ធោ ហោតិ, ឃាតេតុកាមោ នំ វិចរតិ។ សោ “ឯវំ មេ សោត្ថិ ភវិស្សតី”តិ សយមេវ លិង្គំ គហេត្វា បលាយតិ។ វេរិកោ “កុហិំ សោ”តិ បរិយេសន្តោ “បព្ពជិត្វា បលាតោ”តិ សុត្វា “សចេ បព្ពជិតោ, ន តំ លព្ភា កិញ្ចិ កាតុ”ន្តិ តស្មិំ កោធំ បដិវិនេតិ។ សោ “វូបសន្តំ មេ វេរិភយ”ន្តិ សង្ឃមជ្ឈំ អនោសរិត្វាវ គិហិលិង្គំ គហេត្វា អាគតោតិ សព្ពំ បុរិមសទិសមេវ។

អបរោ ញាតិកុលំ គន្ត្វា សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ គិហី ហុត្វា “ឥមានិ ចីវរានិ ឥធ វិនស្សិស្សន្តិ, សចេបិ ឥមានិ គហេត្វា វិហារំ គមិស្សាមិ, អន្តរាមគ្គេ មំ ‘ចោរោ’តិ គហេស្សន្តិ, យំនូនាហំ កាយបរិហារិយានិ កត្វា គច្ឆេយ្យ”ន្តិ **ចីវរាហរណត្ថំ** និវាសេត្វា ច បារុបិត្វា ច វិហារំ គច្ឆតិ។ តំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា សាមណេរា ច ទហរា ច អព្ភុគ្គច្ឆន្តិ, វត្តំ ទស្សេន្តិ។ សោ ន សាទិយតិ, យថាភូតមត្តានំ អាវិករោតិ។ សចេ ភិក្ខូ “ន ទានិ មយំ តំ មុញ្ចិស្សាមា”តិ ពលក្ការេន បព្ពាជេតុកាមា ហោន្តិ, កាសាយានិ អបនេត្វា បុន បព្ពាជេតព្ពោ។ សចេ បន “ន ឥមេ មម ហីនាយាវត្តភាវំ ជានន្តី”តិ តំយេវ ភិក្ខុភាវំ បដិជានិត្វា សព្ពំ បុព្ពេ វុត្តវស្សគណនាទិភេទំ វិធិំ បដិបជ្ជតិ, អយំ ន បព្ពាជេតព្ពោ។ តេនាហ “**រាជទុព្ភិក្ខកន្តារ-រោគវេរិភយេន វា**”តិអាទិ។ **ភយ**សទ្ទោ ចេត្ថ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ “រាជភយេន, ទុព្ភិក្ខភយេនា”តិអាទិនា។ **លិង្គំ អាទិយតីតិ** វេសំ គណ្ហាតិ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ សាសនេ។ **សំវាសំ នាធិវាសេតិ, យាវ សោ សុទ្ធមានសោ**តិ ភិក្ខូនំ វញ្ចេតុកាមតាយ អភាវតោ យោ សុទ្ធមានសោ យាវ សំវាសំ នាធិវាសេតិ, តាវ ឯស “គិហី មំ ‘សមណោ’តិ ជានន្តូ”តិ វញ្ចនចិត្តេ សតិបិ ភិក្ខូនំ វញ្ចេតុកាមតាយ អភាវតោ ទោសោ នត្ថីតិ ថេយ្យសំវាសកោ នាមាតិ ន វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

តិត្ថិយេសុ បក្កន្តកោ បវិដ្ឋោតិ **តិត្ថិយបក្កន្តកោ**។ សោ ច ន កេវលំ តត្ថ បវិដ្ឋមត្តេនេវ តិត្ថិយបក្កន្តកោ ហោតិ, អថ ខោ តេសំ លទ្ធិគ្គហណេន។ តេនាហ “**យោ បនា**”តិអាទិ។ “**ឧបសម្បន្នោ**”តិ ឥមិនា អនុបសម្បន្នោ តិត្ថិយបក្កន្តកោ ន ហោតីតិ ទស្សេតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **កុរុន្ទិអដ្ឋកថាយំ** “អយញ្ច តិត្ថិយបក្កន្តកោ នាម ឧបសម្បន្នភិក្ខុនា កថិតោ, តស្មា សាមណេរោ សលិង្គេន តិត្ថាយតនំ គតោបិ បុន បព្ពជ្ជញ្ច

ឧបសម្បទញ្ច លភតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០)។ **កុសចីរាទិក**ន្តិ ឯត្ថាទិសទ្ទេន ផលកក្ខណ្ឌជដាទីនំ គហណំ។ សចេបិ “អយំ បព្ពជ្ជា សេដ្ឋា”តិ សេដ្ឋភាវំ វា ឧបគច្ឆតិ, ន មុច្ចតិ, តិត្ថិយបក្កន្តកោវ ហោតិ។ **វតានី**តិ ឧក្កុដិកប្បធានាទីនិ វតានិ។ សចេ បន “សោភតិ នុ ខោ មេ តិត្ថិយបព្ពជ្ជា, ននុ ខោ សោភតី”តិ វីមំសនត្ថំ កុសចីរាទីនិ និវាសេតិ, ជដំ វា ពន្ធតិ, ខារិកាជំ វា អាទិយតិ, យាវ ន សម្បដិច្ឆតិ តំ លទ្ធឹ, តាវ រក្ខតិ, សម្បដិច្ឆិតមត្តេ តិត្ថិយបក្កន្តកោ ហោតិ។ អច្ឆិន្នចីវរោ បន កុសចីរាទីនិ និវាសេន្តោ, រាជភយាទីហិ វា តិត្ថិយលិង្គំ គណ្ហន្តោ លទ្ធិយា អភាវេន នេវ តិត្ថិយបក្កន្តកោ ហោតិ។

អវសេសោ សព្ពោបីតិ នាគសុបណ្ណយក្ខគន្ធព្ពាទិកោ។ យញ្ចេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។

យថា សមានជាតិកស្ស (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១១២) វិកោបនេ កម្មំ គរុតរំ, ន តថា វិជាតិកស្សាតិ អាហ “**មនុស្សជាតិកា**”តិ។ បុត្តសម្ពន្ធេន មាតាបិតុសមញ្ញា, ទត្តកិត្តិមាទិវសេនបិ បុត្តវោហារោ លោកេ ទិស្សតិ, សោ ច ខោ បរិយាយតោតិ និប្បរិយាយសិទ្ធតំ ទស្សេតុំ “**ជនេត្តី**”តិ វុត្តំ។ **ជនេត្តី**តិ ជនិកា, មាតាតិ អត្ថោ។ យថា មនុស្សត្តភាវេ ឋិតស្សេវ កុសលធម្មានំ តិក្ខវិសទសូរភាវាបត្តិ, យថា តំ តិណ្ណម្បិ ពោធិសត្តានំ ពោធិត្តយនិប្ផត្តិយំ, ឯវំ មនុស្សត្តភាវេ ឋិតស្សេវ អកុសលធម្មានម្បិ តិក្ខវិសទសូរភាវាបត្តីតិ អាហ “**មនុស្សភូតេនេវា**”តិ។ **សញ្ចិច្ចា**តិ “បាណោ”តិ សញ្ញាយ សទ្ធឹ វធកចេតនាយ ចេតេត្វា។ **អយំ មាតុឃាតកោ នាមា**តិ អយំ អានន្តរិយេន មាតុឃាតកកម្មេន មាតុឃាតកោ នាម។ យេន បន មនុស្សិត្ថិភូតាបិ អជនិកា បោសាវនិកមាតា វា មហាមាតា វា ចូឡមាតា វា ជនិកាបិ វា អមនុស្សិត្ថិភូតា មាតា ឃាតិតា, តស្ស បព្ពជ្ជា ន វារិតា, ន ច អានន្តរិកោ ហោតិ។ យេន សយំ តិរច្ឆានភូតេន មនុស្សិត្ថិភូតា មាតា ឃាតិតា, សោបិ អានន្តរិកោ ន ហោតិ។ តិរច្ឆានគតត្តា បនស្ស បព្ពជ្ជា បដិក្ខិត្តា, កម្មំ បនស្ស ភារិយំ ហោតិ, អានន្តរិយំ អាហច្ចេវ តិដ្ឋតិ។

យេន មនុស្សភូតោ ជនកោ បិតា សយម្បិ មនុស្សជាតិកេនេវ សតា សញ្ចិច្ច ជីវិតា វោរោបិតោ, អយំ អានន្តរិយេន បិតុឃាតកកម្មេន បិតុឃាតកោ នាមាតិ ឥមមត្ថំ អតិទិសន្តោ “**បិតុឃាតកេបិ ឯសេវ នយោ**”តិ អាហ។ សចេបិ ហិ វេសិយា បុត្តោ ហោតិ, “អយំ មេ បិតា”តិ ន ជានាតិ, យស្ស សម្ភវេន និព្ពត្តោ, សោ ច តេន ឃាតិតោ, “បិតុឃាតកោ”ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ, អានន្តរិយញ្ច ផុសតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៤)។

ឯឡកចតុក្កំ (ម. និ. អដ្ឋ. ៣.១២៨; អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៧៥; វិភ. អដ្ឋ. ៨០៩; សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.១១២), សង្គាមចតុក្កំ, ចោរចតុក្កញ្ចេត្ថ កថេតព្ពំ។ “ឯឡកំ មារេមី”តិ អភិសន្ធិនាបិ ហិ ឯឡកដ្ឋានេ ឋិតំ មនុស្សភូតំ មាតរំ វា បិតរំ វា មារេន្តោ អានន្តរិយំ ផុសតិ មារណាធិប្បាយេនេវ អានន្តរិយវត្ថុនោ វិកោបិតត្តា។ ឯឡកាភិសន្ធិនា, បន មាតាបិតិអភិសន្ធិនា វា ឯឡកំ មារេន្តោ អានន្តរិយំ ន ផុសតិ អានន្តរិយវត្ថុអភាវតោ។ មាតាបិតិអភិសន្ធិនា មាតាបិតរោ មារេន្តោ ផុសតេវ ។ ឯសេវ នយោ ឥតរស្មិម្បិ ចតុក្កទ្វយេ។ សព្ពត្ថ ហិ បុរិមំ អភិសន្ធិចិត្តំ អប្បមាណំ, វធកចិត្តំ, បន តទារម្មណជីវិតិន្ទ្រិយញ្ច អានន្តរិយានានន្តរិយភាវេ បមាណំ។

អរហន្តឃាតកោបិ មនុស្សអរហន្តវសេនេវ វេទិតព្ពោតិ អាហ “**យេន អន្តមសោ គិហិលិង្គេ ឋិតោបី**”តិអាទិ។ អមនុស្សជាតិកំ បន អរហន្តំ, មនុស្សជាតិកំ វា អវសេសំ អរិយបុគ្គលំ ឃាតេត្វា អានន្តរិកោ ន ហោតិ, បព្ពជ្ជាបិស្ស ន វារិតា, កម្មំ បន ពលវំ ហោតិ។ តិរច្ឆានោ មនុស្សអរហន្តម្បិ ឃាតេត្វា អានន្តរិកោ ន ហោតិ, កម្មំ បន ភារិយន្តិ អយមេត្ថ វិនិច្ឆយោ។ យថា មាតាបិតូសុ, ឯវំ អរហន្តេបិ ឯឡកចតុក្កាទីនិ វេទិតព្ពានិ។

បកតត្តំ ភិក្ខុនិន្តិ បរិសុទ្ធសីលំ ឧភតោសង្ឃេ ឧបសម្បន្នំ ភិក្ខុនឹ។ យោ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៥) បន កាយសំសគ្គេន សីលវិនាសំ បាបេតិ, តស្ស បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច ន វារិតា។ ពលក្ការេន ឱទាតវត្ថវសនំ កត្វា អនិច្ឆមានំយេវ ទូសេន្តោបិ ភិក្ខុនិទូសកោយេវ, ពលក្ការេន បន ឱទាតវត្ថវសនំ កត្វា ឥច្ឆមានំ ទូសេន្តោ ភិក្ខុនិទូសកោ ន ហោតិ។ កស្មា? យស្មា គិហិភាវេ សម្បដិច្ឆិតមត្តេយេវ សា អភិក្ខុនី ហោតិ ។ សកឹ សីលវិបន្នំ បន បច្ឆា ទូសេន្តោ សិក្ខមានសាមណេរីសុ ច វិប្បដិបជ្ជន្តោ នេវ ភិក្ខុនិទូសកោ ហោតិ, បព្ពជ្ជំ, ឧបសម្បទញ្ច លភតីតិ។

ធម្មតោ ឧគ្គតំ អបគតំ **ឧទ្ធម្មំ។ ឧព្ពិនយ**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **ចតុន្នំ កម្មាន**ន្តិ អបលោកនញត្តិញត្តិទុតិយញត្តិចតុត្ថសង្ខាតានំ ចតុន្នំ កម្មានំ។ ឥមេសញ្ហិ អញ្ញតរំ សង្ឃកម្មំ ឯកសីមាយំ វិសុំ វិសុំ ករោន្តេន **សង្ឃោ ភិន្នោ** នាម ហោតិ។ តេន វុត្តំ “**ចតុន្នំ កម្មានំ អញ្ញតរវសេន សង្ឃំ ភិន្ទតី**”តិ។

“ទុដ្ឋចិត្តេនា”តិ វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតុំ **“វធកចិត្តេនា”**តិ វុត្តំ។ វធកចេតនាយ ហិ ទូសិតំ ចិត្តំ ឥធ **ទុដ្ឋចិត្តំ** នាម។ **លោហិតំ ឧប្បាទេតី**តិ អន្តោសរីរេយេវ លោហិតំ ឧប្បាទេតិ, សញ្ចិតំ ករោតីតិ អធិប្បាយោ។ ន ហិ តថាគតស្ស អភេជ្ជកាយតាយ បរូបក្កមេន ចម្មំ ភិន្ទិត្វា លោហិតំ បគ្ឃរតិ, សរីរស្ស បន អន្តោយេវ ឯកស្មិំ ឋានេ លោហិតំ សមោសរតិ, អាឃាតេន បកុប្បមានំ សញ្ចិតំ ហោតិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ យោ បន រោគវូបសមនត្ថំ ជីវកោ វិយ សត្ថេន ផាលេត្វា បូតិមំសញ្ច លោហិតញ្ច នីហរិត្វា ផាសុកំ ករោតិ, អយំ លោហិតុប្បាទកោ ន ហោតិ, ពហុំ បន សោ បុញ្ញំ បសវតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៥)។

ទុវិធម្បិ ព្យញ្ជនន្តិ យថាវុត្តកម្មទ្វយតោ សមុដ្ឋិតំ ឥត្ថិនិមិត្តំ, បុរិសនិមិត្តញ្ចាតិ ទុវិធម្បិ ព្យញ្ជនំ។ ឥមិនា ច វិគ្គហេន **“ឧភតោព្យញ្ជនកោ”**តិ អសមានាធិករណវិសយោ ពាហិរត្ថសមាសោយំ, បុរិមបទេ ច វិភត្តិអលោបោតិ ទស្សេតិ។ សោ ទុវិធោ ហោតិ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកោ, បុរិសឧភតោព្យញ្ជនកោ ចាតិ។ តត្ថ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកស្ស ឥត្ថិនិមិត្តំ បាកដំ ហោតិ, បុរិសនិមិត្តំ បដិច្ឆន្នំ។ បុរិសឧភតោព្យញ្ជនកស្ស បុរិសនិមិត្តំ បាកដំ, ឥត្ថិនិមិត្តំ បដិច្ឆន្នំ។ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកស្ស ឥត្ថីសុ បុរិសត្តំ ករោន្តស្ស ឥត្ថិនិមិត្តំ បដិច្ឆន្នំ ហោតិ, បុរិសនិមិត្តំ បាកដំ ហោតិ។ បុរិសឧភតោព្យញ្ជនកស្ស បុរិសានំ ឥត្ថិភាវំ ឧបគច្ឆន្តស្ស បុរិសនិមិត្តំ បដិច្ឆន្នំ ហោតិ, ឥត្ថិនិមិត្តំ បាកដំ ហោតិ។ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកោ សយញ្ច គព្ភំ គណ្ហាតិ, បរញ្ច គណ្ហាបេតិ។ បុរិសឧភតោព្យញ្ជនកោ បន សយំ ន គណ្ហាតិ, បរំ គណ្ហាបេតីតិ ឥទមេតេសំ នានាករណំ។

អបរាមសនានីតិ អគ្គហណានិ អវចនានិ។ **“អយំ ឥត្ថន្នាមោ”**តិ **ឧបសម្បទាបេក្ខស្ស អកិត្តន**ន្តិ យស្ស ឧបសម្បទា ករីយតិ, តស្ស អកិត្តនំ, “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វត្តព្ពេ “អយំ ធម្មរក្ខិតោ”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៤) អវចនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **“ឥត្ថន្នាមស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ ឧបជ្ឈាយស្ស អកិត្តន**ន្តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វត្តព្ពេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វត្វា “អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតស្សា”តិ អវចនំ។ **សព្ពេន សព្ពំ ញត្តិយា អនុច្ចារណ**ន្តិ ញត្តិំ អដ្ឋបេត្វា ចតុក្ខត្តុំ កម្មវាចាយ ឯវ អនុស្សាវនកម្មស្ស ករណំ។ **សម្បន្ន**ន្តិ ឧបេតំ។

ហាបនំ បរិច្ចជនំ។ យោបិ ឯកំ ញត្តិំ ឋបេត្វា សកឹយេវ វា ទ្វិក្ខត្តុំ វា អនុស្សាវនំ ករោតិ, អយម្បិ សាវនំ ហាបេតិយេវ។ **ទុរុច្ចារណំ** នាម អញ្ញស្មិំ អក្ខរេ វត្តព្ពេ អញ្ញស្ស វចនំ។ តស្មា កម្មវាចំ ករោន្តេន ភិក្ខុនា ឃ្វាយំ –

> “សិថិលំ ធនិតញ្ច ទីឃរស្សំ;
> គរុកំ លហុកញ្ចេវ និគ្គហីតំ;
> សម្ពន្ធវវត្ថិតំ វិមុត្តំ;
> ទសធា ព្យញ្ជនពុទ្ធិយា បភេទោ”តិ។ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.១៩០; ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៩១; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៣.៦៤, បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៥; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២៥២) –

វុត្តោ, អយំ សុដ្ឋុ ឧបលក្ខេតព្ពោ។ ឯត្ថ ហិ **សិថិលំ** នាម បញ្ចសុ វគ្គេសុ បឋមតតិយំ។ **ធនិតំ** នាម តេស្វេវ ទុតិយចតុត្ថំ។ **ទីឃ**ន្តិ ទីឃេន កាលេន វត្តព្ពំ **អា**-ការាទិ។ **រស្ស**ន្តិ តតោ ឧបឌ្ឍកាលេន វត្តព្ពំ **អ**-ការាទិ។ **គរុក**ន្តិ ទីឃមេវ, យំ វា “អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតត្ថេរស្ស យស្ស នក្ខមតី”តិ ឯវំ សំយោគបរំ កត្វា វុច្ចតិ។ **លហុក**ន្តិ រស្សមេវ, យំ វា “អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតត្ថេរស្ស យស្ស ន ខមតី”តិ ឯវំ អសំយោគបរំ កត្វា វុច្ចតិ។ **និគ្គហីត**ន្តិ យំ ករណានិ និគ្គហេត្វា អវិស្សជ្ជេត្វា អវិវដេន មុខេន សានុនាសិកំ កត្វា វត្តព្ពំ។ **សម្ពន្ធ**ន្តិ យំ បរបទេន សម្ពន្ធិត្វា “តុណ្ហិស្សា”តិ វា “តុណ្ហស្សា”តិ វា វុច្ចតិ។ **វវត្ថិត**ន្តិ យំ បរបទេន សម្ពន្ធំ អកត្វា វិច្ឆិន្ទិត្វា “តុណ្ហី អស្សា”តិ វា “តុណ្ហ អស្សា”តិ វា វុច្ចតិ។ **វិមុត្ត**ន្តិ យំ ករណានិ អនិគ្គហេត្វា វិស្សជ្ជេត្វា វិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ អកត្វា វុច្ចតិ។

តត្ថ “សុណាតុ មេ”តិ វត្តព្ពេ **ត**-ការស្ស **ថ**-ការំ កត្វា “សុណាថុ មេ”តិ វចនំ **សិថិលស្ស ធនិតករណំ** នាម, តថា “បត្តកល្លំ ឯសា ញត្តី”តិ វត្តព្ពេ “បត្តកល្លំ ឯសា ញត្តី”តិអាទិវចនញ្ច។ “ភន្តេ, សង្ឃោ”តិ វត្តព្ពេ **ភ**-ការ **ឃ**-ការានំ **ព**-ការ **គ**-ការេ កត្វា “ពន្តេ សំគោ”តិ វចនំ **ធនិតស្ស សិថិលករណំ** នាម។ “សុណាតុ មេ”តិ វិវដេន មុខេន វត្តព្ពេ “សុណំតុ មេ”តិ វា “ឯសា ញត្តី”តិ វត្តព្ពេ “ឯសំ ញត្តី”តិ វា អវិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ កត្វា វចនំ **វិមុត្តស្ស និគ្គហិតវចនំ** នាម។ “បត្តកល្ល”ន្តិ អវិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ កត្វា វត្តព្ពេ “បត្តកល្លា”តិ វិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ អកត្វា វចនំ **និគ្គហិតស្ស វិមុត្តវចនំ** នាម។ ឥតិ សិថិលេ កត្តព្ពេ ធនិតំ, ធនិតេ កត្តព្ពេ សិថិលំ, វិមុត្តេ កត្តព្ពេ និគ្គហិតំ, និគ្គហិតេ កត្តព្ពេ វិមុត្តន្តិ ឥមានិ ចត្តារិ ព្យញ្ជនានិ អន្តោកម្មវាចាយ កម្មំ ទូសេន្តិ។ ឯវំ វទន្តោ ហិ អញ្ញស្មិំ អក្ខរេ វត្តព្ពេ អញ្ញំ វទតិ, ទុរុត្តំ ករោតីតិ វុច្ចតិ។

ឥតរេសុ បន ទីឃរស្សាទីសុ ឆសុ ព្យញ្ជនេសុ ទីឃដ្ឋានេ ទីឃមេវ។ រស្សដ្ឋានេ ច រស្សមេវាតិ ឯវំ យថាឋានេ តំ តទេវ អក្ខរំ ភាសន្តេន អនុក្កមាគតំ បវេណឹ អវិនាសេន្តេន កម្មវាចា កាតព្ពា។ សចេ បន ឯវំ អកត្វា ទីឃេ វត្តព្ពេ រស្សំ, រស្សេ វា វត្តព្ពេ ទីឃំ វទតិ, តថា គរុកេ វត្តព្ពេ លហុកំ, លហុកេ វា វត្តព្ពេ គរុកំ វទតិ, សម្ពន្ធេ វា បន វត្តព្ពេ វវត្ថិតំ, វវត្ថិតេ វា វត្តព្ពេ សម្ពន្ធំ វទតិ, ឯវំ វុត្តេបិ កម្មវាចា ន កុប្បតិ។ ឥមានិ ហិ ឆ ព្យញ្ជនានិ កម្មំ ន កោបេន្តិ។

យំ បន សុត្តន្តិកត្ថេរា “**ទ**-ការោ **ត**-ការមាបជ្ជតិ, **ត**-ការោ **ទ**-ការមាបជ្ជតិ, **ច**-ការោ **ជ**-ការមាបជ្ជតិ, **ជ**-ការោ **ច**-ការមាបជ្ជតិ, **យ**-ការោ **ក**-ការមាបជ្ជតិ, **ក**-ការោ **យ**-ការមាបជ្ជតិ, តស្មា **ទ**-ការាទីសុ វត្តព្ពេសុ **ត**-ការាទីនំ វចនំ ន វិរុជ្ឈតី”តិ វទន្តិ, តំ កម្មវាចំ បត្វា ន វដ្ដតិ។ តស្មា វិនយធរេន នេវ **ទ**-ការោ **ត**-ការោ កាតព្ពោ…បេ…. ន **ក**-ការោ **យ**-ការោ។ យថាបាឡិយា និរុត្តឹ សោធេត្វា ទសវិធាយ ព្យញ្ជននិរុត្តិយា វុត្តទោសេ បរិហរន្តេន កម្មវាចា កាតព្ពា។ ឥតរថា ហិ សាវនំ ហាបេតិ នាម។ ញត្តឹ អដ្ឋបេត្វា បឋមំ អនុស្សាវនករណន្តិ សម្ពន្ធោ។

យាវតិកា ភិក្ខូ កម្មប្បត្តាតិ យត្តកា ភិក្ខូ តស្ស ឧបសម្បទាកម្មស្ស បត្តា យុត្តា អនុរូបា។ តេ ច ខោ សព្ពន្តិមេន បរិយាយេន ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា ឯកសីមដ្ឋា បញ្ច បកតត្តា ភិក្ខូ។ ន ហិ តេហិ វិនា តំ កម្មំ ករិយតិ, ន តេសំ ឆន្ទោ ឯតិ។ អវសេសា បន សចេបិ សហស្សមត្តា ហោន្តិ, សចេ ឯកសីមដ្ឋា ឯកស្មឹ ឋានេ សមានសំវាសកា, សព្ពេ ឆន្ទារហាវ ហោន្តិ, ឆន្ទំ ទត្វា អាគច្ឆន្តុ វា, មា វា, កម្មំ ន កុប្បតិ។ **បដិក្កោសន**ន្តិ និវារណំ។ តិដ្ឋតិ ឯត្ថ ផលំ តទាយត្តវុត្តិតាយាតិ **ឋានំ**, ការណំ។ ឥធ បន ឧបសម្បទាកម្មករណស្ស ការណត្តា ឧបសម្បទាកម្មវាចាសង្ខាតំ ភគវតោ វចនំ វុច្ចតិ។ តេនាហ “**ការណារហត្តា បន សត្ថុ សាសនារហត្តា**”តិ។ យថា ច “តំ កត្តព្ព”ន្តិ ភគវតា អនុសិដ្ឋំ, តថាករណំ ឧបសម្បទាកម្មស្ស ការណំ ហោតីតិ **ឋានារហំ** នាម។ កេចិ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥) បន “**ឋានារហេនា**តិ ឯត្ថ ‘ន, ភិក្ខវេ, ហត្ថច្ឆិន្នោ បព្ពាជេតព្ពោ’តិអាទិ (មហាវ. ១១៩) សត្ថុសាសនំ ឋាន”ន្តិ វទន្តិ។ **ឥធាតិ** ឥមស្មឹ បារាជិកេ។ យថា ច ឥធ, ឯវំ សព្ពត្ថាបិ លោកវជ្ជសិក្ខាបទេសុ អយមេវ អធិប្បេតោតិ វេទិតព្ពំ។ តេនាហ “**បណ្ណត្តិវជ្ជេសុ បនា**”តិអាទិ។ **អញ្ញោបី**តិ ឯហិភិក្ខូបសម្បន្នាទយោបិ។ កថមេតំ វិញ្ញាយតិ បណ្ណត្តិវជ្ជេសុ សិក្ខាបទេសុ អញ្ញោបិ សង្គហំ គច្ឆន្តីតិ? អត្ថតោ អាបន្នត្តា។ តថា ហិ “ទ្វេ បុគ្គលា អភព្ពា អាបត្តឹ អាបជ្ជិតុំ ពុទ្ធា ច បច្ចេកពុទ្ធា ច, ទ្វេ បុគ្គលា ភព្ពា អាបត្តឹ អាបជ្ជិតុំ ភិក្ខូ ច ភិក្ខុនិយោ ចា”តិ (បរិ. ៣២២) សាមញ្ញតោ វុត្តត្តា។ ឯហិភិក្ខូបសម្បន្នាទយោបិ អសញ្ចិច្ច អស្សតិយា អចិត្តកំ សហសេយ្យាបត្តិអាទិភេទំ បណ្ណត្តិវជ្ជំ អាបជ្ជន្តីតិ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៥) អត្ថតោ អាបន្នំ។

ឥទានិ “ភិក្ខូន”ន្តិ ឥមំ បទំ វិសេសត្ថាភាវតោ វិសុំ អវណ្ណេត្វាវ យំ សិក្ខញ្ច សាជីវញ្ច សមាបន្នត្តា ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ ហោតិ, តំ ទស្សេន្តោ “**ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ**”តិអាទិមាហ។ សិក្ខិតព្ពាតិ **សិក្ខា,** បាតិមោក្ខសំវរសីលំ, សហ ជីវន្តិ ឯត្ថាតិ **សាជីវំ,** មាតិកាទិភេទា បណ្ណត្តិ, សិក្ខា ច សាជីវញ្ច **សិក្ខាសាជីវំ,** តទុភយំ សមាបន្នោ ឧបគតោតិ **សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ**។ តេនាហ “**យា ភិក្ខូន**”ន្តិអាទិ។ ឯត្ថ ច “សិក្ខា”តិ សាជីវសហចរិយតោ អធិសីលសិក្ខាវ អធិប្បេតាតិ អាហ “**អធិសីលសង្ខាតា**”តិ។ អធិកំ ឧត្តមំ សីលន្តិ **អធិសីលំ**, “អធិសីល”ន្តិ សង្ខាតា **អធិសីលសង្ខាតា**។

កតមំ បនេត្ថ សីលំ, កតមំ អធិសីលន្តិ? វុច្ចតេ – បញ្ចង្គទសង្គសីលំ តាវ សីលមេវ, ន តំ អធិសីលំ។ បាតិមោក្ខសំវរសីលំ បន អធិសីល”ន្តិ វុច្ចតិ។ តញ្ហិ សូរិយោ វិយ បជ្ជោតានំ, សិនេរុ វិយ ច បព្ពតានំ សព្ពលោកិយសីលានំ អធិកញ្ចេវ ឧត្តមញ្ច, ពុទ្ធុប្បាទេយេវ ច បវត្តតិ, ន វិនា ពុទ្ធុប្បាទា។ ន ហិ តំ បញ្ញត្តឹ ឧទ្ធរិត្វា អញ្ញោ សត្តោ បញ្ញបេតុំ សក្កោតិ, ពុទ្ធាយេវ បនស្ស សព្ពសោ កាយវចីទ្វារជ្ឈាចារសោតំ ឆិន្ទិត្វា តស្ស តស្ស វីតិក្កមស្ស អនុច្ឆវិកំ តំ តំ សីលសំវរំ បញ្ញបេន្តិ។ បាតិមោក្ខសំវរសីលតោបិ ច មគ្គផលសម្បយុត្តមេវ សីលំ អធិសីលំ, តំ បន ឥធ ន អធិប្បេតំ។ ន ហិ តំ សមាបន្នោ មេថុនធម្មំ បដិសេវតិ។

ឯតេតិ នានាទេសជាតិគោត្តាទិភេទភិន្នា ភិក្ខូ។ **សហ ជីវន្តី**តិ ឯកុទ្ទេសាទិវសេន សហ បវត្តន្តិ។ តេនាហ “**ឯកជីវិកា សភាគវុត្តិនោ**”តិ។ **សិក្ខាបទសង្ខាត**ន្តិ បណ្ណត្តិសង្ខាតំ។ សាបិ ហិ វិរតិអាទីនំ ទីបនតោ “សិក្ខាបទ”ន្តិ វុច្ចតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “សិក្ខាបទន្តិ យោ តត្ថ នាមកាយោ បទកាយោ និរុត្តិកាយោ ព្យញ្ជនកាយោ”តិ។ **តត្ថា**តិ តេសុ។ **សិក្ខំ បរិបូរេន្តោ**តិ អកត្តព្ពបរិវជ្ជនកត្តព្ពករណវសេន វារិត្តចារិត្តសង្ខាតំ ទុវិធំ សីលំ បរិបូរេន្តោតិ អត្ថោ, វារិត្តសីលវសេន វិរតិសម្បយុត្តចេតនំ, ចារិត្តសីលវសេន វិរតិវិប្បយុត្តចេតនញ្ច អត្តនិ បវត្តេន្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សាជីវញ្ច អវីតិក្កមន្តោ**តិ សិក្ខាបទញ្ច អមទ្ទន្តោ, សីលសំវរណំ, សាជីវានតិក្កមនញ្ចាតិ ឥទមេវ ទ្វយំ ឥធ សមាបជ្ជនំ នាមាតិ អធិប្បាយោ។ តត្ថ សាជីវានតិក្កមោ សិក្ខាបារិបូរិយា បច្ចយោ។ តស្សានតិក្កមនតោ ហិ យាវ មគ្គា សិក្ខា បរិបូរតិ។ អបិចេត្ថ “សិក្ខំ បរិបូរេន្តោ”តិ ឥ

មិនា វិរតិចេតនាសង្ខាតស្ស សីលសំវរស្ស វិសេសតោ សន្តានេ បវត្តនកាលេវ គហិតោ, “អវីតិក្កមន្តោ”តិ ឥមិនា បន អប្បវត្តនកាលោបិ។ សិក្ខញ្ហិ បរិបូរណវសេន អត្តនិ បវត្តេន្តោបិ និទ្ទាទិវសេន អប្បវត្តេន្តោបិ វីតិក្កមាភាវា សិក្ខនវសេន សមាបន្នោតិ វុច្ចតិ។

យស្មា សិក្ខាបច្ចក្ខានស្ស ឯកច្ចំ ទុព្ពល្យាវិកម្មំ អត្ថោ ហោតិ, តស្មា តំ សន្ធាយ “សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយា”តិ បទស្ស អត្ថំ វិវរន្តោ “ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”តិ អាហាតិ ទស្សេតុំ “**សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សិយា (បារា. អដ្ឋ. ១.៤៥ សិក្ខាបច្ចក្ខានវិភង្គវណ្ណនា), យស្មា ន សព្ពំ ទុព្ពល្យាវិកម្មំ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ, តស្មា “ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”តិ បឋមំ វត្វា តស្ស អត្ថនិយមនត្ថំ “សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយា”តិ វត្តព្ពន្តិ? តំ ន, កស្មា? អត្ថានុក្កមាភាវតោ។ “សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ”តិ ហិ វុត្តត្តា យំ សិក្ខំ សមាបន្នោ, តំ អបច្ចក្ខាយ, យញ្ច សាជីវំ សមាបន្នោ, តត្ថ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វាតិ វុច្ចមានេ អនុក្កមេនេវ អត្ថោ វុត្តោ ហោតិ, ន អញ្ញថា។ តស្មា ឥទមេវ បឋមំ វុត្តន្តិ។

ឥទានិ តទុភយមេវ បាកដំ កត្វា ទស្សេតុំ “**តត្ថា**”តិអាទិមាហ។ **តទភាវេនា**តិ តេសំ ចិត្តាទីនំ អភាវេន។ **ចវិតុកាមតាចិត្តេនា**តិ អបគន្តុកាមតាចិត្តេន ។ **ទវា**តិ សហសា។ យោ ហិ អញ្ញំ ភណិតុកាមោ សហសា “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិ ភណតិ, អយំ **ទវា វទតិ** នាម។ **រវា**តិ វិរជ្ឈិត្វា។ យោ ហិ អញ្ញំ ភណិតុកាមោ វិរុជ្ឈិត្វា “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិ ភណតិ, អយំ **រវា ភណតិ** នាម។ បុរិមេន កោ វិសេសោតិ ចេ? បុរិមំ បណ្ឌិតស្សាបិ សហសាវសេន អញ្ញភណនំ, ឥទំ បន មន្ទត្តា មោមូហត្តា បក្ខលន្តស្ស “អញ្ញំ ភណិស្សាមី”តិ អញ្ញភណនំ។ “អក្ខរសមយានភិញ្ញាតតាយ វា ករណសម្បត្តិយា អភាវតោ វា កថេតព្ពំ កថេតុមសក្កោន្តោ ហុត្វា អញ្ញំ កថេន្តោ **រវា ភណតិ** នាមា”តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៥៤) ឯកេ។

វជ្ជាវជ្ជំ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ **ឧបជ្ឈាយោ,** តំ ឧបជ្ឈាយំ។ “**ឯវំ** សជ្ឈាយិតព្ពំ, ឯវំ អភិក្កមិតព្ព”ន្តិអាទិនា អាចារសិក្ខាបនកោ **អាចរិយោ**។ អន្តេ សមីបេ វសតិ សីលេនាតិ **អន្តេវាសី,** វិភត្តិអលោបេន យថា “វនេចរសេរុកា”តិ។ សមានោ ឧបជ្ឈាយោ អស្សាតិ **សមានុបជ្ឈាយកោ**។ ឯវំ **សមានាចរិយកោ។ សព្រហ្មចារិ**ន្តិ ភិក្ខុំ។ សោ ហិ “ឯកកម្មំ, ឯកុទ្ទេសោ, សមសិក្ខតា”តិ ឥមំ ព្រហ្មំ សមានំ ចរតិ, តស្មា “សព្រហ្មចារី”តិ វុច្ចតិ។ **ឯវំ វុត្តាន**ន្តិ ឯវំ បទភាជនីយេ វុត្តានំ។ យថា ហិ លោកេ សស្សានំ វិរុហនដ្ឋានំ “ខេត្ត”ន្តិ វុច្ចតិ, ឯវមិមានិបិ ពុទ្ធាទីនិ បទានិ សិក្ខាបច្ចក្ខានស្ស វិរុហនដ្ឋានត្តា “**ខេត្ត**”ន្តិ វុច្ចន្តីតិ អាហ “**ឥមេសំ ទ្វាវីសតិយា ខេត្តបទាន**”ន្តិ។ យស្មា បនេតេសំ វេវចនេហិបិ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, តស្មា “**សវេវចនស្សា**”តិ វុត្តំ។ វិវិធំ ឯកស្មិំយេវ អត្ថេ វចនំ វិវចនំ, វិវចនមេវ **វេវចនំ,** បរិយាយនាមំ, សហ វេវចនេហីតិ **សវេវចនំ,** តស្ស សវេវចនស្ស។ ឯត្ថ ច **វណ្ណបដ្ឋានេ** (សារត្ថ. ដី. ២.៥២; វិ. វិ. ដី. ១.៥៣; វជិរ. ដី. ៥៣) អាគតំ នាមសហស្សំ, **ឧបាលិគាថាសុ** (ម. និ. ២.៧៦) នាមសតំ, អញ្ញានិ ច គុណតោ លព្ភមាននានិ នាមានិ “ពុទ្ធវេវចនានី”តិ វេទិតព្ពានិ។ សព្ពានិបិ ធម្មស្ស នាមានិ “ធម្មវេវចនានី”តិ វេទិតព្ពានិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

តេសុ យំ កិញ្ចិ វត្តុកាមស្ស យំ កិញ្ចិ វទតោ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតីតិ តេសុ ទ្វាវីសតិយា ខេត្តបទេសុ យំ កិញ្ចិ ឯកំ បទំ វត្តុកាមស្ស តតោ អញ្ញំ យំ កិញ្ចិ បទម្បិ វចីភេទំ កត្វា វទតោ ខេត្តបទន្តោគធត្តា សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតីតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ បនាយំ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិ វត្តុកាមោ បទបច្ចាភដ្ឋំ កត្វា “បច្ចក្ខាមិ ពុទ្ធ”ន្តិ វា វទេយ្យ, មិលក្ខភាសាទីសុ វា អញ្ញតរភាសាយ តមត្ថំ វទេយ្យ, “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិ វត្តុកាមោ ឧប្បដិបាដិយា “ធម្មំ បច្ចក្ខាមី”តិ វា “សព្រហ្មចារិំ បច្ចក្ខាមី”តិ វា វទេយ្យ, សេយ្យថាបិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មវិភង្គេ “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជាមី”តិ វត្តុកាមោ “ទុតិយំ ឈាន”ន្តិ វទតិ។ សចេ “យស្ស វទតិ, សោ អយំ ភិក្ខុភាវំ ចជិតុកាមោ ឯតមត្ថំ វទតី”តិ ឯត្តកមត្តម្បិ ជានាតិ, វិរទ្ធំ នាម នត្ថិ, ខេត្តមេវ ឱតិណ្ណំ, បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ សក្កត្តា វា ព្រហ្មត្តា វា ចុតសត្តោ វិយ ចុតោវ ហោតិ សាសនាតិ។

អលន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥២) ហោតុ, បរិយត្តន្តិ អត្ថោ។ **កឹ នុ មេ**តិ កឹ មយ្ហំ កិច្ចំ, កឹ ករណីយំ, កឹ សាធេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **ន មមត្ថោ**តិ នត្ថិ មម អត្ថោ។ **សុមុត្តាហ**ន្តិ សុដ្ឋុ មុត្តោ អហំ។ **បុរិមេហិ ចុទ្ទសហិ បទេហី**តិ ពុទ្ធាទីហិ សព្រហ្មចារិបរិយន្តេហិ បុរិមេហិ ចុទ្ទសហិ បទេហិ។ **យន្នូនាហំ បច្ចក្ខេយ្យ**ន្តិ ឯត្ថ “**យន្នូនា**”តិ បរិវិតក្កទស្សនេ និបាតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “សចាហំ ពុទ្ធំ បច្ចក្ខេយ្យំ, សាធុ វត មេ សិយា”តិ។ **អាទិ**សទ្ទេន “បច្ចក្ខិ”ន្តិ វា “បច្ចក្ខិស្សាមី”តិ វា “ភវិស្សាមី”តិ វា “ហោមី”តិ វា “ជាតោម្ហី”តិ វា “អម្ហី”តិ វា ឯវំភូតានំ គហណំ។ សចេ បន “អជ្ជ បដ្ឋាយ ‘គិហី’តិ មំ ធារេហី”តិ វា “ជានាហី”តិ វា “សញ្ជានាហី”តិ វា “មនសិករោហី”តិ វា វទតិ, អរិយកេន វា វទតិ, មិលក្ខកេន វា។ ឯវមេតស្មិំ អត្ថេ វុត្តេ យស្ស វទតិ, សចេ សោ ជានាតិ, បច្ចក្ខាតា ហោតិ សិក្ខា។ ឯស នយោ សេសេសុបិ “ឧបាសកោ”តិអាទីសុ សត្តសុ បទេសុ។ ឯត្ថ ច **អរិយកំ** នាម មាគធវោហារោ។ **មិលក្ខកំ** នាម អនរិយកោ អន្ធទមិឡាទិ។

អក្ខរលិខនន្តិ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិអាទិនា អញ្ញេសំ ទស្សនត្ថំ អក្ខរលិខនំ។ អធិប្បាយវិញ្ញាបកោ អង្គុលិសង្កោចនាទិកោ ហត្ថវិការោ **ហត្ថមុទ្ទា, ហត្ថ**សទ្ទោ ចេត្ថ តទេកទេសេសុ អង្គុលីសុ ទដ្ឋព្ពោ “ន ភុញ្ជមានោ សព្ពំ ហត្ថំ មុខេ បក្ខិបិស្សាមី”តិអាទីសុ (បាចិ. ៦១៨) វិយ។ តស្មា អធិប្បាយវិញ្ញាបកស្ស អង្គុលិសង្កោចនាទិនោ ហត្ថវិការស្ស ទស្សនំ **ហត្ថមុទ្ទាទិទស្សន**ន្តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៥១) ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **អាទិ**សទ្ទេន សីសកម្បនទស្សនាទី សង្គណ្ហាតិ។

ឧម្មត្តកខិត្តចិត្តវេទនាដ្ដានន្តិ ឯត្ថ **ឧម្មត្តកោ**តិ បិត្តុម្មត្តកោ។ **ខិត្តចិត្តោ**តិ យក្ខេហិ កតចិត្តវិក្ខេបោ, យក្ខុម្មត្តកោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧភិន្នំ បន វិសេសោ អនាបត្តិវារេ អាវិភវិស្សតិ។ **វេទនាដ្ដោ**តិ ពលវតិយា ទុក្ខវេទនាយ ផុដ្ឋោ មុច្ឆាបរេតោ, តេន វិប្បលបន្តេន បច្ចក្ខាតាបិ អបច្ចក្ខាតាវ ហោតិ។ **មនុស្សជាតិកោ ហោតី**តិ សភាគោ វា វិសភាគោ វា គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា វិញ្ញូ យោកោចិ មនុស្សោ ហោតិ។ **ឧម្មត្តកាទីន**ន្តិ ឯត្ថាទិសទ្ទេន ខិត្តចិត្តវេទនាដ្ដទេវតាតិរច្ឆានគតានំ គហណំ។ តត្រ ឧម្មត្តកខិត្តចិត្តវេទនាដ្ដតិរច្ឆានគតានំ សន្តិកេ បច្ចក្ខាតាបិ អជាននភាវេន អបច្ចក្ខាតាវ ហោតិ។ ទេវតាយ បន សន្តិកេ អតិខិប្បំ ជាននភាវេន។ ទេវតា នាម មហាបញ្ញា តិហេតុកប្បដិសន្ធិកា អតិខិប្បំ ជានន្តិ, ចិត្តញ្ច នាមេតំ លហុបរិវត្តំ, តស្មា “ចិត្តលហុកស្ស បុគ្គលស្ស ចិត្តវសេនេវ មា អតិខិប្បំ វិនាសោ អហោសី”តិ ទេវតាយ សន្តិកេ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ បដិក្ខិបិ។ តេន វុត្តំ **“ន ច ឧម្មត្តកាទីនំ អញ្ញតរោ”**តិ។ **ទូតេន វា**តិ “មម សិក្ខាបច្ចក្ខានភាវំ កថេហី”តិ មុខសាសនវសេន ទូតេន វា។ **បណ្ណេន វា**តិ បណ្ណេ លិខិត្វា បហិណវសេន បណ្ណេន វា។

សចេ តេ សិក្ខាបច្ចក្ខានភាវំ ជានន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **អាវជ្ជនសមយេ**តិ អត្ថាភោគសមយេ។ ឥមិនា តំ ខណំយេវ បន អបុព្ពំ អចរិមំ ទុជ្ជានន្តិ ទស្សេតិ។ **វចនានន្តរមេវា**តិ វចនស្ស អនន្តរមេវ, អាវជ្ជនសមយេវាតិ អត្ថោ។ **ឯវ**-សទ្ទេន បន ចិរេន ជាននំ បដិក្ខិបតិ។ **ឧក្កណ្ឋិតោ**តិ អនភិរតិយា ឥមស្មិំ សាសនេ កិច្ចជីវិកំ បត្តោ។ អថ វា “អជ្ជ យាមិ, ស្វេ យាមិ, ឥតោ យាមិ, ឯត្ថ យាមី”តិ ឧទ្ធំ កណ្ឋំ កត្វា វិហរមានោ វិក្ខិត្តោ, អនេកគ្គោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទញ្ច “អនភិរតោ សាមញ្ញា ចវិតុកាមោ”តិអាទិនំ (បារា. ៤៥) ឧបលក្ខណំ។ **យេន កេនចិ…បេ…. ជានន្តី**តិ សចេ តេ“ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ វា “គិហិភាវំ បត្ថេតី”តិ វា “អនភិរតោ”តិ វា “សាមញ្ញា ចវិតុកាមោ”តិ វា យេន កេនចិ អាការេន សិក្ខាបច្ចក្ខានភាវំ ជានន្តិ។ ឥទញ្ហិ សិក្ខាបច្ចក្ខានញ្ច ឧបរិ អភូតារោចនទុដ្ឋុល្លវាចាអត្តកាមទុដ្ឋទោសភូតារោចនសិក្ខាបទានិ ច ឯកបរិច្ឆេទានិ, អាវជ្ជនសមយេ ញាតេ ឯវ សីសំ ឯន្តិ។ “កឹ អយំ ភណតី”តិ កង្ខតា ចិរេន ញាតេ សីសំ ន ឯន្តិ។ តេនាហ **“អថ អបរភាគេ”**តិអាទិ។ អថ ទ្វិន្នំ បិតដ្ឋានេ ទ្វិន្នម្បិ និយមេត្វា “ឯតេសំ អារោចេមី”តិ វទតិ, តេសុ ឯកស្មិំ ជានន្តេបិ ទ្វីសុ ជានន្តេសុបិ បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ ឯវំ សម្ពហុលេសុបិ វេទិតព្ពំ។ **វុត្តនយេនា**តិ “តស្ស វចនានន្តរ”ន្តិអាទិនា វុត្តេន នយេន។ **យោ កោចិ មនុស្សជាតិកោ**តិ អន្តមសោ នវកម្មិកំ ឧបាទាយ យោកោចិ មនុស្សោ។ វុត្តញ្ហេតំ **សមន្តបាសាទិកាយំ** –

> “សចេ បន អនភិរតិយា បីឡិតោ សភាគេ ភិក្ខូ បរិសង្កមានោ ‘យោ កោចិ ជានាតូ’តិ ឧច្ចាសទ្ទំ ករោន្តោ ‘ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី’តិ វទតិ, តញ្ច អវិទូរេ ឋិតោ នវកម្មិកោ វា អញ្ញោ វា សមយញ្ញូ បុរិសោ សុត្វា ‘ឧក្កណ្ឋិតោ អយំ សមណោ គិហិភាវំ បត្ថេតិ, សាសនតោ ចុតោ’តិ ជានាតិ, បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥១)។

សចេ វចនត្ថំ ញត្វាបិ “អយំ ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ វា “គិហិភាវំ បត្ថេតី”តិ វា ន ជានាតិ, អបច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ សចេ បន វចនត្ថំ អជានិត្វាបិ “ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ វា “គិហិភាវំ បត្ថេតី”តិ វា ជានាតិ, បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ **ទវាយបី**តិ កីឡាធិប្បាយេនបិ។ **ចិត្តាទីនំ វា វសេនា**តិ ចិត្តាទីនំ វា ឆឡង្គានំ វសេន។ ហោតិ ចេត្ថ –

> “ចិត្តំ ខេត្តញ្ច កាលោ ច, បយោគោ បុគ្គលោ តថា;
> វិជាននន្តិ សិក្ខាយ, បច្ចក្ខានំ ឆឡង្គិក”ន្តិ។

សព្ពសោ វា បន អបច្ចក្ខានេនាតិ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិអាទីសុ យេន យេន បរិយាយេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, តតោ ឯកស្សបិ បច្ចក្ខានស្ស អភាវេន។ ឥមិនា បន “ឥទំ បទំ សាវេស្សាមិ, សិក្ខំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ បវត្តចិត្តុប្បាទស្ស អភាវំ ទស្សេតិ។ យស្ស ហិ ឯវរូបោ ចិត្តុប្បាទោ នត្ថិ, សោ សព្ពសោ ន បច្ចក្ខាតិ នាមាតិ។ **សិក្ខាបច្ចក្ខានស្សា**តិ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិអាទិសិក្ខាបច្ចក្ខានស្ស។ **អត្ថភូតំ ឯកច្ចំ ទុព្ពល្យ**ន្តិ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិ វទតិ វិញ្ញាបេតិ, ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ទុព្ពល្យាវិកម្មញ្ចេវ ហោតិ, សិក្ខា ច បច្ចក្ខាតា”តិអាទិនា (បារា. ៥៣) វុត្តេហិ យេហិ វចនេហិ សិក្ខាបច្ចក្ខានញ្ចេវ ហោតិ ទុព្ពល្យាវិកម្មញ្ច, តំ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិអាទិកំ អត្ថភូតំ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា។ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិអាទិម្ហិ បន វុត្តេ សិក្ខាបរិបូរណេ ទុព្ពលភាវស្សាបិ គម្យមានត្តា សិក្ខាបច្ចក្ខានស្ស ឥទំ

ទុព្ពល្យាវិកម្មំ អត្ថោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថ ច “អត្ថភូត”ន្តិ ឥមិនា “យន្នូនាហំ ពុទ្ធំ បច្ចក្ខេយ្យ”ន្តិអាទិកំ ទុព្ពល្យាវិកម្មំ បដិក្ខិបតិ។ យេន ហិ សិក្ខាបច្ចក្ខានញ្ចេវ ហោតិ ទុព្ពល្យាវិកម្មញ្ច, តទេវ សិក្ខាបច្ចក្ខានស្ស អត្ថភូតំ។ យេន បន ទុព្ពល្យាវិកម្មមេវ ហោតិ, ន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ, ន តំ តស្ស អត្ថភូតន្តិ។

រាគបរិយុដ្ឋានេន សទិសភាវាបត្តិយា មិថុនានំ អយន្តិ “**មេថុនោ**”តិ ធម្មោវ វុច្ចតីតិ អាហ “**រាគបរិយុដ្ឋានេនា**”តិអាទិ។ តត្ថ **រាគបរិយុដ្ឋានេនា**តិ រាគស្ស បរិយុដ្ឋានេន, មេថុនរាគស្ស បវត្តិយា បរិយោនទ្ធចិត្តតាយាតិ អត្ថោ។ **ធម្មោ**តិ អជ្ឈាចារោ។ “បលម្ពតេ វិលម្ពតេ”តិអាទីសុ វិយ ឧបសគ្គស្ស កោចិ អត្ថវិសេសោ នត្ថីតិ អាហ “**សេវេយ្យា**”តិ។ **អជ្ឈាបជ្ជេយ្យា**តិ អភិភុយ្យ បជ្ជេយ្យ។ **សព្ពន្តិមេនា**តិ បរនិម្មិតវសវត្តិ...បេ.... ចាតុមហារាជិកមនុស្សិត្ថិនាគកុរូឡមាណវិកាទីនំ សព្ពាសំ អន្តិមេន។ **តិរច្ឆានគតាយា**តិ តិរច្ឆានេសុ ឧប្បន្នាយ។ តេនាហ “**បដិសន្ធិវសេនា**”តិ។ បារាជិកាយ វត្ថុភូតា ឯវ ចេត្ថ តិរច្ឆានគតិត្ថី “តិរច្ឆានគតា”តិ គហេតព្ពា, ន សព្ពា។ តត្រាយំ បរិច្ឆេទោ –

> “អបទានំ អហិមច្ឆា, ទ្វិបទានញ្ច កុក្កុដី;
> ចតុប្បទានំ មជ្ជារី, វត្ថុ បារាជិកស្សិមា”តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥៥)

តត្ថ **អហិ**គ្គហណេន សព្ពាបិ អជគរគោនសាទិភេទា ទីឃជាតិ សង្គហិតា។ តស្មា ទីឃជាតីសុ យត្ថ តិណ្ណំ មគ្គានំ អញ្ញតរស្មិំ សក្កា តិលផលមត្តម្បិ បវេសេតុំ, សា បារាជិកវត្ថុ, អវសេសា ទុក្កដវត្ថូតិ វេទិតព្ពា។ **មច្ឆ**គ្គហណេន សព្ពាបិ មច្ឆកច្ឆបមណ្ឌូកាទិភេទា ឱទកជាតិ សង្គហិតា។ តត្រាបិ ទីឃជាតិយំ វុត្តនយេនេវ បារាជិកវត្ថុ ច ទុក្កដវត្ថុ ច វេទិតព្ពំ។ អយំ បន វិសេសោ – បតង្គមុខមណ្ឌូកា នាម ហោន្តិ, តេសំ មុខសណ្ឋានំ មហន្តំ, ឆិទ្ទំ អប្បកំ, តត្ថ បវេសនំ នប្បហោតិ, មុខសណ្ឋានំ បន វណសង្ខេបំ គច្ឆតិ, តស្មា តំ ថុល្លច្ចយវត្ថូតិ វេទិតព្ពំ ។ **កុក្កុដិ**គ្គហណេន សព្ពាបិ កាកកបោតាទិភេទា បក្ខិជាតិ សង្គហិតា។ តត្រាបិ វុត្តនយេនេវ បារាជិកវត្ថុ ច ទុក្កដវត្ថុ ច វេទិតព្ពំ។ **មជ្ជារិ**គ្គហណេន សព្ពាបិ រុក្ខសុនខមង្គុសគោធាទិភេទា ចតុប្បទជាតិ សង្គហិតា។ តត្រាបិ វុត្តនយេនេវ បារាជិកវត្ថុ ច ទុក្កដវត្ថុ ច វេទិតព្ពំ។

បារាជិកោ ហោតីតិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥៥) បរាជិតោ ហោតិ បរាជយំ អាបន្នោ។ អយញ្ហិ **បារាជិក**សទ្ទោ សិក្ខាបទាបត្តិបុគ្គលេសុ វត្តតិ។ តត្ថ “អដ្ឋានមេតំ, អានន្ទ, អនវកាសោ, យំ តថាគតោ វជ្ជីនំ វា វជ្ជិបុត្តកានំ វា ការណា សាវកានំ បារាជិកំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ សមូហនេយ្យា”តិ (បារា. ៤៣) ឯវំ សិក្ខាបទេ វត្តមានោ វេទិតព្ពោ។ “អាបត្តឹ ត្វំ ភិក្ខុ អាបន្នោ បារាជិក”ន្តិ (បារា. ៦៧) ឯវំ អាបត្តិយំ។ “ន មយំ បារាជិកា, យោ អវហដោ, សោ បារាជិកោ”តិ (បារា. ១៥៥) ឯវំ បុគ្គលេ វត្តមានោ វេទិតព្ពោ។ “បារាជិកេន ធម្មេន អនុទ្ធំសេយ្យា”តិអាទីសុ (បារា. ៣៨៤) បន ធម្មេ វត្តតីតិ វទន្តិ។ យស្មា បន តត្ថ “ធម្មោ”តិ កត្ថចិ អាបត្តិ, កត្ថចិ សិក្ខាបទមេវ អធិប្បេតំ, តស្មា សោ វិសុំ ន វត្តព្ពោ។ តត្ថ សិក្ខាបទំ យោ តំ អតិក្កមតិ, តំ បរាជេតិ, តស្មា “**បារាជិក**”ន្តិ វុច្ចតិ។ អាបត្តិ បន យោ នំ អជ្ឈាបជ្ជតិ, តំ បរាជេតិ, តស្មា “**បារាជិកា**”តិ វុច្ចតិ។ បុគ្គលោ យស្មា បរាជិតោ បរាជយមាបន្នោ, តស្មា “**បារាជិកោ**”តិ វុច្ចតិ។ ឥធ បន បុគ្គលោ វេទិតព្ពោតិ អាហ “**បារាជិកោ ហោតី**”តិអាទិ។ ឥមិនាបិ ឥទំ ទស្សេតិ – “បរាជិតសទ្ទេ ឧបសគ្គស្ស វុទ្ធឹ កត្វា, **ត**-ការស្ស ច **ក**-ការំ កត្វា **បារាជិកោ** ហោតីតិ និទ្ទិដ្ឋោ”តិ។

អបលោកនាទិ ចតុព្ពិធម្បិ សង្ឃកម្មំ សីមាបរិច្ឆិន្នេហិ បកតត្តេហិ ភិក្ខូហិ ឯកតោ កត្តព្ពត្តា **ឯកកម្មំ** នាម។ **អាទិ**សទ្ទេន ឯកុទ្ទេសសមសិក្ខតានំ គហណំ។ តត្ថ បញ្ចវិធោបិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ ឯកតោ ឧទ្ទិសិតព្ពត្តា **ឯកុទ្ទេសោ** នាម។ នហាបិតបុព្ពកាទីនំ វិយ ឱទិស្ស អនុញ្ញាតំ ឋបេត្វា អវសេសំ សព្ពម្បិ សិក្ខាបទំ សព្ពេហិបិ លជ្ជិបុគ្គលេហិ សមំ សិក្ខិតព្ពភាវតោ **សមសិក្ខតា** នាម។ យស្មា សព្ពេបិ លជ្ជិនោ ឯតេសុ ឯកកម្មាទីសុ សហ វសន្តិ, ន ឯកោបិ តតោ ពហិទ្ធា សន្ទិស្សតិ, តស្មា តានិ សព្ពានិបិ គហេត្វា ឯកកម្មាទិកោ តិវិធោបិ **សំវាសោ** នាមាតិ អាហ “សោ ច វុត្តប្បការោ សំវាសោ តេន បុគ្គលេន សទ្ធឹ នត្ថិ, តេន ការណេន សោ បារាជិកោ បុគ្គលោ ‘អសំវាសោ’តិ វុច្ចតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥៥)។

ឥទានិ យស្មា ន កេវលំ មនុស្សិត្ថិយា ឯវ និមិត្តំ បារាជិកវត្ថុ, អថ ខោ អមនុស្សិត្ថិតិរច្ឆានគតិត្ថីនម្បិ។ ន ច ឥត្ថិយា ឯវ។ អថ ខោ ឧភតោព្យញ្ជនកបណ្ឌកបុរិសានម្បិ, តស្មា តេ សត្តេ, តេសញ្ច យំ យំ និមិត្តំ វត្ថុ ហោតិ, តំ តំ និមិត្តំ, តត្ថ ច យថា បដិសេវន្តោ បារាជិកោ ហោតិ, តញ្ច សព្ពំ វិត្ថារេត្វា ទស្សេតុំ “**អយំ បនេត្ថ វិនិច្ឆយោ**”តិអាទិមាហ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ។ **តេសូ**តិ យេ តីសមគ្គា វុត្តា, តេសុ។ **អត្តនោ វា**តិ លម្ពិមុទុបិដ្ឋិកេ សន្ធាយ វុត្តំ។ **សន្ថតស្ស វា**តិ យេន កេនចិ វត្ថេន វា បណ្ណេន វា វាកបដ្ដេន វា ចម្មេន វា តិបុសីសាទីនំ បដ្ដេន វា បលិវេឋេត្វា, អន្តោ វា បវេសេត្វា បដិច្ឆន្នស្ស។ **អក្ខាយិតស្ស វា**តិ សោណសិង្គាលាទីហិ អក្ខាទិតស្ស។

យេភុយ្យេន អក្ខាយិតស្សាតិ យាវ ឧបឌ្ឍក្ខាយិតោ នាម ន ហោតិ, ឯវំ អក្ខាយិតស្ស។ **អល្លោកាសេ**តិ តិន្តោកាសេ។ **សន្ថត**ន្តិ តេសំយេវ វត្ថាទីនំ យេន កេនចិ បដិច្ឆន្នំ។ អយញ្ចេត្ថ សង្ខេបត្ថោ – ន ហេត្ថ អនុបាទិន្នកំ អនុបាទិន្នកេន ឆុបតិ, មុត្តិ អត្ថិ, អថ ខោ ឧបាទិន្នកេន វា អនុបាទិន្នកំ ឃដ្ដិយតុ, អនុបាទិន្នកេន វា ឧបាទិន្នកំ, អនុបាទិន្នកេន វា អនុបាទិន្នកំ, ឧបាទិន្នកេន វា ឧបាទិន្នកំ។ សចេ យត្តកេ បវិដ្ឋេ បារាជិកំ ហោតីតិ វុត្តំ, តត្តកំ សេវនចិត្តេន បវេសេតិ, សព្ពត្ថាយំ បារាជិកាបត្តឹ អាបន្នោ នាម ហោតីតិ។

ឯវំ សេវនចិត្តេនេវ បវេសេន្តស្ស អាបត្តឹ ទស្សេត្វា ឥទានិ យស្មា តំ បវេសនំ នាម ន កេវលំ អត្តុបក្កមេនេវ, បរូបក្កមេនាបិ ហោតិ។ តត្រាបិ សាទិយន្តស្សេវ អាបត្តិ បដិសេវនចិត្តសមង្គិស្ស , ន ឥតរស្សាតិ ទស្សេតុំ “**បរេន វា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បរេនា**តិ ភិក្ខុបច្ចត្ថិកាទិនា យេន កេនចិ អញ្ញេន។ **បវេសនបវិដ្ឋដ្ឋិតឧទ្ធរណេសូ**តិ ឯត្ថ អត្ថតោ (សារត្ថ. ដី. ២.៥៨) យាវ មូលា បវេសនំ **បវេសនំ** នាម។ អង្គជាតស្ស យត្តកំ ឋានំ បវេសនារហំ, តត្តកំ អនវសេសតោ បវិដ្ឋំ **បវិដ្ឋំ** នាម។ ឯវំ បវិដ្ឋស្ស ឧទ្ធរណារម្ភតោ អន្តរា ឋិតកាលោ **ឋិតំ** នាម។ **សមន្តបាសាទិកាយំ** បន មាតុគាមស្ស សុក្កវិសដ្ឋឹ បត្វា សព្ពថា វាយាមតោ ឱរមិត្វា ឋិតកាលំ សន្ធាយ “សុក្កវិសដ្ឋិសមយេ”តិ វុត្តំ។ **ឧទ្ធរណំ** នាម យាវ អគ្គា នីហរណកាលោ។ **សាទិយតី**តិ សេវនចិត្តំ ឧបដ្ឋបេតិ។ **អសាធារណវិនិច្ឆយោ**តិ អទិន្នាទានាទីហិ សព្ពេហិ សិក្ខាបទេហិ អសាធារណោ វិនិច្ឆយោ។

សាធារណវិនិច្ឆយត្ថន្តិ បរិវារវសេន សាធារណវិនិច្ឆយត្ថំ។ **មាតិកា**តិ មាតា, ជនេត្តីតិ អត្ថោ។ និទទាតិ ទេសនំ ទេសវសេន អវិទិតំ វិទិតំ កត្វា និទស្សេតីតិ **និទានំ**។ បញ្ញាបីយតីតិ **បញ្ញត្តិ,** តស្សា បការោ **បញ្ញត្តិវិធិ** អង្គេតិ គមេតិ ញាបេតីតិ **អង្គំ,** ការណំ។ សមុដ្ឋហន្តិ អាបត្តិយោ ឯតេនាតិ **សមុដ្ឋានំ,** ឧប្បត្តិការណំ, តស្ស វិធិ **សមុដ្ឋានវិធិ**។ **វជ្ជកម្មប្បភេទញ្ចា**តិ ឯត្ថ **បភេទ**សទ្ទោ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ “វជ្ជប្បភេទំ, កម្មប្បភេទញ្ច”តិ។ **តត្ថ តត្ថា**តិ តស្មិំ តស្មិំ សិក្ខាបទេ។

បញ្ញត្តិដ្ឋានន្តិ បញ្ញត្តិដ្ឋបនស្ស ឋានំ, សិក្ខាបទានំ បញ្ញត្តិទេសោតិ អត្ថោ។ **បុគ្គលោ**តិ ឯត្ថ អាទិកម្មិកោយេវ អធិប្បេតោតិ អាហ “**បុគ្គលោ នាម យំ យំ អារព្ភ តំ តំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្ត**”ន្តិ, សោ សោ បុគ្គលោតិ អធិប្បាយោ។ ហោន្តិ ចេត្ថ –

> “សុទិន្នោ ធនិយោ សម្ពហុលា វគ្គុមុទន្តិកា;
> សេយ្យសកោ ឧទាយិ ចា-ឡវកា ឆន្នមេត្តិយា។
>
> “ទេវទត្តស្សជិបុនព្ពសុ-ឆព្ពគ្គិយោបនន្ទញ្ញតរោបិ ច;
> ហត្ថកោ ចានុរុទ្ធោ ច, សត្តរស ចូឡបន្ថកោ។
>
> “ពេលដ្ឋសីសោ ចានន្ទោ, សាគតោរិដ្ឋនាមកោ;
> នន្ទត្ថេរេន តេវីស, ភិក្ខូនំ អាទិកម្មិកា។
>
> “សុន្ទរីនន្ទា ថុល្លនន្ទា, ឆព្ពគ្គិយញ្ញតរាបិ ច;
> ចណ្ឌកាឡី សម្ពហុលា, ទ្វេ ច ភិក្ខុនិយោ បរា;
> ភិក្ខុនីនំ តុ សត្តេវ, ហោន្តិ តា អាទិកម្មិកា”តិ។

តស្ស តស្ស បុគ្គលស្សាតិ យំ យំ សុទិន្នាទិកំ បុគ្គលំ អារព្ភ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, តស្ស តស្ស បុគ្គលស្ស។ **បញ្ញត្តី**តិ បឋមបញ្ញត្តិ។ បឋមបញ្ញត្តិយា បច្ឆា ឋបិតា បញ្ញត្តិ **អនុបញ្ញត្តិ**។ អនុប្បន្នេ ទោសេ ឋបិតា បញ្ញត្តិ **អនុប្បន្នបញ្ញត្តិ**។ សព្ពត្ថ មជ្ឈិមទេសេ ចេវ បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ ចាតិ សព្ពេសុ បទេសេសុ ឋបិតា បញ្ញត្តិ **សព្ពត្ថបញ្ញត្តិ**។ មជ្ឈិមទេសេយេវ ឋបិតា បញ្ញត្តិ **បទេសបញ្ញត្តិ**។ ភិក្ខូនញ្ចេវ ភិក្ខុនីនញ្ច សាធារណភូតា បញ្ញត្តិ **សាធារណបញ្ញត្តិ**។ សុទ្ធភិក្ខូនមេវ, សុទ្ធភិក្ខុនីនំ វា បញ្ញត្តំ សិក្ខាបទំ **អសាធារណបញ្ញត្តិ**។ ឧភិន្នម្បិ បញ្ញត្តិ **ឧភតោបញ្ញត្តិ។ វិនយធរបញ្ចមេនា**តិ អនុស្សាវនកាចរិយបញ្ចមេន។ **គុណង្គុណូបាហនា**តិ ចតុប្បដលតោ បដ្ឋាយ កតា ឧបាហនា, ន ឯកទ្វិតិបដលា។ **ចម្មត្ថរណ**ន្តិ អត្ថរិតព្ពំ ចម្មំ។ **ឯតេសំ វសេន ចតុព្ពិធា បទេសបញ្ញត្តិ នាមា**តិ ឯតេសំ វសេន ចតុព្ពិធា បញ្ញត្តិ មជ្ឈិមទេសេយេវ បញ្ញត្តាតិ បទេសបញ្ញត្តិ នាម។ តេនេវាហ “**មជ្ឈិមទេសេយេវ ហី**”តិអាទិ។ យស្មា មជ្ឈិមទេសេយេវ យថាវុត្តវត្ថុវីតិក្កមេ អាបត្តិ ហោតិ, ន បច្ចន្តិមជនបទេ, តស្មា បទេសបញ្ញត្តីតិ អត្ថោ។ **ធុវន្ហានំ បដិក្ខេបមត្ត**ន្តិ និច្ចនហានប្បដិសេធនមេវ។ ឯត្ថ ច **មត្ត**សទ្ទេន អញ្ញានិ តីណិ សិក្ខាបទានិ បដិក្ខិបតិ។ តានិ ហិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សព្ពបច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ

វិនយធរបញ្ចមេន គណេន ឧបសម្បទ”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ២៥៩) **ចម្មក្ខន្ធកេ** អាគតានិ។ តេនេវាហ “**តតោ
អញ្ញា បទេសបញ្ញត្តិ នាម នត្ថី**”តិ។ **សព្ពានី**តិ តតោ អវសេសានិ សព្ពានិ សិក្ខាបទានិ។ **តស្មា**តិ យស្មា អនុប្បន្ន
បញ្ញត្តិ អដ្ឋគរុធម្មវសេន ភិក្ខុនីនំយេវ អាគតា, យស្មា ច ធុវន្នានំ បដិក្ខេបមត្តំ ឋបេត្វា ជាតិមោក្ខេ សព្ពានិ
សិក្ខាបទានិ សព្ពត្ថបញ្ញត្តិយេវ ហោន្តិ, យស្មា ច សាធារណបញ្ញត្តិទុកញ្ច ឯកតោបញ្ញត្តិទុកញ្ច ព្យញ្ជនមត្តំ នានំ,
អត្ថតោ ឯកំ, តស្មា។ **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពេសុ សិក្ខាបទេសុ។ អាបត្តិភេទោ ហេត្ថ ឧត្តរបទលោបេន “អាបត្តី”តិ
វុត្តោតិ អាហ “**អាបត្តីតិ បុព្ពប្បយោគាទិវសេន អាបត្តិភេទោ**”តិ។ **សីលអាចារទិដ្ឋិអាជីវវិបត្តីន**ន្តិ ឯត្ថ បឋមា
ទ្វេ អាបត្តិក្ខន្ធា សីលវិបត្តិ នាម, អវសេសា បញ្ច អាចារវិបត្តិ នាម, មិច្ឆាទិដ្ឋិ ច អន្តគ្គាហិកាទិដ្ឋិ ច ទិដ្ឋិវិបត្តិ
នាម, អាជីវហេតុ បញ្ញត្តានិ ឆ សិក្ខាបទានិ អាជីវវិបត្តិ នាម, ឥតិ ឥមាសំ សីលអាចារទិដ្ឋិអាជីវវិបត្តីនំ
អញ្ញតរាតិ អត្ថោ។

ន កេវលំ យថាវុត្តនយេនេវ វុច្ចន្តីតិ អាហ “**យានិ សិក្ខាបទសមុដ្ឋានានីតិបិ វុច្ចន្តី**”តិ។ ឯតានិ ហិ កិញ្ចាបិ
អាបត្តិយា សមុដ្ឋានានិ, ន សិក្ខាបទស្ស, វោហារសុខត្ថំ បនេវំ វុច្ចន្តីតិ។ **តត្ថា**តិ តេសុ ឆសុ សមុដ្ឋានេសុ។
តេសូតិ សចិត្តកាចិត្តកេសុ។ ឯកំ សមុដ្ឋានំ ឧប្បត្តិការណំ ឯតិស្សាតិ **ឯកសមុដ្ឋានា**, ឯកេន វា សមុដ្ឋានំ
ឯតិស្សាតិ **ឯកសមុដ្ឋានា**។ “**ទ្វិសមុដ្ឋានា**”តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

សមុដ្ឋានវសេនាតិ សមុដ្ឋានសីសវសេន។ បឋមបារាជិកំ សមុដ្ឋានំ ឯតិស្សាតិ **បឋមបារាជិកសមុដ្ឋានា**។
តថា **អទិន្នាទានសមុដ្ឋានា**”តិអាទីសុបិ។

សយំ បថវិខណនេ កាយេន, បរេ អាណាបេត្វា ខណាបនេ វាចាយ ច អាបត្តិសម្ភវតោ “**បថវិខណនាទីសុ
វិយា**”តិ វុត្តំ។ **អាទិ**សទ្ទេន អទិន្នាទានាទីនំ បរិគ្គហោ។ បឋមកឋិនាបត្តិ កាយវាចតោ កត្តព្ពំ អធិដ្ឋានំ វា វិ
កប្បនំ វា អករោន្តស្ស ហោតិ, នោ ករោន្តស្សាតិ អាហ “**បឋមកឋិនាបត្តិ វិយា**”តិ។ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា
ហត្ថតោ ចីវរប្បដិគ្គហណាបត្តិ តស្សា ហត្ថតោ ចីវរំ បដិគ្គណ្ហន្តស្ស, បរិវត្តកំ អទេន្តស្ស ច ហោតីតិ
កិរិយាកិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ។ “សិយា ករោន្តស្សា”តិអាទីសុ **សិយា**តិ “សិយា ខោ បន តេ ព្រាហ្មណ
ឯវមស្សា”តិអាទីសុ វិយ “កទាចី”តិ ឥមិនា សមានត្ថោ និបាតោ។ រូបិយប្បដិគ្គហណាបត្តិ សិយា កិរិយា
គហណេន អាបជ្ជនតោ, សិយា អកិរិយា បដិក្ខេបស្ស អករណតោតិ អាហ “**រូបិយប្បដិគ្គហណាបត្តិ វិយា**”តិ។
កុដិការាបត្តិ វត្ថុំ ទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កន្តករណេ ករោន្តស្ស សិយា, អទេសាបេត្វា បន
បមាណាតិក្កន្តករណេ បមាណយុត្តំ វា ករោន្តស្ស ច អករោន្តស្ស ច សិយាតិ អាហ “**កុដិការាបត្តិ វិយា**”តិ។

សញ្ញាយ អភាវេន វិមោក្ខោ អស្សាតិ **សញ្ញាវិមោក្ខោ**តិ មជ្ឈេបទលោបសមាសោ ទដ្ឋព្ពោតិ អាហ “**យតោ
វីតិក្កមសញ្ញាយា**”តិអាទិ។ **ឥតរា** នាម យតោ វីតិក្កមសញ្ញាយ អភាវេន ន មុច្ចតិ, សា ឥតរសទ្ទស្ស
វុត្តប្បដិយោគិវិសយត្តា។ **យា អចិត្តកេន វា សចិត្តកមិស្សកេន វា សមុដ្ឋាតី**តិ យា អាបត្តិ កទាចិ អចិត្តកេន
វា កទាចិ សចិត្តកមិស្សកេន វា សមុដ្ឋានេន សមុដ្ឋាតិ។ ឯត្ថ ច សញ្ញាទុកំ អនាបត្តិមុខេន វុត្តំ, សចិត្តកទុកំ
អាបត្តិមុខេនាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

យស្សា សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតីតិ យស្សា សចិត្តកាយ អាបត្តិយា ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតិ,
យស្សា ច សចិត្តកាចិត្តកសង្ខាតាយ សុរាបានាទិអចិត្តកាយ អាបត្តិយា វត្ថុវិជាននចិត្តេន សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ
អកុសលមេវ ហោតិ, **អយំ លោកវជ្ជា**។ “សចិត្តកបក្ខេ”តិ ហិ ឥទំ វចនំ សចិត្តកាចិត្តកំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ន ហិ
ឯកំសតោ សចិត្តកស្ស “សចិត្តកបក្ខេ”តិ វិសេសនេ បយោជនំ អត្ថីតិ។ យំ បនេត្ថ **គណ្ឋិបទេ** “សុរាបានស្មិញ្ហិ
‘សុរា’តិ វា ‘ន វដ្ដតី’តិ វា ជានិត្វា បិវនេ អកុសលមេវា”តិ វុត្តំ។ តត្ថ “ន វដ្ដតីតិ វា ជានិត្វា”តិ វុត្តវចនំ ន
យុជ្ជតិ បណ្ណត្តិវជ្ជស្សាបិ លោកវជ្ជភាវប្បសង្គតោ។ យស្សា បន “សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវា”តិ និយមោ
នត្ថិ, សា បណ្ណត្តិវជ្ជាតិ ឥមមត្ថំ ទស្សេន្តោ អាហ “**សេសា បណ្ណត្តិវជ្ជា**”តិ។ តថា ហិ តស្សា វត្ថុវិជាននចិត្តេន ស
ចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ សិយា កុសលំ, សិយា អកុសលំ, សិយា អព្យាកតន្តិ “អកុសលមេវា”តិ និយមោ នត្ថិ។ **ឧភយត្ថ
អាបជ្ជិតព្ពា**តិ កាយទ្វារេ, វចីទ្វារេ ចាតិ ឧភយត្ថ អាបជ្ជិតព្ពា អាបត្តិ, តា បន អទិន្នាទានាទយោ។ “**មនោ
ទ្វារេ អាបត្តិ នាម នត្ថី**”តិ ឥទំ យេភុយ្យវសេន វុត្តំ ឧបនិក្ខិត្តសាទិយនាទីសុ អាបត្តិសម្ភវតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អកុសលចិត្តោ វា អាបជ្ជតីតិ បារាជិកសុក្កវិសដ្ឋិកាយសំសគ្គទុដ្ឋុល្លអត្តកាមបារិចរិយទុដ្ឋទោស
សង្ឃភេទប្បហារទានតលសត្តិកាទិភេទំ អាបត្តឹ អកុសលចិត្តោ អាបជ្ជតិ។ អនុបសម្បន្នំ បទសោធម្មំ
វាចេន្តោ, មាតុគាមស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោតិ ឯវរូបំ អាបត្តឹ **កុសលចិត្តោ អាបជ្ជតិ**។ អសញ្ចិច្ចសហសេយ្យាទី
អព្យាកតចិត្តោ អាបជ្ជតិ។ យំ អរហា អាបជ្ជតិ, សព្ពំ អព្យាកតចិត្តោវ អាបជ្ជតិ។ តេនាហ “**កុសលាព្យាកត
ចិត្តោ វា**”តិ។

ទុក្ខវេទនាសមង្គី វាតិ ទុដ្ឋទោសាទិភេទំ អាបត្តឹ អាបជ្ជន្តោ ទុក្ខវេទនាសមង្គី អាបជ្ជតិ។ មេថុនធម្មាទិភេទំ បន **សុខវេទនាសមង្គី អាបជ្ជតិ**។ យំ សុខវេទនាសមង្គី អាបជ្ជតិ, តំយេវ មជ្ឈត្តោ ហុត្វា អាបជ្ជន្តោ **អទុក្ខមសុខវេទនាសមង្គី អាបជ្ជតិ**។ តេនាហ “**ឥតរវេទនាទ្វយសមង្គី វា**”តិ។ ឥទម្បិ ច តិកទ្វយំ យេភុយ្យវសេនេវ វុត្តំ។ និបជ្ជិត្វា និរោធសមាបន្នោ ហិ អចិត្តកោ អវេទនោ សហសេយ្យាបត្តឹ អាបជ្ជតីតិ។ កិញ្ចាបិ ឯវំ អនិយមេន វុត្តំ, វិសេសោ បនេត្ថ អត្ថីតិ ទស្សេតុំ “**ឯវំ សន្តេបី**”តិអាទិ វុត្តំ។ ឯវំ សន្តេបីតិ ហិ វិសេសាភិធាននិមិត្តាភ្យុបគមេវ យុជ្ជតិ។ **សព្ពេសំ វសេន តីណិ ចិត្តានី**តិ កុសលាកុសលាព្យាកតានំ វសេន បទសោធម្មាទីសុ តីណិ ចិត្តានិ។

ឥទានិ តំ យថាវុត្តនិទានាទិវេទនាត្តិកបរិយោសានំ សត្ថុសប្បការំ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ យោជេតុំ “**ឥធ បនា**”តិអាទិមាហ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ បឋមបារាជិកសិក្ខាបទេ។ **វេសាលិយ**ន្តិ ឯវំនាមកេ ឥត្ថិលិង្គវសេន បវត្តវោហារេ នគរេ។ តញ្ហិ នគរំ តិក្ខត្តុំ បាការបរិក្ខេបវឌ្ឍនេន វិសាលីភូតត្តា “**វេសាលី**”តិ វុច្ចតិ។ ឥទម្បិ ច នគរំ សព្ពញ្ញុតំ សម្បត្តេយេវ សម្មាសម្ពុទ្ធេ សព្ពាការវេបុល្លត្តំ បត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ “**សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយា**”**តិ ច** “**អន្តមសោ តិរច្ឆានគតាយបី**”**តិ ច ទ្វេ អនុបញ្ញត្តិយោ**តិ មក្កដិវជ្ជិបុត្តកវត្ថូនំ វសេន វុត្តា។ “អន្តមសោ តិរច្ឆានគតាយា”តិ ច “សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយា”តិ ច ឥមា ទ្វេ អនុបញ្ញត្តិយោ។ **អាបត្តិករា ច ហោតី**តិ បឋមបញ្ញត្តិតោ វិសុំយេវាបត្តិករា ច ហោតិ។ **អញ្ញវាទកសិក្ខាបទាទីសុ វិយា**តិ អញ្ញវាទកសិក្ខាបទាទីសុ “វិហេសកេ”តិអាទិកា (បាចិ. ៩៨) វិយាតិ អត្ថោ។ **អាទិ**សទ្ទេន ឧជ្ឈាបនកស្ស បរិគ្គហោ។ ឯត្ថ ហិ អញ្ញវាទកាទិតោ វិសុំយេវ វិហេសកាទីសុបិ បាចិត្តិយំ ហោតិ។ យថាហ “រោបិតេ វិហេសកេ សង្ឃមជ្ឈេ វត្ថុស្មឹ វា អាបត្តិយា វា អនុយុញ្ជិយមានោ តំ នកថេតុកាមោ តំ នឧគ្ឃាដេតុកាមោ តុណ្ហីភូតោ សង្ឃំ វិហេសេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិអាទិ (បារា. ១០០)។ សុបិនន្តេ វិជ្ជមានាបិ មោចនស្សាទចេតនា អព្ពោហារិកត្តា អនាបត្តិករាតិ អាហ “**អញ្ញត្រ សុបិនន្តាតិអាទិកា វិយា**”តិ។ តថា ហិ ថិនមិទ្ធេន អភិភូតត្តា សុបិនេ ចិត្តំ អព្ពោហារិកំ, ចិត្តស្ស អព្ពោហារិកត្តា ឱបក្កមនកិរិយាបវត្តនិកាបិ ចេតនា អព្ពោហារិកា។ វុត្តញ្ហេតំ “អត្ថេសា, ភិក្ខវេ, ចេតនា, សា ច ខោ អព្ពោហារិកា”តិ (បារា. ២៣៥), តស្មា “អញ្ញត្រ សុបិនន្តា”តិ អយំ អនុបញ្ញត្តិ អនាបត្តិករា ជាតា។ **អាទិ**សទ្ទេន “អញ្ញត្រ អធិមានា”តិអាទិកំ (បារា. ១៩៧) សង្គណ្ហាតិ។ **អទិន្នាទានាទីសុ វិយា**តិ អទិន្នាទានាទីសុ “អរញ្ញា វា”តិអាទិកា (បារា. ៩១) វិយាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន **អាទិ**សទ្ទេន បឋមបារាជិកាទីនំ សង្គហោ។ ឯត្ថ ហិ “តញ្ច ខោ គាមេ, នោ អរញ្ញេ”តិអាទិនា (បារា. ៩០) នយេន លេសំ ឱឌ្ឌេន្តានំ លេសបិទហនត្ថំ “**អរញ្ញា វា**”តិអាទិកា អនុបញ្ញត្តិ វុត្តាតិ ឧបត្ថម្ភករាវ ហោតិ។ តេនេវ ហិ “ននុ, អាវុសោ, តថេវេតំ ហោតី”តិ (បារា. ៩០) ភិក្ខូហិ វុត្តំ។

វុត្តប្បការេ មគ្គេតិ “មនុស្សាមនុស្សតិរច្ឆានគតវសេនា”តិអាទិនា (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបារាជិកវណ្ណនា) វុត្តប្បការេ តីសមគ្គេ។ ឥមស្ស បន “ឆិន្នេ”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **តចាទីនិ អនវសេសេត្វា**តិ និមិត្តប្បទេសេ ពហិ ឋិតានិ ឆវិចម្មានិ អនវសេសេត្វា។ **និមិត្តសណ្ឋានមត្តំ បញ្ញាយតី**តិ និមិត្តមំសស្ស បន អព្ភន្តរេ ឆវិចម្មស្ស ច វិជ្ជមានត្តា វុត្តំ។ **ចម្មខិល**ន្តិ ចម្មក្ខណ្ឌំ។ “ឧណ្ណិគណ្ឌោ”តិបិ (សារត្ថ. ដី. ២.៥៥; វិ. វិ. ដី. ១.៥៥) វទន្តិ។ តញ្ហិ និមិត្តេ ជាតត្តា និមិត្តមេវ។ តេនាហ “**សេវនចិត្តេ សតិ បារាជិក**”ន្តិ។ **សេវនចិត្តេ**តិ មេថុនសេវនចិត្តេ។ កាយសំសគ្គសេវនចិត្តេ បន សតិ សង្ឃាទិសេសោវ ។ នដ្ឋោ កាយប្បសាទោ ឯត្ថាតិ **នដ្ឋកាយប្បសាទំ,** សុក្ខបីឡកំ វា មតចម្មំ វាតិ អត្ថោ។ មតេ អក្ខាយិតេ, យេភុយ្យេន អក្ខាយិតេ ច បារាជិកាបត្តិវចនតោ (បារា. ៦១) បន នដ្ឋកាយប្បសាទេបិ ឥត្ថិនិមិត្តេ បវេសេន្តស្ស បារាជិកាបត្តិយេវ។ **និមិត្តសណ្ឋានមត្តម្បិ អនវសេសេត្វា**តិ និមិត្តាការេន ឋិតំ យថាវុត្តនិមិត្តមំសាទិម្បិ អនវសេសេត្វា។ **វណសង្ខេបវសេនា**តិ វណសង្គហវសេន។ វណេ ថុល្លច្ចយញ្ច “អមគ្គេន អមគ្គំ បវេសេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (បារា. ៦៦) ឥមស្ស សុត្តស្ស វសេន វេទិតព្ពំ។ តស្មិញ្ហិ សុត្តេ ទ្វីសុ សម្ភិន្នវណេសុ ឯកេន វណេន បវេសេត្វា ទុតិយេន នីហរន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ វុត្តំ។ វុត្តញ្ហិ **សមន្តបាសាទិកាយំ** “ឥមស្ស សុត្តស្ស អនុលោមវសេន សព្ពត្ថ វណសង្ខេបេ ថុល្លច្ចយំ វេទិតព្ព”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៦៦)។ មនុស្សានំ បន អក្ខិអាទយោបិ វណសង្គហំ គច្ឆន្តីតិ វណេន ឯកបរិច្ឆេទំ កត្វា ទស្សេន្តោ “**តថា**”តិអាទិមាហ។ តេសំ វណសង្គហោ “នវទ្វារោ មហាវណោ”តិ (មិ. ប. ២.៦.១) ឯវមាទិសុត្តានុសារេន វេទិតព្ពោ។ តត្ថ **មនុស្សាន**ន្តិ ឥត្ថិបុរិសបណ្ឌកឧភតោព្យញ្ជនកវសេន ចតុព្ពិធានំ មនុស្សានំ។ **វត្ថិកោសេសូ**តិ វត្ថិបុដេសុ បុរិសានំ អង្គជាតកោសេសុ។ **ហត្ថិអស្សាទីនញ្ច តិរច្ឆានាន**ន្តិ ហត្ថិអស្សគោណគទ្រភឱដ្ឋមហឹសាទីនំ តិរច្ឆានគតានំ។ **តិរច្ឆានានំ បនា**តិ សព្ពេសម្បិ តិរច្ឆានគតានំ។ **សព្ពេស**ន្តិ យថាវុត្តមនុស្សាទីនំ សព្ពេសំ។

ឯវំ ជីវមានកសរីរេ លព្ភមានំ អាបត្តិវិសេសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ មតសរីរេ លព្ភមានំ អាបត្តិវិសេសំ ទស្សេតុំ “**មតសរីរេ**”តិអាទិមាហ។ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គមុខមគ្គានំ ចតូសុ កោដ្ឋាសេសុ ទ្វេ កោដ្ឋាសេ ឋបេត្វា យទា អបរេ ទ្វេ កោដ្ឋាសា ខាទិតា, តទា **ឧបឌ្ឍក្ខាយិតំ** នាម ហោតិ។ **ន កុថិតំ ហោតី**តិ ឧទ្ធុមាតកាទិភាវេន កុថិតំ ន ហោតិ, អល្លន្តិ អត្ថោ។ យទា បន សរីរំ ឧទ្ធុមាតកំ ហោតិ កុថិតំ នីលមក្ខិកសមាកិណ្ណំ កិមិកុលសមាកុលំ

នវហិ វណមុខេហិ បគ្ឃរិតបុព្ពកុណបភាវេន ឧបគន្តុម្បិ អសក្កុណេយ្យំ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥៩-៦០), តទា បារាជិកវត្ថុញ្ច ថុល្លច្ចយវត្ថុញ្ច វិជហតិ, ទុក្កដវត្ថុមេវ ហោតីតិ អាហ “**កុថិតេ ទុក្កដ**”ន្តិ។ **កុថិតេ**តិ ឧទ្ធុមាតកភាវប្បត្តេ។ ឦទិសេ ហិ សរីរេ យត្ថ កត្ថចិ ឧបក្កមតោ ទុក្កដំ។ **តថា វដ្ដកតេ មុខេ អច្ឆុបន្តំ អង្គជាតំ បវេសេន្តស្សា**តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៧៣) វិវដ្ដេ មុខេ ចត្តារិ បស្សានិ, តាលុកញ្ច អប្ផុសន្តំ អង្គជាតំ បវេសេន្តស្ស ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ សចេ បន ហេដ្ឋា វា ឧបរិ វា ឧភយបស្សេហិ វា ឆុបន្តំ បវេសេតិ, បារាជិកំ។ ចតូហិ បស្សេហិ អច្ឆុបន្តំ បវេសេត្វា អព្ភន្តរេ តាលុកំ ឆុបតិ, បារាជិកមេវ។ ពហិ និក្ខន្តជិវ្ហាយ វា ទន្តេសុ វា អង្គជាតំ បវេសេន្តស្ស ថុល្លច្ចយន្តិ សម្ពន្ធោ។ ជីវមានកសរីរេបិ ពហិ និក្ខន្តជិវ្ហាយ ថុល្លច្ចយមេវ។ យទិ បន ពហិ ជិវ្ហាយ បលិវេឋេត្វា អន្តោមុខំ បវេសេតិ, បារាជិកមេវ។ យទិ បន ទន្តា សុផុសិតា, អន្តោមុខេ ឱកាសោ នត្ថិ, ទន្តា ច ពហិ ឱដ្ឋមំសេន បដិច្ឆន្នា, តត្ថ វាតេន អសម្ផុដ្ឋំ អល្លោកាសំ តិលផលមត្តម្បិ បវេសេន្តស្ស បារាជិកមេវ។ ឧប្បាដិតេ បន ឱដ្ឋមំសេ ទន្តេសុយេវ ឧបក្កមន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ។ យោបិ ទន្តោ ពហិ និក្ខមន្តោ តិដ្ឋតិ, ន សក្កា ឱដ្ឋេហិ បិទហិតុំ, តត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

វេទនាយ អដ្ដោ បីឡិតោ **វេទនាដ្ដោ។ ឧម្មត្តកោ**តិ ចេត្ថ បិត្តុម្មត្តកោ អធិប្បេតោតិ អាហ “**យោ បិត្តវសេនា**”តិអាទិ។ **បិត្តវសេនា**តិ ពទ្ធបិត្តវសេន។ តស្មិញ្ហិ ពទ្ធបិត្តេ បិត្តកោសតោ ចលិត្វា ពហិ និក្ខមន្តេ សត្តា ឧម្មត្តកា ហោន្តិ, វិបល្លត្ថសញ្ញា ហិរោត្តប្បំ ឆឌ្ឌេត្វា អសារុប្បចរិយំ ចរន្តិ, លហុកគរុកានិ សិក្ខាបទានិ មទ្ទន្តាបិ ន ជានន្តិ, ភេសជ្ជកិរិយាយបិ អតេកិច្ឆា ហោន្តិ, ឯវរូបស្ស ឧម្មត្តកស្ស អនាបត្តិ។ អពទ្ធបិត្តំ បន លោហិតំ វិយ សព្ពង្គគតំ, តម្ហិ កុបិតេ សត្តានំ កណ្ឌុកច្ឆុសរីរកម្បាទីនិ ហោន្តិ, តានិ ភេសជ្ជកិរិយាយ វូបសមន្តិ។ តេន វុត្តំ “ពទ្ធបិត្តវសេនា”តិ។ **ខិត្តចិត្តោ** នាម វិស្សដ្ឋចិត្តោ យក្ខុម្មត្តកោ វុច្ចតីតិ អាហ “**យក្ខេហិ កតចិត្តវិក្ខេបោ ខិត្តចិត្តោ**”តិ។ យក្ខា កិរ ភេរវានិ អារម្មណានិ ទស្សេត្វា មុខេន ហត្ថំ បវេសេត្វា, ហទយរូបំ វា មទ្ទន្តា សត្តេ វិក្ខិត្តចិត្តេ វិបល្លត្ថសញ្ញេ ករោន្តិ, ឯវរូបស្ស ខិត្តចិត្តស្ស អនាបត្តិ។ តេសំ បន ឧភិន្នំ អយំ វិសេសោ – បិត្តុម្មត្តកោ និច្ចមេវ ឧម្មត្តកោ ហោតិ, បកតិសញ្ញំ ន លភតិ។ យក្ខុម្មត្តកោ អន្តរន្តរា បកតិសញ្ញំ បដិលភតិ។ ឥធ បន បិត្តុម្មត្តកោ វា ហោតុ, យក្ខុម្មត្តកោ វា, យោ សព្ពសោ មុដ្ឋស្សតិ កិញ្ចិ ន ជានាតិ, អគ្គិម្បិ សុវណ្ណម្បិ គូថម្បិ ចន្ទនម្បិ ឯកសទិសំ មទ្ទន្តោវ វិចរតិ, ឯវរូបស្ស អនាបត្តិ។ អន្តរន្តរា បកតិសញ្ញំ បដិលភិត្វា ញត្វា ករោន្តស្ស បន អាបត្តិយេវ។ តេនាហ “**ទ្វិន្នម្បិ ច ឯតេស**”ន្តិអាទិ។

អធិមត្តវេទនាយាតិ អធិកប្បមាណាយ ទុក្ខវេទនាយ។ អាទិកម្មេ និយុត្តោ **អាទិកម្មិកោ,** យោ ច អាទិកម្មេ និយុត្តោ, សោ តស្មិំ កម្មេ អាទិភូតោ ហោតីតិ អាហ “**យោ**”តិអាទិ។ ឥធ បន សុទិន្នត្ថេរោ អាទិកម្មិកោ, តស្ស អនាបត្តិ។ អវសេសានំ មក្កដិសមណវជ្ជិបុត្តកាទីនំ អាបត្តិយេវ។ **បដិបាទនំ** សម្បាទនំ។ ករោន្តោយេវ ហិ តំ អាបជ្ជតីតិ **កិរិយំ**។ ឥទំ (សារត្ថ. ដី. ២.៦៦) បន យេភុយ្យវសេន វុត្តំ មេថុនធម្មេ បរូបក្កមេ សតិ សាទិយន្តស្ស អកិរិយសមុដ្ឋានភាវតោ។ មេថុនប្បដិសំយុត្តាយ ហិ កាមសញ្ញាយ អភាវេន មុច្ចនតោ **សញ្ញាវិមោក្ខំ**។ “អនាបត្តិ អជានន្តស្ស, អសាទិយន្តស្សា”តិ (បារា. ៦៦) ហិ វុត្តំ។ មេថុនចិត្តេនេវ នំ អាបជ្ជតិ, ន វិនា ចិត្តេនាតិ **សចិត្តកំ**។ រាគវសេនេវ អាបជ្ជិតព្ពតោ **លោកវជ្ជំ**។ កាយទ្វារេនេវ សមុដ្ឋានតោ **កាយកម្មំ**។ ចិត្តំ បនេត្ថ អង្គមត្តំ ហោតិ , ន តស្ស វសេន កម្មភាវោ លព្ភតិ។ លោភចិត្តេនេវ អាបជ្ជិតព្ពតោ **អកុសលចិត្តំ**។ សុខសមង្គី វា ឧបេក្ខាសមង្គី វា អាបជ្ជតីតិ **ទ្វិវេទនំ**។ ននុ សមុដ្ឋានាទីនិ អាបត្តិយា ហោន្តិ, ន សិក្ខាបទស្ស, អថ កស្មា សិក្ខាបទស្ស សមុដ្ឋានាទីនិ វុត្តានីតិ អាហ “**ឥមានិ ច សមុដ្ឋានាទីនិ នាមា**”តិអាទិ។ **អាបត្តិយា ហោន្តី**តិ អជ្ឈាចារស្ស ហោន្តិ។

មុននតោ អនុមុននតោ **មុតិ,** ញាណំ, តំ ឯតស្ស អត្ថីតិ **មុតិមា,** ញាណវាតិ អត្ថោ។

បឋមបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយបារាជិកវណ្ណនា

ឯត្ថាតិ ឯតេសុ ទ្វីសុ។ ឯកកុដិកាទិភេទោ សព្ពោបិ គាមោតិ វេទិតព្ពោតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **ឯកកុដិកាទិភេទោ**តិ យស្មិំ គាមេ ឯកា ឯវ កុដិ ឯកំ គេហំ សេយ្យថាបិ មលយជនបទេ, អយំ **ឯកកុដិកោ** គាមោ នាម។ **អាទិ**សទ្ទេន “ទ្វិកុដិកោបិ គាមោ, តិកុដិកោបិ គាមោ, ចតុក្កុដិកោបិ គាមោ”តិ (បារា. ៩២) វុត្តប្បភេទំ សង្គណ្ហាតិ។ អភិនវនិវិដ្ឋោ ឯកកុដិកាទិគាមោ បន យាវ មនុស្សា បវិសិត្វា វាសំ ន កប្បេន្តិ, តាវ គាមសង្ខំ ន គច្ឆតិ។ កីទិសោតិ អាហ “**បរិក្ខិត្តោ វា**”តិអាទិ។ តត្ថ **បរិក្ខិត្តោ** នាម ឥដ្ឋកបាការំ អាទិំ កត្វា អន្តមសោ កណ្ដកសាខាហិបិ បរិក្ខិត្តោ។ តព្ពិបរីតោ **អបរិក្ខិត្តោ**។ **អមនុស្សោ** នាម យោ សព្ពសោ វា មនុស្សានំ អភាវេន យក្ខបរិគ្គហភូតោ, យតោ វា មនុស្សា កេនចិ ករណីយេន បុនបិ អាគន្តុកាមា ឯវ អបក្កន្តា, យតោ

បន និរបេក្ខា ហុត្វា បក្កមន្តិ, សោ គាមសង្ខំ ន គច្ឆតិ។ ន កេវលំ ឯកកុដិកាទិភេទោវាតិ អាហ “**អន្តមសោ**”តិអាទិ។ **យោ កោចិ សត្ថោបី**តិ ជង្ឃសត្ថសកដសត្ថាទីសុ យោ កោចិ សត្ថោបិ។ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ និគមនគរានិ វិយ គាមគ្គហណេនេវ គាមូបចារោបិ សង្គហិតោតិ អាហ “**ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច**”តិ។ អញ្ញថា បន មាតិកាយ អនវសេសតោ អវហារដ្ឋានបរិគ្គហោ កតោ នាម ន ហោតិ, ន ច ពុទ្ធា សាវសេសំ បារាជិកំ បញ្ញាបេន្តិ។

តត្ថាតិ តេសុ គាមគាមូបចារេសុ។ **ទ្វារេ**តិ និព្ពកោសស្ស ឧទកបតនដ្ឋានតោ អព្ភន្តរេ។ **អន្តោគេហេ**តិ បមុខស្ស អព្ភន្តរេ។ **កតបរិក្ខេបោ**តិ បាការវតិអាទីហិ កតបរិក្ខេបោ។ សុប្បបតនាទិបរិច្ឆេទោ បនេត្ថ អបរិក្ខិត្តឃរំ សន្ធាយ វុត្តោ។ ន កេវលំ ឃរស្ស បុរតោ, អថ ខោ សមន្តតោ តត្តកោវ បរិច្ឆេទោ ឃរូបចារោ នាមាតិ គហេតព្ពំ។ “**បុរតោ**”តិអាទិកំ បន លោកិយេហិ តថាករណតោ វុត្តំ។ **ថាមមជ្ឈិមស្សា**តិ មជ្ឈិមថាមស្ស, នេវ អប្បថាមស្ស, ន មហាថាមស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “**យថា តរុណមនុស្សា**”តិអាទិនា យថា មាតុគាមោ កាកេ ឧឌ្ឌាបេន្តោ ឧជុកមេវ ហត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា លេឌ្ឌុំ ខិបតិ, យថា ច ឧទកុក្ខេបេ ឧទកំ ខិបន្តិ, ឯវំ ខិត្តស្ស លេឌ្ឌុស្ស បតិតដ្ឋានំ បដិក្ខិបតិ។ **បវត្តិត្វា**តិ លុឋិត្វា, បរិវត្តិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តស្ស សចេ ទ្វេ ឥន្ទខីលា ហោន្តី**តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩២) តស្ស បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស សចេ អនុរាធបុរស្សេវ ទ្វេ ឧម្មារា ហោន្តិ។ យស្ស បន ឯកោ, តស្ស គាមទ្វារពាហានំ វេមជ្ឈេ ឋិតស្ស លេឌ្ឌុបាតព្ភន្តរំ **គាមូបចារោ** នាម។ យត្រ បន ឥន្ទខីលោ នត្ថិ, តត្រ គាមទ្វារពាហានំ វេមជ្ឈំ។ យត្រ ទ្វារពាហាបិ នត្ថិ, តត្ថ ឧភោសុ បស្សេសុ វតិយា វា បាការស្ស វា កោដិវេមជ្ឈំវ ឥន្ទខីលដ្ឋានិយត្តា ឥន្ទខីលោតិ គហេតព្ពំ។ យោ បន គាមោ បុព្ពេ មហា ហុត្វា បច្ឆា កុលេសុ នដ្ឋេសុ អប្បកោ ហោតិ, សោ ឃរូបចារតោ លេឌ្ឌុបាតេនេវ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពោ។ បុរិមបរិច្ឆេទោ បនស្ស បរិក្ខិត្តស្សាបិ អបរិក្ខិត្តស្សាបិ អប្បមាណមេវាតិ។ ននុ ចេតំ អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារទស្សនំ បទភាជនេន វិរុទ្ធមិវ ទិស្សតិ។ តត្ថ ហិ “គាមូបចារោ នាម បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឥន្ទខីលេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ”តិ (បារា. ៩២) វត្វា “អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឃរូបចារេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ”តិ (បារា. ៩២) ឯត្តកមេវ វុត្តំ, ន បន តំ លេឌ្ឌុបាតំ គាមសង្ខេបំ កត្វា តតោ បរំ គាមូបចារោតិ វុត្តោតិ អាហ “**បទភាជនេបិ ហិ ឥមិនាវ នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ**”តិ។

អយមេត្ថ អធិប្បាយោ – ឥធ គាមោ នាម ទុវិធោ ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច អបរិក្ខិត្តោ ច (បារា. អដ្ឋ. ១.៩២)។ តត្រ បរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបោយេវ បរិច្ឆេទោ។ តស្មា តស្ស វិសុំ បរិច្ឆេទំ អវត្វា “គាមូបចារោ នាម បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឥន្ទខីលេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ”តិ បាឡិយំ វុត្តំ។ អបរិក្ខិត្តស្ស បន គាមស្ស គាមបរិច្ឆេទោ វត្តព្ពោ។ តស្មា តស្ស គាមស្ស គាមបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ “អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឃរូបចារេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ”តិ (បារា. ៩២) វុត្តំ។ គាមបរិច្ឆេទេ ច ទស្សិតេ គាមូបចារលក្ខណំ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ សក្កា ញាតុន្តិ បុន “តត្ថ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ”តិ ន វុត្តំ, អត្ថោ បន តត្ថាបិ អយមេវ យថាវុត្តោតិ។ យោ បន ឃរូបចារេ ឋិតស្ស លេឌ្ឌុបាតំយេវ “គាមូបចារោ”តិ វទតិ, តស្ស ឃរូបចារោ “គាមោ”តិ អាបជ្ជតិ។ តតោ ឃរំ ឃរូបចារោ, គាមោ គាមូបចារោតិ ឯស វិភាគោ សង្ករីយតិ។ អសំករតោ ចេត្ថ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ តស្មា បាឡិញ្ច អដ្ឋកថញ្ច សំសន្ទិត្វា វុត្តនយេនេវេត្ថ គាមោ, គាមូបចារោ ច វេទិតព្ពោតិ។

តត្ថាតិ តេសុ ទ្វីសុ ឧបចារេសុ។ ឃ្វាយំ ឧបចារោ ទស្សិតោតិ សម្ពន្ធោ។ **វិកាលេ គាមប្បវេសនាទីសូ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេន អសំកច្ឆិកាគាមប្បវេសនំ (បាចិ. ១២២៥) សង្គណ្ហាតិ។ យោ បន បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារោ វុត្តោ, សោ ន កត្ថចិ វិនយបិដកេ ឧបយោគំ គតោ។ កេវលំ អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបោកាសតោ អបរោ ឯកោ លេឌ្ឌុបាតោ គាមូបចារោ នាមាតិ ញាបនត្ថំ វុត្តោ។ ឯវំ វុត្តេ ហិ ញាយតិ “បរិក្ខិត្តស្សាបិ ចេ គាមស្ស ឯកោ លេឌ្ឌុបាតោ កប្បិយភូមិ សមានោ ឧបចារោតិ វុត្តោ, បគេវ អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបោកាសតោ ឯកោ”តិ។ **ឥមេសំ បរិច្ឆេទទស្សនត្ថ**ន្តិ ឥមេសំ គាមារញ្ញានំ បរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ **វុត្តា** អដ្ឋកថាយំ។ **បារាជិកវត្ថុ**ន្តិ បាទគ្ឃនកំ។ **អវហរន្តស្សា**តិ គណ្ហន្តស្ស។

អទិន្នន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ៩២) ទន្តបោនសិក្ខាបទេ អត្តនោ សន្តកម្បិ អប្បដិគ្គហិតកំ កប្បិយំ អជ្ឈោហរណីយំ វុច្ចតិ, ឥធ បន យំ កិញ្ចិ បរបរិគ្គហិតំ សសាមិកំ ភណ្ឌំ, តទេតំ តេហិ សាមិកេហិ កាយេន វា វាចាយ វា ន ទិន្នន្តិ អទិន្នំ។ អវហារប្បហោនកមេវ បន ទស្សេតុំ “**អញ្ញស្ស មនុស្សជាតិកស្ស សន្តក**”ន្តិ វុត្តំ។ សង្ខាសទ្ទស្សេវ ត-ការេន វឌ្ឍេត្វា វុត្តត្តា “**សង្ខា សង្ខាតន្តិ អត្ថតោ ឯក**”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ **អត្ថតោ ឯក**ន្តិ បទត្ថតោ ឯកំ, អនត្ថន្តរន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **កោដ្ឋាសស្សេតំ នាមំ** ភាគតោ សង្ខាយតិ ឧបដ្ឋាតីតិ កត្វា។ **បបញ្ចសង្ខា**តិ សត្តានំ សំសារេ បបញ្ចេន្តិ ចិរាយន្តីតិ **បបញ្ចា**, តណ្ហាមានទិដ្ឋិយោ, យស្ស វា ឧប្បន្នា, តំ “រត្តោ”តិ វា “មត្តោ”តិ វា “មិច្ឆាទិដ្ឋិនិវិដ្ឋោ”តិ វា បបញ្ចេន្តិ ព្យញ្ជេន្តីតិ **បបញ្ចា**, **សង្ខា** វុច្ចតិ កោដ្ឋាសោ, បបញ្ចាវ សង្ខា **បបញ្ចសង្ខា**, ប

បញ្ចកោដ្ឋាសាតិ អត្ថោ, តណ្ហាមានទិដ្ឋិយោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ថេយ្យចិត្តសង្ខាតោ**តិ “ថេយ្យចិត្តោ”តិ កថិតោ។ **ឯកោ ចិត្តកោដ្ឋាសោ**តិ វិស្សាសតាវកាលិកាទិគ្គាហវសប្បវត្តអថេយ្យចិត្តកោដ្ឋាសតោ អញ្ញោ ចិត្តកោដ្ឋាសោ។ **ថេយ្យសង្ខាតេនា**តិ ថេយ្យភូតចិត្តកោដ្ឋាសេន។ យទិ ឯវំ អថ កស្មា ឯតស្ស វិភង្គេ “ថេយ្យចិត្តោ អវហរណចិត្តោ”តិ (បារា. ៩២) វុត្តន្តិ អាហ **“យោ ចា”**តិអាទិ។ **ព្យញ្ជនំ អនាទិយិត្វា**តិ ព្យញ្ជនេ អាទរំ អកត្វាតិ អត្ថោ, សទ្ទត្ថមនបេក្ខិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អត្ថមេវា**តិ ភាវត្ថមេវ។

តេ បន អវហារាតិ តេ បញ្ចវីសតិ អវហារា។ សវិញ្ញាណកាវិញ្ញាណកវសេន នានាវិធោ ភណ្ឌោ ឯតស្ស បញ្ចកស្សាតិ **នានាភណ្ឌំ,** បញ្ចន្នំ អវហារានំ សមូហោ **បញ្ចកំ,** បញ្ចបរិមាណមស្សាតិ វា **បញ្ចកំ,** នានាភណ្ឌមេវ បញ្ចកំ **នានាភណ្ឌបញ្ចកំ**។ សវិញ្ញាណកវសេន ឯកោ ភណ្ឌោ ឯតស្សាតិ **ឯកភណ្ឌំ**។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ សាហត្ថិកោវ បញ្ចកំ **សាហត្ថិកបញ្ចកំ**។ អាទិបទវសេន ចេតំ នាមំ កុសលាទិត្តិកស្ស កុសលត្តិកវោហារោ វិយ។ តស្មា សាហត្ថិកាទិបញ្ចកន្តិ អត្ថតោ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯស នយោ សេសេសុ បញ្ចកទ្វយេសុ។ **ឯតស្សេវា**តិ “អាទិយេយ្យា”តិ ឯតស្សេវ មាតិកាបទស្ស។ **ឥមេសំ បទានំ វសេនា**តិ ឥមេសំ បញ្ចន្នំ បទានំ វសេន។ ឯត្ថ ច បឋមបទំ អភិយោគវសេន វុត្តំ, ទុតិយបទំ អញ្ញេសំ ភណ្ឌំ ហរន្តស្ស គច្ឆតោ វសេន, តតិយបទំ ឧបនិក្ខិត្តភណ្ឌវសេន, ចតុត្ថំ សវិញ្ញាណកវសេន, បញ្ចមំ ថលេ និក្ខិត្តាទិវសេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឥទានិ នេសំ អត្ថយោជនំ ទស្សេតុំ **“តត្ថា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តត្ថា**តិ តេសុ ទ្វីសុ បញ្ចកេសុ។ **ឥតរន្តិ** ឯកភណ្ឌបញ្ចកំ។ **អារាមន្តិ** បុប្ផារាមផលារាមំ។ **អភិយុញ្ជតី**តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០២) បរសន្តកំ “មម សន្តកោវ អយ”ន្តិ មុសា ភណិត្វា អភិយុញ្ជតិ ចោទេតិ, អឌ្ឌំ ករោតីតិ អត្ថោ។ សម្បជានមុសាវាទេបិ អទិន្នាទានស្ស បុព្ពបយោគត្តា ទុក្កដន្តិ អាហ **“អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”**តិ, ទុក្កដសង្ខាតា អាបត្តិ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ អថ វា ទុក្កដសញ្ញិតស្ស វីតិក្កមស្ស អាបជ្ជនន្តិ អត្ថោ។ ឯស នយោ “អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិអាទីសុ។ **សាមិកស្ស វិមតឹ ឧប្បាទេតី**តិ វិនិច្ឆយកុសលតាយ, ពលវនិស្សិតាទិភាវេន វា អារាមសាមិកស្ស សំសយំ ជនេតិ។ កថំ? តញ្ហិ តថា វិនិច្ឆយប្បសុតំ ទិស្វា សាមិកោ ចិន្តេតិ “សក្ខិស្សាមិ នុ ខោ អហំ ឥមំ អារាមំ អត្តនោ កាតុំ, ន សក្ខិស្សាមិ នុ ខោ”តិ។ ឯវំ តស្ស វិមតិ ឧប្បជ្ជមានា តេន ឧប្បាទិតា ហោតិ។ **ធុរំ និក្ខិបតី**តិ យទា បន សាមិកោ “អយំ ថទ្ធោ កក្ខឡោ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយម្បិ មេ ករេយ្យ, អលំ ទានិ មយ្ហំ ឥមិនា អារាមេនា”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, ឧស្សាហំ ឋបេតិ, អត្តនោ សន្តកករណេ និរុស្សាហោ ហោតីតិ អត្ថោ។ **អាបត្តិ បារាជិកស្ស** សចេ សយម្បិ កតធុរនិក្ខេបោ ចាតិ អធិប្បាយោ។ អថ បន សាមិកេន ធុរេ និក្ខិត្តេបិ អភិយុញ្ជកោ ធុរំ អនិក្ខិបិត្វាវ “ឥមំ សុដ្ឋុ បីឡេត្វា មម អាណាបវត្តិំ ទស្សេត្វា កិង្ការប្បដិស្សាវិភាវេ ឋបេត្វា ទស្សាមី”តិ ទាតព្ពភាវេ សឧស្សាហោ, រក្ខតិ តាវ។ អថាបិ អភិយុញ្ជកោ អច្ឆិន្ទិត្វា “ន ទានិ ឥមំ ឥមស្ស ទស្សាមី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, សាមិកោ បន ធុរំ ន និក្ខិបតិ, បក្ខំ បរិយេសតិ, កាលំ អាគមេតិ, “លជ្ជិបរិសំ តាវ លភាមិ, បច្ឆា ជានិស្សាមី”តិ គហណេយេវ សឧស្សាហោ ហោតិ, រក្ខតិយេវ។ យទា បន “សោបិ ន ទស្សាមី”តិ, “សាមិកោបិ ន លច្ឆាមី”តិ ឯវំ ឧភោ ធុរំ និក្ខិបន្តិ, តទា អភិយុញ្ជកស្ស បារាជិកំ។

អញ្ញស្ស ភណ្ឌំ ហរន្តោតិ វេតនេន វា មិត្តភាវេន វា អញ្ញស្ស ភណ្ឌំ ហរន្តោ។ **សីសេ ភារន្តិ** សីសេ ឋិតភារំ។ សីសស្ស តាវ បុរិមគលេ គលវាដកោ, បិដ្ឋិគលេ កេសញ្ចិ កេសន្តេ អាវដ្ដោ ហោតិ, គលស្សេវ ឧភោសុ បស្សេសុ កេសញ្ចិ កេសា ឱរុយ្ហ ជាយន្តិ, យេ “កណ្ណចូឡិកា”តិ វុច្ចន្តិ, តេសំ អធោភាគោ ចាតិ អយំ ហេដ្ឋិមកោ បរិច្ឆេទោ, តតោ ឧបរិ **សីសំ,** ឯត្ថន្តរេ ឋិតភារន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ខន្ធំ ឱរោបេតី**តិ ឧភោសុ បស្សេសុ កណ្ណចូឡិកាហិ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា, កប្បរេហិ បដ្ឋាយ ឧបរិ, បិដ្ឋិគលាវដ្ដតោ ច គលវាដកតោ ច បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា, បិដ្ឋិវេមជ្ឈាវដ្ដតោ ច ឧរបរិច្ឆេទមជ្ឈេ, ហទយាវាដកតោ ច បដ្ឋាយ ឧបរិ **ខន្ធោ,** តំ ឱរោបេតិ។

អយំ បនេត្ថ វិនិច្ឆយោ – យោ ភិក្ខុ “ឥទំ គហេត្វា ឯត្ថ យាហី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០១) សាមិកេហិ អនាណត្តោ សយមេវ “មយ្ហំ ឥទំ នាម ទេថ, អហំ វោ ភណ្ឌំ វហាមី”តិ តេសំ ភណ្ឌំ សីសេន អាទាយ គច្ឆន្តោ ថេយ្យចិត្តេន តំ ភណ្ឌំ អាមសតិ, ទុក្កដំ។ យថាវុត្តសីសបរិច្ឆេទំ អនតិក្កមន្តោវ ឥតោ ចិតោ ច ឃំសន្តោ សារេតិបិ បច្ចាសារេតិបិ, ថុល្លច្ចយំ។ ខន្ធំ ឱរោបិតមត្តេ កិញ្ចាបិ សាមិកានំ “វហតូ”តិ ចិត្តំ អត្ថិ, តេហិ បន អនាណត្តត្តា បារាជិកំ។ ខន្ធំ បន អនោរោបេត្វាបិ សីសតោ កេសគ្គមត្តម្បិ ចាវេន្តស្ស បារាជិកំ។ យមកភារស្ស បន ឯកោ ភាគោ សីសេ បតិដ្ឋាតិ, ឯកោ បិដ្ឋិយំ, តត្ថ ទ្វិន្នំ ឋានានំ វសេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ អយំ បន សុទ្ធសីសភារស្សេវ វសេន វុត្តោ។ យោ ចាយំ សីសភារេ វុត្តោ, ខន្ធភារាទីសុបិ អយមេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

ឧបនិក្ខិត្តំ ភណ្ឌន្តិ សង្គោបនត្ថាយ អត្តនោ ហត្ថេ បរេហិ ឋបិតភណ្ឌំ។ អហំ ន គណ្ហាមីតិ សម្បជានមុសាវាទេបិ អទិន្នាទានស្ស បុព្ពបយោគត្តា។ អតីតត្ថេ ចេតំ វត្តមានវចនំ, នាហំ គហេសិន្តិ អត្ថោ។ **ទុក្កដំ** (បារា. អដ្ឋ. ១.១១១) សម្បជានមុសាវាទេបិ អទិន្នាទានស្ស បុព្ពបយោគត្តា។ “កឹ តុម្ហេ ភណថ, នេវិទំ មយ្ហំ អនុរូបំ, ន តុម្ហាក”ន្តិអាទីនិ វទន្តស្សាបិ ទុក្កដ

មេវ។ **សាមិកស្ស វិមតី ឧប្បាទេតី**តិ “រហោ មយា ឯតស្ស ហត្ថេ ឋបិតំ, ន អញ្ញោ កោចិ ជានាតិ, ទស្សតិ នុ ខោ មេ, នោ”តិ សាមិកស្ស វិមតី ឧប្បាទេតិ។ **ធុរំ និក្ខិបតី**តិ តស្ស ផរុសាទិភាវំ ទិស្វា ឧស្សាហំ ឋបេតិ។ តត្រ សចាយំ ភិក្ខុ “កិលមេត្វា នំ ទស្សាមី”តិ ទានេ សឧស្សាហោ, រក្ខតិ តាវ។ សចេ សោ ទានេ និរុស្សាហោ, ភណ្ឌសាមិកោ បន គហណេ សឧស្សាហោ, រក្ខតេវ។ យទិ បន សោ តស្មិំ ទានេ និរុស្សាហោ, ភណ្ឌសាមិកោបិ “ន មយ្ហំ ទស្សតី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, ឯវំ ឧភិន្នំ ធុរនិក្ខេបេន ភិក្ខុនោ បារាជិកំ។ យទិបិ មុខេន “ទស្សាមី”តិ វទតិ, ចិត្តេន បន អទាតុកាមោ, ឯវម្បិ សាមិកស្ស ធុរនិក្ខេបេន ភិក្ខុនោ បារាជិកំ។

សហភណ្ឌហារកំ នេស្សាមីតិ “សហភណ្ឌហារកំ ភណ្ឌំ នេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា។ **បឋមំ បាទំ អតិក្កាមេតី**តិ ភណ្ឌហារកំ តជ្ជេត្វា តស្ស គមនបថំ វារេត្វា អត្តនា រុចិតមគ្គំ ឯកបាទំ អតិក្កាមេតិ។ **ថលដ្ឋ**ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៥) ថលេ និក្ខិត្តំ, ភូមិតលេ វា បាសាណបព្ពតតលាទីសុ វា យត្ថ កត្ថចិ បដិច្ឆន្នេ វា អប្បដិច្ឆន្នេ វា ឋបិតន្តិ អត្ថោ។ **ផន្ទាបេតិ, ថុល្លច្ចយ**ន្តិ យោ ផន្ទាបេតិ , តស្ស បយោគេ បយោគេ ថុល្លច្ចយំ, អាមសនេ ទុក្កដំ, ផន្ទាបនេ ថុល្លច្ចយញ្ច វិសុំ វិសុំ ថេយ្យចិត្តេន អាមសនផន្ទាបនបយោគេ ករោន្តស្សេវ ហោតិ។ “ឯកបយោគេន គណ្ហន្តស្ស បន ឧទ្ធារេ បារាជិកមេវ, ន ទុក្កដថុល្លច្ចយានី”តិ វទន្តិ។ **ឋានា**តិ ឋិតដ្ឋានតោ។ សចេ តំ ថលដ្ឋំ រាសិកតំ ហោតិ, អន្តោកុម្ភិយំ ភាជនគតករណមុដ្ឋិច្ឆេទនវិនិច្ឆយេន វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។ សចេ ឯកាពទ្ធំ សិលេសនិយ្យាសាទិ, បក្កមធុផាណិតវិនិច្ឆយេន វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។ សចេ គរុកំ ហោតិ ភារពទ្ធំ លោហបិណ្ឌិតេលមធុឃដាទិ វា, កុម្ភិយំ ឋានាចាវនវិនិច្ឆយេន វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។ សង្ខលិកាពទ្ធស្ស ច ឋានភេទោ សល្លក្ខេតព្ពោ។ បត្ថរិត្វា ឋបិតំ បន បាវារត្ថរណកដសារកាទី ឧជុកំ គហេត្វា អាកឌ្ឍតិ, បារិមន្តេ ឱរិមន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ អតិក្កន្តេ បារាជិកំ។ តថេវ គហេត្វា បរតោ បេល្លតិ, បារិមន្តេ ផុដ្ឋោកាសំ ឱរិមន្តេ អតិក្កន្តេ បារាជិកំ។ វាមតោ វា ទក្ខិណតោ វា អបនាមេន្តស្ស វាមន្តេន វា ទក្ខិណន្តេន វា ផុដ្ឋោកាសំ ទក្ខិណន្តេ វា វាមន្តេ វា អតិក្កន្តេ បារាជិកំ។ វេឋេត្វា ឧទ្ធរតិ, កេសគ្គមត្តំ អាកាសគតំ ករោន្តស្ស បារាជិកំ។

សកោ ហត្ថោ **សហត្ថោ,** តេន និព្ពត្តោ, តស្ស វា សម្ពន្ធីតិ **សាហត្ថិកោ,** អវហារោ។ អាណាបនំ **អាណត្តិ,** តាយ អាណត្តិយា និព្ពត្តោ អវហារោ **អាណត្តិកោ**។ និស្សជ្ជនំ **និស្សគ្គោ,** សុង្កឃាតដ្ឋានេ, បរិកប្បិតោកាសេ ច ឋត្វា ភណ្ឌស្ស ពហិ និបាតនំ, និស្សគ្គោវ **និស្សគ្គិយោ**។ កិរិយាសិទ្ធិតោ បុរេតរមេវ បារាជិកាបត្តិសង្ខាតំ អត្ថំ សាធេតីតិ **អត្ថសាធកោ**។ ធុរស្ស អាលយសង្ខាតស្ស ភារស្ស និក្ខិបនំ បរិច្ចជនំ និរុស្សាហភាវាបជ្ជនំ **ធុរនិក្ខេបោ**។ ឥទានិ ព្យញ្ជនេ អាទរំ អកត្វា តេសំ អត្ថមត្តមេវ ទស្សេន្តោ **“តត្ថ សាហត្ថិកោ នាមា**”តិអាទិមាហ។ **សហត្ថា**តិ សហត្ថេន។ ករណត្ថេ ហិ ឥទំ និស្សក្កវចនំ។ **“អសុកស្ស ភណ្ឌំ អវហរា”តិ អញ្ញំ អាណាបេតី**តិ ឯត្ថាបិ អាណត្តិក្ខណេ ឯវ អាបត្តិ ទដ្ឋព្ពា។ យទិ ឯវំ ឥមស្ស, អត្ថសាធកស្ស ច កោ វិសេសោតិ? តំ ខណំ ឯវ គហណេ និយុញ្ជនំ អាណត្តិកបយោគោ, កាលន្តរេន គហណត្ថំ និយោគោ អត្ថសាធកោតិ (សារត្ថ. ដី. ២.៩២; វិ. វិ. ដី. ១.៩២) អយមេតេសំ វិសេសោតិ។ តេនេវាហ **“អសុកស្ស ភណ្ឌំ យទា សក្កោសិ, តទា តំ អវហរាតិ អាណាបេតី**”តិ។

សុង្កឃាតបរិកប្បិតោកាសានន្តិ សុង្កឃាតញ្ច បរិកប្បិតោកាសោ ច សុង្កឃាតបរិកប្បិតោកាសា, តេសំ។ តត្ថ **សុង្កឃាត**ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១១៣) រុក្ខបព្ពតាទិសញ្ញាណេន និយមិតស្ស សុង្កដ្ឋានស្សេតំ អធិវចនំ។ តញ្ហិ យស្មា តតោ រាជទេយ្យភាគំ សុង្កំ អទត្វា នីហរន្តា រញ្ញោ សុង្កំ ហនន្តិ វិនាសេន្តិ, តស្មា “សុង្កឃាត”ន្តិ វុត្តំ។

កោចិ បរបរិវេណាទីនិ បវិដ្ឋោ កិញ្ចិ លោភនេយ្យភណ្ឌំ ទិស្វា ទ្វារប្បមុខាទិវសេន យំ ឋានំ “សចេ មំ ឯត្ថន្តរេ បស្សិស្សន្តិ, ទដ្ឋកាមតាយ គហេត្វា វិចរន្តោ វិយ ទស្សាមិ, នោ ចេ បស្សិស្សន្តិ, ហរិស្សាមី”តិ បរិកប្បេតិ, អយំ **បរិកប្បិតោកាសោ។ អាណត្តិក្ខណេយេវ បារាជិក**ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១២១) អត្ថសាធកចេតនាក្ខណេយេវ បារាជិកំ។ សចេបិ អវហារកោ សដ្ឋិវស្សាតិក្កមេនបិ តំ ភណ្ឌំ អវហរតិ, អាណាបកោ ច អន្តរាយេវ កាលំ ករោតិ, ហីនាយ វា អាវត្តតិ, អស្សមណោវ ហុត្វា កាលំ វា ករិស្សតិ, ហីនាយ វា អាវត្តិស្សតិ, អវហារកស្ស បន អវហារក្ខណេយេវ បារាជិកំ។ **បាទគ្ឃនកតេល**ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៤) ឯត្ថ **បាទោ** នាម កហាបណស្ស ចតុត្ថោ ភាគោ, តំ អគ្ឃតីតិ **បាទគ្ឃនកំ,** បាទគ្ឃនកញ្ច តំ តេលញ្ចាតិ **បាទគ្ឃនកតេលំ**។ ឧបាហនា អាទិ យេសំ វត្ថូនំ តានិ **ឧបាហនាទីនិ។ អាទិ**សទ្ទេន ទុកូលសាដកចម្មក្ខណ្ឌាទីនំ គហណំ។ **បក្ខិបតី**តិ ថេយ្យចិត្តេន បក្ខិបតិ។ តេនាហ **“ហត្ថតោ មុត្តមត្តេយេវ បារាជិក”**ន្តិ សចេ បន អត្តនោបិ កុម្ភិយំ អញ្ញោ សប្បិ វា តេលំ វា អាកិរតិ, តត្រ ចាយំ ថេយ្យចិត្តេន តេលបិវនកំ ភណ្ឌំ បក្ខិបតិ, វុត្តនយេនេវ បារាជិកំ។

កាយេន វា វាចាយ វា បយុញ្ជនំ អាណាបនំ **បយោគោ,** អាណត្តស្ស ភណ្ឌគ្គហណតោ បុព្ពត្តា **បុព្ពោ,** ឥតិ បុព្ពោ ច សោ បយោគោ ចាតិ **បុព្ពបយោគោ**។ បយោគេន សហ វត្តមានោ អវហារោ **សហបយោគោ**។ សមំ ឯកី ហុត្វា វិទហិត្វា មន្តេត្វា អវហរណំ **សំវិធាវហារោ,** អញ្ញមញ្ញំ សញ្ញុប្បត្តិយា កតាវហារោតិ វុត្តំ ហោតិ។

បុព្ពណ្ហាទិកាលបរិច្ឆេទេន សញ្ញានន្តំ **សង្កេតោ,** តស្ស កម្មំ **សង្កេតកម្មំ។** និមិត្តស្ស កម្មំ **និមិត្តកម្មំ,** សញ្ញុប្បាទនត្ថំ កស្សចិ និមិត្តស្ស ករណន្តិ អត្ថោ។ **តត្ថាតិ** យថាវុត្តេសុ បុព្ពបយោគាទីសុ បញ្ចសុ។ **ខិលាទីនិ សង្កាមេត្វា ខេត្តាទិគ្គហណវសេនាតិ** ខិលំ, រជ្ជុំ, វតិំ, មរិយាទំ វា បាការំ វា សង្កាមេត្វា ខេត្តគ្គហណវសេន, ខិលំ, រជ្ជុំ, វតិំ, មរិយាទំ វា បាការំ វា សង្កាមេត្វា វត្ថុគ្គហណវសេន។ សចេ បន ទ្វីហិ ខិលេហិ គហេតព្ពំ ហោតិ, បឋមេ ខិលេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយេ បារាជិកំ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០៤)។ សចេ តីហិ គហេតព្ពំ ហោតិ, បឋមេ ទុក្កដំ, ទុតិយេ ថុល្លច្ចយំ, តតិយេ បារាជិកំ។ ឯវំ ពហុកេសុបិ អវសានេ ទ្វេ ឋបេត្វា បុរិមេហិ ទុក្កដំ, អវសានេ ទ្វិន្នំ ឯកេន ថុល្លច្ចយំ , ឥតរេន បារាជិកំ។ រជ្ជុបសារណាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ យំ បន **សមន្តបាសាទិកាយំ** “តញ្ច ខោ សាមិកានំ ធុរនិក្ខេបេនា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០៤) វុត្តំ, តំ “ខេត្តំ អភិយុញ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិ (បារា. ១០៤) -អធិការេ វុត្តត្តា អភិយោគវសេន គហណំ សន្ធាយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **សំវិទហិត្វាតិ** ឯកតោ ស្សេវ វេវចនំ។ **សំមន្តយិត្វាតិ** ឯកច្ឆន្ទតាយ ឯកជ្ឈាសយតាយ ភណិត្វាតិ អត្ថោ។ ឥមស្មិំ អវហារេ អសម្មោហត្ថំ **“ឯវំ សំវិទហិត្វា គតេសុ ហី”**តិអាទិមាហ។ **សញ្ញានកម្មន្តិ** បុព្ពណ្ហាទិកាលបរិច្ឆេទវសេន សញ្ញាណករណំ។ តេនាហ **“សចេ ហី”**តិអាទិ។

ឯត្ថ ច “បុរេភត្តំ អវហរា”តិ វុត្តេ (បារា. អដ្ឋ. ១.១១៩) អជ្ជ វា បុរេភត្តំ អវហរតុ, ស្វេ វា, អនាគតេ វា សំវច្ឆរេ, នត្ថិ វិសង្កេតោ, ឧភិន្នម្បិ បារាជិកំ។ សចេ បន “អជ្ជ បុរេភត្តំ អវហរា”តិ វុត្តេ ស្វេ អវហរតិ។ “អជ្ជា”តិ និយមិតំ សង្កេតំ អតិក្កម្ម បច្ឆា អវហដំ ហោតិ។ សចេ “ស្វេ បុរេភត្តំ អវហរា”តិ វុត្តេ អជ្ជ បុរេភត្តំ អវហរតិ, “ស្វេ”តិ និយមិតំ តំ សង្កេតំ អបត្វា បុរេ អវហដំ ហោតិ, ឯវំ អវហរន្តស្ស អវហារកស្សេវ បារាជិកំ, មូលដ្ឋស្ស អនាបត្តិ។ “ស្វេវ បុរេភត្ត”ន្តិ វុត្តេ តទហេវ វា, ស្វេ បច្ឆាភត្តំ វា អវហរន្តោបិ តំសង្កេតតោ បុរេ ច បច្ឆា ច អវហរតិ។ យោ បន ឯវំអកត្វា យថាបរិច្ឆិន្នកាលមេវ អវហរតិ, អយំ **សង្កេតតោ អបុរេ អបច្ឆា តំ អវហរតីតិ** វេទិតព្ពោ។ ឯស នយោ បច្ឆាភត្តរត្តិន្ទិវេសុបិ, បុរិមយាមមជ្ឈិមយាមបច្ឆិមយាមកាឡជុណ្ហមាសឧតុសំវច្ឆរាទិវសេនាបិ ឯត្ថ សង្កេតវិសង្កេតតា វេទិតព្ពា។ បរភណ្ឌាវហារសញ្ញុប្បាទស្ស ហេតុត្តា អក្ខិនិខណាទីនេវ និមិត្តន្តិ **អក្ខិនិខណាទិនិមិត្តំ,** តស្ស ករណំ **អក្ខិនិខណាទិនិមិត្តករណំ។ អាទិ**សទ្ទេន ភមុកុក្ខេបសីសកម្បនហត្ថលង្ឃនបាណិប្បហារអង្គុលិផោដនគីវុន្នាមនឧក្កាសនាទិអនេកប្បការំ សង្គណ្ហាតិ។ សេសមេត្ថ សង្កេតកម្មេ វុត្តនយមេវ។

ថេនោ វុច្ចតិ ចោរោ, តស្ស ភាវោ **ថេយ្យំ,** តេន អវហរណំ **ថេយ្យាវហារោ។** បសយ្ហ អភិភវិត្វា អវហរណំ **បសយ្ហាវហារោ។** វត្ថុសុត្តាទិកំ បរិច្ឆិជ្ជ កប្បនំ **បរិកប្បោ,** តេន អវហរណំ **បរិកប្បាវហារោ។** តិណបណ្ណាទីហិ បដិច្ឆន្នស្ស អវហារោ **បដិច្ឆន្នាវហារោ។** កុសេន អវហារោ **កុសាវហារោ។ កូដមានកូដកហាបណាទីហីតិ** ឯត្ថ **កូដមានំ** (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.១០; ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៩៣; បុ. ប. អដ្ឋ. ១៧៩) នាម ហទយភេទសិខាភេទរជ្ជុភេទវសេន តិវិធំ មានកូដំ។ តត្ថ **ហទយ**ន្តិ នាឡិអាទិមានភាជនានំ អព្ភន្តរំ, តស្ស ភេទោ ឆិទ្ទករណំ **ហទយភេទោ,** សោ សប្បិតេលាទិមិននកាលេ លព្ភតិ។ តានិ ហិ គណ្ហន្តោ ហេដ្ឋាឆិទ្ទេន មានេន “សណិកំ អាសិញ្ចា”តិ វត្វា អន្តោភាជនេ ពហុំ បគ្ឃរាបេត្វា គណ្ហាតិ, ទទន្តោ ច ឆិទ្ទំ បិធាយ សីឃំ បូរេត្វា ទេតិ។

សិខាភេទោ បន តិលតណ្ឌុលាទិមិននកាលេ លព្ភតិ។ តានិ ហិ គណ្ហន្តោ សណិកំ សិខំ ឧស្សាបេត្វា គណ្ហាតិ, ទទន្តោ វេគេន បូរេត្វា សិខំ ឆិន្ទន្តោ ទេតិ។

រជ្ជុភេទោ ខេត្តវត្ថុមិននកាលេ លព្ភតិ។ ខេត្តាទី មិនន្តា ហិ អមហន្តម្បិ មហន្តំ កត្វា មិនន្តិ, មហន្តម្បិ អមហន្តំ។

តម្ពកំសាទិមយោ កូដោ កហាបណោ **កូដកហាបណោ។ អាទិ**សទ្ទេន តុលាកូដកំសកូដវញ្ចនាទី សង្គណ្ហាតិ។ តត្ថ **តុលាកូដំ** រូបកូដំ, អង្គកូដំ, គហណកូដំ, បដិច្ឆន្នកូដន្តិ ចតុព្ពិធំ ហោតិ។ តត្ថ **រូបកូដំ** នាម ទ្វេ តុលា សមរូបា កត្វា គណ្ហន្តោ មហតិយា គណ្ហាតិ, ទទន្តោ ខុទ្ទិកាយ ទេតិ។ **អង្គកូដំ** នាម គណ្ហន្តោ បច្ឆាភាគេ ហត្ថេន តុលំ អក្កមតិ, ទទន្តោ បុព្ពភាគេ អក្កមតិ។ **គហណកូដំ** នាម គណ្ហន្តោ មូលេ រជ្ជុំ គណ្ហាតិ, ទទន្តោ អគ្គេ។ **បដិច្ឆន្នកូដំ** នាម តុលំ សុសិរំ កត្វា អន្តោ អយចុណ្ណំ បក្ខិបិត្វា គណ្ហន្តោ តំ បច្ឆាភាគេ ករោតិ, ទទន្តោ អគ្គភាគេ។

កំសោ វុច្ចតិ សុវណ្ណបាតិ, តាយ វញ្ចនំ **កំសកូដំ។** កថំ? ឯកំ សុវណ្ណបាតិំ កត្វា អញ្ញា ទ្វេ តិស្សោ លោហបាតិយោ សុវណ្ណវណ្ណា ករោន្តិ។ តតោ ជនបទំ គន្ត្វា កិញ្ចិទេវ អឌ្ឍំ កុលំ បវិសិត្វា “សុវណ្ណភាជនានិ កិណាថា”តិ វត្វា អគ្ឃេ បុច្ឆិតេ សមគ្ឃតរំ ទាតុកាមា ហោន្តិ ។ តតោ តេហិ “កថំ ឥមេសំ សុវណ្ណភាវោ ជានិតព្ពោ”តិ វុត្តេ “វីមំសិត្វា គណ្ហថា”តិ សុវណ្ណបាតិំ បាសាណេ ឃំសិត្វា សព្ពា បាតិយោ ទត្វា គច្ឆតិ។

វញ្ចនំ នាម តេហិ តេហិ ឧបាយេហិ បរេសំ វញ្ចនំ។ តត្រិទមេកំ វត្ថុ – ឯកោ កិរ លុទ្ទកោ មិគញ្ច មិគបោតកញ្ច គហេត្វា អាគច្ឆតិ, តមេកោ ធុត្តោ “កឹ ភោ មិគោ អគ្ឃតិ, កឹ មិគបោតកោ”តិ អាហ។ “មិគោ ទ្វេ កហាបណេ, មិគបោតកោ ឯក”ន្តិ វុត្តេ ឯកំ កហាបណំ ទត្វា មិគបោតកំ គហេត្វា ថោកំ គន្ត្វា និវត្តេន្តោ “ន មេ ភោ មិគបោតកេន អត្ថោ, មិគំ មេ ទេហី”តិ អាហ។ “តេន ហិ ទ្វេ កហាបណេ ទេហី”តិ អាហ។ សោ អាហ “ននុ ភោ មយា បឋមំ ឯកោ កហាបណោ ទិន្នោ”តិ។ អាម ទិន្នោ, ឥមំ មិគបោតកំ គណ្ហ, ឯវំ សោ ច កហាបណោ , អយញ្ច កហាបណគ្ឃនកោ មិគបោតកោតិ ទ្វេ កហាបណា ភវិស្សន្តីតិ។ សោ “ការណំ វទតី”តិ សល្លក្ខេត្វា មិគបោតកំ គហេត្វា មិគំ អទាសីតិ។

បសយ្ហាតិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១៣៨) បរេ អភិភុយ្យ។ គាមំ ឃាតេន្តីតិ **គាមឃាតកា**, គាមំ បហរន្តា ចោរា, តេ អាទិ យេសំ តេ **គាមឃាតកាទយោ**។ **អាទិ**សទ្ទេន ចេត្ថ បន្ថឃាតកាទីនំ គហណំ។ **ឧទ្ធារេយេវ បារាជិក**ន្តិ “សចេ សាដកោ ភវិស្សតិ, គណ្ហិស្សាមី”តិ បរិកប្បស្ស បវត្តត្តា, សាដកស្ស ច តត្ថ សព្ភាវតោ។ **បទវារេន ការេតព្ពោ**តិ ភូមិយំ អនិក្ខិបិត្វាវ វីមំសិតត្តា វុត្តំ។ **ភណ្ឌទេយ្យ**ន្តិ យំ បរស្ស នដ្ឋំ, តស្ស មូលំ វា តទេវ វា ភណ្ឌំ ទាតព្ពន្តិ អត្ថោ។

តស្សាតិ យោ ឯវំ បរិកប្បេតិ, តស្ស។ ឥមស្ស “អវហារោ ហោតី”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។

បរេសន្តិ កីឡន្តានំ, បរិសន្តានំ វា បរេសំ មនុស្សានំ។ **“បច្ឆា គណ្ហិស្សាមី”តិ បំសុនា វា បណ្ណេន វា បដិច្ឆាទេតី**តិ “សចេ ឥទានេវ ឱនមិត្វា គណ្ហិស្សាមិ, ‘កឹ សមណោ គណ្ហាតី’តិ មំ ជានិត្វា វិហេឋេយ្យុំ បច្ឆា គណ្ហិស្សាមី”តិ បំសុនា វា បណ្ណេន វា បដិច្ឆាទេតិ។ **ឧទ្ធារោ នត្ថី**តិ ឋានាចាវនំ នត្ថីតិ អត្ថោ។ **សាមិកា**តិ អន្តោគាមំ បវិសិតុកាមា ភណ្ឌសាមិកា មនុស្សា។ **ឧទ្ធារេ**តិ ឧទ្ធរណេ, ឋានាចាវនេតិ អត្ថោ ។ ឋានាចាវនញ្ចេត្ថ ហេដ្ឋា វុត្តនយានុសារេន វេទិតព្ពំ។ **បវេសេតី**តិ ឋានាចាវនវសេន បវេសេតិ, ហេដ្ឋិមន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ កេសគ្គមត្តម្បិ ឧបរិមន្តេន អតិក្កាមេន្តោ បវេសេតីតិ អត្ថោ។

សមគ្ឃតរន្តិ អប្បគ្ឃតរំ។ **ឧទ្ធដមត្តេ អវហារោ**តិ សកភាវប្បយោគស្ស និដ្ឋាបិតត្តា, ន អត្ថសាធកវសេន។ **ឧទ្ធារេ រក្ខតិ** អត្តនោ កោដ្ឋាសេ បាតេតុកាមតាយ ឧទ្ធដត្តា។ ឯសេវ នយោ **បាតនេបិ រក្ខតី**តិ ឯត្ថាបិ។ **“ឧទ្ធារេយេវ រក្ខតី”**តិ ឥមិនាវ បាតនេ ន រក្ខតីតិ អត្ថេ សិទ្ធេបិ អត្ថសាធកវសេន អត្ថំ ទស្សេតុំ **“តំ ឧទ្ធរិត្វា”**តិអាទិ វុត្តំ។ សចេ បន ទ្វីសុបិ កោដ្ឋាសេសុ បតិតទណ្ឌកេ អទស្សនំ គមេតិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១៣៨), តតោ អវសេសភិក្ខូសុ គតេសុ ឥតរោ “មយ្ហំ, ភន្តេ, ទណ្ឌកោ ន បញ្ញាយតី”តិ, “មយ្ហម្បិ, អាវុសោ, ន បញ្ញាយតី”តិ, “កតមោ បន, ភន្តេ, មយ្ហំ ភាគោ”តិ។ “អយំ តុយ្ហំ ភាគោ”តិ អត្តនោ ភាគំ ទស្សេតិ។ តស្មិំ វិវទិត្វា វា អវិវទិត្វា វា តំ គណ្ហិត្វា គតេ ឥតរោ តស្ស ភាគំ ឧទ្ធរតិ, ឧទ្ធារេ បារាជិកំ។ សចេបិ តេន “អហំ មម ភាគំ តុយ្ហំ ន ទេមិ, ត្វំ បន អត្តនោ ភាគំ ញត្វា គណ្ហ”តិ វុត្តេបិ “នាយំ មមា”តិ ជានន្តោបិ តស្សេវ ភាគំ គណ្ហាតិ, ឧទ្ធារេ បារាជិកំ។ សចេ បន ឥតរោ “អយំ តុយ្ហំ ភាគោ, អយំ មយ្ហំ ភាគោតិ កឹ ឥមិនា វិវាទេនា”តិ ចិន្តេត្វា “មយ្ហំ វា បត្តោ ហោតុ, តុម្ហាកំ វា, យោ វរភាគោ, តំ តុម្ហេ គណ្ហថា”តិ វទតិ, ទិន្នកំ នាម គហិតំ ហោតិ, នត្ថេត្ថ អវហារោ។ សចេ សោ វិវាទភីរុកោ ភិក្ខុ “យំ តុយ្ហំ រុច្ចតិ, តំ គណ្ហា”តិ វុត្តោ អត្តនោ បត្តំ វរភាគំ ឋបេត្វា លាមកំយេវ គហេត្វា គច្ឆតិ, តតោ ឥតរស្ស វិចិនិតាវសេសំ គណ្ហន្តស្សាបិ អវហារោ នត្ថេវ។ ឯវមិមានិ បញ្ច បញ្ចកានិ សមោធានេត្វា ឥមេ បញ្ចវីសតិ អវហារា វេទិតព្ពា។ និដ្ឋិតោ “អាទិយេយ្យា”តិ ឥមស្ស បទស្ស វិនិច្ឆយោ។ តេនាហ **“ឥតិ យំ វុត្តំ...បេ.... យស្សត្ថោ បកាសិតោ ហោតី”**តិ។

រាជានោតិ កិញ្ចាបិ អវិសេសេន វុត្តំ, អបរាធានុរូបំ បន ឆេជ្ជភេជ្ជានុសាសកោ បមាណភូតោវ ឥធាធិប្បេតោតិ អាហ **“រាជានោតិ ឥទំ ពិម្ពិសារំយេវ សន្ធាយ វុត្ត”**ន្តិ។ សោ ហិ ធម្មិករាជត្តា យថាបវេណិយាវ ករោតិ។ អញ្ញេ បន កាកណិកមត្តស្សាបិ សីសំ ឆិន្ទេយ្យុំ , ពហុកស្សាបិ ន វា កិញ្ចិ ករេយ្យុំ។ តេនាហ **“អញ្ញេ បនា”**តិអាទិ។ ហននំ នាម បោថនញ្ចេវ ឆេទនញ្ចាតិ អាហ **“ហត្ថាទីហិ វា”**តិអាទិ។ **អាទិ**សទ្ទេន បាទកសាវេត្តអឌ្ឍទណ្ឌកានំ គហណំ។ **រជ្ជុពន្ធនាទីហី**តិ **អាទិ**សទ្ទេន អន្ទុពន្ធនសង្ខលិកាពន្ធនឃរពន្ធននគរពន្ធនបុរិសគុត្តីនំ គហណំ។ **នីហរេយ្យុ**ន្តិ រដ្ឋតោ និក្ខាមេយ្យុំ។ **ចោរោសិ...បេ.... ថេនោសី**តិ ឯត្ថ “បរិភាសេយ្យុ”ន្តិ បទំ អជ្ឈាហរិតព្ពំ ឩនត្តា បទប្បយោគស្ស។ តេនាហ **“ឥមេហិ វចនេហិ បរិភាសេយ្យុ”**ន្តិ។ យថារូបំ បន យស្មា បាទតោ បដ្ឋាយ ហោតិ, តស្មា **“បាទស្ស វា បាទារហស្ស វា”**តិ អាហ។ បោរាណកស្ស កហាបណស្ស ចតុត្ថោ ភាគោ **បាទោ**, បាទំ អរហតីតិ **បាទារហោ**, តស្ស បាទស្ស វា បាទារហស្ស វា។ ឯត្ថ ច បាទេន កហាបណស្ស ចតុត្ថភាគំ អកប្បិយភណ្ឌមេវ ទស្សេតិ, បាទារហេន បាទគ្ឃនកំ កប្បិយភណ្ឌំ។ ឯត្តាវតា ហេដ្ឋិមន្តទស្សនេន សព្ពាការេន ទុតិយបារាជិកប្បហោនកវត្ថុ ទស្សិតំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

បោរាណកស្សាតិ (សារត្ថ. ដី. ២.៨៨; វិ. វិ. ដី. ១.៨៨) បោរាណសត្ថានុរូបំ ឧប្បាទិតស្ស លក្ខណសម្បន្នស្ស នីលកហាបណសទិសស្ស កហាបណស្ស។ ឯតេន រុទ្រទាមកាទីនិ បដិក្ខិបតិ។

ឯវំ អសាធារណវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សាធារណវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ **"រាជគហេ"**តិអាទិមាហ។ **វណ្ណោ**តិ ពិម្ពិសាររណ្ណោ។ **មាសកោ** នាម បោរាណកស្ស កហាបណស្ស វីសតិមោ ភាគោ។ យោ លោកេ "មញ្ជេដ្ឋី"តិបិ វុច្ចតិ។ ឥទានិ ឥមស្មិំ អទិន្នាទានេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ **"សព្ពត្ថា"**តិអាទិ វុត្តំ។ **សព្ពត្ថា**តិ ឩនមាសកាតិរេកមាសកបញ្ចមាសកេសុ។ **បរិហីនាបរិហីនវសេនា**តិ អគ្ឃស្ស បរិហីនាបរិហីនវសេន។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ , វិត្ថារោ បន ឯវំ វេទិតព្ពោ – ឥទញ្ហិ អទិន្នាទានំ វិនិច្ឆិនន្តេន ឱតិណ្ណេ វត្ថុស្មិំ សហសា អវិនិច្ឆិនិត្វា បញ្ច ឋានានិ ឱលោកេតព្ពានិ។ យានិ សន្ធាយ បោរាណា អាហុ –

> "វត្ថុំ កាលញ្ច ទេសញ្ច, អគ្ឃំ បរិភោគបញ្ចមំ;
> តុលយិត្វា បញ្ចឋានានិ, ធារេយ្យត្ថំ វិចក្ខណោ"តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩២);

តត្ថ ច **វត្ថូ**តិ ភណ្ឌំ។ អវហារកេន ហិ "មយា ឥទំ នាម អវហដ"ន្តិ វុត្តេបិ អាបត្តឹ អនារោបេត្វាវ តំ ភណ្ឌំ សសាមិកំ វា អសាមិកំ វាតិ ឧបបរិក្ខិតព្ពំ។ សសាមិកេបិ សាមិកានំ សាលយភាវោ វា និរាលយភាវោ វា ឧបបរិក្ខិតព្ពោ។ សចេ តេសំ សាលយកាលេ អវហដំ, ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា អាបត្តិ ការេតព្ពោ។ សចេ និរាលយកាលេ, ន បារាជិកេន ការេតព្ពោ។ ភណ្ឌសាមិកេសុ បន ភណ្ឌំ អាហរាបេន្តេសុ ភណ្ឌំ ទាតព្ពំ។ អយមេត្ថ សាមីចិ។ ឯវំ វត្ថុ ឱលោកេតព្ពំ។

កាលោតិ អវហារកាលោ។ តទេវ ហិ ភណ្ឌំ កទាចិ សមគ្ឃំ ហោតិ, កទាចិ មហគ្ឃំ។ តស្មា តំ ភណ្ឌំ យស្មិំ កាលេ អវហដំ, តស្មិំយេវ កាលេ យោ តស្ស អគ្ឃោ, តេន អគ្ឃេន អាបត្តិ ការេតព្ពោ។ ឯវំ កាលោ ឱលោកេតព្ពោ។

ទេសោតិ អវហារទេសោ។ តញ្ហិ ភណ្ឌំ យស្មិំ ទេសេ អវហដំ, តស្មិំយេវ ទេសេ យោ តស្ស អគ្ឃោ, តេន អគ្ឃេន អាបត្តិ ការេតព្ពោ។ ភណ្ឌុដ្ឋានទេសេ ហិ ភណ្ឌំ សមគ្ឃំ ហោតិ, អញ្ញត្ថ មហគ្ឃំ។ ឯវំ ទេសោ ឱលោកេតព្ពោ។

អគ្ឃោតិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩២) ភណ្ឌគ្ឃោ។ នវភណ្ឌស្ស ហិ យោ អគ្ឃោ, សោ បច្ឆា បរិហាយតិ។ យថា នវធោតោ បត្តោ អដ្ឋ វា ទស វា អគ្ឃតិ, សោ បច្ឆា ភិន្នោ វា ឆិទ្ទោ វា អាណិគណ្ឋិកាហតោ វា អប្បគ្ឃោ ហោតិ, តស្មា ន សព្ពទា ភណ្ឌំ បកតិអគ្ឃេនេវ កាតព្ពន្តិ។ ឯវំ អគ្ឃោ ឱលោកេតព្ពោ។

បរិភោគោតិ ភណ្ឌស្ស បរិភោគោ។ បរិភោគេនាបិ ហិ វាសិអាទិភណ្ឌស្ស អគ្ឃោ បរិហាយតិ, តស្មា ឯវំ ឧបបរិក្ខិតព្ពំ – សចេ កោចិ កស្សចិ បាទគ្ឃនកំ វាសឹ ហរតិ, តត្រ វាសិសាមិកោ បុច្ឆិតព្ពោ "តយា អយំ វាសិ កិត្តកេន កីតា"តិ។ "បាទេន, ភន្តេ"តិ។ "កឹ បន តេ កិណិត្វាវ ឋបិតា, ឧទាហុ តំ វលញ្ជេសី"តិ? សចេ វទតិ "ឯកទិវសំ មេ ទន្តកដ្ឋំ វា រជនឆល្លិ វា បត្តបចនទារុ វា ឆិន្នំ, ឃំសិត្វា វា និសិតា"តិ។ អថស្ស បោរាណោ អគ្ឃោ ភដ្ឋោតិ វេទិតព្ពោ។ យថា ច វាសិយា, ឯវំ អញ្ជនិយា វា អញ្ជនិសលាកាយ វា កុញ្ចិកាយ វា បលាលេន វា ថុសេហិ វា ឥដ្ឋកចុណ្ណេន វា ឯកវារំ ឃំសិត្វា ធោវនមត្តេនាបិ អគ្ឃោ ភស្សតិ។ តិបុមណ្ឌលស្ស មករទន្តច្ឆេទនេនាបិ បរិមទ្ទនមត្តេនាបិ, ឧទកសាដិកាយ សកឹ និវាសនបារុបនេនាបិ, បរិភោគសីសេន អំសេ វា សីសេ វា ឋបនមត្តេនាបិ, តណ្ឌុលាទីនំ បប្ផោដនេនាបិ តតោ ឯកំ វា ទ្វេ វា អបនយនេនបិ, អន្តមសោ ឯកំ បាសាណសក្ខរំ ឧទ្ធរិត្វា ឆឌ្ឌិតមត្តេនាបិ, សប្បិតេលាទីនំ ភាជនន្តរបរិវត្តនេនបិ, អន្តមសោ តតោ មក្ខិកំ វា កិបិល្លិកំ វា ឧទ្ធរិត្វា ឆឌ្ឌិតមត្តេនបិ, គុឡបិណ្ឌកស្ស មធុរភាវជាននត្ថំ នខេន វិជ្ឈិត្វា អណុមត្តំ គហិតមត្តេនបិ អគ្ឃោ ភស្សតិ។ តស្មា យំ កិញ្ចិ បាទគ្ឃនកំ វុត្តនយេនេវ សាមិកេន បរិភោគេន ឩនំ កតំ ហោតិ, ន តំ អវហារកោ ភិក្ខុ បារាជិកេន ការេតព្ពោតិ។ ឯវំ បរិភោគោ ឱលោកេតព្ពោ។

ឯវំ ឥមានិ **តុលយិត្វា បញ្ច ឋានានិ ធារេយ្យ អត្ថំ វិចក្ខណោ** អាបត្តឹ វា អនាបត្តឹ វា គរុកំ វា លហុកំ វា អាបត្តឹ យថាឋានេ ឋបេយ្យាតិ។

ឯវំ តត្ថ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អនាបត្តឹ ទស្សេន្តោ **"សកសញ្ញិស្សា"**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សកសញ្ញិស្សា**តិ "មយ្ហំ សន្តកំ ឥទំ ភណ្ឌ"ន្តិ ឯវំ សកសញ្ញិស្ស បរភណ្ឌម្បិ គណ្ហតោ គហណេ អនាបត្តិ, គហិតំ បន បុន ទាតព្ពំ។

សចេ សាមិកេហិ “ទេហី”តិ វុត្តោ ន ទេតិ, តេសំ ធុរនិក្ខេបេ បារាជិកំ។ **វិស្សាសគ្គាហេ**តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១៣១) វិស្សាសគ្គហណេបិ អនាបត្តិ។ វិស្សាសគ្គាហលក្ខណំ បន ឥមិនា សុត្តេន ជានិតព្ពំ –

> “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតស្ស វិស្សាសំ គហេតុំ, សន្ទិដ្ឋោ ច ហោតិ, សម្ភត្តោ ច អាលបិតោ ច ជីវតិ ច ជានាតិ ច ‘គហិតេ មេ អត្តមនោ’”តិ (មហាវ. ៣៥៦)។

តត្ថ **សន្ទិដ្ឋោ**តិ ទិដ្ឋមត្តកមិត្តោ។ **សម្ភត្តោ**តិ ទឡ្ហមិត្តោ។ **អាលបិតោ**តិ “មម សន្តកំ យំ ឥច្ឆសិ, តំ គណ្ហេយ្យាសិ, អាបុច្ឆិត្វា គហណេ ការណំ នត្ថី”តិ វុត្តោ។ **ជីវតី**តិ អនុដ្ឋានសេយ្យាយ សយិតោបិ យាវ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទំ ន បាបុណាតិ។ **គហិតេ ច អត្តមនោ**តិ គហិតេ តុដ្ឋចិត្តោ។ ឯវរូបស្ស សន្តកំ “គហិតេ មេ អត្តមនោ ភវិស្សតី”តិ ជានន្តេន គហេតុំ វដ្ដតិ។ អនវសេសបរិយាទានវសេន ចេតានិ បញ្ចង្គានិ វុត្តានិ។ វិស្សាសគ្គាហោ បន តីហិ អង្គេហិ រុហតិ។ កថំ? សន្ទិដ្ឋោ, ជីវតិ, គហិតេ អត្តមនោ, សម្ភត្តោ, ជីវតិ, គហិតេ អត្តមនោ, អាលបិតោ, ជីវតិ, គហិតេ អត្តមនោតិ ឯវំ។

យោ បន ជីវតិ, ន ច គហិតេ អត្តមនោ ហោតិ, តស្ស សន្តកំ វិស្សាសភាវេន គហិតម្បិ បុន ទាតព្ពំ។ ទទន្តេន ច មតកធនំ តាវ យេ តស្ស ធនេ ឥស្សរា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា, តេសំ ទាតព្ពំ។ អនត្តមនស្ស សន្តកំ តស្សេវ ទាតព្ពំ។ យោ បន បឋមំយេវ “សុដ្ឋុ កតំ តយា មម សន្តកំ គណ្ហន្តេនា”តិ វចីភេទេន វា ចិត្តុប្បាទមត្តេន វា អនុមោទិត្វា បច្ឆា កេនចិ ការណេន កុបិតោ, សោ បច្ចាហរាបេតុំ ន លភតិ។ យោ ច អទាតុកាមោ, ចិត្តេន បន អធិវាសេតិ, ន កិញ្ចិ វទតិ, សោបិ បុន បច្ចាហរាបេតុំ ន លភតិ។ យោ បន “មយា តុម្ហាកំ សន្តកំ គហិត”ន្តិ វា “បរិភុត្ត”ន្តិ វា វុត្តោ គហិតំ វា ហោតុ, បរិភុត្តំ វា, “មយា បន តំ កេនចិទេវ ករណីយេន ឋបិតំ, បាកតិកំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វទតិ, អយំ បច្ចាហរាបេតុំ លភតិ។

តាវកាលិកេតិ “បដិទស្សាមិ បដិករិស្សាមី”តិ ឯវំ គណ្ហន្តស្ស តាវកាលិកេបិ គហណេ អនាបត្តិ។ គហិតំ បន សចេ ភណ្ឌសាមិកោ បុគ្គលោ វា គណោ វា “តុយ្ហេវេតំ ហោតូ”តិ អនុជានាតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ អនុជានាតិ, អាហរាបេន្តេ ទាតព្ពំ។ សង្ឃសន្តកំ បន បដិទាតុមេវ វដ្ដតិ។

បេតបរិគ្គហេតិ ឯត្ថ បន បេត្តិវិសយេ ឧបបន្នាបិ, កាលំ កត្វា តស្មិំយេវ អត្តភាវេ និព្ពត្តាបិ, ចាតុមហារាជិកាទយោ ទេវាបិ សព្ពេ “បេតា”ត្វេវ សង្ខ្យំ គតា, តេសំ បរិគ្គហេ អនាបត្តិ។ ទេវតាយ បន ឧទ្ទិស្ស ពលិកម្មំ ករោន្តេហិ រុក្ខាទីសុ លគ្គិតសាដកេ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ តញ្ច ខោ អារក្ខកេហិ អបរិគ្គហិតេ, បរិគ្គហិតំ បន គហេតុំ ន វដ្ដតិ (សារត្ថ. ដី. ២.១៣១)។

តិរច្ឆានគតបរិគ្គហេតិ នាគសុបណ្ណាទីនំ តិរច្ឆានគតានំ បរិគ្គហេ។ សចេបិ ហិ ទេវោ វា នាគសុបណ្ណោ វា មនុស្សរូបេន អាបណំ បសារេតិ, តតោ ចស្ស សន្តកំ កោចិ ទិព្ពចក្ខុកោ ភិក្ខុ តំ ញត្វា គហេត្វា គច្ឆតិ, វដ្ដតិ។

បំសុកូលសញ្ញិស្សាតិ “អសាមិកំ ឥទំ បំសុកូល”ន្តិ ឯវំសញ្ញិស្សាបិ គហណេ អនាបត្តិ។ សចេ បន តំ សសាមិកំ ហោតិ, អាហរាបេន្តេ ទាតព្ពំ។ **ឧម្មត្តកាទីនិ** បុព្ពេ វុត្តប្បការានេវ។ **អាទិកម្មិកោ** បនេត្ថ ធនិយោ ។ អវសេសានំ បន រជកភណ្ឌិកាទិចោរានំ ឆព្ពគ្គិយាទីនំ អាបត្តិយេវ។

សចិត្តកេហិ តីហិ សមុដ្ឋានេហិ ឥទំ សមុដ្ឋាតីតិ អាហ **“អទិន្នាទានសមុដ្ឋាន”**ន្តិ។ តថា ហិ **សាហត្ថិកំ** កាយចិត្តតោ សមុដ្ឋាតិ។ **អាណត្តិកំ** វាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋាតិ។ **សាហត្ថិកាណត្តិកំ** កាយវាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋាតិ, តញ្ច ខោ “ភារិយមិទំ, ត្វំ ឯកបស្សំ គណ្ហ, អហំ ឯកបស្ស”ន្តិ សំវិធាយ ឧភយេសំ បយោគេន ឯកស្ស វត្ថុនោ ឋានាចាវនេ លព្ភតិ។ “កាយវចីកម្ម”ន្តិ អវចនំ បន កាយវាចានំ ឰទិសេ ឋានេ អង្គមត្តត្តា។ យាយ បន ចេតនាយ សមុដ្ឋាបិតោ បយោគោ សាហត្ថិកោ វា អាណត្តិកោ វា បធានភាវេន ឋានាចាវនំ សាធេតិ, តស្សា វសេន អាបត្តិ ការេតព្ពា។ អញ្ញថា សាហត្ថិកំ វា អាណត្តិកស្ស អង្គំ ន ហោតិ, អាណត្តិកំ វា សាហត្ថិកស្សាតិ ឥទំ វិរុជ្ឈតិ។ “អទិន្នំ អាទិយាមី”តិ សញ្ញាយ អភាវេន មុច្ចនតោ **សញ្ញាវិមោក្ខំ**។ កាយេន កតំ កម្មំ **កាយកម្មំ**, កាយទ្វារេន កតន្តិ អត្ថោ។ **វចីកម្ម**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តុដ្ឋោ វា ភីតោ វា មជ្ឈត្តោ វា នំ អាបជ្ជតីតិ **តិវេទនំ**។ សេសំ បឋមសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

ទុតិយបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. តតិយបារាជិកវណ្ណនា

សន្តិ សហាត្ថេ ឧបសគ្គោ។ តេន សទ្ធឹ ឧស្សុក្កវចនមេតំ “សញ្ចិច្ចា”តិ អាហ “**សញ្ចេតេត្វា**”តិអាទិ។ **ឧស្សុក្កវចនន្តិ** ឯត្ថ ឧស្សុក្កវចនំ (សារត្ថ. ដី. ២.១៧២) នាម បុព្ពកាលកិរិយាវចនំ។ អយញ្ហិ សមានកត្តុកេសុ បុព្ពាបរកាលកិរិយាវចនេសុ បុព្ពកាលកិរិយាវចនស្ស និរុត្តិវោហារោ។ ឥទានិ “សទ្ធឹ ចេតេត្វា”តិ ឥមិនា សង្ខេបេន វុត្តមេវត្ថំ បាកដំ កត្វា ទស្សេតុំ “**បាណោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ “**បាណោ”តិ សញ្ញាយ សទ្ធឹយេវាតិ** “បាណោ”តិ សញ្ញំ អវិជហិត្វា ឯវ, “បាណោ”តិ សញ្ញាប្បត្តិយា អនន្តរន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវញ្ច កត្វា កថំ ឯកក្ខណេ ឯកស្ស ចិត្តស្ស ឧភយារម្មណភាវោតិ ឯទិសី ចោទនា អនវកាសាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ កេចិ បន “ញាតបរិញ្ញាយ ទិដ្ឋសភាវេសុ ធម្មេសុ តីរណបរិញ្ញាយ តិលក្ខណំ អារោបេត្វា (សារត្ថ. ដី. ២.១៧២) ‘រូបំ អនិច្ច’ន្តិអាទិនា សភាវេន សទ្ធឹ ឯកក្ខណេ អនិច្ចាទិលក្ខណជាននំ វិយ ‘បាណោ’តិ សញ្ញាយ សទ្ធឹយេវ ‘វធាមិ ន’ន្តិ ជានាតី”តិ វទន្តិ។ អបរេ បន អាចរិយា តត្ថាបិ ឯវំ ន កថេន្តិ។ ឯត្ថ ច មនុស្សវិគ្គហោ”តិ អវត្វា “បាណោ”តិ វចនំ “មនុស្សោ អយ”ន្តិ អជានិត្វា កេវលំ សត្តសញ្ញាយ ឃាតេន្តស្សាបិ បារាជិកភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ **ចេតេត្វាតិ** ចិន្តេត្វា។ **បកប្បេត្វាតិ** អភិវិចារេត្វា, សន្និដ្ឋានំ ករិត្វាតិ អត្ថោ។

ឥទានិ មនុស្សអត្តភាវំ អាទិតោ បដ្ឋាយ ទស្សេតុំ “**មនុស្សវិគ្គហ**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កលលតោ បដ្ឋាយាតិ** បដិសន្ធិវិញ្ញាណេន សទ្ធឹ ឧប្បន្នកលលរូបតោ បដ្ឋាយ។ **កលលរូបំ** នាម ឥត្ថិបុរិសានំ កាយវត្ថុភាវទសកវសេន សមតឹស រូបានិ, នបុំសកានំ កាយវត្ថុទសកវសេន វីសតិ។ តត្ថ ឥត្ថិបុរិសានំ កលលរូបំ ជាតិឧណ្ណាយ ឯកេន អំសុនា ឧទ្ធដតេលពិន្ទុមត្តំ ហោតិ អច្ឆំ វិប្បសន្នំ។ វុត្តញ្ហេតំ អដ្ឋកថាយំ –

> “តិលតេលស្ស យថា ពិន្ទុ, សប្បិមណ្ឌោ អនាវិលោ;
> ឯវំវណ្ណប្បដិភាគំ, ‘កលល’ន្តិ បវុច្ចតី”តិ។ (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៣៥; វិភ. អដ្ឋ. ២៦; បារា. អដ្ឋ. ២.១៧២);

ឯវំ បរិត្តកំ វត្ថុំ អាទឹ កត្វា យាវ មរណកាលា ឯត្ថន្តរេ អនុបុព្ពេន វុឌ្ឍិប្បត្តោ អត្តភាវោ មនុស្សវិគ្គហោ នាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទញ្ច យេភុយ្យវសេនេវ វុត្តំ។ ឱបបាតិកសំសេទជាបិ ហិ មនុស្សា បារាជិកវត្ថុយេវ។ **កលលកាលេបីតិ** បឋមសត្តាហេបិ។ តត្ថ ហិ សន្តតិវសេន បវត្តមានំ កលលសង្ខាតំ អត្តភាវំ ជីវិតា វោរោបេតុំ សក្កា, ន បន សព្ពបឋមំ កលលរូបំ។ បដិសន្ធិចិត្តេន ហិ សទ្ធឹ តីស កម្មជរូបានិ និព្ពត្តន្តិ។ តេសុ បន ឋិតេសុយេវ សោឡស ភវង្គចិត្តានិ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈន្តិ។ ឯតស្មិំ អន្តរេ គហិតបដិសន្ធិកស្ស ទារកស្ស វា មាតុយា វា បនស្ស អន្តរាយោ នត្ថិ។ អយញ្ហិ មរណស្ស អនោកាសោ នាម។ **ភេសជ្ជសម្បទានេនាតិ** គព្ភបាតនភេសជ្ជទានេន។ **តតោ វា ឧទ្ធម្បីតិ** អព្ពុទបេសិកាលាទីសុបិ។ **ជីវិតា វិយោជេយ្យាតិ** សន្តតិវិកោបនវសេន ជីវិតិន្ទ្រិយតោ អបនេយ្យ។

ឥមស្ស បនត្ថស្សាតិ “សញ្ចិច្ច មនុស្សវិគ្គហំ ជីវិតា វោរោបេយ្យា”តិ (បារា. ១៧១) ឥមស្ស អត្ថស្ស។ **អាវិភាវត្ថន្តិ** បកាសនត្ថំ។ បាណស្ស អតិបាតោ **បាណាតិបាតោ,** បាណវធោ បាណឃាតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សត្តោតិ** ខន្ធសន្តានោ។ តត្ថ ហិ សត្តបញ្ញត្តិ។ **ជីវិតិន្ទ្រិយន្តិ** រូបារូបជីវិតិន្ទ្រិយំ។ រូបជីវិតិន្ទ្រិយេ ហិ វិកោបិតេ ឥតរម្បិ តំសម្ពន្ធតាយ វិនស្សតីតិ។ **យាយ ចេតនាយាតិ** តស្មិំ បាណេ បាណសញ្ញិនោ កាយវចីទ្វារានំ អញ្ញតរទ្វារប្បវត្តាយ យាយ ចេតនាយ។ មនោទ្វារេ បន បវត្តាយ វធកចេតនាយ បាណាតិបាតភាវោ នត្ថិ។ **សា ចេតនាតិ** សា ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទកឧបក្កមសមុដ្ឋាបិកា កាយវចីទ្វារានំ អញ្ញតរទ្វារប្បវត្តា វធកចេតនា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យាយ ចេតនាយ បវត្តមានស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស និស្សយភូតេសុ មហាភូតេសុ ឧបក្កមករណហេតុ តំមហាភូតបច្ចយា ឧប្បជ្ជនកមហាភូតា នុប្បជ្ជិស្សន្តិ (សារត្ថ. ដី. ២.១៧២), សា តាទិសបយោគសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា បាណាតិបាតោ។ លទ្ធុបក្កមានិ ហិ មហាភូតានិ ឥតរភូតានិ វិយ ន វិសទានីតិ សមានជាតិកានំ ការណំ ន ហោន្តីតិ។

បាណាតិបាតោ អស្ស អត្ថីតិ **បាណាតិបាតី**។ សំសគ្គេ អយមីការោ។ តេនាហ “**វុត្តចេតនាយ សមង្គិបុគ្គលោ**”តិ។ សកោ ហត្ថោ **សហត្ថោ,** តេន និព្ពត្តោ បយោគោ **សាហត្ថិកោ**។ និស្សជ្ជនំ **និស្សគ្គោ,** សោវ **និស្សគ្គិយោ**។ ឯវំ **អាណត្តិកោ**។ **វិជ្ជាមយោ** មន្តបរិជប្បនយោគោ។ **ឥទ្ធិមយោ** កម្មវិបាកជិទ្ធិមយោ។

ឥទានិ យថាវុត្តេយេវ ឆ បយោគេ វិភជិត្វា ទស្សេតុំ “**តត្ថា**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **តត្ថាតិ** តេសុ ឆសុ បយោគេសុ។ **សាហត្ថិកោតិ** ឯត្ថ ហត្ថោ ឧបលក្ខណភាវេន គហិតោតិ អាហ “**កាយេន វា**”តិអាទិ។ តត្ថ **កាយេនាតិ** ហត្ថេន វា បាទេន វា មុដ្ឋិនា វា ជាណុនា វា យេន កេនចិ អង្គបច្ចង្គេន។ កាយេកទេសោ ហេត្ថ ហត្ថាទិកាយោ អវយវេ សមុទាយោបចារោ យថា “**គាមោ ទឌ្ឍោ**”តិ។ **កាយប្បដិពទ្ធេនាតិ** កាយតោ អមោចិតេន អសិអាទិនា បហរណេន។ **បហរណន្តិ** កាយវិញ្ញត្តិសហិតាយ វធកចេតនាយ អធិប្បេតត្ថសាធនំ។ កាយេន វា

សត្តិអាទីនំ, កាយប្បដិពទ្ធេន វា ឧសុយន្តបាសាណាទីនំ និស្សជ្ជនន្តិ យថាសម្ភវំ យោជេតព្ពំ។ **តត្ថា**តិ តេសុ សាហត្ថិកនិស្សគ្គិយេសុ ។ **ឧទ្ទិស្សានុទ្ទិស្សភេទតោ**តិ ឧទ្ទិសិត្វា ច អនុទ្ទិសិត្វា ច បវត្តិភេទេន។ ឧទ្ទិសនំ **ឧទ្ទិសោ,** សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ **ឧទ្ទិសកោ,** បយោគោ, តស្មិំ។ ពជ្ឈតិ ឯតេនាតិ **ពទ្ធោ,** កម្មមេវ ពទ្ធោ **កម្មពទ្ធោ,** បាណាតិបាតោតិ អត្ថោ។ អថ វា ពន្ធនំ **ពទ្ធោ,** កម្មុនា ពទ្ធោ **កម្មពទ្ធោ,** សោ អស្ស ហោតិ, បាណាតិបាតកម្មុនា ពជ្ឈនំ ហោតិ។ **ឧភយត្ថាបី**តិ ឧទ្ទិសកេ, អនុទ្ទិសកេ ចាតិ ទ្វីសុបិ។ បច្ឆា វា តេនេវ រោគេន មរតូតិ យោជនា។ **បហរិតក្ខណេយេវា**តិ មរណាយ បហោនកប្បហារស្ស លទ្ធក្ខណេយេវ កម្មពទ្ធោ។ យទិ អវស្សំ តេន មរតីតិ អធិប្បាយោ។ សចេ បន មរណាធិប្បាយេន បហារំ ទត្វា តេន អមតស្ស បុន អញ្ញេន ចិត្តេន បហារេ ទិន្នេ បច្ឆាបិ បឋមប្បហារេនេវ មរតិ, តទាវ កម្មពទ្ធោ។ អថ ទុតិយបហារេន មរតិ , នត្ថិ បាណាតិបាតោ។ ឧភយេហិ មតេបិ បឋមប្បហារេនេវ កម្មពទ្ធោ, ឧភយេហិបិ អមតេ នេវត្ថិ បាណាតិបាតោ។ ឯស នយោ ពហូហិបិ ឯកស្ស បហារេ ទិន្នេ។ តត្រាបិ ហិ យស្ស បហារេន មរតិ, តស្សេវ កម្មពទ្ធោតិ។ **អាណាបនំ** នាម វចីវិញ្ញត្តិសហិតាយ វធកចេតនាយ អធិប្បេតត្ថសាធនំ។

តទានិ តមស្មិំ អាណត្តិកបយោគេ សង្កេតវិសង្កេតភាវជាននត្ថំ ឆព្ពិធំ និយមំ ទស្សេន្តោ "**តត្ថា**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តត្ថា**តិ តស្មិំ អាណត្តិកបយោគេ។ **អាណត្តិនិយាមកា**តិ អាណត្តិកបយោគសាធិកា។ ឯតេសុ ហិ អវិរជ្ឈិតេសុយេវ អាណត្តិកបយោគោ ហោតិ, ន អញ្ញថាតិ។

បុគ្គលោតិ មារេតព្ពោ បុគ្គលោ។ តេនាហ "**យំ ហី**"តិអាទិ។ **អាណាបកស្ស អាបត្តី**តិ អាណាបកស្ស អាណត្តិក្ខណេ អាបត្តិ, អាណត្តស្ស មារណក្ខណេ។ **អាណាបកោ មុច្ចតី**តិ អាណត្តស្សេវ កម្មពទ្ធោ, វត្ថុវិសេសេន បនេត្ថ កម្មវិសេសោ ច អាបត្តិវិសេសោ ច ហោតីតិ។ **"បុរេភត្តំ មារេហី"តិ អាណត្តោ បុរេភត្តមេវ មារេតី**តិ "អជ្ជ ស្វេ"តិ អនិយមេត្វា "បុរេភត្តំ មារេហី"តិ អាណត្តោ យទា កទាចិ បុរេភត្តំ មារេតិ។ យោ បន "អជ្ជ បុព្ពណ្ហេ"តិ វុត្តោ មជ្ឈន្ហេ វា សាយន្ហេ វា ស្វេ វា បុព្ពណ្ហេ មារេតិ, វិសង្កេតោ ហោតិ, អាណាបកស្ស នត្ថិ កម្មពទ្ធោ។ បុព្ពណ្ហេ មារេតុំ វាយមន្តស្ស មជ្ឈន្ហេ ជាតេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯតេន នយេន សព្ពកាលប្បភេទេសុ សង្កេតវិសង្កេតតា វេទិតព្ពា។

ឯវំ វត្ថុកាលេសុ សង្កេតវិសង្កេតតំ ទស្សេត្វា តទានិ ឱកាសាទីសុ សង្កេតវិសង្កេតតំ អតិទិសន្តោ "**តមិនា នយេនា**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឱកាសោ**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៧៤) គាមោ វា វនំ វា គេហទ្វារំ វាតិ ឯវមាទិកោ។ **អាវុធ**ន្តិ អសិ វា ឧសុ វា សត្តិ វាតិ ឯវមាទិ។ **តរិយាបថោ**តិ មារេតព្ពស្ស គមនំ វា និសជ្ជា វាតិ ឯវមាទិ។ **កិរិយាវិសេសោ**តិ វិជ្ឈនំ វា ឆេទនំ វា ភេទនំ វា សង្ខមុណ្ឌកំ វាតិ ឯវមាទិ។ តមេសុ យថា យថា វធកោ អាណត្តោ, តថា តថា កតេ អាណាបកស្ស អាបត្តិ, អញ្ញថា កតេ វិសង្កេតោ ហោតិ។ តេនាហ "**តមិនា នយេនា**"តិអាទិ។ តត្ថ **សព្ពត្ថា**តិ ឱកាសាទីសុ ចតូសុ។ ហោតិ ចេត្ថ –

> "យថាណត្តិវសេនេវ, អាណត្តេន កតេ សតិ;
> អាណាបកស្ស អាបត្តិ, វិសង្កេតោញ្ញថា កតេ"តិ។

អាណត្តិយំ បន អយំ វិសេសោ – **អធិដ្ឋាយា**តិ អធិដ្ឋហិត្វា អាណាបេតិ "ឯវំ វិជ្ឈ, ឯវំ បហរ, ឯវំ ឃាតេហី"តិ (បារា. ១៧៤) វុត្តាយ បាឡិយា លព្ភតីតិ ញាតព្ពោ។

ឱបតន្តិ ឯត្ថាតិ **ឱបាតោ,** អាវាដោ, តស្ស ខណនំ **ឱបាតក្ខណនំ។ អបស្សេនសំវិធាន**ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៧៧) អបស្សេនស្ស សំវិធានំ។ និច្ចបរិភោគោ មញ្ចោ វា បីឋំ វា អបស្សេនផលកំ វា ទិវាដ្ឋានេ និសីទន្តស្ស អបស្សេនកត្ថម្ភោ វា តត្ថជាតករុក្ខោ វា ចង្កមេ អបស្សាយ តិដ្ឋន្តស្ស អាលម្ពនរុក្ខោ វា អាលម្ពនផលកំ វា, សព្ពម្បេតំ អបស្សីយង្គេន **អបស្សេនំ** នាម, តស្មិំ អបស្សេនេ យថា អបស្សយន្តំ វិជ្ឈតិ វា ឆិន្ទតិ វា, តថា កត្វា វាសិផរសុសត្តិអារកណ្តកាទីសុ អញ្ញតរស្ស សត្ថស្ស ឋបនន្តិ អត្ថោ។

ឧបនិក្ខិបនំ នាម សមីបេ និក្ខិបនំ។ មនាបស្ស វា អមនាបស្ស វា រូបស្ស ឧបហរណំ សមីបេ ឋបនំ **រូបូបហារោ,** អត្តនា វា យក្ខបេតាទិវេសំ គហេត្វា តិដ្ឋនំ។ **អាទិ**សទ្ទេន សទ្ទូបហារាទីនំ គហណំ។ **ឯត្ថាបី**តិ ថាវរបយោគេបិ ។ ឧទ្ទិស្សានុទ្ទិស្សភេទោ វេទិតព្ពោ, យតោ តត្ថបិ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ កម្មពទ្ធោ ហោតិ។ អយំ បន វិសេសោ – មូលដ្ឋេន ឱបាតាទីសុ បរេសំ មូលេន វា មុធា វា ទិន្នេសុបិ យទិ តប្បច្ចយា កោចិ មរតិ, មូលដ្ឋស្សេវ កម្មពទ្ធោ។ យទិបិ តេន, អញ្ញេន វា តត្រ ឱបាតេ វិនាសេត្វា ភូមិសមេ កតេបិ បំសុហារកា វា បំសុំ គណ្ហន្តា, មូលខណកា វា មូលានិ ខណន្តា អាវាដំ ករោន្តិ, ទេវេ វា វស្សន្តេ កន្ទរោ ជាយតិ, តត្ថ ច កោចិ ឱតរិត្វា វា លគ្គិត្វា វា មរតិ, មូលដ្ឋស្សេវ កម្មពទ្ធោ។ យទិ បន យេន លទ្ធំ, សោ វា អញ្ញោ វា វិត្ថតតរំ វា គម្ភីរតរំ វា

ករោតិ, តប្បច្ចយា ច កោចិ មរតិ, ឧភយេសម្បិ កម្មពទ្ធោ។ យថា តុ មូលានិ មូលេហិ សំសន្ទន្តិ, តថា តត្ថ ថលេ កតេ មុច្ចតិ។ ឯវំ អបស្សេនសំវិធានាទីសុបិ យាវ តេសំ បវត្តិ, តាវ យថាសម្ភវំ កម្មពទ្ធោ វេទិតព្ពោ។

វិជ្ជាបរិជប្បេនន្តិ អាថព្ពណិកេហិ, វិជ្ជាធរេហិ ច មន្តបរិជប្បនំ។ **កម្មវិបាកជាយ ឥទ្ធិយា**តិ សាតិសយកម្មនិព្ពត្តាយ កម្មវិបាកេន សហជាតាយ ឥទ្ធិយា, កម្មស្ស វា វិបាកភាវេន ជាតាយ ឥទ្ធិយា។ **បយោជន**ន្តិ បវត្តនំ, ករណន្តិ អត្ថោ, ទាឋាវុធាទីនំ ទាឋាកោដនាទីនមិវ មារណត្ថំ កម្មវិបាកជិទ្ធិវិការករណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

កម្មសាធនោ វាយំ ហារកសទ្ទោ ពហុលំវិធានេន តត្ថាបិ **ណ្វុ**បច្ចយស្ស សិជ្ឈនតោតិ អាហ **“អថ វា”**តិអាទិ។ ជីវិតហរណកំ, ឧបនិក្ខិបិតព្ពំ វា សត្ថមេវ ហារកន្តិ (សារត្ថ. ដី. ២.១៧២) វិកប្បទ្វយេន វុត្តន្តិ អាហ **“សត្ថញ្ច តំ ហារកញ្ចាតិ សត្ថហារក”**ន្តិ។ “ហារកសត្ថ”ន្តិ វត្តព្ពេ វិសេសនស្ស បរនិបាតំ កត្វា ឯវំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **បរិយេសេយ្យា**តិ គវេសេយ្យ។ **“យថា លភតិ, តថា ករេយ្យា”**តិ ឥមិនា បន អធិប្បាយត្ថមាហ, **“ឧបនិក្ខិបេយ្យា”**តិ ឥមិនា សិខាបត្តមត្ថំ។ ឥតរថា ហិ “បរិយេសេយ្យា”តិ ឥមស្ស “ឧបនិក្ខិបេយ្យា”តិ អយមត្ថោ អធិប្បេតោ ន សិយា។ **បរិយិដ្ឋមត្តេយេវា**តិ បរិយេសិតមត្តេយេវ។ យទិ ឯវំ អថ កស្មា បាឡិយំ “សត្ថហារកំ វាស្ស បរិយេសេយ្យាតិ អសឹ វា សត្តឹ វា ភេណ្ឌឹ វា លគុឡំ វា បាសាណំ វា សត្ថំ វា វិសំ វា រជ្ជុំ វា”តិ (បារា. ១៧២) វុត្តន្តិ អាហ **“បទភាជនេ បនា”**តិអាទិ។ **អស្សា**តិ “សត្ថហារកំ វាស្ស បរិយេសេយ្យា”តិ ឥមស្ស បទស្ស។ ព្យញ្ជនានុរូបតោ បរិបុណ្ណំ កត្វា អត្ថស្ស អវុត្តត្តា **“ព្យញ្ជនំ អនាទិយិត្វា”**តិ វុត្តំ។ សសតិ ហឹសតីតិ **សត្ថំ,** សសន្តិ ហឹសន្តិ ឯតេនាតិ វា **សត្ថំ**។ **អាទិ**សទ្ទេន “សត្តឹ វា”តិអាទិបាឡិសេសំ សង្គណ្ហាតិ។ តត្ថ **លគុឡ**ន្តិ មុគ្គរោ។ **សត្ថ**ន្តិ វុត្តាវសេសំ យំ កិញ្ចិ សមុខំ វេទិតព្ពំ។

យោ ឯវំ មរតីតិ យោ សត្ថំ វា អាហរិត្វា, វិសំ វា ខាទិត្វា, រជ្ជុយា វា ឧព្ពន្ធិត្វា, សោព្ភាទីសុ វា បតិត្វា, អញ្ញេហិ វា អគ្គិបវេសនឧទកបវេសនាទីហិ ឧបាយេហិ មរតិ។ **“សោ ធនំ វា លភតី”តិអាទិនា នយេនា**តិ សោ ធនំ វា លភតិ, យសំ វា លភតិ, សគ្គំ វា គច្ឆតិ, ធម្មោ វាស្ស ហោតីតិ ឥមិនា នយេន។ កិមនេន វេទិតព្ពន្តិ អាហ **“ឯតេនា”**តិអាទិ។ តត្ថ **ឯតេនា**តិ “មរណវណ្ណំ វា សំវណ្ណេយ្យា”តិ ឯតេន វចនេន។ **នយិធ ឯវ**ន្តិ ឥធ មនុស្សវិគ្គហបារាជិកេ ន ឯវំ, ន បរិយាយកថាយ មុច្ចតីតិ អត្ថោ។ តេនាហ **“សំវណ្ណេយ្យា”**តិអាទិ។

“សត្ថំ វា អាហរា”តិអាទិនាតិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេន “វិសំ វា ខាទ, រជ្ជុយា វា ឧព្ពន្ធិត្វា កាលំ ករោហិ, សោព្ភេ វា នរកេ វា បបាតេ វា បបតា”តិអាទី (បារា. ១៧២) សព្ពំ មរណូបាយំ សង្គណ្ហាតិ។ ឯត្ថ ច **នរកោ** (បារា. អដ្ឋ. ២.១៧២) នាម តត្ថ តត្ថ ផលន្តិយា ភូមិយា សយមេវ និព្ពត្តា មហាទរិ, យត្ថ ហត្ថីបិ បតន្តិ, ចោរាបិ និលីយិត្វា តិដ្ឋន្តិ។ **បបាតោ**តិ បព្ពតន្តរេ វា ថលន្តរេ វា ឯកតោ ឆិន្នោ។ **បាបកេនា**តិ លាមកេន។ **ទុជ្ជីវិតេនា**តិ ទុក្ខពហុលត្តា ទុក្ខេន ជីវិតេន។ **មតំ តេ ជីវិតា សេយ្យោ**តិ តវ មរណំ ជីវិតា សុន្ទរតរំ។ ចិត្តមស្ស អត្ថីតិ **ចិត្តោ**។ តថា **មនោ**។ **ឥតិ**-សទ្ទោ “សព្ពមត្ថីតិ ខោ, កច្ចាន, អយមេកោ អន្តោ, សព្ពំ នត្ថីតិ ខោ, កច្ចាន, អយំ ទុតិយោ អន្តោ”តិអាទីសុ (សំ. និ. ២.១៥; ៣.៩០) វិយ និទស្សនេ ទដ្ឋព្ពោ យថាវុត្តស្ស ពុទ្ធិយំ វិបរិវត្តមានស្ស មរណស្ស និទស្សនតោ។ តេនេវាហ “មតំ តេ ជីវិតា សេយ្យោ”តិអាទិ។

ននុ ចេត្ថ “មនោ”តិ ឥទម្បិ អត្ថតោ ចិត្តមេវ, អថ កស្មា វុត្តន្តិ អាហ “ឯត្ថ ចា”តិអាទិ។ **ចិត្តស្ស អត្ថទីបនត្ថំ វុត្ត**ន្តិ នាយំ ចិត្តសទ្ទោ “ចិត្តសង្កប្បោ”តិអាទីសុ (បារា. ១៧១) វិយ វិចិត្តាទិអត្ថោ, អថ ខោ វិញ្ញាណវចនោតិ តស្ស អត្ថទីបនត្ថំ វុត្តំ។ ឥមិនា បុនរុត្តិទោសាភាវំ ទស្សេតិ។ កថមេតំ វិញ្ញាយតីតិ អាហ **“តេនេវស្សា”**តិអាទិ។ ចិត្តោ នានាប្បការកោ សង្កប្បោ អស្សាតិ **ចិត្តសង្កប្បោ**។ វិចិត្តត្ថោ ហេត្ថ ចិត្តសទ្ទោ “នាហំ, ភិក្ខវេ, អញ្ញំ ឯកនិកាយម្បិ សមនុបស្សាមិ ឯវំ ចិត្តំ, យថយិទំ, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា”តិអាទីសុ (សំ. និ. ៣.១០០) វិយ។ តេនាហ **“វិចិត្តសង្កប្បោ”**តិ។ **ឯត្ថាបិ ឥតិសទ្ទោ អាហរិតព្ពោ**តិ “ចិត្តសង្កប្បោ”តិ ឥមស្មឹ បទេបិ អធិការវសេន ឥតិសទ្ទោ អាហរិតព្ពោ។ ឥទញ្ហិ “ឥតិ ចិត្តសង្កប្បោ”តិ ឯវំ អវុត្តម្បិ អធិការតោ វុត្តមេវ ហោតីតិ។ **សង្កប្បោ**តិ ចេត្ថ “តក្កោ វិតក្កោ សង្កប្បោ”តិអាទីសុ (ធ. ស. ៧) វិយ ន វិតក្កស្សេវ នាមំ, អថ ខោ តស្ស ច អញ្ញេសញ្ចាតិ ទស្សេតុំ **“សង្កប្បោតិ ចា”**តិអាទិ អារទ្ធំ។ **សំវិទហនមត្តស្សា**តិ សញ្ញាចេតនាវិតក្កសង្ខាតស្ស សព្ពស្ស សំវិទហនស្ស។ សាមញ្ញត្ថោ ហេត្ថ មត្តសទ្ទោ “ព្រាហ្មណមត្តំ ភោជេតី”តិអាទីសុ វិយ។ តេនាហ **“តញ្ច សំវិទហន”**ន្តិអាទិ។ ឥមិនា សំវិទហនំ នាមេត្ថ ន វិធានន្តិ ទស្សេតិ។ **អធិប្បាយោ** នាម វិតក្កោ។

ឧច្ចាវចេន ការណេនាតិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៧២) មហន្តាមហន្តេន ឧបាយេន។ តត្ថ មរណវណ្ណសំវណ្ណនេ តាវ ជីវិតេ អាទីនវទស្សនវសេន អវចាការតា, មរណេ វណ្ណភណនវសេន ឧច្ចាការតា វេទិតព្ពា។ សមាទបនេ បន

មុដ្ឋិជាណុនិប្បោថនាទីហិ មរណសមាទបនវសេន ឧច្ចាការតា, ឯកតោ ភុញ្ជន្តស្ស នខេ វិសំ បក្ខិបិត្វា មរណាទិសមាទបនវសេន អវចាការតា វេទិតព្ពា។

ឯវំ អសាធារណវិនិច្ឆយំ វត្វា ឥទានិ សាធារណវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ **“វេសាលិយ”**ន្តិអាទិមាហ។ **ឱបាតក្ខណនាទីសុ ទុក្កដន្តិ** ឯត្ថ សចេបិ ជាតបថវិំ ខណតិ, បាណាតិបាតស្ស បុព្ពបយោគត្តា បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ មនុស្សវិគ្គហោ នាគសុបណ្ណាទិសទិសោ តិរច្ឆានគតោ **តិរច្ឆានគតមនុស្សវិគ្គហោ**, យក្ខោ ច បេតោ ច តិរច្ឆានគតមនុស្សវិគ្គហោ ច **យក្ខបេតតិរច្ឆានគតមនុស្សវិគ្គហា**, តេសំ។ **“តថា”**តិ ឥមិនា ថុល្លច្ចយំ អតិទិសតិ។ ឥទានិ **“ឥមិនា នយេនា”**តិអាទិនា អបស្សេនសំវិធានាទីសុបិ យថាវុត្តអាបត្តិភេទំ អតិទិសតិ។ **សព្ពត្ថាតិ** អបស្សេនសំវិធានាទីសុ សព្ពេសុ បយោគេសុ។

ឥទានិ អនាបត្តិំ ទស្សេតុំ **“អសញ្ចិច្ចា”**តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ ច **“អសញ្ចិច្ចា”**តិ (សារត្ថ. ដី. ២.១៧៩) ឥទំ មរណសំវត្តនិកឧបក្កមស្ស អសល្លក្ខណំ សន្ធាយ វុត្តំ , **“អជានន្តស្សា”**តិ ឥទំ បន មរណសំវត្តនិកឧបករណស្ស អជាននំ សន្ធាយ, **“នមរណាធិប្បាយស្សា”**តិ ឥទំ ឧបក្កមំ ជានន្តស្សាបិ មរណាធិប្បាយស្ស អភាវំ។ តេនាហ **“អសញ្ចិច្ចា”**តិអាទិ។ **អចេតេត្វាតិ** អសល្លក្ខេត្វា, វិរជ្ឈិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

មុសលុស្សាបនវត្ថុស្មិំ វិយាតិ “តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ភត្តគ្គេ អន្តរឃរេ អាសនំ បញ្ញបេន្តោ មុសលេ ឧស្សិតេ ឯកំ មុសលំ អគ្គហេសិ។ ទុតិយោ មុសលោ បរិបតិត្វា អញ្ញតរស្ស ទារកស្ស មត្ថកេ អវត្ថាសិ។ សោ កាលមកាសិ។ តស្ស កុក្កុច្ចំ អហោសិ…បេ…. កឹចិត្តោ ត្វំ ភិក្ខូតិ។ អសញ្ចិច្ច អហំ ភគវាតិ។ អនាបត្តិ ភិក្ខុ អសញ្ចិច្ចា”តិ (បារា. ១៨០) ឥមស្មិំ វត្ថុស្មិំ វិយ។

វិសគតបិណ្ឌបាតវត្ថុស្មិំ វិយាតិ “តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរោ បិណ្ឌចារិកោ ភិក្ខុ វិសគតំ បិណ្ឌបាតំ លភិត្វា បដិក្កមនំ ហរិត្វា ភិក្ខូនំ អគ្គការិកំ អទាសិ។ តេ ភិក្ខូ កាលមកំសុ។ តស្ស កុក្កុច្ចំ អហោសិ…បេ…. កឹចិត្តោ ត្វំ ភិក្ខូតិ។ នាហំ ភគវា ជានាមីតិ។ អនាបត្តិ ភិក្ខុ អជានន្តស្សា”តិ (បារា. ១៨១) ឥមស្មិំ វត្ថុស្មិំ វិយ។

ភេសជ្ជវត្ថុស្មិំ វិយាតិ “តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរា វញ្ឈា ឥត្ថី កុលូបកំ ភិក្ខុំ ឯតទវោច ‘ឥង្ឃាយ្យ ភេសជ្ជំ ជានាហិ, យេនាហំ វិជាយេយ្យ’ន្តិ។ ‘សុដ្ឋុ ភគិនី’តិ តស្សា ភេសជ្ជំ អទាសិ។ សា កាលមកាសិ។ តស្ស កុក្កុច្ចំ អហោសិ…បេ…. អនាបត្តិ ភិក្ខុ បារាជិកស្ស, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ១៨៧) ឥមស្មិំ វត្ថុស្មិំ វិយ។ ឥធ **អាទិកម្មិកា** អញ្ញមញ្ញំ ជីវិតា វោរោបិតភិក្ខូ, តេសំ អនាបត្តិ។ អវសេសានំ មរណវណ្ណសំវណ្ណនកាទីនំ អាបត្តិយេវ។

អថ កថំ ទុក្ខវេទនន្តិ, ននុ រាជានោ ចោរំ ទិស្វា ហសមានាបិ “គច្ឆថ, នំ ឃាតេថា”តិ វទន្តីតិ? សច្ចំ ហសមានា វទន្តិ, សោ បន ហាសោ តេសំ អញ្ញវិសយោ, សន្និដ្ឋាបកចេតនា ទុក្ខសម្បយុត្តាវ។ វុត្តញ្ហេតំ **សមន្តបាសាទិកាយំ** “សចេបិ ហិ សិរិសយនំ អារុឡ្ហោ រជ្ជសម្បត្តិសុខមនុភវន្តោ រាជា ‘ចោរោ ទេវ អានីតោ’តិ វុត្តេ ‘គច្ឆថ នំ មារេថា’តិ ហសមានោ ភណតិ, ទោមនស្សចិត្តេនេវ ភណតីតិ វេទិតព្ពោ។ សុខវោកិណ្ណត្តា, បន អនុប្បពន្ធាភាវា ច ទុជ្ជានមេតំ បុថុជ្ជនេហី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៧៩)។

តតិយបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ចតុត្ថបារាជិកវណ្ណនា

អនភិជានន្តិ ន អភិជានំ។ យេន ហិ យោ ធម្មោ អធិគតោ, សោ តស្ស បាកដោ ហោតីតិ អាហ **“សកសន្តានេ”**តិអាទិ។ **ឧត្តរិមនុស្សានន្តិ** បកតិមនុស្សេហិ ឧត្តរិតរានំ មនុស្សានំ, ឧក្កដ្ឋមនុស្សានន្តិ អត្ថោ។ **ធម្មន្តិ** មហគ្គតលោកុត្តរភូតំ អធិគតធម្មំ។ អថ វា ឧត្តរិមនុស្សធម្មាតិ **ឧត្តរិមនុស្សធម្មោ។ មនុស្សធម្មោ** នាម វិនា ភាវនាមនសិការេន បកតិយា មនុស្សេហិ និព្ពត្តេតព្ពោ ទសកុសលកម្មបថធម្មោ។ សោ ហិ មនុស្សានំ ចិត្តាធិដ្ឋានមត្តេន ឥជ្ឈនតោ តេសំ សោ ភាវិតធម្មោ វិយ បិតោតិ តថា វុត្តោ, មនុស្សគ្គហណញ្ចេត្ថ តេសុ ពហុលំ បវត្តនតោ។ ឈានាទិកំ បន តព្ពិធុរន្តិ តតុត្តរិ, ឥតិ ឧត្តរិ មនុស្សធម្មាតិ **ឧត្តរិមនុស្សធម្មោ**, តំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មន្តិ ឯវម្បេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **សមុទាចរន្តោតិ** អារោចេន្តោ។

កិញ្ចាបិ លោកិយលោកុត្តរា សព្ពាវ បញ្ញា “ញាណ”ន្តិ វុច្ចតិ, ឥធ បន មហគ្គតលោកុត្តរាវ វេទិតព្ពាតិ អាហ **“មហគ្គតលោកុត្តរបញ្ញា ជាននដ្ឋេន ញាណ”**ន្តិ។ កិលេសេហិ អារកត្តា បរិសុទ្ធដ្ឋេន អរិយន្តិ អាហ **“អរិយំ វិសុទ្ធំ

ឧត្តម”ន្តិ។ អរិយសទ្ទោ ចេត្ថ វិសុទ្ធបរិយាយោ, ន លោកុត្តរបរិយាយោ។ **ឈានាទិភេទេ**តិ **អាទិ**សទ្ទេន “វិមោក្ខោ, សមាធិ, សមាបត្តិ, ញាណទស្សនំ, មគ្គភាវនា, ផលសច្ឆិកិរិយា, កិលេសប្បហានំ, វិនីវរណតា ចិត្តស្ស, សុញ្ញាគារេ អភិរតី”តិ (បារា. ១៩៨) ឥមេ សង្គណ្ហាតិ។ **វិញ្ញុស្ស មនុស្សជាតិកស្សា**តិ អារោចេតព្ពបុគ្គលនិទស្សនំ។ ឯតស្ស ហិ អារោចិតេ អារោចិតំ ហោតិ, ន ទេវព្រហ្មានំ, នាបិ បេតយក្ខតិរច្ឆានគតានន្តិ។ **អារោចេយ្យា**តិ វទេយ្យ, វិញ្ញាបេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វិនា អញ្ញាបទេសេនា**តិ “យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី”តិអាទិនា (បារា. ២២០) នយេន អញ្ញាបទេសំ វិនាតិ អត្ថោ។ **ឥធេវា**តិ “ឥតិ ជានាមិ, ឥតិ បស្សាមី”តិ ឥមស្មិំយេវ បទេ។ **“តេន វុត្ត”**ន្តិអាទិ និគមនំ។

សមនុគ្គាហីយមានោតិ ចោទិយមានោ, យំ វត្ថុ អារោចិតំ ហោតិ, តស្មិំ វត្ថុស្មិំ “កិំ តេ អធិគតំ, កិន្តិ តេ អធិគតំ, កទា តេ អធិគតំ, កត្ថ តេ អធិគតំ, កតមេ តេ កិលេសា បហីនា, កតមេសំ ត្វំ ធម្មានំ លាភី’តិ កេនចិ វុច្ចមានោ”តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អសមនុគ្គាហីយមានោ**តិ ន កេនចិ វុច្ចមានោ។

“ភិក្ខុភាវេ ឋត្វា អភព្ពោ ឈានាទីនិ អធិគន្តុ”ន្តិ សិក្ខាបទាតិក្កមស្ស អន្តរាយករត្តា វុត្តំ។ ភិក្ខុភាវោ ហិស្ស សគ្គន្តរាយោ ចេវ ហោតិ មគ្គន្តរាយោ ច (បារា. អដ្ឋ. ២.១៩៨)។ វុត្តញ្ហេតំ “សាមញ្ញំ ទុប្បរាមដ្ឋំ, និរយាយុបកឌ្ឍតី”តិ (សំ. និ. ១.៨៩; ធ. ប. ៣១១)។ អបរម្បិ វុត្តំ “សិថិលោ ហិ បរិព្ពាជោ, ភិយ្យោ អាកិរតេ រជ”ន្តិ (សំ. និ. ១.៨៩; ធ. ប. ៣១៣)។ **ភិក្ខុភាវោ**តិ បារាជិកំ អាបជ្ជិត្វា “សមណោ អហ”ន្តិ បដិជាននតោ វោហារមត្តសិទ្ធោ ភិក្ខុភាវោ។ **ទានាទីហី**តិ ទានសរណសីលសំវរាទីហិ។

អជានមេវាតិ ឯត្ថ **ឯវា**តិ អវធារណត្ថេ និបាតោ។ **“អជានមេវ”**ន្តិបិ បឋន្តិ។ តត្ថ បន “ឯវំ ជានាមិ, ឯវំ បស្សាមី”តិ អវចន្តិ យោជេតព្ពំ។ **វចនត្ថវិរហតោ**តិ “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជិ”ន្តិ អាទិវចនស្ស (បារា. ២០៩) អត្ថភូតេន ឈានាទិនា វជ្ជិតត្តា តុច្ឆំ ឧទកាទិសុញ្ញំ ភាជនំ វិយ។ **មុសា**តិ វិសំវាទនបុរេក្ខារស្ស បរវិសំវាទកោ វចីបយោគោ, កាយបយោគោ វា។ តេនាហ **“វញ្ចនាធិប្បាយតោ មុសា”**តិ។ មុសា ច វញ្ចនាធិប្បាយោ ច បុព្ពភាគក្ខណេ, តង្ខណេ ច។ វុត្តញ្ហិ “បុព្ពេ វាស្ស ហោតិ ‘មុសា ភណិស្ស’ន្តិ, ភណន្តស្ស ហោតិ ‘មុសា ភណាមី’”តិ (បារា. ២០០)។ ឯតញ្ហិ ទ្វយំ អង្គភូតំ, ឥតរំ បន ហោតុ វា, មា វា, អការណមេតំ។ **អភណិ**ន្តិ វិញ្ញាបនំ អកាសិំ។

អញ្ញត្រ អធិមានាតិ អធិគតោ មានោ, អធិកោ វា មានោ **អធិមានោ,** ថទ្ធមានោតិ អត្ថោ, តំ វិនាតិ អត្ថោ។ កស្ស បនាយំ អធិមានោ ឧប្បជ្ជតិ, កស្ស នុប្បជ្ជតិ? អរិយសាវកស្ស តាវ នុប្បជ្ជតិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៩៦)។ សោ ហិ មគ្គផលនិព្ពានបហីនកិលេសាវសិដ្ឋកិលេសបច្ចវេក្ខណេន សញ្ជាតសោមនស្សោ អរិយគុណប្បដិវេធេ និក្កង្ខោ, តស្មា សោតាបន្នាទីនំ “អហំ សកទាគាមី”តិអាទិវសេន មានោ នុប្បជ្ជតិ។ ទុស្សីលស្ស នុប្បជ្ជតិ។ សោ ហិ អរិយគុណាធិគមេ និរាសោវ។ សីលវតោបិ បរិច្ចត្តកម្មដ្ឋានស្ស និទ្ទារាមតាទិមនុយុត្តស្ស នុប្បជ្ជតិ, សុបរិសុទ្ធសីលស្ស បន កម្មដ្ឋានេ អប្បមត្តស្ស នាមរូបំ វវត្ថបេត្វា បច្ចយបរិគ្គហេន វិតិណ្ណកង្ខស្ស តិលក្ខណំ អារោបេត្វា សង្ខារេ សម្មសន្តស្ស អារទ្ធវិបស្សកស្ស ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ **“យ្វាយ”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **តិលក្ខណំ អារោបេត្វា**តិ (សារត្ថ. ដី. ២.១៩៦) កលាបសម្មសនវសេន អនិច្ចាទិលក្ខណត្តយំ អារោបេត្វា។ **សម្មសន្តស្សា**តិ វិបស្សន្តស្ស។ **អារទ្ធវិបស្សកស្សា**តិ ឧទយព្ពយានុបស្សនាយ អារទ្ធវិបស្សកស្ស។ **អបត្តេ**តិ អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បត្តិវសេន អបត្តេ, អនធិគតេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បត្តសញ្ញិតាសង្ខាតោ**តិ “បត្តោ មយា ឧត្តរិមនុស្សធម្មោ”តិ ឯវំសញ្ញិតាសង្ខាតោ អធិមានោ ឧប្បជ្ជតិ។ ឧប្បន្នោ ច សុទ្ធសមថលាភី វា សុទ្ធវិបស្សនាលាភី វា អន្តរា ឋបេតិ។ សោ ហិ ទសបិ វីសម្បិ តឹសម្បិ វស្សានិ កិលេសសមុទាចារំ អបស្សន្តោ “អហំ សោតាបន្នោ”តិ វា “សកទាគាមី”តិ វា “អនាគាមី”តិ វា មញ្ញតិ។ សមថវិបស្សនាលាភី បន អរហត្តេយេវ ឋបេតិ។ តស្ស ហិ សមាធិពលេន កិលេសា វិក្ខម្ភិតា, វិបស្សនាពលេន សង្ខារា សុបរិគ្គហិតា, តស្មា សដ្ឋិម្បិ វស្សានិ, អសីតិម្បិ វស្សានិ, វស្សសតម្បិ កិលេសា ន សមុទាចរន្តិ, ខីណាសវស្សេវ ចិត្តាចារោ ហោតិ។ សោ ឯវំ ទីឃរត្តំ កិលេសសមុទាចារំ អបស្សន្តោ អន្តរា អដ្ឋត្វាវ “អរហា អហ”ន្តិ មញ្ញតីតិ។ **“តំ អធិមានំ ឋបេត្វា”**តិ ឥមិនា “អញ្ញត្រា”តិ បទំ អបេក្ខិត្វា “អធិមានា”តិ ឧបយោគត្ថេ និស្សក្កវចនន្តិ ទស្សេតិ។

បាបិច្ឆតាយាតិ បាបា ឥច្ឆា ឯតស្សាតិ **បាបិច្ឆោ,** តស្ស ភាវោ **បាបិច្ឆតា,** តាយ, បាបិកាយ ឥច្ឆាយាតិ អត្ថោ។ យា សា “ឥធេកច្ចោ ទុស្សីលោវ សមានោ ‘សីលវា’តិ មំ ជនោ ជានាតូ”តិអាទិនា (វិភ. ៨៥១) នយេន វុត្តា, តាយ អសន្តគុណសម្ភាវនិច្ឆាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមិនា បន មន្ទត្តា មោមូហត្តា សមុទាចរន្តស្ស អនាបត្តីតិ ទស្សេតិ។ **អយម្បី**តិ **បិ**-សទ្ទេន ន កេវលំ បុរិមា តយោវាតិ ទស្សេតិ។

អសន្តន្តិ អភូតំ។ **ឈានាទិធម្ម**ន្តិ ឈានំ, វិមោក្ខោ, សមាធិ, សមាបត្តិ, ញាណទស្សនំ, មគ្គភាវនា, ផលសច្ឆិកិរិយា, កិលេសប្បហានំ, វិនីវរណតា ចិត្តស្ស, សុញ្ញាគារេ អភិរតី”តិ (បារា. ១៩៨) ឯវំ វុត្តំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ។

យស្ស អារោចេតីតិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២១៥) វាចាយ វា ហត្ថវិការាទីហិ វា អង្គបច្ចង្គចោបនេហិ វិញ្ញត្តិបថេ ឋិតស្ស យស្ស បុគ្គលស្ស អារោចេតិ។ វិញ្ញត្តិបថំ បន អតិក្កមិត្វា ឋិតោ កោចិ ចេ ទិព្ពេន ចក្ខុនា (សារត្ថ. ដី. ២.២១៥), ទិព្ពាយ ច សោតធាតុយា ទិស្វា ច សុត្វា ច ជានាតិ, ន បារាជិកំ។ យោបិ "កឹ អយំ ភណតី"តិ សំសយំ វា អាបជ្ជតិ, ចិរំ វីមំសិត្វា វា បច្ឆា ជានាតិ, "អវិជានន្តោ"ឥច្ចេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ យោ បន ឈានាទីនិ អត្តនោ អធិគមវសេន វា ឧគ្គហបរិបុច្ឆាទិវសេន វា ន ជានាតិ, កេវលំ "ឈាន"ន្តិ វា "វិមោក្ខោ"តិ វា វចនមត្តមេវ សុតំ ហោតិ, សោបិ តេន វុត្តេ "ឈានំ កិរ សមាបជ្ជី"តិ ឯស វទតីតិ យទិ ឯត្តកមត្តម្បិ ជានាតិ, "ជានាតិ"ច្ចេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ, តស្ស វុត្តេ បារាជិកមេវ។ សេសោ បន ឯកស្ស វា ទ្វិន្នំ វា ពហូនំ វា និយមិតានិយមិតវសេន វិសេសោ សព្ពោ សិក្ខាបច្ចក្ខានកថាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ បរិយាយភាសនេ បន "អហ"ន្តិ អវុត្តត្តា បដិវិជានន្តស្ស វុត្តេបិ ថុល្លច្ចយំ។ វិសំវាទនាធិប្បាយេន មុសាវាទបយោគស្ស កតត្តា អប្បដិវិជានន្តស្សាបិ ទុក្កដន្តិ អាហ **"យោ តេ វិហារេ វសតិ…បេ…. ទុក្កដ"**ន្តិ។ **អនុល្លបនាធិប្បាយស្សា**តិ ឧល្លបនាធិប្បាយវិរហិតស្ស, អភូតារោចនាធិប្បាយវិរហិតស្សាតិ អត្ថោ។ ឧម្មត្តកាទយោ បុព្ពេ វុត្តនយា ឯវ។ ឥធ បន **អាទិកម្មិកា** វគ្គុមុទាតីរិយភិក្ខូ, តេសំ អនាបត្តិ។

ចតុត្ថបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បារាជិកនិគមនវណ្ណនា

ឥធាតិ ឥមស្មឹ ភិក្ខុបាតិមោក្ខេ។ **ឧទ្ទិដ្ឋបារាជិកបរិទីបនមេវា**តិ ឧទ្ទិដ្ឋានំ ចតុន្នំ បារាជិកានំ បរិទីបនវចនមេវ។ អវធារណំ បន ន អញ្ញេសម្បីតិ ទស្សេតុំ។ តេនាហ **"សមោធានេត្វា បនា"**តិអាទិ។ តត្ថ **សមោធានេត្វា**តិ តត្ថ តត្ថ អាគតានិ ឯកតោ សមោទហិត្វា, បក្ខិបិត្វា រាសឹ កត្វាតិ អត្ថោ។ **បាឡិយំ អាគតានី**តិ ឧទ្ទេសបាឡិយំ អាគតានិ ។ **ភិក្ខុនីនំ អសាធារណានិ ចត្តារី**តិ ឧព្ភជាណុមណ្ឌលិកា, វជ្ជប្បដិច្ឆាទិកា, ឧក្ខិត្តានុវត្តិកា, អដ្ឋវត្ថុកាតិ ឥមានិ ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខូហិ អសាធារណានិ ចត្តារិ។ បណ្ឌកាទីនញ្ហិ ឯកាទសន្នំ អភព្ពភាវោ បារាជិកាបត្តិសទិសត្តា បារាជិកោតិ អាហ **"ឯកាទសន្ន"**ន្តិអាទិ។ **អភព្ពភាវសង្ខាតេហី**តិ វត្ថុវិបន្នតាទិនា បព្ពជ្ជូបសម្បទាយ នអរហភាវសង្ខាតេហិ។ បណ្ឌកតិរច្ឆានគតឧភតោព្យញ្ជនកា (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៣) ហិ តយោ វត្ថុវិបន្នា អហេតុកប្បដិសន្ធិកា, តេសំ សគ្គោ អវារិតោ, មគ្គោ បន វារិតោ។ អភព្ពា ហិ តេ មគ្គប្បដិលាភាយ វត្ថុវិបន្នត្តា។ បព្ពជ្ជាបិ នេសំ បដិក្ខិត្តា, តស្មា តេបិ បារាជិកាវ។ ថេយ្យសំវាសកោ, តិត្ថិយបក្កន្តកោ, មាតុឃាតកោ, បិតុឃាតកោ, អរហន្តឃាតកោ, ភិក្ខុនិទូសកោ, លោហិតុប្បាទកោ, សង្ឃភេទកោតិ ឥមេ អដ្ឋ អត្តនោ កិរិយាយ វិបន្នត្តា អភព្ពដ្ឋានំ បត្តាតិ បារាជិកាវ។ តេសុ ថេយ្យសំវាសកោ, តិត្ថិយបក្កន្តកោ, ភិក្ខុនិទូសកោតិ ឥមេសំ តិណ្ណំ សគ្គោ អវារិតោ, មគ្គោ បន វារិតោវ។ ឥតរេសំ បញ្ចន្នំ ឧភយម្បិ វារិតំ។ តេ ហិ អនន្តរាវ នរកេ និព្ពត្តនកសត្តា។ យទា ភិក្ខុនី វិព្ភមិតុកាមា ហុត្វា កាសាវមេវ វា គិហិវត្ថំ វា គិហិនិវាសនាការេន និវាសេតិ, តទា បារាជិកមាបន្នា នាម ហោតីតិ អាហ **"គិហិភាវំ បត្ថយមានាយា"**តិអាទិ។ សា ហិ អជ្ឈាចារវីតិក្កមំ អកត្វាបិ ឯត្តាវតា អស្សមណី នាម ហោតិ។

ទីឃតាយ លម្ពមានំ អង្គជាតមេតស្សាតិ **លម្ពី** (សារត្ថ. ដី. ២.២៣៣)។ ន សោ ឯត្តាវតា បារាជិកោ, អថ ខោ យទា អនភិរតិយា បីឡិតោ អត្តនោ អង្គជាតំ មុខេ វា វច្ចមគ្គេ វា បវេសេតិ, តទា បារាជិកោ ហោតិ។ មុទុកតា បិដ្ឋិ ឯតស្សាតិ **មុទុបិដ្ឋិកោ,** កតបរិកម្មាយ មុទុកាយ បិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ។ សោបិ យទា អនភិរតិយា បីឡិតោ អត្តនោ អង្គជាតំ អត្តនោ មុខមគ្គវច្ចមគ្គេសុ អញ្ញតរំ បវេសេតិ, តទា បារាជិកោ ហោតិ។ **បរស្ស អង្គជាតំ មុខេន គណ្ហាតី**តិ យោ អនភិរតិយា បីឡិតោ បរស្ស សុត្តស្ស វា បមត្តស្ស វា អង្គជាតំ មុខេន គណ្ហាតិ។ **បរស្ស អង្គជាតេ អភិនិសីទតី**តិ យោ អនភិរតិយា បីឡិតោ បរស្ស អង្គជាតំ កម្មនិយំ ទិស្វា អត្តនោ វច្ចមគ្គេន តស្សូបរិ និសីទតិ, តំ អត្តនោ វច្ចមគ្គំ បវេសេតីតិ អត្ថោ។ ឯតានិ ហិ ចត្តារិ យស្មា ឧភិន្នំ រាគវសេន សទិសភាវូបគតានំ ធម្មោ "មេថុនធម្មោ"តិ វុច្ចតិ, តស្មា ឯកេន បរិយាយេន មេថុនធម្មំ អប្បដិសេវិត្វាយេវ កេវលំ មគ្គេន មគ្គប្បវេសនវសេន អាបជ្ជិតព្ពត្តា មេថុនធម្មបារាជិកស្ស អនុលោមេន្តីតិ **"អនុលោមបារាជិកានី"**តិ វុច្ចន្តិ។

ឯត្ថាហ – មាតុឃាតកបិតុឃាតកអរហន្តឃាតកា តតិយបារាជិកំ អាបន្នា, ភិក្ខុនិទូសកោ, លម្ពិអាទយោ ចត្តារោ ច បឋមបារាជិកំ អាបន្នា ឯវាតិ កត្វា កុតោ ចតុវីសតីតិ (សារត្ថ. ដី. ២.២៣៣)? វុច្ចតេ – មាតុឃាតកាទយោ ហិ ចត្តារោ ឥធ អនុបសម្បន្នា ឯវ អធិប្បេតា, លម្ពិអាទយោ ចត្តារោ កិញ្ចាបិ បឋមបារាជិកេន សង្គហិតា, យស្មា បន ឯកេន បរិយាយេន មេថុនធម្មំ អប្បដិសេវិនោ ហោន្តិ, តស្មា វិសុំ វុត្តាតិ។ ទុតិយវិកប្បេ **កច្ចិត្ថា**តិ ឯត្ថ កច្ចិ អត្ថាតិ បទច្ឆេទោ កាតព្ពោ។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

បារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សង្ឃាទិសេសកណ្ឌំ

បិយវចនេន អាលបនន្តិ បិយាយិតព្ពវចនេនាលបនំ, សាធូនំ សមាលបនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សាធវោ ហិ បរេ “ភោន្តោ”តិ វា “ទេវានំបិយា”តិ វា “ភទ្រភវ”ន្តិ វា “អាយស្មន្តោ”តិ វា សមាលបន្តិ។

១. សុក្កវិស្សដ្ឋិសិក្ខាបទវណ្ណនា

សំ-សទ្ទោ វិជ្ជមានត្ថោតិ អាហ **“សំវិជ្ជតី”**តិ។ **ចេតនា**តិ វីតិក្កមវសប្បវត្តា បុព្ពភាគចេតនា, មោចនស្សាទចេតនាតិ អត្ថោ។ **អស្សា**តិ សុក្កវិស្សដ្ឋិយា។ អញ្ញបទត្ថសមាសេនេវ សុក្កវិស្សដ្ឋិយា វុត្តត្តា ឥក-សទ្ទស្ស វិសុំ អត្ថោ នត្ថីតិ អាហ **“សញ្ចេតនាវ សញ្ចេតនិកា”**តិ។ ឥទានិ ឥក-សទ្ទោវ អត្ថិអត្ថំ បកាសេតីតិ ទស្សេន្តោ **“សញ្ចេតនា វា”**តិអាទិមាហ។ សំវិជ្ជមានា ចេតនា **សញ្ចេតនា។ សុក្កស្សា**តិ សម្ភវស្ស។ **វិសដ្ឋី**តិ វិស្សគ្គោ។

ឥទានិ តំ យស្មឹ កាលេ មោចេតិ, យេនាធិប្បាយេន មោចេតិ, យេន ចោបាយេន មោចេតិ, យញ្ច តស្ស អធិប្បាយស្ស វត្ថុ, តំ សព្ពំ សង្ខេបតោ វិភាវេត្វា សរូបតោ តំ វិសដ្ឋឹ ទស្សេតុំ **“រាគូបត្ថម្ភាទីសូ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ រាគស្ស ពលវភាវោ, រាគេន វា អង្គជាតស្សូបត្ថម្ភោ ថទ្ធភាវោ **រាគូបត្ថម្ភោ**, សោ អាទិ យេសំ តេ **រាគូបត្ថម្ភាទយោ**, តេសុ រាគូបត្ថម្ភាទីសុ។ **អាទិ**សទ្ទេន (បារា. ២៣៨) វច្ចូបត្ថម្ភបស្សាវូបត្ថម្ភវាតូបត្ថម្ភឧច្ចាលិង្គបាណកទដ្ឋូបត្ថម្ភានំ គហណំ។ **កម្មញ្ញតំ បត្តេ**តិ មោចនកម្មក្ខមតាយ កម្មនិយតំ បត្តេ, អជ្ឈត្តរូបាទីសុ ឧបក្កមារហភាវំ បត្តេតិ អត្ថោ។ អរោគស្ស ភាវោ **អារោគ្យំ**, តំ អាទិ យេសំ តេ **អារោគ្យាទយោ**, តេសុ អារោគ្យាទីសុ។ **អាទិ**សទ្ទេន សុខភេសជ្ជទានបុញ្ញយញ្ញសគ្គពីជវីមំសទវានំ គហណំ។ **អជ្ឈត្តរូបំ** អជ្ឈត្តំ ឧបាទិន្នរូបំ, តំ អាទិ យេសំ តេ **អជ្ឈត្តរូបាទយោ**, តេសុ។ **អាទិ**សទ្ទេន ពហិទ្ធារូបអជ្ឈត្តពហិទ្ធារូបអាកាសេកដិកម្បនានំ គហណំ។ មោចនេ អស្សាទោ សុខវេទនា **មោចនស្សាទោ**, មោចនត្ថំ បុព្ពភាគេ បវត្តរាគោ, សម្បយុត្តអស្សាទសីសេន ចេត្ថ រាគោ វុត្តោ, តេន សម្បយុត្តា ចេតនា **មោចនស្សាទចេតនា**, តាយ។ ឥមិនា មុច្ចនស្សាទោ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៤០) មុត្តស្សាទោ មេថុនស្សាទោ ផស្សស្សាទោ កណ្ឌុវនស្សាទោ ទស្សនស្សាទោ និសជ្ជស្សាទោ វាចស្សាទោ គេហសិតបេមំ វនភង្គិយន្តិ ឥមេហិ សម្បយុត្តា ចេតនាយោ បដិក្ខិបតិ, តាហិ និមិត្តេ ឧបក្កមន្តស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ។ **“និមិត្តេ ឧបក្កមន្តស្សា”**តិ ឥមិនា បន ឩរុមទ្ទាបនាទីនិ បដិក្ខិបតិ។ តេន ហិ សតិបិ មោចនស្សាទេ និមិត្តេ ឧបក្កមាភាវតោ មុត្តេបិ អនាបត្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ **សមន្តបាសាទិកាយំ** “សា ច ខោ និមិត្តេ ឧបក្កមន្តស្សេវ, ហត្ថបរិកម្មបាទបរិកម្មគត្តបរិកម្មករណេន សចេបិ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តី”តិ។

អាសយធាតុនានាត្តតោតិ បិត្តសេម្ហបុព្ពលោហិតាសយានញ្ចេវ បថវីធាតុអាទីនញ្ច ចតុន្នំ ធាតូនំ, រសសោណិតាទីនំ វា សត្តន្នំ ធាតូនំ នានាត្តតោ។ **ឋានា ចាវនា**តិ សុក្កស្ស យំ ឋានំ, តតោ ចុតិ។ សុក្កស្ស ហិ វត្ថិសីសំ កដិ កាយោតិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៧) តិធា ឋានំ បកប្បេន្តិ។ **ឯកោ** កិរាចរិយោ “វត្ថិសីសំ សុក្កស្ស ឋាន”ន្តិ អាហ, ឯកោ “កដី”តិ, ឯកោ “សកលោ កាយោ”តិ។ តេសុ តតិយស្ស ភាសិតំ សុភាសិតំ។ កេសលោមនខទន្តានញ្ហិ មំសវិនិមុត្តដ្ឋានំ, ឧច្ចារបស្សាវខេឡសិង្ឃាណិកា, ថទ្ធសុក្ខចម្មានិ ច វជ្ជេត្វា អវសេសោ ឆវិមំសលោហិតានុគតោ សព្ពោបិ កាយោ កាយប្បសាទភាវជីវិតិន្ទ្រិយាពទ្ធបិត្តានំ, សម្ភវស្ស ច ឋានមេវ។ តថា ហិ រាគបរិយុដ្ឋានេនាភិភូតានំ ហត្ថីនំ ឧភោហិ កណ្ណចូឡិកាហិ សម្ភវោ និក្ខមតិ។

ឯត្ថ ច **“រាគូបត្ថម្ភាទីសូ”**តិអាទិនា (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៧) កាលោ ទស្សិតោ។ រាគូបត្ថម្ភាទិកាលេសុ ហិ អង្គជាតំ កម្មនិយំ ហោតិ។ យស្ស កម្មនិយត្តេ សតិ មោចេតិ, ឥតោ បរំ អញ្ញោ កាលោ នត្ថិ។ ន ហិ វិនា រាគូបត្ថម្ភាទីហិ បុព្ពណ្ហាទយោ កាលភេទា មោចនេ និមិត្តំ ហោន្តិ។ **“អារោគ្យាទីសូ”**តិអាទិនា បន អធិប្បាយោ ទស្សិតោ។ ឯវរូបេន ហិ អធិប្បាយភេទេន មោចេតិ, ន អញ្ញថា។ **“អជ្ឈត្តរូបាទីសូ”**តិអាទិនា ឧបាយោ ទស្សិតោ។ អជ្ឈត្តរូបេ វា ហិ មោចេយ្យ, ពហិទ្ធារូបេ វា, ឧភយត្ថ វា, អាកាសេ វា កដឹ កម្បេន្តោ, ឥតោ បរំ អញ្ញោ ឧបាយោ នត្ថិ។ **នីលាទិវសេនា”**តិអាទីហិ បន ទសហិ នវមស្ស អធិប្បាយស្ស វត្ថុ ទស្សិតំ។ វីមំសន្តោ ហិ នីលាទីសុ អញ្ញតរវសេន វីមំសតិ, ន តេហិ វិនិមុត្តន្តិ។ **“ឋានា ចាវនា”**តិ ឥមិនា បន អត្ថតោ វិស្សដ្ឋិ ទស្សិតា ។ យថាហ “វិស្សដ្ឋីតិ ឋានតោ ចាវនា វុច្ចតី”តិ (បារា. ២៣៧)។ សា ចាយំ តស្ស សុក្កស្ស ឋានា ចាវនា រាគវសេន។ វុត្តញ្ហេតំ **កថាវត្ថុអដ្ឋកថាយំ** “សុក្កវិស្សដ្ឋិ នាម រាគសមុដ្ឋានា ហោតី”តិ (កថា. អដ្ឋ. ៣០៧)។ **អញ្ញត្រ សុបិនន្តា**តិ សុបិនោ ឯវ សុបិនន្តោ, តំ បបេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ “យា សុបិនេ”តិអាទិ។ **សង្ឃាទិសេសោ**តិ ឥមស្ស អាបត្តិនិកាយស្ស នាមំ។ តេនាហ **“យា អញ្ញត្រ សុបិនន្តា”**តិអាទិ។ **អាបត្តិនិកាយោ**តិ

អាបត្តិសមូហោ។ កិញ្ចាបិ អយំ ឯកាវ អាបត្តិ, វុឡិសទ្ទេន, បន អវយវេ សមូហវោហារេន វា “និកាយោ”តិ វុត្តោ “ឯកោ វេទនាក្ខន្ធោ, ឯកោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ”តិអាទីសុ វិយ។

អស្សាតិ (សារត្ថ. ដី. ២.១៦ សំឃាទិសេសកណ្ឌ) អាបត្តិនិកាយស្ស។ ននុ ច អយុត្តោយំ និទ្ទេសោ “សង្ឃោ អាទិម្ហិ ចេវ សេសេ ច ឥច្ឆិតព្ពោ អស្សា”តិ។ ន ហិ អាបត្តិនិកាយស្ស អាទិម្ហិ ចេវ សេសេ ច សង្ឃោ ឥច្ឆិតោ, កិញ្ចរហិ វុដ្ឋានស្សាតិ ឥមំ ចោទនំ មនសិ និធាយ យថា ន វិរុជ្ឈតិ, តថា អធិប្បាយំ វិវរិតុំ **“កិំ វុត្តំ ហោតី”**តិអាទិមាហ។ អាបត្តិតោ វុដ្ឋានស្ស អាទិម្ហិ ចេវ សេសេ ច ឥច្ឆិតោ សង្ឃោ អាបត្តិយាវ ឥច្ឆិតោ នាម ហោតីតិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។ **អាបត្តិវុដ្ឋាន**ន្តិ អាបត្តិតោ វុដ្ឋានំ, អនាបត្តិកភាវូបគមនន្តិ អត្ថោ។

ទកសោតន្តិ បស្សាវមគ្គំ, អង្គជាតប្បទេសន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យទិ ឯវំ អថ កស្មា អដ្ឋកថាយំ “ទកសោតំ ឱតិណ្ណមត្តេ”តិ វុត្តន្តិ អាហ **“ឋានតោ បន ចុត”**ន្តិអាទិ។ **អវស្សមេវ ទកសោតំ ឱតរតិ** អធិវាសេត្វា អន្តរា និវារេតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា។ ទកសោតោរោហនតោ (សារត្ថ. ដី. ២.២៣៦-២៣៧) បដ្ឋាយ បន ឧបាទិន្នតោ វិនិមុត្តត្តា សម្ភវរូបំ ឧតុសមុដ្ឋានមេវ អវសិស្សតិ, សេសំ តិសមុដ្ឋានំ នត្ថីតិ វេទិតព្ពំ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឋានតោ ចុតំ ទកសោតំ ឱតរតិ, តស្មា។

អមោចនាធិប្បាយស្សាតិ ភេសជ្ជេន និមិត្តំ អាលិម្បន្តស្ស ឧច្ចារាទីនិ វា ករោន្តស្ស។ **សុបិនំ បស្សន្តស្សា**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៧) ធាតុក្ខោភតោ វា អនុភូតបុព្ពតោ វា ទេវតោបសំហារតោ វា បុព្ពនិមិត្តតោ វាតិ ឥមេហិ ចតូហិ ការណេហិ សុបិនំ បស្សន្តស្ស។ កិំ បនេតំ បស្សន្តោ សុត្តោ បស្សតិ, បដិពុទ្ធោ, ឧទាហុ នេវ សុត្តោ, ន បដិពុទ្ធោតិ? កិញ្ចេត្ថ – យទិ តាវ សុត្តោ បស្សតិ, អភិធម្មវិរោធោ អាបជ្ជតិ។ ភវង្គចិត្តេន ហិ សុបតិ, តំ រូបនិមិត្តាទិអារម្មណំ វា រាគាទិសម្បយុត្តំ វា ន ហោតិ។ សុបិនំ បស្សន្តស្ស ច ឦទិសានិ ចិត្តានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ អថ បដិពុទ្ធោ បស្សតិ, វិនយវិរោធោ អាបជ្ជតិ។ យញ្ហិ បដិពុទ្ធោ បស្សតិ, តំ សព្ពោហារិកចិត្តេន បស្សតិ។ សព្ពោហារិកចិត្តេន ច កតេ វីតិក្កមេ អនាបត្តិ នាម នត្ថិ។ សុបិនំ បស្សន្តេន បន កតេបិ វីតិក្កមេ ឯកន្តំ អនាបត្តិ ឯវ។ អថ នេវ សុត្តោ ន បដិពុទ្ធោ បស្សតិ, កោ នាម បស្សតិ, ឯវញ្ច សតិ សុបិនស្ស អភាវោវ អាបជ្ជតីតិ? ន អភាវោ, កស្មា? យស្មា កបិមិទ្ធបរេតោ បស្សតិ។ វុត្តញ្ហេតំ “កបិមិទ្ធបរេតោ ខោ មហារាជ សុបិនំ បស្សតី”តិ (មិ. ប. ៥.៣.៥)។ **កបិមិទ្ធបរេតោ**តិ មក្កដនិទ្ទាយ យុត្តោ។ យថា ហិ មក្កដស្ស និទ្ទា លហុបរិវត្តា ហោតិ, ឯវំ យា និទ្ទា បុនប្បុនំ កុសលាទិចិត្តវោកិណ្ណត្តា លហុបរិវត្តា, យស្សា បវត្តិយំ បុនប្បុនំ ភវង្គតោ ឧត្តរណំ ហោតិ, តាយ យុត្តោ សុបិនំ បស្សតិ។ យស្ស ច ឯវំ បស្សន្តស្ស សុបិនេ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស វិយ, កាយសំសគ្គាទីនិ អាបជ្ជន្តស្ស វិយ ច សុបិនន្តេនេវ ការណេន អសុចិ មុច្ចតិ, តស្សាបិ អនាបត្តិ។ សុបិនេ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៦២) បន ឧប្បន្នាយ អស្សាទចេតនាយ សចស្ស វិសយោ ហោតិ, និច្ចលេន ភវិតព្ពំ, ន ហត្ថេន និមិត្តំ កីឡាបេតព្ពំ។ កាសាវបច្ចត្ថរណរក្ខណត្ថំ បន ហត្ថបុដេន គហេត្វា ជគ្គនត្ថាយ ឧទកដ្ឋានំ គន្តុំ វដ្ដតិ។

សុក្កវិស្សដ្ឋិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. កាយសំសគ្គសិក្ខាបទវណ្ណនា

“ឱតិណ្ណោ”តិ (សារត្ថ. ដី. ២.២៧០) ឥទំ កម្មសាធនំ, កត្តុសាធនំ វា ហោតីតិ តទុភយវសេន អត្ថំ ទស្សេន្តោ **“យក្ខាទីហិ វិយ សត្តា”**តិអាទិមាហ។ **អសមបេក្ខិត្វា**តិ យថាសភាវំ អនុបបរិក្ខិត្វា, យថា តេ រតិជនកា រូបាទយោ វិសយា អនិច្ចទុក្ខាសុភានត្តាការេន អវដ្ឋិតា, តថា អបស្សិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បរិណតេនា**តិ បរិវត្តេន។ តេនាហ **“យថា បរិវត្តមាន”**ន្តិអាទិ។ **វុត្តរាគវសេនា**តិ កាយសំសគ្គរាគវសេន។ **តទហុជាតាយបី**តិ តស្មិំ អហនិ ជាតំ ជននំ ឯតិស្សាតិ **តទហុជាតា,** តស្មិំ អហនិ ជាតាតិ វា **តទហុជាតា,** តាយ, តំ ទិវសំ ជាតាយបីតិ អត្ថោ, ជាតមត្តាយ អល្លមំសបេសិវណ្ណាយបីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អស្សាតិ “កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជេយ្យា”តិ បទស្ស។ ឥទានិ ហត្ថាទីនំ វិភាគទស្សនត្ថំ **“តត្ថ ហត្ថោ នាម កប្បរតោ បដ្ឋាយា”**តិអាទិមាហ។ **កប្បរតោ បដ្ឋាយា**តិ ទុតិយមហាសន្ធិំ ឧបាទាយ។ អញ្ញត្ថ បន មណិពន្ធតោ បដ្ឋាយ យាវ អគ្គនខា ហត្ថោ។ វិនន្ធិត្វា វា អវិនន្ធិត្វា វា កតកេសកលាបស្សេតំ អធិវចនន្តិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **វិនន្ធិត្វា**តិ តីហិ កេសវដ្ដីហិ គន្ថិត្វា។ **សុវណ្ណចីរក**ន្តិ សុវណ្ណបាឡឹ។ ហត្ថញ្ច វេណិញ្ច ឋបេត្វា អវសេសសរីរំ អង្គន្តិ អាហ **“អវសេសស្ស សរីរស្សា”**តិអាទិ។

យោ ហិ សេវនាធិប្បាយោបិ និច្ចលេន កាយេន កេវលំ ផស្សំ បដិវិជានាតិ សាទិយតិ អនុភោតិ, តស្ស ចិត្តុប្បាទមត្តេ អាបត្តិយា អភាវតោ អនាបត្តីតិ អាហ **“កាយេន អវាយមិត្វា”**តិអាទិ។ **មោក្ខាធិប្បាយេនា**តិ

ឥត្ថិតោ មុច្ចិតុកាមតាធិប្បាយេន។ **អសញ្ចិច្ចា**តិ “ឥមិនា ឧបាយេន ឥមំ ផុសិស្សាមី”តិ អចេតេត្វា។ ឯវញ្ហិ អចេតេត្វា បត្តប្បដិគ្គហណាទីសុ មាតុគាមស្ស អង្គេ ផុដ្ឋេបិ អនាបត្តិ។ **អសតិយា**តិ អញ្ញវិហិតោ ហោតិ, “មាតុគាមំ ផុសិស្សាមី”តិ សតិ នត្ថិ, ឯវំ អសតិយា ហត្ថបាទបសារណាទិកាលេ ផុសន្តស្ស អនាបត្តិ។ **អជានន្តស្សា**តិ ទារកវេសេន ឋិតំ ទារិកំ “ឥត្ថី”តិ អជានន្តោ កេនចិទេវ ករណីយេន ផុសតិ, ឯវំ “ឥត្ថី”តិ អជានន្តស្ស ផុសតោ អនាបត្តិ។ **អសាទិយន្តស្សា**តិ កាយសំសគ្គំ អសាទិយន្តស្ស ពាហាបរម្បរាយ នីតភិក្ខុស្ស វិយ អនាបត្តិ។ ឥធ បន ឧទាយិត្ថេរោ **អាទិកម្មិកោ**។ តស្ស អនាបត្តិ អាទិកម្មិកស្សាតិ។

កាយសំសគ្គសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ទុដ្ឋុល្លវាចាសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទរាគវសេនាតិ ទុដ្ឋុល្លា វាចា **ទុដ្ឋុល្លវាចា,** តាយ អស្សាទចេតនា **ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទោ,** តេន សម្បយុត្តរាគវសេន។ ឯត្ថាធិប្បេតំ មាតុគាមំ ទស្សេតុំ **“មាតុគាម”**ន្តិអាទិមាហ។ **ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លសល្លក្ខណសមត្ថ**ន្តិ អសទ្ធម្មសទ្ធម្មប្បដិសំយុត្តំ កថំ ជានិតុំ សមត្ថំ។ យា បន មហល្លិកាបិ ពាលា ឯឡមូគា, អយំ ឥធានធិប្បេតា។ **វណ្ណោ** នាម ទ្វេ មគ្គេ ឧទ្ទិស្ស “ឥត្ថិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមន្នាគតាសី”តិអាទិនា (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨៥) ថោមនា។ **អវណ្ណោ** នាម ទ្វេ មគ្គេ ឧទ្ទិស្ស វុត្តវិបរិយាយេន គរហនា, “ឥត្ថិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន អសមន្នាគតាសី”តិអាទីហិ ខុំសនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **យាចនា** នាម “ទេហិ មេ, អរហសិ មេ ទាតុ”ន្តិ (បារា. ២៨៥) វចនំ។ **អាយាចនា** នាម “កទា តេ មាតា បសីទិស្សតិ, កទា តេ បិតា បសីទិស្សតិ, កទា តេ ទេវតាយោ បសីទិស្សន្តិ, កទា តេ សុខណោ សុលយោ សុមុហុត្តោ ភវិស្សតិ, កទា តេ មេថុនំ ធម្មំ លភិស្សាមី”តិ (បារា. ២៨៥) វចនំ ។ **បុច្ឆនំ** នាម “កថំ ត្វំ សាមិកស្ស ទេសិ, កថំ ជារស្ស ទេសី”តិ (បារា. ២៨៥) វចនំ។ **បដិបុច្ឆនំ** នាម “ឯវំ កិរ ត្វំ សាមិកស្ស ទេតិ, ឯវំ ជារស្ស ទេសី”តិ (បារា. ២៨៥) វចនំ។ **អាចិក្ខនំ** នាម បុដ្ឋស្ស “ឯវំ ទេហិ, ឯវំ ទេន្តា សាមិកស្ស បិយា ភវិស្សសិ, មនាបា ចា”តិ (បារា. ២៨៥) ភណនំ។ **អនុសាសនំ** នាម អបុដ្ឋស្ស “ឯវំ ទេហិ, ឯវំ ទេន្តា សាមិកស្ស បិយា ភវិស្សសិ, មនាបា ចា”តិ (បារា. ២៨៥) ភវនំ។ **អក្កោសនំ** (បារា. ២៨៥) នាម “អនិមិត្តាសិ, និមិត្តមត្តាសិ, អលោហិតាសិ, ធុវលោហិតាសិ, ធុវចោឡាសិ, បគ្ឃរន្តីសិ, សិខរណីសិ, ឥត្ថិបណ្ឌកាសិ, វេបុរិសិកាសិ, សម្ភិន្នាសិ, ឧភតោព្យញ្ជនកាសី”តិ (បារា. ២៨៥) វចនំ។ យស្មា មេថុនុបសំហិតាយ វាចាយ អធិកំ ទុដ្ឋុល្លំ នាម នត្ថិ, តស្មា “មេថុនុបសំហិតាហី”តិ ឥទំ ទុដ្ឋុល្លវាចាយ សិខាបត្តលក្ខណទស្សនន្តិ វុត្តំ, ន បន មេថុនុបសំហិតាយេវ ទុដ្ឋុល្លវាចត្តា។ **សិខរណីសី**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨៥) ពហិនិក្ខន្តអាណិមំសា។ **សម្ភិន្នាសី**តិ សម្ភិន្នវច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គា។ **ឧភតោព្យញ្ជនកាសី**តិ បុរិសនិមិត្តេន, ឥត្ថិនិមិត្តេន ចាតិ ឧភតោព្យញ្ជនេហិ សមន្នាគតា។

ឯត្ថ ច វណ្ណភណនេ តាវ “ឥត្ថិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមន្នាគតាសី”តិ វទតិ, ន តាវ សីសំ ឯតិ។ “តវ វច្ចមគ្គោ ច បស្សាវមគ្គោ ច សុភោ សុភសណ្ឋានោ ទស្សនីយោ, ឦទិសេន នាម ឥត្ថិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមន្នាគតាសី”តិ វទតិ, សីសំ ឯតិ, សង្ឃាទិសេសោ ហោតីតិ អត្ថោ។

អវណ្ណភណនេ បន “អនិមិត្តាសី”តិអាទីហិ ឯកាទសហិ បទេហិ អវណ្ណេ អយដិតេ សីសំ ន ឯតិ, ឃដិតេបិ តេសុ “សិខរណីសិ សម្ភិន្នាសិ ឧភតោព្យញ្ជនកាសី”តិ ឥមេហិ តីហិ ឃដិតេយេវ សង្ឃាទិសេសោ។

យាចនាយបិ “ទេហិ មេ”តិ ឯត្តកេនេវ សីសំ ន ឯតិ, “មេថុនំ ធម្មំ ទេហី”តិ ឯវំ មេថុនធម្មេន ឃដិតេ ឯវ សង្ឃាទិសេសោ។

“កទា តេ មាតា បសីទិស្សតី”តិអាទីសុ អាយាចនវចនេសុបិ ឯត្តកេនេវ សីសំ ន ឯតិ, “កទា តេ មាតា បសីទិស្សតិ, កទា តេ មេថុនំ ធម្មំ លភិស្សាមី”តិ វា “តវ មាតរិ បសន្នាយ វា មេថុនំ ធម្មំ លភិស្សាមី”តិអាទិនា បន នយេន មេថុនធម្មេន ឃដិតេយេវ សង្ឃាទិសេសោ។

“កថំ ត្វំ សាមិកស្ស ទេសី”តិអាទីសុ (បារា. ២៨៥) បុច្ឆាវចនេសុបិ “មេថុនំ ធម្ម”ន្តិ វុត្តេយេវ សង្ឃាទិសេសោ។ “ឯវំ កិរ ត្វំ សាមិកស្ស ទេសី”តិ (បារា. ២៨៥) បដិបុច្ឆាវចនេសុបិ ឯសេវ នយោ។

អាចិក្ខនាយ ច “ឯវំ ទេហី”តិ, “ឯវំ ទទមានា”តិ វុត្តេបិ សីសំ ន ឯតិ, “មេថុនំ ធម្មំ ឯវំ ទេហិ, ឯវំ ឧបនេហិ, ឯវំ មេថុនំ ធម្មំ ទទមានា ឧបនយមានា សាមិកស្ស បិយា ហោតី”តិអាទិនា បន នយេន មេថុនធម្មេន ឃដិតេយេវ សង្ឃាទិសេសោ។ អនុសាសនិវចនេសុបិ ឯសេវ នយោ។

អក្កោសវចនេសុ បន ឯកាទសសុ “សិខរណីសិ សម្ភិន្នាសិ ឧភតោព្យញ្ជនកាសី”តិ ឥមានិ តីណិយេវ ប ទានិ សុទ្ធានិ សីសំ ឯន្តិ, ឥតិ ឥមានិ ច តីណិ, បុរិមានិ ច វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គមេថុនធម្មបទានិ តីណីតិ ឆ ប ទានិ សុទ្ធានិ អាបត្តិករានិ, សេសានិ “អនិមិត្តាសី”តិអាទីនិ អនិមិត្តេ “មេថុនំ ធម្មំ មេ ទេហី”តិ វា “អនិមិត្តាសិ, មេថុនំ ធម្មំ មេ ទេហី”តិ វា អាទិនា នយេន មេថុនធម្មេន ឃដិតានេវ អាបត្តិករានិ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពានិ។

អធក្ខកន្តិ អក្ខកតោ បដ្ឋាយ អធោ។ **ឧព្ភជាណុមណ្ឌលន្តិ** ជាណុមណ្ឌលតោ បដ្ឋាយ ឧទ្ធំ។ **ឧព្ភក្ខកន្តិ** អក្ខកតោ បដ្ឋាយ ឧទ្ធំ។ **អធោជាណុមណ្ឌលន្តិ** ជាណុមណ្ឌលតោ បដ្ឋាយ អធោ។ អក្ខកំ, បន ជាណុមណ្ឌលញ្ច ឯត្ថេវ ទុក្កដខេត្តេ សង្គហំ គច្ឆតិ ភិក្ខុនិយា កាយសំសគ្គេ វិយ ។ ន ហិ ពុទ្ធា គរុកាបត្តឹ សាវសេសំ បញ្ញាបេន្តីតិ។ **កាយប្បដិពទ្ធន្តិ** វត្ថំ វា បុប្ផំ វា អាភរណំ វា។

អត្ថធម្មអនុសាសនិបុរេក្ខារានន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨៧) ឯត្ថ “អនិមិត្តា”តិអាទីនំ បទានំ អត្ថំ កថេន្តោ, អដ្ឋកថំ វា សជ្ឈាយំ ករោន្តោ **អត្ថបុរេក្ខារោ** នាម, បាឡឹ វាចេន្តោ, សជ្ឈាយំ វា ករោន្តោ **ធម្មបុរេក្ខារោ** នាម, “ឥទានិបិ អនិមិត្តាសិ, ឧភតោព្យញ្ជនកាសិ, អប្បមាទំ ទានិ ករេយ្យាសិ, យថា អាយតិម្បិ ឯវរូបា មា ហោហិសី”តិ ភណន្តោ **អនុសាសនិបុរេក្ខារោ** នាម។ ឥតិ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច អនុសាសនិញ្ច បុរក្ខិត្វា ភណន្តានំ អនាបត្តិ។ យោ បន ភិក្ខុនីនំ បាឡឹ វាចេន្តោ បកតិវាចនាមគ្គំ បហាយ ហសន្តោ ហសន្តោ “សិខរណីសិ, សម្ភិន្នាសិ, ឧភតោព្យញ្ជនកាសី”តិ បុនប្បុនំ ភណតិ, តស្ស អាបត្តិយេវ។ ឥធ **អាទិកម្មិកោ** ឧទាយិត្ថេរោ, តស្ស អនាបត្តិ អាទិកម្មិកស្ស។ **ននុ** “សិខរណី”តិអាទីហិ អក្កោសន្តស្ស បដិឃចិត្តំ ឧប្បជ្ជតីតិ ទុក្ខវេទនាយបិ ភវិតព្ពំ, អថ កស្មា **ទ្វិវេទនន្តិ**? នាយំ ទោសោ។ រាគវសេន ហិ អយំ អាបត្តិ, ន បដិឃវសេន, តស្មា រាគវសេនេវ បវត្តោ អក្កោសោ ឥធាធិប្បេតោ, ន បដិឃវសេនាបីតិ។

ទុដ្ឋុល្លវាចាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. អត្តកាមសិក្ខាបទវណ្ណនា

អត្តកាមបារិចរិយាវសេនាតិ អត្តកាមបារិចរិយាយ រាគវសេន។ ឥធាបិ ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លជាននសមត្ថាវ ឥត្ថី អធិប្បេតាតិ អាហ **“ទុដ្ឋុល្លោភាសេន វុត្តប្បការាយ ឥត្ថិយា”**តិ។ **សមីបេតិ** សវនូបចារេ។ “បត្វា”តិ បាឋសេសោ។ **អត្តកាមបារិចរិយាតិ** កាមីយតីតិ **កាមោ,** មេថុនធម្មោ, បរិចរណំ ឧបដ្ឋានំ បរិចរិយា, សាវ **បារិចរិយា,** កាមេន បារិចរិយា **កាមបារិចរិយា,** អត្តនោ កាមបារិចរិយា **អត្តកាមបារិចរិយា,** អត្តនោ អត្ថាយ មេថុនធម្មេន ឧបដ្ឋានន្តិ អត្ថោ។ អថ វា កាមិតាតិ **កាមា,** បារិចរិយា, អត្តនោ កាមា **អត្តកាមា,** អត្តកាមា ច សា បារិចរិយា ចាតិ **អត្តកាមបារិចរិយា,** សយំ មេថុនរាគវសេន បត្ថិតឧបដ្ឋានន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ **“មេថុនធម្មសង្ខាតេនា”**តិអាទិ។ ឯត្ថ ច បឋមេន អត្ថវិកប្បេន កាមហេតុបារិចរិយាសង្ខាតំ អត្ថត្តយំ ទស្សេតិ, ទុតិយេន អធិប្បាយបារិចរិយាសង្ខាតំ អត្ថទ្វយំ។ ព្យញ្ជនេ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៩១) បន អាទរំ អកត្វា អត្ថមត្តមេវ ទស្សេតុំ “អត្តនោ កាមំ អត្តនោ ហេតុំ អត្តនោ អធិប្បាយំ អត្តនោ បារិចរិយ”ន្តិ (បារា. ២៩២) បទភាជនំ វុត្តំ។ “អត្តនោ កាមំ អត្តនោ ហេតុំ អត្តនោ បារិចរិយ”ន្តិ ហិ វុត្តេ ជានិស្សន្តិ បណ្ឌិតា “ឯត្តាវតា អត្តនោ អត្ថាយ កាមបារិចរិយា វុត្តា”តិ, “អត្តនោ អធិប្បាយំ អត្តនោ បារិចរិយ”ន្តិ (បារា. ២៩២) វុត្តេបិ ជានិស្សន្តិ “ឯត្តាវតា អត្តនា ឥច្ឆិតកាមិតដ្ឋេន អត្តកាមបារិចរិយា វុត្តា”តិ។

កល្យាណេន ភទ្ទកេន គុណេន សមន្នាគតត្តា **កល្យាណធម្មំ។** តេនាហ **“តទុភយេនាបី”**តិអាទិ។ **អភិរមេយ្យាតិ** តោសេយ្យ។ **ឯតទគ្គន្តិ** ឯសា អគ្គា។ **បារិចរិយានន្តិ** បារិចរិយានំ មជ្ឈេ, និទ្ធារណេ ចេតំ សាមិវចនំ។ ននុ ទុដ្ឋុល្លវាចាសិក្ខាបទេ (បារា. ២៨៥) មេថុនយាចនំ អាគតំ, អថ កស្មា ឥទំ វុត្តំ? នាយំ ទោសោ។ តត្ថ (សារត្ថ. ដី. ២.២៩១) ហិ ទុដ្ឋុល្លវចស្សាទរាគវសេន វុត្តំ, ឥធ បន អត្តនោ មេថុនស្សាទរាគវសេនាតិ។

តស្មិំយេវ ខណេតិ ភណិតក្ខណេ។ ឧភតោព្យញ្ជនកោ បន បណ្ឌកគតិកត្តា វិសុំ ន វុត្តោ ។ “ឥមស្មិំ សិក្ខាបទទ្វយេ កាយសំសគ្គេ វិយ យក្ខិបេតីសុបិ ទុដ្ឋុល្លត្តកាមវចនេ ថុល្លច្ចយ”ន្តិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ២៩៥) វទន្តិ។ **តស្មិំយេវាតិ** បណ្ឌកេយេវ ឥត្ថិសញ្ញិនោ អត្តកាមបារិចរិយាយ វណ្ណភណនេបិ ទុក្កដំ។ “យោ តេ វិហារេ វសតិ, តស្ស អគ្គទានំ មេថុនំ ធម្មំ ទេហី”តិ បរិយាយវចនេបិ ទុក្កដំ។ “អត្តកាមបារិចរិយាយ វណ្ណំ ភាសេយ្យ យា មាទិសំ ‘សីលវន្ត’ន្តិ វុត្តត្តា”តិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ២៩៥) ឯកេ។ “បញ្ចសុ អង្គេសុ សព្ភាវា សង្ឃាទិសេសោវា”តិ អបរេ។ “មេថុនុបសំហិតេនា”តិ វុត្តត្តា **“ចីវរាទីហិ…បេ…. ភាសន្តស្ស អនាបត្តី”**តិ វុត្តំ។

អត្ថកាមសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា

សញ្ចរណំ **សញ្ចរោ**, សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ **សញ្ចរី**, សញ្ចរណសីលោតិ វា **សញ្ចរី**, តស្ស ភាវោ **សញ្ចរិត្តំ**, សញ្ចរណន្តិ អត្ថោ។ តញ្ច បរតោ “ឥត្ថិយា វា បុរិសមតិ”ន្តិអាទិវចនតោ ឥត្ថិបុរិសានំ វេមជ្ឈេតិ អាហ **“ឥត្ថិបុរិសានំ អន្តរេ សញ្ចរណភាវោ”**ន្តិ។ **បដិគ្គណ្ហនវីមំសនបច្ចាហរណានី**តិ ឯត្ថ **បដិគ្គណ្ហនំ** នាម បុរិសេន វា ឥត្ថិយា វា ឧភិន្នំ មាតាទីហិ វា “ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ ឥត្ថឹ វា បុរិសំ វា ឯវំ ភណាហី”តិ វុត្តោ តេសំ វចនំ “សាធូ”តិ វា “ហោតូ”តិ វា “ភណាមី”តិ វា យេន កេនចិ អាការេន វចីភេទំ កត្វា, សីសកម្បនាទីហិ វា សម្បដិច្ឆនំ។ **វីមំសនំ** នាម វុត្តប្បការេន សាសនំ គហេត្វា តស្សា ឥត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា តេសំ អវស្សំ អារោចនកានំ មាតាបិតុភាតាភគិនិអាទីនំ វា សន្តិកំ គន្ត្វា តស្ស សាសនស្ស អារោចនំ។ **បច្ចាហរណំ** នាម តេន គន្ត្វា អារោចិតេ សា ឥត្ថី វា បុរិសោ វា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆតុ វា, មា វា, លជ្ជាយ វា តុណ្ហី ហោតុ, បុន អាគន្ត្វា តស្សា ឥត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា តស្សា បវត្តិយា អារោចនំ។ **អាបជ្ជេយ្យា**តិ បដិបជ្ជេយ្យ។

ឥត្ថិយា វា បុរិសមតឹ បុរិសស្ស វា ឥត្ថិមតិន្តិ ឯត្ថ “អារោចេយ្យា”តិ បាឋសេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ តេនេវាហ **“តត្ថា”**តិអាទិ។ **ជាយាភាវេ**តិ ភរិយាភាវេ។ **ជារភាវេ**តិ បតិភាវេ, និមិត្តត្ថេ ចេតំ ភុម្មវចនំ។ តស្មា ភរិយាភាវនិមិត្តំ បតិភាវនិមិត្តំ, ភរិយាភាវហេតុ បតិភាវហេតុ, ភរិយាភាវបច្ចយា បតិភាវបច្ចយា អារោចេតីតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ **“ជាយត្តនេ អារោចេតី”**តិអាទីសុបិ។ “ជាយត្តនេ វា ជារត្តនេ វា”តិ ហិ ឥទំ យទត្ថំ តំ តេសំ មតឹ អារោចេតិ , តំ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តទានិ បន បទភាជនិយំ (បារា. ៣០២) វុត្តនយេនាបិ អត្ថំ ទស្សេតុំ **“អបិចា”**តិអាទិមាហ។ កិញ្ចាបិ ឥត្ថិលិង្គវសេន បទភាជនិយំ វុត្តំ, “ជាយត្តនេ វា ជារត្តនេ វា”តិ បន និទ្ទេសស្ស ឧភយលិង្គសាធារណត្តា បុរិសលិង្គវសេនាបិ យោជេត្វា វត្តព្ពន្តិ អាហ **“ឯតេនេវ ឧបាយេនា”**តិអាទិ។ **មុហុត្តិកា**តិ គណិកា។ “អន្តមសោ តង្ខណិកាយបី”តិ ឥទំ និទស្សនមត្តន្តិ អាហ **“ឯតេនេវ ឧបាយេនា”**តិអាទិ។

អញ្ញត្រ នាលំវចនីយាយាតិ (សារត្ថ. ដី. ២.៣៣៩-៣៤០) ទេសចារិត្តវសេន បណ្ណទានាទិនា អបរិច្ចត្តំ ឋបេត្វា។ សញ្ចរិត្តវសេន ភិក្ខុនា វចនីយា ន ហោតីតិ **នាលំវចនីយា**, តំ ឋបេត្វាតិ កេចិ។ អប្បេន វា ពហុនា វា ធនេន កីតា **ធនក្កីតា**។ យស្មា បន សា ន កីតមត្តាយេវ ភរិយា, សំវាសត្ថាយ បន កីតត្តា ភរិយា, តស្មាស្ស និទ្ទេសេ “ធនេន កិណិត្វា វាសេតី”តិ (បារា. ៣០៤) វុត្តំ។ **ឆន្ទវាសិនី**តិ ឆន្ទេន អត្តនោ រុចិយា វសតីតិ ឆន្ទវាសិនី។ យស្មា បន សា ន អត្តនោ ឆន្ទមត្តេនេវ ភរិយា ហោតិ, បុរិសេន បន សម្បដិច្ឆិតត្តា, តស្មាស្ស និទ្ទេសេ “បិយោ បិយំ វាសេតី”តិ (បារា. ៣០៤) វុត្តំ។ **អាទិ**សទ្ទេន “ភោគវាសិនី, បដវាសិនី, ឱទបត្តកិនី, ឱភដចុម្ពដា, ទាសី ច ភរិយា ច, កម្មការី ច ភរិយា ច, ធជាហដា, មុហុត្តិកា”តិ (បារា. ៣០៤) ឥមេសំ អដ្ឋន្នំ អាការានំ គហណំ។ យថា ច “ឆន្ទវាសិនី”តិអាទីសុ អញ្ញតរវសេន វទតោ វិសង្កេតោ នត្ថិ, ឯវំ បាឡិយំ អវុត្តេសុបិ “ហោហិ កិរ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា, ជាយា, បជាបតិ, បុត្តមាតា, ឃរណី, ឃរសាមិនី, ភត្តរន្ធិកា, សុស្សូសិកា, បរិចារិកា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣០៥) ឯវមាទីសុ សំវាសបរិទីបកេសុ វចនេសុ អញ្ញតរវសេន វទន្តស្សាបិ វិសង្កេតោ នត្ថិ, តិវង្គសម្បត្តិយា អាបត្តិយេវ។

មាតុរក្ខិតំ ព្រូហីតិ ឯត្ថ **មាតុរក្ខិតា** នាម មាតរា រក្ខិតា, យថា បុរិសេន សហ សំវាសំ ន កប្បេតិ, ឯវំ មាតរា រក្ខិតាតិ អត្ថោ។ តេនេវស្ស បទភាជនេបិ “មាតា រក្ខតិ គោបេតិ, ឥស្សរិយំ ការេតិ, វសំ វត្តេតី”តិ (បារា. ៣០៤) វុត្តំ។ **បិតុរក្ខិតាទីសូ**តិ “បិតុរក្ខិតា, មាតាបិតុរក្ខិតា, ភាតុរក្ខិតា, ភគិនិរក្ខិតា, ញាតិរក្ខិតា, គោត្តរក្ខិតា, ធម្មរក្ខិតា, សារក្ខា, សបរិទណ្ឌា”តិ (បារា. ៣០៣) ឯវំ វុត្តេសុ បិតុរក្ខិតាទីសុ។ យថា ច ឯត្ថ, ឯវំ “បិតុរក្ខិតំ ព្រូហី”តិអាទីសុបិ នយោ វេទិតព្ពោ។

សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា គិលានស្ស វា កិច្ចេន គច្ឆន្តស្សាតិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤០) ឯត្ថ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបោសថាគារំ វា កិញ្ចិ វា វិប្បកតំ ហោតិ។ តត្ថ ការុកានំ ភត្តវេតនត្ថាយ ឧបាសកោ វា ឧបាសិកាយ សន្តិកំ ភិក្ខុំ បហិណេយ្យ, ឧបាសិកា វា ឧបាសកស្ស, ឯវរូបេន សង្ឃកិច្ចេន គច្ឆន្តស្ស អនាបត្តិ។ ចេតិយកម្មេ ករិយមានេបិ ឯសេវ នយោ។ គិលានស្ស ភេសជ្ជត្ថាយបិ ឧបាសកេន វា ឧបាសិកាយ សន្តិកំ, ឧបាសិកាយ វា ឧបាសកស្ស សន្តិកំ បហិតស្ស គច្ឆតោ អនាបត្តិ។

កិញ្ចាបិ ឯត្ថ “ឥត្ថី នាម មនុស្សិត្ថី, ន យក្ខី ន បេតី ន តិរច្ឆានគតា។ បុរិសោ នាម មនុស្សបុរិសោ, ន យក្ខោ”តិអាទិ (សារត្ថ. ដី. ២.៣៤១) នត្ថិ, តថាបិ មនុស្សជាតិកាវ ឥត្ថិបុរិសា ឥធ អធិប្បេតាតិ អាហ **“តេសំ**

មនុស្សជាតិកតា”តិ។ **ននាលំវចនីយតា**តិ យថាវុត្តនយេន បរិច្ឆន្នា អលំវចនីយា។ និវារណត្ថោ ហិ ឯត្ថ **អលំ-**សទ្ទោ។ ន អលំវចនីយា **នាលំវចនីយា,** ន នាលំវចនីយា, តស្សា ភាវោ ននាលំវចនីយតា, “អលំវចនីយតា”ឥច្ចេវ វុត្តំ ហោតិ។

បណ្ណត្តិន្តិ, ឥមំ សិក្ខាបទំ។ **កាយវិការេនា**តិ សីសុក្ខិបនាទិកាយវិការេន។ **តថេវ វីមំសិត្វា តថេវ បច្ចាហរន្តស្សា**តិ ហត្ថមុទ្ទាទិនា កាយវិការេន វីមំសិត្វា បុន អាគន្ត្វា តថេវ អារោចេន្តស្ស។ **អាគមិស្សតី**តិ តាវ សន្តិកេ ធម្មស្សវនាទិអត្ថំ អាគមិស្សតិ។ **កេនចិ វុត្តោ**តិ អាសនសាលាទីសុ និសិន្នស្ស កេនចិ បុរិសេន វុត្តោ។ សចេ ហិ ខីណាសវស្ស មាតាបិតរោ កុជ្ឈិត្វា អលំវចនីយា ហោន្តិ, តញ្ច ភិក្ខុំ យរំ ឧបគតំ បិតា វទតិ “មាតា តេ, តាត, មំ មហល្លកំ ឆឌ្ឌេត្វា ញាតិកុលំ គតា, គច្ឆ នំ មំ ឧបដ្ឋាតុំ បេសេហី”តិ។ សោ ចេ គន្ត្វា តំ វត្វា បុន បិតុនោ តស្សា អាគមនំ វា អនាគមនំ វា អារោចេតិ, ឯវំ អារោចេន្តស្ស តស្សបិ កាយវាចតោ សមុដ្ឋាតិ។ តេនាហ “**បណ្ណត្តិំ អជានន្តស្ស បនា**”តិអាទិ។ **ខីណាសវស្សាបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទេន សេក្ខបុថុជ្ជនានំ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទីបេតិ។ **បិតុវចនេនា**តិ អត្តនោ បិតុវចនេន។ **គន្ត្វា**តិ តស្សា សមីបំ គន្ត្វា។ បណ្ណត្តិំ, អលំវចនីយភាវញ្ចាតិ ឧភយំ អជានន្តស្សាបិ កាយវាចតោ សមុដ្ឋាតិ។ **តទុភយ**ន្តិ បណ្ណត្តិំ, អលំវចនីយភាវញ្ច។ យំ បន បណ្ណត្តិំ ជានិត្វា ឯតេហេវ តីហិ នយេហិ សញ្ចរិត្តំ សមាបជ្ជតោ កាយចិត្តតោ, វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ ឥមានិ តីណិ បណ្ណត្តិជាននចិត្តេន “សចិត្តកសមុដ្ឋានានី”តិ វុត្តំ, តំ អយុត្តំ។ ន ហិ បណ្ណត្តិំ ជានិត្វាបិ “នាលំវចនីយា”តិ មញ្ញមានស្ស សចិត្តកេហិ សមុដ្ឋានេហិ អាបត្តិ សមុដ្ឋាតីតិ វត្តុំ យុជ្ជតិ វីតិក្កមចេតនាយ អសម្ភវតោ។

សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. កុដិការសិក្ខាបទវណ្ណនា

សញ្ញាចិកាយ បនាតិ ឯត្ថ **សន្តិ** អត្តវាចកោ តតិយត្ថេ និបាតោ, **យាចិកា**តិ ភាវសាធនោ, តេសញ្ច មជ្ឈេបទលោបសមាសោ។ **បនា**តិ និបាតមត្តមេវ។ តេនាហ “**សយំ បវត្តិតយាចនា វុច្ចតី**”តិ។ យា ហិ អត្តនា បវត្តិតា, សា អត្តនោ នាម ហោតីតិ អាហ “**តស្មា**”តិអាទិ។ ននុ ន សក្កា យាចនាយេវ កុដឹ កាតុន្តិ អនុយោគំ សន្ធាយ តស្សាធិប្បាយត្ថំ ទស្សេតុំ “**សយំ យាចិតកេហី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សយំ យាចិតកេហី**តិ “វាសឹ ទេថ, ផរសុំ ទេថា”តិអាទិនា (បារា. ៣៤២) សយំ យាចិតកេហិ។ **ឧបករណេហី**តិ វាសិយាទីហិ។ បរេន ភណ្ឌសាមិកេន “មម ឥទ”ន្តិ អបរិច្ចាគលក្ខណគោបនវសេន បរិគ្គហិតំ **បរបរិគ្គហិតកំ,** បរសន្តកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **មូលច្ឆេទវសេនា**តិ មូលស្ស ឆិន្ទនវសេន, បរសន្តកភាវតោ មោចេត្វា អត្តនោ សន្តកំ កត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវញ្ហិ អញ្ញាតកអប្បវារិតដ្ឋានតោ យាចន្តស្ស អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិយា ទុក្កដំ។ **តាវកាលិកំ បន វដ្ដតី**តិ តាវកាលិកំ កត្វា យាចិតុំ វដ្ដតិ។ សកកម្មំ ន យាចិតព្ពន្តិ បាណាតិបាតសិក្ខាបទរក្ខណត្ថំ វុត្តំ។ “ហត្ថកម្មំ ទេថា”តិ អនិយមេត្វាបិ ន យាចិតព្ពំ។ ឯវំ យាចិតា ហិ តេ “សាធុ, ភន្តេ”តិ ភិក្ខុំ ឧយ្យោជេត្វា មិគេបិ មារេត្វា អាហរេយ្យុំ។ និយមេត្វា បន “វិហារេ កិញ្ចិ កត្តព្ពំ អត្ថិ, តត្ថ ហត្ថកម្មំ ទេថា”តិ យាចិតព្ពំ។ “កុដិ នាម ឧល្លិត្តា វា ហោតិ, អវលិត្តា វា ឧល្លិត្តាវលិត្តា វា”តិ (បារា. ៣៤៩) បទភាជនេ វុត្តត្តា “**កុដិន្តិ ឧល្លិត្តាទីសុ អញ្ញតរ**”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ ឧទ្ធំ មុខំ លិត្តា **ឧល្លិត្តា**។ អន្តោ លិម្បន្តា ហិ ឯវំ លិម្បន្តិ។ អធោ មុខំ លិត្តា **អវលិត្តា**។ ពហិ លិម្បន្តា ហិ ឯវំ លិម្បន្តិ។ តេនាហ “**តត្ថ ឧល្លិត្តា នាមា**”តិអាទិ។ **បិដ្ឋសង្ឃាដោ**តិ ទ្វារពាហា។ “**សុធាយ វា មត្តិកាយ វា**”តិ ឯតេន ឋបេត្វា ឥមេ ទ្វេ លេបេ អវសេសោ ភស្មគោមយាទិភេទោ អលេបោតិ ទស្សេតិ។

យស្មា បន សញ្ញាចិកាយ កុដឹ ការេន្តេនាបិ ឥធ វុត្តនយេនេវ បដិបជ្ជិតព្ពំ, តស្មា “**សយំ វា ករោន្តេន អាណត្តិយា វា ការាបេន្តេនា**”តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច “**សយំ វា ករោន្តេនា**”តិ ឥមិនា សាមត្ថិយតោ លព្ភមានមត្ថមាហ, ន តុ បទត្ថតោ។ “**អាណត្តិយា វា ការាបេន្តេនា**”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤៨-៣៤៩) បន បទត្ថតោ។ ឯវញ្ច កត្វា យទិ បន “ករោន្តេន វា ការាបេន្តេន វា”តិ វទេយ្យ, ព្យញ្ជនំ វិលោមិតំ ភវេយ្យ។ ន ហិ ការាបេន្តោ ករោន្តោ នាម ហោតីតិ ឯទិសី ចោទនា អនវកាសាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ នត្ថិ សាមី បតិ ឯតិស្សាតិ **អសាមិកា,** តំ អសាមិកំ, អនិស្សរន្តិ អត្ថោ។ អនិស្សរតា ចេត្ថ ការាបនេនាតិ អាហ “**ការេតា ទាយកេន វិរហិត**”ន្តិ។ **ឧទ្ទេសោ**តិ ឧទ្ទិសិតព្ពោ។

តត្រាតិ សាមិស្មឹ ភុម្មវចនន្តិ អាហ “**តស្សា កុដិយា**”តិ។ **ទីឃសោ**តិ និស្សក្កវចនន្តិ អាហ “**ទីឃតោ**”តិ។ **ពាហិរុដ្ឋេតិ** កុដ្ដស្ស ពហិ, ថុសេន មិស្សកោ បិណ្ឌោ **ថុសបិណ្ឌោ,** តស្ស បរិយន្តោ **ថុសបិណ្ឌបរិយន្តោ,** តេន, ថុសមិស្សកមត្តិកាបិណ្ឌបរិយន្តេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ថុសបិណ្ឌស្សាបរិ សេតកម្មំ បន អព្ពោហារិកំ។ អព្ភន្តរេ ភាវោ

អត្តាន្តរិមោ, តេន។ **យត្ថា**តិ យស្សំ កុដិយំ។ **បមាណយុត្តោ**តិ បកតិវិទត្ថិយា នវវិទត្ថិបមាណោ។ “តិរិយំ សត្តន្តរា”តិ (បារា. ៣៤៨) ឧក្កំសតោ បមាណស្ស វុត្តត្តា **“ហេដ្ឋិមកោដិយា ចតុហត្ថវិត្ថារា ន ហោតី”**តិ វុត្តំ។

សោធេត្វាតិ សមតលសីមមណ្ឌលសទិសំ កត្វា។ **បទភាជនេ វុត្តនយេន សង្ឃំ តិក្ខត្តុំ យាចិត្វា**តិ “សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា វុឌ្ឍានំ ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ ‘អហំ, ភន្តេ, សញ្ញាចិកាយ កុដិំ កត្តុកាមោ អសាមិកំ អត្តុទ្ទេសំ, សោហំ, ភន្តេ, សង្ឃំ កុដិវត្ថុឱលោកនំ យាចាមី’”តិ (បារា. ៣៤៩) បទភាជនេ វុត្តនយេន តិក្ខត្តុំ យាចិត្វា។ **សង្ឃេន វា សម្មតា**តិ បទភាជនិយំ (បារា. ៣៥០) វុត្តេន ញត្តិទុតិយកម្មេន, អបលោកនកម្មវសេន វា សង្ឃេន សម្មតា។ **វត្ថូ**តិ កុដិវត្ថុ។ **អនារម្ភន្តិ** អនុបទ្ទវំ។ បរិតោ កមតិ គច្ឆតិ ឯត្ថាតិ **បរិក្កមនំ,** តេន សហ វត្តតីតិ **សបរិក្កមនំ,** ស ឧបចារន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ **“តេហិ ភិក្ខូហី”**តិអាទិ។

កិបិល្លិកាទីនន្តិ ឯត្ថ **កិបិល្លិកា** (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៥៣) នាម រត្តកាឡបិង្គលាទិភេទា យា កាចិ, តា អាទិ យេសំ តានិ **កិបិល្លិកាទីនិ,** តេសំ។ **អាទិ**សទ្ទេន ឧបចិកាទីនំ សង្គហណំ។ **អាសយោ**តិ និពទ្ធវសនដ្ឋានំ, សោ អាទិ យេសំ តេ **អាសយាទយោ,** តេហិ។ **អាទិ**សទ្ទេន ចេត្ថ និស្សិតស្ស គហណំ។ **សោឡសហិ ឧបទ្ទវេហី**តិ “កិបិល្លិកានំ វា អាសយោ ហោតិ, ឧបចិកានំ វា ឧន្ទូរានំ វា អហីនំ វា វិច្ឆិកានំ វា សតបទីនំ វា ហត្ថីនំ វា អស្សានំ វា សីហានំ វា ព្យគ្ឃានំ វា ទីបីនំ វា អច្ឆានំ វា តរច្ឆានំ វា យេសំ កេសញ្ចិ តិរច្ឆានគតានំ បាណានំ វា អាសយោ ហោតិ, បុព្ពណ្ណនិស្សិតំ វា ហោតិ, អបរណ្ណអព្ភាឃាតអាឃាតនសុសានឧយ្យានរាជវត្ថុហត្ថិសាលាអស្សសាលាពន្ធនាគារបានាគារសូនរច្ឆាចច្ចរសភាសំសរណនិស្សិតំ វា ហោតី”តិ (បារា. ៣៥៣) ឯវំ វុត្តេហិ សោឡសហិ ឧបទ្ទវេហិ។ តត្ថ ច **អព្ភាឃាតំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៥៣) នាម ការណាឃរំ។ **អាឃាតនំ** នាម ធម្មគន្ធិកា។ **សុសានន្តិ** មហាសុសានំ។ **សំសរណំ** នាម អនិព្ពិជ្ឈគមនីយោ គតបច្ចាគតមគ្គោ។

អារវិជ្ជិតុំ សក្កុណេយ្យតាយាតិ ធិន្នគងាទីនមភាវតោ អនុបរិយាយិតុំ សក្កុណេយ្យតាយ។ **តេន ភិក្ខុនា**តិ កុដិការកេន ភិក្ខុនា។ **យាចិតេហី**តិ “ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា វុឌ្ឍានំ ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ ‘អហំ, ភន្តេ, សញ្ញាចិកាយ កុដិំ កត្តុកាមោ អសាមិកំ អត្តុទ្ទេសំ, សោហំ, ភន្តេ, សង្ឃំ កុដិវត្ថុទេសនំ យាចាមី’”តិ (បារា. ៣៥១) តិក្ខត្តុំ យាចិតេហិ។ **ញត្តិទុតិយេន កម្មេនា**តិ –

> “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អយំ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ សញ្ញាចិកាយ កុដិំ កត្តុកាមោ អសាមិកំ អត្តុទ្ទេសំ, សោ សង្ឃំ កុដិវត្ថុទេសនំ យាចតិ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ កុដិវត្ថុំ ទេសេយ្យ។ ឯសា ញត្តិ។ សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អយំ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ សញ្ញាចិកាយ កុដិំ កត្តុកាមោ អសាមិកំ អត្តុទ្ទេសំ, សោ សង្ឃំ កុដិវត្ថុទេសនំ យាចតិ។ សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ កុដិវត្ថុំ ទេសេតិ, យស្សាយស្មតោ ខមតិ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ កុដិវត្ថុស្ស ទេសនា, សោ តុណ្ហស្ស។ យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។ ទេសិតំ សង្ឃេន ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ កុដិវត្ថុ, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ –

ឯវំ បទភាជនេ វុត្តេន ញត្តិទុតិយេន កម្មេន។ **អាឡវិកា** នាម អាឡវិរដ្ឋេ ជាតា ទារកា, តេ បព្ពជិតកាលេបិ “អាឡវិកា”ត្វេវ បញ្ញាយិំសុ។ តេ សន្ធាយ វុត្តំ **អាឡវិកេ ភិក្ខូ**”តិ។ **លេបេ ឃដិតេ**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៥៣) អន្តោលេបេ វា អន្តោលេបេន សទ្ធិំ ភិត្តិញ្ច ឆទនញ្ច ឯកាពទ្ធំ កត្វា ឃដិតេ, ពហិលេបេ វា ពហិលេបេន សទ្ធិំ ឃដិតេ។ **ទ្វេ ច ទុក្កដានិ** សារម្ភអបរិក្កមនវសេន។ **ឧភយវិបន្នា**តិ ឧភយេហិ ទេសនាបមាណេហិ វិបន្នា វិរហិតា ឧភយវិបន្នា, អទេសិតវត្ថុកា បមាណាតិក្កន្តាតិ អត្ថោ។ **តស្មិន្តិ** ទ្វារពន្ធេ វា វាតបានេ វា។ **លេបោ ន ឃដិយតី**តិ បុព្ពេ ទិន្នលេបោ ទ្វារពន្ធេន វា វាតបានេន វា សទ្ធិំ ន ឃដិយតិ, ឯកាពទ្ធំ ហុត្វា ន តិដ្ឋតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តន្តិ** ទ្វារពន្ធំ វា វាតបានំ វា បរាមសតិ។ **បឋមមេវា**តិ លេបកិច្ចស្ស និដ្ឋិតត្តា ទ្វារពន្ធវាតបានានំ ឋបនតោ បុព្ពេយេវ, លេបស្ស និដ្ឋិតក្ខណេយេវាតិ អធិប្បាយោ។ “ភិក្ខុ កុដិំ ករោតិ ទេសិតវត្ថុកំ បមាណិកំ សារម្ភំ សបរិក្កមនំ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ភិក្ខុ កុដិំ ករោតិ ទេសិតវត្ថុកំ បមាណិកំ អនារម្ភំ អបរិក្កមនំ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៣៥៥) បទភាជនិយំ វុត្តត្តា **“កេវលំ សារម្ភតាយា”**តិអាទិ វុត្តំ។

វិប្បកតន្តិ អនិដ្ឋិតំ។ **អញ្ញស្ស ទទតោ ចា**តិ អញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស វា សង្ឃស្ស វា ទទតោ ច។ **គុហា** នាម ឥដ្ឋកគុហា វា សិលាគុហា វា ទារុគុហា វា ភូមិគុហា វា។ **តិណកុដិ** នាម សត្តភូមិកោបិ បាសាទោ តិណច្ឆទនោ “តិណកុដិកា”តិ វុច្ចតិ។ **អញ្ញស្សា**តិ អាចរិយស្ស វា ឧបជ្ឈាយស្ស វា សង្ឃស្ស វា។ **វាសាគារំ ឋបេត្វា**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៦៤) អត្តនោ វសនត្ថាយ វាសាគារំ ឋបេត្វា។ **ឧបោសថាគារាទីសូ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេន ជន្តាឃរភោជនសាលាអគ្គិសាលានំ គហណំ។ **ហេដ្ឋិមបមាណសម្ភវោ**តិ ចតុហត្ថវិត្ថិណ្ណតា។ **អទេសាបេត្វា ករោតោ**តិ វុត្តំ អ

ទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កន្តំ, បមាណយុត្តំ វា ករោតោ។ ឯត្ថ ច វត្ថុនោ អទេសាបនំ **អកិរិយា**។ កុដិករណំ **កិរិយា**។

កុដិការសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. វិហារការសិក្ខាបទវណ្ណនា

មហន្តំ លាតិ គណ្ហាតីតិ **មហល្លកោ**, តំ មហល្លកំ។ យោ ច យំ គណ្ហាតិ, សោ តស្ស អត្ថីតិ អាហ "**មហន្តភាវោ ឯតស្ស អត្ថីតិ មហល្លកោ**"តិ។ សោ ច មហន្តភាវោ កេន, កុតោ ចាតិ អាហ "**សសាមិកភាវេនា**"តិអាទិ។ ន កេវលំ សសាមិកភាវេនេវាតិ អាហ "**យស្មា វា**"តិអាទិ។ យទិ ឯវំ អថ កស្មា "មហល្លកោ នាម វិហារោ សសាមិកោ វុច្ចតី"តិ (បារា. ៣៦៧) ឯត្តកមេវ បទភាជនេ វុត្តន្តិ អាហ "**យស្មា បនា**"តិអាទិ។ វិហរន្តិ ឯត្ថាតិ **វិហារោ**, អាវាសោ។ មាតិកាយំ **ភិក្ខូ វា អនភិនេយ្យា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ "អយំ វា សោ មហានាគោ"តិអាទីសុ វិយ អវធារណត្ថោ។

កោសម្ពិយន្តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៣៦៥) ឯវំនាមកេ នគរេ។ តស្ស កិរ នគរស្ស អារាមបោក្ខរណិអាទីសុ តេសុ តេសុ ឋានេសុ កោសម្ពរុក្ខាវ ឧស្សន្នា អហេសុំ, តស្មា តំ "កោសម្ពី"តិ សង្ខំ គច្ឆតិ។ "កុសុម្ពស្ស នាម ឥសិនោ អស្សមតោ អវិទូរេ មាបិតត្តា"តិ ឯកេ។ **ឆន្នត្ថេរំ អារព្ភា**តិ យោ អភិនិក្ខមនកាលេ សទ្ធិំ និក្ខន្តោ, យស្ស ច សត្ថារា បរិនិព្ពានកាលេ ព្រហ្មទណ្ឌោ (ចូឡវ. ៤៤៥) អាណត្តោ, តំ ឆន្នត្ថេរំ អារព្ភ។ **ចេតិយរុក្ខ**ន្តិ ចិត្តីកតដ្ឋេន **ចេតិយំ**, បូជារហានំ ទេវដ្ឋានានមេតំ អធិវចនំ, "ចេតិយ"ន្តិ សម្មតំ រុក្ខំ **ចេតិយរុក្ខំ**។ វត្ថុនោ អទេសនាយ អាបជ្ជនតោ "**អកិរិយមត្តតោ សមុដ្ឋានភាវោ**"តិ វុត្តំ។ **មត្ត**-សទ្ទេន កិរិយតោ សមុដ្ឋានតំ បដិក្ខិបតិ។ កេចិ បន "វត្ថុអទេសនាយ, កុដិករណេន ច សមុដ្ឋានតោ កិរិយាកិរិយតោ សមុដ្ឋាតី"តិ វទន្តិ។ បមាណនិយមាភាវោវ វិសេសោ។

វិហារការសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទូសិយតីតិ **ទុដ្ឋោ**, ទូសេតិ បរំ វិនាសេតីតិ **ទោសោ**។ តេនាហ "**ទូសិតោ ចេវា**"តិអាទិ។ ឥទានិ "ទូសិតោ ចេវ ទូសកោ ចា"តិ ឥមិនា សង្ខេបេន វុត្តមេវត្ថំ វិត្ថារេត្វា ទស្សេតុំ "**ឧប្បន្នេ ហិ ទោសេ**"តិអាទិមាហ។ **បកតិភាវំ ជហាបិតោ**តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៣៨៥-៣៨៦) សោម្មភាវំ ជហាបិតោតិ អត្ថោ, វិការមាបាទិតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អាការនានាត្តេនា**តិ ទូសិតាការស្ស ចេវ ទូសកាការស្ស ចាតិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ អាការានំ នានាភាវេន។ **នប្បតីតោ**តិ បីតិសុខាទីហិ ន អភិគតោ អនុបគតោ, ន ឧបគតោតិ អត្ថោ។ យោ ច បីតិសុខាទីហិ អនុបគតោ, សោ តេហិ វជ្ជិតោ នាម ហោតីតិ អាហ "**បីតិសុខាទីហិ វិវជ្ជិតោ**"តិ។ យោ ច តេហិ វជ្ជិតោ, ន សោ តេហិ អភិសដោ នាម ហោតីតិ អាហ "**ន អភិសដោ**"តិ, បីតិសុខាទីហិ ន បត្ថដោតិ អត្ថោ។ នាស្ស មូលន្តិ **អមូលកំ**។ តំ បន អមូលកត្តំ យស្មា ចោទករសេន អធិប្បេតំ, ន ចុទិតករសេន, តស្មា តទត្ថំ ទស្សេតុំ "**យំ ចោទកេនា**"តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **យ**ន្តិ បារាជិកំ។ **ឯត**ន្តិ ចុទិតកស្ស អាបន្នានាបន្នត្តំ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ។

ឥទានិ អត្តនា វុត្តមេវ ទិដ្ឋាទី វិវរិតុំ "**ឯត្ថ ចា**"តិអាទិ វុត្តំ។ **តថេវា**តិ "បសាទសោតេន វា ទិព្ពសោតេន វា"តិ ឥមមត្ថំ អតិទិសតិ។ **បរិសង្កិតំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៨៥-៣៨៦) បន តិវិធំ ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ, សុតបរិសង្កិតំ, មុតបរិសង្កិតន្តិ។ តត្ថ ភិក្ខុញ្ច មាតុគាមញ្ច តថារូបេ ឋានេ ទិស្វា "អទ្ធា ឥមេហិ កត"ន្តិ វា "ករិស្សន្តី"តិ វា បរិសង្កិតំ, ឥទំ **ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ** នាម។ អន្ធការេ វា បដិច្ឆន្នោកាសេ វា ភិក្ខុស្ស ច មាតុគាមស្ស ច វចនំ សុត្វា ទុតិយស្ស អត្ថិភាវំ អជានតោ បុព្ពេ វុត្តនយេន បរិសង្កិតំ, ឥទំ **សុតបរិសង្កិតំ** នាម។ ធុត្តេហិ ឥត្ថីហិ សទ្ធិំ បច្ចន្តវិហារេ មណ្ឌបេ វា សាលាទីសុ វា បុប្ផគន្ធមំសសុរាទីនិ អនុភវិត្វា គតដ្ឋានំ ទិស្វា "កេន នុ ខោ ឥទំ កត"ន្តិ វីមំសន្តេន តត្រ កេនចិ ភិក្ខុនា គន្ធាទីហិ បូជា កតា ហោតិ, ភេសជ្ជត្ថាយ អរិដ្ឋំ វា បីតំ, សោ តស្ស គន្ធំ ឃាយិត្វា "អយំ សោ ភវិស្សតី"តិ បរិសង្កិតំ, ឥទំ **មុតបរិសង្កិតំ** នាម។ ឯវំ តិវិធស្ស បរិសង្កិតស្ស អភាវោ **អបរិសង្កិតំ**។ តេនាហ "**ទិដ្ឋសុតមុតវសេន ចេតសា អបរិសង្កិត**"ន្តិ។ តញ្ច បនេតំ ទិដ្ឋាទិកំ ន កេវលំ អត្តនោវាតិ អាហ "**អត្តនោ វា បរស្ស វា**"តិ។ យស្មា "ត្វំ បណ្ឌកោ"តិអាទិវចនេនាបិ ចោទយតោ អាបត្តិយេវ, តស្មា "**ភិក្ខុនោ អនុរូបេសុ ឯកូនវីសតិយា អញ្ញតរេនា**"តិ វុត្តំ។ យទិ ឯវំ អថ កស្មា បទភាជនេ "បារាជិកេន ធម្មេនាតិ ចតុន្នំ អញ្ញតរេនា"តិ (បារា. ៣៨៦) វុត្តន្តិ អាហ "**បទភាជនេ បនា**"តិអាទិ។ ឧបសគ្គនិបាតានំ

វាចកសទ្ទសន្និដ្ឋានេ តទត្ថជោតនភាវេន បវត្តនតោ “**ធំសេយ្យា**”តិ វុត្តំ។ **ធំសន**ញ្ចេត្ថ អភិភវនំ។ តេនាហ “**អភិភវេយ្យា**”តិ។ “**ត្វំ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវី”តិអាទិនា នយេន បវត្តា**តិ “ត្វំ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិ, អទិន្នំ អាទិយិ, មនុស្សំ ឃាតយិត្ថ, អភូតំ អារោចយិត្ថា”តិ ឯវំ បវត្តា។ ឯត្ថ ច “អស្សមណោសី”តិ អវន្ទនការណស្ស អវុត្តត្តា អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នោ ន វន្ទិតព្ពោ”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ អវន្ទិយេសុ អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នស្ស អវុត្តត្តា, “បច្ឆា ឧបសម្បន្នេន បុរេ ឧបសម្បន្នោ វន្ទិយោ”តិ (បរិ. ៤៦៨) វុត្តត្តា ច។ ឥទំ បន អត្តនា វត្តព្ពំ ទស្សេតុំ វុត្តំ។

សមីបេតិ ទ្វាទសហត្ថបមាណេ បទេសេ។ សិក្ខាបច្ចក្ខានមេវ ហិ ហត្ថមុទ្ទាយ សីសំ ន ឯតិ, ឥទំ បន អនុទ្ធំសនំ, អភូតារោចនញ្ច ឯតិយេវ។ តេនាហ “**ហត្ថមុទ្ទាយ ឯវ វា**”តិ។ **ព្រហ្មចរិយា**តិ ព្រហ្មំ សេដ្ឋំ បសត្ថំ ចរិយន្តិ **ព្រហ្មចរិយំ**, ព្រហ្មូនំ វា សេដ្ឋានំ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធអរិយសាវកានំ, ព្រហ្មានញ្ច ចរិយន្តិ **ព្រហ្មចរិយំ**, តម្ហា ព្រហ្មចរិយា។ តេនាហ “**សេដ្ឋចរិយា**”តិ។ **សាធុ វតស្ស** ឯកន្តេន ភទ្ទកំ ភវេយ្យ។ “តជ្ជនីយកម្មាទិសត្តវិធម្បិ កម្មំ ករិស្សាមា”តិ អាបត្តិយា ចោទេន្តស្ស អធិប្បាយោ **កម្មាធិប្បាយោ**។ “អាបត្តិតោ វុដ្ឋាបេស្សាមា”តិ អធិប្បាយោ **វុដ្ឋានាធិប្បាយោ**។ **អនុវិជ្ជនាធិប្បាយោ**តិ វីមំសនាធិប្បាយោ, ឧបបរិក្ខាធិប្បាយោ។ **អនុវិជ្ជកេនា**តិ សង្ឃមជ្ឈេ ឱតិណ្ណំ អធិករណំ វិនិច្ឆិនិតុំ និសិន្នេន វិនយធរេន។ **កី តេ ទិដ្ឋ**ន្តិ តយា កី ទិដ្ឋំ, បឋមំ បារាជិកំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ ទិដ្ឋោ, ទុតិយំ តតិយំ ចតុត្ថំ បារាជិកំ អាបជ្ជន្តោ ទិដ្ឋោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អាទិ**សទ្ទេន “កិន្តិ តេ ទិដ្ឋំ, កទា តេ ទិដ្ឋំ, កត្ថ តេ ទិដ្ឋ”ន្តិ ឥមំ នយំ សង្គណ្ហាតិ។

សមនត្ថាយ បវត្តមានេហិ សមថេហិ អធិកាតព្ពន្តិ **អធិករណំ**។ យថា ហិ សមនវសេន សមថានំ វិវាទាទីសុ អធិកតភាវោ, ឯវំ វិវាទាទីនំ តេហិ អធិកត្តព្ពតាតិ។ តេនាហ “**សមថេហិ អធិករណីយភាវេនា**”តិអាទិ។ ឥមិនា ហិ អធិករណសទ្ទស្ស កម្មសាធនតា វុត្តា។ **អធិករណ**ន្តិ វិវាទាធិករណំ អនុវាទាធិករណំ អាបត្តាធិករណំ កិច្ចាធិករណន្តិ ចតុព្ពិធំ អធិករណំ។ វិវាទាទីនិ អធិករណានិ សមេន្តិ វូបសមេន្តីតិ **សមថា**, សម្មុខាវិនយាទយោ។ អថ វា អធិករីយន្តិ ឯត្ថាតិ **អធិករណំ**។ កេ អធិករីយន្តិ? សមថា។ កថំ អធិករីយន្តិ? សមនវសេន។ អធិករណំ សមេន្តិ វូបសមេន្តីតិបិ **សមថា**តិ ឯវម្បេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ អាបត្តាធិករណំ ឋបេត្វា សេសាធិករណេហិ ចោទនាយ អភាវតោ “**ឥទំ បន បារាជិកសង្ខាតំ អាបត្តាធិករណមេវ អធិប្បេត**”ន្តិ វុត្តំ។ អាបត្តិយេវ អធិករណំ **អាបត្តាធិករណំ។ អនុទ្ធំសិតក្ខណេយេវ សង្ឃាទិសេសោ**, សោ ចេ តង្ខណេយេវ ជានាតីតិ អធិប្បាយោ។

មេត្តិយភូមជកេតិ មេត្តិយញ្ច ភូមជកញ្ច។ ឆព្ពគ្គិយានំ អគ្គបុរិសា ឯតេ។ **សុទ្ធំ វា**តិ បារាជិកមនាបន្នំ វា។ “**សចេ សោ តង្ខណេយេវ ជានាតិ**”តិ ឥមិនា អាវជ្ជនសមយមាហ។ តង្ខណេយេវ ជាននំ នាម ទុក្ករំ, សមយេន អាវជ្ជិត្វា ញាតេ បន ញាតមេវ ហោតិ។ បច្ឆា ចេ ជានាតិ, សីសំ ន ឯតិ។ សិក្ខាបច្ចក្ខានអភូតារោចនទុដ្ឋុល្លវាចាអត្តកាមទុដ្ឋទោសភូតារោចនសិក្ខាបទានីតិ សព្ពានេវ ហិ ឥមានិ ឯកបរិច្ឆេទានិ។ យស្មា បន បរម្មុខា សត្តហិបិ អាបត្តិក្ខន្ធេហិ វទតោ ទុក្កដមេវ, តស្មា “**បរម្មុខា ចោទេន្តស្ស បន សីសំ ន ឯតី**”តិ វុត្តំ។ **វុត្តនយាបត្តិយោ**តិ “វាចាយ វាចាយា”តិអាទិនា វុត្តនយា សង្ឃាទិសេសទុក្កដាបត្តិយោ។ **តថេវា**តិ វាចាយ វាចាយេវ។ **វទន្តស្សា**តិ សត្តហិបិ អាបត្តិក្ខន្ធេហិ ឧបសម្បន្នំ សម្មុខា វទន្តស្ស។ **វុត្តនយេនេវា**តិ វាចាយ វាចាយេវ។ ឱកាសំ ការេត្វា ឧបសម្បន្នំ សម្មុខា វទន្តស្ស វាចាយ វាចាយ បាចិត្តិយន្តិ អាហ “**ឱកាសំ ការេត្វា វទន្តស្ស បាចិត្តិយមេវា**”តិ។ **ឯវ**សទ្ទេន ទុក្កដំ និវត្តេតិ។ អសម្មុខា សត្តហិបិ អាបត្តិក្ខន្ធេហិ វទន្តស្ស ទុក្កដំ។ **សត្តវិធម្បិ កម្ម**ន្តិ តជ្ជនីយំ, និយសំ, បព្វាជនីយំ, បដិសារណីយំ, តិវិធញ្ច ឧក្ខេបនីយន្តិ សត្តវិធម្បិ កម្មំ។

ឧបោសថំ វា បវារណំ វា ឋបេន្តស្ស ច ឱកាសកម្មំ នត្ថីតិ ឯត្ថ ឧបោសថតោ បុរេ វា បច្ឆា វា ឋបិតោបិ អដ្ឋបិតោ ហោតិ។ ខេត្តេ ឋបិតោ បន ឋបិតោ ហោតិ, តស្មា “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អជ្ជុបោសថោ បន្នរសោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឧបោសថំ ករេយ្យា”តិ ឯត្ថ យាវ **រេ**-ការំ ភណតិ, តាវ ឋបេតព្ពោ, ឥទំ ខេត្តំ។ **យ្យ**-ការេ បន វុត្តេ ឋបេន្តេន បច្ឆា ឋបិតោ នាម ហោតិ ។ “សុណាតុ មេ”តិ អនារទ្ធេ ឋបេន្តេន បុរេ ឋបិតោ ហោតិ។ បវារណាដ្ឋបនំ បន សព្ពសង្ឃាហិកំ, បុគ្គលិកញ្ចាតិ ទុវិធំ។ តត្ថ សព្ពសង្ឃាហិកេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ…បេ…. សង្ឃោ តេវាចិកំ បវារេយ្យា”តិ **សុ**-ការតោ យាវ **រេ**-ការោ, តាវ អបរិយោសិតាវ ហោតិ បវារណា, ឯត្ថន្តរេ ឯកបទេបិ ឋបេន្តេន ឋបិតា ហោតិ បវារណា។ **យ្យ**-ការេ បន បត្តេ បរិយោសិតាវ ហោតិ, តស្មា តតោ បដ្ឋាយ ឋបេន្តេន អដ្ឋបិតា ហោតិ។ បុគ្គលិកដ្ឋបនេ បន “សង្ឃំ, ភន្តេ, បវារេមិ…បេ…. តតិយម្បិ ភន្តេ សង្ឃំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា…បេ…. បស្សន្តោ បដី”តិ (មហាវ. ២១០) **សំ**-ការតោ យាវ អយំ សព្ពបច្ឆិមោ **ដិ**-ការោ, តាវ អបរិយោសិតាវ ហោតិ បវារណា, ឯត្ថន្តរេ ឯកបទេបិ ឋបេន្តេន ឋបិតា ហោតិ បវារណា។ “ករិស្សាមី”តិ វុត្តេ បន បរិយោសិតា ហោតិ, តស្មា “ករិស្សាមី”តិ ឯតស្មិំ បទេ សម្បត្តេ ឋបិតាបិ អដ្ឋបិតា ហោតិ។ ឯសេវ នយោ ទ្វេវាចិកឯកវាចិកសមានវស្សិកាសុ។ ឯតាសុបិ ហិ **ដិ**-ការាវសានំយេវ ឋបនក្ខេត្តន្តិ។ តេនាហ “**ឋបនក្ខេត្តំ បន ជានិតព្ព**”ន្តិ។ **ឱសដេ វត្ថុស្មិ**ន្តិ ចោទកេន អត្តនា វត្តព្ពេ សង្ឃមជ្ឈេ ឧទាហដេ។

ឥទញ្ច ឥទញ្ច ករោតីតិ បាណាតិបាតំ, អទិន្នាទានញ្ច ករោតិ, ជាតរូបរជតញ្ច បដិគ្គណ្ហាតិ។ **អសុកោ ច អសុកោ ច អស្សមណោ, អនុបាសកោ**តិ អក្កោសាធិប្បាយេន បរម្មុខា វទន្តស្ស ទុក្កដំ, សម្មុខា វទន្តស្ស បន បាចិត្តិយមេវ។ តេនាហ “**សចេ បន ឱទិស្ស និយមេត្វា**”តិអាទិ។ **សង្ឃុបគមន**ន្តិ វោហារូបគមនំ។

ទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. អញ្ញភាគិយសិក្ខាបទវណ្ណនា

អញ្ញភាគស្សាតិ អញ្ញកោដ្ឋាសស្ស, យំ ចោទេតុកាមោ, តស្ស ជាតិអាទិតោ អញ្ញស្ស តិរច្ឆានជាតិអាទិកោដ្ឋាសស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥទ**ន្តិ នបុំសកនិទ្ទេសេន ឆគលកាទី និទ្ទិសតិ, អយំ ឆគលកាទិកោតិ អត្ថោ, អធិករណសទ្ទាបេក្ខាយ វា នបុំសកនិទ្ទេសោ, ឥទំ ឆគលកាទិសង្ខាតំ អធិករណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អញ្ញភាគោ វា**តិ តិរច្ឆានជាតិអាទិភេទោ អញ្ញោ កោដ្ឋាសោ វា។ **អស្សា**តិ ឆគលកាទិកស្ស។ **អញ្ញភាគិយំ** ឆគលកាទិ។ ឯត្ថ ច “អញ្ញភាគសម្ពន្ធិ អញ្ញភាគិយ”ន្តិ បឋមវិគ្គហស្ស អត្ថោ, “អញ្ញភាគវន្តំ អញ្ញភាគិយ”ន្តិ ទុតិយវិគ្គហស្ស។ បបេត្វា បន តិរច្ឆានជាតិអាទិកំ បរមត្ថតោ វិសុំ ឆគលកាទិកេ អសតិបិ “បដិមាយ សរីរ”ន្តិអាទីសុ វិយ អភេទេបិ ភេទកប្បនាយ បវត្តលោកវោហារវសេន “**អញ្ញភាគស្ស ឥទំ, អញ្ញភាគោ វា អស្ស អត្ថី**”តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អធិករីយតិ ឯត្ថាតិ **អធិករណំ**។ តេនាហ “**អាធារោ វេទិតព្វោ**”តិ។ អាធរីយតិ អស្មិន្តិ **អាធារោ,** បតិដ្ឋានំ។ តេនាហ “**វត្ថុ អធិដ្ឋានន្តិ វុត្តំ ហោតី**”តិ។

ឥទានិ “អញ្ញភាគស្ស ឥទ”ន្តិអាទិនា សង្ខេបេន វុត្តមេវត្ថំ កេវលំ នយទស្សនត្ថំ អដ្ឋុប្បត្តិយំ អាគតមេវ គហេត្វា វិភជន្តោ “**យោ ហិ សោ**”តិអាទិមាហ។ តេន ននុ អនាគតេ ឯវំ ចោទេន្តានំ បាបភិក្ខូនំ លេសោកាសបិទហនត្ថំ ឥទំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, ន បន មេត្តិយភូមជកានំ។ តេសញ្ហិ អាទិកម្មិកត្តា អនាបត្តិ, តស្មា សាមញ្ញេន អត្ថោ វិភជិតព្ពោ។ ន បន “យោ ហិ សោ អដ្ឋុប្បត្តិយំ ទព្ពោ មល្លបុត្តោ”តិអាទិនា វិសេសេនាតិ ឯទិសី ចោទនា អនវកាសាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ហី**តិ ការណត្ថេ និបាតោ, យស្មាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អដ្ឋុប្បត្តិយ**ន្តិ អត្ថស្ស ឧប្បត្តិ អត្ថុប្បត្តិ, អត្ថុប្បត្តិយេវ **អដ្ឋុប្បត្តិ,** តស្សំ អដ្ឋុប្បត្តិយំ, សិក្ខាបទស្ស និទានេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឆគលកោ**តិ សេតឆគលកោ។ **សោ**តិ ឆគលកោ។ ឥមស្ស បន “ហោតី”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **អញ្ញស្ស...បេ.... ឆគលកភាវស្ស ចា**តិ “តិរច្ឆានជាតិយា ចេវ ឆគលកភាវស្ស ចា”តិ សង្ខាតស្ស អញ្ញស្ស ភាគស្ស កោដ្ឋាសស្ស, បក្ខស្សាតិ អត្ថោ។

កុតោយមញ្ញោ, យតោ “អញ្ញស្ស ភាគស្សា”តិ វុត្តន្តិ អាហ “**យ្វាយំ...បេ.... តតោ**”តិ។ តត្ថ **មនុស្សជាតិ ចេវ ភិក្ខុភាវោ ចា**តិ យោ អយំ ភាគោ កោដ្ឋាសោ បក្ខោតិ សម្ពន្ធោ, “មនុស្សជាតិ ចេវ ភិក្ខុភាវោ ចា”តិ សង្ខាតោ យោ អយំ ភាគោ កោដ្ឋាសោ បក្ខោតិ អត្ថោ។ **តតោ**តិ “មនុស្សជាតិ ចេវ ភិក្ខុភាវោ ចា”តិ ភាគតោ។ **សោ វា អញ្ញភាគោ**តិ យថាវុត្តតិរច្ឆានជាតិឆគលកភាវសង្ខាតោ សោ អញ្ញភាគោ វា។ **អស្សា**តិ ឆគលកស្ស។ **អត្ថី**តិ ឧបលព្ភតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា អញ្ញភាគស្ស ឆគលកោ ហោតិ, យស្មា ច សោ វា អញ្ញភាគោ អស្ស អត្ថិ, តស្មា។ **អញ្ញភាគិយសង្ខ្យំ លភតី**តិ ឯត្ថ “សោ យ្វាយ”ន្តិ ឥធ សោ-សទ្ទមេវ អានេត្វា សោ អញ្ញភាគិយសង្ខំ លភតីតិ យោជេតព្ពំ, “សោ”តិ វា បាឋសេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ច**-សទ្ទោ សមុច្ចយត្ថោ។ សោ បន អធិករណសទ្ទតោ បរំ ទដ្ឋព្ពោ, “អធិករណ”ន្តិ ច វេទិតព្ពោតិ។ **តេស**ន្តិ មេត្តិយភូមជកានំ។ **ឥមំ មយំ ទព្ពំ មល្លបុត្តំ នាម ករោមា**តិ ឆគលកំ អធិកាយ វិប្បដិបជ្ជន្តំ ទិស្វា “មយំ, អាវុសោ, ឥមំ ឆគលកំ ទព្ពំ មល្លបុត្តំ នាម ករោមា”តិ វទន្តានំ។ **នាមករណសញ្ញាយា**តិ នាមករណសង្ខាតាយ សញ្ញាយ។ ឯត្ថាបិ “យោ សោ”តិអាទិកំ អានេត្វា តស្សា នាមករណសញ្ញាយ យោ សោ អដ្ឋុប្បត្តិយំ “ទព្ពោ មល្លបុត្តោ នាមា”តិ ឆគលកោ វុត្តោ, សោ យស្មា អាធារោ វត្ថុ អធិដ្ឋានន្តិ យោជេតព្ពំ។

ឥទានិ កថមេតំ វិញ្ញាយតិ “អធិករណ”ន្តិ ចេត្ថ អាធារោ វេទិតព្ពោ, ន វិវាទាធិករណាទីសុ អញ្ញតរន្តិ អនុយោគំ សន្ធាយាហ “**តញ្ហិ សន្ធាយា**”តិអាទិ។ តត្ថ **ត**ន្តិ តស្សា នាមករណសញ្ញាយ អធិដ្ឋានភូតំ ឆគលកំ បច្ចាមសតិ។ វិវាទាធិករណាទីសុ អញ្ញតរំ សន្ធាយ ន វុត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ ការណំ បុច្ឆតិ “**កស្មា**”តិ។ ការណមាហ “**អសម្ភវតោ**”តិ។ ឥទានិ តមេវ អសម្ភវំ បាកដំ កត្វា ទស្សេតុំ “**ន ហី**”តិអាទិ វុត្តំ។ ន ហិ ឧបាទិយីសូតិ សម្ពន្ធោ។ **ឧបាទិយីសូ**តិ គណ្ហិំសុ។ កឹ ចតុន្នំ អធិករណានម្បិ លេសោ អត្ថិ, យេនេវំ វុត្តន្តិ អាហ “**ន ច ចតុន្នំ អធិករណាន**”ន្តិអាទិ។ ឥទានិ តមេវ សមត្ថេតុំ “**ជាតិលេសាទយោ ហី**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ជាតិយេវ លេសោ **ជាតិលេសោ**។ **អាទិ**សទ្ទេន នាមលេសាទីនំ គហណំ។ ហោតិ ចេត្ថ –

“លេសា ជាតិនាមគោត្ត-លិង្គាបត្តិវសាបិ ច;

បត្តចីវរុបជ្ឈាយា-ចរិយាវាសវសា ទសា”តិ។

អាបត្តិលេសោ នាម លហុកំ អាបត្តឹ អាបជ្ជន្តោ ទិដ្ឋោ ហោតិ។ តញ្ចេ បារាជិកេន ចោទេតិ “អស្សមណោសិ, អសក្យបុត្តិយោសី”តិ, អាបត្តិ វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសស្សាតិ (បារា. ៣៩៦) ឯវំ អាបត្តិលេសម្បិ បុគ្គលស្សេវ អារោបេត្វា វុត្តត្តា **“បុគ្គលានំយេវ លេសា វុត្តា”**តិ វុត្តំ ។ **តញ្ច “ទព្ពោ មល្ល បុត្តោ”តិ នាម**ន្តិ មេត្តិយភូមជកេហិ ឆគលកស្ស កតំ តំ “ទព្ពោ មល្លបុត្តោ”តិ នាមញ្ច។ ឯវំ អសម្ភាវំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ឥមិនាវ បសង្គេន ទេសលេសសទ្ទានំ អត្ថំ សំវណ្ណេតុំ **“ឯត្ថ ចា”**តិអាទិមាហ។ **ឯត្ថា**តិ ឯតេសុ ទ្វីសុ ទេសលេសេសុ។ **ទេសោ** នាម ជាតិអាទិភេទោ វោហារោ។ តេនាហ **“ជាតិអាទីសូ”**តិអាទិ។ **អញ្ញម្បិ វត្ថុ**ន្តិ យស្មិំ វត្ថុស្មិំ បតិដ្ឋិតំ, តំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញម្បិ វត្ថុំ។ កថំ សិលិស្សតីតិ អាហ **“វោហារមត្តេនេវា”**តិអាទិ, វោហារមត្តេនេវ, ន តុ អត្ថតោតិ អធិប្បាយោ។ **“ឦសកំ អល្លីយតី”**តិ ឥមិនា “លេសោ”តិ លិស អល្លីភាវេតិ ឥមស្ស រូបន្តិ ទស្សេតិ។ កិញ្ចាបិ ទេសលេសានំ វុត្តនយេន ព្យញ្ជនតោ នានាករណំ អត្ថិ, អត្ថតោ បន នត្ថីតិ អាហ **“ជាតិអាទីនំយេវ អញ្ញតរកោដ្ឋាសស្សេតំ អធិវចន”**ន្តិ។

យទិ បន នាមករណសញ្ញាយ អាធារភូតំ ឆគលកំ សន្ធាយ “អញ្ញភាគិយស្ស អធិករណស្សា”តិ វុត្តំ, អថ កស្មា បទភាជនេ តំ អវិភជិត្វា “អញ្ញភាគិយស្ស អធិករណស្សាតិ អាបត្តញ្ញភាគិយំ វា ហោតិ អធិករណញ្ញភាគិយំ វា”តិអាទិ (បារា. ៣៩៣) វុត្តន្តិ អាហ **“បទភាជនេ បនា”**តិអាទិ។ **ត**ន្តិ អាធារសង្ខាតំ អធិករណំ។ **អាវិភូតំ** បាកដំ។ **អត្ថុទ្ធារវសេនា**តិ តេន វត្តព្ពអត្ថានំ ឧទ្ធរណវសេន។ ននុ ច “អត្ថមត្តំ បតិ សទ្ទា អភិនិវិសន្តី”តិ ន ឯកេន សទ្ទេន អនេកត្ថា អភិធីយន្តីតិ? សច្ចមេតំ សទ្ទវិសេសេ អបេក្ខិតេ, តេសំ តេសំ បន អត្ថានំ អធិករណសទ្ទវចនីយតាសាមញ្ញំ ឧបាទាយ វុច្ចមានោ អយំ វិចារោ អធិករណសទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោតិ វុត្តោ។ តេនេវាហ **“អធិករណន្តិ វចនសាមញ្ញតោ អត្ថុទ្ធារវសេន បវត្តានិ ចត្តារិ អធិករណានី”**តិ។ **អញ្ញភាគិយតា**តិ អញ្ញបក្ខិយតា។ **តព្ភាគិយតា**តិ តប្បក្ខិយតា។ **អបាកដា** បទភាជនតោ អញ្ញត្រ ទស្សិតដ្ឋានាភាវតោ។ **អវសានេ អាបត្តញ្ញភាគិយេន ចោទនញ្ចា**តិ “ភិក្ខុ សង្ឃាទិសេសំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ ទិដ្ឋោ ហោតិ, សង្ឃាទិសេសេ សង្ឃាទិសេសទិដ្ឋិ ហោតិ, តញ្ចេ បារាជិកេន ចោទេតី”តិអាទិចោទនំ សន្ធាយ វុត្តំ **“អធិករណញ្ញភាគិយ”**ន្តិ។ ឯកមេកញ្ហិ អធិករណំ ឥតរេសំ តិណ្ណំ តិណ្ណំ អញ្ញភាគិយំ អញ្ញបក្ខិយំ អញ្ញកោដ្ឋាសិយំ ហោតិ វត្ថុវិសភាគត្តា។ **អាទិ**សទ្ទេន “កថំ អធិករណំ អធិករណស្ស អញ្ញភាគិយ”ន្តិអាទិកោ បទវិភាគោ សង្គហិតោ។

កិញ្ចិ ទេសំ លេសមត្តំ ឧបាទាយាតិ ឯត្ថ យំ វត្តព្ពំ, តស្សាបិ អសម្ភវទស្សនប្បសង្គេន ហេដ្ឋា វុត្តត្តា **“សេសា វិនិច្ឆយកថា អដ្ឋមេ វុត្តសទិសាយេវា”**តិ វុត្តំ។ តត្ថ **សេសា វិនិច្ឆយកថា**តិ “បារាជិកេនាតិ ភិក្ខុនោ អនុរូបេសុ ឯកូនវីសតិយា អញ្ញតរេនា”តិអាទិកា (កង្ខា. អដ្ឋ. ទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទវណ្ណនា) វិនិច្ឆយកថា។ **វុត្តសទិសាយេវា**តិ ឯត្ថ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ យា វត្តព្ពា, តេន សិក្ខាបទេន សាធារណភូតា សា វុត្តសទិសាយេវាតិ អធិប្បេតា, ន អសាធារណភូតា អបុព្ពវណ្ណនាយ អធិប្បេតត្តា។ តេនេវាហ **“អយំ បនា”**តិអាទិ។ បុរិមស្មិំ សិក្ខាបទេបិ តថាសញ្ញិនោ អនាបត្តិកត្តា **“ឥធ ចា”**តិ វុត្តំ។ **តថាសញ្ញិនោបី**តិ “បារាជិកំយេវ អយំ អាបន្នោ”តិ ឯវំសញ្ញិនោបិ។ **ឥតិ**សទ្ទោ អាទិអត្ថោ វា បការត្ថោ វា។ តេន កេនចិ ភិក្ខុនា អញ្ញោ កោចិ ខត្តិយជាតិកោ បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ ទិដ្ឋោ ហោតិ, អថ សោ អញ្ញំ អត្តនោ វេរិំ ខត្តិយជាតិកំ ភិក្ខុំ បស្សិត្វា តំ ខត្តិយជាតិលេសំ គហេត្វា ឯវំ ចោទេតិ “ខត្តិយោ មយា ទិដ្ឋោ បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ, ត្វំ ខត្តិយោ បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នោសិ, អថ វា ត្វំ ខោ ខត្តិយោ, ន អញ្ញោ, បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នោសិ, អស្សមណោសិ, អសក្យបុត្តិយោសិ, នត្ថិ តយា សទ្ធិំ ឧបោសថោ វា បវារណា វា សង្ឃកម្មំ វា”តិ, អាបត្តិ វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសស្ស។ ឯត្ថ ច តេសំ ខត្តិយានំ អញ្ញមញ្ញំ អសទិសស្ស តស្ស តស្ស ទីឃាទិនោ វា ទិដ្ឋាទិនោ វា វសេន អញ្ញភាគិយតា, ខត្តិយជាតិបញ្ញត្តិយា អាធារវសេន អធិករណតា ច វេទិតព្ពា។ ឯស នយោ នាមលេសាទីសុបិ។

អាបត្តិលេសេ បន កេនចិ ភិក្ខុនា កោចិ ភិក្ខុ លហុកំ អាបត្តឹ អាបជ្ជន្តោ ទិដ្ឋោ ហោតិ, សោ ចេតំ ភិក្ខុំ បារាជិកេន ចោទេតិ, អាបត្តិ វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសស្ស។ យទិ ឯវំ កថំ អញ្ញភាគិយំ អធិករណំ ហោតីតិ? យញ្ហិ សោ លហុកំ អាបត្តឹ អាបន្នោ, តំ បារាជិកស្ស អញ្ញភាគិយំ អធិករណំ, តស្ស បន អញ្ញភាគិយស្ស អធិករណស្ស លេសោ នាម។ យោ សោ សព្ពខត្តិយានំ សាធារណោ ខត្តិយភាវោ វិយ សព្ពាបត្តីនំ សាធារណោ អាបត្តិភាវោ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន “កេនចិ ភិក្ខុនា កោចិ ភិក្ខុ សង្ឃាទិសេសំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ ទិដ្ឋោ ហោតី”តិអាទិកំ វិសេសំ សង្គណ្ហាតិ។

អញ្ញភាគិយសិក្ខំ យោ, នេវ សិក្ខតិ យុត្តិតោ;
តច្ឆេ វិនយវិញ្ញូហិ, អញ្ញភាគិយតំ វ សោ។ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៤០៨);

អញ្ញភាគិយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. សង្ឃភេទសិក្ខាបទវណ្ណនា

សហិតស្សាតិ កាយចិត្តេហិ ឯកីភូតស្ស។ តេនាហ “**ចិត្តេន ច សរីរេន ច អវិយុត្តស្សាតិ អត្ថោ**”តិ។ **អស្សា**តិ “សមគ្គស្សា”តិ បទស្ស។ **សមានសំវាសកោ**តិ សមានោ ឯកូបោសថាទិភេទោ សំវាសោ អស្សាតិ សមានសំវាសកោ, លទ្ធិនានាសំវាសកេន វា កម្មនានាសំវាសកេន វា វិរហិតោ។ **កាយសាមគ្គិទានតោ**តិ កាយេន, កាយស្ស វា សាមគ្គិយា សហិតភាវស្ស ទានតោ, តេសុ តេសុ សង្ឃកម្មេសុ ហត្ថបាសូបគមនតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កថំ នាមាយំ ភិជ្ជេយ្យា**តិ អយំ សង្ឃោ កេន នុ ខោ ឧបាយេន វគ្គោ ភវេយ្យ។ **វាយាមេយ្យា**តិ ឧស្សាហំ ករេយ្យ, បក្ខំ បរិយេសេយ្យ, គណំ ពន្ធេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អត្តនោ ផលំ ករោតីតិ **ករណំ,** យំ កិញ្ចិ ការណំ, អធិកំ ករណន្តិ **អធិករណំ,** វិសេសការណំ, វិសេសការណញ្ច សង្ឃភេទស្សាតិ វុត្តំ “**ភេទនស្សា**”តិអាទិ។ **ភេទករវត្ថុវសេន អដ្ឋារសវិធន្តិ** –

> “ឥធុបាលិ ភិក្ខូ អធម្មំ ‘ធម្មោ’តិ ទីបេន្តិ, ធម្មំ ‘អធម្មោ’តិ ទីបេន្តិ។ អវិនយំ ‘វិនយោ’តិ ទីបេន្តិ, វិនយំ ‘អវិនយោ’តិ ទីបេន្តិ។ អភាសិតំ អលបិតំ តថាគតេន ‘ភាសិតំ លបិតំ តថាគតេនា’តិ ទីបេន្តិ, ភាសិតំ លបិតំ តថាគតេន ‘អភាសិតំ អលបិតំ តថាគតេនា’តិ ទីបេន្តិ។ អនាចិណ្ណំ តថាគតេន ‘អាចិណ្ណំ តថាគតេនា’តិ ទីបេន្តិ, អាចិណ្ណំ តថាគតេន ‘អនាចិណ្ណំ តថាគតេនា’តិ ទីបេន្តិ។ អបញ្ញត្តំ តថាគតេន ‘បញ្ញត្តំ តថាគតេនា’តិ ទីបេន្តិ, បញ្ញត្តំ តថាគតេន ‘អបញ្ញត្តំ តថាគតេនា’តិ ទីបេន្តិ។ អនាបត្តិំ ‘អាបត្តី’តិ ទីបេន្តិ, អាបត្តិំ ‘អនាបត្តី’តិ ទីបេន្តិ។ លហុកំ អាបត្តិំ ‘គរុកា អាបត្តី’តិ ទីបេន្តិ, គរុកំ អាបត្តិំ ‘លហុកា អាបត្តី’តិ ទីបេន្តិ។ សាវសេសំ អាបត្តិំ ‘អនវសេសា អាបត្តី’តិ ទីបេន្តិ, អនវសេសំ អាបត្តិំ ‘សាវសេសា អាបត្តី’តិ ទីបេន្តិ។ ទុដ្ឋុល្លំ អាបត្តិំ ‘អទុដ្ឋុល្លា អាបត្តី’តិ ទីបេន្តិ, អទុដ្ឋុល្លំ អាបត្តិំ ‘ទុដ្ឋុល្លា អាបត្តី’តិ ទីបេន្តី”តិ (ចូឡវ. ៣៥២) –

ឯវំ **កម្មក្ខន្ធកេ** វុត្តានំ អដ្ឋារសន្នំ ភេទករណានំ វសេន អដ្ឋារសវិធំ។ ការណញ្ហិ តទាយត្តវុត្តិតាយ ផលំ ឯត្ថ វសតីតិ “**វត្ថូ**”តិ វុច្ចតិ។ ហោន្តិ ចេត្ថ –

> “ធម្មវិនយភាសិតា-ចិណ្ណបញ្ញត្តិកា ទុកា;
> អាបត្តិលហុទុដ្ឋុល្ល-សាវសេសទុកានិ ច។
>
> “ឯតានដ្ឋារស ‘ភេទ-ករវត្ថូ’តិ វុច្ចរេ;
> វិបល្លាសគហិតានិ, វាទមូលូបនិស្សយា”តិ។

បគ្គយ្ហាតិ បគ្គហិតំ អព្ភុស្សិតំ បាកដំ កត្វា។ **តិដ្ឋេយ្យា**តិ យថាសមាទិន្នំ, យថាបគ្គហិតមេវ ច កត្វា អច្ឆេយ្យ។ យស្មា បន ឯវំ បគ្គណ្ហតា, តិដ្ឋតា ច តំ ទីបិតញ្ចេវ អវិនិស្សដ្ឋញ្ច ហោតិ, តស្មា “**ទីបេយ្យ ចេវ នប្បដិនិស្សជ្ជេយ្យ ចា**”តិ វុត្តំ។ កីវ ទូរេ សុត្វា គន្ត្វា អវទន្តានំ ទុក្កដន្តិ អាហ “**សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេនា**”តិអាទិ។ **បិ**-សទ្ទោ ចេត្ថ អដ្ឋានប្បយុត្តោ, តស្ស “អឌ្ឍយោជនមត្តេ”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ “**អឌ្ឍយោជនមត្តេ**”ន្តិ ឥមិនា ឯកវិហារេ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទីបេតិ។ “**គន្ត្វា**”តិ ឥមិនា ទូតំ វា បណ្ណំ វា បេសេត្វា វទតោបិ អាបត្តិមោក្ខោ នត្ថិ, សយមេវ បន គន្ត្វា “គរុកោ ខោ, អាវុសោ, សង្ឃភេទោ, មា សង្ឃភេទាយ បរក្កមី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤១១) និវារេតព្ពោតិ ទីបេតិ។

សមាគច្ឆតូតិ ឯកីភវតុ។ ឯកីភាវោ ច សមានលទ្ធិវសេន ហោតីតិ អាហ “**ឯកលទ្ធិកោ ហោតូ**”តិ។ ឯកា លទ្ធិ គហណំ អស្សាតិ **ឯកលទ្ធិកោ,** ឯកទិដ្ឋិកោតិ អត្ថោ។ **អញ្ញមញ្ញសម្បត្តិយា**តិ អញ្ញមញ្ញស្ស សមានទិដ្ឋិចិត្តតាសង្ខាតាយ សម្បត្តិយា។ “អញ្ញមញ្ញស្ស គុណលាភាទិកាយ សម្បត្តិយា”តិ កេចិ។ អសមគ្គោ ហិ វិសុំ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសតិ, ពហិសីមាយំ វា អនុបរិវេណិយំ វាតិ ន ឯកុទ្ទេសោ។ តេនាហ “**ឯកតោ បវត្តបាតិមោក្ខុទ្ទេសោតិ អត្ថោ**”តិ។ **អប្បដិនិស្សជ្ជតោ ទុក្កដន្តិ** វិសុំ វិសុំ វទន្តានំ គណនាយ ទុក្កដំ។ **សមនុភាសនកម្មំ កាតព្ពន្តិ** យាវតតិយំ សមនុភាសនកម្មំ កាតព្ពំ, “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អយំ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស ភេទាយ បរក្កមតី”តិអាទិនា (បារា. ៤១៣) បទភាជនេ វុត្តាហិ ញត្តិចតុត្ថាហិ តីហិ សមនុភាសនកម្មវាចាហិ កម្មំ កាតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ “**ភេទាយ បរក្កមេយ្យា**”តិ វិសុំ វុត្តត្តា ភេទនសំវត្តនិកស្ស អធិករណស្ស សមាទាយ បគ្គណ្ហនតោ បុព្ពេបិ បក្ខបរិយេសនាទិវសេន សង្ឃភេទាយ បរក្កមន្តស្ស សមនុភាសនកម្មំ កាតព្ពន្តិ វេទិតព្ពំ។ បដិនិស្សជ្ជន្តស្ស អនាបត្តិភាវតោ “**សោត្ថិភាវោ តស្ស ភិក្ខុនោ**”តិ វុត្តំ។

កិញ្ចាបិ ភិក្ខុនី សង្ឃំ ន ភិន្ទតិ, អបិច ខោ ភេទាយ បរក្កមតីតិ “**សាធារណបញ្ញត្តី**”តិ វុត្តំ។ សង្ឃាទិសេសំ អជ្ឈាបជ្ជន្តស្ស ញត្តិយា ទុក្កដំ, ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ ថុល្លច្ចយា ច បដិប្បស្សម្ភន្តីតិ អាហ “**សមនុភាសន កម្មេ**”តិអាទិ។ **តញ្ច ទុក្កដំ តេ ច ថុល្លច្ចយា បដិប្បស្សម្ភន្តី**តិ យញ្ច ញត្តិបរិយោសានេ ទុក្កដំ អាបន្នោ, យេ ច ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ ថុល្លច្ចយេ, តា តិស្សោបិ អាបត្តិយោ លិង្គបរិវត្តេន អសាធារណាបត្តិយោ វិយ បដិប្បស្សម្ភន្តិ។ សចេ បនស្ស ញត្តិបរិយោសានេ លទ្ធិឥម្មោ ឱក្កមតិ, សំវរោ ឧប្បជ្ជតិ, តំ បដិនិស្សជ្ជតិ, ញត្តិយា ទុក្កដំ ទេសេត្វា មុច្ចតិ។ អថ តំ ន បដិនិស្សជ្ជតិ, ភេទាយ បរក្កមតិ ចេវ ភេទនសំវត្តនិកំ អធិករណំ សមាទាយ បគ្គយ្ហ តិដ្ឋតិ ច, ញត្តិទុក្កដំ បដិប្បស្សម្ភតិ, បឋមកម្មវាចាយ ថុល្លច្ចយេ បតិដ្ឋាតិ។ ឯស នយោ ឥតរកម្មវាចាយម្បិ។ អសមនុភាសិយមានស្ស អប្បដិនិស្សជ្ជន្តស្សាបិ សង្ឃាទិសេសេន អនាបត្តិ។ បដិនិស្សជ្ជន្តស្សាបិ ញត្តិតោ បុព្ពេ វា ញត្តិក្ខណេ វា ញត្តិបរិយោសានេ វា បឋមាយ វា អនុស្សាវនាយ ទុតិយាយ វា តតិយាយ វា យាវ **យ្យ**-ការំ ន សម្បាបុណាតិ, តាវ បដិនិស្សជ្ជន្តស្ស សង្ឃាទិសេសេន អនាបត្តិ។ តេនាហ “**អសមនុភាសិយមានស្ស ចា**”តិអាទិ។

ឯត្ថ បន (បារា. អដ្ឋ. ២.៤១៦) “ទេវទត្តោ សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស ភេទាយ បរក្កមិ, តស្មឹ វត្ថុស្មិ”ន្តិ (បរិ. ១៧) បរិវារេ អាគតត្តា ទេវទត្តោ អាទិកម្មិកោ, សោ ច ខោ សង្ឃភេទាយ បរក្កមនស្សេវ, ន អប្បដិនិស្សជ្ជនស្ស។ ន ហិ តស្ស តំ កម្មំ កតំ។ កថមិទំ ជានិតព្ពន្តិ ចេ? សុត្តតោ។ តថា ហិ “អរិដ្ឋោ ភិក្ខុ គទ្ធពាធិបុព្ពោ បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា យាវតតិយំ សមនុភាសនាយ ន បដិនិស្សជ្ជិ, តស្មឹ វត្ថុស្មិ”ន្តិ បរិវារេ អាគតត្តា អរិដ្ឋស្ស កម្មំ កតន្តិ បញ្ញាយតិ, ន តថា ទេវទត្តស្ស។ អថាបិស្ស កតេន ភវិតព្ពន្តិ កោចិ អត្តនោ រុចិមត្តេន វទេយ្យ, តថាបិ អប្បដិនិស្សជ្ជនេ អាទិកម្មិកស្ស អនាបត្តិ នាម នត្ថិ។ ន ហិ បញ្ញត្តំ សិក្ខាបទំ វីតិក្កមន្តស្ស អញ្ញត្រ ឱទិស្ស អនុញ្ញាតតោ អនាបត្តិ នាម ទិស្សតិ។ យម្បិ អរិដ្ឋសិក្ខាបទស្ស បទភាជនេ អនាបត្តិយំ “អាទិកម្មិកស្សា”តិ បោត្ថកេសុ លិខិតំ, តំ បមាទលិខិតំ, បមាទលិខិតភាវោ ច តស្ស “បឋមំ អរិដ្ឋោ ភិក្ខុ ចោទេតព្ពោ, ចោទេត្វា សារេតព្ពោ, សារេត្វា អាបត្តិំ អារោបេតព្ពោ”តិ (ចូឡវ. ៦៥) ឯវំ កម្មក្ខន្ធកេ អាបត្តិរោបនតោ វេទិតព្ពោ។

ឥធ ភេទាយ បរក្កមនេ អាទិកម្មិកស្ស ទេវទត្តស្ស យស្មា តំ កម្មំ ន កតំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤១៦), តស្មាស្ស អាបត្តិយេវ ន ជាតា។ សិក្ខាបទំ បន តំ អារព្ភ បញ្ញត្តន្តិ កត្វា “**អាទិកម្មិកោ**”តិ វុត្តោ។ ឥតិ អាបត្តិយា អភាវតោយេវស្ស អនាបត្តិ វុត្តា។ សា បនេសា កិញ្ចាបិ “អសមនុភាសិយមានស្សា”តិ ឥមិនាវ សិទ្ធា។ យស្មា បន អសមនុភាសិយមានោ នាម យស្ស កេវលំ សមនុភាសនំ ន ករោន្តិ, សោ វុច្ចតិ, ន អាទិកម្មិកោ។ អយញ្ច ទេវទត្តោ អាទិកម្មិកោយេវ។ តស្មា “អាទិកម្មិកស្សា”តិ (បារា. ៤១៦) វុត្តំ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន បបេត្វា អរិដ្ឋសិក្ខាបទំ សព្ពសមនុភាសនាសុ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ កាយវាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋានតោ **សមនុភាសន សមុដ្ឋានំ**។ “បដិនិស្សជ្ជាមី”តិ កាយវិការំ វា វចីភេទំ វា អករោន្តស្សេវ បន អាបជ្ជនតោ **អកិរិយំ**។ “នប្បដិនិស្សជ្ជាមី”តិ សញ្ញាយ អភាវេន មុច្ចនតោ **សញ្ញាវិមោក្ខំ**។ “នប្បដិនិស្សជ្ជាមី”តិ ជាននចិត្តេនេវ **សចិត្តកំ**។

សង្ឃភេទសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. ភេទានុវត្តកសិក្ខាបទវណ្ណនា

តស្សេវាតិ ភេទាយ បរក្កមន្តស្សេវ។ **ខោ**តិ និបាតមត្តំ។ **បនា**តិ វិសេសេ និបាតោ។ យំ វចនំ សមគ្គេបិ វគ្គេ អវយវភូតេ ករោតិ ភិន្ទតិ, តំ កលហការកវចនំ ឥធ “វគ្គ”ន្តិ វុច្ចតីតិ អាហ “**វគ្គំ អសាមគ្គិបក្ខិយវចនំ វទន្តី**”តិ។ អសាមគ្គិបក្ខេ ភវា **អសាមគ្គិបក្ខិយា,** កលហការកា, តេសំ វចនំ **អសាមគ្គិបក្ខិយវចនំ,** អសាមគ្គិបក្ខេ វា ភវំ វចនំ **អសាមគ្គិបក្ខិយវចនំ**។ “**ន ហិ សង្ឃោ សង្ឃស្ស កម្មំ ករោតី**”តិ ឥទំ និគ្គហវសេន កត្តព្ពំ កម្មំ សន្ធាយ វុត្តំ, ឧព្ភាហិកាទិកម្មំ បន ពហូនម្បិ កាតុំ វដ្ដតិយេវ។ **ធម្មវាទី**តិ ភូតវាទី។ **វិនយវាទី**តិ វូបសមវាទី។ **ជានាតិ នោ**តិ ឯត្ថាបិ “ឆន្ទញ្ច រុចិញ្ចា”តិ ឥទំ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ តេនាហ “**អម្ហាកំ ឆន្ទាទីនិ ជានាតី**”តិ។ **ភាសតី**តិ ឯត្ថ “នោ”តិ ឥទំ វិភត្តិវិបរិណាមេន យុជ្ជតិ។ តេនាហ “**ឯវំ ករោមាតិ អម្ហេហិ សទ្ធឹ ភាសតី**”តិ។ “**ឯត**”ន្តិ ឥមិនា តស្ស កម្មំ បច្ចាមដ្ឋន្តិ អាហ “**យំ សោ ករោតី**”តិអាទិ។ **សោ**តិ សង្ឃភេទាយ បរក្កមន្តោ។ **សមេតាយស្មន្តាន**ន្តិ ឯត្ថ “ចិត្ត”ន្តិ អជ្ឈាហរិតព្ពន្តិ អាហ “**អាយស្មន្តានំ ចិត្ត**”ន្តិ។ **វុត្តសទិសាយេវា**តិ ឯត្ថ យំ វត្តព្ពំ, តំ ហេដ្ឋា អញ្ញភាគិយសិក្ខាបទដ្ឋកថាយ វណ្ណនាយំ (កង្ខា. អដ្ឋ. អញ្ញភាគិយសិក្ខាបទវណ្ណនា) វុត្តមេវ។

ភេទានុវត្តកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. ទុព្ពចសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទុក្ខេន វត្តព្ពោ អនុសាសិតុំ អសក្កុណេយ្យោ សភាវោ អស្សាតិ **ទុព្ពចជាតិកោ,** វិលោមភាវី។ តេនាហ **"ទុព្ពចសភាវោ"**តិអាទិ។ **វត្តុំ អសក្កុណេយ្យោ**តិ កិស្មិញ្ចិ វុច្ចមានេ អសហនតោ ឱវទិតុំ អសក្កុណេយ្យោ។ ឧទ្ទិសីយតីតិ **ឧទ្ទេសោ,** បាតិមោក្ខោ, តស្មិំ បរិយាបន្នា អន្តោគធា **ឧទ្ទេសបរិយាបន្នា,** តេសុ ឧទ្ទេស បរិយាបន្នេសុ។ តេនាហ **"ឧទ្ទេសេ"**តិអាទិ។ អថ សព្ពានេវ សិក្ខាបទានិ កថំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសបរិយាបន្នានីតិ អាហ **"យស្ស សិយា អាបត្តិ, សោ 'អាវិករេយ្យា'តិ ឯវំ សង្គហិតត្តា"**តិ។ **"យស្ស សិយា អាបត្តី"**តិ ឥមិនា សព្ពាបិ អាបត្តិយោ និទានុទ្ទេសេ សង្គហិតា ឯវ ហោន្តិ។ **សិក្ខាបទេសូ**តិ អធិសីលសិក្ខាយ អធិគមូបាយភូតេសុ វិនយ បញ្ញត្តីសូតិ អត្ថោ។ សោ បន បាកដោយេវាតិ អដ្ឋកថាយំ ន វុត្តោ។ **បញ្ចហិ សហធម្មិកេហី**តិ ភិក្ខុភិក្ខុនិសាមណេរសាមណេរិសិក្ខមានាហិ។ **សិក្ខិតព្ពត្តា**តិ លព្ភមានវសេន សិក្ខិតព្ពត្តា។ តថា ហិ តេហិ យថាសកំ សិក្ខា សិក្ខីយតិ, ន សព្ពា។ **ពុទ្ធបញ្ញត្តេនា**តិ ពុទ្ធេន ឋបិតេន, វិហិតេនាតិ អត្ថោ។ អថ វា **សហធម្មិកេន** ស ការណេន វុច្ចមានោតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **វចនាយា**តិ និស្សក្កេ សម្បទានវចនន្តិ អាហ **"តតោ មម វចនតោ"**តិ។

ទុព្ពចសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. កុលទូសកសិក្ខាបទវណ្ណនា

នគរស្សាបិ គាមវិសេសត្តា ឥធ គាមគ្គហណេនេវ នគរម្បិ គហិតន្តិ អាហ **"នគរម្បិ គាមេ អន្តោគធមេវា"**តិ, **វា**-សទ្ទេន វា អនុត្តវិកប្បត្ថេន គហណន្តិ ឯវំ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច អបាការបរិក្ខេបោ សាបណោ **និគមោ,** សបាការាបណំ **នគរំ,** តំតំវិបរីតោ **គាមោ**តិ ឥមេសំ តិណ្ណំ វិសេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ **កុលានិ ទូសេតី**តិ ខត្តិយព្រាហ្មណវេស្សសុទ្ទវសេន ចត្តារិ កុលានិ វិការំ អាបាទេតិ។ ទូសេន្តោ ច ន អសុចិកទ្ទមាទីហិ ទូសេតិ, អថ ខោ អត្តនោ ទុប្បដិបត្តិយា តេសំ បសាទំ វិនាសេតិ។ តេនាហ **"បុប្ផទានាទីហី"**តិអាទិ។ តត្ថ ហរិត្វា វា ហរាបេត្វា វា បក្កោសិត្វា វា បក្កោសាបេត្វា វា សយំ វា ឧបគតានំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) យស្ស កស្សចិ អត្តនោ សន្តកស្ស បុប្ផស្ស កុលសង្គហត្ថាយ ទានំ **បុប្ផទានំ,** តំ អាទិ យេសំ តេ **បុប្ផទានាទយោ,** តេហិ បុប្ផទានាទីហិ។ **អាទិ**សទ្ទេន (បារា. ៤៣៧) ផលទានចុណ្ណមត្តិកាទន្តកដ្ឋវេឡុវេជ្ជិកាជង្ឃបេសនិកានំ គហណំ។ **សទ្ធំ វិនាសេន្តោ**តិ តថា អករោន្តេសុ អញ្ញេសុ បេសលេសុ ភិក្ខូសុ អប្បសាទំ អទស្សនំ គមេន្តោ។ បុប្ផទានាទីហិ ច តេហិ កតសង្គហេហិ អញ្ញេ បេសលេ តថា អករោន្តេ តេ មនុស្សា ឥស្សន្តិ ន អល្លីយន្តីតិ សោ តេសំ បសាទំ វិនាសេតិ នាមាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **បាបកា សមាចារា**តិ ពុទ្ធប្បដិកុដ្ឋត្តា លាមកា សមាចារា ។ តេ បន យស្មា កុលសង្គហត្ថំ មាលាវច្ឆរោបនាទយោ ឥធ អធិប្បេតា, តស្មា **"មាលាវច្ឆរោបនាទយោ"**តិ វុត្តំ។ អារាមាទីនមត្ថាយ បន កប្បិយវោហារាទីហិ រោបាបនាទិកំ វដ្ដតិ។ តត្ថ **មាលាវច្ឆន្តិ** តរុណបុប្ផរុក្ខំ។ តរុណកា ហិ បុប្ផរុក្ខាបិ បុប្ផគច្ឆាបិ "មាលាវច្ឆា"ត្វេវ វុច្ចន្តិ, តស្ស រោបនំ **មាលាវច្ឆរោបនំ,** តំ អាទិ យេសំ តេ **មាលាវច្ឆរោបនាទយោ។ អាទិ**សទ្ទេន ចេត្ថ រោបាបនសិញ្ចនសិញ្ចាបនឱចិននឱចិនាបនគន្ថនគន្ថាបនានំ គហណំ។

មាតិកាយំ **ទិស្សន្តី**តិ យេ បច្ចក្ខតោ បស្សន្តិ, តេហិ ទិស្សន្តិ។ **សុយ្យន្តី**តិ យេ បរតោ សុណន្តិ, តេហិ សោតទ្វារេន សុត្វា ឧបធារីយន្តិ។ **ទុដ្ឋានី**តិ ទូសិតានិ។ **អលំ តេ ឥធ វាសេនា**តិ តវ ឥធ វាសេន អលំ, មា ឥធ តវ វាសោ ហោតូតិ អត្ថោ។ វារណត្ថោ ហិ ឥធ **អលំ**-សទ្ទោ។ **បព្ពាជនីយកម្មកតោ**តិ ចោទេត្វា សារេត្វា អាបត្តិំ អារោបេត្វា "សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, ឥមេ អស្សជិបុនព្ពសុកា"តិអាទិនា (បារា. ៤៣៤) បទភាជនេ វុត្តាយ ញត្តិចតុត្ថកម្មវាចាយ កតបព្ពាជនីយកម្មោ។ **យស្មិញ្ច វិហារេ វសតី**តិ គាមតោ ពហិវិហារមាហ។ **នេវ តស្មិំ គាមេ...បេ.... ចរិតុំ លភតី**តិ សចេបិ គាមោ វា និគមោ វា ទ្វាទសយោជនបរមោ ហោតិ, តិយោជនបរមោ ច វិហារោ ហោតិ, នេវ តស្មិំ គាមេ វា និគមេ វា បិណ្ឌាយ ចរិតុំ លភតិ, ន វិហារេ វសិតុំ។ តស្មិំ វិហារេ វសន្តេន សាមន្តគាមេបិ បិណ្ឌាយ ន ចរិតព្ពំ, សាមន្តវិហារេបិ វសន្តេន តស្មិំ គាមេ បិណ្ឌាយ ន ចរិតព្ពំ។ សាមន្តវិហារេ វសន្តេន បន សាមន្តគាមេ ចរិតុំ វដ្ដតិ។ **អាបជ្ជិតព្ពា អាបត្តិយោ**តិ កុលសង្គហត្ថំ អត្តនោ សន្តកទានេ ទុក្កដំ, ឥស្សរវតាយ សង្ឃសន្តកទានេ ថុល្លច្ចយំ, បសយ្ហ ទានេ បារាជិកន្តិ ឥមា អាបត្តិយោ។ មាតិកាយំ **"បក្កមតា យស្មា"**តិ បព្ពាជនីយកម្មកតស្ស វត្តវសេន វុត្តំ។ អាទិម្ហិ បន បព្ពាជនីយកម្មវសេន ទដ្ឋព្ពំ។ **អស្សជិបុនព្ពសុកេ**តិ អស្សជិញ្ចេវ បុនព្ពសុកញ្ច។

កុលទូសកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សង្ឃាទិសេសនិគមនវណ្ណនា

បឋមាបត្តិកាតិ អវយវេន វិគ្គហោ សមុទាយោ សមាសត្ថោតិ អាហ “**បឋមំ អាបត្តិ ឯតេសន្តិ បឋមាបត្តិកា**”តិ។ **វីតិក្កមនក្ខណេយេវា**តិ វត្ថុវីតិក្កមនក្ខណេយេវ។ **ឯវ**-ការេន សមនុភាសនកម្មក្ខណំ បដិក្ខិបតិ។ អហស្ស យត្តកោ បរិច្ឆេទោ **យាវតីហំ**។ តេនាហ “**យត្តកានិ អហានី**”តិ។ **អហានី**តិ ច ទិវសានីតិ អត្ថោ។

វត្ថុវសេន វាតិ អសុចិមោចនាទិវីតិក្កមមត្តវសេន វា។ **ឥទន្តិ** ឥទំ វីតិក្កមំ។ **នាមមត្តវសេន វា អយំ ឥត្ថន្នាមា អាបត្តី**តិ “អយំ សង្ឃាទិសេសោ នាម អាបត្តី”តិ ឯវំ វិនា វត្ថុំ នាមវសេន វា។ **មត្ត**សទ្ទេន ចេត្ថ វត្ថុំ បដិក្ខិបតិ។ បោត្ថកេសុ បន កត្ថចិ “នាមគោត្តវសេន វា”តិ លិខន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ “អយំ ឥត្ថន្នាមា អាបត្តី”តិ វុត្តត្តា។ ឥទានិ នំ កស្សចិ ន អារោចេស្សាមីតិ សម្ពន្ធោ។ **ធុរំ និក្ខិបិត្វា**តិ អារោចនេ ឧស្សាហំ បបេត្វា។ ន កេវលំ វត្ថុនាមវសេនេវ អាបត្តិសញ្ញី ហុត្វា ឆាទេន្តស្សេវ, អថ ខោ យោបិ ឯវំ អជានន្តោ កេវលំ “អាបត្តឹ ឆាទេមី”តិ អាបត្តិសញ្ញាយ ឆាទេតិ, តស្សបិ ឆន្នា ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ សចេ បនេត្ថ អនាបត្តិសញ្ញី វា ហោតិ, អញ្ញាបត្តិក្ខន្ធសញ្ញី វា វេមតិកោ វា ហុត្វា “ន ទានិ នំ កស្សចិ អារោចេស្សាមី”តិ ឯវំ ឆាទេតុកាមោវ ធុរំ និក្ខិបិត្វា អរុណំ ឧដ្ឋាបេតិ, អច្ឆន្នាវ ហោតីតិ អានេត្វា យោជេតព្ពំ។ អនាបត្តិ បន អាបត្តិសញ្ញាយបិ អនាបត្តិសញ្ញាយបិ ឆាទេន្តេន អច្ឆាទិតាវ ហោតិ។ លហុកំ វា “គរុកា”តិ គរុកំ វា “លហុកា”តិ ឆាទេតិ, អលជ្ជិបក្ខេ តិដ្ឋតិ, អាបត្តិ បន អច្ឆន្នា ហោតិ។ គរុកំ “លហុកា”តិ មញ្ញមានោ ទេសេតិ, នេវ ទេសិតា ហោតិ នច្ឆន្នា។

បកតោ សភាវភូតោ អត្តា អស្សាតិ **បកតត្តោ,** ន កម្មេហិ វិកតត្តោតិ អត្ថោ។ តេនាហ “**អនុក្ខិត្តោ សមានសំវាសកោ**”តិ។ **វុត្តនយេនេវា**តិ “ន ទានិ នំ កស្សចិ អារោចេស្សាមី”តិអាទិនា វុត្តនេវ នយេន។ អថ “មយ្ហំ សង្ឃេន កម្មំ កត”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) អបកតត្តសញ្ញី ហុត្វា ឆាទេតិ, អច្ឆន្នាវ ហោតិ។ អបកតត្តេន បន បកតត្តសញ្ញិនា វា បកតត្តេន អបកតត្តសញ្ញិនា វា ឆាទិតាបិ អច្ឆន្នាវ ហោតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “អាបជ្ជតិ គរុកំ សាវសេសំ;
> ឆាទេតិ អនាទរិយំ បដិច្ច;
> ន ភិក្ខុនី នោ ច ផុសេយ្យ វជ្ជំ;
> បញ្ហាមេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា”តិ។ (បរិ. ៤៨១);

អយញ្ហិ បញ្ហោ ឧក្ខិត្តកេន កថិតោ។

ទសសុ អន្តរាយេសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ សចេ បន យោ ភីរុកជាតិកតាយ អន្ធការេ អមនុស្ស ចណ្ឌមិគភយេន អន្តរាយិកសញ្ញី ហុត្វា ឆាទេតិ, អច្ឆន្នាវ ហោតិ។ យស្សបិ បព្ពតវិហារេ វសន្តស្ស កន្ទរំ វា នទឹ វា អតិក្កមិត្វា អារោចេតព្ពំ ហោតិ, អន្តរាមគ្គេ ច ចណ្ឌវាឡអមនុស្សាទិភយំ អត្ថិ, មគ្គេ អជគរា និបជ្ជន្តិ, នទី បូរា ហោតិ, ឯតស្មឹ សតិយេវ អន្តរាយេ អន្តរាយិកសញ្ញី ហុត្វា ឆាទេតិ, អច្ឆន្នាវ ហោតិ។ អន្តរាយិកស្ស បន អន្តរាយិកសញ្ញាយ វា អនន្តរាយិកសញ្ញាយ វា ឆាទយតោ អច្ឆន្នាវ។

ភិក្ខុនោតិ សភាគស្ស ភិក្ខុនោ។ សចស្ស មុខេ អប្បមត្តកោ គណ្ឌោ វា ហោតិ, ហនុកវាតោ វា វិជ្ឈតិ, ទន្តោ វា រុជ្ជតិ, ភិក្ខា វា មន្ទា លទ្ធា ហោតិ, តាវតកេន បន នេវ វត្តុំ ន សក្កោតិ, ន គន្តុំ។ អបិច ខោ “ន សក្កោមី”តិ សញ្ញី ហោតិ, អយំ **បហុ ហុត្វា អប្បហុសញ្ញី** នាម។ ឥមិនា ឆាទិតាបិ អច្ឆាទិតា។ អប្បហុនា បន វត្តុំ វា គន្តុំ វា អសមត្ថេន បហុសញ្ញិនា វា អប្បហុសញ្ញិនា វា ឆាទិតាបិ អច្ឆាទិតាវ។

ឥទំ ឧត្តានមេវាតិ ឥទំ អង្គទ្វយំ ឧត្តានត្ថមេវ។ សចេ បន “ឆាទេស្សាមី”តិ ធុរនិក្ខេបំ កត្វា បុរេភត្តេ វា បច្ឆាភត្តេ វា បឋមយាមាទីសុ វា លជ្ជិធម្មំ ឱក្កមតិ, អន្តោអរុណេយេវ អារោចេតិ, អយំ **ឆាទេតុកាមោ ន ឆាទេតិ** នាម។

យស្ស បន អភិក្ខុកេ ឋានេ វសន្តស្ស អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា សភាគស្ស ភិក្ខុនោ អាគមនំ អាគមេន្តស្ស វា, សភាគស្ស សន្តិកំ វា គច្ឆន្តស្ស អឌ្ឍមាសោបិ មាសោបិ អតិក្កមតិ, អយំ **នច្ឆាទេតុកាមោ ឆាទេតិ** នាម។ អយម្បិ អច្ឆន្នាវ ហោតិ។

យោ បន អាបន្នមត្តោវ អគ្គឹ អក្កន្តបុរិសោ វិយ សហសា អបក្កមិត្វា សភាគដ្ឋានំ គន្ត្វា អាវិ ករោតិ, អយំ **នច្ឆាទេតុកាមោវ ន ឆាទេតិ** នាម។ **សភាគមត្តមេវ បមាណ**ន្តិ អវេរិសភាគមត្តមេវ បមាណំ។ អវេរិសភាគស្ស ហិ សន្តិកេ អារោចេតព្ពំ។ យោ បន វិសភាគោ ហោតិ សុត្វា បកាសេតុកាមោ, ឯវរូបស្ស ឧបជ្ឈាយស្សបិ

សន្តិកេ ន អារោចេតព្ពា។ តត្ថ បុរេភត្តំ អាបត្តឹ អាបន្នោ ហោតុ, បច្ឆាភត្តំ វា ទិវា វា រត្តឹ វា, យាវ អរុណំ ន ឧគ្គច្ឆតិ, តាវ អារោចេតព្ពំ។ ឧទ្ធស្តេ អរុណេ បដិច្ឆន្នា ហោតិ, បដិច្ឆាទនបច្ចយា ច ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ **សង្ខេបតោ**តិ សមាសតោ។ វិត្ថារតោ បន **សមន្តបាសាទិកាយំ** វុត្តោតិ អធិប្បាយោ។

អកាមា បរិវត្ថព្ពន្តិ អប្បដិកម្មកតាយ អាបត្តិយា សគ្គមោក្ខាវរណភាវតោ អនិច្ឆន្តេនាបិ បរិវសិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ “**ន កាមេនា**”តិអាទិ។ **បរិវាសំ សមាទាយា**តិ បរិវាសវត្តំ សង្ឃមជ្ឈេ សមាទិយិត្វា។ យទិបិ ចតុព្ពិធោ បរិវាសោ អប្បដិច្ឆន្នបរិវាសោ, បដិច្ឆន្នបរិវាសោ, សុទ្ធន្តបរិវាសោ, សមោធានបរិវាសោតិ, តថាបិ អប្បដិច្ឆន្នបរិវាសោ ឥធ ន អធិប្បេតោតិ អាហ “**តត្ថ បដិច្ឆន្ន...បេ.... តិវិធោ បរិវាសោ**”តិ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ វាក្យេ។ បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា សតិ ទាតព្ពោ បរិវាសោ បដិច្ឆន្នវិសយតាយ **បដិច្ឆន្នបរិវាសោ**។ សុទ្ធន្តតោ បដ្ឋាយ ទាតព្ពោ បរិវាសោ **សុទ្ធន្តបរិវាសោ**។ សមោទហិត្វា ទាតព្ពោ បរិវាសោ **សមោធានបរិវាសោ**។

ឥទានិ តេ តិវិធេបិ បរិវាសេ សរូបតោ ទស្សេតុំ “**តត្ថ**”តិអាទិមាហ។ **ហី**តិ យស្មា។ ឯកាហំ បដិច្ឆន្នា **ឯកាហប្បដិច្ឆន្នា**។ **វុត្តនយេនា**តិ “អាបត្តិ ច ហោតី”តិអាទិនា វុត្តេន នយេន។ **ឯកាហប្បដិច្ឆន្នន្តិ** ឯត្ថ **ឥតិ** សទ្ទោ “ឥតិ វា, ឥតិ ឯវរូបា វិសូកទស្សនា បដិវិរតោ”តិអាទីសុ (ទី. និ. ១.១៣, ១៩៧) វិយ អាទិអត្ថោ។ តេន “សោហំ, ភន្តេ, សង្ឃំ ឯកិស្សា អាបត្តិយា សញ្ចេតនិកាយ សុក្កវិសដ្ឋិយា ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយ ឯកាហបរិវាសំ យាចាមី”តិ ឥមំ បាឡិសេសំ (ចូឡវ. ១០២) សង្គណ្ហាតិ។ **ឯវំ បរិវាសំ យាចាបេត្វា**តិ ឯវំ យាវតតិយំ យាចាបេត្វា។ **ខន្ធកេ អាគតនយេនា**តិ សមុច្ចយក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៩៧ អាទយោ) អាគតនយេន។ **តតោ**តិ បក្ខតោ បដ្ឋាយ។ **អតិរេកបក្ខប្បដិច្ឆន្នន្តិ** បក្ខស្ស អតិរេកោ **អតិរេកបក្ខោ,** តំ បដិច្ឆន្នន្តិ អត្ថោ។ **តតោ**តិ តីសតិម ទិវសតោ បដ្ឋាយ។ **មាសប្បដិច្ឆន្នន្តិ** សត្តានំ អាយុំ មិនន្តោ វិយ សិយតិ អន្តំ ករោតីតិ **មាសោ,** តីសរត្តិន្ទិវោ, តំ បដិច្ឆន្នន្តិ អត្ថោ។ **សំវច្ឆរេ បុណ្ណេ**តិ តំ តំ សត្តំ, ធម្មប្បវត្តិញ្ច សង្គម្ម វទន្តោ វិយ សរតិ បវត្តតីតិ **សំវច្ឆរោ,** ទ្វាទស មាសា, តស្មឹ បរិបុណ្ណេ។

វត្ថុកិត្តនវសេន វាតិ នាមេន សហ វត្ថុកិត្តនវសេន វាតិ អត្ថោ។ តេនេវ ហិ ឧបរិ “នាមមត្តវសេន វា”តិ មត្តគ្គហណំ កតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **នាមមត្តវសេនា**តិ វត្ថុកិត្តនំ វិនា កេវលំ នាមស្សេវ វសេន។ **តស្មា**តិ យស្មា ទុវិធេ នាមេ “អាបត្តី”តិ សព្ពសាធារណំ នាមំ, តស្មា ។ **សុក្កវិស្សដ្ឋី**តិ សុក្កវិស្សដ្ឋិ នាមាយំ។ **ឥតិ**សទ្ទោ ហេត្ថ វចនីយត្ថំ និទស្សេតិ។ និទស្សនមត្តញ្ចេតំ “សុក្កវិស្សដ្ឋី”តិ កាយសំសគ្គាទីនម្បិ វត្ថុអាទិភាវេន ឥច្ឆិតព្ពត្តា។ **វត្ថុ ចេវ គោត្តញ្ចា**តិ វីតិក្កមត្តា វត្ថុ ចេវ អនញ្ញសាធារណត្តា គោត្តញ្ច។ គំ តាយតីតិ **គោត្តំ,** សជាតិតោ អញ្ញត្ថ កាយសំសគ្គាទីសុ គន្តុំ អទត្វា ពុទ្ធឹ, វចនញ្ច រក្ខតីតិ អត្ថោ។ **សង្ឃាទិសេសោ**តិ សង្ឃាទិសេសោ នាមាយំ។ ឯត្ថ បន **ឥតិ** សទ្ទោ វចនវចនីយសមុទាយំ និទស្សេតិ។ តេនាហ “**នាមញ្ចេវ អាបត្តិ ចា**”តិ, សជាតិសាធារណនាមត្តា **នាមញ្ចេវ** តេន តេន វីតិក្កមេនាបជ្ជិតព្ពត្តា **អាបត្តិ ចា**តិ អត្ថោ។ ឥទម្បិ និទស្សនមត្តមេវ “អាបត្តិយោ”តិ ឥមស្សាបិ នាមាទិភាវេន ឥច្ឆិតព្ពត្តា។ **ឥតិ**សទ្ទោ វា អាទិអត្ថោ។ ឯវញ្ច កត្វា “**កាយសំសគ្គន្តិអាទិវចនេនាបី**”តិអាទិកម្បិ សមត្ថិតំ ហោតិ។

តយិទំ កម្មវាចាយ គេន វចនេន គហិតន្តិ អនុយោគំ សន្ធាយ “**តត្ថ**”តិអាទិមាហ។ “**អាបត្តី**”តិ សព្ពសាធារណនាមត្តា, វីតិក្កមេន អាបជ្ជិតព្ពត្តា ច នាមញ្ចេវ អាបត្តិ ច ហោតីតិ អាហ “**អាបត្តិយោតិ វចនេនាបី**”តិ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឥទំ បរិវាសាទិវិនយកម្មំ វត្ថុវសេន, គោត្តវសេន, នាមវសេន, អាបត្តិវសេន ច កាតុំ វដ្ដតិយេវ, តស្មា។ **ឯតេសូ**តិ វត្ថុអាទីសុ, សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទីសុ វា។ **វត្តំ សមាទាតព្ពន្តិ** យថាវុត្តេសុ ទ្វីសុ បទេសុ ឯកេនបិ សមាទាតព្ពំ។ ទ្វីហិ បន សុសមាទិន្នំយេវ។ តេនេវ វក្ខតិ “សមាទានេបិ ឯសេវ នយោ”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា)។

អារោចេត្វាតិ –

> “អហំ, ភន្តេ, ឯកំ អាបត្តឹ អាបជ្ជឹ សញ្ចេតនិកំ សុក្កវិស្សដ្ឋឹ ឯកាហប្បដិច្ឆន្នំ, សោហំ សង្ឃំ ឯកិស្សា អាបត្តិយា សញ្ចេតនិកាយ សុក្កវិស្សដ្ឋិយា ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយ ឯកាហបរិវាសំ យាចឹ, តស្ស មេ សង្ឃោ ឯកិស្សា អាបត្តិយា សញ្ចេតនិកាយ សុក្កវិស្សដ្ឋិយា ឯកាហប្បដិច្ឆន្នាយ ឯកាហបរិវាសំ អទាសិ, សោហំ បរិវសាមិ, វេទយាមហំ, ភន្តេ, ‘វេទយតី’តិ មំ សង្ឃោ ធារេតូ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) –

ឯវមាទិនា តំ តំ យោជនានុរូបំ អារោចេត្វា។ ឥមញ្ច បនត្ថំ គហេត្វា យាយ កាយចិ ភាសាយ អារោចេតុំ វដ្ដតិយេវ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។ “**បុន អាគតាគតានំ ភិក្ខូនំ អារោចេន្តេនា**”តិ ឥទំ អាគន្តុកំ ភិក្ខុំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច ឯកស្ស អារោចេន្តេន អវសានេ “វេទយតីតិ មំ អាយស្មា ធារេតុ”, ទ្វិន្នំ “អាយស្មន្តា ធារេន្តុ”, តិណ្ណំ

“អាយស្មន្តោ ធារេន្តូ”តិ វត្តព្ពំ។ **វត្តភេទញ្ច រត្តិច្ឆេទញ្ច អកត្វា**តិ “ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សាទិតព្ពំ បកតត្តានំ ភិក្ខូនំ អភិវាទនំ បច្ចុបដ្ឋាន”ន្តិអាទិនា (ចូឡវ. ៧៥) បារិវាសិកក្ខន្ធកេ យានិ ចតុនវុតិ វត្តានិ វុត្តានិ, តេសំ ភេទញ្ច, យោ ច “តយោ ខោ, ឧបាលិ, បារិវាសិកស្ស ភិក្ខុនោ រត្តិច្ឆេទា សហវាសោ វិប្បវាសោ អនារោចនា”តិ (ចូឡវ. ៨៣) រត្តិច្ឆេទោ វុត្តោ, តញ្ច អកត្វា។

អយំ ហេត្ថ វិនិច្ឆយោ – សចេ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៦) អាគន្តុកា មុហុត្តំ វិស្សមិត្វា វា អវិស្សមិត្វា ឯវ វា វិហារមជ្ឈេន គច្ឆន្តិ, តេសម្បិ អារោចេតព្ពំ។ សចេ តស្ស អជានន្តស្សេវ គច្ឆន្តិ, អយញ្ច គតកាលេ ជានាតិ, គន្ត្វា អារោចេតព្ពំ។ សម្បាបុណិតុំ អសក្កោន្តស្ស រត្តិច្ឆេទោវ ហោតិ, ន វត្តភេទទុក្កដំ។ យេបិ អន្តោវិហារំ អប្បវិសិត្វា ឧបចារសីមំ ឱក្កមិត្វា គច្ឆន្តិ, អយញ្ច នេសំ ឆត្តសទ្ទំ វា ឧក្កាសិតសទ្ទំ វា ខិបិតសទ្ទំ វា សុត្វា អាគន្តុកភាវំ ជានាតិ, គន្ត្វា អារោចេតព្ពំ។ គតកាលេ ជានន្តេនាបិ អនុពន្ធិត្វា អារោចេតព្ពមេវ។ សម្បាបុណិតុំ អសក្កោន្តស្ស រត្តិច្ឆេទោវ ហោតិ, ន វត្តភេទទុក្កដំ។ យោបិ រត្តិំយេវ អាគន្ត្វា រត្តិំយេវ គច្ឆតិ, សោបិស្ស រត្តិច្ឆេទំ ករោតិ។ អញ្ញាតត្តា បន វត្តភេទទុក្កដំ នត្ថិ។ សចេ អជានិត្វាវ អញ្ញានំ ករោតិ, អកតមេវ ហោតីតិ **កុរុន្ទិយំ** (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៦) វុត្តំ។ តស្មា អធិកា រត្តិយោ គហេត្វា កាតព្ពំ។ អយំ អបណ្ណកប្បដិបទា។

នទិអាទីសុ នាវាយ គច្ឆន្តម្បិ បរតីរេ ឋិតម្បិ អាកាសេ គច្ឆន្តម្បិ បព្ពតតលអរញ្ញាទីសុ ទូរេ ឋិតម្បិ ភិក្ខុំ ទិស្វា សចេ “ភិក្ខូ”តិ វវត្ថានំ អត្ថិ, នាវាទីហិ វា គន្ត្វា, មហាសទ្ទំ កត្វា វា វេគេន អនុពន្ធិត្វា វា អារោចេតព្ពំ, អនារោចេន្តស្ស រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្តភេទទុក្កដញ្ច។ សចេ វាយមន្តោបិ សម្បាបុណិតុំ វា សាវេតុំ វា ន សក្កោតិ, រត្តិច្ឆេទោវ ហោតិ, ន វត្តភេទទុក្កដំ។

អញ្ញំ កញ្ចិ វិហារំ គតេនបិ ភិក្ខូនំ អារោចេតព្ពមេវ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៦)។ សចេ សព្ពេ ឯកដ្ឋានេ ឋិតេ បស្សតិ, ឯកដ្ឋានេ ឋិតេនេវ អារោចេតព្ពំ។ អថ រុក្ខមូលាទីសុ វិសុំ វិសុំ ឋិតា ហោន្តិ, តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា អារោចេតព្ពំ។ សញ្ចិច្ច អនារោចេន្តស្ស រត្តិច្ឆេទោ ច ហោតិ, វត្តភេទេ ច ទុក្កដំ។ អថ វិចិនន្តោ ឯកច្ចេ ន បស្សតិ, រត្តិច្ឆេទោវ ហោតិ , ន ច វត្តភេទទុក្កដំ។ សញ្ចិច្ច អនារោចេន្តស្ស បន រត្តិច្ឆេទោ ចេវ ហោតិ, វត្តភេទេ ច ទុក្កដំ។

តត្ថេវាតិ មាឡកសីមាយមេវ។ មាឡកតោ បន ភិក្ខូសុ និក្ខន្តេសុ ឯកស្សបិ សន្តិកេ និក្ខិបិតុំ វដ្ដតិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧)។ មាឡកតោ និក្ខមិត្វា សតី បដិលភន្តេន សហ គច្ឆន្តស្ស សន្តិកេ និក្ខិបិតព្ពំ។ តេនាហ “**ឯកបុគ្គលស្ស វា សន្តិកេ**”តិ។ សចេ សោបិ បក្កន្តោ, អញ្ញស្ស យស្ស មាឡកេ នារោចិតំ, តស្ស អារោចេត្វា និក្ខិបិតព្ពំ។ **បកតត្តដ្ឋានេ**តិ សង្ឃកម្មានំ អរហដ្ឋានេ។ **ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា**តិ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៩៧) ភិក្ខូនំ សជ្ឈាយនសទ្ទសវនូបចារវិជហនត្ថំ វុត្តំ។ **មហាមគ្គតោ ឱក្កម្មា**តិ មគ្គប្បដិបន្នភិក្ខូនំ ឧបចារវិជហនត្ថំ វុត្តំ។ **គុម្ពេន វា វតិយា វា បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ**តិ ទស្សនូបចារវិជហនត្ថំ វុត្តំ។ **វត្តំ សមាទិយិត្វា អារោចេតព្ព**ន្តិ វុត្តនយេនេវ វត្តំ សមាទិយិត្វា បរិវាសោ អារោចេតព្ពោ។ “**អារោចេតព្ព**”ន្តិ បន សាមញ្ញេន វុត្តំ។ អារោចេន្តេន ច សចេ នវកតរោ ហោតិ, “អាវុសោ”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ វុឌ្ឍតរោ, “ភន្តេ”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ អញ្ញោ កោចិ ភិក្ខុ កេនចិទេវ ករណីយេន តំ ឋានំ អាគច្ឆតិ។ សចេ ឯស នំ បស្សតិ, សទ្ទំ វា តស្ស សុណាតិ, អារោចេតព្ពំ។ អនារោចេន្តស្ស រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្តភេទោ ច។ តេនាហ “**យម្បិ អញ្ញំ ភិក្ខុំ បស្សតិ, តស្សាបិ អារោចេតព្ពមេវា**”តិ។ អថ ទ្វាទសហត្ថំ ឧបចារំ ឱក្កមិត្វា អជានន្តស្សេវ គច្ឆតិ, រត្តិច្ឆេទោ ហោតិយេវ, វត្តភេទោ បន នត្ថិ។ **ឧដ្ឋិតេ**តិ ឧគ្គតេ។ **យំ សព្ពបឋមំ ភិក្ខុ**ន្តិ វិហារតោ និក្ខមន្តំ វា អាគន្តុកំ វា សព្ពបឋមំ យំ អញ្ញំ ភិក្ខុំ បស្សតិ។ **តស្ស អារោចេត្វា និក្ខិបិតព្ព**ន្តិ អនារោចេន្តស្ស ទុក្កដំ សិយា, តំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន តុ រត្តិច្ឆេទំ សន្ធាយ។ ឥតរថា ហិ “វិហារសីមាបរិយាបន្នានំ សព្ពេសំ អារោចេត្វា”តិ វទេយ្យ។ **យាវ រត្តិយោ បូរេន្តី**តិ យត្តកា រត្តិយោ អាបត្តិ បដិច្ឆន្នា ហោតិ, តត្តកា រត្តិយោ យាវ បូរេន្តិ, តាវ បរិវត្តព្ពំ។ **សមន្តបាសាទិកាយំ** បន “ឯវំ យត្តកានិ ទិវសានិ អាបត្តិ បដិច្ឆន្នា ហោតិ, តត្តកានិ, តតោ អធិកតរានិ វា កុក្កុច្ចវិនោទនត្ថាយ បរិវសិត្វា”តិ វុត្តំ។ **វិត្ថារោ**តិ បបញ្ចោ។

ឥតរេសុ បន ទ្វីសូតិ សុទ្ធន្តបរិវាសោ, សមោធានបរិវាសោតិ ទ្វិន្នំ មជ្ឈេ។ **ខន្ធកេ**តិ សមុច្ចយក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ១៥៦ អាទយោ)។ **ចូឡសុទ្ធន្តោ មហាសុទ្ធន្តោ**តិ ឯត្ថ យោ ឧបសម្បទតោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២៤២) បដ្ឋាយ អនុលោមក្កមេន វា អារោចិតទិវសតោ បដ្ឋាយ បដិលោមក្កមេន វា “អសុកញ្ច អសុកញ្ច ទិវសំ វា បក្ខំ វា មាសំ វា សំវច្ឆរំ វា តាវ សុទ្ធភាវំ ជានាសី”តិ បុច្ឆិយមានោ “អាម, ភន្តេ, ជានាមិ , ឯត្តកំ នាម កាលំ អហំ សុទ្ធោ”តិ វទតិ, តស្ស ទិន្នោ សុទ្ធន្តបរិវាសោ “**ចូឡសុទ្ធន្តោ**”តិ វុច្ចតិ។

តំ គហេត្វា បរិវសន្តេន យត្តកំ កាលំ អត្តនោ សុទ្ធភាវំ ជានាតិ, តត្តកំ អបនេត្វា អវសេសំ មាសំ វា ទ្វេមាសំ វា បរិវសិតព្ពំ។ សចេ “មាសមត្តំ អសុទ្ធោម្ហី”តិ សល្លក្ខេត្វា បរិវាសំ អគ្គហេសិ, បរិវសន្តោ ច បុន អញ្ញំ មាសំ សរតិ, តម្បិ មាសំ បរិវសិតព្ពមេវ, បុន បរិវាសទានកិច្ចំ នត្ថិ។ អថ “ទ្វេមាសំ អសុទ្ធោម្ហី”តិ សល្លក្ខេត្វា អគ្គហេសិ, បរិវសន្តោ ច “មាសមត្តមេវាហំ អសុទ្ធោម្ហី”តិ សន្និដ្ឋានំ ករោតិ, មាសមេវ បរិវសិតព្ពំ, បុន បរិវាសទានកិច្ចំ នត្ថិ។ អយម្បិ សុទ្ធន្តបរិវាសោ ឧទ្ធម្បិ អារោហតិ, ហេដ្ឋាបិ ឱរោហតិ, ឥទមស្ស លក្ខណំ។

យោ បន យថាវុត្តេន អនុលោមប្បដិលោមវសេន បុច្ឆិយមានោបិ រត្តិបរិយន្តំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) ន ជានាតិ នស្សរតិ, រត្តិបរិយន្តេ វេមតិកោ វា ហោតិ, តស្ស ទិន្នោ សុទ្ធន្តបរិវាសោ **“មហាសុទ្ធន្តោ”**តិ វុច្ចតិ។ តំ គហេត្វា គហិតទិវសតោ យាវ ឧបសម្បទទិវសោ, តាវ រត្តិយោ គណេត្វា បរិវសិតព្ពំ។ អយំ ឧទ្ធំ នារោហតិ, ហេដ្ឋា បន ឱរោហតិ។ តស្មា សចេ បរិវសន្តោ រត្តិបរិច្ឆេទេ សន្និដ្ឋានំ ករោតិ “មាសោ វា សំវច្ឆរោ វា មយ្ហំ អាបន្នស្សា”តិ, មាសំ វា សំវច្ឆរំ វា បរិវសិតព្ពំ។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ “ឯត្តកំ កាលំ អហំ សុទ្ធោ”តិ វទន្តស្ស ចូឡសុទ្ធន្តោ ទីយតិ, តថាបិ និយមេនេវ ជាននាភាវា **“ទុវិធោបិ ចេស…បេ…. ទាតព្ពោ”**តិ វុត្តំ។ **តស្ស ទានវិធិ ខន្ធកេ អាគតោ**តិ តស្ស ទុវិធស្សាបិ សុទ្ធន្តស្ស ទានវិធិ “តេន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា…បេ…. ឯវមស្ស វចនីយោ”តិអាទិនា សមុច្ចយក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ១៥៦) អាគតោ។ តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោតិ អធិប្បាយោ។ ឯស នយោ **វិនិច្ឆយកថា បន វិត្ថារតោ សមន្តបាសាទិកាយំ វុត្តា**តិ ឯត្ថាបិ។

ឱធុនិត្វា អវធុយ បហាយ សមោធានោ **ឱធានសមោធានោ**។ ចិរប្បដិច្ឆន្នានំ អគ្ឃេន សមោធានោ **អគ្ឃសមោធានោ**។ មិស្សកានំ សមោធានោ **មិស្សកសមោធានោ**។ ឥទានិ តំ តិវិធម្បិ សមោធានបរិវាសំ សង្ខេបតោ ទស្សេតុំ **“តត្ថា”**តិអាទិមាហ។ **អន្តរាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វា បដិច្ឆាទេន្តស្សា**តិ យោ បរិវាសំ គហេត្វា អនិក្ខិត្តវត្តោ ហុត្វា បរិវសន្តោ អបរិនិដ្ឋិតេយេវ បរិវាសេ អន្តរា វេមជ្ឈេ សង្ឃាទិសេសាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វា បដិច្ឆាទេតិ, តស្ស។ **បរិវុត្ថទិវសេ**តិ លក្ខណវចនមេតំ, តេន “មានត្តចិណ្ណទិវសេ ចា”តិបិ វុត្តមេវ ហោតិ។ **មក្ខេត្វា**តិ ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន មូលាយ បដិកស្សនវសេន មក្ខេត្វា។ **សមោទហិត្វា**តិ មូលាបត្តិដ្ឋានេ ឋបេត្វា, បក្ខិបិត្វាតិ អត្ថោ។ **ទាតព្ពបរិវាសោ**តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ”តិអាទិនា ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន ទាតព្ពបរិវាសោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យោ បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា បរិវាសំ គហេត្វា បរិវសន្តោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២៤៣) វា មានត្តារហោ វា មានត្តំ ចរន្តោ វា អព្ភានារហោ វា អនិក្ខិត្តវត្តោ អញ្ញំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វា បុរិមាបត្តិយា សមា វា ឩនតរា វា រត្តិយោ បដិច្ឆាទេតិ, តស្ស មូលាយ បដិកស្សនេន តេ បរិវុត្ថទិវសេ ច មានត្តចិណ្ណទិវសេ ច សព្ពេ ឱធុនិត្វា អទិវសេ កត្វា បច្ឆា អាបន្នាបត្តិំ មូលាបត្តិយំ សមោធាយ បរិវាសោ ទាតព្ពោតិ។

សចេ បន អន្តរាបត្តិ មូលាបត្តិតោ អតិរេកប្បដិច្ឆន្នា ហោតិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២), តំ មូលាបត្តិំ កត្វា តត្ថ ឥតរំ សមោធាយ បរិវាសោ ទាតព្ពោ។ សចេ បន អន្តរាបត្តិ អប្បដិច្ឆន្នា ហោតិ, មូលាយ បដិកស្សនំ អកត្វា បុព្ពេ គហិតបរិវាសេនេវ បរិវសិតព្ពំ។

យា ឯកា វា…បេ…. សព្ពចិរប្បដិច្ឆន្នាយោតិ យា ឯកា វា អាបត្តិ សព្ពចិរប្បដិច្ឆន្នា, យា ទ្វេ វា តិស្សោ វា សម្ពហុលា វា អាបត្តិយោ សព្ពចិរប្បដិច្ឆន្នាយោតិ អត្ថោ។ **តាស**ន្តិ សព្ពចិរប្បដិច្ឆន្នានំ អាបត្តីនំ។ ទានវិធិ បនស្ស ខន្ធកេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

យស្ស បន សតំ អាបត្តិយោ ទសាហបដិច្ឆន្នា, អបរម្បិ សតំ អាបត្តិយោ ទសាហបដិច្ឆន្នា, អបរម្បិ សតំ អាបត្តិយោ ទសាហបដិច្ឆន្នាតិ ឯវំ ទសក្ខត្តុំ កត្វា អាបត្តិសហស្សំ ទិវសសតបដិច្ឆន្នំ ហោតិ, តេន កិំ កាតព្ពន្តិ? សព្ពំ សមោទហិត្វា ទស ទិវសេ បរិវសិតព្ពំ។ ឯវំ ឯកេនេវ ទសាហេន ទិវសសតម្បិ បរិវសិតមេវ ហោតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “ទសសតំ រត្តិសតំ, អាបត្តិយោ ឆាទយិត្វាន;
> ទស រត្តិយោ វសិត្វាន, មុច្ចេយ្យ បារិវាសិកោ”តិ។ (បរិ. ៤៧៧);

អយំ **អគ្ឃសមោធានោ** នាម។

ឥទានិ មិស្សកសមោធានំ និទ្ទិសិតុំ **“មិស្សកសមោធានោ នាមា”**តិអាទិមាហ។ តត្រាយំ នយោ –

“អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលា សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ ឯកំ សុក្កវិស្សដ្ឋឹ, ឯកំ កាយសំសគ្គំ, ឯកំ ទុដ្ឋុល្លវាចំ, ឯកំ អត្តកាមំ, ឯកំ សញ្ចរិត្តំ, ឯកំ កុដិការកំ, ឯកំ វិហារការកំ, ឯកំ ទុដ្ឋទោសំ, ឯកំ អញ្ញភាគិយំ, ឯកំ សង្ឃភេទំ, ឯកំ ភេទានុវត្តកំ, ឯកំ ទុព្ពចំ, ឯកំ កុលទូសកំ, សោហំ, ភន្តេ, សង្ឃំ តាសំ អាបត្តីនំ សមោធានបរិវាសំ យាចាមី”តិ –

តិក្ខត្តុំ យាចាបេត្វា តទនុរូបាយ កម្មវាចាយ បរិវាសោ ទាតព្ពោ។ ឯត្ថ ច “សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ នានាវត្ថុកាយោ”តិបិ “សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជិ”ន្តិបិ ឯវំ បុព្ពេ វុត្តនយេន វត្ថុវសេនបិ គោត្តវសេនបិ នាមវសេនបិ អាបត្តិវសេនបិ យោជេត្វា កម្មវាចំ កាតុំ វដ្ដតិយេវាតិ។ អយំ **មិស្សកសមោធានោ**។ សព្ពបរិវាសកម្មវាចាវសានេ បន និក្ខិត្តានិក្ខិត្តវត្តាទិកថា បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពា។ តិវិធេបិ សមោធានបរិវាសេ អត្ថមត្តស្សេវ វុត្តត្តា, វិនិច្ឆយាទីនំ វា អនាមដ្ឋត្តា “**អយំ តិវិធេបិ សមោធានបរិវាសេ សង្ខេបកថា**”តិ វុត្តំ។ មហាវិសយត្តា សមោធានវិចារណាយ សា និរវសេសា កុតោ លទ្ធព្ពាតិ អាហ “**វិត្ថារោ**”តិអាទិ។

ឆារត្តន្តិ វា សទ្ទោ តីយតិ ឆិជ្ជតិ ឯត្ថាតិ **រត្តិ**, សត្តានំ សទ្ទស្ស វូបសមនកាលោតិ អត្ថោ, ឆ រត្តិយោ សមាហដា, ឆន្នំ រត្តីនំ វា សមាហារោ ឆរត្តំ, ឆរត្តមេវ **ឆារត្តំ**, អវយវព្យត្តិរេកេន សមុទាយស្សាភាវតោ ឆ រត្តិយោតិ អត្ថោ វុត្តោ។

បរិវាសំ អទត្វា មានត្តមេវ ទាតព្ពន្តិ យស្សា អាបត្តិ អប្បដិច្ឆន្នា, យស្មា ច អាបន្នភាវេនេវ មានត្តារហោ ហោតិ, តស្មា បរិវាសំ អទត្វា កេវលំ មានត្តមេវ ទាតព្ពំ។ យំ បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា បរិវុត្ថបរិវាសស្ស ទីយតិ, តទំ បដិច្ឆន្នមានត្តំ នាមាតិ អាហ “**យស្ស បដិច្ឆន្នា ហោតី**”តិអាទិ។ **តទន្តិ** បដិច្ឆន្នមានត្តំ។ **តថាតិ** តមត្ថំ វាក្យេ។ កថំ បន តេសំ ទ្វិន្នំ មានត្តានំ ទានវិធិ ច វិនិច្ឆយកថា ច វេទិតព្ពាតិ អាហ “**ឧភិន្នម្បិ បនា**”តិអាទិ។

អយន្តិ វក្ខមានំ សន្ធាយាហ។ **បរិវាសេ វុត្តប្បការំ បទេសន្តិ** បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបតោ , អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា មហាមគ្គតោ ឱក្កម្ម គុម្ពេន វា វតិយា វា បដិច្ឆន្នដ្ឋានំ។ **សមាទិយិត្វាតិ** អន្តោអរុណេយេវ សមាទិយិត្វា។ **អារោចេត្វាតិ** –

“អហំ, ភន្តេ, ឯកំ អាបត្តឹ អាបជ្ជឹ សញ្ចេតនិកំ សុក្កវិស្សដ្ឋឹ អប្បដិច្ឆន្នំ, សោហំ, ភន្តេ, សង្ឃំ ឯកិស្សា អាបត្តិយា សញ្ចេតនិកាយ សុក្កវិស្សដ្ឋិយា អប្បដិច្ឆន្នាយ ឆារត្តំ មានត្តំ យាចឹ , តស្ស មេ សង្ឃោ ឯកិស្សា អាបត្តិយា សញ្ចេតនិកាយ សុក្កវិស្សដ្ឋិយា អប្បដិច្ឆន្នាយ ឆារត្តំ មានត្តំ អទាសិ, សោហំ មានត្តំ ចរាមិ, វេទយាមហំ, ភន្តេ, វេទយតី’តិ មំ សង្ឃោ ធារេតូ”តិអាទិនា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧) –

អាបត្តិទិវសានុរូបំ អារោចេត្វា។ ឥមញ្ច បន អត្ថំ គហេត្វា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧) យាយ កាយចិ ភាសាយ អារោចេតុំ វដ្ដតិយេវ។ អារោចិតកាលតោ បដ្ឋាយ ច ឯកំ ភិក្ខុំ ឋបេត្វា សេសេហិ សតិ ករណីយេ គន្តុម្បិ វដ្ដតិ។ អរុណេ ឧដ្ឋិតេ តស្ស ភិក្ខុស្ស សន្តិកេ វត្តំ និក្ខិបិតព្ពំ។ សចេ សោបិ កេនចិ កម្មេន បុរេ អរុណេយេវ គច្ឆតិ, អញ្ញំ វិហារតោ និក្ខន្តំ វា អាគន្តុកំ វា យំ បឋមំ បស្សតិ, តស្ស សន្តិកេ អារោចេត្វា និក្ខិបិតព្ពំ។ អយញ្ច យស្មា គណស្ស អារោចេត្វា, ភិក្ខូនញ្ច អត្ថិភាវំ សល្លក្ខេត្វាវ វសិ, តេនស្ស ឩនេ គណេ ចរណទោសោ វា វិប្បវាសោ វា ន ហោតិ។ សចេ បន កញ្ចិ ន បស្សតិ, វិហារំ គន្ត្វា យំ បឋមំ បស្សតិ, តស្ស អារោចេត្វា និក្ខិបិតព្ពំ។ តេនាហ “**តតោ តេសុ គតេសុ វា អគតេសុ វា បុរិមនយេន បដិបជ្ជិតព្ព**”ន្តិ។

យត្ថ សិយាតិ យស្សំ សមានសំវាសកសីមាយំ **វីសតិគណោ ភិក្ខុសង្ឃោ** អត្ថិ។ **អព្ភេតព្ពោតិ** អព្ភានកម្មវសេន បក្កោសិតព្ពោ។ អព្ភានកម្មំ បន កថន្តិ អាហ “**អព្ភានកម្មំ បនា**”តិអាទិ។ **បាឡិវសេនាតិ** “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ”តិអាទិនា (ចូឡវ. ១០១) បាឡិវសេន។ **វិនិច្ឆយវសេនាតិ** “អព្ភន្តេហិ ច បឋមំ អព្ភានារហោ កាតព្ពោ។ អយញ្ហិ និក្ខិត្តវត្តត្តា បកតត្តដ្ឋានេ ឋិតោ, បកតត្តស្ស ច អព្ភានំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, តស្មា វត្តំ សមាទបេតព្ពោ។ វត្តេ សមាទិន្នេ អព្ភានារហោ ហោតិ។ តេនាបិ វត្តំ សមាទិយិត្វា អារោចេត្វា អព្ភានំ យាចិតព្ពំ។ អនិក្ខិត្តវត្តស្ស បន វត្តសមាទានកិច្ចំ នត្ថិ។ សោ ហិ ឆារត្តាតិក្កមេនេវ អព្ភានារហោ ហោតី”តិអាទិនា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៩៧) វិនិច្ឆយវសេន។ តំ បនេតំ សព្ពំ បរិវាសាទិកម្មំ បាឡិវសេន (ចូឡវ. ៧៥) ច អដ្ឋកថាវសេន (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៥, ៩៧) ច សុវិញ្ញេយ្យត្តា អតិវិត្ថារភយេន ន វិត្ថារយិម្ហ, អត្ថិកេហិ បន តតោវ គហេតព្ពំ។ ឥមស្ស បន កម្មស្ស វីសតិវគ្គករណីយត្តា តតោ ឩនតរេន កតំ កុប្បតិ។ តេនាហ “**ឯកេនាបិ ចេ…បេ…. អនព្ភិតោ**”តិ។ **អយន្តិ** អយំ យថាវុត្តា។ **សាមីចីតិ** វត្តំ។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

សង្ឃាទិសេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អនិយតកណ្ឌំ

១. បឋមអនិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា

“មាតុគាមេនា”តិ វត្វា បុន “ឯកាយា”តិ វុត្តត្តា **“មាតុគាមសង្ខាតាយ ឯកាយ ឥត្ថិយា”**តិ វុត្តំ។ **រហោ**តិ អប្បកាសំ។ អប្បកាសតា ច យោ អនាបត្តឹ ករោតិ, តស្ស អបច្ចក្ខភាវតោតិ អាហ **“ចក្ខុស្ស រហោ”**តិ។ ននុ “រហោ នាម ចក្ខុស្ស រហោ, សោតស្ស រហោ។ ចក្ខុស្ស រហោ នាម ន សក្កា ហោតិ អក្ខឹ វា និខណិយមានេ, ភមុកំ វា ឧក្ខិបិយមានេ, សីសំ វា ឧក្ខិបិយមានេ បស្សិតុំ។ សោតស្ស រហោ នាម ន សក្កា ហោតិ បកតិកថា សោតុ”ន្តិ បទភាជនបាឡិយំ សោតស្ស រហោតិ អាគតំ, អថ កស្មា តំ អវត្វា “ចក្ខុស្ស រហោ”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តន្តិ អាហ **“កិញ្ចាបី”**តិអាទិ។ ឥមិនា បាឡិយំ “សោតស្ស រហោ”តិ ឥទំ អត្ថុទ្ធារវសេន វុត្តន្តិ ទស្សេតិ។ អថ កថមេតំ វិញ្ញាយតិ “ចក្ខុស្សេវ រហោ ឥធ អធិប្បេតោ”តិ? “បដិច្ឆន្នេ អាសនេ”តិ វចនតោ “សក្កា ហោតិ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិតុ”ន្តិ (បារា. ៤៤៥) ច វុត្តត្តា។ តេនេវាហ **“សចេបី”**តិអាទិ។ **“បិហិតកវាដស្សា”**តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៤៤-៤៤៥) ឥមិនា បដិច្ឆន្នភាវតោ ចក្ខុស្ស រហោសព្ភាវំ ទស្សេតិ។ អបិហិតកវាដស្ស (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៤៤-៤៤៥) បន ទ្វារេ និសិន្នោ អនាបត្តឹ ករោតិ, ន កេវលំ អបិហិតកវាដស្ស គព្ភស្ស ទ្វារេ និសិន្នោវ អនាបត្តឹ ករោតិ, អន្តោទ្វាទសហត្ថេ ឱកាសេ និសិន្នោបីតិ វេទិតព្ពោ។ តេនាហ **“យត្ថ បន សក្កា ទដ្ឋុ”**ន្តិអាទិ។ យស្មា និសីទិត្វា និទ្ទាយន្តោ កបិមិទ្ធបរេតោ កញ្ចិ កាលំ ចក្ខូនិ ឧម្មីលេតិ, កញ្ចិ កាលំ និមីលេតិ, ន ច មហានិទ្ទំ ឱក្កមតិ, តស្មា **“និទ្ទាយន្តោបិ អនាបត្តឹ ករោតី”**តិ វុត្តំ។ និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយន្តោ បន តាទិសោ ន ហោតីតិ អាហ **“និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយន្តោបិ ន ករោតី”**តិ, អនាបត្តឹ ន ករោតីតិ អត្ថោ។ មេថុនស្ស មាតុគាមោ ទុតិយោ ន ហោតិ។ ឥត្ថិយោ ហិ អញ្ញមញ្ញិស្សា វជ្ជំ បដិច្ឆាទេន្តិ។ តេនេវ វេសាលិយំ (បារា. ៧៦-៧៧) មហាវនេ ទ្វារំ វិវរិត្វា និបន្នេ ភិក្ខុម្ហិ សម្ពហុលា ឥត្ថិយោ យាវទត្ថំ កត្វា បក្កមឹសុ។ តេនាហ **“ឥត្ថីនំ បន សតម្បិ ន ករោតី”**តិ។ **តំ កម្ម**ន្តិ អជ្ឈាចារកម្មំ។ យស្មា និសីទិត្វាវ និបជ្ជតិ, តស្មា និបជ្ជនម្បិ អន្តោកត្វា “និសជ្ជំ កប្បេយ្យា”តិ វុត្តន្តិ ទស្សេតុំ **“ឯត្ថ ចា”**តិអាទិមាហ។ **តិណ្ណំ ធម្មានំ អញ្ញតរេន ការេតព្ពោ**តិ និសជ្ជំ បដិជានមានស្ស តិណ្ណំ ធម្មានំ អញ្ញតរសមាយោគោ ហោតិយេវាតិ វុត្តំ។ បារាជិកេន, បន សង្ឃាទិសេសេន ច បាចិត្តិយេន ច តេនាការេន និសជ្ជំ បដិជានមានោវ ការេតព្ពោ។ **ន អប្បដិជានមានោ**តិ និសជ្ជំ អប្បដិជានមានោ តិណ្ណំ ធម្មានំ អញ្ញតរេន ន ការេតព្ពោតិ។ អលជ្ជីបិ ហិ បដិជានមានោវ អាបត្តិយា ការេតព្ពោ។ យាវ ន បដិជានាតិ, តាវ “នេវ សុទ្ធោ”តិ វា “ន អសុទ្ធោ”តិ វា វត្តព្ពោ, វត្តានុសន្ធិនា បន ការេតព្ពោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ –

> “បដិញ្ញា លជ្ជីសុ កតា, អលជ្ជីសុ ឯវំ ន វិជ្ជតិ;
> ពហុម្បិ អលជ្ជី ភាសេយ្យ, វត្តានុសន្ធិតេន ការយេ”តិ។ (បរិ. ៣៥៩);

ន កេវលំ តិណ្ណំ ធម្មានំ អញ្ញតរេន ចោទនាយមេវ ឯវំ បដិញ្ញាយ ការេតព្ពោ, អថ ខោ និសជ្ជាទិនា អាការេន សទ្ធឹ ចោទនាយបីតិ ទស្សេតុំ **“យេន វា សា សទ្ធេយ្យវចសា ឧបាសិកា វទេយ្យ, តេន សោ ភិក្ខុ ការេតព្ពោ”**តិ វុត្តំ។ តេនេវាហ **“និសជ្ជាទីសុ អាការេសូ”**តិអាទិ។ ឯត្ថ ច “បដិជានមានោ”តិ អវុត្តេបិ អធិការត្តា **“បដិជានមានោវ តេន សោ ភិក្ខុ ការេតព្ពោ”**តិ វុត្តំ។ តថារូបាយ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៤៤-៤៤៥) ឧបាសិកាយ វចនេ អញ្ញថត្តាភាវតោ **ទិដ្ឋំ នាម តថាបិ ហោតិ, អញ្ញថាបិ ហោតី**តិ ទស្សនេ អញ្ញថត្តសម្ភវំ ទស្សេតិ។ អនេកំសិកតាយ ន និយតោតិ **អនិយតោ**។ តេនាហ **“តិណ្ណំ អាបត្តីន”**ន្តិអាទិ។

រហោនិសជ្ជស្សាទេន មាតុគាមស្ស សន្តិកំ គន្តុកាមោ អក្ខឹ អញ្ជេតិ, ទុក្កដំ។ និវាសនំ និវាសេតិ, កាយពន្ធនំ ពន្ធតិ, ចីវរំ បារុបតិ, សព្ពត្ថ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ គច្ឆតិ, បទវារេ បទវារេ ទុក្កដំ។ គន្ត្វាន និសីទតិ, ទុក្កដមេវ។ តេនាហ **“មេថុនធម្មសន្និស្សិតកិលេសសង្ខាតេនា”**តិអាទិ។ ឯត្ថ ច រហោនិសជ្ជស្សាទស្ស អសតិបិ មេថុនរាគភាវេ តប្បដិពទ្ធកិលេសត្តា វុត្តំ **“មេថុនធម្មសន្និស្សិតកិលេសសង្ខាតេនា”**តិ។ តេនេវ **សន្និស្សិត**គ្គហណំ កតំ។ **រហស្សាទេនា**តិ “ឥត្ថន្នាមាយ សទ្ធឹ រហោ និសីទិត្វា ហសិតលបិតាទិកំ ករេយ្យ”ន្តិ ឧប្បន្នអស្សាទហេតុ ។ **និសជ្ជាយ បាចិត្តិយំ** អសតិ ឧបចារគតេ និបជ្ជិត្វា អនិទ្ទាយន្តេ អនន្ធេ វិញ្ញុបុរិសេតិ អធិប្បាយោ។ សចេ សា ឥត្ថី កេនចិ ករណីយេន ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ បុនប្បុនំ និសីទតិ, និសជ្ជាយ និសជ្ជាយ បាចិត្តិយំ។ យំ សន្ធាយ គតោ, សា ន ទិដ្ឋា, អញ្ញា អាគន្ត្វា និសីទតិ, អស្សាទេ ឧប្បន្នេ បាចិត្តិយំ។ សចេ សម្ពហុលា អាគច្ឆន្តិ, មាតុគាមគណនាយ បាចិត្តិយំ។ សចេ ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ បុនប្បុនំ និសីទន្តិ, និសជ្ជាគណនាយបិ បាចិត្តិយានិ។ អនិយមេត្វា “ទិដ្ឋទិដ្ឋាយ សទ្ធឹ រហស្សាទំ កប្បិស្សាមី”តិ គន្ត្វា និសិន្នស្សាបិ អាគតាគតានំ វសេន, បុនប្បុនំ និសជ្ជាយ វសេន ច វុត្តនយេនេវ អាបត្តិយោ វេទិតព្ពា។ **វុត្តប្បការេ បុរិសេ**តិ អនន្ធេ វិញ្ញុបុរិសេ។

ឧបចារគតេ សតីតិ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរគតេ សតិ។ សចេ សុទ្ធចិត្តេន គន្ត្វា និសិន្នស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា និសិន្នាយ ឥត្ថិយា រហស្សាទោ ឧប្បជ្ជតិ, ឯវម្បិ អនាបត្តិ។

បឋមអនិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយអនិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា

នហេវ ខោ បន បដិច្ឆន្នន្តិ ឯត្ថ បន យម្បិ ពហិ បរិក្ខិត្តំ អន្តោ វិវដំ បរិវេណង្គណាទិ, តម្បិ អន្តោគធន្តិ វេទិតព្ពំ។ “ឯវរូបញ្ហិ ឋានំ អប្បដិច្ឆន្នេយេវ គហិត”ន្តិ **មហាបច្ចរិយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៥៣) វុត្តំ។ **សង្ឃាទិសេសេន វា**តិ កាយសំសគ្គទុដ្ឋុល្លោភាសនសង្ខាតេន សង្ឃាទិសេសេន វា។ តេនេវ ហិ បទភាជនេ “សា ចេ ឯវំ វទេយ្យ ‘អយ្យោ, មយា ទិដ្ឋោ និសិន្នោ មាតុគាមេន សទ្ធិំ កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជន្តោ’”តិអាទិ (បារា. ៤៥៥) វុត្តំ។ ឥទំ សិក្ខាបទំ ទុដ្ឋុល្លវាចាវសេន អាគតំ។ ទុដ្ឋុល្លវាចញ្ច សុត្វា តំ មាតុគាមោបិ ន បដិច្ឆាទេតិ។ តថា ហិ ទុដ្ឋុល្លវាចាសិក្ខាបទេ (បារា. ២៨៣ អាទយោ) យា បន តា ឥត្ថិយោ ហិរិមនា, តា និក្ខមិត្វា ភិក្ខូ ឧជ្ឈាបេសុំ, តស្មា ឥធ ឥត្ថីបិ អនាបត្តិំ ករោតីតិ អាហ “**ឥត្ថីបី**”តិ។ អថ វា ឥធ អប្បដិច្ឆន្នត្តា ឥត្ថីបិ អនាបត្តិំ ករោតិ, បឋមេ បន បដិច្ឆន្នត្តា ឥត្ថិសតម្បិ អនាបត្តិំ ន ករោតីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **អនន្ធោ អពធិរោ**តិ ឯត្ថ កាយសំសគ្គវសេន អនន្ធោ វុត្តោ, ទុដ្ឋុល្លវាចាវសេន អពធិរោ។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទំ សិក្ខាបទំ តិសមុដ្ឋានំ – កាយចិត្តតោ វាចាចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋាតិ, កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, សុខមជ្ឈត្តវេទនាហិ ទ្វិវេទនំ។ តេនាហ “**សមុដ្ឋានាទីនិ បនេត្ថ អទិន្នាទានសទិសានេវា**”តិ។ ឯត្ថ ច កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជន្តោ ទុដ្ឋុល្លម្បិ ភណតិ, ទុដ្ឋុល្លំ ភណន្តោ និសីទតិ ចាតិ “**កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតី**”តិ វុត្តំ, ទុដ្ឋុល្លមេវ វា សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។

ទុតិយអនិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

“អនិយតុទ្ទេសោ ចាយំ ទិដ្ឋាទិសមូលកចោទនាយ វត្ថុំ បដិជានមានោវ អាបត្តិយា ការេតព្ពោ, ន ឥតរោតិ អាបត្តិរោបនារោបនលក្ខណទស្សនត្ថំ វុត្តោ”តិ វទន្តិ។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

អនិយតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និស្សគ្គិយកណ្ឌំ

១. ចីវរវគ្គោ

១. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា

និដ្ឋិតចីវរស្មិន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦២-៤៦៣) និដ្ឋិតញ្ច តំ ចីវរញ្ចាតិ និដ្ឋិតចីវរំ, និដ្ឋិតេ អានិសំសមូលកេ ចីវរេ, បច្ចាសាចីវរេ ចាតិ អត្ថោ។ យស្មា បន តំ ចីវរំ ករណេនបិ និដ្ឋិតំ ហោតិ នាសនាទីហិបិ, តស្មា "**សូចិកម្មបរិយោសានេន វា**"តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យំ កិញ្ចិ សូចិយា កត្តព្ពំ បាសកបដ្ដគណ្ឋិកបដ្ដបរិយោសានកម្មំ, តំ សូចិកម្មបរិយោសានំ នាម, តេន។ **នដ្ឋន្តិ** ចោរាទីហិ ហដំ។ ឯតម្បិ ហិ ករណបលិពោធស្ស និដ្ឋិតត្តា "និដ្ឋិត"ន្តិ វុច្ចតិ។ **វិនដ្ឋន្តិ** ឧបចិកាទីហិ ខាទិតំ។ **ទឌ្ឍន្តិ** អគ្គិនា ទឌ្ឍំ។ **ចីវរាសា វា ឧបច្ឆិន្នាតិ** "អសុកស្មិំ នាម កុលេ ចីវរំ លភិស្សាមី"តិ យា ចីវរាសា ឧប្បន្នា ហោតិ, សា ឧបច្ឆិន្នា។ ឯតេសម្បិ ករណបលិពោធស្សេវ និដ្ឋិតត្តា និដ្ឋិតភាវោ វេទិតព្ពោ។ តេនាហ "**ឥមេសុ វា**"តិអាទិ។ ឯតេន ចីវរបលិពោធាភាវោ វុត្តោ។ តេនាហ "**ចីវរស្ស ករណបលិពោធេ ឧបច្ឆិន្នេតិ អត្ថោ**"តិ។ កថមេតំ វិញ្ញាយតីតិ អាហ "**អត្ថតកឋិនស្ស ហី**"តិអាទិ។ បញ្ចានិសំសេ អញ្ញត្ថ គន្តុំ អទត្វា សង្គណ្ហនដ្ឋេន **កឋិនំ,** ថិរន្តិ អត្ថោ, អត្ថតំ កឋិនំ យេន សោ **អត្ថតកឋិនោ,** តស្ស អត្ថតកឋិនស្ស។ **ហី**តិ ការណត្ថេ និបាតោ។ **តាវ កឋិនានិសំសំ លភតី**តិ ឯត្ថ យោ អត្ថតកឋិនោ ភិក្ខូតិ អជ្ឈាហរិតព្ពំ, តាវ សោ អត្ថតកឋិនោ ភិក្ខូតិ វេទិតព្ពោ, អនាមន្តចារាទិកំ កឋិនានិសំសំ លភតីតិ អត្ថោ។ "អត្ថតកឋិនស្ស ភិក្ខុនោ"តិ ឥទំ វា "អត្ថតកឋិនោ ភិក្ខូ"តិ វិភត្តិវិបរិណាមំ កត្វា យោជេតព្ពំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ចីវរបលិពោធោ អាវាសបលិពោធោតិ ទ្វេ បលិពោធា។ តេសុ ឯកបលិពោធេបិ សតិ យស្មា អនាមន្តចារាទិកំ អានិសំសំ លភតិ, នាសតិ។ កស្មា? "និដ្ឋិតចីវរស្មិ"ន្តិ ឯតស្ស ចីវរស្ស ករណបលិពោធេ ឧបច្ឆិន្នេតិ អយមត្ថោ វិញ្ញាយតីតិ។ **សង្ឃស្សា**តិ សង្ឃេន។ កត្តរិ ចេតំ សាមិវចនំ។ **ឧព្ភតេ**តិ អដ្ឋន្នំ មាតិកានមញ្ញតរេន, អន្តរុព្ភារេន វា ឧទ្ធដេ។

តត្រាតិ តស្មិំ កឋិនេ។ **ឧព្ភារោ** ឧទ្ធរណំ។ បុរិមវស្សំវុដ្ឋេ តីសមត្តេ បាវេយ្យកេ ភិក្ខូ ឧទ្ទិស្ស "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វស្សំវុដ្ឋានំ ភិក្ខូនំ កឋិនំ អត្ថរិតុ"ន្តិ កឋិនក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣០៦) ភគវតា កឋិនស្ស អនុញ្ញាតត្តា "**អយញ្ហិ កឋិនត្ថារោ នាម...បេ.... អនុញ្ញាតោ**"តិ វុត្តំ។ តត្ថ **បុរិមវស្សំវុដ្ឋាន**ន្តិ វស្សច្ឆេទំ អកត្វា បុរិមវស្សំវុដ្ឋានន្តិ អត្ថោ។ ឯតេន វុដ្ឋវស្សវសេន តាវ បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគតាយេវ កឋិនត្ថារំ លភន្តិ, ន បច្ឆិមិកាយ ឧបគតាតិ ទស្សេតិ។ វុដ្ឋវស្សវសេន តាវ ឯវំ ហោតុ, គណនវសេន តំ កិត្តកា លភន្តីតិ អាហ "**សោ**"តិអាទិ។ **សោ**តិ កឋិនត្ថារោ។ **សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេនា**តិ គណនវសេន បច្ឆិមកោដិយា។ **បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតី**តិ បច្ឆិមកោដិយា ចត្តារោ កឋិនទុស្សស្ស ទាយកា, ឯកោ បដិគ្គាហកោតិ បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតិ។ កេចិ បន "បញ្ចវគ្គករណីយត្តា 'បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតី'តិ វុត្ត"ន្តិ វទន្តិ, តំ តេសំ មតិមត្តំ "តត្រ, ភិក្ខវេ, យ្វាយំ ចតុវគ្គោ ភិក្ខុសង្ឃោ ឋបេត្វា តីណិ កម្មានិ ឧបសម្បទំ បវារណំ អព្ភាន"ន្តិ ចម្បេយ្យក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣៨៨) វុត្តត្តា។ **តស្មា**តិ យស្មា វុដ្ឋវស្សវសេន បុរិមវស្សំវុដ្ឋានំ អនុញ្ញាតោ, យស្មា ច សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន បញ្ចន្នំ ជនានំ វដ្ដតិ, តស្មា។ **យត្ថា**តិ យស្មិំ វិហារេ។ **អានិសំសេ**តិ អនាមន្តចារាទិកេ កឋិនានិសំសេ។ អថ បន ចត្តារោ ភិក្ខូ វស្សំ ឧបគតា, ឯកោ បរិបុណ្ណវស្សោ សាមណេរោ សចេ បច្ឆិមិកាយ ឧបសម្បជ្ជតិ, គណបូរកោ ចេវ ហោតិ, អានិសំសញ្ច លភតិ។ តយោ ភិក្ខូ, ទ្វេ សាមណេរា, ទ្វេ ភិក្ខូ, តយោ សាមណេរា, ឯកោ ភិក្ខុ, ចត្តារោ សាមណេរាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

ខន្ធកេ វុត្តាយ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយាតិ –

> "សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, ឥទំ សង្ឃស្ស កឋិនទុស្សំ ឧប្បន្នំ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥមំ កឋិនទុស្សំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យ កឋិនំ អត្ថរិតុំ, ឯសា ញត្តិ។ សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, ឥទំ សង្ឃស្ស កឋិនទុស្សំ ឧប្បន្នំ, សង្ឃោ ឥមំ កឋិនទុស្សំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទេតិ កឋិនំ អត្ថរិតុំ។ យស្សាយស្មតោ ខមតិ ឥមស្ស កឋិនទុស្សស្ស ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទានំ កឋិនំ អត្ថរិតុំ, សោ តុណ្ហស្ស។ យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។ ទិន្នំ ឥទំ សង្ឃេន កឋិនទុស្សំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ កឋិនំ អត្ថរិតុំ, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី"តិ (មហាវ. ៣០៧) –

ឯវំ កឋិនក្ខន្ធកេ វុត្តាយ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ។ **កឋិនត្ថារារហស្សា**តិ កឋិនំ អត្ថរិតុំ ភព្ពស្ស។ សោ ច ខោ បុព្ពករណជានានាទីហិ អដ្ឋហិ អង្គេហិ សមន្នាគតោតិ វេទិតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ **វិនយវិនិច្ឆយេ** "អដ្ឋធម្មកោវិទោ

ភិក្ខុ, កថិនត្ថារមរហតី”តិ។ **បរិវារេ**បិ (បរិ. ៤០៩) វុត្តំ –

> “អដ្ឋហង្គេហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ ភព្ពោ កថិនំ អត្ថរិតុំ។ កតមេហិ អដ្ឋហង្គេហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ ភព្ពោ កថិនំ អត្ថរិតុំ? បុព្ពករណំ ជានាតិ, បច្ចុទ្ធារំ ជានាតិ, អធិដ្ឋានំ ជានាតិ, អត្ថារំ ជានាតិ, មាតិកំ ជានាតិ, បលិពោធំ ជានាតិ, ឧទ្ធារំ ជានាតិ, អានិសំសំ ជានាតិ, ឥមេហិ អដ្ឋហង្គេហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ ភព្ពោ កថិនំ អត្ថរិតុ”ន្តិ។

ឯត្ថ ច **បុព្ពករណំ** នាម ធោវនវិចារណច្ឆេទនពន្ធនសិព្ពនរជនកប្បករណំ។ **បច្ចុទ្ធារោ** នាម បុរាណសង្ឃាដិអាទីនំ បច្ចុទ្ធរណំ។ **អធិដ្ឋានំ** នាម កថិនចីវរាធិដ្ឋានំ។ **អត្ថារោ** នាម កថិនត្ថារោ។ **មាតិកា** នាម អដ្ឋ មាតិកា។ **បលិពោធោ នាម** អាវាសបលិពោធោ ចីវរបលិពោធោតិ ទ្វេ បលិពោធា។ **ឧទ្ធារោ** នាម បក្កមនន្តិកាទយោ។ **អានិសំសោ** នាម បញ្ចានិសំសា។

យំ បន **សមន្តបាសាទិកាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) វុត្តំ “កថិនំ បន កេន អត្ថរិតព្ពំ? យស្ស សង្ឃោ កថិនចីវរំ ទេតិ, សង្ឃេន បន កស្ស ទាតព្ពំ? យោ ជិណ្ណចីវរោ ហោតិ, សចេ ពហូ ជិណ្ណចីវរា ហោន្តិ, វុឌ្ឍស្ស ទាតព្ពំ។ វុឌ្ឍេសុបិ យោ មហាបរិសោ តទហេវ ចីវរំ កត្វា អត្ថរិតុំ សក្កោតិ, តស្ស ទាតព្ពំ។ សចេ វុឌ្ឍោ ន សក្កោតិ, នវកតរោ សក្កោតិ, តស្ស ទាតព្ពំ។ អបិច សង្ឃេន មហាថេរស្ស សង្គហំ កាតុំ វដ្ដតិ, តស្មា ‘តុម្ហេ, ភន្តេ, គណ្ហថ, មយំ កត្វា ទស្សាមា’តិ វត្តព្ព”ន្តិ, តម្បិ កថិនត្ថារារហំយេវ គហេត្វាវ ទាតព្ពំ។ ទេន្តេន បន តីសុ ចីវរេសុ យំ យំ ជិណ្ណំ ហោតិ, តំ តទត្ថាយ ទាតព្ពំ។ បកតិយា ទុបដ្ដចីវរស្ស ទុបដ្ដត្ថាយេវ ទាតព្ពំ។ សចេបិស្ស ឯកបដ្ដចីវរំ ឃនំ ហោតិ, កថិនសាដកោ ច បេលវោ, សារុប្បត្ថាយ ទុបដ្ដប្បហោនកមេវ ទាតព្ពំ។ “អហំ អលភន្តោ ឯកបដ្ដំ បារុបាមី”តិ វទន្តស្សាបិ ទុបដ្ដំ ទាតុំ វដ្ដតិ។ យោ បន លោភបកតិកោ ហោតិ, តស្ស ន ទាតព្ពំ។ តេនាបិ កថិនំ អត្ថរិត្វា បច្ឆា សិព្ពេត្វា “ទ្វេ ចីវរានិ ករិស្សាមី”តិ ន គហេតព្ពំ។

តេនាតិ កថិនត្ថារកេន ភិក្ខុនា។ **តទហេវា**តិ តស្មិំយេវ ទិវសេ។ **បញ្ច វា អតិរេកានិ វា ខណ្ឌានិ ឆិន្ទិត្វា**តិ យថា បញ្ចខណ្ឌិកាទីនំ សង្ឃាដិអាទីនំ តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរប្បហោនកានិ មហាមណ្ឌលអឌ្ឍមណ្ឌលាទិវសេន បញ្ច ខណ្ឌានិ វា អតិរេកានិ វា សត្តាទិខណ្ឌានិ ហោន្តិ, ឯវំ ឆិន្ទិត្វា។ តស្មិញ្ច កថិនចីវរេ ករិយមានេ “អហំ ថេរោ”តិ វា “ពហុស្សុតោ”តិ វា ឯកេនាបិ អកាតុំ ន លព្ភតិ។ អនាទរិយេន អករោន្តស្ស ទុក្កដំ។ តស្មា សព្ពេហេវ សន្និបតិត្វា ធោវនឆេទនសិព្ពនរជនានិ និដ្ឋាបេតព្ពានិ។ តេនាហ “**សេសភិក្ខូហិបិ តស្ស សហាយេហិ ភវិតព្ព**”ន្តិ។ **កតចីវរមេវា**តិ និដ្ឋិតបរិកម្មមេវ កថិនទុស្សំ។ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន អន្តរវាសកោបិ ឆិន្ទិត្វាវ កាតព្ពោ អញ្ញថា អត្ថារវិបត្តិតោ។ យថាហ –

> “កថញ្ច បន, ភិក្ខវេ, អនត្ថតំ ហោតិ កថិនំ? ន ឧល្លិខិតមត្តេន អត្ថតំ ហោតិ កថិនំ…បេ.… ន អញ្ញត្រ បញ្ចកេន វា អតិរេកបញ្ចកេន វា តទហេវ សញ្ឆិន្នេនា”តិ (មហាវ. ៣០៨)។

តេនេវាហ “**អច្ឆិន្នាសិព្ពិតំ បន ន វដ្ដតី**”តិ។ **តេន ភិក្ខុនា**តិ អត្ថារកេន ភិក្ខុនា។ **អត្ថរិតព្ព**ន្តិ អត្ថរណំ កាតព្ពំ។ តញ្ច ខោ តថាវចីភេទករណមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យថាហ –

> “សចេ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរិតុកាមោ ហោតិ, បោរាណិកា សង្ឃាដិ បច្ចុទ្ធរិតព្ពា, នវា សង្ឃាដិ អធិដ្ឋាតព្ពា, ‘ឥមាយ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរាមី’តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពា”តិ (បរិ. ៤១៣) –

វិត្ថារោ។ “ភន្តេ, អាវុសោ”តិ ច “អនុមោទថ, អនុមោទាហី”តិ ច វចនភេទំ សន្ធាយ “**ថេរានញ្ច**”តិអាទិ វុត្តំ។

ឯវំ អត្ថារកេន បដិបជ្ជិតព្ពវិធិំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អនុមោទកេហិ បដិបជ្ជិតព្ពវិធិំ ទស្សេតុំ “**តេហិបី**”តិអាទិ វុត្តំ។ “**អនុមោទាមា**”តិ អត្តនាវ អត្តនិ គារវវសេន វុត្តំ។ កិញ្ចាបិ ឯវំ វុត្តំ, តថាបិ ឯកកេន “អនុមោទាមា”តិ វត្តុំ ន វដ្ដតិ, “អនុមោទាមិ”ច្ចេវ វត្តព្ពន្តិ វទន្តិ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។ ឥទានិ កថិនានិសំសេ ទស្សេតុំ ភូមិំ វិចារយន្តោ “**បុរិមវស្សំវុដ្ឋេសុបី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តេសំយេវា**តិ អត្ថារកអនុមោទកានំយេវ។ វុត្តញ្ហេតំ **បរិវារេ** “ទ្វិន្នំ បុគ្គលានំ អត្ថតំ ហោតិ កថិនំ អត្ថារកស្ស ច អនុមោទកស្ស ចា”តិ (បរិ. ៤០៣)។ **តេ**តិ អត្ថារកអនុមោទកា។ **តតោ បដ្ឋាយា**តិ អត្ថារានុមោទនតោ បដ្ឋាយ។ **យាវ កថិនស្សុព្ភារា**តិ ន កេវលំ ចីវរមាសេយេវ, អថ ខោ អដ្ឋន្នំ មាតិកានំ អញ្ញតរេន វា អន្តរុព្ភារេន វា យាវ កថិនស្សុព្ភារា បញ្ចានិសំសេ លភន្តិ, ឧទ្ធដេ បន ន លភន្តីតិ អត្ថោ។

តទានិ តេ បញ្ហានិសំសេ សរូបតោ ទស្សេតុំ “**អនាមន្តចារោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អនាមន្តចារោ** នាម បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរេន និមន្តិតស្ស សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆា កុលេសុ ចារិត្តាបជ្ជនំ។ **អសមាទានចារោ** នាម នាមេនាធិដ្ឋិតស្ស ចីវរស្ស អសមាទានចរណំ, នាមេនាធិដ្ឋិតានំ តិណ្ណំ ចីវរានមញ្ញតរំ ចីវរំ យត្ថ កត្ថចិ និក្ខិបិត្វា អញ្ញត្ថ អរុណុដ្ឋាបនន្តិ អត្ថោ, ចីវរវិប្បវាសោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **យាវទត្ថចីវរ**ន្តិ យាវតា ចីវរេន អត្ថោ ហោតិ, តាវតកំ អនធិដ្ឋិតំ អវិកប្បិតំ ចីវរធារណំ, ទសាហមតិក្កមិត្វា ចីវរស្ស ឋបនន្តិ អត្ថោ។ គណស្ស ភោជនំ **គណភោជនំ។ គណោ**តិ ចេត្ថ ចត្តារោ វា តតុត្តរិ វា ភិក្ខូ។ តេសំ វិញ្ញត្តិតោ វា និមន្តនតោ វា លទ្ធស្ស ឱទនាទីនំ បញ្ចន្នំ អញ្ញតរភោជនស្ស សហ គហណន្តិ អត្ថោ។ **យោ ច តត្ថ ចីវរុប្បាទោ**តិ តត្ថ កថិនត្ថតសីមាយ មតកចីវរំ វា ហោតុ, សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ទិន្នំ វា សង្ឃិកេន តត្រុប្បាទេន អាភតំ វា យេន កេនចិ អាការេន យំ សង្ឃិកំ ចីវរំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ តេសំ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ តេនាហ “**តស្មិំ អាវាសេ សង្ឃស្ស ឧប្បន្នចីវរញ្ច**”តិ។

“យំ បន តត្ថ សង្ឃស្ស ឧប្បន្នំ បត្តាទិ វា អញ្ញំ ភណ្ឌំ វា, តំ សព្ពេសំ បាបុណាតិ។ យំ បន តត្រុប្បាទេន តណ្ឌុលាទិនា វត្ថុំ ចេតាបិតំ, អត្ថតកថិនានមេវ តានិ វត្ថានិ បាបុណន្តិ។ វត្ថេហិ បន តណ្ឌុលាទីសុ ចេតាបិតេសុ សព្ពេសំ តានិ បាបុណន្តី”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ, តម្បិ ចេតាបិតកាលតោ បដ្ឋាយ ចីវរុប្បាទោ ន ហោតីតិ សុវុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អនត្ថតកថិនា បន ឥមេសុ បញ្ចសុ អានិសំសេសុ ចីវរមាសេ អសមាទានចារំ ឋបេត្វា សេសានិសំសេ លភន្តិ។ យទិ អសមាទានចារោបិ លព្ភេយ្យ, បាវេយ្យកា ភិក្ខូ វស្សំវុដ្ឋា ឱកបុណ្ណេហិ ចីវរេហិ ន ភគវន្តំ ឧបសង្កមេយ្យុំ។ យស្មា តំ ន លព្ភតិ, តស្មា ចីវរមាសេបិ ចីវរំ សមាទាយ ឯវ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិំសុ។

ឯវំ កថិនត្ថារំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ឧព្ភារំ ទស្សេន្តោ “**តំ បនេតំ កថិន**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មាតិកា**តិ មាតរោ, ជនេត្តិយោតិ អត្ថោ។ កថិនុព្ភារញ្ហិ ឯតា អដ្ឋ ជនេន្តិ។ តាសុ បក្កមនំ អន្តោ ឯតិស្សាតិ **បក្កមនន្តិកា**។ ឯវំ សេសាបិ វេទិតព្ពា។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ អត្ថតកថិនោ កថិនចីវរំ អាទាយ តស្មិំ អាវាសេ និរបេក្ខោ “ន បច្ចេស្ស”ន្តិ បក្កមតិ, តស្សេវំ បក្កមតោ កថិនុទ្ធារោ អតិក្កន្តមត្តាយ សីមាយ ហោតីតិ **បក្កមនន្តិកោ កថិនុទ្ធារោ**តិ វេទិតព្ពោ។

យោ បន អានិសំសចីវរំ អាទាយ បក្កមតិ, តស្ស ពហិសីមាគតស្ស ឯវំ ហោតិ “ឥធេវិមំ ករិស្សាមិ, ន បុន តំ វិហារំ គច្ឆិស្សាមី”តិ តស្មិំ អាវាសេ និរបេក្ខោ ហុត្វា តំ ចីវរំ ការេតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ **និដ្ឋានន្តិកោ កថិនុទ្ធារោ**។

យទិ បន អានិសំសមូលចីវរំ អាទាយ ពហិសីមាគតោ “នេវិមំ ចីវរំ ករិស្សាមិ, ន ច តំ អាវាសំ គច្ឆិស្សាមី”តិ សន្និដ្ឋានំ ករោតិ, តទា **សន្និដ្ឋានន្តិកោ កថិនុទ្ធារោ**។

តទេវ អានិសំសចីវរំ លទ្ធា តំ អាទាយ ពហិសីមំ គន្ត្វា “ឥធេវិមំ ចីវរំ ករិស្សាមិ, ន គច្ឆិស្សាមី”តិ ករោន្តស្ស សចេ តំ ចីវរំ នស្សតិ វិនស្សតិ ឌយ្ហតិ, **នាសនន្តិកោ កថិនុទ្ធារោ** ហោតិ។

សចេ បន អានិសំសចីវរំ លទ្ធា តស្មិំ វិហារេ សាបេក្ខោវ ពហិសីមាគតោ “វិហារេ ភិក្ខូហិ អន្តរុព្ភារំ កត”ន្តិ សុណាតិ, តស្ស **សវនន្តិកោ កថិនុទ្ធារោ** ហោតិ។

អាសាយ អវច្ឆេទោ ឯតិស្សាតិ **អាសាវច្ឆេទិកា**។ យោ បន យេន កេនចិ “តុយ្ហំ ចីវរំ ទស្សាមី”តិ វុត្តោ តស្មិំ ចីវរេ អាសាយ វិហារេ អបេក្ខំ បហាយ ពហិសីមាគតោ បុន តេន “ន សក្កោមិ ទាតុ”ន្តិ វុត្តេ អាសំ ឆិន្ទតិ, តស្ស **អាសាវច្ឆេទិកោ កថិនុទ្ធារោ** ហោតិ។

យោ បន វស្សំវុដ្ឋវិហារតោ អញ្ញំ វិហារំ សាបេក្ខោវ គន្ត្វា អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេយេវ កថិនុទ្ធារំ វីតិនាមេតិ, តស្ស **សីមាតិក្កមនន្តិកោ កថិនុទ្ធារោ**។

សហ ឧព្ភារេនាតិ **សហុព្ភារា**។ អានិសំសចីវរំ អាទាយ សាបេក្ខោវ ពហិ គន្ត្វា កថិនុទ្ធារំ សម្ភុណន្តស្ស **កថិនុទ្ធារោ សហុព្ភារោ**តិ វេទិតព្ពោ។

“ឯតស្មិំ បន បក្កមនន្តិកេ កថិនុទ្ធារេ បឋមំ ចីវរបលិពោធោ ឆិជ្ជតី”តិអាទិនា ចីវរបលិពោធុបច្ឆេទាទិកស្ស វិនិច្ឆយស្ស វិត្ថារតោ **សមន្តបាសាទិកាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ៣១១) វុត្តត្តា ៨ “**តត្ថ វិត្ថារវិនិច្ឆយោ**”តិអាទិមាហ។ អត្ថារុព្ភារានំយេវ វា វិត្ថារវិនិច្ឆយស្ស តត្ថាគតត្តា ឯវំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **សេសបលិពោធាភាវ**ន្តិ អវសេសស្ស បលិពោធស្ស អភាវំ, អាវាសបលិពោធាភាវន្តិ អត្ថោ។

អស្សាតិ កាលស្ស។ **ទសាហបរមន្តិ** អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនន្តិ អាហ “**តំ ទសាហបរមំ កាល**”ន្តិ។ **អតិរេកន្តិ** អធិកំ, សោ ច អធិកភាវោ អធិដ្ឋិតវិកប្បិតចីវរតោតិ អាហ “**អធិដ្ឋិតវិកប្បិតេសូ**”តិអាទិ។ **ខោមន្តិ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៣៦-៦៣៨) ខោមសុត្តេហិ វាយិតំ ខោមបដ្ដចីវរំ។ តថា សេសានិ។ **កម្ពលំ** នាម មនុស្សលោមវាឡលោមេ ឋបេត្វា សេសលោមេហិ វាយិត្វា កតវត្ថំ។ **សាណំ** នាម សាណវាកេហិ កតវត្ថំ។ **ភង្គំ** នាម ខោមសុត្តាទីហិ បញ្ចហិ មិស្សេត្វា កតវត្ថំ។ “បាដេក្កំ វាកមយមេវា”តិបិ វទន្តិ។ **តទនុលោមានំ វាតិ** ទុកូលំ បត្តុណ្ណំ សោមារបដ្ដំ ចីនបដ្ដំ ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នន្តិ តេសំ ខោមាទីនំយេវ អនុលោមានំ ឆន្នំ ចីវរានំ វា, តត្ថ **ទុកូលំ** សាណស្ស អនុលោមំ វាកមយត្តា។ បត្តុណ្ណទេសេ បាណកេហិ សញ្ជាតវត្ថំ **បត្តុណ្ណំ**។ សោមារទេសេ ជាតំ វត្ថំ **សោមារបដ្ដំ**។ តថា **ចីនបដ្ដំ**។ ឥមានិ តីណិបិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមានិ បាណកេហិ កតសុត្តមយត្តា។ **ឥទ្ធិជំ** ឯហិភិក្ខូនំ បុញ្ញិទ្ធិយា និព្ពត្តចីវរំ។ តំ បន ខោមាទីនមញ្ញតរំ ហោតីតិ តេសំយេវ អនុលោមំ។ ទេវេហិ ទិន្នំ ចីវរំ **ទេវទិន្នំ**, តំ កប្បរុក្ខេ និព្ពត្តំ ជាលិនិយា ទេវកញ្ញាយ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស ទិន្នវត្ថសទិសំ, តម្បិ ខោមាទីនំយេវ អនុលោមំ ហោតិ តេសុ អញ្ញតរភាវតោ។

ទីឃតោ វឌ្ឍកិហត្ថប្បមាណំ, វិត្ថារតោ តតោ ឧបឌ្ឍប្បមាណំ **វិកប្បនុបគំ បច្ឆិមំ។ អដ្ឋង្គុលំ សុគតង្គុលេនាតិ** ឯត្ថ **សុគតង្គុលំ** នាម ឥទានិ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស តីណិ អង្គុលានិ, តេន សុគតង្គុលេន អដ្ឋង្គុលំ វឌ្ឍកិហត្ថប្បមាណន្តិ អត្ថោ។ **ចតុរង្គុលវិត្ថតន្តិ** ឯត្ថាបិ យថាវុត្តានុសារេនេវ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ យេសំ បន អធិដ្ឋានវិកប្បនានំ អភាវតោ អធិដ្ឋិតវិកប្បិតេសុ អបរិយាបន្នត្តា ឥទំ អតិរេកចីវរំ នាម ហោតិ។

តំ អធិដ្ឋានវិកប្បនំ កេនាការេន ជានិតព្ពន្តិ អនុយោគំ សន្ធាយ តំ ទស្សេតុំ “**យំ បន វុត្ត**”ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **យំ បន វុត្តន្តិ** អតិរេកចីវរំ ទស្សេតុំ “អធិដ្ឋិតវិកប្បិតេសុ អបរិយាបន្នត្តា”តិ អម្ហេហិ យំ វុត្តន្តិ អត្ថោ។ **តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុន្តិ** នាមំ វត្វា អធិដ្ឋាតុំ។ **ន វិកប្បេតុន្តិ** សង្ឃាដិអាទិនាមេន វិកប្បេតុំ ន អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ “ឥមំ ចីវរំ វិកប្បេមី”តិ បន វិកប្បេតុំ វដ្ដតិយេវ។ សាមញ្ញវចនំ បន តិចីវរស្ស កណ្ឌុបដិច្ឆាទិវស្សិកសាដិកានំ វិយ កាលវសេន វិសេសាភាវា ចស្ស វិកប្បេតព្ពតាតិ ទស្សនត្ថំ , ន បន សព្ពថា វិកប្បនបដិសេធនត្ថន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តថា ហិ បុរាណចីវរំ បច្ចុទ្ធរិត្វា នវស្ស អធិដ្ឋានវចនតោ, “អនាបត្តិ អធិដ្ឋេតិ វិកប្បេតី”តិអាទិវចនតោ (បារា. ៤៦៩) ច តិចីវរស្សបិ វិកប្បនាយ ឱកាសោ ទិន្នោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ តិចីវរាទីនិ ហិ អធិដ្ឋហន្តេន “ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិអាទិនា តំ តំ នាមំ វត្វា អធិដ្ឋាតព្ពំ។ វិកប្បេន្តេន បន “ឥមំ សង្ឃាដិ”ន្តិអាទិនា តស្ស តស្ស ចីវរស្ស នាមំ អគ្គហេត្វា “ឥមំ ចីវរំ តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិ វិកប្បេតព្ពំ។ តិចីវរំ វា ហោតុ, អញ្ញំ វា, យទិ តំ តំ នាមំ គហេត្វា វិកប្បេតិ, អវិកប្បិតំ ហោតិ, អតិរេកចីវរដ្ឋានេយេវ តិដ្ឋតិ។ **តតោ បរំ វិកប្បេតុន្តិ** ចតុមាសតោ បរំ “ឥមំ ចីវរំ វិកប្បេមី”តិ វិកប្បេតុំ។ ឥទញ្ច បរិភុញ្ជិតុំ អនុញ្ញាតំ។ កេចិ បន (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦៩) “តតោ បរំ វិកប្បេត្វា យាវ អាគាមិសំវច្ឆរេ វស្សានំ ចតុមាសំ, តាវ ឋបេតុំ អនុញ្ញាត”ន្តិ វទន្តិ។ **តតោ បរន្តិ** អាពាធតោ បរំ។ “ឥមាសញ្ច បន វស្សិកសាដិកកណ្ឌុបដិច្ឆាទីនំ តតោ បរំ វិកប្បេត្វា បរិភោគស្ស អនុញ្ញាតត្តា តថាវិកប្បិតំ អញ្ញនាមេន អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ **គណ្ឋិបទេសុ** វុត្តំ។ **អធិដ្ឋាតព្ពវិកប្បេតព្ពតា ជានិតព្ពាតិ** អធិដ្ឋាតព្ពំ វិកប្បេតព្ពន្តិ ឯវំ អធិដ្ឋានវិកប្បនា ជានិតព្ពាតិ អត្ថោ។

បញ្ចបរិមាណំ អស្សាតិ **បញ្ចកំ**, មុដ្ឋិស្ស មុដ្ឋិហត្ថស្ស សម្ពន្ធំ បញ្ចកំ **មុដ្ឋិបញ្ចកំ**។ ឯស ន យោ **មុដ្ឋិត្តិកន្តិ** ឯត្ថាបិ។ បារុបនេនបិ សក្កា នាភឹ បដិច្ឆាទេតុន្តិ អាហ “**ទ្វិហត្ថោបិ វដ្ដតី**”តិ។ ន កេវលំ អឌ្ឍតេយ្យោវ វដ្ដតិ, អថ ខោ ទ្វិហត្ថោបិ វដ្ដតីតិ **បិ**-សទ្ទស្ស អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **អតិរេកញ្ចាតិ** សុគតចីវរប្បមាណម្បិ តតោ អធិកម្បិ។ **បច្ចុទ្ធរាមីតិ** ឋបេមិ, បរិច្ចជាមីតិ វា អត្ថោ។ “ឥមំ ចីវរំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦៩) ឯវម្បិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ **កាយវិការំ ករោន្តេនាតិ** ហត្ថាទិនា ចីវរំ បរាមសន្តេន, ចាលេន្តេន វា។ ឥទញ្ហិ អធិដ្ឋានំ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន អផុសន្តស្ស ន វដ្ដតិ។ **ទុវិធន្តិ** សម្មុខាបរម្មុខភេទេន ទុវិធំ។ **វាចា ភិន្ទិតព្ពាតិ** វចនំ និច្ឆារេតព្ពំ។ **អន្តោគព្ភាទីសូតិ** អន្តោគព្ភឧបរិបាសាទេសុ។ **សាមន្តវិហារេតិ** យត្ថ តទហេវ គន្ត្វា និវត្តេតុំ សក្កា, ឯវរូបេ សមីបវិហារេ។ ឥទញ្ច ទេសនាសីសមត្តំ, តស្មា ទូរេ ឋិតម្បិ អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ វទន្តិ។ “**ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា**”តិ ឥមិនា ចីវរសំលក្ខណំ វុត្តំ។ ន ហិ ឋបិតដ្ឋានមត្តសល្លក្ខណេន កិញ្ចិ បយោជនំ អត្ថិ។

អធិដ្ឋហិត្វា ឋបិតវត្ថេហីតិ បច្ចត្ថរណមុខបុញ្ឆនចោឡបរិក្ខារចោឡវសេន អធិដ្ឋហិត្វា ឋបិតវត្ថេហិ។ អធិដ្ឋានតោ បុព្ពេ សង្ឃាដិអាទិវោហារស្ស អភាវតោ “**ឥមំ បច្ចុទ្ធរាមី**”តិ បច្ចត្ថរណាទីនំ វិសុំ បច្ចុទ្ធរណវិធឹ ទស្សេតិ។ បច្ចត្ថរណាទិនាមេន បន អធិដ្ឋាតព្ពត្តា “ឥមំ បច្ចត្ថរណំ បច្ចុទ្ធរាមី”តិអាទិនា វុត្តេបិ នេវត្ថិ ទោសោ។ **បុន អធិដ្ឋាតព្ពានីតិ** សង្ឃាដិអាទិនាមេន អធិដ្ឋាតព្ពានិ។ បរិក្ខារចោឡកស្ស បន បរិក្ខារចោឡវសេន អធិដ្ឋហិត្វា ឋបិតវត្ថេហិបិ សង្ឃាដិអាទិម្ហិ កតេ បច្ចុទ្ធរិត្វា បុន អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ នត្ថិ។ បុព្ពេ កតាធិដ្ឋានមេវ អធិដ្ឋានំ។ អធិដ្ឋិតេន បន តេន សទ្ធឹ មហន្តតរមេវ ទុតិយំ បដ្ដំ វា ខណ្ឌំ វា សំសិព្ពន្តេន អធិដ្ឋាតព្ពំ, សមេ វា ឧនុទ្ធកេ វា អធិដ្ឋានកិច្ចំ នត្ថិ។ **សុខបរិភោគត្ថន្តិ** វិប្បវាសទោសាភាវតោ យត្ថ កត្ថចិ ឋបេ

ត្វា ធម្មស្សវនាទិនា កិច្ចេន អញ្ញត្ថ អរុណំ ឧដ្ឋាបេត្វា អាគន្ត្វា និស្សជ្ជនំ វិនាវ បរិភុញ្ជិតុំ សក្កុណេយ្យតាយ សុខបរិភោគត្ថំ។ **បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតុ**ន្តិ បរិក្ខារចោឡំ កត្វា អធិដ្ឋាតុំ។

អនតិរិត្តបមាណាតិ “ទីឃសោ ឆ វិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិយា, តិរិយំ អឌ្ឍតេយ្យា”តិ (បាចិ. ៥៤៣) វុត្តប្បមាណតោ អនធិកបមាណា។ **បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេតព្ពា**តិ វស្សិកសាដិកភាវតោ អបនេត្វា វិកប្បេតព្ពា, ហេមន្តស្ស បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយ អន្តោទសាហេ វស្សិកសាដិកាវស្សិកសាដិកភាវតោ អបនេត្វា “ឥមំ ចីវរំ តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិអាទិនា នយេន វិកប្បេតព្ពាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អញ្ញថា ហិ “វស្សិកសាដិកា វស្សានមាសាតិក្កមេនាបិ, កណ្ឌុបដិច្ឆាទិ អាពាធវូបសមេនាបិ អធិដ្ឋានំ វិជហតី”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា) វត្តមានត្តា វស្សានមាសតោ បរំ អសតិ អធិដ្ឋានេ កឹ បច្ចុទ្ធរេយ្យាតិ “បច្ចុទ្ធរិត្វា”តិ វចនមេវ នោបបជ្ជេយ្យ។

កេចិ បន (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦៩) “យថា កឋិនមាសព្ភន្តរេ ឧប្បន្នចីវរំ កឋិនមាសាតិក្កមេ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, ឯវមយំ វស្សិកសាដិកាបិ វស្សានមាសាតិក្កមេ និស្សគ្គិយា ហោតិ។ តស្មា កត្តិកបុណ្ណមទិវសេ បច្ចុទ្ធរិត្វា តតោ បរំ ហេមន្តស្ស បឋមទិវសេ វិកប្បេតព្ពាតិ ឯវមត្ថោ គហេតព្ពោ, បច្ចុទ្ធរិត្វា តតោ បរំ វិកប្បេតព្ពាតិ បទយោជនា វេទិតព្ពា”តិ ច វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ។ កឋិនមាសេ ឧប្បន្នញ្ហិ ចីវរំ អតិរេកចីវរដ្ឋានេ ឋិតត្តា អវសានទិវសេ អនធិដ្ឋិតំ កឋិនមាសាតិក្កមេ និស្សគ្គិយំ ហោតិ។ អយំ បន វស្សិកសាដិកា អធិដ្ឋហិត្វា ឋបិតត្តា ន តេន សទិសាតិ វស្សានាតិក្កមេ កថំ និស្សគ្គិយំ ហោតិ អនធិដ្ឋិតអវិកប្បិតមេវ ហិ តំ កាលាតិក្កមេ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, តស្មា ហេមន្តេបិ វស្សិកសាដិកា ទសាហបរិហារំ លភតិ។ ឯវំ កណ្ឌុបដិច្ឆាទិបិ អធិដ្ឋានវិជហនតោ បរំ ទសាហបរិហារំ លភតិ។ ទសាហំ បន អនតិក្កាមេត្វា វិកប្បេតព្ពា។ នហានត្ថាយ អនុញ្ញាតត្តា **វណ្ណភេទមត្តរត្តាបិ ចេសា វដ្ដតី**តិ វុត្តំ។ **“ទ្វេ បន ន វដ្ដន្តី”**តិ ទ្វិន្នំ អធិដ្ឋានាភាវតោ វុត្តំ ។ “សចេ វស្សានេ អបរា វស្សិកសាដិកា ឧប្បន្នា ហោតិ, បុរិមវស្សិកសាដិកំ បច្ចុទ្ធរិត្វា, វិកប្បេត្វា ច អធិដ្ឋាតព្ពា”តិ វទន្តិ។

បមាណយុត្តន្តិ “ទីឃសោ សុគតវិទត្ថិយា ទ្វេ វិទត្ថិយោ, វិត្ថារតោ ទិយឌ្ឍំ ទសា វិទត្ថី”តិ (បាចិ. ៥៣១ អាទយោ) ឥមិនា បមាណេន យុត្តំ។ **បមាណិកា**តិ “សុគតវិទត្ថិយា ទីឃសោ ចតស្សោ វិទត្ថិយោ, តិរិយំ ទ្វេ វិទត្ថិយោ”តិ ឯវំ វុត្តប្បមាណយុត្តា។ **បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេតព្ពា**តិ ឯត្ថ យំ វត្តព្ពំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ យស្មា ភិក្ខូនំ តិចីវរេ បរិបុណ្ណេ, អត្ថេ ច សតិ បរិស្សាវនាទីហិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បរិក្ខារចោឡក”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៧) ពហូនំ បត្តត្ថវិកបរិស្សាវនាទីនំ សង្គហវសេន បរិក្ខារចោឡាធិដ្ឋានមនុញ្ញាតំ, តស្មា **“បរិក្ខារចោឡេ គណនា នត្ថី”**តិអាទិ វុត្តំ។ ភគវតា ហិ យំ យំ ភិក្ខូ លភន្តិ, តំ តំ ឥមិនា វិធានេន អធិដ្ឋហិត្វា បុន “យេន យេន បរិស្សាវនាទិនា អត្ថោ ហោតិ, តំ តំ កត្វា គណ្ហន្តូ”តិ អនុកម្បាយ អនុញ្ញាតំ។ តេនេវាហ **“ថវិកាបី”**តិអាទិ។ **អាទិ**សទ្ទេន “ឯតានិ ចីវរានិ បរិក្ខារចោឡានិ អធិដ្ឋាមី”តិ អសម្មុខាធិដ្ឋានំ សង្គណ្ហាតិ។ **“សេនាសនបរិក្ខារត្ថាយ ទិន្នបច្ចត្ថរណេ ចា”**តិ ឥមិនា អត្តនោ សន្តកំ បដិក្ខិបតិ។ កេចិ បន (សារត្ថ. ដី. ២.៤៦៩) “អនិវាសេត្វា, អបារុបិត្វា ច កេវលំ បញ្ចបីឋេសុយេវ អត្ថរិត្វា បរិភុញ្ជិយមានំ បច្ចត្ថរណំ អត្តនោ សន្តកម្បិ អនធិដ្ឋិតំ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តំ អយុត្តំ សេនាសនបរិក្ខារត្ថាយ ទិន្ន”ន្តិ បច្ចត្ថរណស្ស វិសេសិតត្តា។ ភិសិពិព្ពោហនបាវារកោជវានម្បិ សេនាសនបរិក្ខារតោយេវ អធិដ្ឋានកិច្ចំ នត្ថីតិ វេទិតព្ពំ។

អធិដ្ឋិតញ្ច បនេតំ ចីវរំ បរិភុញ្ជតោ កថំ អធិដ្ឋានំ វិជហតីតិ អាហ **“សព្ពញ្ច បនេត”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **អច្ឆិន្ទិត្វា គហណេនា**តិ ចោរាទីហិ អច្ឆិន្ទិត្វា គហណេន។ **ហីនាយាវត្តនេនា**តិ គិហិភាវាយ អាវត្តនេន, វិព្ភមេនាតិ អត្ថោ, “សីលវន្តោវ ហុត្វា គិហី ភវិស្សាមី”តិ សេតវត្ថនិវាសនេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នស្ស សេតវត្ថនិវាសោ វា កាសាយចជនំ វា ហីនាយាវត្តន”ន្តិ កេចិ។ “‘ហីនាយាវត្តនេនា’តិ ឥមិនា ភិក្ខុនិយា ឯវ អធិដ្ឋានវិជហនំ គហិតំ ហោតិ។ សា ហិ យទា វិព្ភមតិ, តទា អស្សមណី ហោតិ។ ភិក្ខុ បន វិព្ភមន្តោបិ យាវ សិក្ខំ ន បច្ចក្ខាតិ, តាវ ភិក្ខុយេវាតិ អធិដ្ឋានំ ន វិជហតី”តិ អបរេ។ **សិក្ខាបច្ចក្ខានេនា**តិ លិង្គេ ឋិតស្សេវ សិក្ខាយ បច្ចក្ខានេន។ យោ ហិ ភិក្ខុលិង្គេ ឋិតោវ សិក្ខំ បច្ចក្ខាតិ, តស្ស កាយលគ្គម្បិ ចីវរំ អធិដ្ឋានំ វិជហតីតិ។ **កាលង្កិរិយាយា**តិ មរណេន។ **លិង្គបរិវត្តនេនា**តិ បុរិសលិង្គស្ស , ឥត្ថិលិង្គស្ស វា បរិវត្តនេន, បុរិសស្ស ឥត្ថិលិង្គបាតុភាវេន, ឥត្ថិយា វា បុរិសលិង្គបាតុភាវេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

កនិដ្ឋង្គុលិនខបិដ្ឋិប្បមាណេនាតិ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទំ ទស្សេតិ។ **ឱរតោ**តិ អព្ភន្តរតោ។ យោ បន ទុព្ពលដ្ឋានេ បឋមំ អគ្គឡំ ទត្វា បច្ឆា ទុព្ពលដ្ឋានំ ឆិន្ទិត្វា អបនេតិ, អធិដ្ឋានំ ន ភិជ្ជតិ។ មណ្ឌលបរិវត្តនេបិ ឯសេវ នយោ។ ទុបដ្ដស្ស បន ឯកស្មឹ បដលេ ឆិទ្ទេ វា ជាតេ, គលិតេ វា អធិដ្ឋានំ ន ភិជ្ជតិ។ ខុទ្ទកំ ចីវរំ មហន្តំ ករោតិ, មហន្តំ វា ខុទ្ទកំ ករោតិ, អធិដ្ឋានំ ន ភិជ្ជតិ។ ឧភោ កោដិយោ មជ្ឈេ ករោន្តោ សចេ បន បឋមំ ឆិន្ទិត្វា បច្ឆា ឃដេតិ, អធិដ្ឋានំ ភិជ្ជតិ។ អថ ឃដេត្វា ឆិន្ទតិ, ន ភិជ្ជតិ។ រជកេហិ ធោវាបេត្វា សេតំ ការេន្តស្សាបិ អធិដ្ឋានំ អធិដ្ឋានមេវ។ **វស្សានមាសាតិក្កមេនាបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ។ តេន ន កេវលំ បុព្ពេ វុត្តេន

ទានាទិនា អដ្ឋវិធេនេវ ការណេន វស្សិកសាដិកា អធិដ្ឋានំ វិជហតិ, អថ ខោ វស្សានមាសាតិក្កមេនបីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឯស នយោ **អាពាធវូបសមេនាបី**តិ ឯត្ថាបិ។ **វិកប្បនសិក្ខាបទេ**តិ (បាចិ. ៣៧២ អាទយោ) បាចិត្តិយេ សុរាបានវគ្គស្ស នវមសិក្ខាបទេ។

តំ អតិក្កាមយតោតិ ឯត្ថ **ត**ន្តិ ចីវរំ, កាលំ វា បរាមសតីតិ អាហ “**តំ យថាវុត្តជាតិប្បមាណ**”ន្តិអាទិ។ **អស្សា**តិ ភិក្ខុស្ស។ **តស្ស យោ អរុណោតិ** តស្ស ចីវរុប្បាទទិវសស្ស យោ អតិក្កន្តោ អរុណោ។ **ចីវរុប្បាទទិវសេន សទ្ធិ**ន្តិ ចីវរុប្បាទទិវសស្ស អរុណេន សទ្ធឹ។ ទិវសសទ្ទេន ចេត្ថ តំទិវសនិស្សិតោ អរុណោ វុត្តោ។ ឥទានិ យស្ស ច និស្សជ្ជិតព្ពំ, យថា ច និស្សជ្ជិតព្ពំ, តំ ទស្សេតុំ “**តំ គហេត្វា**”តិអាទិ វុត្តំ។ **តត្រាយំ នយោ**តិ តស្មិំ និស្សជ្ជនេ អយំ វិធិ។ **អញ្ញថាបី**តិ ភាសន្តរេនាបិ, យាយ កាយចិ ភាសាយបីតិ អត្ថោ។ **បដិពលេនា**តិ វត្តុំ សមត្ថេន។ **អាយតឹ សំវរេយ្យាសី**តិ ឧបរិ សំវរមាបជ្ជេយ្យាសិ, សំវុតកាយវចីទ្វារោ ភវេយ្យាសីតិ អត្ថោ។ ឥមានិ ច “**បស្សសី**”តិអាទីនិ យថាក្កមំ បដិគ្គាហកទេសកេហិ វត្តព្ពវចនានិ។ តថា ហិ “**បស្សសី**”តិ បដិគ្គាហកេន វត្តព្ពវចនំ, “**អាម បស្សាមី**”តិ តទនុទេសកេន វត្តព្ពវចនំ។ “**អាយតឹ សំវរេយ្យាសី**”តិ តទនុប្បដិគ្គាហកេន វត្តព្ពវចនំ, “**សាធុ សុដ្ឋុ សំវរិស្សាមី**”តិ តទនុទេសកេន វត្តព្ពវចនំ។ ឥមិនា ច អត្តនោ អាយតឹ សំវរេ បតិដ្ឋិតភាវំ ទស្សេតិ។ **ទ្វីសុ, បន សម្ពហុលាសុ វា**តិ ទ្វីសុ វា សម្ពហុលាសុ វា អាបត្តីសុ បុរិមនយេនេវ វចនភេទោ កាតព្ពោ។ ញត្តិយំ **អាបត្តឹ សរតិ វិវរតី**តិ ឯត្ថ “ទ្វេ អាបត្តិយោ”តិ វា “សម្ពហុលា អាបត្តិយោ”តិ វា វចនភេទោ កាតព្ពោ។ **ទ្វីសុ, ពហូសុ វា វចនភេទោ កាតព្ពោ**តិ “សង្ឃោ ឥមានិ ចីវរានី”តិ វត្តុវសេន វចនភេទោ កាតព្ពោ។

ឯវំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជនវិធឹ ទស្សេត្វា គណស្ស និស្សជ្ជនវិធឹ ទស្សេតុំ “**គណស្ស បន និស្សជ្ជន្តេនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សេសំ បុរិមសទិសមេវា**តិ និស្សជ្ជនាបត្តិប្បដិគ្គហណនិស្សដ្ឋចីវរទានេសុ “**អាយស្មន្តាន**”ន្តិអាទិនា វុត្តវចនភេទំ វិនា អវសេសំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជនាទីសុ វុត្តសទិសមេវាតិ អត្ថោ។

ឥទានិ បុគ្គលស្ស និស្សជ្ជនវិធឹ ទស្សេតុំ “**បុគ្គលស្ស បនា**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ទ្វីសុ, តីសុ វា**តិ ទ្វីសុ, តីសុ វា អាបត្តីសុ ចេវ ទាតព្ពចីវរេសុ ច។ យថា ច គណស្ស និស្សជ្ជនេ, ឯវំ ទ្វិន្នំ និស្សជ្ជនេបិ បាឡិ វេទិតព្ពា។ យទិ ហិ វិសេសោ ភវេយ្យ, យថេវ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិណ្ណំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ កាតុំ, ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, កាតព្ពោ – ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន តេ ភិក្ខូ ញាបេតព្ពា”តិអាទិនា (មហាវ. ១៦៨) នយេន តិណ្ណំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ វត្វា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទ្វិន្នំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ កាតុំ, ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, កត្តព្ពោ – ថេរេន ភិក្ខុនា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គ”ន្តិអាទិនា នយេន វិសុំយេវ ទ្វិន្នំ បារិសុទ្ធិឧបោសថោ វុត្តោ, ឯវំ ឥធាបិ វិសុំ បាឡឹ វទេយ្យ។ យស្មា បន នត្ថិ, តស្មា អវត្វាវ គតោតិ គណស្ស វុត្តា បាឡិយេវេត្ថ បាឡិ។ អាបត្តិប្បដិគ្គហណេ បន អយំ វិសេសោ – យថា គណស្ស និស្សជ្ជិត្វា អាបត្តិយា ទេសិយមានាយ អាបត្តិប្បដិគ្គាហកោ ភិក្ខុ ញត្តឹ ឋបេតិ, ឯវំ អដ្ឋបេត្វា ទ្វីសុ អញ្ញតរេន យថា ឯកបុគ្គលោ បដិគ្គណ្ហាតិ, ឯវំ អាបត្តិ បដិគ្គហេតព្ពា។ ទ្វិន្នញ្ហិ ញត្តិដ្ឋបនំ នាម នត្ថិ។ យទិ សិយា, ទ្វិន្នំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ វិសុំ ន វទេយ្យ។ និស្សដ្ឋចីវរទានេបិ យថា “ឥមំ ចីវរំ អាយស្មតោ ទម្មី”តិ ឯកោ វទតិ, ឯវំ “មយំ ឥមំ ចីវរំ អាយស្មតោ ទេមា”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ ឥតោ គរុកតរានិបិ ហិ ញត្តិទុតិយកម្មានិ អបលោកេត្វា កាតព្ពានីតិ វុត្តានិ អត្ថិ, តេសំ ឯតំ អនុលោមំ។ តេនេវាហ “**ទ្វិន្នំ បនា**”តិអាទិ។ និស្សដ្ឋចីវរំ បន ទាតព្ពមេវ, អទាតុំ ន លព្ភតិ។ វិនយកម្មមត្តមេវ ហេតំ។ ន តំ តេន សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា ទិន្នមេវ ហោតិ។ តេនាហ “**និស្សដ្ឋវត្ថុ**”ន្តិអាទិ។

អនិស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស ទុក្កដន្តិ សកឹ និវត្ថំ វា សកឹ បារុតំ វា កាយតោ អមោចេត្វា ទិវសម្បិ ចរតិ, ឯកមេវ ទុក្កដំ។ មោចេត្វា និវាសេតិ វា បារុបតិ វា, បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ ទុន្និវត្ថំ វា ទុប្បារុតំ វា សណ្ឋាបេន្តស្ស អនាបត្តិ។ អញ្ញស្ស តំ បរិភុញ្ជតោបិ អនាបត្តិ។ “អញ្ញេន កតំ បដិលភិត្វា បរិភុញ្ជតី”តិអាទិវចនញ្ចេត្ថ (បារា. ៥៧០) សាធកំ។ **ទសាហំ អនតិក្កន្តេបិ អតិក្កន្តសញ្ញិនោ, វេមតិកស្ស ច ទុក្កដ**ន្តិ ឯត្ថាបិ “បរិភុញ្ជន្តស្សា”តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ **អតិក្កន្តេ អនតិក្កន្តសញ្ញិនោបី**តិ ទសាហំ អតិក្កន្តេ ចីវរេ “អនតិក្កន្តំ ឥទ”ន្តិ ឯវំ សញ្ញិនោ, ទសាហេ វា អតិក្កន្តេ “អនតិក្កន្តោ ទសាហោ”តិ ឯវំ សញ្ញិនោ។

ឥទានិ “អនធិដ្ឋិតេ អធិដ្ឋិតសញ្ញិនោ និស្សគ្គិយ”ន្តិអាទិអាបត្តិវារំ សង្កហេត្វា ទស្សេន្តោ “**តថា**”តិអាទិមាហ។ **តថា**តិ យថា ទសាហំ អតិក្កន្តេ សញ្ញាភេទេន តិកបាចិត្តិយំ, តថា អនធិដ្ឋិតាទីសុ សត្តសុ វិកប្បេសុ អធិដ្ឋិតាទិសញ្ញាភេទតោតិ អត្ថោ។ តត្ថ **អវិស្សជ្ជិតេ វិស្សជ្ជិតសញ្ញិនោ**តិ កស្សចិ អទិន្នេ អបរិច្ចត្តេ “ទិន្នំ បរិច្ចត្តំ មយា”តិ ឯវំ សញ្ញិនោ។ **អនដ្ឋេ នដ្ឋសញ្ញិនោ**តិ អត្តនោ ចីវរេន សទ្ធឹ ពហូនិ អញ្ញេសំ ចីវរានិ ឯកតោ ឋបិតានិ, តានិ ចេ ចោរា ហរន្តិ, តត្រេស អត្តនោ ចីវរេ អនដ្ឋេ នដ្ឋសញ្ញី ហោតិ, តស្ស នដ្ឋសញ្ញិនោ។ ឯស នយោ **អវិនដ្ឋា**ទីសុបិ។ **អវិលុត្តេ**តិ ឯត្ថ បន គព្ភំ ភិន្ទិត្វា បសយ្ហាវហារវសេន អវិលុត្តេតិ វេទិតព្ពំ។

វិស្សជ្ជិតេតិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) អញ្ញស្ស ទិន្នេ។ កថំ បន ទិន្នំ ហោតិ, កថំ គហិតំ? “ឥមំ តុយ្ហំ ទេមិ, ទទាមិ, ទជ្ជាមិ, ឱណោជេមិ, បរិច្ចជាមិ, វិស្សជ្ជាមិ, និស្សជ្ជាមី”តិ វា វទតិ, “ឥត្ថន្នាមស្ស ទេមិ…បេ…. និស្សជ្ជាមី”តិ វា វទតិ, សម្មុខាបិ បរម្មុខាបិ ទិន្នំយេវ ហោតិ។ “តុយ្ហំ គណ្ហាហី”តិ វុត្តេ “មយ្ហំ គណ្ហាមី”តិ វទតិ, សុទិន្នំ, សុគ្គហិតញ្ច។ “តវ សន្តកំ ករោហិ, តវ សន្តកំ ហោតុ, តវ សន្តកំ ករិស្សសី”តិ វុត្តេ “មម សន្តកំ ករោមិ, មម សន្តកំ ហោតុ, មម សន្តកំ ករិស្សាមី”តិ វទតិ, ទុទ្ទិន្នំ, ទុគ្គហិតញ្ច។ នេវ ទាតា ទាតុំ ជានាតិ, ន ឥតរោ គហេតុំ។ សចេ បន “តវ សន្តកំ ករោហី”តិ វុត្តេ “សាធុ, ភន្តេ, មយ្ហំ គណ្ហាមី”តិ គណ្ហាតិ, សុគ្គហិតំ, សចេ បន ឯកោ “គណ្ហាហី”តិ វទតិ, ឥតរោ “ន គណ្ហាមី”តិ វទតិ, បុន សោ “ទិន្នំ មយា តុយ្ហំ, គណ្ហាហី”តិ វទតិ, ឥតរោបិ “ន មយ្ហំ ឥមិនា អត្ថោ”តិ វទតិ។ តតោ បុរិមោបិ “មយា ទិន្ន”ន្តិ ទសាហំ អតិក្កាមេតិ, បច្ឆិមោបិ “មយា បដិក្ខិត្ត”ន្តិ, កស្សាបត្តីតិ? ន កស្សចិ។ យស្ស បន រុច្ចតិ, តេន អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ យោ បន អធិដ្ឋានេ វេមតិកោ, តេន កឹ កាតព្ពំ? វេមតិកភាវំ អារោចេត្វា “សចេ អនធិដ្ឋិតំ ភវិស្សតិ, ឯវំ មេ កប្បិយំ ហោតី”តិ វត្វា វុត្តនយេនេវ និស្សជ្ជិតព្ពំ។ ន ហិ ឯវំ ជានាបេត្វា វិនយកម្មំ ករោន្តស្ស មុសាវាទោ ហោតិ។

យថា ច ឥទំ, ឯវំ ឥតោ បរានិបីតិ យថា ឥទំ អតិរេកចីវរធារណសិក្ខាបទំ អាចារវិបត្តិ, ឯវំ ឥតោ បរានិបិ សិក្ខាបទានិ អាចារវិបត្តិយេវាតិ អត្ថោ។ តេនាហ **“ឧភតោបាតិមោក្ខេសុ”**តិអាទិ។ **អាជីវវិបត្តិបច្ចយា បន ឋបេត្វា ទុក្កាសិតំ ឆ អាបត្តិក្ខន្ធា បញ្ញត្តា**តិ –

> “អាជីវហេតុ អាជីវការណា បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ អសន្តំ អភូតំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ ឧល្លបតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ អាជីវហេតុ អាជីវការណា សញ្ចរិត្តំ សមាបជ្ជតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្ស។ អាជីវហេតុ អាជីវការណា ‘យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ អរហា’តិ ភណតិ, បដិវិជានន្តស្ស អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ អាជីវហេតុ អាជីវការណា ភិក្ខុ បណីតភោជនានិ អគិលានោ អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ អាជីវហេតុ អាជីវការណា ភិក្ខុនី បណីតភោជនានិ អគិលានា អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជតិ, អាបត្តិ បាដិទេសនីយស្ស។ អាជីវហេតុ អាជីវការណា ភិក្ខុ សូបំ វា ឱទនំ វា អគិលានោ អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បរិ. ២៨៧) –

ឯវំ បារាជិកាទិវសេន ឋបេត្វា ទុក្កាសិតំ អាជីវវិបត្តិបច្ចយា ឆ អាបត្តិក្ខន្ធា បញ្ញត្តា។ **ទិដ្ឋិវិបត្តិបច្ចយា បាចិត្តិយទុក្កដវសេន ទ្វេ អាបត្តិក្ខន្ធា បញ្ញត្តា**តិ សមនុភាសនាយ បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិនិស្សជ្ជនេ ញត្តិយា ទុក្កដំ, កម្មវាចាបរិយោសានេ បាចិត្តិយន្តិ ឯវំ ទិដ្ឋិវិបត្តិបច្ចយា បាចិត្តិយទុក្កដវសេន ទ្វេ អាបត្តិក្ខន្ធា បញ្ញត្តា។ **ឯត្តា**តិ វិបត្តិកថាសុ។

គណនុបគតាតិ ទិវសគណនំ ឧបគតភាវោ។ អញ្ញេហិ “ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទេមា”តិ បរហត្ថេ ទិន្នម្បិ “ន តាវ តំ គណនុបគំ, យាវ ន ហត្ថំ គច្ឆតី”តិ (មហាវ. ២៥៩) **ចម្មក្ខន្ធកេ** វុត្តត្តា យាវ អាហរិត្វា វា ន ទិន្នំ, “តុម្ហាកំ, ភន្តេ, ចីវរំ ឧប្បន្ន”ន្តិ បហិណិត្វា វា អនារោចិតំ, តាវ ទិវសគណនំ ន ឧបេតិ, អនធិដ្ឋិតំ វដ្ដតិ។ យទា បន អានេត្វា ទិន្នំ ហោតិ, “ឧប្បន្ន”ន្តិ វា សុតំ, តតោ បដ្ឋាយ គណនុបគំ ហោតិ, អន្តោទសាហេ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ កឋិនសញ្ញិតំ សមុដ្ឋានមស្សាតិ **កឋិនសមុដ្ឋានំ,** តតិយឆដ្ឋសមុដ្ឋានវសេន ទ្វិសមុដ្ឋានន្តិ អត្ថោ។ កាយវាចាហិ កត្តព្ពអធិដ្ឋានវិកប្បនានំ អករណេន **កាយវាចតោ,** ចិត្តេ បន សតិ កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អនធិដ្ឋានាវិកប្បនវសេន អាបជ្ជនតោ **អកិរិយំ**។ អជានន្តោបិ អាបជ្ជតីតិ **នោសញ្ញាវិមោក្ខំ**។ កាយទ្វារេ ច វចីទ្វារេ ច កត្តព្ពាករណតោ **កាយកម្មំ វចីកម្មំ**។

កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ឧទោសិតសិក្ខាបទវណ្ណនា

ភិក្ខុនាតិ ភិក្ខុស្សាតិ អត្ថោ, សាមិអត្ថេ ចេតំ ករណវចនំ។ តេនាហ **“បុរិមសិក្ខាបទេ វិយា”**តិអាទិ។ អថ កស្មា ករណវសេនេវ ករណវចនស្ស អត្ថំ អគ្គហេត្វា សាមិវសេន អត្ថោ វេទិតព្ពោតិ អាហ **“ករណវសេន ហី”**តិអាទិ។ **ហី**តិ ការណត្ថេ និបាតោ។ **ឆិន្នបលិពោធោ**តិ ឆិន្នចីវរាវាសបលិពោធោ។ ឯកការ វត្តិ **ឯករត្តំ,** សមាសន្តគតស្ស អត្ថំ។ តិណ្ណំ ចីវរានំ សមាហារោតិ **តិចីវរំ**។ តេន តិចីវរេន, តីហិ ចីវរេហីតិ អត្ថោ។ ឯកេន វិប្បវុត្ថោបិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៧៥-៤៧៦) ហិ តិចីវរេន វិប្បវុត្ថោ នាម ហោតិ បដិសិទ្ធបរិយាបន្នេន វិប្បវុត្ថត្តា, អវយវេបិ វា សមុទាយវោហារតោ។ តេនាហ **“តិចីវរាធិដ្ឋាននយេនា”**តិអាទិ។

ឥទានិ វិប្បវាសលក្ខណវវត្ថាបនត្ថំ “**គាមោ ឯកូបចារោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **និវេសន**ន្តិ ឧទោសិតាទីនំ វសេន អកតាយ បតិស្សយវិកតិយា អធិវចនំ។ **ឧទោសិតោ**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៨២-៤៨៧) យានាទីនំ ភណ្ឌានំ សាលា។ យោ “ឧទវសិតោ”តិបិ វុច្ចតិ។ **អដ្ដោ**តិ បដិរាជាទិបដិពាហនត្ថំ ឥដ្ឋកាហិ កតោ ពហលភិត្តិកោ ចតុ បញ្ចភូមិកោ បតិស្សយវិសេសោ។ “**អដ្ដោ**តិ ពហលភិត្តិកគេហំ, យស្ស គោបានសិយោ អគ្គហេត្វា ឥដ្ឋកាហិ ឯវ ឆទនំ ហោតី”តិ អបរេ។ “អដ្ដាការេន ករីយតី”តិបិ វទន្តិ។ **មាឡោ**តិ ឯកកូដសង្គហិតោ ចតុរស្សបាសាទោ, ឯកកូដសង្គហិតោ វា អនេកកោណវន្តោ បតិស្សយវិសេសោ។ “**មាឡោ**តិ វដ្ដាការេន កតសេនាសន”ន្តិ អបរេ។ **បាសាទោ**តិ ទីឃបាសាទោ, អឌ្ឍយោគាទិភេទោ អដ្ដមាឡហម្មិយវជ្ជិតោ សព្ពោ វា បាសាទោ។ **ហម្មិយ**ន្តិ មុណ្ឌច្ឆទនបាសាទោ។ “ចន្ទិយង្គណយុត្ត”ន្តិ អបរេ។ **នាវា**តិ ថលដ្ឋឧទកដ្ឋវសេន ទ្វិធា នាវា។ **សត្ថោ**តិ ជង្ឃសត្ថោ, សកដសត្ថោ វា។ **ធញ្ញករណ**ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៩១-៤៩៤) ខលំ វុច្ចតិ។ **អារាមោ**តិ បុប្ផារាមោ, ផលារាមោ វា។ **វិហារោ**តិ សបរិក្ខិត្តោ វា អបរិក្ខិត្តោ វា សកលោ អាវាសោ។ “គេហម្បី”តិ កេចិ។ និវេសនាទីនិ ចេត្ថ គាមតោ ពហិ និវិដ្ឋានិ គហិតានិ។ អន្តោគាមេ ឋិតានំ បន គាមគ្គហណេនេវ គហិតត្តា គាមបរិហារោយេវាតិ។ “និវេសនាទយោ ហម្មិយបរិយោសានា គាមបរិក្ខេបតោ ពហិ និវិដ្ឋា”តិ អបរេ។ **ហត្ថបាសាតិក្កមេ**តិ ឯត្ថ **ហត្ថបាសោ** នាម អឌ្ឍតេយ្យរតនប្បមាណោ បទេសោ, តស្ស អតិក្កមោ **ហត្ថបាសាតិក្កមោ**, តស្មឹ ហត្ថបាសាតិក្កមេ។ ហត្ថបាសព្ភន្តរេ បន វត្តុំ វដ្ដតិ។ តំ បមាណំ អតិក្កមិត្វា សចេបិ ឥទ្ធិមា ភិក្ខុ អាកាសេ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតិ, និស្សគ្គិយមេវ ហោតិ។

អយំ បនេត្ថ វិនិច្ឆយោ – សចេ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៧៧-៤៧៨) គាមោ ឯកស្ស រញ្ញោ វា ភោជកស្ស វា វសេន ឯកកុលស្ស ហោតិ, បាការាទិនា បរិក្ខិត្តត្តា ឯកូបចារោ ច, ឯវរូបេ គាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា តស្មឹ គាមព្ភន្តរេ យថារុចិតដ្ឋានេ វសិតព្ពំ, សចេ អបរិក្ខិត្តោ, យស្មឹ ឃរេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ ហោតិ, តស្មឹ ឃរេ វសិតព្ពំ, តស្ស ឃរស្ស សមន្តតោ ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។

សចេ គាមោ វេសាលិកុសិនារាទយោ វិយ នានារាជូនំ វា ភោជកានំ វា ហោតិ, វុត្តប្បការេន បរិក្ខិត្តោ ច, ឯវរូបេ គាមេ យស្មឹ ឃរេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ ហោតិ, តស្មឹ ឃរេ វា វត្ថព្ពំ, តស្ស ឃរស្ស ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។ យស្សា វីថិយា ឃរំ ហោតិ, តស្សា វីថិយា តស្ស ឃរស្ស សម្មុខាដ្ឋានេ សភាយំ វា ឃរទ្វារេ វា វត្ថព្ពំ, តេសំ សភាទ្វារានំ ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។

សចេ សោ គាមោ អបរិក្ខិត្តោ, យស្មឹ ឃរេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តត្ថ វា តស្ស ហត្ថបាសេ វា វត្ថព្ពំ។ និវេសនេ បន សចេ ឯកកុលស្ស និវេសនំ ហោតិ, បរិក្ខិត្តញ្ច, អន្តោនិវេសនេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អន្តោនិវេសនេ វត្ថព្ពំ។ អបរិក្ខិត្តំ ចេ ហោតិ, យស្មឹ គព្ភេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មឹ វត្ថព្ពំ, តស្ស គព្ភស្ស ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។

សចេ នានាកុលស្ស និវេសនំ ហោតិ, បរិក្ខិត្តញ្ច, យស្មឹ គព្ភេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មឹ គព្ភេ វត្ថព្ពំ, សព្ពេសំ សាធារណទ្វារមូលេ វា តេសំ គព្ភទ្វារមូលានំ ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។ អបរិក្ខិត្តំ ចេ, យស្មឹ គព្ភេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តស្មឹ គព្ភេ វត្ថព្ពំ, តស្ស គព្ភស្ស ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។ ឯស នយោ **ឧទោសិតា**ទីសុបិ។

សត្ថោ បន ជង្ឃសត្ថោ វា ហោតុ, សកដសត្ថោ វា។ សចេ ឯកកុលស្ស សត្ថោ ហោតិ, សត្ថេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា បុរតោ វា បច្ឆតោ វា សត្តព្ភន្តរា ន វិជហិតព្ពា, បស្សតោ អព្ភន្តរំ ន វិជហិតព្ពំ។ សចេ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៨៩) សត្ថោ គច្ឆន្តោ គាមំ វា នទី វា បរិយាទិយិត្វា តិដ្ឋតិ, អន្តោបវិដ្ឋេន សទ្ធិំ ឯកាពទ្ធោ ហុត្វា ឱរញ្ច បារញ្ច ផរិត្វា ឋិតោ ហោតិ, សត្ថបរិហារោវ លព្ភតិ។ អថ គាមេ វា នទិយា វា បរិយាបន្នោ ហោតិ អន្តោបវិដ្ឋោ, គាមបរិហារោ ចេវ នទិបរិហារោ ច លព្ភតិ។ សចេ វិហារសីមំ អតិក្កមិត្វា តិដ្ឋតិ, អន្តោសីមាយ ច ចីវរំ ហោតិ, វិហារំ គន្ត្វា វសិតព្ពំ។ សចេ ពហិសីមាយ ចីវរំ ហោតិ, សត្ថសមីបេយេវ វសិតព្ពំ។ សចេ គច្ឆន្តោ សកដេ វា ភគ្គេ, គោណេ វា នដ្ឋេ អន្តរា ឆិជ្ជតិ, យស្មឹ កោដ្ឋាសេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តត្ថ វសិតព្ពំ។

ខេត្តេបិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៩០) សចេ ឯកកុលស្ស ខេត្តំ ហោតិ, បរិក្ខិត្តញ្ច, អន្តោខេត្តេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អន្តោខេត្តេ វត្ថព្ពំ។ សចេ អបរិក្ខិត្តំ, ហត្ថបាសា ចីវរំ ន វិជហិតព្ពំ។ សចេ នានាកុលស្ស ខេត្តំ ហោតិ, បរិក្ខិត្តញ្ច, អន្តោខេត្តេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា ខេត្តទ្វារមូលេ វា វត្ថព្ពំ, តស្ស ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។ សចេ អបរិក្ខិត្តំ, ចីវរំ ហត្ថបាសា ន វិជហិតព្ពំ។ ឯស នយោ ធញ្ញករណារាមេសុ ទ្វីសុបិ។ វិហារេ បន និវេសនេ វុត្តសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។

រុក្ខមូលេ បន យំ មជ្ឈន្ហិកេ កាលេ សមន្តា ឆាយា ផរតិ, តស្មឹ ឋានេ អវិរឡេ បទេសេ តស្ស ឆាយាយ ផុដ្ឋោកាសស្ស អន្តោយេវ និក្ខិបិតព្ពំ។ សចេ វិរឡសាខស្ស រុក្ខស្ស អាតបេន ផុដ្ឋោកាសេ ឋបេតិ, អរុណុគ្គមនេ

ច សោ ភិក្ខុ តស្ស ហត្ថបាសេ ន ហោតិ, អញ្ញស្មិំ ឋានេ តស្ស ឆាយាយបិ ហោតិ, និស្សគ្គិយំ ហោតិ។ សចេ នានាកុលស្ស រុក្ខោ ហោតិ, ចីវរស្ស ហត្ថបាសា ន វិជហិតព្ពំ។

អជ្ឈោកាសេ បន វិញ្ឈាដវិអាទីសុ អរញ្ញេសុបិ សមុទ្ទមជ្ឈេ មច្ឆពន្ធានំ អគមនបថទីបកេសុបិ ចីវរំ ឋបេត្វា តតោ សមន្តា សត្តព្ភន្តរេ បទេសេ យត្ថ កត្ថចិ វសិតព្ពំ, តតោ អញ្ញត្ថ វសន្តោ វិប្បវុត្ថោ នាម ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥមស្ស បន វិត្ថារស្ស ឥធ អវុត្តត្តា, **សមន្តបាសាទិកាយ**ញ្ច វុត្តត្តា “**អយមេត្ថ សង្ខេបោ**”តិអាទិ វុត្តំ។ **ឯត្ថាតិ** “តិចីវរេន វិប្បវសេយ្យា”តិ ឯតស្មិំ បទេ។ **សង្ខេបោ**តិ សង្ខេបវណ្ណនា។ ឯត្ថ បន បាឡិយំ (បារា. ៤៧៧) “គាមោ ឯកូបចារោ នានូបចារោ”តិអាទិនា អវិសេសេន មាតិកំ និក្ខិបិត្វាបិ គាមនិវេសនឧទោសិតខេត្តធញ្ញករណអារាមវិហារានំ ឯកូបចារនានូបចារតា “គាមោ ឯកូបចារោ នាម ឯកកុលស្ស គាមោ ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច អបរិក្ខិត្តោ ចា”តិអាទិនា (បារា. ៤៧៨) បរិក្ខិត្តាបរិក្ខិត្តវសេន វិភត្តា។ អដ្ដមាឡបាសាទហម្មិយនាវាសត្ថរុក្ខមូលអជ្ឈោកាសានំ បន ឯវំ អវត្វា “ឯកកុលស្ស អដ្ដោ ហោតិ, នានាកុលស្ស អដ្ដោ ហោតី”តិអាទិនា (បារា. ៤៨៤) នយេន ឯកកុលនានាកុលវសេន ច អន្តេ “អជ្ឈោកាសោ ឯកូបចារោ នាម អគាមកេ អរញ្ញេ សមន្តា សត្តព្ភន្តរា ឯកូបចារោ, តតោ បរំ នានូបចារោតិ (បារា. ៤៩៤) ច ឯវំ ឯកូបចារនានូបចារតា វិភត្តា។ តស្មា គាមាទីសុ បរិក្ខិត្តំ ឯកូបចារំ, អបរិក្ខិត្តំ នានូបចារន្តិ ច, អដ្ដាទិសុ យំ ឯកកុលស្ស, តំ ឯកូបចារំ, យំ នានាកុលស្ស, តំ នានូបចារន្តិ ច គហេតព្ពំ។ អជ្ឈោកាសេ វុត្តនយេន គហេតព្ពំ។ **ឧបចារោ**តិ ហិ “គាមោ ឯកូបចារោ នានូបចារោ”តិអាទីសុ ទ្វារំ, “អជ្ឈោកាសោ ឯកូបចារោ”តិ ឯត្ថ សមន្តា សត្តព្ភន្តរសង្ខាតំ បមាណន្តិ អបរេ។

អញ្ញត្រ ភិក្ខុសម្មតិយាតិ ភិក្ខុនោ សង្ឃេន ទិន្នា សម្មុតិ **ភិក្ខុសម្មុតិ,** តំ វិនាតិ អត្ថោ។ តេនាហ “**យំ សង្ឃោ**”តិអាទិ។ **អវិប្បវាសសម្មុតឹ ទេតី**តិ អវិប្បវាសា សម្មុតិ, អវិប្បវាសាយ វា សម្មុតិ **អវិប្បវាសសម្មុតិ,** តំ ញត្តិទុតិយេន កម្មេន ទេតីតិ អត្ថោ។

សន្តរុត្តរេនាតិ “**អន្តរ**”ន្តិ អន្តរវាសកោ វុច្ចតិ, “**ឧត្តរ**”ន្តិ ឧត្តរាសង្គោ, សហ អន្តរេន ឧត្តរំ **សន្តរុត្តរំ,** តេន សន្តរុត្តរេន, សហ អន្តរវាសកេន ឧត្តរាសង្គេនាតិ អត្ថោ។ **អន្តោអរុណេ បច្ចុទ្ធរេ**តិ និវត្តិត្វា សម្បាបុណិតុម សក្កោន្តេន តត្ថេវ ឋត្វា អន្តោ អរុណេ បច្ចុទ្ធរេ។ **បច្ចាគន្តព្ព**ន្តិ យថា រោគោ ន កុប្បតិ, តថា បុន ចីវរស្ស ឋបិតដ្ឋានំ អាគន្តព្ពំ។ យតោ បដ្ឋាយ ហិ សត្ថំ វា បរិយេសតិ, “គច្ឆាមី”តិ អាភោគំ វា ករោតិ, តតោ បដ្ឋាយ វដ្ដតិ។ “ន ទានិ គមិស្សាមី”តិ ឯវំ បន ធុរនិក្ខេបំ ករោន្តេន បច្ចុទ្ធរិតព្ពំ “អតិរេកចីវរដ្ឋានេ ឋស្សតី”តិ។ តេនាហ “**តត្ថេវ វា ឋិតេន បច្ចុទ្ធរិតព្ព**”ន្តិ។ **សោ**តិ យស្ស សម្មុតិ ទិន្នា, សោ រោគោ។ **លទ្ធកប្បិយមេវ** បុន សម្មុតិទានកិច្ចំ នត្ថីតិ អធិប្បាយោ។

អធិដ្ឋិតចីវរតាតិ តិចីវរាធិដ្ឋាននយេន អធិដ្ឋិតចីវរតា។ **វិប្បវាសោ** នាម យទិ ពទ្ធសីមាយំ ចីវរំ ហោតិ, តតោ ពហិ អរុណុដ្ឋាបនំ។ អថ អពទ្ធសីមាយំ, យថាវុត្តគាមាទីនំ ពហិ ហត្ថបាសាតិក្កមេ អរុណុដ្ឋាបនំ។ ពទ្ធសីមាយំ បន យត្ថ កត្ថចិ ចីវរំ ឋបេត្វា អន្តោសីមាយមេវ យត្ថ កត្ថចិ វសិតុំ វដ្ដតិ។ ឥធ អបច្ចុទ្ធរណំ អកិរិយាតិ សម្ពន្ធោ។

ឧទោសិតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. អកាលចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា

បុរិមសិក្ខាបទេ វិយ ឯត្ថាបិ **ភិក្ខុនា**តិ សាមិអត្ថេ ករណវចនន្តិ អាហ “**និដ្ឋិតចីវរស្មិំ ភិក្ខុនា**”តិអាទិ។ “អកាលចីវរំ នាម អនត្ថតេ កឋិនេ ឯកាទសមាសេ ឧប្បន្នំ, អត្ថតេ កឋិនេ សត្តមាសេ ឧប្បន្នំ, កាលេបិ អាទិស្ស ទិន្នំ, ឯតំ អកាលចីវរំ នាមា”តិ (បារា. ៥០០) បទភាជនិយំ វុត្តត្តា “**យ្វាយំ អនត្ថតេ កឋិនេ**”តិអាទិមាហ។ យ្វាយំ ចីវរកាលោ វុត្តោតិ សម្ពន្ធោ។ **វស្សានស្សា**តិ វស្សានសង្ខាតស្ស ឧតុនោ។ **បច្ឆិមោ មាសោ** នាម ចីវរមាសោ។ តស្មិញ្ហិ អនត្ថតេបិ កឋិនេ ឧប្បន្នំ ចីវរំ អនធិដ្ឋិតំ, អវិកប្បិតំ ឋបេតុំ វដ្ដតិ។ **បញ្ច មាសា**តិ បច្ឆិមកត្តិកមាសោ, ហេមន្តិកា ចត្តារោ ចាតិ បញ្ច មាសា។ **អញ្ញទា**តិ អនត្ថតេ កឋិនេ ឯកាទសមាសេ, អត្ថតេ កឋិនេ សត្តមាសេ។ **កាលេបី**តិ “អនត្ថតេ កឋិនេ ចីវរមាសោ, អត្ថតេ កឋិនេ បញ្ច មាសា”តិ យថាវុត្តចីវរកាលេបិ។ “**អាទិនា នយេនា**”តិ ឥមិនា “ទទាមិ ទជ្ជាមី”តិអាទីនំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩)

សង្គហោ។ កិញ្ចាបិ ចេតានិ សព្ពានិ “អកាលចីវរ”ន្តិ វុត្តានិ, តថាបិ បិដ្ឋិសមយេយេវ ឧប្បន្នានិ “អកាលចីវរ”ន្តិ ឥធាធិប្បេតានិ។

“**កាលេ សង្ឃស្ស ឥទំ អកាលចីវរ**”ន្តិ ទិន្នំ បន អកាលចីវរសាមញ្ញតោ អត្ថុទ្ធារវសេន វុត្តំ។ យថា បិដ្ឋិសមយេ ឧប្បន្នំ ចីវរំ វុដ្ឋវស្សេហិ, សេសេហិ ច សម្មុខីភូតេហិ ភាជេតុំ លព្ភតីតិ អកាលចីវរំ នាម ជាតំ, តថេវិទម្បីតិ ឥទិទំ អកាលចីវរសាមញ្ញំ។ យទិ ឯវំ “បុគ្គលស្ស វា ឥទំ តុយ្ហំ ‘ទម្មី’តិអាទិនា នយេន ទិន្នំ”ន្តិ កស្មា វុត្តំ, ន ហិ បុគ្គលស្ស អាទិស្ស ទិន្នំ កេនចិ ភាជនីយំ ហោតីតិ? នាយំ វិរោធោ, អាទិស្ស ទានសាមញ្ញតោ លព្ភមានមត្ថំ ទស្សេតុំ តថា វុត្តន្តិ។ **អត្តនោ វា ធនេនា**តិ អត្តនោ កប្បាសសុត្តាទិនា ធនេន។ ឥមស្ស “ឧប្បជ្ជេយ្យា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ “**សីមាយ ទេតី**”តិអាទិ បុគ្គលាធិដ្ឋាននយេន វុត្តំ។ ឯត្ថ បន សីមាយ ទានំ ឯកា មាតិកា, កតិកាយ ទានំ ទុតិយា...បេ.... បុគ្គលស្ស ទានំ អដ្ឋមា។

“**បរិក្ខេបារហដ្ឋានេនា**”តិ ឥមិនា អបរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស ធុវសន្និបាតដ្ឋានាទិតោ បឋមលេឌ្ឌុបាតស្ស អន្តោ ឧបចារសីមាតិ ទស្សេតិ។ ឥទានិ ទុតិយលេឌ្ឌុបាតស្សាបិ អន្តោ ឧបចារសីមាយេវាតិ ទស្សេតុំ “**អបិចា**”តិអាទិ អារទ្ធំ។ ធុវសន្និបាតដ្ឋានម្បិ សីមាបរិយន្តគតមេវ វេទិតព្ពំ។ **អាវាសេ វឌ្ឍន្តេ វឌ្ឍតី**តិ សចេ ឧបចារតោ អពហិភូតោ ហុត្វា អាវាសោ វឌ្ឍតីតិ អធិប្បាយោ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “ភិក្ខូសុបិ វឌ្ឍន្តេសុ វឌ្ឍតី”តិ វុត្តំ។ “សចេ វិហារេ សន្និបតិតភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ឯកាពទ្ធា ហុត្វា យោជនសតម្បិ បូរេត្វា និសីទន្តិ, យោជនសតម្បិ ឧបចារសីមាវ ហោតិ, សព្ពេសំ លាភោ បាបុណាតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) **សមន្តបាសាទិកាយំ** វុត្តំ។ **ភិក្ខុនីនំ អារាមបវេសនសេនាសនាបុច្ឆនាទី**តិ អាគន្តុកគមិកានំ ភិក្ខុនីនំ អារាមបវេសនាបុច្ឆនំ, សេនាសនាបុច្ឆនញ្ចាតិ អត្ថោ។ តថា ហិ អាគន្តុកាយ ភិក្ខុនិយា អារាមបវេសនំ អាបុច្ឆិតព្ពំ, គមិកាយ សង្ឃិកំ ទសវិធំ សេនាសនំ។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ “ភិក្ខុនីន”ន្តិ វុត្តំ, គមិកស្ស បន ភិក្ខុស្សាបិ ឥមិស្សាយេវ សីមាយ វសេន សេនាសនាបុច្ឆនំ វេទិតព្ពំ។

បរិវាសមានត្តារោចនន្តិ បារិវាសិកមានត្តចារីនំ បរិវាសារោចនំ, មានត្តារោចនញ្ច។ **វស្សច្ឆេទនិស្សយសេនាសនគ្គាហាទិវិធាន**ន្តិ វស្សច្ឆេទវិធានំ, និស្សយគ្គាហវិធានំ, សេនាសនគ្គាហវិធានន្តិ អត្ថោ។ **អាទិ**សទ្ទេន និស្សយបដិប្បស្សទ្ធិ, លាភគ្គាហោ អាគន្តុកវត្តំ បូរេត្វា អារាមបវេសនន្តិ ឯវមាទិកំ សង្គណ្ហាតិ។ **ឥមិស្សាវ សីមាយ វសេនា**តិ ឧបចារសីមាយេវាតិ យថាសម្ភវំ អត្ថោ, ពហិ ច ឥមស្ស សព្ពស្ស លព្ភនតោ វុត្តំ។

លាភត្ថាយ ឋបិតា សីមា **លាភសីមា** (មហាវ. ៣៧៩), សា ច ខោ នេវ សម្មាសម្ពុទ្ធេន អនុញ្ញាតា, ន ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ ឋបិតា, អបិច ខោ លាភទាយកេហិ។ តេនាហ “**យំ រាជរាជមហាមត្តាទយោ**”តិអាទិ។ **សមន្តា**តិ វិហារស្ស សមន្តា។ **យន្តិ** សុង្កសស្សាទិ។ “សីមំ ឋបេន្តី”តិ បាឋសេសោ។ **ឯកស្ស រញ្ញោ អាណាបវត្តិដ្ឋាន**ន្តិ ចោឡភោគោ កេរឡភោគោតិ ឯវំ ឯកេកស្ស រញ្ញោ អាណាបវត្តិដ្ឋានំ។ ទ្វិធា អាបោ គតោ ឯត្ថាតិ **ទីបោ,** ឱឃេន អនជ្ឈោត្ថតោ ភូមិភាគោ, សោវ សីមា **ទីបសីមា**។ តេនាហ **សមុទ្ទន្តេនា**”តិអាទិ។ ចក្កវាឡសីមា ចក្កវាឡបព្ពតេនេវ បរិច្ឆិន្នាតិ អាហ “**ឯកចក្កវាឡបព្ពតបរិក្ខេបព្ភន្តរំ ចក្កវាឡសីមា**”តិ។

សេសាតិ ខណ្ឌសីមាទយោ។ **ខណ្ឌសីមាយ ទេមាតិ ទិន្ន**ន្តិ ខណ្ឌសីមាយ កេនចិ កម្មេន សន្និបតិតំ សង្ឃំ ទិស្វា “ខណ្ឌសីមាយំ សង្ឃស្ស ទេមា”តិ ទិន្នំ។ ខណ្ឌសីមាយ ឋិតេ រុក្ខេ វា បព្ពតេ វា ឋិតោបិ ហេដ្ឋា វា បថវីវេមជ្ឈគតោបិ ខណ្ឌសីមាយេវ ឋិតោតិ វេទិតព្ពោ។ **សមានសំវាសសីមាយ ទិន្ន**ន្តិ “សមានសំវាសសីមាយ ទម្មី”តិ ទិន្នំ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ **ខណ្ឌសីមា សីមន្តរិកដ្ឋានំ ន បាបុណាតិ** តត្ថ សមានសំវាសសីមាយ អភាវតោតិ អធិប្បាយោ។ សមានសំវាសអវិប្បវាសសីមាសុ ទិន្នស្ស ឥទំ នានាត្តំ – “អវិប្បវាសសីមាយ ទម្មី”តិ ទិន្នំ គាមដ្ឋានំ ន បាបុណាតិ។ កស្មា? “ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចា”តិ (មហាវ. ១៤៤) វុត្តត្តា ។ “សមានសំវាសសីមាយ ទម្មី”តិ ទិន្នំ បន គាមេ ឋិតានម្បិ បាបុណាតីតិ។ **អព្ភន្តរសីមាឧទកុក្ខេបសីមាសុ ទិន្ន**ន្តិ តត្ថ ឧបោសថាទិអត្ថាយ សន្និបតិតេ ទិស្វា “ឥមិស្សា អព្ភន្តរសីមាយ ទេមា”តិអាទិនា ទិន្នំ។ ជនបទរដ្ឋរជ្ជទីបចក្កវាឡសីមាសុបិ គាមសីមាទីសុ វុត្តសទិសោវ វិនិច្ឆយោតិ អាហ “**ជនបទសីមាទីសូ**”តិអាទិ។ **ឯកោបិ គន្ត្វា សព្ពេសំ សង្គណ្ហិតុំ លភតី**តិ ឯកោបិ គន្ត្វា ឥធ វស្សគ្គេន ភាជេត្វា គហេត្វា អាគន្តុំ លភតីតិ អត្ថោ។ **ឯកោ**តិ សភាគោ ឯកោ ភិក្ខុ, អយម្បិ ភាគមេវ គហេតុំ លភតិ។ តេនាហ “**សភាគានំ ភាគំ គណ្ហាតី**”តិ។

ឯវំ តាវ យោ សីមំ បរាមសិត្វា ទេតិ, តស្ស ទានេ វិនិច្ឆយំ វត្វា ឥទានិ យោ “អសុកសីមាយា”តិ វត្តុំ ន ជានាតិ, កេវលំ “សីមា”តិ វចនមត្តមេវ ជានន្តោ វិហារំ អាគន្ត្វា “សីមាយ ទម្មី”តិ វា “សីមដ្ឋកសង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វា ភណតិ, តត្ថ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ “**យោ បន វិហារំ បវិសិត្វា**”តិអាទិមាហ។ **កតរ**ន្តិ កតរសីមំ។ **អហមេតំ ភេទំ**

ន ជានាមីតិ អហំ “អសុកា សីមា”តិ ឯតំ វិភាគំ ន ជានាមិ។ **ឧបចារសីមន្តេហិ ភាជេតព្ពំ** លាភស្ស ឧបចារសីមាយ បរិច្ឆិន្នត្តាតិ អធិប្បាយោ។ **សា**តិ សមានលាភកតិកា។

យត្ថ មយ្ហំ ធុវការា ករីយន្តីតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) ឯត្ថ យស្មឹ វិហារេ តស្ស ចីវរទាយកស្ស សន្តកំ សង្ឃស្ស បាកវត្តំ វា វត្តតិ។ យស្មឹ វិហារេ ភិក្ខូ អត្តនោ ភារំ កត្វា សទា គេហេ ភោជេតិ, យត្ថ វា អនេន អាវាសោ វា ការិតោ, សលាកភត្តាទីនិ វា និពទ្ធានិ, ឥមេ **ធុវការា** នាម។ យេន បន សកលោបិ វិហារោ បតិដ្ឋាបិតោ, តត្ថ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ តេនាហ **“យត្ថ តស្ស បាកវត្តំ វា វត្តតី”**តិអាទិ។ តត្ថ **បាកវត្តន្តិ** ទានវត្តំ។ **វត្តតី**តិ បវត្តតិ។ **យតោ**តិ យស្មា វិហារា។ **យត្ថា**តិ យស្មឹ វិហារេ។ **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពេសុ វិហារេសុ។ **មាតិកំ អារោបេត្វា**តិ ឯកស្មឹ វិហារេ ភិក្ខូ ពហុតរា, ឯកស្មឹ ថោកតរា, ឯកញ្ច វត្តំ, ធុវការដ្ឋានញ្ច ពហុកំ, កត្ថ ទេមាតិ បុច្ឆិត្វា, យទិ បន មញ្ចោ វា បីឋំ វា ឯកមេវ ហោតិ, តំ បុច្ឆិត្វា យស្ស វា វិហារស្ស, ឯកវិហារេបិ វា យស្ស សេនាសនស្ស សោ វិចារេតិ, តត្ថ ទាតព្ពំ។ សចេបិ “អសុកភិក្ខុ គណ្ហតូ”តិ វទតិ, វដ្ដតិ។ អថ “មយ្ហំ ធុវការេ ទេថា”តិ វត្វា អវិចារេត្វាវ គច្ឆតិ, សង្ឃស្សបិ វិចារេតុំ វដ្ដតិ។ ឯវំ បន វិចារេតព្ពំ – “សង្ឃត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានេ ទេថា”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ តត្ថ សេនាសនំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ, យត្ថ នប្បហោតិ, តត្ថ ទាតព្ពំ។ សចេ ឯកោ ភិក្ខុ “មយ្ហំ វសនដ្ឋានេ សេនាសនបរិភោគភណ្ឌំ នត្ថី”តិ វទតិ, តត្ថ ទាតព្ពំ។

សង្ឃស្ស ទម្មីតិ ទិន្នន្តិ “ឥមានិ ចីវរានិ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ ឯវំ ទិន្នំ។ **តតោ ពហិទ្ធាបី**តិ ឧបចារសីមាតោ ពហិទ្ធាបិ។ **តេហិ សទ្ធិន្តិ** ឧបចារសីមាគតេហិ សទ្ធឹ។ **ឯកាពទ្ធានញ្ច បាបុណាតិ** បរិសាវសេន វឌ្ឍិតា សីមា ហោតីតិ កត្វាតិ អធិប្បាយោ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឧបចារសីមាគតានំ បាបុណាតិ, យស្មា ច តតោ ពហិទ្ធាបិ ឧបចារសីមោក្កន្តេហិ ឯកាពទ្ធានំ បាបុណាតិ, តស្មា។ **តេសន្តិ** ឧបចារសីមាគតានំ, តតោ ពហិទ្ធា តេហិ សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធានញ្ច។ **គាហាតេ សតី**តិ អន្តេវាសិកាទិកេ គណ្ហន្តេ សតិ។ **អសម្បត្តានម្បី**តិ ឧបចារសីមាយំ ឋិតេហិ ឃណ្ឌិ បហរិត្វា កាលំ ឃោសេត្វា លាភភាជនដ្ឋានំ អសម្បត្តានម្បិ ឧបចារសីមាយ បវិដ្ឋានំ, តេហិ វា សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធានំ ហុត្វា អត្តនោ វិហារទ្វារេ វា អន្តោវិហារេយេវ វា ឋិតានញ្ចាតិ អត្ថោ។ **ភាគោ ទាតព្ពោ**តិ សង្ឃនវកស្ស ទិន្នេបីតិ អធិប្បាយោ។ ទុតិយភាគេ បន ថេរាសនំ អារុឡ្ហេ អាគតានំ បឋមភាគោ ន បាបុណាតិ។ ទុតិយភាគតោ វស្សគ្គេន ទាតព្ពំ។

សចេ បន “ពហិឧបចារសីមាយំ ឋិតានំ ទេថា”តិ វទន្តិ, ន ទាតព្ពំ។ យទិ បន វិហារោ មហា ហោតិ, ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ វត្ថេសុ ទីយមានេសុ អលសជាតិកា មហាថេរា បច្ឆា អាគច្ឆន្តិ, “ភន្តេ, វីសតិវស្សានំ ទីយតិ, តុម្ហាកំ ឋិតិកា អតិក្កន្តា”តិ ន វត្តព្ពា។ ឋិតិកំ ឋបេត្វា តេសំ ទត្វា បច្ឆា ឋិតិកាយ ទាតព្ពំ។

“អសុកវិហារេ កិរ ពហុចីវរំ ឧប្បន្ន”ន្តិ សុត្វា យោជនន្តរិកវិហារតោបិ ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តិ, សម្បត្តសម្បត្តានំ ឋិតដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ទាតព្ពំ, អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារោ បន **សមន្តបាសាទិកាយ** ចីវរក្ខន្ធកវណ្ណនាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។

ឯវំ វិហារំ បវិសិត្វា “ឥមានិ ចីវរានិ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ ទិន្នេសុ វិនិច្ឆយំ វត្វា ឥទានិ ពហិឧបចារសីមាយំ ភិក្ខុំ ទិស្វា “សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ ទិន្នេសុ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ **“យំ បនា”**តិអាទិ វុត្តំ។ **ឯកាពទ្ធបរិសាយ បាបុណាតី**តិ សចេ យោជនំ ផរិត្វា បរិសា ឋិតា ហោតិ, ឯកាពទ្ធា ចេ, សព្ពេសំ បាបុណាតីតិ អត្ថោ។ ឯកាពទ្ធតា ចេត្ថ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរតោ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពា។ តេនាហ **“យេ បនា”**តិអាទិ។

ឧភតោសង្ឃស្ស ទិន្នន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) “ឧភតោសង្ឃស្ស ទម្មី”តិ ទិន្នំ។ “ទ្វេធាសង្ឃស្ស ទម្មិ, ទ្វិន្នំ សង្ឃានំ ទម្មិ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស ច ទម្មី”តិ វុត្តេបិ ឧភតោសង្ឃស្ស ទិន្នមេវ ហោតិ។ **ឧបឌ្ឍំ ភិក្ខូនំ, ឧបឌ្ឍំ ភិក្ខុនីនំ ទាតព្ពន្តិ** ទ្វេ ភាគេ សមេ កត្វា ឯកោ ភាគោ ភិក្ខូនំ, ឯកោ ភាគោ ភិក្ខុនីនំ ទាតព្ពោ។ **គហេតុំ លភតិ** ឧភតោសង្ឃគ្គហណេន គហិតត្តាតិ អធិប្បាយោ។ **ចេតិយស្សា**តិ ថូបាទិនោ។ តញ្ហិ ធាតាយតនាទិភាវេន ចិតត្តា, លោកស្ស ចិត្តីការដ្ឋានតាយ ច **“ចេតិយ”**ន្តិ វុច្ចតិ។ ន កោចិ វិសេសោតិ អាហ **“ឥធ បន ចេតិយស្សា”**តិអាទិ។

“ឧភតោសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេ បន ទ្វាវីសតិកោដ្ឋាសេ កត្វា ទស ភិក្ខូនំ, ទស ភិក្ខុនីនំ, ឯកោ បុគ្គលស្ស, ឯកោ ចេតិយស្ស ទាតព្ពោ។ តត្ថ បុគ្គលោ សង្ឃតោបិ អត្តនោ វស្សគ្គេន បុន គហេតុំ លភតិ, ចេតិយស្ស ឯកោយេវ។ អយំ បន វារោ យថាវុត្តេនេវ នយេន ញាយតីតិ កត្វា ឥធ ន វុត្តោ។ **សមន្តបាសាទិកាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) បន វុត្តោយេវ។

ន មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា ទាតព្វំ “ភិក្ខុនីន”ន្តិ បុគ្គលិកវសេន វុត្តត្តា។ **បុគ្គលោ វិសុំ ន លភតី**តិ បុព្ពេ វិយ វិសុំ បុគ្គលិកកោដ្ឋាសំ ន លភតិ។ **បាបុណនដ្ឋានតោ ឯកមេវ លភតី**តិ អត្តនោ វស្សគ្គេន បត្តព្ពដ្ឋានតោ ឯកមេវ កោដ្ឋាសំ លភតិ។ កស្មា? ភិក្ខុសង្ឃគ្គហណេន គហិតត្តា។ “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនីនញ្ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេបិ ចេតិយស្ស ឯកបុគ្គលបដិវីសោ លព្ភតិ, បុគ្គលស្ស វិសុំ ន លព្ភតិ។ តស្មា ឯកំ ចេតិយស្ស ទត្វា អវសេសំ ភិក្ខូ ច ភិក្ខុនិយោ ច គណេត្វា ភាជេតព្ពំ។ តេនាហ **“ចេតិយស្ស ចាតិ វុត្តេ បនា”**តិអាទិ។

តេហិ សទ្ធិំ បុគ្គលចេតិយបរាមសនំ អនន្តរនយសទិសមេវាតិ តេហិ ភិក្ខូហិ ភិក្ខុនីហិ សទ្ធិំ បុគ្គលស្ស ច ចេតិយស្ស ច គហណំ អនន្តរនយសទិសមេវាតិ អត្ថោ។ “ភិក្ខូនញ្ច ភិក្ខុនីនញ្ច តុយ្ហញ្ច, ភិក្ខូនញ្ច ភិក្ខុនីនញ្ច ចេតិយស្ស ច, ភិក្ខូនញ្ច ភិក្ខុនីនញ្ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេបិ ចេតិយស្ស ឯកបដិវីសោ លព្ភតិ, បុគ្គលស្ស វិសុំ នត្ថិ, ភិក្ខូ ច ភិក្ខុនិយោ ច គណេត្វាវ ភាជេតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **បុគ្គលស្ស វិសុំ ន លព្ភតី**តិ បុគ្គលស្ស វិសុំ បដិវីសោ ន លព្ភតិ, វស្សគ្គេន ឯកោវ លព្ភតីតិ អត្ថោ។ “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេ បន ចេតិយស្ស វិសុំ បដិវីសោ លព្ភតីតិ អាហ **“ចេតិយស្ស បន លព្ភតី”**តិ។ “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេបិ ចេតិយស្សេវ វិសុំ លព្ភតិ, ន បុគ្គលស្ស។ **ចេតិយស្ស បន លព្ភតិយេវា**តិ “ភិក្ខូនញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេ បន ចេតិយស្ស វិសុំ បដិវីសោ លព្ភតីតិ អត្ថោ។ “ភិក្ខូនញ្ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេបិ ចេតិយស្សេវ វិសុំ លព្ភតិ, ន បុគ្គលស្ស។ ភិក្ខុនិសង្ឃំ អាទិំ កត្វាបិ ឯវមេវ យោជេតព្ពំ។

ឯត្ថាហ – យំ បនេតរហិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) បណ្ឌិតមនុស្សា សធាតុកំ បដិមំ វា ចេតិយំ វា ឋបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ឧភតោសង្ឃស្ស ទានំ ទេន្តិ, បដិមាយ វា ចេតិយស្ស វា បុរតោ អាធារកេ បត្តំ ឋបេត្វា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា “ពុទ្ធានំ ទេមា”តិ, តត្ថ យំ បឋមំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ ទេន្តិ, វិហារំ វា អាហរិត្វា “ឥទំ ចេតិយស្ស ទេមា”តិ បិណ្ឌបាតញ្ច មាលាគន្ធាទីនិ ច ទេន្តិ, តត្ថ កថំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ? វុច្ចតេ – មាលាគន្ធាទីនិ តាវ ចេតិយេ អារោបេតព្ពានិ, វត្ថេហិ បដាកា, តេលេន បទីបា កាតព្ពា, បិណ្ឌបាតមធុផាណិតាទីនិ បន យោ និពទ្ធចេតិយជគ្គកោ ហោតិ បព្ពជិតោ វា គហដ្ឋោ វា, តស្ស ទាតព្ពានិ។ និពទ្ធជគ្គកេ អសតិ អាហដភត្តំ ឋបេត្វា វត្តំ កត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ ឧបកដ្ឋេ កាលេ ភុញ្ជិត្វា បច្ឆាបិ វត្តំ កាតុំ វដ្ដតិយេវ។

មាលាគន្ធាទីសុ ច យំ កិញ្ចិ “ឥទំ ហរិត្វា ចេតិយបូជំ ករោថា”តិ វុត្តេ ទូរម្បិ ហរិត្វា បូជេតព្ពំ។ “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ហរា”តិ វុត្តេបិ ហរិតព្ពំ។ សចេ បន “អហំ បិណ្ឌាយ ចរាមិ, អាសនសាលាយំ ភិក្ខូ អត្ថិ, តេ ហរិស្សន្តី”តិ វុត្តេ “ភន្តេ, តុយ្ហំយេវ ទម្មី”តិ វទតិ, ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ អថ បន “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទស្សាមី”តិ ហរន្តស្ស គច្ឆតោ អន្តរា កាលោ ឧបកដ្ឋោ ហោតិ, អត្តនោ បាបេត្វា ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

វស្សំវុដ្ឋសង្ឃស្ស ទម្មីតិ វទតីតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) “វស្សំវុដ្ឋសង្ឃស្ស ឥមានិ ចីវរានិ ទម្មី”តិ វទតិ។ **តេសំ ពហិសីមដ្ឋានម្បិ បាបុណាតី**តិ អត្ថតេ កថិនេ ពហិសីមដ្ឋានម្បិ យាវ កថិនស្ស ឧព្ភារា បាបុណាតិ, តស្មា ទិសាបក្កន្តស្សាបិ សតិ បដិគ្គាហកេ ទាតព្ពំ។ អនត្ថតេ បន កថិនេ អន្តោហេមន្តេ, ឯវញ្ច បន វត្វា ទិន្នំ បច្ឆិម វស្សំវុដ្ឋានម្បិ បាបុណាតិ។ **យត្ថ កត្ថចី**តិ យេសុ កេសុចិ វិហារេសុ។ **ឯវំ វទតី**តិ “វស្សំវុដ្ឋសង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វទតិ។ តត្រ សម្មុខីភូតានំ សព្ពេសំ បាបុណាតិ បិដ្ឋិសមយេ ឧប្បន្នត្តា។ សចេ បន “វស្សំ វសន្តានំ ទម្មី”តិ វទតិ, អន្តោវស្សេយេវ វស្សំ វសន្តាវ លភន្តិ, ឆិន្នវស្សា ន លភន្តិ។ ចីវរមាសេ បន “វស្សំ វសន្តានំ ទម្មី”តិ វុត្តេ បច្ឆិមិកាយ វស្សូបគតានំយេវ បាបុណាតិ, បុរិមិកាយ វស្សូបគតានញ្ច ឆិន្នវស្សានញ្ច ន បាបុណាតិ។

ចីវរមាសតោ បដ្ឋាយ យាវ ហេមន្តស្ស បច្ឆិមោ ទិវសោ, តាវ “វស្សាវាសិកំ ទេមា”តិ វុត្តេ កថិនំ អត្ថតំ វា ហោតុ, អនត្ថតំ វា, អតីតវស្សំវុដ្ឋានំយេវ បាបុណាតិ។ គិម្ហានំ បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយ វុត្តេ បន មាតិកា អារោបេតព្ពា “អតីតវស្សាវាសស្ស បញ្ច មាសា អតិក្កន្តា, អនាគតោ ចតុមាសច្ចយេន ភវិស្សតិ, កតរវស្សាវាសស្ស ទេសី”តិ។ សចេ “អតីតវស្សំវុដ្ឋានំ ទម្មី”តិ វទតិ, តំអន្តោវស្សំវុដ្ឋានមេវ បាបុណាតិ, ទិសា បក្កន្តានម្បិ សភាគា គណ្ហិតុំ លភន្តិ។

សចេ “អនាគតេ វស្សាវាសិកំ ទម្មី”តិ វទតិ, តំ ឋបេត្វា វស្សូបនាយិកទិវសេ គហេតព្ពំ។ អថ “អគុត្តោ វិហារោ, ចោរភយំ អត្ថិ, ន សក្កា ឋបេតុំ, គណ្ហិត្វា វា អាហិណ្ឌិតុ”ន្តិ វុត្តេ “សម្បត្តានំ ទម្មី”តិ វទតិ, ភាជេត្វា គហេតព្ពំ។ សចេ វទតិ “ឥតោ មេ, ភន្តេ, តតិយេ វស្សេ វស្សាវាសិកំ ន ទិន្នំ, តំ ទម្មី”តិ, តស្មិំ អន្តោវស្សេ វុដ្ឋភិក្ខូនំ បាបុណាតិ។ សចេ តេ ទិសា បក្កន្តា, អញ្ញោ វិស្សាសិកោ គណ្ហាតិ, ទាតព្ពំ។ អថ ឯកោយេវ អវសិដ្ឋោ, សេសា កាលង្កតា, សព្ពំ ឯកស្សេវ បាបុណាតិ។ សចេ ឯកោបិ នត្ថិ, សង្ឃិកំ ហោតិ, សម្មុខីភូតេហិ ភាជេតព្ពំ។

យេហិ និមន្តិតេហិ យាគុ បីតាតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) និមន្តិតេហិ យេហិ ភិក្ខូហិ យាគុ បីតា, យេហិ បន ភិក្ខាចារវត្តេន ឃរទ្វារេន គច្ឆន្តេហិ វា ឃរំ បវិដ្ឋេហិ វា យាគុ លទ្ធា, យេសំ វា អាសនសាលតោ បត្តំ អាហរិត្វា មនុស្សេហិ នីតា, យេសំ វា ថេរេហិ បេសិតា, តេសំ ន បាបុណាតិ។ សចេ បន និមន្តិតភិក្ខូហិ សទ្ធិំ អញ្ញេបិ ពហូ អាគន្ត្វា អន្តោគេហញ្ច ពហិគេហញ្ច បូរេត្វា និសិន្នា, ទាយកោ ច ឯវំ វទតិ “និមន្តិតា វា ហោន្តុ, អនិមន្តិតា វា, យេសំ មយា យាគុ ទិន្នា, សព្ពេសំ ឥមានិ វត្ថានិ ហោន្តូ”តិ, សព្ពេសំ បាបុណាតិ។ យេហិ បន ថេរានំ ហត្ថតោ យាគុ លទ្ធា, តេសំ ន បាបុណាតិ។ អថ សោ “យេហិ មយ្ហំ យាគុ បីតា, សព្ពេសំ ហោតូ”តិ វទតិ, សព្ពេសំ បាបុណាតិ។ **ភត្តខជ្ជកាទីហី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេនបិ ចីវរសេនាសនភេសជ្ជានំ គហណំ។

បុគ្គលស្សាតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) សម្មុខាសម្មុខភូតស្ស បុគ្គលស្ស។ តេនាហ “**ឥទំ ចីវរ**”ន្តិអាទិ។ សចេ បន “ឥទំ តុម្ហាកញ្ចេវ តុម្ហាកំ អន្តេវាសិកានញ្ច ទម្មី”តិ ឯវំ វទតិ, ថេរស្ស ច អន្តេវាសិកានញ្ច បាបុណាតិ។ ឧទ្ទេសំ គហេតុំ អាគតោ, គហេត្វា គច្ឆន្តោ ច អត្ថិ, តស្សាបិ បាបុណាតិ។ តុម្ហេហិ សទ្ធិំ និពទ្ធចារិកភិក្ខូនំ ទម្មី”តិ វុត្តេ ឧទ្ទេសន្តេវាសិកានំ វត្តំ កត្វា ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីនិ គហេត្វា វិចរន្តានំ សព្ពេសំ បាបុណាតិ។ **ឯត្ថា**តិ អដ្ឋសុ មាតិកាសុ។ យទិ បន អយមេត្ថ សង្ខេបកថា, វិត្ថារោ បន កថំ ញាតព្ពោតិ អាហ “**សមន្តបាសាទិកាយំ វុត្តោ**”តិ។ សមន្តបាសាទិកាយំ ចីវរក្ខន្ធកវណ្ណនាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) វុត្តោតិ អត្ថោ។

“ញាតកេហិ វា មេ ចីវរត្ថាយ បេសិតំ, មិត្តេហិ វា បេសិតំ, តេ អាភតេ ចីវរេ ទស្សន្តី”តិ ឯវំ ញាតិតោ វា មិត្តតោ វា បច្ចាសា ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ **កប្បិយភណ្ឌេនា**តិ កប្បាសសុត្តាទិនា អត្តនោ ធនេន។ **សណ្ហ**ន្តិ សុខុមំ។ **អញ្ញំ បច្ចាសាចីវរំ លភិត្វា ឯវ កាលព្ភន្តរេ ការេតព្ព**ន្តិ អញ្ញំ មូលចីវរសទិសំ បច្ចាសាចីវរំ លភិត្វាយេវ មាសព្ភន្តរេ ការេតព្ពំ។ តញ្ច ខោ សតិយាយេវ បច្ចាសាយ, អសតិយា បន បច្ចាសាយ មូលចីវរំ ទសាហំ ចេ សម្បត្តំ, តទហេវ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ តេនាហ “**សចេ ន លភតី**”តិអាទិ។ **បច្ចាសាចីវរម្បិ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតព្ព**ន្តិ បឋមតរំ ឧប្បន្នំ ថូលបច្ចាសាចីវរម្បិ សន្ធាយ វុត្តំ។ **បិ**-សទ្ទេន ន កេវលំ មូលចីវរមេវាតិ ទស្សេតិ។

អកាលចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បុរាណចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា

“អម្ហាកមេវ ញាតី”តិ ញាយតីតិ **ញាតិ,** សាវ **ញាតិកា,** ន ញាតិកា **អញ្ញាតិកា,** តាយ អញ្ញាតិកាយ។ តេនាហ “**ន ញាតិកាយា**”តិ។ **មាតិតោ វា បិតិតោ វា**តិ មាតិបក្ខតោ វា បិតិបក្ខតោ វា។ **យាវ សត្តមំ យុគ**ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥០៣-៥០៥) យាវ សត្តមស្ស បុរិសស្ស, សត្តមាយ វា ឥត្ថិយា អាយុប្បមាណំ, យាវ បិតាមហយុគំ បិតាមហិយុគំ មាតាមហយុគំ មាតាមហិយុគន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា **យាវ សត្តមំ យុគ**ន្តិ យាវ សត្តមទ្វន្ទន្តិ អត្ថោ។ **យុគ**សទ្ទោ ចេត្ថ ឯកសេសនយេន ទដ្ឋព្ពោ “យុគោ ច យុគោ ច **យុគា**”តិ។ ឯវញ្ហិ តត្ថ តត្ថ ទ្វន្ទំ គហិតំ ហោតិ។ **កេនចិ អាការេន អសម្ពទ្ធាយា**តិ ភាតុភគិនិភាគិនេយ្យបុត្តបបុត្តាទីសុ យេន កេនចិ អាការេន អសម្ពទ្ធាយ។ បិតា, បិតុបិតា, តស្ស បិតា, តស្សាបិ បិតាតិ ឯវំ យាវ សត្តមា យុគា, បិតា, បិតុមាតា, តស្សា បិតា ច មាតា ច ភាតា ច ភគិនី ច, បុត្តា ច, ធីតរោ ចាតិ ឯវម្បិ ឧទ្ធញ្ច អធោ ច យាវ សត្តមា យុគា, បិតា, បិតុភាតា, បិតុភគិនី, បិតុបុត្តា, បិតុធីតរោ, តេសម្បិ បុត្តធីតុបរម្បរាតិ ឯវម្បិ យាវ សត្តមា យុគា, មាតា, មាតុមាតា, តស្សា មាតា, តស្សាបិ មាតាតិ ឯវំ យាវ សត្តមា យុគា, មាតា, មាតុបិតា, តស្ស បិតា ច មាតា ច ភាតា ច ភគិនី ច បុត្តា ច ធីតរោ ចាតិ ឯវម្បិ ឧទ្ធញ្ច អធោ ច យាវ សត្តមា យុគា, មាតា, មាតុភាតា, មាតុភគិនី, មាតុបុត្តា, មាតុធីតរោ , តេសម្បិ បុត្តធីតុបរម្បរាតិ ឯវម្បិ យាវ សត្តមា យុគា, តាវ នេវ មាតុសម្ពន្ធេន, ន បិតុសម្ពន្ធេន យា សម្ពទ្ធា, សា “**អញ្ញាតិកា នាមា**”តិ វុត្តំ ហោតិ។

សាកិយានិយោ វិយាតិ បញ្ចសតមត្តា សាកិយានិយោ វិយ។ និទស្សនមត្តញ្ចេតំ, តស្មា ភិក្ខុភាវេ ឋត្វា បរិវត្តលិង្គា ភិក្ខុនិយោបិ ឥធ សុទ្ធភិក្ខុសង្ឃេ “ឧបសម្បន្នា” ឥច្ចេវ វេទិតព្ពា។ **ឧភតោសង្ឃេ វា**តិ ភិក្ខុនិសង្ឃេ ញត្តិចតុត្ថេន, ភិក្ខុសង្ឃេ ញត្តិចតុត្ថេនាតិ ឯវំ ឧភតោសង្ឃេ វា។ **បុរាណចីវរ**ន្តិ ឯត្ថ **ចីវរ**ន្តិ និវាសនបារុបនុបគមេវ អធិប្បេតន្តិ អាហ “**រជិត្វា**”តិអាទិ។ **កប្បំ កត្វា**តិ កប្បពិន្ទុំ ទត្វា។ “ឥមិនា អទិន្នកប្បំ បាចិត្តិយវត្ថុ ន ហោតីតិ ទស្សេតី”តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៥០៥) វទន្តិ។ **បរិភោគសីសេនា**តិ កាយេន ផុសិត្វា បរិភោគសីសេន។ **អំសេ**តិ ជត្តុម្ហិ។ **មត្ថកេ**តិ សីសមត្ថកេ។ សចេ បន បច្ចត្ថរណស្ស ហេដ្ឋា កត្វា និបជ្ជតិ, ហត្ថេហិ វា ឧក្ខិបិត្វា អាកាសេ វិតានំ កត្វា សីសេន អសម្ផុសន្តោ គច្ឆតិ, អយំ បរិភោគោ នាម ន ហោតិ។

កាយវិការំ វា ករោតីតិ យថា សា “ធោវាបេតុកាមោ អយ”ន្តិ ជានាតិ, ឯវំ កាយវិការំ ករោតិ។ “**អន្តោទ្វាទសហត្ថេ ឱកាសេ ឋត្វា ឧបរិ វា ខិបតី**”តិ ឥមិនា ឧបចារំ មុញ្ចិត្វា ឱរតោ ខិបន្តស្ស អនាបត្តីតិ ទស្សេតិ។

អញ្ញស្ស វា ហត្ថេ បេសេតីតិ អន្តោទ្វាទសហត្ថេ ឱកាសេ ឋត្វា សិក្ខមានសាមណេរសាមណេរិឧបាសក ឥត្ថិយាទីសុ យស្ស កស្សចិ អញ្ញស្ស ហត្ថេ វា បេសេតិ។ **សោ**តិ ឧបាសកោ ច សាមណេរោ ច។ **ឧបសម្បជ្ជិត្វា ធោវតី**តិ ឯត្ថ ឧបាសកោ លិង្គេ បរិវត្តេ ភិក្ខុនីសុ បព្ពជិត្វា ឧបសម្បជ្ជិត្វា ធោវតិ, សាមណេរោ លិង្គេ បរិវត្តេ ភិក្ខុនីសុ ឧបសម្បជ្ជិត្វា ធោវតីតិ យថាយោគំ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ សចេ បន ភិក្ខុនិយា ហត្ថេ ទិន្នំ ហោតិ, សចេ លិង្គេ បរិវត្តេ ធោវតិ, វដ្ដតិ។

ឯត្ថ ច ឯកស្ស តិក្ខត្តុំ និស្សជ្ជនាភាវតោ តីណិបិ ការេន្តស្ស ឯកេន និស្សគ្គិយំ, ទ្វីហិ ទ្វេ ទុក្កដានិ។ ទ្វេ ការេន្តស្ស ឯកេន និស្សគ្គិយំ, ទុតិយេន ទុក្កដំ។ តេនាហ **“ធោវនាទីនិ តីណី”**តិអាទិ។ **“ឯកេន វត្ថុនា”**តិ បឋមំ កត្វា និដ្ឋាបិតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សចេ បន “ឥមំ ចីវរំ រជិត្វា ធោវិត្វា អានេហី”តិ វុត្តេ សា ភិក្ខុនី បឋមំ ធោវិត្វា បច្ឆា រជតិ, និស្សគ្គិយេន ទុក្កដមេវ, ឯវំ សព្ពេសុ វិបរីតវចនេសុ នយោ នេតព្ពោ។ សចេ បន “ធោវិត្វា អានេហី”តិ វុត្តា ធោវតិ ចេវ រជតិ ច, ធោវាបនបច្ចយា ឯវ អាបត្តិ, រជនេ អនាបត្តិ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ តេនាហ **“សចេ បន‘ធោវា’តិ វុត្តា”**តិអាទិ។ ភិក្ខូនំ វសេន ឯកតោ ឧបសម្បន្នាយ ធោវាបេន្តស្ស យថាវត្ថុកមេវាតិ អាហ **“ភិក្ខុនិសង្ឃវសេនា”**តិអាទិ។

អញ្ញស្ស វា សន្តកន្តិ អញ្ញស្ស សន្តកំ បុរាណចីវរំ ធោវាបេន្តស្សាតិ អត្ថោ។ **និសីទនបច្ចត្ថរណ**ន្តិ អញ្ញស្ស វា អត្តនោ វា សន្តកំ និសីទនញ្ចេវ បច្ចត្ថរណញ្ច។ និវាសនបារុបនុបគស្សេវ ច ឥធ “បុរាណចីវរ”ន្តិ អធិប្បេតត្តា អត្តនោ សន្តកម្បិ និសីទនបច្ចត្ថរណំ ធោវាបេន្តស្ស ទុក្កដមេវ ហោតិ, ន និស្សគ្គិយំ។ **អវុត្តា វា ធោវតី**តិ ឧទ្ទេសាយ វា ឱវាទាយ វា អាគតា កិលិដ្ឋចីវរំ ទិស្វា ឋបិតដ្ឋានតោ វា គហេត្វា, “ទេថ អយ្យ, ធោវិស្សាមី”តិ អាហរាបេត្វា វា ធោវតិ ចេវ រជតិ ច អាកោដេតិ ច, អយំ **អវុត្តា ធោវតិ** នាម។ យាបិ “ឥមំ ចីវរំ ធោវា”តិ ទហរំ វា សាមណេរំ វា អាណាបេន្តស្ស ភិក្ខុនោ វចនំ សុត្វា “អាហរថយ្យ, អហំ ធោវិស្សាមី”តិ ធោវតិ, តាវកាលិកំ វា គហេត្វា ធោវិត្វា រជិត្វា ទេតិ, អយម្បិ **អវុត្តា ធោវតិ** នាម។

អញ្ញំ វា បរិក្ខារន្តិ ឧបាហនត្ថវិកបត្តត្ថវិកអំសពទ្ធកកាយពន្ធនមញ្ចបីឋតដ្ដិកាទី យំ កិញ្ចិ។ **“ឧបចារេ ឋត្វា”**តិ វចនតោ បេសិត្វា ធោវនេបិ អនាបត្តិ។ **ឧបចារេ**តិ អន្តោទ្វាទសហត្ថេ ឱកាសេ។

បុរាណចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ចីវរប្បដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឆន្នន្តិ ខោមាទីនំ ឆន្នំ ចីវរានំ មជ្ឈេ។ **ឧបចារំ មុញ្ចិត្វា**តិ ទ្វាទសហត្ថូបចារំ មុញ្ចិត្វា។ **បិ**-សទ្ទេន ធម្មកថំ កថេន្តស្ស ចតស្សោ បរិសា ចីវរានិ ច នានាវិរាគវត្ថានិ ច អាហរិត្វា បាទមូលេ ឋបេន្តិ, ឧបចារេ វា ឋត្វា ឧបរិ ខិបន្តិ, **“សចេ សាទិយតិ, បដិគ្គហិតមេវា”**តិ ឯត្ថ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **ខិបតូ**តិ ទិវា វា រត្តិភាគេ វា ខិបតុ។ **បដិគ្គហិតមេវ ហោតី**តិ កិញ្ចាបិ “ឥទំ ភិក្ខុនិយា, ឥទំ អញ្ញេស”ន្តិ ញាតុំ ន សក្កា, តថាបិ អចិត្តកភាវេន គហិតមេវ ហោតិ។ **យស្ស កស្សចិ បន អនុបសម្បន្នស្សា**តិ សិក្ខមានសាមណេរសាមណេរិឧបាសកឧបាសិកាទីសុ យស្ស កស្សចិ អនុបសម្បន្នស្ស។ **ឋបិត**ន្តិ ភិក្ខុនិយា ឋបិតំ។ **បំសុកូលំ អធិដ្ឋហិត្វា**តិ “អស្សាមិកំ ឥទ”ន្តិ សញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា។ អស្សាមិកញ្ហិ “បំសុកូល”ន្តិ វុច្ចតិ។ ឥមិនា “អម្ហាកមត្ថាយ ឋបិត”ន្តិអាទិកាយ សញ្ញាយ គហេតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **អញ្ញត្រ បារិវត្តកា**តិ បរិវត្តេតព្ពំ **បរិវត្តំ**, បរិវត្តមេវ **បារិវត្តកំ**, បរិវត្តេត្វា ទិយ្យមានំ, តំ វិនាតិ អត្ថោ។ តេនាហ **“យំ អន្តមសោ ហរីដកក្ខណ្ឌម្បី”**តិអាទិ។ **អាភោគំ កត្វា**តិ ចិត្តេន សមន្នាហរិត្វា។ សចេ ភិក្ខុនី វស្សាវាសិកម្បិ ទេតិ, តម្បិ យថាវុត្តវិធានំ អកត្វា គហេតុំ ន វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។

បដិលាភេនាតិ គហណេន។ **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ តីណិ បរិមាណានិ អស្សាតិ **តិកំ**,តិកញ្ច តំ បាចិត្តិយញ្ចាតិ **តិកបាចិត្តិយំ**, អញ្ញាតិកាយ ញាតិកសញ្ញិវេមតិកអញ្ញាតិកសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានីតិ អត្ថោ។ **ឯកតោ ឧបសម្បន្នាយា**តិ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ។ តាយ ហិ ហត្ថតោ អញ្ញត្រ បារិវត្តកា ចីវរំ បដិគ្គណ្ហន្តស្ស ទុក្កដំ, ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ បន បាចិត្តិយមេវ។ **“បត្តត្ថវិកាទិម្ហិ ច អនធិដ្ឋាតព្ពបរិក្ខារេ”**តិ ឥមិនា ភិសិច្ឆវិម្បិ សង្គណ្ហាតិ។ សា ហិ មហន្តាបិ សេនាសនសង្គហិតត្តា ចីវរសង្ខ្យំ ន គច្ឆតីតិ នេវ អធិដ្ឋានុបគា, ន វិកប្បនុបគា ច។ វុត្តញ្ហិ **សមន្តបាសាទិកាយំ** “សចេបិ មញ្ចប្បមាណា ភិសិច្ឆវិ ហោតិ, វដ្ដតិយេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥១៤)។ “ហត្ថតោ ចីវរំ បដិគ្គណ្ហាតី”តិ វចនតោ បន អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា បេសិតគ្គហណេបិ អនាបត្តិ។ បដិគ្គហណតោ, បរិវត្តនាករណតោ ច **កិរិយាកិរិយំ**។

ចីវរប្បដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា

គេហស្ស បតិ ជេដ្ឋោតិ **គហបតិ**, តំ គហបតិំ, ឥធ បន អបព្ពជិតោ យោ កោចិ មនុស្សោ អធិប្បេតោ។ តេនាហ **"ភិក្ខូសុ អបព្ពជិតមនុស្ស"**ន្តិ។ ឯសេវ នយោ **គហបតានិ**ន្តិ ឯត្ថាបិ។ **"វិញ្ញាបេយ្យា"**តិ ឥទំ សុទ្ធកត្តុអត្ថេ ច ហេតុកត្តុអត្ថេ ច វត្តតីតិ អាហ **"យាចេយ្យ វា យាចាបេយ្យ វា"**តិ។ **យាចាបន**ញ្ចេត្ថ អត្តនោ អត្ថាយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវញ្ច បន កត្វា "អនាណត្តិក"ន្តិ ឥទំ សមត្ថិតំ ហោតិ។ **អញ្ញត្រ សមយា**តិ សមេតិ ឯត្ថ, ឯតេន វា សំគច្ឆតិ សត្តោ, សភាវធម្មោ វា សហជាតាទីហិ, ឧប្បាទាទីហិ វាតិ **សមយោ**, កាលោ, ធម្មប្បវត្តិមត្តតាយ អត្ថតោ អភូតោបិ ហិ កាលោ ធម្មប្បវត្តិយា អធិករណំ, ករណំ វិយ ច កប្បនាមត្តសិទ្ធេន រូបេន វោហរីយតិ, តំ សមយំ ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។ តេនាហ **"យោ អច្ឆិន្នចីវរោ វា ហោតី"**តិអាទិ។ តត្ថ រាជាទីសុ យេហិ កេហិចិ អច្ឆិន្នំ ចីវរំ ឯតស្សាតិ **អច្ឆិន្នចីវរោ**។ យថាហ "អច្ឆិន្នចីវរោ នាម ភិក្ខុស្ស ចីវរំ អច្ឆិន្នំ ហោតិ, រាជូហិ វា ចោរេហិ វា ធុត្តេហិ វា យេហិ កេហិចិ វា អច្ឆិន្នំ ហោតី"តិ។ អគ្គិអាទីសុ យេន កេនចិ នដ្ឋំ ចីវរមេតស្សាតិ **នដ្ឋចីវរោ**។ យថាហ "នដ្ឋចីវរោ នាម ភិក្ខុស្ស ចីវរំ អគ្គិនា វា ទឌ្ឍំ ហោតិ, ឧទកេន វា វុឡ្ហំ ហោតិ, ឧន្ទូរេហិ វា ឧបចិកាហិ វា ខាយិតំ ហោតិ , បរិភោគជិណ្ណំ វា ហោតី"តិ (បារា. ៥១៨)។ **សមយា**តិ អញ្ញត្រសទ្ទាបេក្ខាយ ឧបយោគត្ថេ និស្សក្កវចនន្តិ អាហ **"តំ សមយ"ន្តិ**។ **អញ្ញស្មិ**ន្តិ អញ្ញស្មិំ សមយេ។

តិកបាចិត្តិយន្តិ អញ្ញាតកេ អញ្ញាតកសញ្ញិវេមតិកញ្ញាតកសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **សមយេ**តិ យថាវុត្តេ អច្ឆិន្នចីវរកាលេ ច នដ្ឋចីវរកាលេ ច។ **ញាតកប្បវារិតេ វា វិញ្ញាបេន្តស្សា**តិ ញាតកេ, បវារិតេ ច "តុម្ហាកំ សន្តកំ ទេថា"តិ យាចន្តស្ស។ ឯត្ថ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥២១) ច សង្ឃវសេន បវារិតេ បមាណមេវ យាចិតុំ វដ្ដតិ, បុគ្គលិកវសេន បវារិតេ បន យំ យំ បវារេន្តិ, តំ តមេវ វិញ្ញាបេតព្ពំ។ យោ ហិ ចតូហិ បច្ចយេហិ បវារេត្វា សយមេវ សល្លក្ខេត្វា កាលានុកាលំ ចីវរាទីនិ ទិវសេ ទិវសេ យាគុភត្តាទីនិ ទេតិ, ឯវំ យេន យេន អត្ថោ, តំ តំ ទេតិ, តស្ស វិញ្ញាបនកិច្ចំ នត្ថិ។ យោ បន បវារេត្វា ពាលតាយ វា សតិសម្មោសេន វា ន ទេតិ, សោ វិញ្ញាបេតព្ពោ។ យោ "មយ្ហំ គេហំ បវារេមី"តិ វទតិ, តស្ស គេហំ គន្ត្វា យថាសុខំ និសីទិតព្ពំ និបជ្ជិតព្ពំ, ន កិញ្ចិ គហេតព្ពំ។ យោ បន "យំ មយ្ហំ គេហេ អត្ថិ, តំ បវារេមី"តិ វទតិ, យំ តត្ថ កប្បិយំ, តំ វិញ្ញាបេតព្ពំ។ គេហេ បន និសីទិតុំ វា និបជ្ជិតុំ វា ន លព្ភតិ។ **តស្សេវត្ថាយា**តិ "អញ្ញស្សា"តិ លទ្ធវោហារស្ស តស្សេវ ពុទ្ធរក្ខិតស្ស វា ធម្មរក្ខិតស្ស វា អត្ថាយ។ **អត្តនោ ធនេន គណ្ហន្តស្សា**តិ អត្តនោ កប្បិយភណ្ឌេន កប្បិយវោហារេនេវ គណ្ហន្តស្ស ចេតាបេន្តស្ស, បរិវត្តាបេន្តស្សាតិ អត្ថោ។

អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. តតុត្តរិសិក្ខាបទវណ្ណនា

តំ-សទ្ទោ ចេត្ថ បកតត្ថវចនោ។ **ចេ**តិ និបាតមត្តំ។ **ចេ**តិ វា យទីតិ អត្ថោ, តស្ស "បវារេយ្យា"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ **បវារេយ្យ ចេ**តិ យទិ បវារេយ្យាតិ អត្ថោ។ **"អភីតិ ឧបសគ្គោ"**តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៥២៣-៥២៤) ឥមិនា តស្ស អត្ថវិសេសាភាវំ ទស្សេតិ។ តេនាហ **"ហរិតុន្តិ អត្ថោ"**តិ។ **បវារ**សទ្ទស្ស ឥច្ឆាយំ វត្តមានត្តា **"ឥច្ឆាបេយ្យា"**តិ វុត្តំ។ **ឥច្ឆំ ឧប្បាទេយ្យា**តិ បច្ចយេ ឥច្ឆំ ឧប្បាទេយ្យ។ ឧបនិមន្តនាយេតំ អធិវចនំ។ តេនាហ **"យាវត្តក"**ន្តិអាទិ។ **នេក្ខម្ម**ន្តិ បព្ពជ្ជំ។ **ទឡ្ហូ**តិ ទឡ្ហំ។ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថញ្ចេត្ថ អនុនាសិកលោបោ។ **ខេមតោ**តិ និព្ភយតោ។ កាយេន វា វាចាយ វា អភិហរិត្វា និមន្តេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ យថា ច កាយេន អភិហរេយ្យ, វាចាយ ច, តំ វិធិំ ទស្សេតុំ **"ឧបនេត្វា"**តិអាទិ វុត្តំ **សអន្តរ**ន្តិ អន្តរវាសកសហិតំ។ **ឧត្តរ**ន្តិ ឧត្តរាសង្គំ។ **បរម**ន្តិ អវសានំ។ **អស្ស ចីវរស្សា**តិ អស្ស សមុទាយភូតស្ស ហរិតព្ពស្ស ចីវរស្ស។ តគ្គុណសំវិញ្ញាណោ ហិ អយំ ពាហិរត្ថសមាសោ យថា "លម្ពកណ្ណោ"តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនាហ **"និវាសនេនា"**តិអាទិ។ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន ហិ សព្ពេ តំបរមំយេវ គហេតុំ លភន្តិ។

យស្មា អច្ឆិន្នសព្ពចីវរេន តិចីវរមត្តកេនេវ ភិក្ខុនា ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ពំ, អញ្ញេន បន អញ្ញថាបិ, តស្មា តំ វិភាគំ ទស្សេតុំ **"តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ"**តិអាទិ វុត្តំ។ **អធិដ្ឋិតចីវរស្សា**តិ តិចីវរាធិដ្ឋានេនយេន វា បរិក្ខារចោឡវសេន វា យេន កេនចិ អធិដ្ឋិតចីវរស្ស, ឥទញ្ច យេភុយ្យេន អធិដ្ឋហិត្វា ចីវរំ បរិភុញ្ជតោ វុត្តំ, ន បន អនធិដ្ឋិតចីវរស្ស ចីវរេ អច្ឆិន្នេ អយំ វិធិ ន សម្ភវតីតិ។ យស្ស វា តិចីវរតោ អធិកម្បិ ចីវរំ អញ្ញត្ថ អត្ថិ, តត្ថ នត្ថិ, តេនាបិ តទា តត្ថ អភាវតោ ទ្វេ សាទិតុំ វដ្ដតិ។ **បកតិយាវ សន្តរុត្តរេន ចរតី**តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៥២៣-៥២៤) អត្ថតកឋិនត្តា វា សាសង្កសិក្ខាបទវសេន វា អវិប្បវាសសម្មុតិវសេន វា តតិយស្ស អលាភេន វា

ចរតិ។ “ទ្វេ នដ្ឋានី”តិ អធិការត្ថា វុត្តំ “**ទ្វេ សាទិតព្ពានី**”តិ។ **ឯកំ សាទិយន្តេនេវ សមោ ភវិស្សតី**តិ តិណ្ណំ ចីវរានំ ទ្វីសុ នដ្ឋេន ឯកំ សាទិយន្តេន សមោ ភវិស្សតិ ឧភិន្នម្បិ សន្តរុត្តរបរមតាយ អវដ្ឋានតោ។ **យស្ស ឯកំយេវ ហោតិ** អញ្ញេន កេនចិ ការណេន វិនដ្ឋសេសចីវរត្តា។

បញ្ចសុ នដ្ឋេសូតិ តិចីវរំ ឧទកសាដិកា សំកច្ចិកាតិ ឥមេសុ បញ្ចសុ ចីវរេសុ នដ្ឋេសុ។ “ឯកស្មឹ វា នដ្ឋេ”តិ វចនវិបរិណាមំ កត្វា យោជេតព្ពំ។ **តតោ ឧត្តរី**តិ សន្តរុត្តរបរមតោ ឧត្តរិ។

សេសកំ អាហរិស្សាមីតិ ទ្វេ ចីវរានិ កត្វា “សេសកំ បុន អាហរិស្សាមី”តិ អត្ថោ។ **សេសកំ តុយ្ហំយេវ ហោតូតិ វុត្តស្សា**តិ ទានសមយេ ឯវំ វុត្តស្ស។ សចេ បន “សេសកំ អាហរិស្សាមី”តិ វត្វា គហេត្វា គមនសមយេបិ “សេសកំ តុយ្ហំយេវ ហោតូ”តិ វទន្តិ, លទ្ធកប្បិយមេវ។ **ន អច្ឆិន្នននដ្ឋការណា ទិន្ន**ន្តិ ពាហុសច្ចាទិគុណវសេន ទិន្នំ។ **វុត្តនយេនា**តិ “ញាតកប្បវារិតេ វា វិញ្ញាបេន្តស្ស, សមយេ ច អញ្ញស្ស វា ញាតកប្បវារិតេ តស្សេវត្ថាយ វិញ្ញាបេន្តស្ស”តិ វុត្តនយេន។

តតុត្តរិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. បឋមឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា

ភិក្ខុំ បនេវ ឧទ្ទិស្សាតិ ឯត្ថ **បនា**តិ និបាតមត្តំ, តថា **ឯវ**-សទ្ទោបិ។ តេនាហ “**ឥត្ថន្នាមស្សា**”តិអាទិ។ **អបទិសិត្វា**តិ កថេត្វា, អារព្ភាតិ វា អត្ថោ។ **អញ្ញាតកស្ស គហបតិស្សា**តិ អញ្ញាតកគហបតិនាតិ អត្ថោ។ ករណត្ថេ ហិ ឥទំ សាមិវចនំ។ អដ្ឋកថាយំ បន ឥទំ សុវិញ្ញេយ្យន្តិ ន វិចារិតំ។ ចីវរំ ចេតាបេន្តិ បរិវត្តេន្តិ ឯតេនាតិ **ចីវរចេតាបន្នំ** (សារត្ថ. ដី. ២.៥២៨-៥២៩), ចីវរមូលំ, **ន**-ការោ បនេត្ថ អាគមោ, “ចីវរចេតាបន”ន្តិបិ បឋន្តិ។ តំ បន យស្មា ហិរញ្ញាទីសុ អញ្ញតរំ ហោតិ, តស្មា “**ហិរញ្ញាទិក**”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ **ហិរញ្ញ**ន្តិ កហាបណោ វុច្ចតិ។ **អាទិ**សទ្ទេន សុវណ្ណាទីនំ គហណំ។ **ឧបក្ខដ**ន្តិ ឧបដ្ឋាបិតំ។ តំ ឧបក្ខរណំ តេសំ តថា សជ្ជិតន្តិ អាហ “**ឧបក្ខដំ ហោតីតិ សជ្ជិតំ ហោតី**”តិ។ **សំហរិត្វា ឋបិត**ន្តិ រាសឹ កត្វា ឋបិតំ។ បរិវត្តនញ្ច អកតស្ស ការាបនំ, កតស្ស កិណនន្តិ អាហ “**ការេត្វា វា កិណិត្វា វាតិ អត្ថោ**”តិ។ **អច្ឆាទេស្សាមី**តិ បារុបេស្សាមីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ “**វោហារវចនមេត**”ន្តិ។ **វោហារវចន**ន្តិ ច ឧបចារវចនន្តិ អត្ថោ។

“តត្រ ចេ សោ ភិក្ខូ”តិអាទីសុ កោ បទសម្ពន្ធោតិ អាហ “**យត្រ សោ គហបតិ វា**”តិអាទិ។ **បុព្ពេ អប្បវារិតោ**តិ “ទស្សាមិ, កីទិសេន តេ, ភន្តេ, ចីវរេន អត្ថោ, កីទិសំ តេ ចីវរំ ចេតាបេមី”តិ បុព្ពេ អវុត្តោ។ **ឧបសង្កមិត្វា**តិ **គន្ត្វា**។ បទភាជនេ បចុរវោហារវសេន “ឃរំ គន្ត្វា”តិ (បារា. ៥២៩) វុត្តំ។ ឯត្ថ ច **បចុរវោហារវសេនា**តិ យេភុយ្យវោហារវសេន។ យេភុយ្យេន ហិ ឃរសាមិកំ ទដ្ឋុកាមា តស្ស ឃរំ គច្ឆន្តីតិ តថេវ ពាហុលវោហារោ។ **វិកប្ប**ន្តិ វិសិដ្ឋោ កប្បោ **វិកប្បោ**, **វិ**-សទ្ទោ ចេត្ថ វិសិដ្ឋត្ថោ។ តេនាហ “**វិសិដ្ឋកប្ប**”ន្តិ។ ឥមិនា វចនត្ថមាហ។ “**អធិកវិធាន**”ន្តិ ឥមិនា បន អធិប្បាយត្ថំ។ **យថា បន តមាបជ្ជតី**តិ យេនាការេន តំ វិកប្បំ អាបជ្ជតិ។ **តំ ទស្សេតុ**ន្តិ តំ អាការំ ទស្សេតុំ។

“**សាធូ**”តិ អយំ សទ្ទោ សម្បដិច្ឆនសម្បហំសនសុន្ទរាយាចនាទីសុ ទិស្សតិ។ តថា ហេស “សាធុ, ភន្តេតិ ខោ សោ ភិក្ខុ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា”តិអាទីសុ (ម. និ. ៣.៨៦) សម្បដិច្ឆនេ ទិស្សតិ, “សាធុ សាធុ សារិបុត្តា”តិអាទីសុ (ទី. និ. ៣.៣៤៩; ម. និ. ១.៣៤០) សម្បហំសនេ។

> “សាធុ ធម្មរុចិ រាជា, សាធុ បញ្ញាណវា នរោ;
> សាធុ មិត្តានមទ្ទុព្ភោ, បាបស្សាករណំ សុខ”ន្តិអាទីសុ។ (ជា. ២.១៨.១០១) –

សុន្ទរេ, “សាធុ មេ, ភន្តេ ភគវា, សំខិត្តេន ធម្មំ ទេសេតូ”តិអាទីសុ (សំ. និ. ៣.៦៤-៦៨) អាយាចនេ, ឥធាបិ អាយាចនេយេវ ទដ្ឋព្ពោតិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.១៨៩; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១ មូលបរិយាយសុត្តវណ្ណនា; សុ. និ. អដ្ឋ. ១.១១៥ អគ្គិកភារទ្វាជសុត្តវណ្ណនា; ពុ. វំ. អដ្ឋ. ១.៤៩) អាហ “**សាធូតិ អាយាចនេ និបាតោ**”តិ។ តត្ថ **អាយាចនេ**តិ អភិមុខំ យាចនេ, អភិបត្ថនាយន្តិ អត្ថោ។ បរិវិតក្កេ និបាតោតិ សម្ពន្ធោ។ **អាលបតី**តិ អាមន្តេតិ។ **អាយតាទីសូ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេន វិត្ថតអប្បិតសណ្ឋានំ គហណំ។ យស្មា បន ន ឥមស្ស អាបជ្ជនមត្តេនេវ អាបត្តិ សីសំ ឯតិ, តស្មា “**តស្ស វចនេនា**”តិអាទិ វុត្តំ។ **បយោគេ**តិ សុត្តបរិយេសនាទិបយោគេ។

មហគ្ឃំ ចេតាបេតុកាមំ អប្បគ្ឃន្តិ វិសតិអគ្ឃនកំ ចីវរំ ចេតាបេតុកាមំ "អលំ មយ្ហំ តេន, ទសអគ្ឃនកំ វា អដ្ឋគ្ឃនកំ វា ទេហី"តិ វទន្តស្សាតិ អត្ថោ។ **ឯវរូបន្តិ** ឯវំ សមភាគំ, តមិនា សមកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តញ្ច ខោ អគ្ឃវសេនេវ, ន បមាណវសេន។ អគ្ឃវឌ្ឍនកញ្ហិ ឥទំ សិក្ខាបទំ។

បឋមឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ទុតិយឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា

កស្មា តមិនា នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោតិ អាហ **"ឥទញ្ហី"**តិអាទិ។ **ហីតិ** ការណត្ថេ និបាតោ។ ន កោចិ វិសេសោតិ អាហ **"កេវល"**ន្តិអាទិ។

ទុតិយឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. រាជសិក្ខាបទវណ្ណនា

រាជតោ ភោគន្តិ រាជតោ លទ្ធភោគំ។ **រាជភោគ្គោតិ** រាជាមច្ចោ។ **រាជតោ ភោគោតិ** រញ្ញា ទិន្នំ ឥស្សរិយំ។ **ឥមិនាតិអាទីតិ** "ឥមិនា ចីវរចេតាបន្នេន ចីវរំ ចេតាបេត្វា ឥត្ថន្នាមំ ភិក្ខុំ ចីវរេន អច្ឆាទេហី"តិ ឥទំ។ **អាគមនសុទ្ធិន្តិ** មូលសុទ្ធឹ។ យទិ ហិ តមិនា កប្បិយនីហារេន អបេសេត្វា "ឥទំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទេហី"តិ បេសេយ្យ, សោបិ ទូតោ តំ ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ វទេយ្យ "ឥទំ ខោ, ភន្តេ, អាយស្មន្តំ ឧទ្ទិស្ស ចីវរចេតាបន្នំ អាភតំ, បដិគ្គណ្ហាតុ អាយស្មា ចីវរចេតាបន្ន"ន្តិ (បារា. ៥៣៨), តទា បដិក្ខិបិត្វាបិ កប្បិយការកំ បុដ្ឋេន តំ និទ្ទិសិតុំ ន វដ្ដតិ។ តេនាហ **"សចេ ហី"**តិអាទិ។ **អកប្បិយវត្ថុំ អារព្ភាតិ** ហិរញ្ញាទឹ អារព្ភ។ **ឯត្ថទិសេន ទូតវចនេនាតិ** "បដិគ្គណ្ហាតុ អាយស្មា ចីវរចេតាបន្ន"ន្តិ ឯវរូបេន ទូតវចនេន។ **តស្មាតិ** យស្មា សម្បដិច្ឆិតុំ អកប្បិយំ ហោតិ, តស្មា។ **សុវណ្ណន្តិ** ជាតរូបំ។ **រជតន្តិ** រូបិយំ។ **កហាបណោនាតិ** សុវណ្ណមយោ វា រូបិយមយោ វា បាកតិកោ វា កហាបណោ។ **មាសកោតិ** លោហមាសកោ វា ហោតុ, ទារុមាសកោ វា ហោតុ, ជតុមាសកោ វា ហោតុ, យោ យោ យត្ថ យត្ថ ជនបទេ យទា យទា វោហារំ គច្ឆតិ, អន្តមសោ អដ្ឋិមយោបិ ចម្មមយោបិ រុក្ខផលពីជមយោបិ សមុដ្ឋាបិតរូបោបិ អសមុដ្ឋាបិតរូបោបិ សព្ពោ ឥធ មាសកោតិ វេទិតព្ពោ។ ឯត្ថ ច យំ វត្តព្ពំ, តំ រូបិយសិក្ខាបទេ វក្ខាម។

មុត្តាតិ ហត្ថិកុម្ភជាទិកា អដ្ឋវិធា មុត្តា។ តថា ហិ ហត្ថិកុម្ភំ វរាហទាឋំ, ភុជង្គសីសំ, វលាហកំ, វេឡុ, មច្ឆសិរោ, សង្ខោ, សិប្បីតិ អដ្ឋ មុត្តាយោនិយោ។ តត្ថ យា មច្ឆសង្ខសិប្បិជាតា, សា **សាមុទ្ទិកា**, ភុជង្គជាបិ កាចិ សាមុទ្ទិកា ហោតិ។ ឥតរា **អសាមុទ្ទិកា**។ យស្មា បន ពហុលំ សាមុទ្ទិកាវ មុត្តា លោកេ ទិស្សន្តិ, តត្ថាបិ សិប្បិជាវ, ឥតរា កទាចិ។ តស្មា **សម្មោហវិនោទនិយំ** "មុត្តាតិ សាមុទ្ទិកមុត្តា"តិ (វិភ. អដ្ឋ. ១៧២) វុត្តំ។ **មណីតិ** បបេត្វា វេឡុរិយាទិកេ អន្តមសោ ជាតិផលិកំ ឧបាទាយ សព្ពោបិ នីលបីតាទិវណ្ណភេទោ មណីតិ វេទិតព្ពោ, បចិត្វា កតោ បន កាចមណិយេវេកោ បត្តាទិភណ្ឌមូលត្ថំ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ **វេឡុរិយោ** នាម វំសវណ្ណមណិ។ **សង្ខោតិ** ធមនសង្ខោ ធោតវិទ្ធោ រតនមិស្សោ, បានីយសង្ខោ បន រតនាមិស្សកតោ, សោ ច អញ្ជនាទិភេសជ្ជត្ថាយ, ភណ្ឌមូលត្ថាយ ច សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ **សិលាតិ** ធោតវិទ្ធា រតនសំយុត្តា មុគ្គវណ្ណា សិលា។ រតនេន បន អមិស្សា សត្ថកនិសានាទិអត្ថាយ បដិគ្គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។ ឯត្ថ ច **"រតនសំយុត្តាតិ** សុវណ្ណេន សទ្ធឹ យោជេត្វា បចិត្វា កតា"តិ វទន្តិ។ **បវាឡន្តិ** ធោតម្បិ អធោតម្បិ សព្ពំ បវាឡំ។ **លោហិតង្កោតិ** រត្តមណិ។ **មសារគល្លន្តិ** កពរមណិ។ យំ "មរកត"ន្តិបិ វុច្ចតិ។

សត្ត ធញ្ញានីតិ សានុលោមានិ សាលិអាទីនិ សត្ត ធញ្ញានិ។ នីវារាទិឧបធញ្ញស្ស បន សាលិអាទិមូលធញ្ញន្តោគធត្តា "សត្ត ធញ្ញានី"តិ វុត្តំ។ **ទាសិទាសខេត្តវត្ថុបុប្ផារាមផលារាមាទយោតិ** ឯត្ថ **ទាសី** នាម អន្តោជាតធនក្កីតករមរានីតប្បភេទា។ តថា **ទាសោ។ ខេត្តំ** នាម យស្មឹ បុព្ពណ្ណំ រុហតិ។ **វត្ថុ** នាម យស្មឹ អបរណ្ណំ រុហតិ។ យត្ថ វា ឧភយម្បិ រុហតិ, តំ **ខេត្តំ**។ តទត្ថាយ អកតភូមិភាគោ **វត្ថុ**។ ខេត្តវត្ថុសីសេន ចេត្ថ វាបិតឡាកាទីនិបិ សង្គហិតានេវ។ វស្សិកាទីនំ បុប្ផនកោ **បុប្ផារាមោ**។ អម្ពផលាទីនំ ផលនកោ **ផលារាមោ**។ ន កេវលញ្ច អត្តនោយេវត្ថាយ សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្ដតិ, សចេបិ កោចិ ជាតរូបរជតំ អានេត្វា "ឥទំ សង្ឃស្ស ទម្មិ, អារាមំ វា ករោថ, ចេតិយំ វា ភោជនសាលាទីនំ វា អញ្ញតរ"ន្តិ វទតិ, ឥទម្បិ សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្ដតិ។ "យស្ស កស្សចិ ហិ អញ្ញស្ស អត្ថាយ សម្បដិច្ឆន្តស្ស ទុក្កដំ ហោតី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩) **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។ តេនាហ **"ចេតិយសង្ឃគណបុគ្គលានំ វា អត្ថាយ សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្ដន្តី"**តិ។

សចេ បន សង្ឃំ វា គណំ វា បុគ្គលំ វា អនាមសិត្វា “ឥទំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ ចេតិយស្ស ទេម, វិហារស្ស ទេម, នវកម្មស្ស ទេមា”តិ វទន្តិ, បដិក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ។ “ឥមេ ឥទំ ភណន្តី”តិ កប្បិយការកានំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ “ចេតិយាទីនំ អត្ថាយ តុម្ហេ គហេត្វា ឋបេថា”តិ វុត្តេ បន “អម្ហាកំ គហេតុំ ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិបិតព្ពំ។

វេយ្យាវច្ចករោតិ កិច្ចករោ។ ឥធ បន សព្ពោ កិច្ចករោ “វេយ្យាវច្ចករោ”តិ អធិប្បេតោតិ អាហ “**កប្បិយការកោ**”តិ។ **ឯសោ ខោ**តិ “អសុកវីថិយំ អសុកឃរេ អសុកនាមោ”តិ បរម្មុខំ វទតិ។ **ឥតរម្បី**តិ បរម្មុខានិទ្ទិដ្ឋម្បិ។ “អត្ថោ មេ, អាវុសោ, ចីវរេនា”តិ ឯតំ ចោទនាលក្ខណនិទស្សនន្តិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **ចោទនាលក្ខណនិទស្សន**ន្តិ វាចាយ ចោទនាលក្ខណនិទស្សនំ។ តេនាហ “**សចេ ហិ**”តិអាទិ។ ឥទំ វា វចនំ វត្តព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឯតស្ស វា អត្ថោ យាយ កាយចិ ភាសាយ វត្តព្ពោតិ សម្ពន្ធោ។ “ទេហិ មេ ចីវរំ, អាហរ មេ ចីវរំ, បរិវត្តេហិ មេ ចីវរំ, ចេតាបេហិ មេ ចីវរ”ន្តិ ឯតានិ បន វចនានិ ឯតេសំ វា អត្ថោ យាយ កាយចិ ភាសាយ ន វត្តព្ពោ។ តេនាហ “**ទេហិ មេ**”តិអាទិ។ **សាធេយ្យា**តិ និប្ផាទេយ្យ។ **ឥច្ចេតំ កុសល**ន្តិ ឯវំ យាវតតិយំ ចោទនេន តស្ស ចីវរស្ស យទេតំ អភិនិប្ផាទនំ, ឯតំ កុសលំ សាធុ សុដ្ឋុតិ អត្ថោ។ តេនាហ “**ឯតំ សុន្ទរ**”ន្តិ។

ឆក្ខត្តុំ បរមោ បរិច្ឆេទោ អស្សាតិ **ឆក្ខត្តុបរមំ**។ ឥទញ្ហិ “ឋាតព្ព”ន្តិ ឥមិស្សា កិរិយាយ វិសេសនំ, ឆក្ខត្តុបរមំ ឋានំ កាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ “**ភាវនបុំសកវចនមេត**”ន្តិ, ឯតំ ភាវេ ឋាតព្ពន្តិ វុត្តធាត្វត្ថមត្តេ សាធេតព្ពេ នបុំសកលិង្គវចនន្តិ អត្ថោ។ **ន និសីទិតព្ព**ន្តិ “ឥធ, ភន្តេ, និសីទថា”តិ វុត្តេបិ ន និសីទិតព្ពំ ។ **ន អាមិសំ បដិគ្គហេតព្ព**ន្តិ យាគុខជ្ជកាទិភេទំ កិញ្ចិ អាមិសំ “គណ្ហថ, ភន្តេ”តិ យាចិយមានេនាបិ ន គណ្ហិតព្ពំ។ **ន ធម្មោ ភាសិតព្ពោ**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩) “មង្គលំ វា អនុមោទនំ វា ភាសថា”តិ យាចិយមានេនាបិ ន កិញ្ចិ ភាសិតព្ពំ។ **ឋានំ ភញ្ជតី**តិ ឋិតី វិនាសេតិ។ ឋត្វា ចីវរំ គហេតុំ អាគតេន ហិ តំ ឧទ្ទិស្ស តុណ្ហីភូតេន ឋាតព្ពមេវ, ន និសជ្ជាទិកំ កាតព្ពំ។ ឥមិនា បន តំ កតន្តិ ឋានំ វិនាសិតំ ហោតិ។ តេនាហ “**អាគតការណំ វិនាសេតី**”តិ។ “អាគតការណំ នាម ឋានមេវ, តស្មា ‘ន កាតព្ព’ន្តិ វារិតស្ស កតត្តា និសជ្ជាទីសុ កតេសុ ឆសុ ឋានេសុ ឯកំ ឋានំ ភញ្ជតី”តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៥៣៧-៥៣៩) អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។ ឆក្ខត្តុបរមំ តុណ្ហីភូតេន ឧទ្ទិស្ស ឋាតព្ពំ។ “ន អញ្ញំ កិញ្ចិ កាតព្ព”ន្តិ ហិ ឥទំ ឋានលក្ខណំ។ តេនេវាហ “**ឥទ**”ន្តិអាទិ។ តត្ថ **ឥទ**ន្តិ “ចតុក្ខត្តុំ បញ្ចក្ខត្តុំ, ឆក្ខត្តុបរមំ តុណ្ហីភូតេន ឧទ្ទិស្ស ឋាតព្ព”ន្តិ វចនំ។ ឯត្ថ ច “និសីទនាទិម្ហិ កតេ បុន ចីវរំ គហេតុំ ន លភតី”តិ កេចិ។ “ទ្វេ ឋានានិ បរិហាយន្តី”តិ អញ្ញេ។ “ឯកំ ឋានំ បរិហាយតី”តិ អបរេ។ **ឧភយំ ករោតី**តិ ចោទេតិបិ តិដ្ឋតិបិ។

“**តត្រ តត្រ ឋានេ តិដ្ឋតី**”តិ ឥទំ ចោទកស្ស ឋិតដ្ឋិតដ្ឋានតោ អបក្កម្ម តត្រ តត្រ ចីវរំ ឧទ្ទិស្ស ឋានំយេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ឯត្ថា**តិ ឯតេសុ ទ្វីសុ ចោទនាដ្ឋានេសុ។

កី បន សព្ពកប្បិយការកេសុ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ៦៥) ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ? ន បដិបជ្ជិតព្ពំ។ អយញ្ហិ កប្បិយការកោ នាម សង្ខេបតោ ទុវិធោ និទ្ទិដ្ឋោ ច អនិទ្ទិដ្ឋោ ច។ តត្ថ ច និទ្ទិដ្ឋោ ទុវិធោ ភិក្ខុនា និទ្ទិដ្ឋោ, ទូតេន និទ្ទិដ្ឋោតិ។ អនិទ្ទិដ្ឋោបិ ទុវិធោ មុខវេវដិកកប្បិយការកោ, បរម្មុខកប្បិយការកោតិ។ តេសុ ភិក្ខុនា និទ្ទិដ្ឋោ សម្មុខាសម្មុខវសេន ចតុព្ពិធោ ហោតិ, តថា ទូតេន និទ្ទិដ្ឋោបិ។

កថំ? ឯកេកច្ចោ ភិក្ខុស្ស ចីវរត្ថាយ ទូតេន អកប្បិយវត្ថុំ បហិណតិ, ទូតោ ច តំ ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា “ឥទំ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមេន តុម្ហាកំ ចីវរត្ថាយ បហិតំ, គណ្ហថ ន”ន្តិ វទតិ។ ភិក្ខុ “ឥទំ ន កប្បតី”តិ បដិក្ខិបតិ។ ទូតោ “អត្ថិ បន តេ, ភន្តេ, វេយ្យាវច្ចករោ”តិ បុច្ឆតិ, បុញ្ញត្ថិកេហិ ច ឧបាសកេហិ “ភិក្ខូនំ វេយ្យាវច្ចំ ករោថា”តិ អាណត្តា វា ភិក្ខូនំ វា សន្ទិដ្ឋា សម្ភត្តា កេចិ វេយ្យាវច្ចករា ហោន្តិ, តេសំ អញ្ញតរោ តស្មឹ ខណេ ភិក្ខុស្ស សន្តិកេ និសិន្នោ ហោតិ, ភិក្ខុ តំ និទ្ទិសតិ “អយំ ភិក្ខូនំ វេយ្យាវច្ចករោ”តិ ។ ទូតោ តស្ស ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុំ ទត្វា “ថេរស្ស ចីវរំ កិណិត្វា ទេហី”តិ គច្ឆតិ, អយំ **ភិក្ខុនា សម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ។**

នោ ចេ ភិក្ខុស្ស (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៧; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ៦៥) សន្តិកេ និសិន្នោ ហោតិ, អបិច ខោ ភិក្ខុ និទ្ទិសតិ “អសុកស្មឹ នាម គាមេ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខូនំ វេយ្យាវច្ចករោ”តិ។ សោ គន្ត្វា តស្ស ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុំ ទត្វា “ថេរស្ស ចីវរំ កិណិត្វា ទទេយ្យាសី”តិ អាគន្ត្វា ភិក្ខុស្ស អារោចេត្វា គច្ឆតិ, អយមេកោ **ភិក្ខុនា អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ។**

ន ហេវ ខោ សោ ទូតោ អត្តនា អាគន្ត្វា អារោចេតិ, អបិច ខោ អញ្ញំ បហិណតិ “ទិន្នំ មយា, ភន្តេ, តស្ស ហត្ថេ ចីវរចេតាបន្នំ, ចីវរំ គណ្ហេយ្យាថា”តិ, អយំ ទុតិយោ **ភិក្ខុនា អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ។**

ន ហេវ ខោ អញ្ញំ បហិណតិ, អបិច ខោ គច្ឆន្តោវ ភិក្ខុំ វទតិ “អហំ តស្ស ហត្ថេ ចីវរចេតាបន្នំ ទស្សាមិ, តុម្ហេ ចីវរំ គណ្ហេយ្យាថា”តិ, អយំ តតិយោ **ភិក្ខុនា អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ**តិ ឯវំ ឯកោ សម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ តយោ អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋាតិ ឥមេ ចត្តារោ **ភិក្ខុនា និទ្ទិដ្ឋវេយ្យាវច្ចករា** នាម។ ឯតេសុ ឥមស្មឹ រាជសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ បដិបជ្ជិតព្ពំ។

អបរោ ភិក្ខុ បុរិមនយេនេវ ទូតេន បុច្ឆិតោ នត្ថិតាយ វា អវិចារេតុកាមតាយ វា “នត្ថម្ហាកំ កប្បិយការកោ”តិ វទតិ, តស្មិញ្ច ខណេ កោចិ មនុស្សោ អាគច្ឆតិ, ទូតោ តស្ស ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុំ ទត្វា “ឥមស្ស ហត្ថតោ ចីវរំ គណ្ហេយ្យាថា”តិ វត្វា គច្ឆតិ, អយំ **ទូតេន សម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ។**

អបរោ ទូតោ គាមំ បវិសិត្វា អត្តនា អភិរុចិតស្ស កស្សចិ ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុំ ទត្វា បុរិមនយេនេវ អាគន្ត្វា វា អារោចេតិ, អញ្ញំ វា បហិណតិ, “អហំ អសុកស្ស នាម ហត្ថេ ចីវរចេតាបន្នំ ទស្សាមិ, តុម្ហេ ចីវរំ គណ្ហេយ្យាថា”តិ វត្វា វា គច្ឆតិ, អយំ តតិយោ **ទូតេន អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ**តិ ឯវំ ឯកោ សម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ, តយោ អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋាតិ ឥមេ ចត្តារោ **ទូតេន និទ្ទិដ្ឋវេយ្យាវច្ចករា** នាម។ ឯតេសុ មេណ្ឌកសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ បដិបជ្ជិតព្ពំ។

វុត្តញ្ហេតំ –

> “សន្តិ, ភិក្ខវេ, មនុស្សា សទ្ធា បសន្នា, តេ កប្បិយការកានំ ហត្ថេ ហិរញ្ញំ ឧបនិក្ខិបន្តិ ‘ឥមិនា អយ្យស្ស យំ កប្បិយំ, តំ ទេថា’តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យំ តតោ កប្បិយំ, តំ សាទិតុំ, ន ត្វេវាហំ, ភិក្ខវេ, កេនចិ បរិយាយេន ជាតរូបរជតំ សាទិតព្ពំ បរិយេសិតព្ពន្តិ វទាមី”តិ (មហាវ. ២៩៩)។

ឯត្ថ ច ចោទនាយ បរិមាណំ នត្ថិ។ មូលំ អសាទិយន្តេន សហស្សក្ខត្តុម្បិ ចោទនាយ វា ឋានេន វា កប្បិយភណ្ឌំ សាទិតុំ វដ្ដតិ។ នោ ចេ ទេតិ, អញ្ញំ កប្បិយការកំ ឋបេត្វាបិ អាហរាបេតព្ពំ។ សចេ ឥច្ឆតិ, មូលសាមិកានម្បិ កថេតព្ពំ។ នោ ចេ ឥច្ឆតិ, ន កថេតព្ពំ។

អបរោ ភិក្ខុ បុរិមនយេនេវ ទូតេន បុច្ឆិតោ “នត្ថម្ហាកំ កប្បិយការកោ”តិ វទតិ, តទញ្ញោ សមីបេ ឋិតោ សុត្វា “អាហរ, ភោ, អហំ អយ្យស្ស ចីវរំ ចេតាបេត្វា ទស្សាមី”តិ វទតិ។ ទូតោ “ហន្ទ, ភោ, ទទេយ្យាសី”តិ តស្ស ហត្ថេ ទត្វា ភិក្ខុស្ស អនារោចេត្វាវ គច្ឆតិ, អយំ **មុខវេវដិកកប្បិយការកោ**។

អបរោ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ៦៥) ភិក្ខុនោ ឧបដ្ឋាកស្ស វា អញ្ញស្ស វា ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុំ ទត្វា “ថេរស្ស ចីវរំ ទទេយ្យាសី”តិ ឯត្តោវ បក្កមតិ, អយំ **បរម្មុខកប្បិយការកោ**តិ ឥមេ ទ្វេ **អនិទ្ទិដ្ឋកប្បិយការកា** នាម។ ឯតេសុ អញ្ញាតកអប្បវារិតេសុ វិយ បដិបជ្ជិតព្ពំ។

សចេ សយមេវ ចីវរំ អានេត្វា ទេន្តិ, គហេតព្ពំ។ នោ ចេ, ន កិញ្ចិ វត្តព្ពា។ តេនាហ **“សចេ”**តិអាទិ។ **កប្បិយការកេ**តិ សម្មុខាសម្មុខវសេន ចត្តារោ កប្បិយការកេតិ អត្ថោ។ **“ទាយកោ សយមេវា”**តិ ឥមិនា ភិក្ខុំ បដិក្ខិបតិ, ន ទូតំ។ តស្មា ទូតេន និទ្ទិដ្ឋោបិ យថារុចិ ចោទេតុំ វដ្ដតិ។ មុខំ វិវរិត្វា សយមេវ កប្បិយការកត្តំ ឧបគតោតិ **មុខវេវដិកកប្បិយការកោ។ ឯវន្តិ** “ឯសោ ខោ”តិអាទិនា យថាវុត្តេន អាការេន។ **ទស្សិតា ហោន្តិ** សង្ខេបតោតិ អធិប្បាយោ។

វុត្តចោទនាដ្ឋានបរិមាណតោតិ វុត្តចោទនាបរិមាណតោ ច វុត្តដ្ឋានបរិមាណតោ ច។ **សន្តិកន្តិ** សមីបំ។ **តត្ថា**តិ ឯត្ថ កថមយមត្ថោ លព្ភតីតិ អាហ **“សមីបត្ថេ ហិ ឥទំ ភុម្មវចន”**ន្តិ ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “គង្គាយំ គោយូថានិ ចរន្តិ, កូបេ គគ្គកូល”ន្តិអាទីសុ វិយ យស្មា សមីបាធារេ ឥទំ សត្តមីវិភត្តិវចនំ, តស្មា អយមត្ថោ លព្ភតីតិ។ **ឯវំ អករោន្តោ**តិ សាមំ វា អគច្ឆន្តោ, ទូតំ វា អបាហេន្តោ។

អជ្ជណ្ហោ, ភន្តេ, អាគមេហីតិ, ភន្តេ, អជ្ជ ឯកទិវសំ អម្ហាកំ តិដ្ឋ, អធិវាសេហីតិ អត្ថោ។ **តិកបាចិត្តិយន្តិ** អតិរេកេសុ ចោទនាដ្ឋានេសុ អតិរេកសញ្ញីវេមតិកឩនកសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ តិក្ខត្តុំ ចោទនាយ ឆក្ខត្តុំ ឋានេន, ឩនកតិក្ខត្តុំ ចោទនាយ ឩនកឆក្ខត្តុំ ឋានេន លទ្ធេបិ អនាបត្តិ។ **អប្បិតតា**តិ បតិដ្ឋាបិតតា, “សញ្ញត្តោ សោ មយា”តិអាទិនា (បារា. ៥៣៨) កថិតតាតិ វុត្តំ ហោតិ។

រាជសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចីវរវគ្គោ បឋមោ។

២. ឯឡកលោមវគ្គោ

១. កោសិយសិក្ខាបទវណ្ណនា

កោសិយមិស្សកន្តិ "កោសការកា"តិ លទ្ធវោហារានំ បាណកានំ កោសតោ និព្ពត្តំ អំសុ **កោសិយំ**, តេន មិស្សំ **កោសិយមិស្សកំ**។ តេន បន កោសិយេន អប្បកេនាបិ មិស្សិតំ កោសិយមិស្សកមេវ, ន ឥទំ អព្ពោហារិកន្តិ វត្តុំ លព្ភា។ តេនាហ **"ឯកេនាបី"**តិអាទិ។ **កោសិយំសុនា**តិ កិមិកោសសម្ភវេន អំសុនា។ **"អន្តមសោ"**តិអាទិកំ បន ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស អចិត្តកត្តា វុត្តំ។ **សន្ថតំ** នាម សន្ថរិត្វា កតំ អវាយិមំ។ តេនាហ **"សមេ ភូមិភាគេ"**តិអាទិ។ **ឥមស្សេវ វចនស្ស អនុសារេនា**តិ ឥមស្សេវ បឋមសន្ថតស្ស និស្សគ្គិយវិធានវចនានុសារេន។ **សព្ពសន្ថតន្តិ** សព្ពសន្ថតនិស្សជ្ជនវិធានំ។

អញ្ញស្សត្ថាយ ការាបនេ ទុក្កដត្តា អត្តនោ អត្ថាយ ការាបនវសេន **"សាណត្តិក"**ន្តិ វុត្តំ។ **អត្តនា វិប្បកតបរិយោសាបននយេនា**តិ "អត្តនា វិប្បកតំ អត្តនា បរិយោសាបេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ អត្តនា វិប្បកតំ បរេហិ បរិយោសាបេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ បរេហិ វិប្បកតំ អត្តនា បរិយោសាបេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ បរេហិ វិប្បកតំ បរេហិ បរិយោសាបេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ"ន្តិ (បារា. ៥៤៥) ឥមិនា នយេន។ **វិតាននាទិករណេ**តិ វិតានភូមត្ថរណសាណិបាការភិសិពិព្ពោហនករណេ។ យថា ច វិតានាទិករណេ, ឯវំ តេនាការេន បរិភោគេបិ អនាបត្តិ។ "អវាយិម"ន្តិ (បារា. ៥៤៤) វុត្តត្តា វាយិត្វា ករោន្តស្សាបិ អនាបត្តិ។

កោសិយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សុទ្ធកាឡកសិក្ខាបទវណ្ណនា

កាឡកានន្តិ សភាវេន វា រជនេន វា កាឡកានំ។ យថាហ "កាឡកំ នាម ទ្វេ កាឡកានិ ជាតិយា កាឡកំ វា រជនកាឡកំ វា"តិ។ **អញ្ញេហិ អមិស្សិតានន្តិ** អញ្ញេហិ អមិស្សិតកាឡកានន្តិ អត្ថោ។ "យថា បឋមេ 'ឯកេនាបិ កោសិយំសុនា'តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. កោសិយសិក្ខាបទវណ្ណនា) វុត្តំ, តថា ឥធាបិ 'ឯកេនាបិ អញ្ញេន អមិស្សេត្វា'តិ អវុត្តត្តា អញ្ញេន បន មិស្សកភាវេបិ អបញ្ញាយមានរូបកំ ចេ 'សុទ្ធកាឡក'មិច្ចេវ វុច្ចតី"តិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៥៤៧) វទន្តិ។

ឯត្ថ ច "ឥទំ មេ, ភន្តេ, សុទ្ធកាឡកានំ ឯឡកលោមានំ សន្ថត"ន្តិអាទិនា (បារា. ៥៤៨) និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្ពំ។ **សេសន្តិ** បុព្ពបយោគទុក្កដចតុក្កបាចិត្តិយាទិកំ។ អង្គេសុ បន **"សុទ្ធកាឡកភាវោ"**តិ អយំ វិសេសោ។

សុទ្ធកាឡកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ទ្វេភាគសិក្ខាបទវណ្ណនា

គហេតព្ពាតិ យថា កាឡកា អធិកា ន ហោន្តិ, តថា គហេតព្ពា។ បបេត្វា ចេត្ថ កាឡកឱទាតេ អវសេសា គោចរិយេសុយេវ សង្គហំ គច្ឆន្តីតិ (សារត្ថ. ដី. ២.៥៥២) ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថ ច **ទ្វេ ភាគា**តិ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទោ កាឡកានំ អធិកគ្គហណស្ស បដិក្ខេបវសេន សិក្ខាបទស្ស បញ្ញត្តត្តា។ តស្មា កាឡកានំ ភាគទ្វយតោ អធិកំ ន វដ្ដតិ, ឩនកំ វដ្ដតិ។ តេនាហ **"ឯកស្សាបី"**តិអាទិ។ **ឯកស្សាបិ កាឡកលោមស្ស អតិរេកភាវេ**តិ តុលាយ ធារយិត្វា បឋិតេសុ អន្តមសោ វាតវេគេនបិ បហិតស្ស ឯកស្សាបិ កាឡកលោមស្ស អធិកភាវេ សតីតិ អត្ថោ។ **"តតិយំ ឱទាតានំ, ចតុត្ថំ គោចរិយាន"**ន្តិ ឥទំ បន ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទោ តេសំ អធិកគ្គហណេ បដិក្ខេបាភាវតោ។ តស្មា តេសំ វុត្តប្បមាណតោ អធិកម្បិ វដ្ដតិ។

ឯត្ថ ច "ឥទំ មេ, ភន្តេ, សន្ថតំ អនាទិយិត្វា ទ្វេ តុលេ សុទ្ធកាឡកានំ ឯឡកលោមានំ, តុលំ ឱទាតានំ, តុលំ គោចរិយានំ សន្ថតំ ការាបិតំ និស្សគ្គិយ"ន្តិ (បារា. ៥៥៤) ឥមិនា នយេន និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្ពំ។ អាទាយ ច វុត្តបរិច្ឆេទេន អនាទាយ ច ករណតោ **កិរិយាកិរិយំ**។ **សេសន្តិ** បុព្ពបយោគទុក្កដចតុក្កបាចិត្តិយាទិកំ។ អយំ បន វិសេសោ – តុលំ ឱទាតានំ តុលំ គោចរិយានំ អាទិយិត្វា ករណេ, ពហុតរំ ឱទាតានំ ពហុតរំ គោចរិយានំ អាទិយិត្វា ករណេ , សុទ្ធំ ឱទាតានំ សុទ្ធំ គោចរិយានំ អាទិយិត្វា ករណេ ច អនាបត្តីតិ។

អង្គេសុ បន បឋមង្គំ កាឡកានំ ទ្វេភាគតោ អតិរេកភាវោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥមានិ តីណិ ន កេវលំ អនិស្សដ្ឋានេវ បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដន្តីតិ អាហ **“ឥមានិ បនា”**តិអាទិ។ **“បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដន្តី”**តិ ឥមិនា យទិ បរិភុញ្ជតិ, ទុក្កដន្តិ ទស្សេតិ។

ទ្វេភាគសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ឆព្ពស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា

យំ សន្ថតសម្មុតឹ ទេតីតិ សម្ពន្ធោ។ **គិលានស្ស ភិក្ខុនោ**តិ យស្ស វិនា សន្ថតា ន ផាសុ ហោតិ, ន សក្កោតិ ច សន្ថតំ អាទាយ បក្កមិតុំ, ឯវរូបស្ស គិលានស្ស ភិក្ខុនោ។ **សន្ថតសម្មុតឹ ទេតី**តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អយំ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ គិលានោ ន សក្កោតិ សន្ថតំ អាទាយ បក្កមិតុ”ន្តិអាទិនា (បារា. ៥៦០) បទភាជនេ វុត្តាយ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ សន្ថតសម្មុតឹ ទេតិ។

សាតិ សន្ថតសម្មុតិ។ **វូបសន្តោ វា បុន កុប្បតី**តិ វូបសន្តោ វា សោ អាពាធោ បុន កុប្បតិ, អនុវស្សម្បិ កាតុំ វដ្ដតិ, បុន សម្មុតិទានកិច្ចំ នត្ថីតិ អធិប្បាយោ។ ន កេវលំ តស្មិំយេវ រោគេ កុប្បិតេ, អថ ខោ អញ្ញស្មិំ រោគេ កុប្បិតេបិ គតគតដ្ឋានេ អនុវស្សំ កាតុំ លភតិ។ តេនេវ ហិ **សមន្តបាសាទិកាយំ** “សចេ អរោគោ ហុត្វា បុន មូលព្យាធិនាវ គិលានោ ហោតិ , សោយេវ បរិហារោ, នត្ថញ្ញំ ‘សម្មុតិកិច្ច’ន្តិ **ផុស្សទេវត្ថេរោ** អាហ។ **ឧបតិស្សត្ថេរោ** បន សោ វា ព្យាធិ បដិកុប្បតុ, អញ្ញោ វា, សចេ ‘គិលានោ’តិ នាមំ លទ្ធំ លទ្ធមេវ, បុន ‘សម្មុតិកិច្ចំ នត្ថី’តិ អាហា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៥៧) ឧបតិស្សត្ថេរវាទោ បច្ឆា វុត្តោ។

ឯត្ថ ច “ឥទំ មេ, ភន្តេ, សន្ថតំ ឩនកឆព្ពស្សានិ ការាបិតំ អញ្ញត្រ ភិក្ខុសម្មុតិយា និស្សគ្គិយ”ន្តិ (បារា. ៥៦២) ឥមិនា នយេន និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្ពំ។ **“សេសំ បឋមសទិសមេវា”**តិ ឥមិនា “អត្តនា កតំ បរេហិ បរិយោសាបេតី”តិអាទិកំ អតិទិដ្ឋំ។ អយំ បន វិសេសោ – បរិបុណ្ណេ ឆព្ពស្សេ វា អតិរេកឆព្ពស្សេ វា អនាបត្តិ។ អង្គេសុ ច ឆព្ពស្សានំ អន្តោភាវោ នានាត្តំ។

ឆព្ពស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. និសីទនសិក្ខាបទវណ្ណនា

និសីទនសន្ថតន្តិ “និសីទនំ នាម សទសំ វុច្ចតី”តិ ឯត្ថ បទភាជនិយំ (បារា. ៥៦៨) វុត្តត្តា សទសំ សន្ថតំ, ឯត្ថ ច និសីទនគ្គហណំ សន្ថតេ ចីវរសញ្ញានិវារណត្ថំ, យតោ តេ ភិក្ខូ កម្ពលចីវរសញ្ញាយ សន្ថតំ ឆឌ្ឌេត្វា ធុតង្គានិ សមាទិយឹសុ។ សយនាសនប្បយោជនត្តា សន្ថតស្ស **“បុរាណសន្ថតំ នាមា”**តិអាទិ វុត្តំ។ **យត្ថា**តិ យស្មិំ សន្ថតេ។ **វិទត្ថិមត្ត**ន្តិ សុគតវិទត្ថិមត្តំ។ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទោ ចាយំ “អនាបត្តិ អលភន្តោ ថោកតរំ អាទិយិត្វា ករោតី”តិ (បារា. ៥៧០) បទភាជនេ វុត្តត្តា។ **ឯកទេសេ**តិ ឥទានិ កត្តព្ពនវសន្ថតស្ស ឯកប្បទេសេ។ **វិជដេត្វា**តិ វិទ្ធំសេត្វា។ **អនាទា**តិ **យ**-ការលោបេនាយំ និទ្ទេសោតិ អាហ **“សតិ បុរាណសន្ថតេ អគ្គហេត្វា”**តិ។

ឯត្ថ ច “ឥទំ មេ, ភន្តេ, និសីទនសន្ថតំ អនាទិយិត្វា បុរាណសន្ថតស្ស សាមន្តា សុគតវិទត្ថិំ ការាបិតំ និស្សគ្គិយ”ន្តិ (បារា. ៥៦៨) ឥមិនា នយេន និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្ពំ។ **សន្ថតវិស្សជ្ជនវត្ថុស្មិំ បញ្ញត្ត**ន្តិ ភគវតា សន្ថតានិ វិប្បកិណ្ណានិ ទិស្វា “សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនេ ការណំ នត្ថិ, បរិភោគុបាយំ នេសំ ទស្សេស្សាមី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៦៦) សន្ថតវិស្សជ្ជនវត្ថុស្មិំ បញ្ញត្តំ។ កិរិយាកិរិយត្តា ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស **“សេសំ តតិយសទិសមេវា”**តិ វុត្តំ, ទ្វេភាគសិក្ខាបទសទិសមេវាតិ អត្ថោ។ អយំ បន វិសេសោ – បុរាណសន្ថតស្ស សាមន្តា សុគតវិទត្ថិយា អាទាយ ករណេ, អលភន្តស្ស ថោកតរំ អាទាយ ករណេ, សព្ពថា អលភន្តស្ស អនាទាយ ករណេ ច អនាបត្តីតិ។ អង្គេសុ បនេត្ថ បឋមង្គបុរាណសន្ថតស្ស សាមន្តា សុគតវិទត្ថិអនាទិយនាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

និសីទនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ឯឡកលោមសិក្ខាបទវណ្ណនា

អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នស្សាតិ អទ្ធានមេវ មគ្គោ **អទ្ធានមគ្គោ**, តំ បដិបន្នស្សាតិ អត្ថោ។ តេនាហ **“អទ្ធានសង្ខាត”**ន្តិអាទិ។ អទ្ធានសទ្ទេន វិសេសិតត្តា បន **“ទីឃមគ្គ”**ន្តិ វុត្តំ។ អទ្ធានគមនសមយស្ស វិភង្គេ “អឌ្ឍយោជនំ គច្ឆិស្សាមីតិ ភុញ្ជិតព្ព”ន្តិអាទិវចនតោ (បាចិ. ២១៨) អឌ្ឍយោជនម្បិ អទ្ធានមគ្គោ ហោតិ។

ឯឡកលោមានិ ចេតានិ អទ្ធានមគ្គតោ អញ្ញត្ថ ឧប្បន្នានិ បដិគ្គហេតុំ ន វដ្ដន្តិ, យតោ “អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នស្សា”តិអាទិកំ វុត្តន្តិ អនុយោគំ សន្ធាយាហ **“សព្ពញ្ចេត”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **សព្ពញ្ចេត**ន្តិ “ភិក្ខុនោ បនេវ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នស្ស ឯឡកលោមានិ ឧប្បជ្ជេយ្យុ”ន្តិអាទិកំ ឯតំ សព្ពំ។ **វត្ថុមត្តទីបនមេវា**តិ “តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរស្ស ភិក្ខុនោ កោសលេសុ ជនបទេ សាវត្ថឹ គច្ឆន្តស្ស អន្តរាមគ្គេ ឯឡកលោមានិ ឧប្បជ្ជឹសូ”តិអាទិកស្ស (បារា. ៥៧១) វត្ថុមត្តស្ស ទីបនមេវ។ **យត្ថ កត្ថចី**តិ អទ្ធានតោ អញ្ញត្ថាបិ យត្ថ កត្ថចិ ឋានេសុ។ **សហត្ថា**តិ ករណត្ថេ និស្សក្កវចនន្តិ អាហ **“សហត្ថេនា”**តិ។ លក្ខណវចនញ្ចេតំ, តស្មា យេន កេនចិ សរីរាវយវេនាតិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ តេនាហ **“អត្តនា ហរិតព្ពានីតិ អត្ថោ”**តិ។ **អសន្តេ ហារកេ**តិ ឯត្ថ បទានំ អន្តោគធាវធារណតោ អវធារណត្ថោ លព្ភតីតិ អាហ **“អសន្តេយេវា”**តិអាទិ។

ឯត្ថ ច “ឥមានិ មេ, ភន្តេ, ឯឡកលោមានិ តិយោជនំ អតិក្កាមិតានិ និស្សគ្គិយានី”តិអាទិនា (បារា. ៥៧៣) និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្ពំ។ **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ អតិរេកតិយោជនេ អតិរេកតិយោជនសញ្ញិវេមតិកឩនកសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **វាសាធិប្បាយេន គន្ត្វា តតោ បរំ ហរណេ**តិ យត្ថ គតោ, តត្ថ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីនំ វា បច្ចយាទីនំ វា អលាភេន តតោ បរំ អញ្ញត្ថ ហរណេ, តតោបិ អញ្ញត្ថាតិ ឯវំ យោជនសតម្បិ ហរណេ អនាបត្តិ។ **អច្ឆិន្នំ វា និស្សដ្ឋំ វា**តិ ចោរេហិ អច្ឆិន្នំ វា វិនយកម្មកតំ វា។ **កតភណ្ឌ**ន្តិ កតំ ភណ្ឌំ កម្ពលកោជវសន្ថតាទិ យំ កិញ្ចិ អន្តមសោ សុត្តកេន ពទ្ធមត្តម្បិ។ តេនាហ **“អន្តមសោ”**តិអាទិ។ យោ បន តនុកបត្តត្ថវិកន្តរេ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៧៥) វា អាយោគអំសពទ្ធកកាយពន្ធនាទីនំ អន្តរេសុ វា បិប្ផលិកាទីនំ មលរក្ខណត្ថំ សិបាដិកាយំ វា អន្តមសោ វាតាពាធិកោ កណ្ណច្ឆិទ្ទេបិ លោមានិ បក្ខិបិត្វា គច្ឆតិ , អាបត្តិយេវ។ សុត្តកេន បន ពន្ធិត្វា បក្ខិត្តំ កតភណ្ឌដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ, វេណឹ កត្វា ហរតិ, ឥទំ និធានមុខំ នាម, អាបត្តិយេវ។

បឋមប្បដិលាភោតិ អត្តនោ អត្ថាយ ឯឡកលោមានំ បឋមុប្បត្តិ។ ឯតេន អច្ឆិន្ននិស្សដ្ឋប្បដិលទ្ធានំ បដិក្ខេបោ។ **អញ្ញស្ស អជានន្តស្ស យានេ បក្ខិបិត្វា**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៧២) គច្ឆន្តេ រថាទិកេ វា ហត្ថិបិដ្ឋិអាទីសុ វា សាមិកស្ស អជានន្តស្សេវ “ហរិស្សតី”តិ បក្ខិបិត្វា។ អគច្ឆន្តេបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ បន អគច្ឆន្តេ រថាទិម្ហិ វា ហត្ថិបិដ្ឋិអាទីសុ វា ឋបេត្វា អារោហិត្វា សារេតិ, ហេដ្ឋា វា គច្ឆន្តោ ចោទេតិ, បក្កោសន្តោ វា អនុពន្ធាបេតិ, “អញ្ញំ ហរាបេតី”តិ (បារា. ៥៧៥) វចនតោ អនាបត្តិ។ ឯត្ថ ច “អជានន្តស្ស យានេ”តិ ឥមិនា ជានន្តស្ស ចេ យានេ បក្ខិបតិ, អញ្ញំ ហរាបេតិ នាមាតិ ទស្សេតិ។ **អហរណបច្ចាហរណ**ន្តិ ហរណបច្ចាហរណានមភាវោ។

ឯឡកលោមសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. ឯឡកលោមធោវាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា

សក្កេសូតិ “សក្យា វត, ភោ កុមារា”តិ (ទី. និ. ១.២៦៧) ឧទានំ បដិច្ច “សក្យា”តិ លទ្ធនាមានំ និវាសោ ឯកោបិ ជនបទោ រុឡ្ហិសទ្ទេន **“សក្កា”**តិ វុច្ចតិ, តស្មឹ សក្កេសុ ជនបទេ។ **ឆព្ពគ្គិយា** នាម បណ្ឌុកលោហិតកានយោ ឆមូលកា, តេសំ សិស្សា ច។

ឯឡកលោមធោវាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ជាតរូបសិក្ខាបទវណ្ណនា

រជតន្តិ ន កេវលំ រូបិយមេវ ឥធាធិប្បេតំ, អថ ខោ យំ កិញ្ចិ វោហារគមនីយំ កហាបណាទិ ច ឯតំ អធិប្បេតន្តិ អាហ **“អបិចា”**តិអាទិ។ តត្ថ **កហាបណោ**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤) សុវណ្ណមយោ វា រូបិយមយោ វា បាកតិកោ វា។ **លោហមាសកោ** នាម តម្ពលោហាទីហិ កតមាសកោ។ **ទារុមាសកោ** នាម សារទារុនា វា វេឡុបេសិកាយ វា អន្តមសោ តាលបណ្ណេនបិ រូបំ ឆិន្ទិត្វា កតមាសកោ។ **ជតុមាសកោ** នាម លាខាយ វា និយ្យាសេន វា រូបំ សមុដ្ឋាបេត្វា កតមាសកោ។ **“យេ វោហារំ គច្ឆន្តី”**តិ ឥមិនា បន បទេន យោ យោ យត្ថ យត្ថ ជនបទេ យទា យទា វោហារំ គច្ឆតិ, អន្តមសោ អដ្ឋិមយោបិ ចម្មមយោបិ រុក្ខផលពីជមយោបិ សមុដ្ឋាបិតរូបោបិ អសមុដ្ឋាបិតរូបោបិ សព្ពោ សង្គហិតោ។ **ឥទេវា**តិ ជាតរូបរជតមេវ។ **ហិរញ្ញំ** នាម កហាបណោ។

“សាទិយតី”តិ វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតិ **“គណ្ហិតុកាមោ ហោតី”**តិ។ ន កេវលំ កាយវាចាហិ បដិក្ខិត្តមេវ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ, អថ ខោ មនសាបិ បដិក្ខិត្តំ បដិក្ខិត្តមេវ ហោតីតិ អាហ **“កាយវាចាហី”**តិអាទិ។ សចេ បន កាយ

វាចាហិ អប្បដិក្ខិបិត្វា ចិត្តេន អធិវាសេតិ, កាយវាចាហិ កត្តព្ពស្ស បដិក្ខេបស្ស អករណតោ អកិរិយសមុដ្ឋានំ កាយវចីទ្វារេ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ។ មនោទ្វារេ បន អាបត្តិ នាម នត្ថិ។

ឯកោ សតំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤) វា សហស្សំ វា បាទមូលេ ឋបេតិ “តុយ្ហិទំ ហោតូ”តិ, ភិក្ខុ “នយិទំ កប្បតី”តិ បដិក្ខិបតិ។ ឧបាសកោ “បរិច្ចត្តំ មយា តុម្ហាក”ន្តិ គតោ, អញ្ញោ តត្ថ អាគន្ត្វា បុច្ឆតិ “កឹ, ភន្តេ, ឥទ”ន្តិ។ យំ តេន ច អត្តនា ច វុត្តំ, តំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ សោ ចេ វទតិ “គោបេស្សាមិ, ភន្តេ, គុត្តដ្ឋានំ ទស្សេថា”តិ, សត្តភូមិកម្បិ បាសាទំ អភិរុហិត្វា “ឥទំ គុត្តដ្ឋាន”ន្តិ អាចិក្ខិតព្ពំ, “ឥធ និក្ខិបាហី”តិ ន វត្តព្ពំ។ ឯត្តាវតា កប្បិយញ្ច អកប្បិយញ្ច និស្សាយ ឋិតំ ហោតិ, ទ្វារំ បិទហិត្វា រក្ខន្តេន វសិតព្ពំ។ សចេ កិញ្ចិ វិក្កាយិកភណ្ឌំ បត្តំ វា ចីវរំ វា អាគច្ឆតិ, “ឥទំ គហេស្សថ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ឧបាសក, អត្ថិ អម្ហាកំ ឥមិនា អត្ថោ, វត្ថុ ច ឯវរូបំ នាម សំវិជ្ជតិ, កប្បិយការកោ នត្ថី”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ សោ វទតិ “អហំ កប្បិយការកោ ភវិស្សាមិ, ទ្វារំ វិវរិត្វា ទេថា”តិ, ទ្វារំ វិវរិត្វា “ឥមស្មឹ ឱកាសេ ឋបិត”ន្តិ វត្តព្ពំ, “ឥមំ គណ្ហា”តិ ន វត្តព្ពំ។ ឯវញ្ច កប្បិយញ្ច អកប្បិយញ្ច និស្សាយ ឋិតមេវ ហោតិ។ សោ ចេតំ គហេត្វា តស្ស កប្បិយភណ្ឌំ ទេតិ, វដ្ដតិ។ សចេ អធិកំ គណ្ហាតិ, “ន មយំ តវ ភណ្ឌំ គណ្ហាម, និក្ខមាហី”តិ វត្តព្ពោ។

សង្ឃមជ្ឈេយេវ និស្សជ្ជិតព្ពន្តិ ឯត្ថ យស្មា រូបិយំ នាម អកប្បិយំ, តស្មា “និស្សជ្ជិតព្ពំ សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា”តិ ន វុត្តំ។ យស្មា បន តំ បដិគ្គហិតមត្តមេវ, ន តេន កិញ្ចិ កប្បិយភណ្ឌំ ចេតាបិតំ, តស្មា ឧបាយេន បរិភោគទស្សនត្ថំ “សង្ឃមជ្ឈេយេវ និស្សជ្ជិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន តេលាទីនំ គហណំ។ **សោ**តិ យោ គហដ្ឋោ “សប្បិ វា តេលំ វា វដ្ដតិ ឧបាសកា”តិអាទិនា នយេន វុត្តោ, សោ។ **អញ្ញេន លភិត្វា**តិ ភិក្ខុនា វា អារាមិកេន វា អត្តនោ វស្សគ្គេន លភិត្វា។ **តតោ និព្ពត្តរុក្ខច្ឆាយាបី**តិ និស្សគ្គិយវត្ថុនា អាហដពីជតោ និព្ពត្ត រុក្ខបរិច្ឆេទេន ឋិតច្ឆាយាបិ, បរិច្ឆេទាតិក្កន្តា បន អាគន្តុកត្តា វដ្ដតិ។ **នោ ចេ ឆឌ្ឌេតី**តិ អថ នេវ គហេត្វា គច្ឆតិ, ន ឆឌ្ឌេតិ, “កឹ មយ្ហំ ឥមិនា ព្យាបារេនា”តិ យេនកាមំ បក្កមតិ។ **បញ្ចង្គសមន្នាគតោ** “យោ ន ឆន្ទាគតឹ គច្ឆេយ្យ, ន ទោសាគតឹ គច្ឆេយ្យ, ន មោហាគតឹ គច្ឆេយ្យ, ន ភយាគតឹ គច្ឆេយ្យ, ឆឌ្ឌិតាឆឌ្ឌិតញ្ច ជានេយ្យា”តិ (បារា. ៥៨៤) ឯវំ វុត្តបញ្ចង្គេហិ សមន្នាគតោ។ **សម្មន្និតព្ពោ**តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមំ ភិក្ខុំ រូបិយឆឌ្ឌកំ សម្មន្នេយ្យា”តិអាទិនា បទភាជនេ វុត្តាយ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ សម្មន្និតព្ពោ។

អនិមិត្តំ កត្វា គូថំ វិយ ឆឌ្ឌេតព្ពន្តិ បតិតដ្ឋានំ សល្លក្ខណវសេន និមិត្តំ អកត្វា គូថំ វិយ ឆឌ្ឌេតព្ពំ, អក្ខីនិ និមីលេត្វាវ នទិយា វា បបាតេ វា វនគហនេ វា គូថំ វិយ អនបេក្ខេន បតិតោកាសំ អសមន្នាហរន្តេន បាតេតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ “គូថំ វិយ ឆឌ្ឌេតព្ព”ន្តិ។ **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ រូបិយសញ្ញិវេមតិកអរូបិយសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **អរូបិយេ រូបិយសញ្ញិនោ**តិ ខរបត្តាទីសុ សុវណ្ណាទិសញ្ញិនោ។ **រតនសិក្ខាបទនយេនា**តិ “អជ្ឈារាមេ វា អជ្ឈាវសថេ វា”តិ (បាចិ. ៥០៥) ឯត្ថ វុត្តវិធិនា។

ជាតរូបសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. រូបិយសំវោហារសិក្ខាបទវណ្ណនា

កតាទិវសេនាតិ កតអកតកតាកតវសេន។ សុវណ្ណាទិចតុព្ពិធម្បិ និស្សគ្គិយវត្ថុ ឥធ រូបិយគ្គហណេន គហិតន្តិ អាហ “**ជាតរូបរជតបរិវត្តន**”ន្តិ។ ឥទញ្ច ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនាហ “**បុរិមសិក្ខាបទេន ហី**”តិអាទិ។ **បរិវត្តន**ន្តិ សាទិតរូបិយស្ស បរិវត្តនំ។ **បុរិមនយានុសារេនា**តិ “អហំ, ភន្តេ, នានប្បការកំ រូបិយសំវោហារំ សមាបជ្ជឹ, ឥទំ មេ និស្សគ្គិយ”ន្តិអាទិនា (បារា. ៥៨៩)។

រូបិយសំវោហារវត្ថុស្មិន្តិ បដិគ្គហណស្សេវ បដិក្ខិត្តត្តា បដិគ្គហិតបរិវត្តនេ ទោសំ អទិស្វា រូបិយបរិវត្តនេ។ **តស្ស វា**តិ បរិវត្តិតស្ស វា។ **ធនស្ស វា**តិ អត្តនោ មូលធនស្ស វា ។ អត្តនោ វា ហិ អរូបិយេន បរស្ស រូបិយំ ចេតាបេយ្យ, អត្តនោ វា រូបិយេន បរស្ស អរូបិយំ, ឧភយថាបិ រូបិយសំវោហារោ កតោវ ហោតីតិ។

រូបិយសំវោហារសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. កយវិក្កយសិក្ខាបទវណ្ណនា

រូបិយសំវោហារស្ស បន ហេដ្ឋាសិក្ខាបទេន គហិតត្តា កប្បិយភណ្ឌានមេវេត្ថ គហណន្តិ អាហ **“ចីវរាទីន”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **ចីវរាទីនំ កប្បិយភណ្ឌាន**ន្តិ អន្តមសោ ទសិកសុត្តំ ឧបាទាយ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយានំ យេសំ កេសញ្ចិ កប្បិយភណ្ឌានំ។ **កយំ** នាម បរភណ្ឌស្ស គហណំ។ **វិក្កយំ** នាម អត្តនោ ភណ្ឌស្ស ទានំ។ តេនាហ **“ឥមិនា ឥមំ ទេហី”**តិអាទិ។ **បរស្សា**តិ ឋបេត្វា បញ្ច សហធម្មិកេ អញ្ញស្ស។ ឯត្ថ ច “អហំ, ភន្តេ, នានប្បការកំ កយវិក្កយំ សមាបជ្ជឹ, ឥទំ មេ និស្សគ្គិយំ, ឥមាហំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាមី”តិអាទិនា (បារា. ៥៩៥) នយេន និស្សជ្ជិតព្ពំ។ តេនាហ **“វុត្តលក្ខណវសេនា”**តិអាទិ។ ននុ ចេត្ថ ចីវរធោវនេ វា កេសច្ឆេទនេ វា ភូមិសោធនាទិនវកម្មេ វា បរភណ្ឌំ អត្តនោ ហត្ថគតំ និស្សជ្ជិតព្ពំ នាម នត្ថិ, តត្ថ កឹ កាតព្ពន្តិ អាហ **“អសន្តេ បាចិត្តិយំ ទេសេតព្ពមេវា”**តិ។ យថា និស្សគ្គិយវត្ថុម្ហិ បរិភុត្តេ វា នដ្ឋេ វា បាចិត្តិយំ ទេសេតិ, ឯវំ ឥធាបិ ទេសេតព្ពមេវាតិ អធិប្បាយោ។

ឥទំ អម្ហាកំ អត្ថីតិ ឥទំ បដិគ្គហិតំ តេលំ វា សប្បិ វា អម្ហាកំ សំវិជ្ជតិ។ **អម្ហាកញ្ច ឥមិនា ច ឥមិនា ច អត្ថោ**តិ អម្ហាកញ្ច តទញ្ញេន ឥមិនា ច ឥមិនា ច អប្បដិគ្គហិតកេន អត្ថោ។ **“រូបិយសំវោហារេ វុត្តនយមេវា”**តិ ឥមិនា “តិកបាចិត្តិយំ អកយវិក្កយេ កយវិក្កយសញ្ញិនោ ច វេមតិកស្ស ច ទុក្កដ”ន្តិ ឥមំ នយមតិទិសតិ។

កយវិក្កយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឯឡកលោមវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. បត្តវគ្គោ

១. បត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា

អវិកប្បិតោតិ “ឥមំ បត្តំ តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិអាទិនា នយេន អវិកប្បិតោ។ **អឌ្ឍាឡ្ហកោទនំ គណ្ហាតី**តិ មគធនាឡិយា ទ្វិន្នំ តណ្ឌុលនាឡីនំ ឱទនំ គណ្ហាតិ។ **“មគធនាឡិ** នាម អឌ្ឍតេរសបលា ហោតី”តិ **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ “សីហឡទីបេ បកតិនាឡិ មហន្តា, ទមិឡនាឡិ ខុទ្ទកា, មគធនាឡិ បមាណយុត្តា, តាយ មគធនាឡិយា ទិយឌ្ឍនាឡិ ឯកា សីហឡនាឡិ ហោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០២) **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **អនុត្តណ្ឌុល**ន្តិ បាកតោ ឧក្កន្តំ តណ្ឌុលំ **ឧត្តណ្ឌុលំ,** ន ឧត្តណ្ឌុលំ **អនុត្តណ្ឌុលំ**។ **សព្ពសម្ភារសង្ខតោ**តិ ជីរកាទិសព្ពសម្ភារេហិ សង្ខតោ។ អាលោបស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណំ ព្យញ្ជនំ អាលោបស្ស អនុរូបព្យញ្ជនំ។

ឯវំ ឧក្កដ្ឋបត្តំ ទស្សេត្វា ឥទានិ មជ្ឈិមោមកានិ ទស្សេតុំ **“ឧក្កដ្ឋតោ”**តិអាទិមាហ។ តត្រាយំ នយោ – សចេ នាឡិកោទនាទិ សព្ពម្បិ បក្ខិត្តំ វុត្តនយេនេវ ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, អយំ **មជ្ឈិមោ** នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ អតិក្កម្ម ថូបីកតំ តិដ្ឋតិ, អយំ **មជ្ឈិមោមកោ** នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ ន សម្បាបុណាតិ, អន្តោគធមេវ ហោតិ, អយំ **មជ្ឈិមុក្កដ្ឋោ** នាម បត្តោ។ សចេ បត្តោទនាទិ សព្ពម្បិ បក្ខិត្តំ ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, អយំ **ឱមកោ** នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ អតិក្កម្ម ថូបីកតំ តិដ្ឋតិ, អយំ **ឱមកោមកោ** នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ ន សម្បាបុណាតិ, អន្តោគធមេវ ហោតិ, អយំ **ឱមកុក្កដ្ឋោ** នាម បត្តោតិ។ តេនាហ **“តេសម្បិ វុត្តនយេនេវ ភេទោ វេទិតព្ពោ”**តិ។

ឥទានិ តេសុ អធិដ្ឋានវិកប្បនានធិដ្ឋានាវិកប្បនុបគេ ទស្សេតុំ **“ឥច្ចេតេសូ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋោ**តិ ឧក្កដ្ឋតោ ឧក្កដ្ឋោ។ តតោ ហិ សោ “អបត្តោ”តិ វុត្តោ។ **ឱមកោមកោ**តិ ឱមកតោ ឱមកោ។ តតោ ហិ សោ “អបត្តោ”តិ វុត្តោ។ ឯតេ បន ភាជនបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពា, ន អធិដ្ឋានុបគា ន វិកប្បនុបគា, ឥតរេ បន សត្ត អធិដ្ឋហិត្វា វា វិកប្បេត្វា វា បរិភុញ្ជិតព្ពា។ តេនាហ **“សេសា សត្ត បត្តា បមាណយុត្តា នាមា”**តិ។

តស្មាតិ យស្មា សត្ត បត្តា បមាណយុត្តា, តស្មា។ **សមណសារុប្បេន បក្ក**ន្តិ ឯត្ថ អយោបត្តោ បញ្ចហិ បាកេហិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០៨) បក្កោ សមណសារុប្បេន បក្កោ ហោតិ, មត្តិកាបត្តោ ទ្វីហិ បាកេហិ។ សចេ ឯកោ បាកោ ឩនោ ហោតិ, ន អធិដ្ឋានុបគោ។ យថា ច សមណសារុប្បេន បក្កោយេវ អធិដ្ឋានុបគោ, តថា ឧភោបិ យំ មូលំ ទាតព្ពំ, តស្មឹ ទិន្នេយេវ អធិដ្ឋានុបគា។ យទិ បន អប្បកម្បិ អទិន្នំ ហោតិ, ន អធិដ្ឋានុបគា។ តេនាហ **“សចេ បនា”**តិអាទិ។ **“កាកណិកមត្តំ** នាម ទិយឌ្ឍវីហី”តិ វទន្តិ។ សចេបិ បត្តសាមិកោ វទតិ “យទា តុម្ហាកំ មូលំ ភវិស្សតិ, តទា ទស្សថ, អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជថា”តិ, នេវ អធិដ្ឋានុបគោ ហោតិ។ បាកស្ស ហិ ឩ

នត្ថា បត្តសង្ខំ ន គច្ឆតិ។ មូលស្ស សកលស្ស វា ឯកទេសស្ស វា អទិន្នត្តា សកភាវំ ន ឧបេតិ, អញ្ញស្សេវ សន្តកោ ហោតិ។ តស្មា បាកេ ច មូលេ ច និដ្ឋិតេយេវ អធិដ្ឋានុបគោ ហោតិ។ យោ អធិដ្ឋានុបគោ, ស្វេវ វិកប្បនុបគោ ច។ តេនាហ **“អបច្ចុទ្ធរន្តេនា”**តិអាទិ។ **អបច្ចុទ្ធរន្តេន វិកប្បេតព្ពោ**តិ បុរាណបត្តំ អបច្ចុទ្ធរន្តេន នវោ បត្តោ វិកប្បេតព្ពោតិ អត្ថោ, ឋបេតព្ពោតិ អធិប្បាយោ។ **កង្ខុសិត្ថ**ន្តិ សត្តន្នំ ធញ្ញានំ លាមកធញ្ញសិត្ថន្តិ អាហ **“កង្ខុសិត្ថនិក្ខមនមត្តេន ឆិទ្ទេនា”**តិ។

បត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ឩនបញ្ចពន្ធនសិក្ខាបទវណ្ណនា

អស្សាតិ ឥមស្ស បត្តស្ស។ **តេន ឩនបញ្ចពន្ធនេនា**តិ តេន ឩនបញ្ចពន្ធនេន បត្តេន ឧបលក្ខិតោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ ឩនបញ្ចពន្ធនោ ហិ បត្តោ ឯត្ថ លក្ខណភាវេន គហិតោ។ តេនេវាហ **“ឥត្ថម្ភូតស្ស លក្ខណេ ករណវចន”**ន្តិ។ តត្ថ **ឥត្ថម្ភូតស្សា**តិ កញ្ចិ បការំ បត្តស្ស។ លក្ខីយតេ អនេនាតិ **លក្ខណំ**, តស្មិំ **ករណវចនំ**, តតិយាវិភត្តីតិ អត្ថោ។ **“បការោ”**តិ ច សាមញ្ញស្ស ភេទកោ វិសេសោ វុច្ចតិ។ តថា ហិ **ឩនបញ្ចពន្ធនេន បត្តេនា**តិ ឯត្ថ ភិក្ខុភាវសាមញ្ញស្ស ឩនបញ្ចពន្ធនបត្តភាវោ បការោ, តំ ភិក្ខុ អាបន្នោ, តស្ស បត្តោ លក្ខណំ។ យទិ អបរិបុណ្ណបញ្ចពន្ធនោ បត្តោ ឩនបញ្ចពន្ធនោ នាម ហោតិ, អថ កស្មា ឥមស្ស **បទភាជនិយំ** អពន្ធនោបិ វុត្តោតិ អាហ **“តត្ថា”**តិអាទិ។ តត្ថ **តត្ថា**តិ វាក្យោបញ្ញាសេ។ ពន្ធនោកាសេ សតិ វា អសតិ វា ពន្ធនវិរហិតោ បត្តោ អពន្ធនោ, បញ្ចពន្ធនានំ ឱកាសោ អស្សាតិ **បញ្ចពន្ធនោកាសោ។ អបត្តោ**តិ បត្តោ នាម ន ហោតីតិ អត្ថោ, បាកតិកំ កាតុំ អសមត្ថោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទញ្ច អញ្ញស្ស វិញ្ញាបនេ ការណវចនំ។ តេនាហ **“តស្មា អញ្ញំ វិញ្ញាបេតុំ វដ្ដតី”**តិ។

ពន្ធនញ្ច នាមេតំ យស្មា ពន្ធនោកាសេ សតិ ហោតិ, អសតិ ន ហោតិ, តស្មា តស្ស លក្ខណំ, ពន្ធនវិធិញ្ចទស្សេតុំ **“យស្មិំ បនា”**តិអាទិ វុត្តំ។ មុខវដ្ដិសមីបេ បន បត្តវេធកេន វិជ្ឈិយមានេ កបាលស្ស ពហលត្តា ភិជ្ជតិ, តស្មា ហេដ្ឋា វិជ្ឈិតព្ពោ។ តេនាហ **“ហេដ្ឋិមបរិយន្តេ”**តិអាទិ។ **សុខុមំ វា ឆិទ្ទំ កត្វា ពន្ធិតព្ពោ**តិ សុខុមេ ឆិទ្ទេ តិបុបដ្ដាទីហិ បយោជនំ នត្ថិ, សុត្តំ បក្ខិបិត្វាវ អធិដ្ឋាតព្ពោតិ អធិប្បាយោ។ ន កេវលំ តិបុសុត្តកាទិនាវ ពន្ធិតព្ពោតិ អាហ **“ផាណិត”**ន្តិអាទិ។ **ផាណិតំ ឈាបេត្វា បាសាណចុណ្ណេនា**តិ បាសាណចុណ្ណេន សទ្ធិំ ផាណិតំ បចិត្វា តថាបក្កេន បាសាណចុណ្ណេនាតិ អត្ថោ។ **និស្សជ្ជិតព្ពោ**តិ “អយំ មេ, ភន្តេ, បត្តោ ឩនបញ្ចពន្ធនេន បត្តេន ចេតាបិតោ និស្សគ្គិយោ, ឥមាហំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាមី”តិ (បារា. ៦១៣) និស្សជ្ជិតព្ពោ។ តេនាហ **“និស្សជ្ជន្តេនា”**តិអាទិ។ **សម្មតេនា**តិ –

> “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមំ ភិក្ខុំ បត្តគ្គាហាបកំ សម្មន្នេយ្យ, ឯសា ញត្តិ ។ សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, សង្ឃោ ឥត្ថន្នាមំ ភិក្ខុំ បត្តគ្គាហាបកំ សម្មន្នតិ, យស្សាយស្មតោ ខមតិ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ បត្តគ្គាហាបកស្ស សម្មុតិ, សោ តុណ្ហស្ស។ យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។ សម្មតោ សង្ឃេន ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ បត្តគ្គាហាបកោ, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ (បារា. ៦១៤) –

ឯវំ បទភាជនេ វុត្តាយ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ សម្មតេន។ **បត្តស្ស វិជ្ជមានគុណំ វត្វា**តិ “អយំ, ភន្តេ, បត្តោ បមាណយុត្តោ សុន្ទរោ ថេរានុរូបោ”តិអាទិនា (បារា. អដ្ឋ. ២.៦១៥) វិជ្ជមានានិសំសំ វត្វា។ **បត្តបរិយន្តោ**តិ បរិយន្តេ ឋិតបត្តោ។ **អទេសេ**តិ មញ្ចបីឋច្ឆត្តនាគទន្តកាទិកេ អទេសេ។ បត្តស្ស ហិ និក្ខិបនទេសោ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាធារក”ន្តិអាទិនា នយេន ខន្ធកេ វុត្តោយេវ។ **អបរិភោគេនា**តិ យាគុរន្ធនរជនបចនាទិនា អយុត្តបរិភោគេន។ អន្តរាមគ្គេ បន ព្យាធិម្ហិ ឧប្បន្នេ អញ្ញស្មិំ ភាជនេ អសតិ មត្តិកាយ លិម្បិត្វា យាគុំ បចិតុំ, ឧទកំ វា តាបេតុំ វដ្ដតិ។ **វិស្សជ្ជេតី**តិ អញ្ញស្ស ទេតិ។ សចេ បន សទ្ធិវិហារិកោ វា អន្តេវាសិកោ វា អញ្ញំ វរបត្តំ ឋបេត្វា “អយំ មយ្ហំ សារុប្បោ, អយំ ថេរស្សា”តិ គណ្ហាតិ, វដ្ដតិ។ អញ្ញោ វា តំ គហេត្វា អត្តនោ បត្តំ ទេតិ, វដ្ដតិ។ “មយ្ហមេវ បត្តំ អាហរា”តិ វត្តព្ពកិច្ចំ នត្ថិ។

ញាតកប្បវារិតេតិ ឯត្ថ សង្ឃវសេន បវារិតដ្ឋានេ បញ្ចពន្ធនេនេវ វដ្ដតិ, បុគ្គលវសេន បន បវារិតដ្ឋានេ ឩនបញ្ចពន្ធនេនាបិ។ **អកតវិញ្ញត្តិ** នាម “វទ, ភន្តេ, បច្ចយេនា”តិ ឯវំ អកតដ្ឋានេ វិញ្ញត្តិ។

ឩនបញ្ចពន្ធនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧគ្គហេត្វាតិ ឧគ្គហិតកំ កត្វា, អប្បដិគ្គហិតំ សយមេវ គហេត្វាតិ អត្ថោ។ សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិកតា ចេត្ថ អនជ្ឈោហរណីយតំ អាបន្នត្តាតិ វេទិតព្ពំ។ កស្មា ឯតេន ឥទំ ទស្សិតំ ហោតីតិ អាហ **“តានិ ហិ”**តិអាទិ។ ភិសក្កស្ស ឥមានិ តេន អនុញ្ញាតត្តាតិ **ភេសជ្ជានិ**, យេសំ ភេសជ្ជំ សប្បាយានមេតំ អធិវចនំ។ តេនាហ **“ភេសជ្ជកិច្ចំ ករោន្តុ វា, មា វា, ឯវំ លទ្ធវោហារានី”**តិ។ ឥទានិ សត្តាហកាលិកំ និស្សគ្គិយវត្ថុភូតំ សប្បិនវនីតំ ទស្សេតុំ **“សប្បិ នាម គវាទីន”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ **អាទិ**សទ្ទេន អជិកាទីនំ គហណំ។ **“យេសំ មំសំ កប្បតី”**តិ ឥមិនា បាកដេហិ គោអជិកាទីហិ អញ្ញានិបិ មិគរោហិតាទីនិ សង្គណ្ហាតិ។ យេសញ្ហិ ខីរំ អត្ថិ, សប្បិបិ តេសំ អត្ថិយេវ។ តំ បន សុលភំ វា ហោតុ, ទុល្លភំ វា, អសំមោហត្ថំ វុត្តំ។ **មក្ខិកាមធុមេវា**តិ ឧទ្ទកភមរមធុករីហិ តីហិ មក្ខិកាហិ កតំ មធុមេវ។ **ឧច្ឆុរស**ន្តិ សុទ្ធោទកសម្ភិន្នានំ វសេន ទុវិធម្បិ ឧច្ឆុរសំ។ “អគិលានស្ស គុឡោទក”ន្តិ (មហាវ. ២៨៤) បន ឧទ្ទិស្ស អនុញ្ញាតត្តា ឧទកសម្ភិន្នោ អគិលានស្ស វដ្ដតិ។ **“អវត្ថុកបក្កា វា”**តិ ឥមិនា សវត្ថុកបក្កា ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “ឯតំ សវត្ថុកបក្កំ វដ្ដតិ, នោ វដ្ដតីតិ បុច្ឆំ កត្វា ឧច្ឆុផាណិតំ បច្ឆាភត្តំ នោវដ្ដនកំ នាម នត្ថី”តិ វុត្តំ, តំ យុត្តន្តិ **សមន្តបាសាទិកាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) វុត្តំ។ **ឧច្ឆុវិកតី**តិ ឧច្ឆុម្ហា និព្ពត្តា រសលសិកាទិកា។ បកតត្ថានំ បដិនិទ្ទេសត្តា **តំ**-សទ្ទស្ស តេន បកតានំ ភេសជ្ជានំ ឯវ គហណំ, ន តេសំ វត្ថូនន្តិ អាហ **“តានិ ភេសជ្ជានី”**តិអាទិ។ **ន តេសំ វត្ថូនី**តិ តេសំ សប្បិអាទីនំ ការណានិ ខីរាទីនិ អប្បដិគ្គហេត្វាតិ អត្ថោ។

វសាតេលន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វសានិ ភេសជ្ជានិ អច្ឆវសំ មច្ឆវសំ សុសុការវសំ សូករវសំ គទ្រភវស”ន្តិ (មហាវ. ២៦២) ឯវំ អនុញ្ញាតវសានំ តេលំ។ **យានី**តិ យានិ ភេសជ្ជានិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វសានិ ភេសជ្ជានិ អច្ឆវសំ មច្ឆវសំ សុសុការវសំ សូករវសំ គទ្រភវសំ កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ តេលបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ ឯវំ តេលត្ថំ វសាបដិគ្គហណស្ស អនុញ្ញាតត្តា **“វសាតេលំ បនា”**តិអាទិ វុត្តំ។ **កាលេ**តិ បុរេភត្តំ។ **សំសដ្ឋ**ន្តិ បរិស្សាវិតំ។ **តស្មា**តិ យស្មា អនុញ្ញាតំ, តស្មា។ “អច្ឆវស”ន្តិ វចនេន ឋបេត្វា មនុស្សវសំ សព្ពេសំ អកប្បិយមំសានំ វសាយ អនុញ្ញាតត្តា **“ឋបេត្វា មនុស្សវស”**ន្តិ វុត្តំ។

សាមំ បចិត្វាតិ កាលេយេវ សាមំ បចិត្វា។ **និព្ពត្តិតតេលម្បី**តិ កាលេយេវ អត្តនា វិវេចិតតេលម្បិ។ តិវិធម្បិ ចេតំ កាលេយេវ វដ្ដតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “កាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ, តំ ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អនាបត្តី”តិ។ បច្ឆាភត្តំ បន បដិគ្គហេតុំ វា កាតុំ វា ន វដ្ដតិយេវ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “វិកាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ វិកាលេ និប្បក្កំ វិកាលេ សំសដ្ឋំ, តំ ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ តិណ្ណំ ទុក្កដានំ។ កាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ វិកាលេ និប្បក្កំ វិកាលេ សំសដ្ឋំ, តំ ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្កដានំ។ កាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ វិកាលេ សំសដ្ឋំ, តំ ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៦២)។ **“សត្តាហំ និរាមិសបរិភោគេន វដ្ដតី”**តិ ឥមិនា បន “កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ តេលបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ ឥទំ និរាមិសបរិភោគំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ទស្សេតិ។

យំ បនេត្ថ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) សុខុមរជសទិសំ មំសំ វា ន្ហារុ វា អដ្ឋិ វា លោហិតំ វា ហោតិ, តំ អព្ពោហារិកំ។ សចេ បន អនុបសម្បន្នោ តាយ បដិគ្គហិតវសាយ តេលំ កត្វា ទេតិ, តំ កថន្តិ អាហ **“អនុបសម្បន្នេនា”**តិអាទិ។ **តទហូ**តិ យស្មិំ អហនិ បដិគ្គហិតំ, តទហុ។ បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ បន សត្តាហំ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ តត្រាបិ អព្ពោហារិកំ អព្ពោហារិកមេវ។ យាវកាលិកវត្ថូនំ អញ្ញេសំ វត្ថុំ បចិតុំ ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **យាវកាលិកវត្ថូន**ន្តិ យាវកាលិកំ វត្ថុ ឯតេសន្តិ យាវកាលិកវត្ថូនិ, តេសំ, យាវកាលិកវត្ថុមន្តានន្តិ អត្ថោ។ **អញ្ញេស**ន្តិ វសាតេលតោ អញ្ញេសំ សប្បិអាទីនំ។ **វត្ថុ**ន្តិ ខីរាទិកំ យាវកាលិកភូតំ វត្ថុំ, បចិតុំ ន វដ្ដតិយេវ, សាមំបាកត្តាតិ អធិប្បាយោ។

និព្ពត្តិតសប្បី វាតិ យាវកាលិកវត្ថុតោ វិវេចិតសប្បិ វា។ យថា តត្ថ ទធិគតំ វា តក្កគតំ វា ខយំ គមិស្សតិ, ឯវំ ឈាបិតំ វាតិ អត្ថោ។ **នវនីតំ វា**តិ តក្កពិន្ទូនិបិ ទធិគុឡិកាយោបិ អបនេត្វា សុធោតនវនីតំ បចិតុំ វដ្ដតិ សាមំបក្កាភាវតោតិ អធិប្បាយោ។ យទិ សយំបចិតសត្តាហកាលិកេន សទ្ធិំ អាមិសំ ភុញ្ជតិ, តំ អាមិសំ សយំបចិតសត្តាហកាលិកេន មិស្សិតំ អត្តនោ យាវកាលិកភាវំ សត្តាហកាលិកេន គណ្ហាបេតិ។ តថា ច យាវកាលិកំ អបក្កម្បិ សយំបក្កភាវំ ឧបគច្ឆតីតិ **“តំ បន តទហុបុរេភត្តម្បិ សាមិសំ បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតី”**តិ វុត្តំ។ យថា សយំបក្កសត្តាហកាលិកំ វសាតេលំ, សយំភជ្ជិតសាសបាទិយាវជីវិកវត្ថូនំ តេលញ្ច សាមិសំ តទហុបុរេភត្តម្បិ ន វដ្ដតិ, តថា នវនីតសប្បីតិ វេទិតព្ពំ។ វុត្តញ្ច –

“យាវកាលិកអាទីនិ , សំសដ្ឋានិ សហត្តនា;

គាហាបយន្តិ សត្តាវ’’ន្តិ ច;
‘‘តេហេវ ភិក្ខុនា បត្តំ, កប្បតេ យាវជីវិកំ;
និរាមិសំវ សត្តាហំ, សាមិសេ សាមបាកតា’’តិ ច។

ខីរាទិតោតិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេន តិលាទីនំ គហណំ។ **សាមិសានិបី**តិ ន កេវលំ និរាមិសានេវាតិ អត្ថោ។ បច្ឆាភត្តតោ បន បដ្ឋាយ ន វដ្ដន្តិយេវ។ សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ សវត្ថុកានំ បដិគ្គហិតត្តា។ ‘‘តានិ បដិគ្គហេត្វា’’តិ (បារា. ៦២២) ហិ វុត្តំ។ តេនាហ **‘‘បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយា’’**តិអាទិ។ បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតកេហិ កតំ បន អព្ភញ្ជនាទីសុ ឧបនេតព្ពំ, បុរេភត្តម្បិ ច ឧគ្គហិតកេហិ កតំ។ ឧភយេសម្បិ សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ។ **អន្តោសត្តាហេ**តិ សត្តាហព្ភន្តរេ។ **អព្ភញ្ជនាទីន**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេន មុទ្ធនិតេលអរុមក្ខនយវធូបនាទីនំ គហណំ។ **អធិដ្ឋហិត្វា**តិ ‘‘ឥទានិ ន មយ្ហំ អជ្ឈោហរណត្ថាយ ភវិស្សតិ, ឥទំ សប្បិ ច តេលញ្ច វសា ច មុទ្ធនិតេលត្ថំ វា អព្ភញ្ជនត្ថំ វា ភវិស្សតិ, មធុ អរុមក្ខនត្ថំ វា ផាណិតំ យវធូបនត្ថំ វា ភវិស្សតី’’តិ ឯវំ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា។

កោ បនេត្ថ យាវកាលិកយាវជីវិកវត្ថូសុ វិសេសោតិ អាហ **‘‘យាវជីវិកានី’’**តិអាទិ។ **យាវ អរុណស្ស ឧគ្គមនា តិដ្ឋតី**តិ សត្តមទិវសេ កតតេលំ សចេ យាវ អរុណុគ្គមនា តិដ្ឋតីតិ អត្ថោ។ **បាឡិយំ អនាគតសប្បិអាទីន**ន្តិ ឯត្ថ តាវ មិគរោហិតាទីនំ សប្បិ បាឡិយំ អនាគតសប្បិ, តថា នវនីតំ, នាឡិកេរនិម្ពកោសម្ពករមន្ទសាសបអាទីនំ តេលំ បន បាឡិយំ អនាគតតេលំ, តថា មធុកបុប្ផផាណិតំ បាឡិយំ អនាគតផាណិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ ន សព្ពំ មធុកបុប្ផផាណិតំ ផាណិតគតិកន្តិ អាហ **‘‘សីតុទកេនា’’**តិអាទិ។ **សីតុទកេន កត**ន្តិ មធុកបុប្ផានិ សីតុទកេ បក្ខិបិត្វា អមទ្ទិត្វា បុប្ផរសេ ឧទកគតេ សតិ តំ ឧទកំ គហេត្វា បចិត្វា កតំ។ **‘‘ផាណិតគតិកមេវា’’**តិ ឥមិនា សត្តាហកាលិកន្តិ ទស្សេតិ, ន បន និស្សគ្គិយវត្ថុន្តិ។ តស្មា សត្តាហំ អតិក្កាមយតោ ទុក្កដន្តិ វេទិតព្ពំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ **សមន្តបាសាទិកាយំ** សីតុទកេន កតំ មធុកបុប្ផផាណិតំ បុរេភត្តំ សាមិសំ វដ្ដតិ , បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសមេវ, សត្តាហាតិក្កមេ វត្ថុគណនាយ ទុក្កដ’’ន្តិ។ សចេ បន ខីរំ បក្ខិបិត្វា កតំ, យាវកាលិកំ។ ខណ្ឌសក្ខរំ បន ខីរជល្លិកំ អបនេត្វា សោធេន្តិ, តស្មា វដ្ដតិ, អម្ពជម្ពុបនសកទលិខជ្ជូរិចិញ្ចាទីនំ សព្ពេសំ យាវកាលិកផលានំ ផាណិតំ យាវកាលិកមេវាតិ អាហ **‘‘អម្ពផាណិតាទីនិ យាវកាលិកានី’’**តិ។

កាយិកបរិភោគំ វដ្ដតីតិ កាយស្ស វា កាយេ អរុនោ វា មក្ខនំ វដ្ដតិ, អជ្ឈោហរិតុំ បន ន វដ្ដតិ។ **យ**ន្តិ សត្តាហាតិក្កន្តំ ភេសជ្ជំ។ **និរបេក្ខោ បរិច្ចជិត្វា**តិ អនបេក្ខោ សាមណេរស្ស ទត្វា។ **ត**ន្តិ ឯវំ បរិច្ចជិត្វា បុន លទ្ធភេសជ្ជំ។ ឯវញ្ហិ ទិន្នំ ភេសជ្ជំ សចេ សោ សាមណេរោ អភិសង្ខរិត្វា វា អនភិសង្ខរិត្វា វា តស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យ, គហេត្វា នត្ថុកម្មំ វា កាតព្ពំ, អញ្ញំ វា កញ្ចិ បរិភោគំ។ តេនាហ **‘‘អជ្ឈោហរិតុម្បិ វដ្ដតី’’**តិ។ សចេ សោ ពាលោ ហោតិ, ទាតុំ ន ជានាតិ, អញ្ញេន ភិក្ខុនា វត្តព្ពោ ‘‘អត្ថិ តេ, សាមណេរ, ភេសជ្ជ’’ន្តិ, ‘‘អាម, ភន្តេ, អត្ថី’’តិ។ ‘‘អាហរ, ថេរស្ស ភេសជ្ជំ ករិស្សាមា’’តិ, ឯវម្បិ វដ្ដតិ។ **វត្ថុគណនាយា**តិ សប្បិអាទិវត្ថុគណនាយ ចេវ សប្បិបិណ្ឌាទិវត្ថុគណនាយ ច។ មិស្សិតេសុ បន ឯកំ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ ឯត្ថ ច ‘‘ឥទំ មេ, ភន្តេ, ភេសជ្ជំ សត្តាហាតិក្កន្តំ និស្សគ្គិយំ, ឥមាហំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាមី’’តិ (បារា. ៦២៣) និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្ពំ។

សាធារណបញ្ញត្តិ។ សត្តាហំ អនតិក្កន្តេបិ អតិក្កន្តសញ្ញិនោ ចេវ វេមតិកស្ស ច ទុក្កដំ។ អតិក្កន្តេ អនតិក្កន្តសញ្ញិនោបិ វេមតិកស្សបិ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយមេវ, តថា អនធិដ្ឋិតាវិស្សជ្ជិតានដ្ឋាវិនដ្ឋាទឌ្ឍាវិលុត្តេសុ អធិដ្ឋិតាទិសញ្ញិនោ។ អន្តោសត្តាហំ អធិដ្ឋិតេ, វិស្សជ្ជិតេ, នដ្ឋេ, វិនដ្ឋេ, ទឌ្ឍេ, អច្ឆិន្នេ, វិស្សាសេន គហិតេ ឧម្មត្តកាទីនញ្ច អនាបត្តិ។ អាចារវិបត្តិ។ សប្បិអាទីនំ អត្តនោ សន្តកតា, គណនុបគតា, សត្តាហាតិក្កមោតិ ឥមានេត្ថ តីណិ អង្គានិ។ កឋិនសមុដ្ឋានំ, អកិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនំ។ តេនាហ **‘‘សេសំ ចីវរវគ្គស្ស បឋមសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ព’’**ន្តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. កឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា)។

ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. វស្សិកសាដិកសិក្ខាបទវណ្ណនា

បច្ឆិមមាសស្ស បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយាតិ ជេដ្ឋមូលបុណ្ណមាសិយា បច្ឆិមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ។ **តាវា**តិ តាវ បរិមាណេ កាលេ។ ជេដ្ឋមូលបុណ្ណមាសិយា បច្ឆិមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ កត្តិកបុណ្ណមា, ឥមស្មិំ បញ្ចមាសេតិ អត្ថោ។ **កាលោ វស្សិកសាដិកាយាតិអាទិនា**តិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេន ‘‘សមយោ វស្សិកសាដិ

កាយ, អញ្ញេបិ មនុស្សា វស្សិកសាដិកចីវរំ ទេន្តី”តិ (បារា. ៦២៨) ឥមេសំ គហណំ។ **ទេថ មេ វស្សិកសាដិកចីវរន្តិអាទិកាយា**តិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេន បន “អាហរថ មេ វស្សិកសាដិកចីវរំ, បរិវត្តេថ មេ វស្សិកសាដិកចីវរំ, ចេតាបេថ មេ វស្សិកសាដិកចីវរ”ន្តិ ឥមេសំ គហណំ។ អត្តនោ អញ្ញាតកអប្បវារិតេសុ តទុភយំ ករោន្តស្ស កឹ ហោតីតិ អាហ “**អញ្ញាតកអប្បវារិតដ្ឋានេ**”តិអាទិ។ “**វត្តភេទេ ទុក្កដ**”ន្តិ ឥទំ វស្សិកសាដិកំ បុព្ពេ អទេន្តេ សន្ធាយ វុត្តំ។ យេ បន បុព្ពេបិ ទេន្តិ, តេសុ វត្តភេទោ នត្ថិ។ វុត្តញ្ហិ **សមន្តបាសាទិកាយំ** “យេ មនុស្សា បុព្ពេបិ វស្សិកសាដិកចីវរំ ទេន្តិ, ឥមេ បន សចេបិ អត្តនោ អញ្ញាតកអប្បវារិតា ហោន្តិ, វត្តភេទោ នត្ថិ តេសុ សតុប្បាទករណស្ស អនុញ្ញាតត្តា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨)។ **អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ**ន្តិ “យោ បន ភិក្ខុ អញ្ញាតកំ គហបតឹ វា គហបតានឹ វា ចីវរំ វិញ្ញាបេយ្យ អញ្ញត្រ សមយា, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បារា. ៥១៨) ឥមិនា សិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ ឥទំ បន បកតិយា វស្សិកសាដិកទាយកេសុបិ ហោតិយេវ។

គិម្ហានំ បច្ឆិមទ្វមាសស្ស បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយាតិ ឯត្ថ ជេដ្ឋមូលកាឡបក្ខុបោសថស្ស បច្ឆិមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមា, អយមទ្វមាសោ គិម្ហានំ បច្ឆិមទ្វមាសោ នាម, តស្ស បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយាតិ អត្ថោ, អទ្ធមាសស្ស បឋមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កត្តិកមាសស្ស បច្ឆិមទិវសោ** នាម បច្ឆិមកត្តិកមាសស្ស បុណ្ណមា។ **ឯត្តាវតា**តិ “មាសោ សេសោ គិម្ហានន្តិ ភិក្ខុនា វស្សិកសាដិកចីវរំ បរិយេសិតព្ពំ, អទ្ធមាសោ សេសោ គិម្ហានន្តិ កត្វា និវាសេតព្ព”ន្តិ ឯត្តកេន គណនេន។ **បរិយេសនក្ខេត្ត**ន្តិ បរិយេសនស្ស ខេត្តំ។ ឯតស្មិញ្ហិ មាសេ វស្សិកសាដិកំ អលទ្ធំ បរិយេសិតុំ វដ្ដតិ។ **ករណនិវាសនក្ខេត្តម្បី**តិ ករណក្ខេត្តញ្ចេវ និវាសនក្ខេត្តញ្ច។ **បិ**-សទ្ទេន បរិយេសនក្ខេត្តំ សម្បិណ្ឌេតិ។ ឯតស្មិញ្ហិ អទ្ធមាសេ បរិយេសិតុំ, កាតុំ, និវាសេតុញ្ច វដ្ដតិ, អធិដ្ឋាតុំយេវ ន វដ្ដតិ។ យំ បន **សមន្តបាសាទិកាយំ** កត្ថចិ បោត្ថកេ “ជេដ្ឋមូលបុណ្ណមាសិយា បច្ឆិមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ កាលបក្ខុបោសថោ, អយមេកោ អទ្ធមាសោ បរិយេសនក្ខេត្តញ្ចេវ ករណក្ខេត្តញ្ច។ ឯតស្មិញ្ហិ អន្តរេ វស្សិកសាដិកំ អលទ្ធំ បរិយេសិតុំ , លទ្ធំ កាតុញ្ច វដ្ដតិ, និវាសេតុំ, អធិដ្ឋាតុញ្ច ន វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨) វចនំ ទិស្សតិ, តំ បមាទលិខិតំ មាតិកាយ វិរោធតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ “អទ្ធមាសោ សេសោ គិម្ហានន្តិ កត្វា និវាសេតព្ព”ន្តិ (បារា. ៦២៧) ហិ បាឡិ។ **សព្ពម្បី**តិ បរិយេសនំ, ករណំ, និវាសនំ, អធិដ្ឋានញ្ចាតិ សព្ពម្បិ។ ឥមិនា ឥមេ ចត្តារោ មាសា បរិយេសនករណនិវាសនាធិដ្ឋានានំ ចតុន្នម្បិ ខេត្តន្តិ ទស្សេតិ។ ឯតេសុ ហិ ចតូសុ មាសេសុ អលទ្ធំ បរិយេសិតុំ, លទ្ធំ កាតុំ, និវាសេតុំ, អធិដ្ឋាតុញ្ច វដ្ដតិ។

វស្សំ ឧក្កឌ្ឍីយតីតិ សំវច្ឆរំ ឧទ្ធំ កឌ្ឍីយតិ វឌ្ឍីយតិ, អារុយ្ហតីតិ អត្ថោ, វស្សានស្ស បឋមមាសំ ឧក្កឌ្ឍិត្វា គិម្ហានំ បច្ឆិមមាសមេវ ករោន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វស្សូបនាយិកទិវសេ អធិដ្ឋាតព្ពា**តិ វស្សានតោ បុព្ពេយេវ ទសាហស្ស អតិក្កន្តត្តា វស្សូបនាយិកទិវសេយេវ អធិដ្ឋាតព្ពា។ តញ្ហិ ទិវសំ អតិក្កាមេតុំ ន វដ្ដតិ។ អន្តោវស្សេ បន លទ្ធា ចេវ និដ្ឋិតា ច តស្មិំយេវ អន្តោវស្សេ លទ្ធទិវសតោ បដ្ឋាយ ទសាហំ នាតិក្កាមេតព្ពា, ទសាហាតិក្កមេ និដ្ឋិតា បន តទហេវ អធិដ្ឋាតព្ពា។ ទសាហេ អប្បហោន្តេ ចីវរកាលំ នាតិក្កាមេតព្ពា។ អយំ តាវ កតាយ បរិហារោ។ អកតាយ បន កោ បរិហារោតិ អាហ “**សចេ**”តិអាទិ។ **ឯកាហម្បិ ន លភតិ** ឥតោ អញ្ញស្ស បរិហារស្សាភាវតោតិ អធិប្បាយោ។

សោ កុតោ ហោតីតិ អាហ “**យាវ ហេមន្តស្ស បឋមទិវសោ**”តិ, ជេដ្ឋមូលបុណ្ណមាសិតោ បដ្ឋាយ យាវ កត្តិកបុណ្ណមាសិយា បច្ឆិមបាដិបទទិវសោ, តាវាតិ អត្ថោ។ **ឯតេសុ សត្តសុ បិដ្ឋិសមយមាសេសូ**តិ បដិលោមក្កមេន វុត្តេសុ កត្តិកបុណ្ណមាសិយា បច្ឆិមបាដិបទាទីសុ ជេដ្ឋមូលបុណ្ណមាសាវសានេសុ ឯតេសុ សត្តសុ បិដ្ឋិសមយនាមកេសុ មាសេសុ។ **សតុប្បាទករណេនា**តិ “កាលោ វស្សិកសាដិកាយា”តិអាទិនា នយេន សតុប្បាទករណេន។ **វិញ្ញាបេន្តស្សា**តិ “ទេថ មេ វស្សិកសាដិកចីវរ”ន្តិអាទិនា (បារា. ៦២៨) នយេន វិញ្ញត្តិ ករោន្តស្ស។ **តេន សិក្ខាបទេន អនាបត្តី**តិ អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន អនាបត្តិ, ឥមិនា បន សិក្ខាបទេន អាបត្តិយេវ អសមយត្តា។ វុត្តញ្ចេតំ **ភទន្តពុទ្ធទត្តាចរិយេន** –

> “កត្វា បន សតុប្បាទំ, វស្សសាដិកចីវរំ;
> និប្ផាទេន្តស្ស ភិក្ខុស្ស, សមយេ បិដ្ឋិសម្មតេ។
>
> “ហោតិ និស្សគ្គិយាបត្តិ, ញាតកាញ្ញាតកាទិនោ;
> តេសុយេវ ច វិញ្ញត្តិ, កត្វា និប្ផាទនេ តថា”តិ។

ឯត្ថ ច “ឥទំ មេ, ភន្តេ, វស្សិកសាដិកចីវរំ អតិរេកមាសេ សេសេ គិម្ហានេ បរិយិដ្ឋំ អតិរេកទ្វមាសេ សេសេ គិម្ហានេ កត្វា បរិទហិតំ និស្សគ្គិយ”ន្តិ ឥមិនា (បារា. ៦២៨) នយេន និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្វំ។

វស្សិកសាដិកបរិយេសនវត្ថុស្មិន្តិ បដិកច្ចេវ វស្សិកសាដិកបរិយេសនវត្ថុស្មឹ។ **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ អតិរេកមាសទ្វមាសេសុ អតិរេកសញ្ញិវេមតិកឩនកសញ្ញីនំ បរិយេសននិវាសនវសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ, ឯកសេសនិទ្ទេសោ ចាយំ, សាមញ្ញនិទ្ទេសោ វា។ **ឩនកមាសទ្វមាសេសូ**តិ ឩនកមាសេ ចេវ ឩនកទ្វមាសេ ច។ **អតិរេកសញ្ញិនោ, វេមតិកស្ស វា ទុក្កដ**ន្តិ ឯត្ថ “បរិយេសននិវាសនំ ករោន្តស្សា”តិ បាឋសេសោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “ឩនកមាសេ សេសេ គិម្ហានេ អតិរេកសញ្ញិនោ, វេមតិកស្ស វា បរិយេសន្តស្ស ទុក្កដំ, ឩនកទ្វមាសេ សេសេ គិម្ហានេ ច អតិរេកសញ្ញិនោ, វេមតិកស្ស វា និវាសេន្តស្ស ទុក្កដ”ន្តិ។ **“តថា”**តិ ឥមិនា ទុក្កដំ អតិទិសតិ, តញ្ច ទុក្កដំ ឧទកផុសិតគណនាយ អកត្វា ន្ហានបរិយោសានវសេន បយោគេ បយោគេ កាតព្វំ, តញ្ច ខោ វិវដង្គណេ អាកាសតោ បតិតឧទកេនេវ ន្ហាយន្តស្ស, ន ន្ហានកោដ្ឋកវាបិអាទីសុ យេដេហិ អាសិត្តូទកេន ន្ហាយន្តស្ស។ តេនេវាហ **“សតិយា វស្សិកសាដិកាយា”**តិអាទិ។ បោក្ខរណិយាទីសុ បន នគ្គស្ស ន្ហាយន្តស្ស អនាបត្តីតិ សម្ពន្ធោ, បោក្ខរណិយាទីសុ បន សតិយាបិ វស្សិកសាដិកាយ នគ្គស្ស ន្ហាយន្តស្ស នត្ថិ ទុក្កដាបត្តីតិ អត្ថោ។

ឯវំ អន្តរាបត្តិយា អនាបត្តឹ ទស្សេត្វា ឥទានិ និស្សគ្គិយេន អនាបត្តឹ ទស្សេតុំ **“អច្ឆិន្នចីវរស្សា”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **អច្ឆិន្នចីវរស្សា**តិ អច្ឆិន្នវសេសចីវរស្ស។ តស្សាបិ អសមយេ និវាសតោ អនាបត្តិ។ ឯស នយោ **នដ្ឋចីវរស្ស វា**តិ ឯត្ថាបិ។ យថា ចេត្ថ និវាសេន្តានំ តេសំ អនាបត្តិ, ឯវំ តត្ថ បរិយេសន្តានម្បីតិ ទដ្ឋព្វំ។ ឯត្ថ បន មហគ្ឃវស្សិកសាដិកំ បបេត្វា ន្ហាយន្តស្ស ចោរូបទ្ទវោ អាបទា នាមាតិ អាហ **“អនិវត្ថ”**ន្តិអាទិ។ **អាបទាសុ វា និវាសយតោ**តិ អាបទាសុ វិជ្ជមានាសុ អសមយេ និវាសេន្តស្ស។ យំ បន **សមន្តបាសាទិកាយំ** “អច្ឆិន្នចីវរស្សាតិ ឯតំ វស្សិកសាដិកំយេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេសញ្ហិ នគ្គានំ កាយោវស្សាបនេ អនាបត្តិ។ ឯត្ថ ច មហគ្ឃវស្សិកសាដិកំ និវាសេត្វា ន្ហាយន្តស្ស ចោរូបទ្ទវោ អាបទា នាមា”តិ អច្ឆិន្នចីវរាទិនោ និស្សគ្គិយេន អនាបត្តឹ អទស្សេត្វា នគ្គស្ស ន្ហាយតោ ទុក្កដេនេវ អនាបត្តិទស្សនំ, តំ យុត្តំ វិយ ន ទិស្សតិ។ សព្ពសិក្ខាបទេសុ ហិ មូលាបត្តិយា ឯវ អាបត្តិប្បសង្គេ អនាបត្តិទស្សនត្ថំ អនាបត្តិវារោ អារភីយតិ, ន អន្តរាបត្តិយាតិ, តស្មា ឧបបរិក្ខិតព្វំ។ **សចីវរតា**តិ អន្តរវាសកឧត្តរាសង្គេហិ សចីវរតា។

វស្សិកសាដិកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ចីវរអច្ឆិន្ទនសិក្ខាបទវណ្ណនា

“ទត្វា”តិ យំ កិញ្ចិ បច្ចាសីសមានស្សេវ ទានមិហ អធិប្បេតំ, ន និស្សដ្ឋទានន្តិ អាហ **“វេយ្យាវច្ចាទីនី”**តិអាទិ។ **សកសញ្ញាយា**តិ “សក”ន្តិ សញ្ញាយ។ ឥមិនា បារាជិកាភាវំ ទស្សេតិ។ ចជិត្វា ទិន្នម្បិ ហិ សកសញ្ញាយ គណ្ហតោ នត្ថិ បារាជិកំ។ **អច្ឆិន្ទន្តស្សា**តិ ឯកតោ អពទ្ធានិ, វិសុំ ឋបិតានិ ច ពហូនិ អច្ឆិន្ទតោ, “សង្ឃាដឹ អាហរ, ឧត្តរាសង្គំ អាហរា”តិ ឯវំ អាហរាបយតោ ច។ តេនាហ **“វត្ថុគណនាយ អាបត្តិយោ”**តិ។ “មយា ទិន្នានិ សព្ពានិ អាហរា”តិ វទតោបិ ឯកវចនេនេវ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ។ ឯកំ ចីវរំ បន ឯកាពទ្ធានិ ច ពហូនិ អច្ឆិន្ទតោ ឯកា អាបត្តិ។ **“អច្ឆិន្ទា”តិ អាណត្តិយា ទុក្កដ**ន្តិ “មយា ទិន្នានិ សព្ពានិ គណ្ហា”តិ អាណត្តិយា ឯកំ ទុក្កដំ, អច្ឆិន្នេសុ បន ឯកវចនេនេវ សម្ពហុលា បាចិត្តិយោ។ តេនាហ “អច្ឆិន្នេសុ វត្ថុគណនាយ អាបត្តិយោ”តិ។ **អច្ឆិន្នេសូ**តិ តេនាណត្តេន អច្ឆិន្នេសុ ចីវរេសុ។ យត្ថ បន បោត្ថកេសុ **“អច្ឆិន្នេសុ យត្តកានិ អាណត្តានិ, តេសំ គណនាយ អាបត្តិយោ”**តិ បាឋោ, តត្ថ **យត្តកានិ អាណត្តានី**តិ យត្តកានិ ចីវរានិ គណ្ហិតុំ អាណត្តានីតិ អត្ថោ។ យំ បន **សមន្តបាសាទិកាយំ** “ចីវរំ ‘គណ្ហា’តិ អាណាបេតិ, ឯកំ ទុក្កដំ។ អាណត្តោ ពហូនិ គណ្ហាតិ, ឯកំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៣៣) វុត្តំ, តំ ឯកាពទ្ធំ សន្ធាយ។ ឯវញ្ច កត្វា សមន្តបាសាទិកាយ សទ្ធឹ ឥមាយ អដ្ឋកថាយ ន កោចិ វិរោធោ។ សចេ បន “សង្ឃាដឹ គណ្ហ, ឧត្តរាសង្គំ គណ្ហា”តិ អាណាបេតិ, វាចាយ វាចាយ ទុក្កដំ។ អច្ឆិន្នេសុ វត្ថុគណនាយ អាបត្តិយោ។ ឯត្ថ ច “ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ ភិក្ខុស្ស សាមំ ទត្វា អច្ឆិន្នំ និស្សគ្គិយ”ន្តិ (បារា. ៦៣៣) ឥមិនា នយេន និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្វំ។

តិកបាចិត្តិយន្តិ ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **អញ្ញំ បរិក្ខារ**ន្តិ បត្តាទី អញ្ញំ បរិក្ខារំ, អន្តមសោ សូចិម្បីតិ អត្ថោ។ ន កេវលំ អនុបសម្បន្នស្ស ចីវរំយេវ អច្ឆិន្ទតោ ទុក្កដន្តិ អាហ **“អនុបសម្បន្នស្ស ចា”**តិអាទិ។ តត្ថ **យំ កិញ្ចី**តិ ចីវរំ វា ហោតុ, បត្តាទិ, យំ កិញ្ចិ បរិក្ខារំ វា។ **តស្ស វិស្សាសំ គណ្ហន្តស្សា**តិ យស្ស ទិន្នំ, តស្ស វិស្សាសេន គណ្ហន្តស្ស, តតិយត្ថេ ចេតំ ឧបយោគវចនំ។ **ឧបសម្បន្នតា**តិ អច្ឆិន្ទនសមយេ ឧបសម្បន្នភាវោ។ កិញ្ចាបិ ឧបសម្បន្នភាវោ **ជាឡិយំ,**

មាតិកដ្ឋកថាយញ្ច ទានគ្គហណេសុ ទិស្សតិ, តថាបិ អនុបសម្បន្នកាលេ ចីវរំ ទត្វា ឧបសម្បន្នកាលេ អច្ឆិន្ទន្តស្ស អាបត្តិតោ អច្ឆិន្ទនកាលេយេវ ឧបសម្បន្នតា អង្គន្តិ វេទិតព្ពំ។

ចីវរអច្ឆិន្ទនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. សុត្តវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឆព្ពិធំ ខោមសុត្តាទិន្តិ “សុត្តំ នាម ឆ សុត្តានិ ខោមំ កប្បាសិកំ កោសេយ្យំ កម្ពលំ សាណំ ភង្គ”ន្តិ (បារា. ៦៣៨) ឯវំ វុត្តំ ឆព្ពិធំ ខោមសុត្តាទឹ។ តត្ថ **ខោម**ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៣៦-៣៨) ខោមវាកេហិ កតសុត្តំ។ **កប្បាសិក**ន្តិ កប្បាសតោ និព្ពត្តំ។ **កោសេយ្យ**ន្តិ កោសិយំសូហិ កន្តិត្វា កតសុត្តំ។ **កម្ពល**ន្តិ ឯឡកលោមសុត្តំ។ **សាណ**ន្តិ សាណវាកេន កតសុត្តំ។ **ភង្គ**ន្តិ បាដេក្កំ វាកសុត្តមេវាតិ ឯកេ។ បញ្ចហិបិ មិស្សេត្វា កតសុត្តំ បន “ភង្គ”ន្តិ វេទិតព្ពំ។ **តេសំ អនុលោម**ន្តិ តេសំ ខោមាទីនំ អនុលោមំ ទុកូលំ បត្តុណ្ណំ សោមារបដ្ដំ ចីនបដ្ដំ ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នន្តិ ឆព្ពិធំ សុត្តំ។

តុរីតិ វាយនូបករណោ ឯកោ ទណ្ឌោ, វីតវីតដ្ឋានំ យត្ថ សំហរិត្វា ឋបេន្តិ។ **វេម**ន្តិ វាយនូបករណោ ឯកោ ទណ្ឌោ, សុត្តំ បវេសេត្វា យេន អាកោដេន្តោ ឃនភាវំ សម្បាទេន្តិ។ **តស្ស សព្ពប្បយោគេសុ ទុក្កដ**ន្តិ តន្តវាយស្ស យេ តេ តុរិវេមសជ្ជនាទិកា បយោគា, តេសុ សព្ពេសុ បយោគេសុ ភិក្ខុស្ស ទុក្កដំ, តស្ស តន្តវាយស្ស បយោគេ បយោគេ ភិក្ខុស្ស ទុក្កដន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តុរិអាទីនំ អភាវេ តេសំ ករណត្ថំ វាសិផរសុអាទីនំ មគ្គននិសាន រុក្ខច្ឆេទនាទិសព្ពប្បយោគេបិ ឯសេវ នយោ។ តន្តូនំ អត្តនោ សន្តកត្តា វីតវីតដ្ឋានំ បដិលទ្ធមេវ ហោតីតិ អាហ “**បដិលាភេន និស្សគ្គិយំ ហោតី**”តិ, វិកប្បនុបគបច្ឆិមចីវរប្បមាណេ វីតេ និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនេវ វក្ខតិ “ទីឃតោ វិទត្ថិមត្តេ, តិរិយញ្ច ហត្ថមត្តេ វីតេ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ។ ឯត្ថ ច “ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ សាមំ សុត្តំ វិញ្ញាបេត្វា តន្តវាយេហិ វាយាបិតំ និស្សគ្គិយ”ន្តិ ឥមិនា នយេន និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្ពំ។

តេនេវាតិ វិញ្ញាបិតតន្តវាយេនេវ។ **ឯវំ ឥធ ទុក្កដ**ន្តិ ឥធាបិ តន្តវាយេនេវ ទីឃតោ វិទត្ថិមត្តេ, តិរិយំ ហត្ថមត្តេ វីតេ ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ **អកប្បិយសុត្តមយេ**តិ វិញ្ញាបិតសុត្តមយេ។ **ឥតរស្មិ**ន្តិ អវិញ្ញត្តិសុត្តមយេ បរិច្ឆេទេ។ **តតោ ចេ ឩនតរា**តិ វុត្តប្បមាណតោ ចេ ឩនតរា, អន្តមសោ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៣៦-៦៣៨) អច្ឆិមណ្ឌលប្បមាណាបីតិ អធិប្បាយោ។ កប្បិយតន្តវាយេនបិ អកប្បិយសុត្តំ វាយាបេន្តស្ស យថា បុព្ពេ និស្សគ្គិយំ, ឯវមិធ ទុក្កដំ។ តេនេវ កប្បិយញ្ច អកប្បិយញ្ច សុត្តំ វាយាបេន្តស្ស សចេ បច្ឆិមចីវរប្បមាណា វា ឩនកា វា អកប្បិយសុត្តបរិច្ឆេទា ហោន្តិ, តេសុ បរិច្ឆេទគណនាយ ទុក្កដំ។ កប្បិយសុត្តបរិច្ឆេទេសុ អនាបត្តិ។ អថ ឯកន្តរិកេន វា សុត្តេន, ទីឃតោ វា កប្បិយំ តិរិយំ អកប្បិយំ កត្វា វីតំ ហោតិ, បមាណយុត្តេ បរិច្ឆេទេ បរិច្ឆេទេ ទុក្កដំ។

យទិ បន (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៣៦-៦៣៨) ទ្វេ តន្តវាយា ហោន្តិ ឯកោ កប្បិយោ ឯកោ អកប្បិយោ, សុត្តញ្ច អកប្បិយំ, តេ ចេ វារេន វិនន្តិ, អកប្បិយតន្តវាយេន វីតេ បមាណយុត្តេ បរិច្ឆេទេ បរិច្ឆេទេ បាចិត្តិយំ, ឩនតរេ ទុក្កដំ។ ឥតរេន វីតេ ឧភយត្ថ ទុក្កដំ។ សចេ ទ្វេបិ វេមំ គហេត្វា ឯកតោ វិនន្តិ, បមាណយុត្តេ បរិច្ឆេទេ បរិច្ឆេទេ បាចិត្តិយំ។ អថ សុត្តំ កប្បិយំ, ចីវរញ្ច កេទារពទ្ធាទីហិ សបរិច្ឆេទំ, អកប្បិយតន្តវាយេន វីតេ បរិច្ឆេទេ បរិច្ឆេទេ ទុក្កដំ, ឥតរេន វីតេ អនាបត្តិ។ សចេ ទ្វេបិ ឯកតោ វិនន្តិ, បមាណយុត្តេ បរិច្ឆេទេ បរិច្ឆេទេ ទុក្កដំ។ អថ សុត្តម្បិ កប្បិយញ្ច អកប្បិយញ្ច, តេ ចេ វារេន វិនន្តិ, អកប្បិយតន្តវាយេន អកប្បិយសុត្តមយេសុ បច្ឆិមចីវរប្បមាណេសុ បរិច្ឆេទេសុ វីតេសុ បរិច្ឆេទគណនាយ បាចិត្តិយំ, ឩនតរេសុ កប្បិយសុត្តមយេសុ ច ទុក្កដំ។ កប្បិយតន្តវាយេន អកប្បិយសុត្តមយេសុ បមាណយុត្តេសុ វា ឩនកេសុ វា ទុក្កដមេវ, កប្បិយសុត្តមយេសុ អនាបត្តិ។

អថ ឯកន្តរិកេន វា សុត្តេន, ទីឃតោ វា អកប្បិយំ តិរិយំ អកប្បិយំ កត្វា វិនន្តិ, ឧភោបិ វា តេ វេមំ គហេត្វា ឯកតោ វិនន្តិ, អបរិច្ឆេទេ ចីវរេ បមាណយុត្តេ បរិច្ឆេទេ បរិច្ឆេទេ ទុក្កដំ, សបរិច្ឆេទេ បរិច្ឆេទវសេន ទុក្កដានិ។ តេនាហ “**ឯតេនេវ ឧបាយេនា**”តិអាទិ។

ឯត្ថ ច តន្តវាយោ តាវ អញ្ញាតកអប្បវារិតតោ វិញ្ញត្តិយា លទ្ធោ អកប្បិយោ, សេសោ កប្បិយោ។ សុត្តម្បិ សាមំ វិញ្ញាបិតំ អកប្បិយំ, សេសំ, ញាតកាទិវសេន ឧប្បន្នញ្ច កប្បិយន្តិ វេទិតព្ពំ។ **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ វាយាបិតេ វាយាបិតសញ្ញិវេមតិកអវាយាបិតសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **ចីវរត្ថាយ វិញ្ញាបិតសុត្ត**ន្តិ សាមំ វា អញ្ញេន វា ចីវរត្ថាយ វិញ្ញាបិតសុត្តំ ។ កិញ្ចាបិ បាឡិយំ “សាមំ សុត្តំ វិញ្ញាបេត្វា”តិ វុត្តំ, តថាបិ ឥធ “ចីវរត្ថាយ សាមំ

វិញ្ញាបិតសុត្ត”ន្តិ អវត្វា កេវលំ “ចីវរត្ថាយ វិញ្ញាបិតសុត្ត”ន្តិ អង្គេសុ វុត្តត្តា អញ្ញេន ចីវរត្ថាយ វិញ្ញាបិតសុត្តម្បិ សង្គហំ គច្ឆតីតិ វេទិតព្ពំ។ **អកប្បិយវិញ្ញត្តិយា**តិ “ចីវរំ មេ, អាវុសោ, វាយថា”តិ ឯវំភូតាយ អកប្បិយវិញ្ញត្តិយា។

សុត្តវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. មហាបេសការសិក្ខាបទវណ្ណនា

ចីវរសាមិកេហិ បុព្ពេ អប្បវារិតោ ហុត្វាតិ “កីទិសេន តេ, ភន្តេ, ចីវរេន អត្ថោ, កីទិសំ តេ ចីវរំ វាយាបេមិ, វទ, ភន្តេ, យទិច្ឆសី”តិ ចីវរសាមិកេហិ បុព្ពេ អវុត្តោ ហុត្វា។ ឯត្ថ ច អាយតាទីហិ តីហិ សុត្តវឌ្ឍនាការេន សហ វាយនាការំ ទស្សេតិ, សុវីតាទីហិ ចតូហិ វាយនាការមេវ។ **“កិញ្ចិមត្តំ អនុបទជ្ជេយ្យាមា”**តិអាទិ តស្ស កត្តព្ពាការមត្តទស្សនំ, ន បន អង្គទស្សនំ សុត្តវឌ្ឍនវសេនេវ អាបជ្ជិតព្ពត្តាតិ អាហ **“ន ភិក្ខុនោ បិណ្ឌបាតទានមត្តេនា”**តិអាទិ។ ឯត្ថ ច “ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរំ បុព្ពេ អប្បវារិតេន អញ្ញាតកស្ស គហបតិកស្ស តន្តវាយេ ឧបសង្កមិត្វា ចីវរេ វិកប្បំ អាបន្នំ និស្សគ្គិយ”ន្តិ (បារា. ៦៤៣) ឥមិនា នយេន និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្ពំ។ **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ អញ្ញាតកេ អញ្ញាតកសញ្ញិវេមតិកញាតកសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។

មហាបេសការសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. អច្ចេកចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា

បឋមបទស្សាតិ “ទសាហានាគត”ន្តិ បទស្ស។ **បុរិមនយេនេវា**តិ អច្ចន្តសំយោគវសេនេវ។ **តានិ ទិវសានី**តិ តេសុ ទិវសេសុ។ **អច្ចន្តមេវា**តិ និរន្តរមេវ, តេសុ ទសាហេសុ យត្ថ កត្ថចិ ទិវសេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បវារណាមាសស្សា**តិ បុព្ពកត្តិកមាសស្ស។ សោ ហិ ឥធ បឋមបវារណាយោគតោ “បវារណាមាសោ”តិ វុត្តោ។ **ជុណ្ហបក្ខបញ្ចមិតោ បដ្ឋាយា**តិ សុក្កបក្ខបញ្ចមី អាទី កត្វា។ **បវារណាមាសស្ស ជុណ្ហបក្ខបញ្ចមិតោ**តិ វា បវារណាមាសស្ស បកាសនតោ បុរិមស្ស ជុណ្ហបក្ខស្ស បញ្ចមិតោ បដ្ឋាយាតិ អត្ថោ។ យោ បនេត្ថ “កាមញ្ចេស (សារត្ថ. ដី. ២.៦៥០) ‘ទសាហបរមំ អតិរេកចីវរំ ធារេតព្ព’ន្តិ (បារា. ៤៦៣) ឥមិនាវ សិទ្ធោ, អដ្ឋុប្បត្តិវសេន បន អបុព្ពំ វិយ អត្ថំ ទស្សេត្វា សិក្ខាបទំ ឋបិត”ន្តិ បាឋោ ទិស្សតិ, សោ បមាទបាឋោ “ទសាហានាគត”ន្តិ ឥមិនា វិរោធតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ កិញ្ច “ជុណ្ហបក្ខបញ្ចមិតោ បដ្ឋាយា”តិ វុត្តត្តា អដ្ឋកថាយេវ បុព្ពាបរវិរោធោបិ សិយា។

អច្ចេកចីវរន្តិ អច្ចាយិកចីវរំ វុច្ចតិ, សោ ច អច្ចាយិកភាវោ ទាយកស្ស គមិកាទិភាវេនាតិ ទស្សេតុំ **“គមិកគិលានគព្ភិនិអភិនវុប្បន្នសទ្ធានំ បុគ្គលាន”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **គមិកោ** នាម “សេនាយ វា គន្តុកាមោ ហោតិ, បវាសំ វា គន្តុកាមោ ហោតី”តិ (បារា. ៦៤៩) វុត្តោ។ **អញ្ញាតរេន “វស្សាវាសិកំ ទស្សាមី”តិ ឯវំ អារោចេត្វា ទិន្ន**ន្តិ គមិកាទីនំ អញ្ញតរេន គមនាទីហិ ការណេហិ ទាតុកាមេន ទូតំ វា បេសេត្វា, សយំ វា អាគន្ត្វា “វស្សាវាសិកំ ទស្សាមី”តិ ឯវំ អារោចេត្វា ទិន្នំ ចីវរំ។ ឯត្ថ ច “ឥទំ មេ, ភន្តេ, អច្ចេកចីវរំ ចីវរកាលសមយំ អតិក្កាមិតំ និស្សគ្គិយ”ន្តិ (បារា. ៦៤៩) ឥមិនា នយេន និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្ពំ។

សេសន្តិ “សាធារណបញ្ញត្តី”តិអាទិកំ។ អយំ បន វិសេសោ – តត្ថ អតិរេកចីវរេ អតិរេកចីវរសញ្ញិអាទិនោ ទសាហាតិក្កមោ, ឥធ អច្ចេកចីវរេ អច្ចេកចីវរសញ្ញិអាទិនោ ចីវរកាលាតិក្កមោ។ តថា អនច្ចេកចីវរេ អច្ចេកចីវរសញ្ញិនោ, វេមតិកស្ស ច ទុក្កដំ។ ជាតិប្បមាណសម្បន្នស្ស អច្ចេកចីវរស្ស អត្តនោ សន្តកតា, ទសាហានាគតាយ កត្តិកតេមាសិកបុណ្ណមាយ ឧប្បន្នភាវោ, អនធិដ្ឋិតអវិកប្បិតតា, ចីវរកាលាតិក្កមោតិ ចតុរង្គភាវោវ ឯត្ថ វិសេសោ។

អច្ចេកចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. សាសង្កសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧបសម្បជ្ជន្តិអាទីសុ វិយាតិ “បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី”តិ (វិភ. ៥០៨) ឥមស្ស វិភង្គេ “ឧបសម្បជ្ជា”តិ ឧទ្ទិដ្ឋេ “ឧបសម្បជ្ជ”ន្តិ ឧទ្ធដំ។ តទិហ និទស្សនំ កតំ។ **អាទិ**សទ្ទេន បន “អនាបុច្ឆំ វា គច្ឆេយ្យា”តិអាទីនំ (បាចិ. ១១១, ១១៥) សង្គហោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ឧបគន្ត្វា**តិ ឧបសទ្ទស្សត្ថមាហ។ **វសិត្វា**តិ អក្ខណ្ឌំ វសិត្វា។ “យេន យស្ស ហិ សម្ពន្ធោ, ទូរដ្ឋម្បិ ច តស្ស ត”ន្តិ វចនតោ **“ឥមស្ស…បេ…. ឥមិនា សម្ពន្ធោ”**តិ វុត្តំ។ តត្ថ **ឥមស្សា**តិ “ឧបវស្ស”ន្តិ បទស្ស។ វិនយបរិយាយេន អរញ្ញលក្ខណំ អទិន្នាទានបារាជិកេ អាគតំ។ តត្ថ ហិ

“គាមា វា អរញ្ញា វា”តិ អនវសេសតោ អវហារដ្ឋានបរិគ្គហេន តទុភយំ អសង្ករតោ ទស្សេតុំ “ឋបេត្វា គាមញ្ច”តិអាទិ វុត្តំ។ គាមូបចារោ ហិ លោកេ គាមសង្ខមេវ គច្ឆតីតិ។ ឥធ បន សុត្តន្តបរិយាយេន “បញ្ចធនុសតិកំ បច្ឆិម”ន្តិ (បារា. ៦៥៤) អាគតំ អារញ្ញកំ ភិក្ខុំ សន្ធាយ។ ន ហិ សោ វិនយបរិយាយិកេ អរញ្ញេ វសន្តោ “អារញ្ញកោ បន្តសេនាសនោ”តិ (ម. និ. ១.៦១) សុត្តេ វុត្តោ, តស្មា តត្ថ អាគតមេវ លក្ខណំ គហេតព្ពន្តិ ទស្សេន្តោ “សព្ពបច្ឆិមានិ អារោបិតេន អាចរិយធនុនា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ “**អាចរិយធនុ** នាម បកតិហត្ថេន នវវិទត្ថិបមាណំ។ ជិយាយ បន អារោបិតាយ ចតុហត្ថបមាណ”ន្តិ វទន្តិ។ **គាមស្សា**តិ បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស។ **ឥន្ទខីលតោ**តិ ឧម្មារតោ។ **បរិក្ខេបារហដ្ឋានតោ**តិ បរិយន្តេ ឋិតឃរស្ស ឧបចារេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស បឋមលេឌ្ឌុបាតតោ។ កិត្តកេន មគ្គេន មិនិតព្ពន្តិ អាហ “**សចេ**”តិអាទិ។ **មជ្ឈិមដ្ឋកថាយំ** បន “វិហារស្សាបិ គាមស្សេវ ឧបចារំ នីហរិត្វា ឧភិន្នំ លេឌ្ឌុបាតានំ អន្តរា មិនិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ **ចោរានំ និវិដ្ឋោកាសាទិទស្សនេនា**តិ អារាមេ, អារាមូបចារេ ច ចោរានំ និវិដ្ឋោកាសាទិទស្សនេន ការណេន។ **អាទិ**សទ្ទេន ភុត្តោកាសដ្ឋិតោកាសនិសិន្នោកាសនិបន្នោកាសានំ គហណំ។ **ចោរេហិ មនុស្សានំ ហតវិលុត្តាកោដិតភាវទស្សនតោ**តិ អារាមេ, អារាមូបចារេ ច ហតវិលុត្តាកោដិតភាវទស្សនតោ។

អន្តរឃរេ និក្ខិបេយ្យាតិ អន្តរេ អន្តរេ ឃរានិ ឯត្ថ, ឯតស្សាតិ វា **អន្តរឃរំ**, គាមោ, តស្មិំ ឋបេយ្យាតិ អត្ថោ។ តេនាហ “**អារញ្ញកស្សា**”តិអាទិ។ **តញ្ចា**តិ និក្ខិបនញ្ច។ “**មហាបវារណាយ បវារិតោ ហោតី**”តិ ឥទំ វស្សច្ឆេទំ អកត្វា វុដ្ឋភាវំ ទស្សេតុំ វុត្តំ, ន បន បវារណាយ អង្គភាវំ។ តេនេវ ហិ ព្យតិរេកំ ទស្សេន្តេន **សមន្តបាសាទិកាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៣-៦៥៤) វុត្តំ “សចេ បច្ឆិមិកាយ វា ឧបគតោ ហោតិ ឆិន្នវស្សោ វា, និក្ខិបិតុំ ន លភតី”តិ។ កត្តិកមាសោ នាម បុព្ពកត្តិកមាសស្ស កាឡបក្ខបាដិបទតោ បដ្ឋាយ យាវ អបរកត្តិកបុណ្ណមា, តាវ ឯកូនតឹស រត្តិន្ទិវា។ **ឯវ**-សទ្ទេន កត្តិកមាសតោ បរំ ន លភតីតិ ទស្សេតិ។ ឩនប្បមាណេ តាវ អរញ្ញលក្ខណាយោគតោ ន លភតុ, កស្មា គាវុតតោ អតិរេកប្បមាណេ ន លភតីតិ អាហ “**យត្រ ហី**”តិអាទិ។ និមន្តិតោ បន អទ្ធយោជនម្បិ យោជនម្បិ គន្ត្វា វសិតុំ បច្ចេតិ, ឥទមប្បមាណំ។ **សាសង្កសប្បដិភយមេវ ហោតី**តិ សាសង្កញ្ចេវ សប្បដិភយញ្ច ហោតិ។ **ឯវ**-សទ្ទេន អនាសង្កអប្បដិភយេហិ អង្គយុត្តេបិ សេនាសនេ វសន្តោ និក្ខិបិតុំ ន លភតីតិ ទស្សេតិ។ ឯត្តាវតា បុរិមិកាយ ឧបគន្ត្វា អក្ខណ្ឌំ កត្វា វុដ្ឋវស្សោ យំ គាមំ គោចរគាមំ កត្វា បញ្ចធនុសតិកបច្ឆិមេ អារញ្ញកសេនាសនេ វិហរតិ, តស្មិំ គាមេ ចីវរំ ឋបេត្វា សកលកត្តិកមាសំ តស្មិំយេវ សេនាសនេ តេន ចីវរេន វិនា វត្ថុំ អនុជានិត្វា ឥទានិ វិហារតោ អញ្ញត្ថ វសន្តស្ស ឆារត្តំ វិប្បវាសំ អនុជានន្តោ “**សិយា ច តស្ស ភិក្ខុនោ**”តិអាទិមាហ។ អសមាទានចារញ្ហិ អត្ថតកឋិនា ឯវ លភន្តិ, នេតរេតិ ឯត្ថ ឥទម្បិ ការណំ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្ថ **ឆារត្តបរមំ តេន ភិក្ខុនា តេន ចីវរេន វិប្បវសិតព្ព**ន្តិ យោ ភិក្ខុ វិហារេ វសន្តោ តតោ អញ្ញត្ថ គមនកិច្ចេ សតិ អន្តរឃរេ ចីវរំ និក្ខិបតិ, តេន ភិក្ខុនា តេន ចីវរេន ឆារត្តបរមំ វិប្បវសិតព្ពំ, ឆ រត្តិយោ តម្ហា វិហារា អញ្ញត្ថ វសិតព្ពាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ ភទន្តេន **ពុទ្ធទត្តាចរិយេន** –

“យំ គាមំ គោចរំ កត្វា, ភិក្ខុ អារញ្ញកេ វសេ;
តស្មិំ គាមេ ឋបេតុំ តំ, មាសមេកំ តុ វដ្ដតិ។

“អញ្ញត្ថេវ វសន្តស្ស, ឆារត្តបរមំ មតំ;
អយមស្ស អធិប្បាយោ, បដិច្ឆន្នោ បកាសិតោ”តិ។

តេនេវាហ “**តតោ ចេ ឧត្តរិ វិប្បវសេយ្យាតិ ឆារត្តតោ ឧត្តរិ តស្មិំ សេនាសនេ សត្តមំ អរុណំ ឧដ្ឋាបេយ្យា**”តិអាទិ។ **តថា អសក្កោន្តេនា**តិ គតដ្ឋានស្ស ទូរតាយ សេនាសនំ អាគន្ត្វា សត្តមំ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តេន។ ឯវម្បិ អសក្កោន្តេន តត្រេវ ឋិតេន បច្ចុទ្ធរិតព្ពំ “អតិរេកចីវរដ្ឋានេ ឋស្សតី”តិ។ **វសិត្វា**តិ អរុណំ ឧដ្ឋាបេត្វា។ ភិក្ខុសម្មុតិ ឧទោសិតសិក្ខាបទេ វុត្តាវ។

សេសន្តិ “អញ្ញត្រ ភិក្ខុសម្មុតិយាតិ អយមេត្ថ អនុបញ្ញត្តី”តិអាទិកំ។ តត្ថ ហិ អង្គេសុ យំ រត្តិវិប្បវាសោ ចតុត្ថមង្គំ, តំ ឥធ ឆារត្តតោ ឧត្តរិ វិប្បវាសោ ហោតីតិ អយមេវ វិសេសោ។

សាសង្កសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. បរិណតសិក្ខាបទវណ្ណនា

ននុ ចាយំ សង្ឃស្ស បរិណតោ, ន បរិច្ចត្តោ, អថ កថំ សង្ឃសន្តកោ ហោតីតិ អាហ “**សោ ហី**”តិអាទិ។ តត្ថ **សោ**តិ លាភោ។ **ឯកេន បរិយាយេនា**តិ បរិណតភាវសង្ខាតេន ឯកេន បរិយាយេន។ “**លភិតព្ព**”ន្តិ ឥមិនា

លាភសទ្ទស្ស កម្មសាធនមាហ។ **ចីវរាទិវត្ថុ**ន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អន្តមសោ ចុណ្ណបិណ្ឌម្បិ ទន្តកដ្ឋម្បិ ទសិកសុត្តម្បិ។ **បរិណត**ន្តិ សង្ឃស្ស និន្នំ សង្ឃស្ស បោណំ សង្ឃស្ស បព្ភារំ ហុត្វា ឋិតន្តិ អត្ថោ។ យេន បន ការណេន សោ បរិណតោ ហោតិ, តំ ទស្សេត្វា តស្ស អត្ថំ ទស្សេតុំ **“ទស្សាម ករិស្សាមា”**តិអាទិ វុត្តំ។ **អត្តនោ បរិណាមេន្តស្សា**តិ “ឥទំ មយ្ហំ ទេហី”តិ សង្ឃស្ស បរិណតភាវំ ញត្វា អត្តនោ បរិណាមេត្វា គណ្ហន្តស្ស។ **បយោគេ**តិ បរិណាមនប្បយោគេ។ ឯត្ថ ច “ឥទំ មេ, ភន្តេ, ជានំ សង្ឃិកំ លាភំ បរិណតំ អត្តនោ បរិណាមិកំ និស្សគ្គិយ”ន្តិ ឥមិនា នយេន និស្សជ្ជនវិធានំ វេទិតព្ពំ។

សង្ឃចេតិយបុគ្គលេសូតិ ឯត្ថ ច អន្តមសោ សុនខំ ឧបាទាយ យោ កោចិ សត្តោ “បុគ្គលោ”តិ វេទិតព្ពោ។ **អញ្ញសង្ឃាទីន**ន្តិ អញ្ញសង្ឃចេតិយបុគ្គលានំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “សង្ឃស្ស បរិណតំ អញ្ញស្ស សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បុគ្គលស្ស វា, ចេតិយស្ស បរិណតំ អញ្ញស្ស ចេតិយស្ស វា សង្ឃស្ស វា បុគ្គលស្ស វា, បុគ្គលស្ស បរិណតំ អញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស វា សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បរិណាមេន្តស្ស ទុក្កដ”ន្តិ។

ឥទានិ អនាបត្តឹ ទស្សេតុំ **“អបរិណតសញ្ញិនោ”**តិអាទិមាហ។ បរិណតេ, អបរិណតេ ច អបរិណតសញ្ញិនោ ចាតិ សម្ពន្ធោ, បរិណតេ, អបរិណតេ ចាតិ ឧភយត្ថាបិ អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហេតំ “បរិណតេ អបរិណតសញ្ញី អត្តនោ បរិណាមេតិ, អនាបត្តិ។ អបរិណតេ អបរិណតសញ្ញី អនាបត្តី”តិ (បារា. ៦៦០)។ **ទេយ្យធម្មោ**តិ ចត្តារោ បច្ចយា។ **អាទិ**សទ្ទេន “បដិសង្ខារំ វា លភេយ្យ, ចិរដ្ឋិតិកោ វា អស្ស, យត្ថ វា បន តុម្ហាកំ ចិត្តំ បសីទតិ, តត្ថ ទេថា”តិ (បារា. ៦៦១) វចនានំ គហណំ។ សចេ បន ទាយកា “មយំ សង្ឃភត្តំ កត្តុកាមា, ចេតិយបូជំ កត្តុកាមា, ឯកស្ស ភិក្ខុនោ បរិក្ខារំ ទាតុកាមា, តុម្ហាកំ រុចិយា ទស្សាម។ ភណថ, កត្ថ ទេមា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៦០) វទន្តិ, ឯវំ វុត្តេ តេន ភិក្ខុនា “យត្ថ ឥច្ឆថ, តត្ថ ទេថា”តិ វត្តព្ពំ។

បរិណតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បត្តវគ្គោ តតិយោ។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

និស្សគ្គិយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បាចិត្តិយកណ្ឌំ

១. មុសាវាទវគ្គោ

១. មុសាវាទសិក្ខាបទវណ្ណនា

សម្បជានមុសាវាទេតិ ឯត្ថ **មុសា**តិ អភូតំ អតច្ឆំ វត្ថុ, **វាទោ**តិ តស្ស ភូតតោ តច្ឆតោ វិញ្ញាបនំ, សម្បជានស្ស មុសាវាទោ **សម្បជានមុសាវាទោ**, តស្មិំ សម្បជានមុសាវាទេតិ អត្ថោ។ តេនាហ **“បុព្ពេ”**តិអាទិ។ សោ ច បន មុសាវាទោ បុព្ពភាគក្ខណេ, តង្ខណេ ច វិជានន្តស្ស ហោតិ “បុព្ពេវស្ស ហោតិ ‘មុសា ភណិស្ស’ន្តិ, ភណន្តស្ស ហោតិ ‘មុសា ភណាមី’”តិ (បាចិ. ៤) វុត្តត្តាតិ អាហ **“បុព្ពេបិ ជានិត្វា វចនក្ខណេបិ ជានន្តស្សា”**តិ។ ឯតញ្ហិ ទ្វយំ អង្គភូតំ, តតិយំ បន ហោតុ វា, មា វា, អការណមេតំ។ ននុ ចេតំ ភណនមេវ ញាយតីតិ អាហ **“ភណនញ្ច នាមា”**តិអាទិ។ **អភូតស្សា**តិ អតច្ឆស្ស។

ហត្ថកំ សក្យបុត្តន្តិ ឯត្ថ **ហត្ថកោ**តិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ។ សក្យានំ បុត្តោតិ **សក្យបុត្តោ**។ ពុទ្ធកាលេ កិរ សក្យកុលតោ អសីតិ បុរិសសហស្សានិ បព្ពជឹសុ, តេសំ សោ អញ្ញតរោ។ **អវជានិត្វា បដិជាននាទិវត្ថុស្មិន្តិ** ឯត្ថ **អវជានិត្វា បដិជានន្តំ** នាម តិត្ថិយេហិ សទ្ធឹ កថេន្តោ អត្តនោ វាទេ កញ្ចិ ទោសំ សល្លក្ខេន្តោ “នាយំ មម វាទោ”តិ អវជានិត្វា បុន កថេន្តោ កថេន្តោ និទ្ទោសតំ សល្លក្ខេត្វា “មមេវ អយំ វាទោ”តិ បដិជានាតិ។ **អាទិ** សទ្ទេន បដិជានិត្វា អវជាននំ, អញ្ញេនញ្ញំ បដិចរណំ, សម្បជានមុសាភាសនំ, សង្កេតំ កត្វា វិសំវាទករណញ្ច សង្គណ្ហាតិ។ តទានិ អាបត្តិភេទទស្សនត្ថំ **“ឧត្តរិមនុស្សធម្មារោចនត្ថ”**ន្តិអាទិ វុត្តំ។

អនុបធារេត្វា សហសា ភណន្តស្សាតិ អវីមំសិត្វា វេគេន ទិដ្ឋម្បិ “អទិដ្ឋំ មេ”តិអាទិនា ភណន្តស្ស ។ **“អញ្ញំ ភណិស្សាមី”តិ អញ្ញំ ភណន្តស្សា**តិ យោ មន្ទត្តា មោមូហត្តា បក្ខលន្តោ “ចីវរ”ន្តិ វត្តព្ពេ “ចីវ”ន្តិអាទីនិ ភណតិ, អយំ “អញ្ញំ ភណិស្សាមី”តិ អញ្ញំ ភណតិ នាម។ យោ បន សាមណេរេន “អបិ, ភន្តេ, មយ្ហំ ឧបជ្ឈាយំ បស្សិត្ថា”តិ វុត្តោ កេឡិំ កុរុមានោ “តវ ឧបជ្ឈាយោ ទារុសកដំ យោជេត្វា គតោ ភវិស្សតី”តិ វា សិង្គាលសទ្ទំ សុត្វា “កស្សាយំ សទ្ទោ”តិ វុត្តោ “មាតុយា តេ យានេន គច្ឆន្តិយា កទ្ទមេ លគ្គចក្កំ ឧទ្ធរន្តានំ អយំ សទ្ទោ”តិ វា ឯវំ នេវ ទវា, ន រវា អញ្ញំ ភណតិ, សោ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិយេវ។ អញ្ញា បូរណកថា នាម ហោតិ – ឯកោ គាមេ ថោកំ តេលំ លភិត្វា វិហារំ អាគតោ សាមណេរំ ភណតិ “ត្វំ អជ្ជ កុហឹ គតោ, គាមោ ឯកតេលោ អហោសី”តិ វា, បច្ឆិកាយ ឋបិតំ បូវខណ្ឌំ លភិត្វា “អជ្ជ គាមេ បច្ឆិកាហិ បូវេ ចារេសុ”ន្តិ វា, អយំ មុសាវាទោវ ហោតិ។ **វិសំវាទនបុរេក្ខារតា**តិ វិសំវាទេន្តិ ឯតេនាតិ **វិសំវាទនំ**, វញ្ចនាធិប្បាយវសប្បវត្តំ ចិត្តំ, តស្ស បុរេក្ខារតា **វិសំវាទនបុរេក្ខារតា**, វិសំវាទនចិត្តស្ស បុរតោ ករណន្តិ អត្ថោ។

មុសាវាទសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ឱមសវាទសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឱមសវាទេតិ ឱវិសនករហណវចនេ។ យស្មា បន តំ នេវ កណ្ណសុខំ, ន ហទយសុខំ, តស្មា តេន កណ្ណញ្ចេវ ហទយញ្ច វិជ្ឈតីតិ អាហ **“ឱវិជ្ឈនវចនេ”**តិ, ជាតិអាទីហិ ឃដេត្វា វចនេតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ **“ជាតិ នាមា”**តិអាទិ។ តត្ថ **ជាតិ** នាម ព្រាហ្មណាទិ ឧក្កដ្ឋា ចេវ ចណ្ឌាលាទិ ហីនា ច ជាតិ។ **នាមំ** នាម អវកណ្ណកាទិ ហីនញ្ចេវ ពុទ្ធរក្ខិតាទិ ឧក្កដ្ឋញ្ច នាមំ។ **គោត្តំ** នាម កោសិយាទិ ហីនញ្ចេវ គោតមាទិ ឧក្កដ្ឋញ្ច គោត្តំ។ **កម្មំ** នាម បុប្ផឆឌ្ឌកាទិ ហីនញ្ចេវ កសិវណិជ្ជាទិ ឧក្កដ្ឋញ្ច កម្មំ។ **សិប្បំ** នាម នឡការាទិ ហីនញ្ចេវ មុទ្ទាគណនាទិ ឧក្កដ្ឋញ្ច សិប្បំ។ **អាពាធោ** នាម សព្ពោបិ រោគោ ហីនោយេវ។ អថ វា មធុមេហោ ឧក្កដ្ឋោ, សេសោ ហីនោតិ វេទិតព្ពោ។ **លិង្គំ** នាម អតិទីឃាទិ ហីនញ្ចេវ នាតិទីឃាទិ ឧក្កដ្ឋញ្ច លិង្គំ។ **កិលេសោ** នាម រាគាទិកោ សព្ពោបិ កិលេសោ។ **អាបត្តិ** នាម សោតាបត្តាទិកា ឧក្កដ្ឋា ចេវ បារាជិកាទិ អនុក្កដ្ឋា ច អាបត្តិ។ **អក្កោសោ** នាម “ឱដ្ឋោសី”តិអាទិកោ ហីនោ ចេវ “បណ្ឌិតោសី”តិអាទិកោ (បាចិ. ១៥) ឧក្កដ្ឋោ ច អក្កោសោ។

យថា តថាតិ បាឡិអាគតានាគតបទានំ យេន កេនចិ អាការេន។ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ ឋបេត្វា ភិក្ខុំ ភិក្ខុនិអាទយោ សព្ពេ សត្តា អនុបសម្បន្នដ្ឋានេ ឋិតាតិ អាហ **“ឥធ ចា”**តិអាទិ។ **ទវកម្យតា** នាម កេឡិហសាធិប្បាយតា។ **សព្ពត្ថា**តិ ឧបសម្បន្នានុបសម្បន្នេសុ ចេវ បាឡិអាគតានាគតបទេសុ ចាតិ សព្ពត្ថ។ **អត្ថធម្មអនុសាសនិបុរេក្ខារាន**ន្តិ ឯត្ថ “ចណ្ឌាលោសី”តិអាទិកាយ បាឡិយា អត្ថំ វណ្ណេន្តោ **អត្ថបុរេក្ខារោ** នាម។

បាឡី វាចេន្តោ **ធម្មបុរេក្ខារោ** នាម។ អនុសិដ្ឋិយំ បត្វា “ឥទានិបិ ចណ្ឌាលោសិ, បាបំ មា អកាសិ។ មា តមោតមបរាយណោ អហោសី”តិអាទិនា (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៥) នយេន កថេន្តោ **អនុសាសនិបុរេក្ខារោ** នាមាតិ វេទិតព្ពោ។

ឱមសវាទសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. បេសុញ្ញសិក្ខាបទវណ្ណនា

ភិក្ខុបេសុញ្ញេតិ បិសតីតិ **បិសុណា**, យាយ វាចាយ សមគ្គេ សត្តេ អវយវភូតេ វគ្គេ ភិន្ទេ ករោតិ, សា វាចា បិសុណា, បិសុណា ឯវ **បេសុញ្ញំ**, តាយ វាចាយ សមន្នាគតោ **បិសុណោ**, តស្ស កម្មំ **បេសុញ្ញំ**, ភិក្ខុស្ស បេសុញ្ញំ **ភិក្ខុបេសុញ្ញំ**, តស្មិំ ភិក្ខុបេសុញ្ញេ, ភិក្ខុតោ សុត្វា ភិក្ខុនា, ភិក្ខុស្ស វា ឧបសំហដបេសុញ្ញេតិ អត្ថោ។ តេនាហ “**ជាតិអាទីហី**”តិអាទិ។ តញ្ច ខោ ទ្វីហិ ការណេហិ ឧបសំហរតីតិ អាហ “**ភិក្ខុនោ បិយកម្យតាយ វា**”តិអាទិ។ តត្ថ **ភិក្ខុនោ បិយកម្យតាយា**តិ យស្ស តំ ភាសតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ “ឯវមហំ ឯតស្ស បិយោ ភវិស្សាមី”តិ អត្តនោ បិយភាវំ បត្ថយមានតាយ។ **ភេទាធិប្បាយេនា**តិ “ឯវមយំ តេន សទ្ធិំ ភិជ្ជិស្សតី”តិ បរស្ស បរេន ភេទំ ឥច្ឆន្តេន។ អថ វា បិយសុញ្ញករណតោ **បេសុញ្ញំ** (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៣៦) និរុត្តិនយេន, យាយ វាចាយ យស្ស តំ ភាសតិ, តស្ស ហទយេ អត្តនោ បិយភាវំ, បរស្ស ច សុញ្ញភាវំ ករោតិ, សា វាចា, “ភិក្ខុស្ស បេសុញ្ញំ ភិក្ខុបេសុញ្ញ”ន្តិអាទិនា ឯវម្បេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ “**វុត្តនយេនេវា**តិ “ជាតិអាទីហិ អក្កោសវត្ថូហី”តិអាទិនា វុត្តនយេន។

បាឡិមុត្តកអក្កោសូបសំហារេតិ “ចោរោសី”តិអាទិនា អក្កោសស្ស ឧបសំហារេ។ “អនក្កោសវត្ថុភូតំ បន បេសុញ្ញករំ តស្ស កិរិយំ, វចនំ វា បិយកម្យតាយ ឧបសំហរន្តស្ស កិញ្ចាបិ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អាបត្តិ ន ទិស្សតិ, តថាបិ ទុក្កដេន ភវិតព្ព”ន្តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៣៦) វទន្តិ។ **បាបគរហិតាយ វទន្តស្សា**តិ ឯកំ អក្កោសន្តំ, ឯកញ្ច ខមន្តំ ទិស្វា “អហោ និល្លជ្ជោ, ឦទិសម្បិ នាម ភវន្តំ បុន វត្តព្ពំ មញ្ញិស្សតី”តិ ឯវំ កេវលំ បាបគរហិតាយ ភណន្តស្ស។

បេសុញ្ញសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បទសោធម្មសិក្ខាបទវណ្ណនា

បទសោ ធម្មំ វាចេយ្យាតិ ឯកតោ បទំ បទំ ធម្មំ វាចេយ្យ, កោដ្ឋាសំ កោដ្ឋាសំ វាចេយ្យាតិ អត្ថោ។ យស្មា ន កេវលំ តិស្សោ សង្គីតិយោ អារុឡ្ហធម្មំយេវ បទសោ វាចេន្តស្ស អាបត្តិ, តស្មា “**សង្គីតិត្តយំ អនារុឡ្ហម្បី**”តិអាទិ វុត្តំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៥) សីលូបទេស ធុតង្គបញ្ហអារម្មណកថា ពុទ្ធិកទណ្ឌកញ្ញាណវត្ថុ អសុភកថាទីនំ គហណំ។ មេណ្ឌកមិលិន្ទបញ្ហេសុ ថេរស្ស សកប្បដិភានេ អនាបត្តិ។ យំ រញ្ញោ សញ្ញាបនត្ថំ អាហរិត្វា វុត្តំ, តត្ថ អាបត្តិ។ វណ្ណបិដកអង្គុលិមាលបិដករដ្ឋបាលគជ្ជិតអាឡវកគជ្ជិតគូឡ្ហមគ្គគូឡ្ហវេស្សន្តរគូឡ្ហវិនយវេទល្លបិដកាទីនិ បន អពុទ្ធវចនានិយេវ។

យស្មា បន តំ បទំ ចតុព្ពិធំ ហោតិ, តស្មា តំ ទស្សេតុំ “**បទានុបទអន្វក្ខរានុព្យញ្ជនេសូ**”តិ វុត្តំ។ តត្ថ **បទ**ន្តិ ឯកោ គាថាបាទោ អធិប្បេតោ។ **អនុបទ**ន្តិ ទុតិយបាទោ។ **អន្វក្ខរ**ន្តិ ឯកេកំ អក្ខរំ។ **អនុព្យញ្ជន**ន្តិ បុរិមព្យញ្ជនេន សទិសំ បច្ឆាព្យញ្ជនំ។ យំ កិញ្ចិ វា ឯកំ អក្ខរំ **អន្វក្ខរំ**។ អក្ខរសមូហោ **អនុព្យញ្ជនំ**។ អក្ខរានុព្យញ្ជនសមូហោ **បទំ**។ បឋមំ បទំ បទមេវ, ទុតិយំ **អនុបទ**ន្តិ ឯវមេត្ថ នានាករណំ វេទិតព្ពំ។ ឯតេសុ បទាទីសុ យំ កញ្ចិ កោដ្ឋាសំ ភិក្ខុញ្ច ភិក្ខុនិញ្ច ឋបេត្វា អវសេសបុគ្គលេហិ សទ្ធិំ ឯកតោ ភណន្តស្ស បទាទិគណនាយ បាចិត្តិយន្តិ សម្ពន្ធោ។

ឯត្ថ គាថាពន្ធេសុ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៥) តាវ “មនោបុព្ពង្គមា ធម្មា”តិ (ធ. ប. ១, ២) ឯកមេកំ បទំ សាមណេរេន សទ្ធិំ ឯកតោ អារភិត្វា ឯកតោយេវ និដ្ឋាបេន្តស្ស **បទគណនាយ** បាចិត្តិយំ។ ថេរេន “មនោបុព្ពង្គមា ធម្មា”តិ វុត្តេ តំ បទំ អបាបុណិត្វា “មនោសេដ្ឋា មនោមយា”តិ វចនកាលេ បត្តេន សាមណេរេន ឯកតោ ភណន្តស្ស **អនុបទគណនាយ**។ “រូបំ អនិច្ច”ន្តិអាទិ (ម. និ. ១.៣៥៣, ៣៥៦) វចនកាលេ តេន សទ្ធិំ “រូ” ការមត្តមេវ វាចេន្តស្ស **អន្វក្ខរគណនាយ**។ ឯស នយោ គាថាពន្ធេបិ។ “រូបំ, ភិក្ខវេ, អនិច្ចំ, វេទនា អនិច្ចា”តិ (ម. និ. ១.៣៥៣, ៣៥៦) ឥមំ សុត្តំ វាចយមានោ ថេរេន “រូបំ អនិច្ច”ន្តិ វុច្ចមានេ

សាមណេរោ សីឃបញ្ញតាយ “វេទនា អនិច្ចា”តិ ឥមំ អនិច្ចបទំ ថេរស្ស “រូបំ អនិច្ចំ”ន្តិ ឯតេន អនិច្ចបទេន សទ្ធឹ ឯកតោ ភណន្តោ វាចំ និច្ឆារេតិ, ឯវំ វាចេន្តស្ស **អនុព្យញ្ជនគណនាយ** បាចិត្តិយន្តិ វេទិតព្ពំ។

តិកបាចិត្តិយន្តិ អនុបសម្បន្នេ អនុបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកឧបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ អនុបសម្បន្នេន សទ្ធឹ ឯកតោ ឧទ្ទេសគ្គហណេ ឯកតោ ភណន្តស្ស អនាបត្តីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯស នយោ **“សជ្ឈាយករណេ, តស្ស សន្តិកេ ឧទ្ទេសគ្គហណេ”**តិ ឯត្ថាបិ។ តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – ឧបសម្បន្នោ ច អនុបសម្បន្នោ ច និសីទិត្វា ឧទ្ទិសាបេន្តិ។ អាចរិយោ “និសិន្នានំ ភណាមី”តិ តេហិ សទ្ធឹ ឯកតោ វទតិ, អាចរិយស្សេវ អាបត្តិ។ អនុបសម្បន្នេន សទ្ធឹ គណ្ហន្តស្ស អនាបត្តិ។ ទ្វេបិ ឋិតា គណ្ហន្តិ, ឯសេវ នយោ។ ទហរភិក្ខុ និសិន្នោ, សាមណេរោ ឋិតោ, “និសិន្នស្ស ភណាមី”តិ ភណតោ អនាបត្តិ។ សចេ ទហរោ តិដ្ឋតិ, ឥតរោ និសីទតិ, “ឋិតស្ស ភណាមី”តិ ភណតោបិ អនាបត្តិ។ សចេ ពហូនំ ភិក្ខូនំ អន្តរេ ឯកោ សាមណេរោ និសិន្នោ ហោតិ, តស្មិំ និសិន្នេ បទសោ ធម្មំ វាចេន្តស្ស អចិត្តកា អាបត្តិ។ សចេ សាមណេរោ ឧបចារំ មុញ្ចិត្វា ឋិតោ វា និសិន្នោ វា ហោតិ, យេសំ វាចេតិ, តេសុ អបរិយាបន្នត្តា ឯកេន ទិសាភាគេន បលាយនកគន្ថំ នាម គណ្ហាតីតិ សង្ខំ គច្ឆតិ, តស្មា អនាបត្តិ។

សជ្ឈាយករណេតិ អនុបសម្បន្នេន សទ្ធឹ ឯកតោ សជ្ឈាយករណេ។ **តស្ស សន្តិកេ ឧទ្ទេសគ្គហណេ**តិ អនុបសម្បន្នស្ស សន្តិកេ ឧទ្ទេសគ្គហណេ។ **យេភុយ្យេន បគុណគន្ថំ ភណន្តស្សា**តិ សចេ ឯកគាថាយ ឯកោ បាទោ នាគច្ឆតិ, អវសេសា អាគច្ឆន្តិ, អយំ យេភុយ្យេន បគុណគន្ថោ នាម។ ឯតេន នយេន សុត្តេបិ វេទិតព្ពោ, តំ ភណន្តស្ស។ **ឱសារេន្តស្ស ចា**តិ បរិសាមជ្ឈេ សុត្តំ ឧច្ចារេន្តស្ស ច។

បទសោធម្មសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. បឋមសហសេយ្យសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឥធ “ភិក្ខុំ ឋបេត្វា អវសេសោ អនុបសម្បន្នោ នាមា”តិ (បាចិ. ៥២) វចនតោ តិរច្ឆានគតោបិ អនុបសម្បន្នោយេវ, សោ ច ខោ ន សព្ពោ, មេថុនធម្មាបត្តិយា វត្ថុភូតោវាតិ អាហ **“អន្តមសោ”**តិអាទិ។ តស្ស ច បរិច្ឆេទោ មេថុនធម្មាបត្តិយា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ **ទិរត្តតិរត្ត**ន្តិ ឯត្ថ ទិរត្តវចនេន ន កោចិ វិសេសត្ថោ លព្ភតិ, កេវលំ លោកវោហារវសេន ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតាយ, មុខារុឡ្ហតាយ ឯវំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ **ទ្វិន្នំ វា តិណ្ណំ វា រត្តីន**ន្តិ បន វចនត្ថមត្តទស្សនត្ថំ វុត្តំ, និរន្តរតិរត្តទស្សនត្ថំ វា ទិរត្តគ្គហណំ កតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **សហសេយ្យ**ន្តិ ឯកតោ សេយ្យំ។ **សេយ្យា**តិ ច កាយប្បសារណសង្ខាតំ សយនម្បិ វុច្ចតិ “សយនំ សេយ្យា”តិ កត្វា, យស្មិំ សេនាសនេ សយន្តិ, តម្បិ “សយន្តិ ឯត្ថាតិ សេយ្យា”តិ កត្វា។ តទុភយម្បិ ឥធ សាមញ្ញេន, ឯកសេសនយេន វា គហិតន្តិ អាហ **“សព្ពច្ឆន្នបរិច្ឆន្នេ”**តិអាទិ។

តត្ថ យំ សេនាសនំ ឧបរិ បញ្ចហិ ឆទនេហិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥១), អញ្ញេន វា កេនចិ អន្តមសោ វត្ថេនាបិ សព្ពមេវ បរិច្ឆន្នំ, ភូមិតោ បដ្ឋាយ យាវ ឆទនំ អាហច្ច, អនាហច្ចាបិ វា សព្ពន្តិមេន បរិយាយេន ទិយឌ្ឍហត្ថុព្ពេធេន បាការេន វា អញ្ញេន វា កេនចិ អន្តមសោ វត្ថេនាបិ បរិក្ខិត្តំ, ឥទំ **សព្ពច្ឆន្នសព្ពបរិច្ឆន្នំ** នាម។ យស្ស បន ឧបរិ ពហុតរំ ឋានំ ឆន្នំ, អប្បំ អច្ឆន្នំ, សមន្តតោ ច ពហុតរំ បរិក្ខិត្តំ, អប្បំ អបរិក្ខិត្តំ, ឥទំ **យេភុយ្យេន ឆន្នំ យេភុយ្យេន បរិច្ឆន្នំ** នាម។ តស្មិំ សព្ពច្ឆន្នបរិច្ឆន្នេ, យេភុយ្យេន ឆន្នបរិច្ឆន្នេ វា។

វិទហេយ្យាតិ ករេយ្យ, តញ្ច ខោ អត្ថតោ សម្បាទនន្តិ អាហ **“សម្បាទេយ្យា”**តិ។ អយញ្ហេត្ថ សង្ខេបត្ថោ “សេនាសនសង្ខាតំ សេយ្យំ បវិសិត្វា កាយប្បសារណសង្ខាតំ សេយ្យំ កប្បេយ្យ វិទហេយ្យ សម្បាទេយ្យា”តិ។ **ទិយឌ្ឍហត្ថុព្ពេធោ** វឌ្ឍកិហត្ថេន គហេតព្ពោ។ **ឯកូបចារោ**តិ វលញ្ជនទ្វារស្ស ឯកត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សតគព្ភំ វា ចតុសាលំ ឯកូបចារំ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ **តត្ថ វា**តិ បុរិមបុរិមទិវសេ យត្ថ វុដ្ឋំ, តស្មិំយេវ សេនាសនេ វា។ **អញ្ញត្ថ វា តាទិសេ**តិ យថាវុត្តលក្ខណេន សមន្នាគតេ អញ្ញស្មិំ បុព្ពេ អវុដ្ឋសេនាសនេ វា។ **តេន វា**តិ យេន សហ បុរិមបុរិមទិវសេ វុដ្ឋំ, តេន វា។ **អញ្ញេន វា**តិ យេន សហ បុរិមបុរិមស្មិំ ទិវសេ វុដ្ឋំ, តតោ អញ្ញេន វា។ **សង្ខេបោ**តិ សង្ខេបវណ្ណនា។ យទិ ឯវំ វិត្ថារោ កថំ វេទិតព្ពោតិ អាហ **“វិត្ថារោ បនា”**តិអាទិ។

ឧបឌ្ឍច្ឆន្នបរិច្ឆន្នាទីសូតិ **អាទិ**សទ្ទេន “សព្ពច្ឆន្នេ ចូឡកបរិច្ឆន្នេ ទុក្កដំ, យេភុយ្យេន ឆន្នេ ចូឡកបរិច្ឆន្នេ ទុក្កដំ, សព្ពបរិច្ឆន្នេ ចូឡកច្ឆន្នេ ទុក្កដំ, យេភុយ្យេន បរិច្ឆន្នេ ចូឡកច្ឆន្នេ ទុក្កដ”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៣) អដ្ឋកថាយំ វុត្តានំ គហណំ។ **តតិយាយ រត្តិយា បុរារុណា និក្ខមិត្វា បុន វសន្តស្សា**តិ តតិយាយ រត្តិយា អរុណតោ បុរេតរមេវ និក្ខមិត្វា អរុណំ ពហិ ឧដ្ឋាបេត្វា ចតុត្ថទិវសេ អត្ថង្គតេ សូរិយេ បុន វសន្តស្ស។

សព្ពច្ឆន្នសព្ពាបរិច្ឆន្នាទីសូតិ ឯត្ថ បន **អាទិ**សទ្ទេន “សព្ពបរិច្ឆន្នេ សព្ពអច្ឆន្នេ, យេភុយ្យេន អច្ឆន្នេ យេភុយ្យេន អបរិច្ឆន្នេ”តិ (បាចិ. ៥៤) បាឡិយំ អាគតានំ, “ឧបឌ្ឍច្ឆន្នេ ចូឡកបរិច្ឆន្នេ អនាបត្តិ, ឧបឌ្ឍបរិច្ឆន្នេ ចូឡកច្ឆន្នេ អនាបត្តិ, ចូឡកច្ឆន្នេ ចូឡកបរិច្ឆន្នេ អនាបត្តី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៣) អដ្ឋកថាយំ អាគតានញ្ច គហណំ។

បឋមសហសេយ្យសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ទុតិយសហសេយ្យសិក្ខាបទវណ្ណនា

មនុស្សិត្ថិយាតិ ជីវមានកមនុស្សិត្ថិយា។ “មតិត្ថី បន កិញ្ចាបិ បារាជិកវត្ថុភូតា, អនុបាទិន្នបក្ខេ បន ឋិតត្តា សហសេយ្យាបត្តឹ នករោតី”តិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៥៥) វទន្តិ។ អទិស្សមានរូបាហិ បន យក្ខិបេតីហិ, មេថុនស្ស អវត្ថុភូតាយ ច តិរច្ឆានគតិត្ថិយា អនាបត្តិ។ **បឋមទិវសេបី**តិ បឋមស្មឹ វិយ សិក្ខាបទេ ន ចតុត្ថេយេវ ទិវសេ, អថ ខោ ឥធ បឋមទិវសេបីតិ អត្ថោ។ ឥមិនា ឥធ ទិវសបរិច្ឆេទោ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ អង្គេសុ បន បាចិត្តិយវត្ថុកសេនាសនំ, តត្ថ មាតុគាមេន សហ និបជ្ជនំ, សូរិយត្ថង្គមនន្តិ តីណិ អង្គានីតិ អយម្បិ វិសេសោ ទដ្ឋព្ពោ។

ទុតិយសហសេយ្យសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. ធម្មទេសនាសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឆប្បញ្ចវាចាហីតិ ឆហិ បញ្ចហិ វាចាហិ។ វាចាបរិច្ឆេទោ បនេត្ថ កថំ វេទិតព្ពោតិ អាហ “**ឧត្តរិ ឆប្បញ្ចវាចាហី**”តិអាទិ។ **សព្ពត្ថា**តិ សុត្តេ, អដ្ឋកថាយញ្ច។ សចេ អដ្ឋកថំ, ធម្មបទំ, ជាតកាទិវត្ថុំ វា កថេតុកាមោ ហោតិ, ឆប្បទមត្តមេវ កថេតុំ វដ្ដតិ។ បាឡិយា សទ្ធឹ កថេន្តេន ឯកំ បទំ បាឡិតោ, បញ្ច អដ្ឋកថាតោតិ ឯវំ ឆ បទានិ អនតិក្កមិត្វាវ កថេតព្ពោ។ **បុរិសេនា**តិ មនុស្សបុរិសេន។ តេនាហ “**មនុស្សវិគ្គហំ គហេត្វា បនា**”តិអាទិ។

តិកបាចិត្តិយន្តិ មាតុគាមេ មាតុគាមសញ្ញិវេមតិកអមាតុគាមសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **អញ្ញស្ស វា មាតុគាមស្សា**តិ ឯកស្ស មាតុគាមស្ស ទេសេត្វា និសិន្នេ បុន អាគតស្ស អញ្ញស្ស មាតុគាមស្ស, ឯវំ បន ឯកាសនេ និសិន្នេន មាតុគាមសតស្សាបិ ទេសេតុំ វដ្ដតិ ។ “វិញ្ញុមនុស្សិត្ថិយា”តិ វចនតោ អវិញ្ញិត្ថិយាបិ ទេសយតោ អនាបត្តិ។ **ឥរិយាបថបរិវត្តាភាវោ**តិ អត្តនោ វា មាតុគាមស្ស វា ឥរិយាបថបរិវត្តាភាវោ។ **កប្បិយការកស្សាភាវោ**តិ វិញ្ញុស្ស កប្បិយការកស្សាភាវោ, ទុតិយានិយតេ វុត្តលក្ខណស្ស មនុស្សស្ស អភាវោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កិរិយាកិរិយ**ន្តិ ឯត្ថ ឧត្តរិ ឆប្បញ្ចវាចាហិ ធម្មទេសនា **កិរិយា**, កប្បិយការកស្ស អគ្គហណំ **អកិរិយា**តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ធម្មទេសនាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ភូតារោចនសិក្ខាបទវណ្ណនា

និប្បរិយាយេនាតិ “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជិ”ន្តិអាទិនា (បាចិ. ៧១) ឧជុកមេវ។ **បរិយាយេន អារោចិត**ន្តិ “យោ តេ វិហារេ វសិ, សោ ភិក្ខុ បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជិ, សមាបជ្ជតិ, សមាបន្នោ”តិអាទិនា (បាចិ. ៧៥) អញ្ញាបទេសេន ភណិតំ។ បរិនិព្ពានកាលេ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៧), បន អន្តរា វា អតិកឌ្ឍិយមានេន ឧបសម្បន្នស្ស ភូតំ អារោចេតុំ វដ្ដតិ។ អនតិកឌ្ឍិយមានេនាបិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៧៧) តថារូបេ ការណេ សតិ អារោចេតុំ វដ្ដតិយេវ។ តេនេវ អញ្ញតរេន ទហរភិក្ខុនា ឧបវទិតោ អញ្ញតរោ ថេរោ “អាវុសោ, ឧបរិមគ្គត្ថាយ វាយាមំ មា អកាសិ, ខីណាសវោ តយា ឧបវទិតោ”តិ អាហ។ ថេរេន ច “អត្ថិ តេ, អាវុសោ, ឥមស្មឹ សាសនេ បតិដ្ឋា”តិ បុដ្ឋោ ទហរភិក្ខុ “អាម, ភន្តេ, សោតាបន្នោ អាហ”ន្តិ អវោច។ “ការកោ អយ”ន្តិ ញត្វាបិ បដិបត្តិយា អមោឃភាវទស្សនេន សមុត្តេជនាយ, សម្បហំសនាយ ច អរិយា អត្តានំ បកាសេន្តិយេវ។ តេនាហ “**តថារូបេ ការណេ សតិ ឧបសម្បន្នស្ស អារោចយតោ**”តិ។ សុតបរិយត្តិសីលគុណំ បន អនុបសម្បន្នស្សបិ អារោចេតុំ វដ្ដតិ។ កស្មា ន ឥធ ឧម្មត្តកាទយោ គហិតាតិ អាហ “**យស្មា បនា**”តិអាទិ។ **អាទិ**សទ្ទេន ខិត្តចិត្តវេទនាដ្ដានំ គហណំ។ **តស្មិំ សតី**តិ ឧម្មត្តកាទិភាវេ សតិ។ **ឥធ ន គហិតា**តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ បទភាជនិយំ ន គហិតា។ **អចិត្តក**ន្តិ បណ្ណត្តិជាននចិត្តាភាវេន អចិត្តកំ។ **កុសលាព្យាកតចិត្តេហិ ទ្វិចិត្ត**”ន្តិ ឥទំ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន អរិយ

បុគ្គលេយេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ ន ហិ បណ្ណត្តិំ អជានន្តា ឈានលាភិនោ បុថុជ្ជនា វត្ថុម្ហិ លោភវសេន អកុសលចិត្តេនាបិ ន អារោចេន្តីតិ។ ទុក្ខវេទនាយ វា អភាវតោ **“ទ្វិវេទន”**ន្តិ ឥមស្ស អនុរូបំ កត្វា ឯវំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ភូតារោចនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ទុដ្ឋុល្លារោចនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទ្វិន្នំ ‘អាបត្តិក្ខន្ធានន្តិ បារាជិកសង្ឃាទិសេសសង្ខាតានំ ទ្វិន្នំ អាបត្តិក្ខន្ធានំ។ **អាយតិំ សំវរត្ថាយា**តិ “ឯវមេស បរេសុ ហិរោត្តប្បេនាបិ អាយតិំ សំវរំ អាបជ្ជិស្សតី”តិ អាយតិំ សំវរត្ថាយ។ **អាបត្តីនញ្ច កុលានញ្ច បរិយន្តំ កត្វា វា អកត្វា វា**តិ “ឯត្តកា អាបត្តិយោ អារោចេតព្ពា, ឯត្តកេសុ កុលេសុ អារោចេតព្ពា”តិ ឯវំ អាបត្តីនញ្ច កុលានញ្ច បរិយន្តំ កត្វា វា អកត្វា វា។

អទុដ្ឋុល្លាយាតិ បារាជិកសង្ឃាទិសេសំ ឋបេត្វា អវសេសបញ្ចាបត្តិក្ខន្ធសង្ខាតាយ អទុដ្ឋុល្លាយ អាបត្តិយា។ **អវសេសេ ឆ អាបត្តិក្ខន្ធេ**តិ សង្ឃាទិសេសវជ្ជិតេ សេសេ ឆ អាបត្តិក្ខន្ធេ។ **បុរិមបញ្ចសិក្ខាបទវីតិក្កមសង្ខាតំ ទុដ្ឋុល្ល**ន្តិ បាណាតិបាតវេរមណិអាទិកស្ស អាទិតោ បញ្ចសិក្ខាបទស្ស វីតិក្កមសង្ខាតំ ទុដ្ឋុល្លំ។ **ឥតរំ អទុដ្ឋុល្លំ វា អជ្ឈាចារ**ន្តិ តតោ អញ្ញំ វិកាលភោជនាទិកបញ្ចកំ, សុក្កវិសដ្ឋិកាយសំសគ្គទុដ្ឋុល្លអត្តកាមញ្ចេតិ អទុដ្ឋុល្លំ វា អជ្ឈាចារំ។ **វត្ថុមត្ត**ន្តិ “អយំ សុក្កវិស្សដ្ឋិំ អាបន្នោ, ទុដ្ឋុល្លំ, អត្តកាមំ, កាយសំសគ្គំ អាបន្នោ”តិ ឯវំ វត្ថុមត្តំ វា អារោចេន្តស្ស។ **អាបត្តិមត្ត**ន្តិ “អយំ បារាជិកំ អាបន្នោ, សង្ឃាទិសេសំ, ថុល្លច្ចយំ, បាចិត្តិយំ, បាដិទេសនីយំ, ទុក្កដំ, ទុព្ភាសិតំ អាបន្នោ”តិ ឯវំ អាបត្តិមត្តំ វា អារោចេន្តស្ស។ **វុត្តលក្ខណស្សា**តិ “បារាជិកំ អនជ្ឈាបន្នស្សា”តិ កង្ខា. អដ្ឋ. ទុដ្ឋុល្លារោចនសិក្ខាបទវណ្ណនា) ឯវំ វុត្តលក្ខណស្ស។ **សវត្ថុកោ**តិ វត្ថុនា សហ យដិតោ។

ទុដ្ឋុល្លារោចនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. បថវីខណនសិក្ខាបទវណ្ណនា

បាសាណសក្ខរកឋលមរុម្ពវាលុកាទីស្វតិ ឯត្ថ មុដ្ឋិប្បមាណតោ ឧបរិ **បាសាណា**តិ វេទិតព្ពា។ មុដ្ឋិប្បមាណា **សក្ខរា។ កឋលា**តិ កបាលខណ្ឌានិ។ **មរុម្ពា**តិ កដសក្ខរា។ **វាលុកា** វាលិកាយេវ។ **អញ្ញតរស្ស តតិយភាគោ ហោតី**តិ តតិយោ ភាគោ ហោតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យតោ បំសុំ វា មត្តិកំ វា អាហរាបេត្វា វិសុំ វិសុំ កតេ ទ្វេ កោដ្ឋាសា បំសុ វា មត្តិកា វា ឯកោ បាសាណាទីសុ អញ្ញតរោ ហោតិ, អយំ **មិស្សកបថវី** នាមាតិ។ **ឱវដ្ឋោ** នាម ទេវេន ឱវដ្ឋោ (បាចិ. ៨៦)។ **វុត្ត**ន្តិ បទភាជនិយំ, សីហឡដ្ឋកថាយមេវ វា វុត្តំ ។ **អធិកតរបាសាណាទិមិស្សាតិ** អធិកតរបាសាណាទីហិ មិស្សា, អទឌ្ឍាបិ វុត្តប្បមាណតោ អធិកតរបាសាណាទិមិស្សាតិ អធិប្បាយោ។ **វា**-សទ្ទោ អវុត្តវិកប្បត្ថោ, តេន ឩនកចតុមាសោវដ្ឋបថវី សង្គណ្ហាតិ។ **សុទ្ធបាសាណាទិភេទាយា**តិ សុទ្ធា បាសាណា ឯត្ថាតិ **សុទ្ធបាសាណា,** សា អាទិ យស្ស ភេទស្ស សោ **សុទ្ធបាសាណាទិ។ អាទិ**-សទ្ទេន សុទ្ធសក្ខរាទីនំ គហណំ។ សុទ្ធបាសាណាទិភេទោ យស្សា សា **សុទ្ធបាសាណាទិភេទា,** តាយ សុទ្ធបាសាណាទិភេទាយ, សុទ្ធបាសាណាទិប្បការាយាតិ អត្ថោ។

សយំ ខណតីតិ ឯត្ថ យោ អន្តមសោ បាទង្គុដ្ឋកេនបិ ខណតិ, ឧទកម្បិ ឆឌ្ឌេន្តោ ភិន្ទតិ, បាទង្គុដ្ឋកេនបិ វិលិខតិ, បត្តម្បិ បចន្តោ ទហតិ, សោ សព្ពោ ខណតិយេវាតិ វេទិតព្ពោ។ តេនាហ **“ខណនភេទនវិលេខនបចនាទីហិ វិកោបេតី**តិ។ បត្តំ បចន្តេន (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៧) ហិ បុព្ពេ បក្កដ្ឋានេយេវ បចិតព្ពោ។ អទឌ្ឍាយ បថវិយា អគ្គិំ ឋបេតុំ ន វដ្ដតិ។ បត្តបចនកបាលស្ស បន ឧបរិ អគ្គិំ ឋបេតុំ វដ្ដតិ។ ទារូនំ ឧបរិ ឋបេតិ, សោ អគ្គិ តានិ ទហន្តោ គន្ត្វា បថវិំ ទហតិ, ន វដ្ដតិ។ **ឥដ្ឋកបាសាណា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ តត្រាបិ ហិ ឥដ្ឋកាទីនំយេវ ឧបរិ ឋបេតុំ វដ្ដតិ។ កស្មា? តេសំ អនុបាទានត្តា។ ន ហិ តានិ អគ្គិស្ស ឧបាទានសង្ខំ គច្ឆន្តិ។ សុក្ខខាណុរុក្ខាទីសុបិ អគ្គិំ ទាតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេ បន “បថវិំ អបត្តមេវ និព្ពាបេត្វា គមិស្សាមី”តិ ទេតិ, វដ្ដតិ។ បច្ឆា និព្ពាបេតុំ ន សក្កោតិ, អវិសយត្តា អនាបត្តិ។ **វុត្តនយេនេវា**តិ “ខណនភេទនវិលិខនបចនាទីហី”តិ វុត្តេនេវ នយេន។ **និយមេត្វា**តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា។ **ឥតរោ**តិ អាណាបកោ។

“បោក្ខរណីំ ខណា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៦) វទតិ, វដ្ដតិ។ ខតាយេវ បោក្ខរណី នាម ហោតិ, តស្មា អយំ កប្បិយវោហារោ។ ឯស នយោ “វាបិំ, តឡាកំ, អាវាដំ ខណា”តិអាទីសុបិ។ “ឥមំ ឱកាសំ ខណ, ឥមស្មិំ ឱកាសេ បោក្ខរណីំ ខណា”តិ បន វត្តុំ ន វដ្ដតិ។ “កន្ទំ ខណ មូលំ ខណា”តិ អនិយមេត្វា វត្តុំ វដ្ដតិ។ “ឥមំ វល្លិំ ខណ,

តស្មិំ ឱកាសេ កន្ទំ វា មូលំ វា ខណា”តិ វត្តុំ ន វដ្ដតិ។ តេនាហ “**ឱកាសំ អនិយមេត្វា…បេ…. ភណន្តស្សា**”តិ។ អាតបេន សុក្ខកទ្ទមោ ច ផលតិ, តត្រ យោ ហេដ្ឋា បថវិយា អសម្ពទ្ធោ, តមេវ អបនេតុំ វដ្ដតិ។ ឯស នយោ គោកណ្ដកេបិ ។ តេនាហ “**អាតបេន…បេ…. អសម្ពទ្ធ**”ន្តិ។ តត្ថ **គោកណ្ដកោ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៦) នាម គាវីនំ ខុរច្ឆិន្នកទ្ទមោ វុច្ចតិ។ សចេ បន ហេដ្ឋិមតលេន ភូមិសម្ពទ្ធោ, វិកោបេតុំ ន វដ្ដតិ។ **ភិជ្ជិត្វា បតិតនទិតដ**ន្តិ ភិជ្ជិត្វា នទិសាមន្តា បតិតំ ឱមកចាតុមាសំ ឱវដ្ឋំ នទិតដំ។ សចេ បន ភិជ្ជិត្វា ឧទកេយេវ បតតិ, ទេវេ អតិរេកចាតុមាសំ ឱវដ្ឋេបិ ឧទកេយេវ ឧទកស្ស បតិតត្តា វដ្ដតិ។ **មហន្តម្បិ នង្គលច្ឆិន្នមត្តិកាបិណ្ឌ**ន្តិ មហន្តម្បិ កសិតដ្ឋានេ ហេដ្ឋា បថវិយា អសម្ពទ្ធំ នង្គលច្ឆិន្នមត្តិកាបិណ្ឌំ។ **ឯវមាទិ**សទ្ទេន កុដាសិញ្ចនយោគ្គតនុកកទ្ទមាទីនំ គហណំ។ **អសញ្ចិច្ច រុក្ខាទិបវដ្ដនេន ភិន្ទន្តស្សា**តិ បាសាណរុក្ខាទីនិ វា បវដ្ដេន្តស្ស, កត្តរទណ្ឌេន វា អាហច្ច អាហច្ច គច្ឆន្តស្ស បថវី ភិជ្ជតិ, សា “តេន ភិន្ទិស្សាមី”តិ ឯវំ សញ្ចិច្ច អភិន្នត្តា **អសញ្ចិច្ច ភិន្នា** នាម ហោតិ, ឥតិ អសញ្ចិច្ច រុក្ខាទិប្បវដ្ដនេន ភិន្ទន្តស្ស អនាបត្តិ។ **អសតិយា បាទង្គុដ្ឋកាទីហិ វិលិខន្តស្សា**តិ យោ អញ្ញវិហិតោ កេនចិ សទ្ធិំ កិញ្ចិ កថេន្តោ បាទង្គុដ្ឋកេន វា កត្តរយដ្ឋិយា វា បថវិំ វិលិខន្តោ តិដ្ឋតិ, តស្ស ឯវំ អសតិយា បាទង្គុដ្ឋកាទីហិ វិលិខន្តស្ស អនាបត្តិ។

បថវីខណនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

មុសាវាទវគ្គោ បឋមោ។

២. ភូតគាមវគ្គោ

១. ភូតគាមសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**ភវន្តី**”តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៩០) ឥមិនា វិរុឡ្ហមូលេ នីលភាវំ អាបជ្ជិត្វា វឌ្ឍមានកេ តរុណគច្ឆេ ទស្សេតិ។ “**អហេសុ**”ន្តិ ឥមិនា បន វឌ្ឍិត្វា ឋិតេ មហន្តេ រុក្ខគច្ឆាទិកេ ទស្សេតិ។ តេនាហ “**ជាយន្តី**”តិអាទិ។ ឯត្ថ ច “ភវន្តី”តិ ឥមស្ស វិវរណំ “**ជាយន្តិ វឌ្ឍន្តី**”តិ, “អហេសុ”ន្តិ ឥមស្ស “**ជាតា វឌ្ឍិតា**”តិ។ **គាមោ**តិ សមូហោ។ **បតិដ្ឋិតហរិតតិណរុក្ខាទីន**ន្តិ ភូមិយំ បតិដ្ឋិតស្ស ហរិតតិណស្ស ចេវ ហរិតរុក្ខាទីនញ្ច។ **អាទិ**សទ្ទេន ឱសធិគច្ឆលតាទយោ វេទិតព្ពា។ និមិត្តត្ថេ ច ភុម្មំ។ យោ អត្ថោ សម្បជ្ជតិ, តមាហ “**ភូតគាមបាតព្យតាយា**”តិអាទិនា។

ននុ ច រុក្ខាទយោ ចិត្តរហិតតាយ ន ជីវា, ចិត្តរហិតតា ច បរិផន្ទាភាវតោ, ឆិន្នេបិ វិរុហនតោ, វិសទិសជាតិកភាវតោ, ចតុយោនិយំ អបរិយាបន្នតោ ច វេទិតព្ពា, វុឌ្ឍិ បន បវាឡសិលាលវណានម្បិ វិជ្ជតីតិ ន តេសំ ជីវភាវេ ការណំ, វិសយគ្គហណញ្ច នេសំ បរិកប្បនាមត្តំ សុបនំ វិយ ចិញ្ចាទីនំ, តថា ទោហឡាទយោ, អថ កស្មា ភូតគាមស្ស បាតព្យតាយ បាចិត្តិយំ ឥច្ឆិតន្តិ? សមណអសារុប្បតោ, តន្និស្សិតសត្តានុរក្ខណតោ ច។ តេនេវាហ “ជីវសញ្ញិនោ ហិ មោឃបុរិសា មនុស្សា រុក្ខស្មិ”ន្តិអាទិ (បាចិ. ៨៩)។ **សាសបពីជកសេវាលម្បី**តិ សាសបពីជកសង្ខាតំ សេវាលម្បិ, សាសបសេវាលំ, ពីជកសេវាលម្បីតិ អត្ថោ។ តត្ថ **សាសបសេវាលោ** នាម សាសបមត្តោ ខុទ្ទកសេវាលោ។ **ពីជកសេវាលោ** នាម ឧបរិ ខុទ្ទកបត្តោ ហេដ្ឋា ខុទ្ទកមូលោ សេវាលោ។

មូលពីជខន្ធពីជផឡុពីជអគ្គពីជពីជពីជានន្តិ ឯត្ថ មូលមេវ ពីជំ **មូលពីជំ**។ ឯវំ សេសេសុបិ។ តត្ថ **មូលពីជំ** ហលិទ្ទិអាទិកំ។ **ខន្ធពីជំ** អស្សត្ថាទិកំ។ **ផឡុពីជំ** ឧច្ឆុអាទិកំ។ **អគ្គពីជំ** ហិរិវេរាទិកំ។ **ពីជពីជំ** បុព្ពណ្ណាទិកំ។ **ភាជនគត**ន្តិ សរាវាទិភាជនគតំ។ និក្ខន្តំ មូលមត្តំ ឯតស្សាតិ **និក្ខន្តមូលមត្តំ។ មត្ត** សទ្ទេន ចេត្ថ បណ្ណស្ស និក្ខមនំ បដិក្ខិបតិ។ ឯស នយោ **និក្ខន្តអង្កុរមត្ត**ន្តិ ឯត្ថាបិ។ សចេ បន មូលញ្ច បណ្ណញ្ច និក្ខន្តំ, ភូតគាមសង្ខំ គច្ឆតិ។ **វិទត្ថិមត្តា បត្តវដ្ដិ និក្ខច្ចតី**តិ វិទត្ថិមត្តា អនីលវណ្ណា បត្តវដ្ដិ និក្ខមតិ។ តេនាហ “**និក្ខន្តេ**”តិអាទិ។ **ហរិតោ ន ហោតី**តិ នីលវណ្ណោ ន ហោតិ។ មុគ្គាទីនំ បន បណ្ណេសុ ឧដ្ឋិតេសុ, វីហិអាទីនំ វា អង្កុរេ ហរិតេ ភូតគាមសង្គហំ គច្ឆន្តិ។ ឯស នយោ អម្ពដ្ឋិអាទីសុ។

ភូតគាមពីជគាមេតិ ឯត្ថ ភូតគាមតោ វិយោជិតំ វិរុហនសមត្ថមេវ មូលពីជាទិកំ ពីជគាមោ នាមាតិ វេទិតព្ពំ។ **ឧភយត្ថា**តិ ភូតគាមពីជគាមេសុ។ **អតថាសញ្ញិស្សា**តិ អភូតគាមាពីជគាមសញ្ញិស្ស។ កោ បន វាទោ អភូតគាមាពីជគាមេសុ អភូតគាមាពីជគាមសញ្ញិស្ស។ **អសញ្ចិច្ចា**តិ បាសាណរុក្ខាទីនិ វា បវដ្ដេន្តស្ស, សាខំ វា កឌ្ឍន្តស្ស, កត្តរទណ្ឌេន វា ភូមិ បហរិត្វា គច្ឆន្តស្ស តិណានិ កុប្បន្តិ។ តានិ តេន “វិកោបេស្សាមី”តិ ឯវំ សញ្ចិច្ច អវិកោបិតត្តា **អសញ្ចិច្ច វិកោបិតានិ** នាម ហោន្តិ។ ឥតិ អសញ្ចិច្ច វិកោបេន្តស្ស អនាបត្តិ។

អសតិយាតិ អញ្ញវិហិតោ កេនចិ សទ្ធិំ កិញ្ចិ កថេន្តោ បាទង្គុដ្ឋកេន វា ហត្ថេន វា តិណំ វា លតំ វា វិកោបេន្តោ តិដ្ឋតិ, ឯវំ អសតិយា វិកោបេន្តស្ស អនាបត្តិ។

អជានិត្វាតិ ឯត្ថ អព្ភន្តរេ “ពីជគាមោ”តិ វា “ភូតគាមោ”តិ វា ន ជានាតិ, “វិកោបេមី”តិ បន ជានាតិ។ ឯវំ តិណេ វា បលាលបុញ្ជេ វា ខណិត្តិំ វា កុទាលំ វា សង្គោបនត្ថាយ ឋបេតិ, ឧយ្ហមានហត្ថោ វា អគ្គិំ បាតេតិ។ តត្រ ចេ តិណានិ ឆិជ្ជន្តិ វា ឧយ្ហន្តិ វា, ឯវំ អជានិត្វា វិកោបេន្តស្ស អនាបត្តិ។

យេន កេនចិ អគ្គិនាតិ កដ្ឋគ្គិគោមយគ្គិអាទីសុ យេន កេនចិ អគ្គិនា, អន្តមសោ លោហខណ្ឌេនបិ អាទិត្តេន។ **“កប្បិយ”ន្តិ វត្វា**តិ យាយ កាយចិ ភាសាយ “កប្បិយ”ន្តិ វត្វា។ **ឯវំ**-សទ្ទេន បឋមំ អគ្គិនា ផុសិត្វា បច្ឆា “កប្បិយ”ន្តិ វត្តុំ ន វដ្ដតី”តិ ទស្សេតិ។ “បឋមំ អគ្គិំ និក្ខិបិត្វា តំ អនុទ្ធរិត្វាវ ‘កប្បិយ’ន្តិ វុត្តេ បន វដ្ដតី”តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៩៣) វទន្តិ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ **តថេវា**តិ ‘កប្បិយ’ន្តិ វត្វាវ។ អស្សមហឹស សូករមិគគោរូបានំ បន ខុរា អតិខិណា, តស្មា តេហិ ន កាតព្ពំ, កតម្បិ អកតំ ហោតីតិ អាហ **“ឋបេត្វា គោមហឹសាទីនំ ខុរេ”**តិ។ ហត្ថិនខា បន ខុរា ន ហោន្តិ, តស្មា តេហិ វដ្ដតិ។ **តិរច្ឆានាន**ន្តិ សីហ ព្យគ្ឃទីបិមក្កដានំ, សកុន្តានញ្ច។ តេសញ្ហិ នខា តិខិណា ហោន្តិ, តស្មា តេហិ កាតព្ពំ។ **“អន្តមសោ ឆិន្ទិត្វា អាហរន្តេនបី”**តិ ឥមិនា យេហិ កាតុំ វដ្ដតិ, តេហិ តត្ថជាតកេហិ កាតព្ពន្តិ ឯត្ថ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **“សត្ថេ វុត្តនយេនេវា”**តិ ឥមិនា ឆេទំ វា វេធំ វា ទស្សេន្តេន “កប្បិយន្តិ វត្វាវា”តិ វុត្តមត្ថំ ទិសតិ។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ “កប្បិយន្តិ វត្វាវ កាតព្ព”ន្តិអាទិនា កប្បិយំ ករោន្តេន កត្តព្ពាការមេវ ទស្សិតំ, តថាបិ ភិក្ខុនា “កប្បិយំ ករោហី”តិ វុត្តេយេវ អនុបសម្បន្នេន “កប្បិយ”ន្តិ វត្វា អគ្គិបរិជិតាទិ កាតព្ពន្តិ គហេតព្ពំ។ អវចនំ បន “បុនបិ កប្បិយំ ករោហីតិ ការេត្វាវ បរិភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ បឋមមេវ វុត្តត្តា។

ឯកស្មិំ…បេ…. កប្បិយេ កតេ សព្ពំ កតំ ហោតីតិ ឯកំយេវ “កប្បិយំ ករោមី”តិ អធិប្បាយេនបិ កប្បិយេ កតេ ឯកាពទ្ធត្តា សព្ពំ កតំ ហោតិ។ **ទារុកំ វិជ្ឈតី**តិ ជានិត្វា វា អជានិត្វា វា វិជ្ឈតិ វា វិជ្ឈាបេតិ វា, វដ្ដតិយេវ។ **ភត្តសិត្ថេ វិជ្ឈតី**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **តំ វិជ្ឈតិ, ន វដ្ដតី**តិ វល្លិអាទីនំ ភាជនគតិកត្តាតិ អធិប្បាយោ។ **ភិន្ទាបេត្វា កប្បិយំ ការេតព្ព**ន្តិ ពីជតោ មុត្តស្ស កដាហស្ស ភាជនគតិកត្តា វុត្តំ។ **អពីជ**ន្តិ អង្កុរជនន សមត្ថពីជរហិតតរុណម្ពផលាទិ។ តេនាហ **“យំ បន ផលំ តរុណំ ហោតិ, អពីជ”**ន្តិ។ និព្ពត្តពីជំ នាម ពីជំ និព្ពត្តេត្វា វិសុំ កត្វា បរិភុញ្ជិតុំ សក្កុណេយ្យំ អម្ពបនសាទិផលំ។ តេនាហ **“ពីជំ អបនេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ព”**ន្តិ។ តត្ថ កប្បិយករណកិច្ចំ នត្ថិ, សយមេវ កប្បិយានីតិ អធិប្បាយោ។

ភូតគាមសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. អញ្ញវាទកសិក្ខាបទវណ្ណនា

យមត្ថន្តិ “ត្វំ កិរ ទុក្កដាបត្តិំ អាបន្នោ”តិអាទិកំ យំ កិញ្ចិ អត្ថំ។ **តតោ អញ្ញ**ន្តិ បុច្ឆិតត្ថតោ អញ្ញមត្ថំ។ **អញ្ញេនញ្ញំ បដិចរណស្សេ**តិ វិនយធរេន យំ វចនំ ទោសបុច្ឆនត្ថំ វុត្តំ, តតោ អញ្ញេន វចនេន បដិច្ឆាទនស្ស។ បដិច្ឆាទនត្ថោបិ ហិ ចរសទ្ទោ ហោតិ អនេកត្ថត្តា ធាតូនំ។ **វុត្ត**ន្តិ បាឡិយំ វុត្តំ។

សាវសេសំ អាបត្តិំ អាបន្នោតិ ឯត្ថ ឋបេត្វា បារាជិកំ សេសា សាវសេសាបត្តិ នាម, តំ អាបន្នោ។ **អនុយុញ្ជិយមានោ**តិ “កិំ, អាវុសោ, ឥត្ថន្នាមំ អាបត្តិំ អាបន្នោសី”តិ បុច្ឆិយមានោ។ **អញ្ញេន វចនេនា**តិ “កោ អាបន្នោ? កិំ អាបន្នោ? កិស្មិំ អាបន្នោ? កថំ អាបន្នោ? កំ ភណថ? កិំ ភណថា”តិ អញ្ញេន វចនេន។ **អញ្ញ**ន្តិ “កិំ ត្វំ ឥត្ថន្នាមំ អាបត្តិំ អាបន្នោសី”តិអាទិកំ អនុយុញ្ជកវចនំ។ **តថា តថា វិក្ខិបតី**តិ តេន តេន បការេន វិក្ខិបតិ។ កិំ វុត្តំ ហោតិ? សោ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩៤) កិញ្ចិ វីតិក្កមំ ទិស្វា “អាវុសោ, អាបត្តិំ អាបន្នោសី”តិ សង្ឃមជ្ឈេ អាបត្តិយា អនុយុញ្ជិយមានោ “កោ អាបន្នោ”តិ វទតិ។ តតោ “ត្វ”ន្តិ វុត្តេ “អហំ កិំ អាបន្នោ”តិ វទតិ។ អថ “បាចិត្តិយំ វា ទុក្កដំ វា”តិ វុត្តេ “អហំ កិស្មិំ អាបន្នោ”តិ វទតិ។ តតោ “អមុកស្មិំ នាម វត្ថុស្មិ”ន្តិ វុត្តេ “អហំ កថំ អាបន្នោ, កិំ ករោន្តោ អាបន្នោម្ហី”តិ បុច្ឆតិ។ អថ “ឥទំ នាម ករោន្តោ អាបន្នោ”តិ វុត្តេ “កំ ភណថា”តិ វទតិ។ តតោ “តំ ភណាមា”តិ វុត្តេ “កិំ ភណថា”តិ ឯវមនេកេហិ បការេហិ វិក្ខិបតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

យោ បន ភិក្ខុ សាវសេសំ អាបត្តិំ អាបន្នោ, តំ ន កថេតុកាមោ តុណ្ហីភាវេន វិហេសេតីតិ សម្ពន្ធោ។ **វិហេសេតី**តិ ចិរនិសជ្ជាចិរភាសនេហិ បិដ្ឋិអាគិលាយនតាលុសោសាទិវសេន សង្ឃំ វិហេសេតិ, បរិស្សមំ តេសំ ករោតីតិ អត្ថោ។ **បរិស្សមោ** ហិ វិហេសា នាម។ **អញ្ញវាទកកម្ម**ន្តិ អញ្ញវាទកស្ស ភិក្ខុនោ អញ្ញវាទការោបនត្ថំ កាតព្ពំ ញត្តិទុតិយកម្មំ។ **វិហេសកកម្ម**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **តស្មិំ សង្ឃេន កតេ**តិ តស្មិំ អញ្ញវាទកកម្មេ ច

វិហេសកកម្មេ ច សង្ខេន ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ កតេ។ **តថា ករោន្តាន**ន្តិ តំ បការំ ករោន្តានំ, អញ្ញវាទកញ្ច វិហេសកញ្ច ករោន្តានន្តិ អត្ថោ។

“វិហេសកេតិ អយមេត្ថ អនុបញ្ញត្តី”តិ អវចនញ្ចេត្ថ “អាបត្តិករា ច ហោតិ អញ្ញវាទកសិក្ខាបទាទីសុ វិយា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបារាជិកវណ្ណនា) វុត្តត្តាយេវ បញ្ញាយតីតិ កត្វា។ ឯស នយោ ឧបរិ សិក្ខាបទេសុ។ **ធម្មកម្មេ តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញិវេមតិកអធម្មកម្មសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **អធម្មកម្មេ តិកទុក្កដ**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **អនារោបិតេ**តិ កម្មវាចាយ អនារោបិតេ, អប្បតិដ្ឋាបិតេតិ អត្ថោ។ **គេលញ្ញេនា**តិ យេន កថេតុំ ន សក្កោតិ, មុខេ តាទិសេន ព្យាធិនា។ **សង្ឃស្ស ភណ្ឌនាទីនិ ភវិស្សន្តី**តិ សង្ឃមជ្ឈេ កថិតេ តប្បច្ចយា សង្ឃស្ស ភណ្ឌនំ វា កលហោ វា វិគ្គហោ វា វិវាទោ វា សង្ឃភេទោ វា សង្ឃរាជិ វា ភវិស្សន្តីតិ ឥមិនា វា អធិប្បាយេន ន កថេន្តស្ស។ ឯត្ថ ច **អធម្មេនា**តិ អភូតេន វត្ថុនា។

“**សមុដ្ឋានាទីនិ អទិន្នាទានសទិសានី**”តិ អវិសេសំ អតិទិសិត្វា វិសេសំ ទស្សេតុំ “**ឥទំ បនា**”តិអាទិ វុត្តំ។ **សិយា កិរិយំ** អញ្ញេនញ្ញំ បដិចរន្តស្ស។ **សិយា អកិរិយំ** តុណ្ហីភាវេន វិហេសេន្តស្ស។

អញ្ញវាទកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ឧជ្ឈាបនកសិក្ខាបទវណ្ណនា

យេន វចនេនាតិ “ឆន្ទាយ ឥត្ថន្នាមោ ឥទំ នាម ករោតី”តិអាទិកេន យេន វចនេន។ តេនាហ “**ឆន្ទាយា**”តិអាទិ។ តត្ថ **ឆន្ទាយា**តិ ឆន្ទេន បក្ខបាតេន។ “អក្ខរាយ វាចេតី”តិអាទីសុ (បាចិ. ៤៦) វិយ លិង្គវិបល្លាសោ ឯស។ **ឥទំ នាម ករោតី**តិ អត្តនោ សន្ទិដ្ឋសម្ភត្តានំ បណីតំ សេនាសនំ វា បញ្ញបេតិ, ភត្តាទិកំ វាតិ អធិប្បាយោ។ **សេនាសនបញ្ញាបកាទិភេទ**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេន ភត្តុទ្ទេសកយាគុភាជកផលភាជកាទីនំ គហណំ។ អនេកត្ថត្តា ធាតូនំ **ឈេ**-សទ្ទោ ឱលោកនត្ថោបិ ហោតីតិ អាហ “**អវញ្ញាយ ឱលោកាបេន្តី**”តិ។ ចិន្តនត្ថោយេវ វា គហេតព្ពោតិ អាហ “**លាមកតោ វា ចិន្តាបេន្តី**”តិ។ **តថេវ វទន្តា**តិ “ឆន្ទាយ ឥត្ថន្នាមោ ឥទំ នាម ករោតី”តិអាទីនិ វទន្តា។ **វុត្តន្តិ** បាឡិយំ វុត្តំ។ “**ខិយ្យនកេ**”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១០៥) អយមេត្ថ អនុបញ្ញត្តិ។

អសម្មតស្សាតិ សង្ខេន កម្មវាចាយ អសម្មតស្ស។ កេវលំ “តវេសោ ភារោ”តិ សង្ខេន អារោបិតភារស្ស, ភិក្ខូនំ វា ផាសុវិហារត្ថាយ សយមេវ ភារំ វហន្តស្ស, យត្រ វា ទ្វេ តយោ ភិក្ខូ វិហរន្តិ, តត្រ តាទិសំ កម្មំ ករោន្តស្សាតិ អធិប្បាយោ។ **យស្ស កស្សចី**តិ ឧបសម្បន្នស្ស វា អនុបសម្បន្នស្ស វា យស្ស កស្សចិ។ **អនុបសម្បន្នស្ស បន សម្មតស្ស វា អសម្មតស្ស វា**តិ ឯត្ថ បន (បាចិ. អដ្ឋ. ១០៦) កិញ្ចាបិ អនុបសម្បន្នស្ស តេរសសម្មតិយោ ទាតុំ ន វដ្ដន្តិ, តថាបិ យោ ឧបសម្បន្នកាលេ លទ្ធសម្មតិកោ បច្ឆា អនុបសម្បន្នភាវេ ឋិតោ, តំ សន្ធាយ “សម្មតស្ស វា”តិ វុត្តំ។ យស្ស បន ព្យត្តស្ស សាមណេរស្ស កេវលំ សង្ខេន វា សម្មតេន វា ភិក្ខុនា “ត្វំ ឥទំ កម្មំ ករោហី”តិ ភារោ កតោ, តំ សន្ធាយ “អសម្មតស្ស វា”តិ វុត្តំ។ យស្មា ឧជ្ឈាបនញ្ច ខិយ្យនញ្ច មុសាវាទវសេន បវត្តំ, តស្មា អាទិកម្មិកស្ស ឥមិនាវ អនាបត្តិ, មុសាវាទេន បន អាបត្តិយេវាតិ គហេតព្ពំ។

ឧជ្ឈាបនកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បឋមសេនាសនសិក្ខាបទវណ្ណនា

មញ្ចំ វាតិ មសារកោ, ពុន្ទិកាពទ្ធោ, កុឡីរបាទកោ, អាហច្ចបាទកោតិ ឥមេសុ ចតូសុ យំ កញ្ចិ មញ្ចំ វា។ **បីឋំ វា**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **ភិសី វា**តិ ឧណ្ណភិសិ, ចោឡភិសិ, វាកភិសិ, តិណភិសិ, បណ្ណភិសីតិ ឥមាសុ បញ្ចសុ ភិសីសុ យំ កញ្ចិ ភិសី វា។ តេនាហ “**មញ្ចាទីសូ**”តិអាទិ។ តត្ថ “**មញ្ចសង្ខេបេនា**”តិ ឥមិនា បីឋសង្ខេបំ បដិក្ខិបតិ។ **កប្បិយចម្មេនា**តិ មិគាជេឡកចម្មេន។ ឯត្ថ បន មិគចម្មេ ឯណិមិគោ, វាតមិគោ, បសទមិគោ, កុរុង្គមិគោ, មិគមាតុកោ, រោហិតមិគោតិ ឯតេសំយេវ ចម្មានិ វដ្ដន្តិ, អញ្ញេសំ បន –

> មក្កដោ កាឡសីហោ ច, សរភោ កទលីមិគោ;
> យេ ច វាឡមិគា កេចិ, តេសំ ចម្មំ ន វដ្ដតីតិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៩);

តត្ថ **វាឡមិគា**តិ សីហព្យគ្ឃអច្ឆតរច្ឆា។ ន កេវលញ្ច ឯតេយេវ, យេសំ បន ចម្មំ វដ្ដតីតិ វុត្តំ, តេ ឋបេត្វា អវសេសា អន្តមសោ គោមហឹសសសពិឡារាទយោបិ សព្ពេ ឥមស្មឹ អត្ថេ “វាឡមិគា”ត្វេវ វេទិតព្ពា។ ឯតេសញ្ហិ

សព្ពេសំ ចម្មំ ន វដ្ដតិ។ **តាលីសបត្តន្តិ** សុទ្ធំ តមាលបត្តំ, អញ្ញេន មិស្សំ បន វដ្ដតិ។ តិណវាកចោឡេសុ អកប្បិយំ នាម នត្ថិ។ កឹ បនេត្ថ ពិព្ពោហនេ វិយ និសីទិតុញ្ច និបជ្ជិតុញ្ច ន វដ្ដតីតិ អាហ **"តត្ថា"**តិអាទិ។ ន កេវលញ្ចេទមេវាតិ អាហ **"បមាណបរិច្ឆេទោបិ ចេត្ថ នត្ថី"**តិ, "ឯត្តកមេវ កាតព្ព"ន្តិ ភិសិយា បមាណនិយមោបិ នត្ថីតិ អត្ថោ។ មញ្ចភិសិបីឋភិសិភូមត្ថរណភិសិចង្កមនភិសិបាទបុញ្ឆនភិសីតិ ឯតាសំ បន អនុរូបតោ សល្លក្ខេត្វា អត្តនោ រុចិវសេន បមាណំ កាតព្ពំ។ **អន្តោ សំវេល្លិត្វា ពទ្ធន្តិ** យថា វេមជ្ឈំ សំខិត្តំ ហោតិ, ឯវំ មជ្ឈេ សុដ្ឋុ វេឋេត្វា ពទ្ធំ។

យេ អដ្ឋ មាសាតិ សម្ពន្ធោ។ "អវស្សិកសង្កេតា"តិ ឯតស្សេវ វិវរណំ **"វស្សានមាសាតិ ឯវំ អបញ្ញាតា"**តិ, អប្បតីតា អប្បសិទ្ធាតិ អត្ថោ។ **"អសញ្ញិតា"**តិបិ បាឋោ, តត្ថ អវិញ្ញាតាតិ អត្ថោ។ **អដ្ឋ មាសា**តិ ចត្តារោ ហេមន្តិកា, ចត្តារោ គិម្ហិកា មាសាតិ អដ្ឋ មាសា។ **ឱវស្សកមណ្ឌបេ**តិ សាខាមណ្ឌបបទរមណ្ឌបាទិំ យត្ថ កត្ថចិ ឱវស្សកេ មណ្ឌបេ។ **យត្ថា**តិ យេសុ ជនបទេសុ។ **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពេសុ ជនបទេសុ ។ **កាកាទីនំ និពទ្ធវាសរុក្ខមូលេ**តិ យត្ថ ធុវនិវាសេន កាកា វា កុលាលា វា អញ្ញេ វា សកុន្តា កុលាវកេ កត្វា វសន្តិ, តាទិសស្ស កាកាទីនំ និពទ្ធវាសស្ស យស្ស កស្សចិ រុក្ខស្ស ហេដ្ឋា។ យត្ថ បន គោចរប្បសុតា សកុន្តា វិស្សមិត្វា គច្ឆន្តិ, តស្ស រុក្ខស្ស មូលេ និក្ខិបិតុំ វដ្ដតិ។ **"កទាចិបី"**តិ ឥមិនា ន កេវលំ វស្សិកសង្កេតេយេវាតិ ទស្សេតិ។ **យត្ថា**តិ យស្មិំ បទេសេ។ **យទា**តិ យស្មិំ កាលេ។

សោតិ យស្សត្ថាយ សន្ថតោ, សោ។ **បកតិសន្ថតេ**តិ បកតិយាវ សន្ថតេ, យំ នេវត្តនា សន្ថតំ, ន បរេន សន្ថរាបិតំ, តស្មិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **លជ្ជី ហោតី**តិ លជ្ជនសីលោ ហោតិ, បរិក្ខារវិនាសនេ ភីតោតិ អត្ថោ។ តេនាហ **"អត្តនោ បលិពោធំ វិយ មញ្ញតី"**តិ, ឥមិនា អលជ្ជី អាបុច្ឆិត្វា គន្តុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **និរបេក្ខោ**តិ "អាគន្ត្វា ឧទ្ធរិស្សាមី"តិ អបេក្ខារហិតោ, ឥមិនា សាបេក្ខោ ចេ គច្ឆតិ, អនាបត្តីតិ ទស្សេតិ។ តេនេវ ហិ អនាបត្តិវារេ "ឱតាបេន្តោ គច្ឆតី"តិ (បាចិ. ១១៣) វុត្តំ។ **អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តោ**តិ តំ មគ្គំ អតិក្កមិត្វា អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តោ។ លេឌ្ឌុបាតូបចារតោ ពហិ ឋិតត្តា **"បាទុទ្ធារេន ការេតព្ពោ"**តិ វុត្តំ, អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្ស បឋមបាទុទ្ធារេ ទុក្កដំ, ទុតិយបាទុទ្ធារេ បាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។

តិកបាចិត្តិយំ សង្ឃិកេ សង្ឃិកសញ្ញិវេមតិកបុគ្គលិកសញ្ញីនំ វសេន។ ឥមិនាវ នយេន **តិកទុក្កដម្បិ** វេទិតព្ពំ។ **ចិមិលិកា**ទីនំ អត្ថោ ទុតិយសិក្ខាបទេ ទស្សិតោវ។ **បាទបុញ្ឆនី** (បាចិ. អដ្ឋ. ១១២) នាម រជ្ជុកេហិ វា បិលោតិកាហិ វា បាទបុញ្ឆនត្ថំ កតា។ **ផលកបីឋំ** នាម ផលកមយំ បីឋំ។ ន កេវលំ ចិមិលិកាទីនិយេវ អជ្ឈោកាសេ បបេត្វា គច្ឆន្តស្ស ទុក្កដន្តិ អាហ **"យំ វា បនា"**តិអាទិ។ យំ កិញ្ចិ ទារុភណ្ឌំ, យំ កិញ្ចិ មត្តិកាភណ្ឌន្តិ សម្ពន្ធោ។ **"អន្តមសោ បត្តាធារកម្បី"**តិ ឥមិនា តាលវណ្ដពីជនិបត្តបាទីយឧឡុងឧង្កបាទីយសង្ខាទិសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។

អរញ្ញេ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១០) បណ្ណកុដីសុ វសន្តានំ សីលសម្បទាយ បសន្នចិត្តា មនុស្សា មញ្ចបីឋាទីនិ ទេន្តិ "សង្ឃិកបរិភោគេន បរិភុញ្ជថា"តិ, តត្ថ កឹ កាតព្ពន្តិ អាហ **"អារញ្ញកេន បនា"**តិអាទិ។ តត្ថ **អសតិ អនោវស្សកេ**តិ បណ្ណាវាទិអនោវស្សកដ្ឋានេ អសតិ។ ឥទញ្ច លក្ខណវចនំ "សភាគានំ អភាវេ"តិ ច ឥច្ឆិតព្ពត្តា។ អារញ្ញកេន ហិ ភិក្ខុនា តត្ថ វសិត្វា អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តេន សាមន្តវិហារេ ភិក្ខូនំ បេសេត្វា គន្តព្ពំ។ សភាគានំ អភាវេ អនោវស្សកេ និក្ខិបិត្វា គន្តព្ពំ។ អនោវស្សកេ អសតិ រុក្ខេ លគ្គេត្វា គន្តព្ពំ។

ន កេវលំ ឥទំយេវ កត្វា គន្តុំ វដ្ដតីតិ អាហ **"យថា វា"**តិអាទិ។ **យថា វា ឧបចិកាហិ ន ខជ្ជតី**តិ យថា បបិតេ ឧបចិកាហិ សេនាសនំ ន ខជ្ជតិ, ឯវំ តថា បាសាណានំ ឧបរិ ឋបនំ កត្វាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ចតូសុ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦) បាសាណេសុ មញ្ចំ បបេត្វា មញ្ចេ អវសេសមញ្ចបីឋានិ អារោបេត្វា ឧបរិ ភិសិអាទិកំ រាសឹ កត្វា ទារុភណ្ឌំ មត្តិកាភណ្ឌំ បដិសាមេត្វា គមិកវត្តំ បូរេត្វា គន្តព្ពន្តិ។

អព្ភោកាសិកេនាបិ "អហំ ឧក្កដ្ឋអព្ភោកាសិកោ"តិ ចីវរកុដិម្បិ អកត្វា អសមយេ អជ្ឈោកាសេ បញ្ញបេត្វា និសីទិតុំ វា និបជ្ជិតុំ វា ន វដ្ដតីតិ ទស្សេន្តោ អាហ **"អព្ភោកាសិកេនា"**តិអាទិ។ សចេ បន ចតុគ្គុណេនបិ ចីវរេន កតកុដិ អតេមេន្តំ រក្ខិតុំ នេវ សក្កោតិ, សត្តាហវទ្ទលិកាទីនិ ភវន្តិ, ភិក្ខុនោ កាយានុគតិកត្តា វដ្ដតិ។ រុក្ខមូលិកស្សាបិ ឯសេវ នយោ។

យស្មិំ វិស្សាសគ្គាហោ រុហតិ, តស្ស សន្តកំ អត្តនោ បុគ្គលិកមិវ ហោតីតិ អាហ **"វិស្សាសិកបុគ្គលិកេ"**តិ។ យស្មិំ បន វិស្សាសោ ន រុហតិ, តស្ស សន្តកេ ទុក្កដមេវ។ **អមនុស្សោ**តិ យក្ខោ វា បេតោ វា។ **បលិពុទ្ធំ ហោតី**តិ ឧបទ្ទុតំ ហោតិ។

បឋមសេនាសនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ទុតិយសេនាសនសិក្ខាបទវណ្ណនា

យំ កិញ្ចិ ចម្មន្តិ កប្បិយាកប្បិយំ យំ កិញ្ចិ ចម្មំ។ ននុ “ន, ភិក្ខវេ, មហាចម្មានិ ធារេតព្ពានិ សីហចម្មំ ព្យគ្ឃចម្មំ ទីបិចម្មំ, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២៥៥) ខន្ធកេ សីហចម្មាទីនំ បដិក្ខេបោ កតោតិ អាហ “**សីហចម្មាទីនញ្ហិ**”តិអាទិ។ **បរិហរណេយេវ បដិក្ខេបោ**តិ អត្តនោ សន្តកំ កត្វា តំ តំ វិហារំ ហរិត្វា មញ្ចបីឋាទីសុ អត្ថរិត្វា បរិភោគេយេវ បដិក្ខេបោ, សេនាសនសន្តកំ កត្វា ភូមត្ថរណវសេន បន បរិភោគេ នេវត្ថិ ទោសោ។ តេនាហ “**សេនាសនបរិភោគេ បន អកប្បិយចម្មំ នាម នត្ថី**”តិ។ បាវារេន្តិ សញ្ញាទេន្តិ សរីរំ ឯតេនាតិ **បាវារោ**។ **កោជវោ**តិ ឧទ្ទលោមិឯកន្តលោមិអាទិកោជវត្ថរណំ។ **សេស**ន្តិ ភិសិ និសីទនំ តិណសន្ថារោ បណ្ណសន្ថារោតិ អវសិដ្ឋំ សេនាសនំ។ តត្ថ **ភិសី**តិ មញ្ចកភិសិ វា បីឋកភិសិ វា។ **និសីទន**ន្តិ សទសំ វេទិតព្ពំ។ **តិណសន្ថារោ**តិ យេសំ កេសញ្ចិ តិណានំ សន្ថារោ។ ឯស នយោ **បណ្ណសន្ថារេ**។ ឯត្ថ ច **ភិសិ** ហេដ្ឋា វុត្តត្តា បាកដា។ **និសីទនំ** និសីទនសិក្ខាបទេនេវ (បាចិ. ៥៣១ អាទយោ) បាកដំ។ **តិណសន្ថារបណ្ណសន្ថារានិ** បន លោកបសិទ្ធានិយេវ។ តេនេវាហ “**បាកដមេវា**”តិ។

នេវ ឧទ្ធរេយ្យ, ន ឧទ្ធរាបេយ្យាតិ អត្តនា វា ឧទ្ធរិត្វា បតិរូបេ ឋានេ ន ឋបេយ្យ, បរេន វា តថា ន ការេយ្យ។ តេនាហ “**យថា ឋបិត**”ន្តិអាទិ។ តំ ឋបេន្តេន ច “ចតូសុ បាសាណេសូ”តិអាទិនា (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦) បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ អន្តោគេហេ អនោវស្សកេ និក្ខិបិតព្ពំ។ សចេ បន សេនាសនំ ឱវស្សតិ, ឆទនត្ថញ្ច តិណំ វា ឥដ្ឋកា វា អានីតា ហោន្តិ។ សចេ ឧស្សហតិ, ឆាទេតព្ពំ។ នោ ចេ សក្កោតិ, យោ ឱកាសោ អនោវស្សកោ, តត្ថ និក្ខិបិតព្ពំ។ សចេ សព្ពម្បិ ឱវស្សតិ, ឧស្សហន្តេន អន្តោគាមេ ឧបាសកានំ ឃរេ ឋបេតព្ពំ។ សចេ តេបិ “សង្ឃិកំ នាម, ភន្តេ, ភារិយំ, អគ្គិទាហាទីនំ ភាយាមា”តិ ន សម្បដិច្ឆន្តិ, អជ្ឈោកាសេ បាសាណានំ ឧបរិ មញ្ចំ ឋបេត្វា សេសំ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ និក្ខិបិត្វា តិណេហិ ច បណ្ណេហិ ច បដិច្ឆាទេតព្ពំ។ យញ្ហិ តត្ថ អង្គមត្តម្បិ អវសិស្សតិ, តំ អញ្ញេសំ តត្ថ អាគតានំ ភិក្ខូនំ ឧបការំ ភវិស្សតីតិ។ **ឧបចារ**ន្តិ សព្ពបច្ឆិមសេនាសនតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតា។

អយមេត្ថ អាបុច្ឆិតព្ពានាបុច្ឆិតព្ពវិនិច្ឆយោ – (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៨) យា តាវ ភូមិយំ ទីឃសាលា វា បណ្ណសាលា វា ហោតិ, យំ វា រុក្ខត្ថម្ភេសុ កតគេហំ ឧបចិកានំ ឧដ្ឋានដ្ឋានំ ហោតិ, តតោ បក្កមន្តេន អាបុច្ឆិត្វាវ បក្កមិតព្ពំ។ តស្មិញ្ហិ កតិបយានិ ទិវសានិ អជគ្គិយមានេ វម្មិការ សន្តិដ្ឋន្តិ។ យំ បន បាសាណបិដ្ឋិយំ វា បាសាណត្ថម្ភេសុ វា កតសេនាសនំ សិលុច្ចយលេណំ វា សុធាលិត្តសេនាសនំ វា, យត្ថ ឧបចិកាសង្កា នត្ថិ, តតោ បក្កមន្តស្ស អាបុច្ឆិត្វាបិ អនាបុច្ឆិត្វាបិ គន្តុំ វដ្ដតិ។ តេនាហ “**យត្ថ បនា**”តិអាទិ។ សចេ តាទិសេបិ សេនាសនេ ឯកេន បស្សេន ឧបចិកា អារោហន្តិ, អាបុច្ឆិត្វាវ គន្តព្ពំ។ **អាបុច្ឆនំ បន វត្ត**ន្តិ អាបុច្ឆនំ គមិកវត្តំ។ ឥទញ្ច ឥតិកត្តព្ពតាទស្សនត្ថំ វុត្តំ, ន បន វត្តភេទទុក្កដន្តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១១៨) ទស្សនត្ថំ។ កេចិ បន “ទុក្កដន្តិ ទស្សនត្ថ”ន្តិ វទន្តិ, តំ ន យុជ្ជតិ **វត្តក្ខន្ធកដ្ឋកថាយ** “យំ បាសាណបិដ្ឋិយំ វា បាសាណត្ថម្ភេសុ វា កតសេនាសនំ, យត្ថ ឧបចិកានារោហន្តិ, តំ អនាបុច្ឆន្តស្សាបិ អនាបត្តី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៦០) វុត្តត្តា។ អាបុច្ឆន្តេន បន ភិក្ខុម្ហិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦) សតិ ភិក្ខុ អាបុច្ឆិតព្ពោ, តស្មិំ អសតិ សាមណេរោ, តស្មិំ អសតិ អារាមិកោ, តស្មិម្បិ អសតិ យេន វិហារោ ការាបិតោ, សោ វិហារសាមិកោ, តស្ស វា កុលេ យោ កោចិ អាបុច្ឆិតព្ពោ។

“**ឧបចារេ**”តិ ឯតស្សេវ វិវរណំ “**ពហិ អាសន្នេ**”តិ, វិហារស្ស ពហិ អាសន្នដ្ឋានេតិ អត្ថោ។ **ឧបដ្ឋានសាលាយ វា**តិ ភោជនសាលាយំ វា។ **ទុក្កដមេវា**តិ វុត្តប្បការញ្ហិ ទសវិធំ សេយ្យំ អន្តោគព្ភាទិម្ហិ គុត្តដ្ឋានេ បញ្ញបេត្វា គច្ឆន្តស្ស យស្មា សេយ្យាបិ សេនាសនម្បិ ឧបចិកាហិ បលុជ្ជតិ, វម្មិករាសិយេវ ហោតិ, តស្មា បាចិត្តិយំ វុត្តំ។ ពហិ បន ឧបដ្ឋានសាលាទីសុ បញ្ញបេត្វា គច្ឆន្តស្ស សេយ្យាមត្តមេវ នស្សេយ្យ ឋានស្ស អគុត្តតាយ, ន សេនាសនំ, តស្មា ឯត្ថ ទុក្កដំ វុត្តំ។ មញ្ចបីឋំ បន យស្មា ន សក្កា សហសា ឧបចិកាហិ ខាយិតុំ, តស្មា តំ វិហារេបិ សន្ថរិត្វា គច្ឆន្តស្ស ទុក្កដំ វុត្តំ។ វិហារូបចារេ បន តំ វិហារចារិកំ អាហិណ្ឌន្តា ទិស្វាវ បដិសាមេន្តិ។

ឧទ្ធរណានិ កត្វាតិ ឯត្ថ ឧទ្ធរិត្វា គច្ឆន្តេន មញ្ចបីឋករានំ សព្ពំ អបនេត្វា (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៨) សំហរិត្វា ចីវរវំសេ លគ្គេត្វា គន្តព្ពំ។ បច្ឆា អាគន្ត្វា វសនកភិក្ខុនាបិ បុន មញ្ចបីឋំ វា បញ្ញបេត្វា សយិត្វា គច្ឆន្តេន តថេវ កាតព្ពំ។ អន្តោកុដ្ដតោ សេយ្យំ ពហិកុដ្ដេ បញ្ញបេត្វា វសន្តេន គមនកាលេ បុន គហិតដ្ឋានេយេវ បដិសាមេតព្ពំ។ ឧបរិបាសាទតោ ឱរោបេត្វា ហេដ្ឋាបាសាទេ វសន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានេសុ មញ្ចបីឋំ បញ្ញបេត្វាបិ គមនកាលេ បុន គហិតដ្ឋានេយេវ ឋបេតព្ពំ។ ឧទ្ធរាបេត្វា គមនេបិ ឯសេវ នយោ។ អាបុច្ឆិត្វា

គច្ឆន្តេន បន “ភិក្ខុម្ហិ សតិ ភិក្ខុ អាបុច្ឆិតព្ពោ”តិអាទិនា (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦) ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ អាបុច្ឆិត្វា គន្តព្ពំ។

ទុតិយសេនាសនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. អនុបខជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា

“ជានន្តិ វុត្តេ “អនុដ្ឋាបនីយោ ‘អយ’ន្តិ ជានន្តោ”តិ អយំ វិសេសោ កុតោ លព្ភតីតិ អាហ **“តេនេវស្សា”**តិអាទិ។ ននុ បទភាជនេបិ វុឌ្ឍភាវាទិជាននមេវ វុត្តំ, ន តុ អនុដ្ឋាបនីយភាវន្តិ អនុយោគំ សន្ធាយាហ **“វុឌ្ឍោ ហី”**តិអាទិ។ **ពហូបការតន្តិ** “ភណ្ឌាគារិកត្តាទិពហុឧបការភាវ”។ ន កេវលំ ឥទមេវាតិ អាហ **“គុណវិសិដ្ឋតញ្ចា”**តិអាទិ, តេន ពហូបការត្តេបិ គុណវិសិដ្ឋត្តាភាវេ, គុណវិសិដ្ឋត្តេបិ ពហូបការត្តាភាវេ ទាតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ “ភណ្ឌាគារិកស្ស ពហូបការតំ, ធម្មកថិកាទីនំ គុណវិសិដ្ឋតញ្ច សល្លក្ខេត្វា”តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១១៩-១២១) កេចិ។ **ធុរវាសត្ថាយា**តិ និច្ចវាសត្ថាយ។ **សម្មន្និត្វា**តិ អបលោកនេន កម្មេន សម្មន្និត្វា។ កាមញ្ចេត្ថ គិលានស្សាបិ សង្ឃោយេវ អនុច្ឆវិកំ សេនាសនំ ទេតិ, គិលានោ បន អបលោកេត្វា សង្ឃេន អទិន្នសេនាសនោបិ ន បីឡេតព្ពោ អនុកម្បិតព្ពោតិ ទស្សេតុំ វិសុំ វុត្តោ។

សមន្តា ទិយឌ្ឍោ ហត្ថោតិ មជ្ឈេ បញ្ញត្តំ មញ្ចបីឋំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯកបស្សេន ចេ បហោនកទិសា ទិស្សតិ, តតោ គហេតព្ពំ។ **បាទធោវនបាសាណតោ**តិ ទ្វារេ និក្ខិត្តបាទធោវនបាសាណតោ។ **និសីទន្តស្ស វា និបជ្ជន្តស្ស វា បាចិត្តិយ**ន្តិ ឯត្ថ និសីទនមត្តេន, និបជ្ជនមត្តេនេវ វា បាចិត្តិយំ។ **បុនប្បុនំ ករោន្តស្សា**តិ ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ និសីទតោ វា និបជ្ជតោ វា។

សង្ឃិកេ សង្ឃិកសញ្ញិវេមតិកបុគ្គលិកសញ្ញីនំ វសេន **តិកបាចិត្តិយំ** វេទិតព្ពំ។ **តិកទុក្កដំ** បន បុគ្គលិកេ សង្ឃិកសញ្ញិវេមតិកអញ្ញបុគ្គលិកសញ្ញីនំ វសេន។ **វិហារស្ស ឧបចារេ**តិ តស្ស ពហិ អាសន្នប្បទេសេ។

អនុបខជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. និក្កឌ្ឍនសិក្ខាបទវណ្ណនា

អនេកកោដ្ឋកានីតិ អនេកទ្វារកោដ្ឋកានិ។ “និក្ខមាតិ វចនំ សុត្វា អត្តនោ រុចិយា ចេ និក្ខមតិ, អនាបត្តី”តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ១២៦) វទន្តិ។

តស្ស បរិក្ខារនិក្កឌ្ឍនេតិ តស្ស សន្តកំ យំ កិញ្ចិ បត្តចីវរបរិស្សាវនធម្មករណមញ្ចបីឋភិសិពិព្ពោហនាទិភេទំ អន្តមសោ រជនឆល្លិបិ អត្ថិ, តស្ស បរិក្ខារស្ស និក្កឌ្ឍនេ។ **តញ្ចា**តិ ទុក្កដំ បរាមសតិ។ **និក្កឌ្ឍាបនេ**បិ ឯសេវ នយោ។ គាឡ្ហំ ពន្ធិត្វា ឋបិតេសុ បន ឯកាវ អាបត្តិ។

ភណ្ឌនការកកលហការកមេវ សកលសង្ឃារាមតោ និក្កឌ្ឍិតុំ លភតិ។ សោ ហិ បក្ខំ លភិត្វា សង្ឃម្បិ ភិន្ទេយ្យ។ អលជ្ជិអាទយោ បន អត្តនោ វសនដ្ឋានតោយេវ និក្កឌ្ឍិតព្ពា។ សកលសង្ឃារាមតោ និក្កឌ្ឍិតុំ ន វដ្ដតិ។ តេនាហ **“សកលសង្ឃារាមតោបី”**តិអាទិ។

និក្កឌ្ឍនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. វេហាសកុដិសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧបរិវេហាសកុដិយាតិ ឧបរិមតលេ អសន្ថតបទរាយ កុដិយា។ តេនាហ **“ឧបរិ អច្ឆន្នតលាយា”**តិអាទិ។ យា ហិ កាចិ ឧបរិ អច្ឆន្នតលា ទ្វិភូមិកកុដិកា វា តិភូមិកាទិកុដិកា វា, សា “វេហាសកុដី”តិ វុច្ចតិ។ ឥទញ្ចិ វេហាសកុដិលក្ខណំ។ យទិ ឯវំ កស្មា បទភាជនេ “មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស អសីសឃដ្ដា”តិ (បាចិ. ១៣១) វុត្តន្តិ អាហ **“បទភាជនេ បនា”**តិអាទិ។ **ឥធ អធិប្បេតំ កុដឹ ទស្សេតុ**ន្តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ អធិប្បេតំ វេហាសកុដឹ ទស្សេតុំ។ **មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្សា**តិ បមាណមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស។ សព្ពហេដ្ឋិមាហិ តុលាហិ សីសំ ន ឃដ្ដេតីតិ **អសីសឃដ្ដា។ អង្គេ វិជ្ឈិត្វា**តិ អដនិយោ វិជ្ឈិត្វា។ **បវេសិតបាទក**ន្តិ បវេសិតបាទសិខំ។ **តស្មា**តិ “ភូមត្ថេ វា”តិអាទិនា វុត្តមេវត្ថំ ការណភាវេន បច្ចាមសតិ។ យស្មា អាហច្ចបាទកាទីសុ យថាវុត្តោ អត្ថោ ហោតិ, តស្មាតិ វុត្តំ ហោតិ។

សហសាតិ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា។ **អវេហាសកុដិកាយា**តិ ភូមិយំ កតបណ្ណសាលាទីសុ, តត្ថ អនាបត្តិ។ ន ហិ សក្កា តត្ថ បរស្ស បីឡា កាតុំ។ **សីសឃដ្ដាយា**តិ យា សីសំ ឃដ្ដា ហោតិ, តត្ថាបិ អនាបត្តិ។ ន ហិ សក្កា តត្ថ ហេដ្ឋាបាសាទេ អនោណតេន វិចរិតុំ, តស្មា អសញ្ចរណដ្ឋានត្តា បរបីឡា ន ភវិស្សតិ។ **ឧបរិតលំ វា បទរសញ្ចិតន្តិ** ឧបរិមតលំ ទារុផលកេហិ ឃនសន្ថតំ។ **កិញ្ចិ គណ្ហាតិ វា**តិ ឧបរិ នាគទន្តកាទីសុ លគ្គិតំ ចីវរាទីយំ កិញ្ចិ គណ្ហាតិ វា។ **លគ្គតិ វា**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ បដិបក្ខភូតា អាណិ **បដាណិ**។ យស្សា ទិន្នាយ និសីទន្តេបិ បាទា ន និបតន្តិ, ឯវំភូតា អាណិ មញ្ចបីឋានំ បាទសិខាសុ ទិន្នា ហោតីតិ អត្ថោ។ តេនាហ “**បាទសីសាន**”ន្តិអាទិ។

វេហាសកុដិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. មហល្លកវិហារសិក្ខាបទវណ្ណនា

បិដ្ឋសង្ឃាដស្សាតិ ទ្វារពន្ធស្ស។ **សាមន្តា អឌ្ឍតេយ្យហត្ថោ បទេសោ**តិ យស្ស (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៥) វេមជ្ឈេ ទ្វារំ ហោតិ, ឧបរិភាគេ ច ឧច្ចា ភិត្តិ, តស្ស តីសុ ទិសាសុ សាមន្តា អឌ្ឍតេយ្យហត្ថោ បទេសោ។ ឧទុក្កស្ស បន វិហារស្ស ទ្វីសុ ទិសាសុ។ តត្រាបិ យំ ភិត្តិំ វិវរិយមានំ កវាដំ អាហនតិ, សា អបរិបុណ្ណបចារាបិ ហោតិ។ សចេ បន ទ្វារស្ស អធោភាគេបិ លេបោកាសោ អត្ថិ, តម្បិ លិម្បិតុំ វដ្ដតិ។ **អគ្គឡដ្ឋបនាយា**តិ ឯត្ថ **អគ្គឡ**សទ្ទេន តំសម្ពន្ធតោ ទ្វារផលកសហិតំ ទ្វារពន្ធនំ អធិប្បេតំ។ តេនាហ “**សកវាដកស្សា**”តិអាទិ។ “**និច្ចលភាវត្ថាយា**”តិ ឥមិនា តញ្ច ខោ ឋបនំ ឥធ និច្ចលភាវេនាតិ ទស្សេតិ។ កោ បនេត្ថ អធិប្បាយោតិ អាហ “**កវាដញ្ហី**”តិអាទិ។ **កម្បតី**តិ ចលតិ។ **យាវ ទ្វារកោសា អគ្គឡដ្ឋបនាយ បុនប្បុនំ លិម្បិតព្ពោ វា លេបាបេតព្ពោ វា**តិ អគ្គឡដ្ឋបនត្ថាយ យាវ ទ្វារកោសា បុនប្បុនំ អត្តនា លិម្បិតព្ពោ វា, បរេហិ លេបាបេតព្ពោ វាតិ អត្ថោ។

ននុ ចាយមត្ថោ នេវ មាតិកាយំ, ន បទភាជនេ វុត្តោ, អថ កុតោ ទដ្ឋព្ពោតិ អាហ “**តត្ថា**”តិអាទិ។ **កិញ្ចាបី**តិ យទិបិ។ **អដ្ឋុប្បត្តិយ**ន្តិ សិក្ខាបទស្ស និទានេ។ **អធិការតោ**តិ អនុវត្តនតោ។ អាលោកំ សន្ធេតិ បិធេតីតិ **អាលោកសន្ធិ**។ តេនាហ “**អាលោកសន្ធីតិ វាតបានកវាដកា វុច្ចន្តី**”តិ។ តត្ថ **វាតបានកវាដកា**តិ វាតបានផលកា។ អនុញ្ញាតប្បទេសតោ បន អញ្ញត្ថ បុនប្បុនំ វិលិម្បិតុំ វា វិលិម្បាបេតុំ វា ន វដ្ដតិ។ “មត្តិកាយ កត្តព្ពកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា បុន ចតុត្ថលេបេ ទិន្នេ បាចិត្តិយ”ន្តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១៣៥) កេចិ។ “បុនប្បុនំ លេបទានស្ស វុត្តប្បមាណតោ អញ្ញត្ថ បដិក្ខិត្តមត្តំ ឋបេត្វា បាចិត្តិយស្ស អវុត្តត្តា ទុក្កដ”ន្តិ អបរេ។

អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ សំវិធាតព្ពំ។ **អប្បហរិតេ**តិ ឯត្ថ **អប្ប**សទ្ទោ “អប្បិច្ឆោ”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៥២, ៣៣៦; សំ. និ. ២.១៤៨) វិយ អភាវត្ថោតិ អាហ “**អហរិតេ**”តិ។ សាលិវីហិអាទិ (សារត្ថ. ដី. ២.៣០) **បុព្ពណ្ណំ** “បុរក្ខតំ សស្សផល”ន្តិ កត្វា, តព្ពិបរិយាយតោ មុគ្គមាសាទិ **អបរណ្ណំ**។ **វុត្ត**ន្តិ វបិតំ។ “**តស្មឹ ឋត្វា អធិដ្ឋហន្តោ ទុក្កដំ អាបជ្ជតី**”តិ ឥមិនា យស្មឹ បទេសេ សមន្តា វុត្តប្បមាណេ បរិច្ឆេទេ បុព្ពណ្ណាទីនិ ន សន្តិ, តត្ថ វិហារោ ការេតព្ពោ។ យត្ថ បន សន្តិ, តត្ថ ការាបេតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ **តថេវា**តិ មុខវដ្ដិអន្តេន។ **តស្មឹ ឋាតព្ពំ** បតន្តស្ស វិហារស្ស អបតនោកាសត្តា, តស្ស ភិក្ខុនោ ឧបរិ ន បតេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ យថាបរិច្ឆិន្នស្ស បន ឱកាសស្ស អព្ភន្តរំ វិហារស្ស បតន្តស្ស ឱកាសោ ហោតីតិ អប្បហរិតេបិ តស្មឹ ឋត្វា អធិដ្ឋាតុំ ន លភតិ។ តេនាហ “**តស្ស អន្តោ អហរិតេបិ ឋាតុំ ន លភតី**”តិ។

តតោ ចេ ឧត្តរីតិ តិណ្ណំ មគ្គានំ វា បរិយាយានំ វា ឧបរិ ចតុត្ថេ មគ្គេ វា បរិយាយេ វាតិ អត្ថោ។ តេនាហ “**មគ្គេន ឆាទិយមានេ**”តិអាទិ។ តត្ថ **មគ្គេន ឆាទិយមានេ**តិ អបរិក្ខិបិត្វា ឧជុកមេវ ឆាទិយមានេ។ **បរិយាយេនា**តិ បរិក្ខេបេន។ តត្ថ មគ្គេន ឆាទនំ ឥដ្ឋកសិលាសុធាហិ លព្ភតិ, បរិយាយេន ឆាទនំ តិណបណ្ណេហីតិ អាហ “**ឥដ្ឋកសិលាសុធាហី**”តិអាទិ។ តស្មា យថា ឥច្ឆតិ, តថា ទ្វេ មគ្គេ វា ទ្វេ បរិយាយេ វា អធិដ្ឋហិត្វា តតិយំ មគ្គំ វា បរិយាយំ វា “ឯវំ ឆាទេហី”តិ អាណាបេត្វា បក្កមិតព្ពំ។ សចេ ន បក្កមតិ, តុណ្ហីភាវេន ឋាតព្ពំ។ សព្ពម្បិ ចេតំ ឆទនំ ឆទនូបរិ វេទិតព្ពំ។ ឧបរូបរិឆន្នោ ហិ វិហារោ ចិរំ អនោវស្សកោ ហោតីតិ មញ្ញមានា ឯវំ ឆាទេន្តិ។ **តិណមុដ្ឋិគណនាយា**តិ តិណករឡគណនាយ។

តិកបាចិត្តិយន្តិ អតិរេកទ្វត្តិបរិយាយេ អតិរេកសញ្ញិវេមតិកឩនកសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **សេតវណ្ណាទិករណេ**តិ សេតវណ្ណកាឡវណ្ណគេរុកបរិកម្មមាលាកម្មលតាកម្មមករទន្តកបញ្ចបដិកានំ ករណេ។ **លេណគុហាតិណកុដិកាទីសូ**តិ ឯត្ថ **លេណ**ន្តិ ទ្វារពទ្ធំ។ **គុហា**តិ កេវលា បព្ពតគុហា។ **តិណកុដិកា** បាកដា ឯវ។

មហល្លកវិហារសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. សប្បាណកសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឯកស្មឹ ឃដេ ឯកាវ អាបត្តីតិ ឯកស្មឹ ឧទកឃដេ ឯកាវ អាបត្តិ។ ឯស នយោ សព្ពភាជនេសុ ។ **វិច្ឆិន្ទន្តស្សា**តិ ធារំ វិច្ឆិន្ទន្តស្ស។ **ឯកេកំ បក្ខិបន្តស្សា**តិ ឯកេកំ តិណំ វា បណ្ណំ វា មត្តិកំ វា អញ្ញំ វា កដ្ឋគោមយាទិំ បក្ខិបន្តស្ស។ **បរិយាទាន**ន្តិ ខយំ។

“បទីបេ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១៤០) បតិត្វា បដង្គាទិបាណកា មរិស្សន្តី”តិ ជានន្តស្សាបិ កុសលចិត្តេន បទីបុជ្ជលនំ វិយ “សិញ្ចនេន បាណកា មរិស្សន្តី”តិ បុព្ពភាគេ ជានន្តស្សាបិ “ឥទំ ជលំ សិញ្ចាមី”តិ សិញ្ចន្តស្ស វធកចិត្តំ ន ហោតីតិ អាហ **“វិនា វធកចេតនាយា”**តិអាទិ។ ឯវញ្ច កត្វា **“បណ្ណត្តិវជ្ជ”**ន្តិ ឥទម្បិ សមត្ថិតំ ហោតិ។ **តិចិត្ត**ន្តិ កុសលាកុសលាព្យាកតវសេន តិចិត្តំ។ តថា ហិ បណ្ណត្តឹ មទ្ទិត្វា សិញ្ចន្តស្ស វា សិញ្ចាបេន្តស្ស វា អកុសលចិត្តេន ហោតិ, “អាសនំ ធោវិស្សាមី”តិ ចិត្តេន ធោវនត្ថំ សិញ្ចន្តស្ស វា សិញ្ចាបេន្តស្ស វា កុសលចិត្តេន ហោតិ, បណ្ណត្តឹ អជានតា អរហតា សិញ្ចនាទិករណេ អព្យាកតចិត្តេន ហោតីតិ កុសលាកុសលាព្យាកតចិត្តវសេន តិចិត្តំ ហោតិ។

សប្បាណកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ភូតគាមវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. ឱវាទវគ្គោ

១. ឱវាទសិក្ខាបទវណ្ណនា

អដ្ឋង្គសមន្នាគតស្សាតិ “សីលវា ហោតី”តិអាទីហិ (បាចិ. ១៤៧) អដ្ឋហិ អង្គេហិ សមន្នាគតស្ស។ **អនុញ្ញាតា**តិ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស និទានេ អនុញ្ញាតា ។ **“វស្សសតូបសម្បន្នាយា”**តិអាទិ វក្ខមានអដ្ឋគរុធម្មទស្សនំ។ តត្ថ **សាមីចិកម្ម**ន្តិ មគ្គសម្បទានពីជនបានីយាបុច្ឆនាទិកំ អនុច្ឆវិកំ វត្តំ។ **អាទិ**សទ្ទេន –

> “ន ភិក្ខុនិយា អភិក្ខុកេ អាវាសេ វស្សំ វសិតព្ពំ, អន្វឌ្ឍមាសំ ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុសង្ឃតោ ទ្វេ ធម្មា បច្ចាសីសិតព្ពា ឧបោសថបុច្ឆកញ្ច ឱវាទូបសង្កមនញ្ច, វស្សំវុដ្ឋាយ ភិក្ខុនិយា ឧភតោសង្ឃេ តីហិ ឋានេហិ បវារេតព្ពំ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, គរុធម្មំ អជ្ឈាបន្នាយ ភិក្ខុនិយា ឧភតោសង្ឃេ បក្ខមានត្តំ ចរិតព្ពំ, ទ្វេ វស្សានិ ឆសុ ធម្មេសុ សិក្ខិតសិក្ខាយ សិក្ខមានាយ ឧភតោសង្ឃេ ឧបសម្បទា បរិយេសិតព្ពា, ន ភិក្ខុនិយា កេនចិ បរិយាយេន ភិក្ខុ អក្កោសិតព្ពោ បរិភាសិតព្ពោ, អជ្ជតគ្គេ ឱវដោ ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខូសុ វចនបថោ, អនោវដោ ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីសុ វចនបថោ”តិ (ចូឡវ. ៤០៣; អ. និ. ៨.៥១) –

ឥមេ សត្ត ធម្មេ សង្គណ្ហាតិ។ **គរុធម្មេ**តិ គរុកេ ធម្មេ។ តេ ហិ គារវំ កត្វា ភិក្ខុនីហិ សម្បដិច្ឆិតព្ពត្តា “គរុធម្មា”តិ វុច្ចន្តិ។

អញ្ញេន វា ធម្មេនាតិ ឋបេត្វា អដ្ឋ គរុធម្មេ អញ្ញេន យេន កេនចិ ធម្មេន។ **ភិក្ខុនីសុ ឧបសម្បន្នមត្តំ វា ឱវទតោ**តិ ភិក្ខុនីសុ ឧបសម្បន្នមត្តំ គរុធម្មេន ឱវទតោ វា។ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ យថាវត្ថុកមេវ។ **“អធម្មកម្មេ”**តិអាទីសុ ភិក្ខុនោវាទសម្មុតិកម្មំ “កម្ម”ន្តិ វេទិតព្ពន្តិ អាហ **“សម្មតស្សាបី”**តិអាទិ។ **វគ្គេ ភិក្ខុនិសង្ឃេ ឱវទតោ តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ វគ្គេ ភិក្ខុនិសង្ឃេ ឱវទតោ វគ្គសញ្ញិវេមតិកសមគ្គសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **តថា វេមតិកស្ស ចា**តិ អធម្មកម្មេ វេមតិកស្ស ច វគ្គេ ភិក្ខុនិសង្ឃេ ឱវទតោ តិកបាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។ ឯស នយោ **ធម្មកម្មសញ្ញិនោ ចា**តិ ឯត្ថាបិ។ យថា ច វគ្គេ ភិក្ខុនិសង្ឃេ ឱវទតោ នវ បាចិត្តិយានិ, ឯវំ អធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញិនោ សមគ្គេ ភិក្ខុនិសង្ឃេ ឱវទតោ តស្មឹ សង្ឃេ វគ្គសញ្ញិវេមតិកសមគ្គសញ្ញីនំ វសេន តិកបាចិត្តិយំ, តថា វេមតិកស្ស ច ធម្មកម្មសញ្ញិនោ ចាតិ នវ បាចិត្តិយានិ។ តេនាហ **“សមគ្គេបិ ភិក្ខុនិសង្ឃេ នវា”**តិអាទិ។ ធម្មកម្មេ បន អធម្មកម្មសញ្ញិនោ វគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ ឱវទតោ តិកទុក្កដំ, តថា វេមតិកស្ស, ធម្មកម្មសញ្ញិនោ ចាតិ នវ ទុក្កដានិ។ សមគ្គំ បន ភិក្ខុនិសង្ឃំ ឱវទតោ អដ្ឋាតិ សត្តរស ទុក្កដានិ។ តេនាហ **“សចេ បនា”**តិអាទិ។ **អញ្ញំ ធម្ម**ន្តិ អញ្ញំ សុត្តន្តំ វា អភិធម្មំ វា។ “សមគ្គាម្ហាយ្យា”តិ វចនេន ហិ ឱវាទំ បច្ចាសីសន្តិ។ តស្មា ឋបេត្វា ឱវាទំ អញ្ញំ ធម្មំ ភណន្តស្ស ទុក្កដំ។ **ឱវាទញ្ច អនិយ្យាតេត្វា**តិ “ឯសោ ភគិនិ ឱវាទោ”តិ អវត្វា។ **បរិបុច្ឆំ ទេតី**តិ តស្សាយេវ បគុណាយ គរុធម្មបាឡិយា អត្ថំ ភណតិ។ **ឱសារេហី**តិ ឧច្ចារេហិ, កថេហីតិ អត្ថោ។ **ឱសារេតី**តិ អដ្ឋគរុធម្មបាឡឹ វទតិ។ **បញ្ហំ បុដ្ឋោ**តិ គរុធម្មនិស្សិតំ វា ខន្ធាទិនិស្សិតំ វា បញ្ហំ ភិក្ខុនិយា បុដ្ឋោ។

ឱវាទសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. អត្ថង្គតសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឯកតោឧបសម្បន្នាន្តិ ភិក្ខុនិសង្ឃេ ឧបសម្បន្នមត្តំ។ ឥតោ បរម្បិ ច យត្ថ យត្ថ “ឯកតោឧបសម្បន្នា”ន្តិ វុច្ចតិ, សព្ពត្ថ អយមេវ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

អត្ថង្គតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ភិក្ខុនុបស្សយសិក្ខាបទវណ្ណនា

សំវាសាយាតិ ឧបោសថាទិអត្ថំ។ **ឥតរ**ន្តិ ឧភតោសង្ឃេ ឧបសម្បន្នំ។

ភិក្ខុនុបស្សយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. អាមិសសិក្ខាបទវណ្ណនា

តណ្ហាទិដ្ឋីហិ អាមសិតព្ពតោ **អាមិសំ,** ចីវរាទិ, អាមិសមេវ ហេតុ **អាមិសហេតុ**។ តេនាហ **“ចីវរាទីនំ អញ្ញតរហេតូ”**តិ។ **អាទិ**សទ្ទេន បិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយសក្ការគរុការមាននវន្ទនបូជនានំ គហណំ។ **អវណ្ណកាមតាយា**តិ អយសកាមតាយេវ។

ធម្មកម្មេតិអាទីសុ ភិក្ខុនោវាទសម្មុតិកម្មំ “កម្ម”ន្តិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញិវេមតិកអធម្មកម្មសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ តថេវ **អធម្មកម្មេ តិកទុក្កដំ** វេទិតព្ពំ។ **អសម្មត**ន្តិ សម្មុតេន វា សង្ឃេន វា ភារំ កត្វា ឋបិតំ ឧបសម្បន្នំ។ ននុ ឱវាទសម្មុតិ ឧបសម្បន្នស្សេវ ទីយតិ, ន សាមណេរស្សាតិ អាហ **“តត្ថា”**តិអាទិ។ សម្មុតេន វា សង្ឃេន វា ឋបិតោ បន ពហុស្សុតោ សាមណេរោ “អសម្មតោ”តិ វេទិតព្ពោ។ **បកតិយា ចីវរាទិហេតុ ឱវទន្តំ បន ឯវំ ភណន្តស្សា**តិ បកតិយា ចីវរាទិហេតុ ឱវទន្តំ “ឯស ចីវរាទិហេតុ ឱវទតី”តិ សញ្ញាយ ឯវំ ភណន្តស្ស។ “ន ចីវរាទិហេតុ ឱវទតី”តិ សញ្ញាយ បន ឯវំ ភណន្តស្ស ទុក្កដំ។ **អនាមិសន្តរតា**តិ អាមិសចិត្តាភាវោ, “អាមិសហេតុ ឱវទិស្សាមី”តិ ឯវំ បវត្តអជ្ឈាសយាភាវោតិ អត្ថោ។ ចិត្តបរិយាយោ ហេត្ថ **អន្តរ**សទ្ទោ “យស្សន្តរតោ ន សន្តិ កោបា”តិអាទីសុ (ឧទា. ២០) វិយ។

អាមិសសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ចីវរទានសិក្ខាបទវណ្ណនា

បញ្ចមសិក្ខាបទំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ចីវរទានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ចីវរសិព្ពនសិក្ខាបទវណ្ណនា

សូចិ បវេសេត្វា បវេសេត្វា នីហរណេតិ អារាបថេ អារាបថេ បាចិត្តិយំ។ “សិព្ពិស្សាមី”តិ បន វិចារេន្តស្ស, ឆិន្ទន្តស្សាបិ ទុក្កដំ។ **សតក្ខត្តុម្បិ វិជ្ឈិត្វា សកឹ នីហរន្តស្សា**តិ សកលសូចឹ អនីហរន្តោ ទីឃសុត្តប្បវេសនត្ថំ សតក្ខត្តុម្បិ វិជ្ឈិត្វា សកឹ នីហរន្តស្ស។ **“សិព្ពា”តិ វុត្តោ**តិ សកឹ “ចីវរំ សិព្ពា”តិ វុត្តោ។ **និដ្ឋាបេតី**តិ សព្ពំ សូចិកម្មំ បរិយោសាបេតិ។ **តស្ស អារាបថេ អារាបថេ បាចិត្តិយ**ន្តិ អាណត្តស្ស សូចឹ បវេសេត្វា បវេសេត្វា នីហរណេ ឯកមេកំ បាចិត្តិយំ។

ឧទាយិត្ថេរន្តិ លាឡុទាយិត្ថេរំ។ **វុត្តលក្ខណំ សិព្ពនំ វា សិព្ពាបនំ វា**តិ “សូចឹ បវេសេត្វា”តិអាទិនា វុត្តលក្ខណំ សិព្ពនំ វា សិព្ពាបនំ វា។

ចីវរសិព្ពនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សំវិធានសិក្ខាបទវណ្ណនា

សំវិទហិត្វាតិ “ឯហិ, អសុកគាមំ គច្ឆាមា”តិ វា “ស្វេ អហំ គច្ឆាមិ, ត្វម្បិ អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ វា វត្វា។ តញ្ច ខោ សំវិទហនំ អត្ថតោ សង្កេតកម្មន្តិ អាហ “**គមនកាលេ សង្កេតំ កត្វាតិ អត្ថោ**”តិ។ **អកប្បិយភូមិយំ សំវិទហន្តស្សា**តិ អន្តោគាមេ, ភិក្ខុនិឧបស្សយទ្វារេ, រថិកាយ, អញ្ញេសុ វា ចតុក្កសិង្ឃាដកហត្ថិសាលាទីសុ ឋត្វា សំវិទហន្តស្ស។ តេនាហ “**តត្ថ ឋបេត្វា**”តិអាទិ។ **អាសន្នស្សាបី**តិ អច្ចាសន្នស្សាបិ, រតនមត្តន្តរស្សាបីតិ អធិប្បាយោ។ **អញ្ញស្ស គាមស្សា**តិ យតោ និក្ខមតិ, តតោ អញ្ញស្ស គាមស្ស។ **តំ ឱក្កមន្តស្សា**តិ តំ អន្តរគាមស្ស ឧបចារំ ឱក្កមន្តស្ស។ សចេ ទ្វេ គន្តុកាមា ហោតិ, គាមូបចារគណនាយ ឱក្កមន្តេ ឱក្កមន្តេ បុរិមនយេនេវ អាបត្តិ។ តេនាហ “**ឥតិ គាមូបចារោក្កមនគណនាយ បាចិត្តិយានី**”តិ។ តស្ស តស្ស បន គាមស្ស អតិក្កមនេ អនាបត្តិ។ **គាមេ អសតី**តិ អទ្ធយោជនព្ភន្តរេ គាមេ អសតិ។ តស្មិំ បន គាមេ សតិ គាមន្តរគណនាយេវ បាចិត្តិយានិ។ **អទ្ធយោជនគណនាយ បាចិត្តិយ**ន្តិ អទ្ធយោជនេ អទ្ធយោជនេ បាចិត្តិយំ, ឯកមេកំ អទ្ធយោជនំ អតិក្កមន្តស្ស “ឥទានិ អតិក្កមិស្សាមី”តិ បឋមបាទេ ទុក្កដំ, ទុតិយបាទេ បាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។ ឥមស្មិញ្ហិ នយេ អតិក្កមនេ អាបត្តិ, ឱក្កមនេ អនាបត្តិ។

វិសង្កេតេនាតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៨៥) ឯត្ថ “បុរេភត្តំ គមិស្សាមា”តិ វត្វា បច្ឆាភត្តំ គច្ឆន្តិ, “អជ្ជ វា គមិស្សាមា”តិ ស្វេ គច្ឆន្តិ, ឯវំ កាលវិសង្កេតេយេវ អនាបត្តិ។ ទ្វារវិសង្កេតេ, បន មគ្គវិសង្កេតេ, វា សតិបិ អាបត្តិយេវ។ **អាបទាសូ**តិ រដ្ឋភេទេ ចក្កសមារុឡ្ហា ជានបទា បរិយាយន្តិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ អនាបត្តិ។ **ចក្កសមារុឡ្ហា**តិ ច ឥរិយាបថចក្កំ វា សកដចក្កំ វា សមារុឡ្ហាតិ អត្ថោ។ **មាតុគាមសិក្ខាបទេនា**តិ (បាចិ. ៤១៣ អាទយោ) សប្បាណកវគ្គេ សត្តមសិក្ខាបទេន។

សំវិធានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. នាវាភិរុហនសិក្ខាបទវណ្ណនា

កីឡាបុរេក្ខារោតិ លោកស្សាទមិត្តសន្ថវវសេន កីឡាបុរេក្ខារោ។ **តថេវា**តិ កីឡាវសេនេវ។ **អគាមកតីរបស្សេនា**តិ អទ្ធយោជនព្ភន្តរេ គាមានំ អភាវតោ អគាមកតីរបស្សេន។ បាឡិយំ “ឧទ្ធំគាមិនី វា អធោគាមិនី វា”តិ (បាចិ. ១៨៦) វចនតោ បន វាបិសមុទ្ទាទីសុ កីឡាបុរេក្ខារតាយបិ គច្ឆន្តស្ស អនាបត្តិ។ តេនាហ “**សមុទ្ទេ បន យថាសុខំ គន្តុំ វដ្ដតី**”តិ។ **វិសង្កេតេនា**តិ ឥធាបិ កាលវិសង្កេតេនេវ អនាបត្តិ, តិត្ថវិសង្កេតេន, បន នាវាវិសង្កេតេន វា គច្ឆន្តស្ស អាបត្តិយេវ។

សេសន្តិ សទ្ធិំ សមុដ្ឋានាទីហិ អវសេសំ, កេចិ បន “កីឡាបុរេក្ខារោ ‘សំវិទហិត្វា’តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១៨៨) វចនតោ ឥមំ សិក្ខាបទំ អកុសលចិត្តំ លោកវជ្ជំ, តស្មា សេសំ នាម ឋបេត្វា ‘បណ្ណត្តិវជ្ជំ តិចិត្ត’ន្តិ ឥទំ ទ្វយំ អវសេស”ន្តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ កីឡាបុរេក្ខារតាយ ហិ អភិរុហិត្វាបិ គាមន្តរោក្កមនេ, អទ្ធយោជនាតិក្កមេ វា សំវេគំ បដិលភិត្វា អរហត្តំ វា សច្ឆិករេយ្យ, និទ្ទំ វា ឱក្កមេយ្យ, កម្មដ្ឋានំ វា មនសិ ករោន្តោ គច្ឆេយ្យ, កុតោ ចស្ស អកុសលចិត្តសមង្គិតា, យេនិទំ សិក្ខាបទំ អកុសលចិត្តំ, លោកវជ្ជញ្ច សិយាតិ។

នាវាភិរុហនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. បរិបាចិតសិក្ខាបទវណ្ណនា

បរិបាចិតន្តិ បរិបាកមាបាទិតំ, យថា លភតិ, តថា កត្វា ឋបិតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ “**នេវ តស្សា**”តិអាទិ **តស្សា**តិ យោ បរិភុញ្ជេយ្យ, តស្ស ភិក្ខុនោ។ **ភិក្ខុស្ស គុណំ បកាសេត្វា**តិ “អយ្យោ ភាណកោ, អយ្យោ ពហុស្សុតោ”តិអាទិនា (បាចិ. ១៩៥) គុណំ បកាសេត្វា ។ **បិណ្ឌបាត**ន្តិ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ។ កម្មសាធនោយំ **សមារម្ភ**សទ្ទោតិ អាហ “**សមារទ្ធ**”ន្តិ។ **បដិយាទិតស្សា**តិ សម្បាទិតស្ស។ យស្មា ញាតកប្បវារិតេហិ ភិក្ខុស្ស អត្ថាយ អសមារទ្ធោបិ បិណ្ឌបាតោ អត្ថតោ សមារទ្ធោវ ហោតិ យថាសុខំ ហរាបេតព្ពតោ, តស្មា “**ញាតកប្បវារិតានំ វា សន្តក**”ន្តិ វុត្តំ។

ឧភយត្ថាតិ បរិបាចិតាបរិបាចិតេសុ។ **អវសេសេ**តិ ភិក្ខុនិបរិបាចិតេបិ យាគុខជ្ជកផលាផលាទិកេ សព្ពត្ថ។ និមិត្តោភាសបរិកថាវិញ្ញត្តិវសេន បន អវសេសេបិ ទុក្កដតោ ន មុច្ចតិ។

បរិបាចិតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. រហោនិសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧបរីតិ អចេលកវគ្គេ។ **ឧបនន្ទស្ស ចតុត្ថសិក្ខាបទេនាតិ** អប្បដិច្ឆន្នេ មាតុគាមេន សទ្ធឹ រហោនិសជ្ជសិក្ខាបទេន (បាចិ. ២៨៤ អាទយោ)។ តញ្ហិ ឧបនន្ទត្ថេរំ អារព្ភ បញ្ញត្តេសុ ចតុត្ថភាវតោ “ឧបនន្ទស្ស ចតុត្ថសិក្ខាបទ”ន្តិ វុត្តំ។ យទិ ឯកបរិច្ឆេទំ, អថ កស្មា វិសុំ បញ្ញត្តន្តិ អាហ **“អដ្ឋុប្បត្តិវសេន បន វិសុំ បញ្ញត្ត”**ន្តិ។ តត្ថ **អដ្ឋុប្បត្តិវសេនាតិ** អត្ថុស្ស ឧប្បត្តិវសេន, ភិក្ខុនិយា ឯវ រហោនិសជ្ជាយ ឧប្បត្តិវសេនាតិ អត្ថោ។ អយំ ហេត្ថាធិប្បាយោ – ចតុត្ថសិក្ខាបទវត្ថុតោ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស វត្ថុនោ បឋមំ ឧប្បន្នត្តា ឯកបរិច្ឆេទេបិ ឥទំ បឋមំ វិសុំ បញ្ញត្តន្តិ។

រហោនិសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឱវាទវគ្គោ តតិយោ។

៤. ភោជនវគ្គោ

១. អាវសថសិក្ខាបទវណ្ណនា

“អគិលានោ”តិ ឯត្ថ អន្តមសោ ទ្វិគាវុតំ គន្តុំ សមត្ថោ អធិប្បេតោតិ អាហ **“អទ្ធយោជនម្បិ គន្តុំ សមត្ថេនា”**តិ។ **អាវសថបិណ្ឌោតិ** អាវសថេ បិណ្ឌោ, សាលាទីសុ អនោទិស្ស យាវទត្ថំ បញ្ញត្តំ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភោជនន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ **“ឥមេសំ វា”**តិអាទិ។ តត្ថ **ឥមេសំ វាតិ** ឥមេសំ បាសណ្ឌានំ វា។ **ឯត្តកានំ វាតិ** ឥមស្មឹ បាសណ្ឌេ ឯត្តកានំ បាសណ្ឌានំ វា។ **បាសណ្ឌន្តិ** ឆន្នវុតិវិធំ សមណបរិព្ពាជកាទឹ។ តេ ហិ តណ្ហាបាសញ្ចេវ ទិដ្ឋិបាសញ្ច ឌេន្តិ ឱឌ្ឌេន្តីតិ **បាសណ្ឌាតិ** វុច្ចន្តិ។ **អនោទិស្សាតិ** អនុទ្ទិសិត្វា, អបរិច្ឆិន្ទិត្វាតិ អត្ថោ។ **សាលាទីសុ យត្ថ កត្ថចីតិ** សាលារុក្ខមូលអព្ភោកាសាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ ឋានេសុ។ **ឯកទិវសមេវ ភុញ្ជិតព្ពោតិ** ឯកទិវសំ សកឹយេវ ភុញ្ជិតព្ពោ, ឯកស្មឹ ទិវសេ បុនប្បុនំ ភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ។ **ទុតិយទិវសតោ បដ្ឋាយាតិ** ភុត្តទិវសស្ស ទុតិយទិវសតោ បដ្ឋាយ។ **អជ្ឈោហារេ អជ្ឈោហារេ បាចិត្តិយន្តិ** អាលោបេ អាលោបេ កពឡេ កពឡេ បាចិត្តិយំ។ នានាកុលេហិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២០៦) បន នានាដ្ឋានេសុ បញ្ញត្តំ, ឯកស្មឹ ឋានេ ឯកទិវសំ ភុញ្ជិត្វា ទុតិយទិវសេ អញ្ញត្ថ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, បដិបាដឹ បន ខេបេត្វា បុន អាទិតោ បដ្ឋាយ ភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ។ ឯកបូគនានាបូគឯកគាមនានាគាមេសុបិ ឯសេវ នយោ។ យោបិ ឯកកុលស្ស វា នានាកុលានំ វា ឯកតោ បញ្ញត្តោ តណ្ឌុលាទីនំ អភាវេន អន្តរន្តរា ឆិជ្ជតិ, សោបិ ន ភុញ្ជិតព្ពោ។ សចេ បន “ន សក្កោម ទាតុ”ន្តិ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា បុន កល្យាណចិត្តេ ឧប្បន្នេ ទាតុំ អារភន្តិ, ឯតំ បុន ឯកទិវសំ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

តិកបាចិត្តិយន្តិ អគិលានេ អគិលានសញ្ញិវេមតិកគិលានសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **គិលានស្ស គិលានសញ្ញិនោតិ** គិលានស្ស បន “គិលានោ អហ”ន្តិ សញ្ញិនោ អនុវសិត្វា ភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ។ **សកឹ ភុញ្ជតីតិ** ឯកទិវសំ ភុញ្ជតិ។ **“គច្ឆន្តោ វា”**តិ ឥទំ អទ្ធយោជនវសេន គហេតព្ពំ, តថា **“បច្ចាគច្ឆន្តោ”**តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.២០៨) ឥទម្បីតិ វទន្តិ។ **កេនចិ ឧបទ្ទវេនាតិ** នទិបូរចោរភយាទិនា កេនចិ ឧបទ្ទវេន។ **អញ្ញន្តិ** យាគុខជ្ជកផលាផលាទិភេទំ យំ កិញ្ចិ អញ្ញំ។ **អនុវសិត្វាតិ** បុន វសិត្វា។

អាវសថសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. គណភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

គណភោជនេតិ គណេន លទ្ធត្តា គណស្ស សន្តកេ ភោជនេ។ តេនាហ **“គណស្ស ភោជនេ”**តិ។ ននុ ចេត្ថ “គណស្ស ភោជនេ”តិ វុច្ចតិ, សោ ច ខោ គណោ “កត្ថចិ ទ្វីហិ, កត្ថចិ តីហី”តិអាទិនា អនេកធា អធិប្បេតោ, ឥធ កតិហីតិ អាហ **“ឥធ ចា”**តិអាទិ។ តំ បនេតំ គណភោជនំ ទ្វីហិ បការេហិ បសវតិ និមន្តនតោ វា វិញ្ញត្តិតោ វាតិ អាហ **“តេសំ និមន្តនតោ វា”**តិអាទិ។ តត្ថ **និមន្តនតោ វាតិ** អកប្បិយនិមន្តនតោ វា។ **ឱទនាទីនំ បញ្ចន្នន្តិ** ឱទនសត្តុកុម្មាសមច្ឆមំសានំ បញ្ចន្នំ។

“ឱទនេន និមន្តេមិ, ឱទនំ មេ គណ្ហថា”តិអាទិនា នយេន យេន កេនចិ វេវចនេន វា ភាសន្តរេន វា បញ្ចន្នំ ភោជនានំ នាមំ គហេត្វា និមន្តេតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ចត្តារោតិ** ឯកដ្ឋានេ វា នានាដ្ឋានេសុ វា ឋិតេ ចត្តារោ

ភិក្ខូ។ លក្ខណវចនញ្ហេតំ, តស្មា ចត្តារោ វា តតោ វា អធិកេ ភិក្ខូតិ អត្ថោ។ **វេវចនេន វា**តិ ភត្តអន្នាទិបរិយាយ
សទ្ទេន វា។ **ភាសន្តរេន វា**តិ អន្ធទមិឡាទិភាសន្តរេន វា។ **បញ្ចន្នំ ភោជនានំ នាមំ គហេត្វា**តិ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ
អញ្ញតរស្ស នាមំ គហេត្វា។ **ឱទនេន និមន្តេមី**តិ តុម្ហេ ភន្តេ ឱទនេន និមន្តេមិ។ **អាទិ**សទ្ទេន "អាកង្ខថ ឱ
លោកេថ អធិវាសេថ បដិមានេថ, សត្តុនា និមន្តេមិ, សត្តុំ មេ គណ្ហថ អាកង្ខថ ឱលោកេថ អធិវាសេថ
បដិមានេថា"តិអាទីនំ (បាចិ. អដ្ឋ. ២១៧-២១៨) គហណំ។ **ឯកតោ វា**តិ ឯកត្ថ ឋិតេ វា និសិន្នេ វា ភិក្ខូ ទិស្វា
"តុម្ហេ, ភន្តេ, ឱទនេន និមន្តេមី"តិអាទិនា ឯវំ ឯកតោ និមន្តិតា។ **នានាតោ វា និមន្តិតា**តិ ចត្តារិ
បរិវេណានិ វា វិហារេ វា គន្ត្វា នានាតោ វា និមន្តិតា។ ឯកដ្ឋានេ ឋិតេសុយេវ វា ឯកោ បុត្តេន, ឯកោ បិតរាតិ
ឯវម្បិ និមន្តិតា នានាតោយេវ និមន្តិតា នាម ហោន្តិ។ **ឯកតោ គណ្ហន្តី**តិ អញ្ញមញ្ញស្ស ទ្វាទសហត្ថូបចារេ ឋិតា
គណ្ហន្តិ។

កស្មា បន នានាតោ ភុត្តេបិ គណភោជនំ ហោតីតិ អាហ "**បដិគ្គហណមេវ ហេត្ថ បមាណ**"ន្តិ។ យទិ ឯវំ
អថ កស្មា បាឡិយំ "គណភោជនំ នាម យត្ថ ចត្តារោ ភិក្ខូ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរេន ភោជនេន និមន្តិតា
ភុញ្ជន្តិ, ឯតំ គណភោជនំ នាមា"តិ (បាចិ. ២១៨) វុត្តំ? តំ បដិគ្គហណនិយមនត្ថមេវ ។ ន ហិ អប្បដិគ្គហិតកំ
ភិក្ខូ ភុញ្ជន្តីតិ "ភុញ្ជន្តី"តិ បទំ បដិគ្គហណនិយមវចនំ ហោតិ។ **ឯកតោ វា នានាតោ វា វិញ្ញាបេត្វា**តិ ចត្តារោ
ភិក្ខូ ឯកតោ ឋិតា វា និសិន្នា វា ឧបាសកំ ទិស្វា "អម្ហាកំ ចតុន្នម្បិ ភត្តំ ទេហី"តិ វា បាដេក្កំ បរិសិត្វា "មយ្ហំ
ភត្តំ ទេហិ, មយ្ហំ ភត្តំ ទេហី"តិ វា ឯកតោ វា នានាតោ វា វិញ្ញាបេត្វា។ **តស្ស ទុវិធស្សាបី**តិ យញ្ច និមន្តនតោ
លទ្ធំ គណភោជនំ, យញ្ច វិញ្ញត្តិតោ លទ្ធំ, តស្ស ទុវិធស្សាបិ គណភោជនស្ស។ **ឯវំ បដិគ្គហណេ**តិ ឯកតោ
បដិគ្គហណេ។

បាទានម្បិ ផលិតត្តាតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២១៧-២១៨) អន្តមសោ បាទានម្បិ យថា មហាចម្មស្ស បរតោ មំសំ
ទិស្សតិ, ឯវំ ផលិតត្តា។ **ន សក្កា បិណ្ឌាយ ចរិតុ**ន្តិ វាលិកាយ វា សក្ខរាយ វា ផុដ្ឋមត្តេ ទុក្ខុប្បត្តិតោ អន្តោគាមេ
បិណ្ឌាយ ចរិតុំ ន សក្កោតិ។ **ចីវរេ ករិយមានេ**តិ សាដកញ្ច សុត្តញ្ច លភិត្វា ចីវរេ ករិយមានេ។ **យំ កិញ្ចិ ចីវរេ
កត្តព្ពកម្ម**ន្តិ ចីវរវិចារណឆិន្ទនមោឃសុត្តារោបនាទិ យំ កិញ្ចិ ចីវរេ កត្តព្ពំ កម្មំ, អន្តមសោ សូចិវេធនម្បីតិ
អធិប្បាយោ។ "**អទ្ធយោជនម្បី**"តិអាទិ អវកំសតោ វុត្តំ។ យោ បន ទូរំ គន្តុកាមោ, តត្ថ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ, គច្ឆន្តោ
អទ្ធយោជនព្ភន្តរេ គាវុតេបិ ភុញ្ជិតុំ លភតិ, គតោ បន ឯកទិវសំ។ យទា នាវំ អភិរុហិតុកាមោ វា ហោតិ
អារុឡ្ហោ វា ឱរុឡ្ហោ វា, អយំ នាវាភិរុហនសមយោ នាមាតិ អាហ "**នាវាភិរុហនសមយេបិ ឯសេវ នយោ**"តិ។ អយំ
បន វិសេសោ – អភិរុឡ្ហេន ឥច្ឆិតដ្ឋានំ គន្ត្វាបិ យាវ ន ឱរោហតិ, តាវ ភុញ្ជិតព្ពំ។ **ចត្តារោ ភិក្ខូ**តិ អន្តិម
បរិច្ឆេទោ។ យត្ថ បន សតំ វា សហស្សំ វា សន្និបតិតំ, តត្ថ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ តស្មា តាទិសេ កាលេ
"មហាសមយោ"តិ អធិដ្ឋហិត្វា ភុញ្ជិតព្ពំ។ **យោ កោចិ បព្ពជិតោ**តិ សហធម្មិកេសុ វា តិត្ថិយេសុ វា អញ្ញតរោ។

យេ ច ទ្វេ តយោ ឯកតោ គណ្ហន្តីតិ យេបិ អកប្បិយនិមន្តនំ សាទិយិត្វា ទ្វេ វា តយោ វា ឯកតោ គណ្ហន្តិ,
តេសម្បិ អនាបត្តិ។ បណីតភោជនសូបោទនវិញ្ញត្តីហិ បន អាបត្តិយេវាតិ វទន្តិ, ឧបបរិក្ខិតព្ពំ។ **និច្ច
ភត្តាទីសូ**តិ និច្ចភត្តេ សលាកភត្តេ បក្ខិកេ ឧបោសថិកេ បាដិបទិកេ។ តត្ថ **និច្ចភត្ត**ន្តិ ធុវភត្តំ វុច្ចតិ។ "និច្ច
ភត្តំ គណ្ហថា"តិ វទន្តិ , ពហូនម្បិ ឯកតោ គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។ **សលាកភត្តា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

គណភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. បរម្បរភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

គណភោជនេ វុត្តនយេនេវាតិ ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា "តុម្ហេ, ភន្តេ, ឱទនេន និមន្តេមិ, ឱទនំ មេ
គណ្ហថា"តិអាទិនា (បាចិ. អដ្ឋ. ២១៧-២១៨) នយេន យេន កេនចិ វេវចនេន វា ភាសន្តរេន វា បញ្ចន្នំ
ភោជនានំ អញ្ញតរស្ស នាមំ គហេត្វា និមន្តេតីតិ វុត្តនេវ នយេន ។ **និមន្តិតស្សា**តិ អកប្បិយនិមន្តនេន
និមន្តិតស្ស។ **អវិកប្បេត្វា**តិ សម្មុខាសម្មុខវសេន អវិកប្បេត្វា, អបរិច្ចជិត្វាតិ អត្ថោ។ អយញ្ហិ ភត្តវិកប្បនា
នាម សម្មុខាបរម្មុខាបិ វដ្ដតិ។ តេនាហ "**យោ ភិក្ខុ បញ្ចសុ សហធម្មិកេសូ**"តិអាទិ។

អញ្ញត្រ និមន្តនភោជនវត្ថុស្មិន្តិ អញ្ញត្រ បឋមំ និមន្តិតា ហុត្វា អញ្ញស្មឹ និមន្តនេ ភុញ្ជនវត្ថុស្មឹ។ យទិ តិវិធា
អនុបញ្ញត្តិ, អថ កស្មា បរិវារេ "ចតស្សោ អនុបញ្ញត្តិយោ"តិ វុត្តន្តិ អាហ "**បរិវារេ បនា**"តិអាទិ។ **វិកប្បនម្បិ
គហេត្វា**តិ វិកប្បនានុជាននម្បិ អនុបញ្ញត្តិសមានន្តិ អនុបញ្ញត្តិភាវេន គហេត្វា។ **ឯកសំសដ្ឋានី**តិ ឯកស្មឹ
មិស្សិតានិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២២៩) – ទ្វេ តីណិ កុលានិ និមន្តេត្វា ឯកស្មឹ ឋានេ និសីទាបេត្វា
ឥតោ ចិតោ ច អាហរិត្វា ភត្តំ អាកិរន្តិ, សូបព្យញ្ជនំ អាកិរន្តិ, ឯកមិស្សកំ ហោតិ, ឯត្ថ អនាបត្តីតិ។ សចេ

បន មូលនិមន្តនំ ហេដ្ឋា ហោតិ, បច្ឆិមំ បច្ឆិមំ ឧបរិ, តំ ឧបរិតោ បដ្ឋាយ ភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តិ។ ហត្ថំ បន អន្តោ បវេសេត្វា បឋមនិមន្តនតោ ឯកម្បិ កពឡំ ឧទ្ធរិត្វា ភុត្តកាលតោ បដ្ឋាយ យថា តថា វា ភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ។ **ទ្វេ តីណិ និមន្តនានិ ឯកតោ វា កត្វា ភុញ្ជតី**តិ ទ្វេ តីណិ និមន្តនានិ ឯកតោ បក្ខិបិត្វា មិស្សេត្វា ឯកំ កត្វា ភុញ្ជតីតិ អត្ថោ។ “**សកលេន គាមេន វា**”តិអាទីសុ សកលេន គាមេន ឯកតោ ហុត្វា និមន្តិតស្សេវ យត្ថ កត្ថចិ ភុញ្ជតោ អនាបត្តិ។ **បូគេ**បិ ឯសេវ នយោ។ **និមន្តិយមានោ វា “ភិក្ខំ គហេស្សាមី”តិ វទតី**តិ “ភត្តំ គណ្ហា”តិ និមន្តិយមានោ “ន មយ្ហំ តវ ភត្តេន អត្ថោ, ភិក្ខំ គហេស្សាមី”តិ ភណតិ។ **កិរិយាកិរិយ**ន្តិ ឯត្ថ ភោជនំ កិរិយំ, អវិកប្បនំ អកិរិយំ។

បរម្បរភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. កាណមាតាសិក្ខាបទវណ្ណនា

បហេណកត្ថាយាតិ បណ្ណាការត្ថាយ។ **បាថេយ្យត្ថាយា**តិ មគ្គំ គច្ឆន្តានំ អន្តរាមគ្គត្ថាយ។ **សត្តុ**ភិ ពទ្ធសត្តុ, អពទ្ធសត្តុ ច។ **ទ្វត្តិបត្តបូរេ បដិគ្គហេត្វា**តិ មុខវដ្ដិយា ហេដ្ឋិមលេខាយ សមំ បូរេ ទ្វត្តិបត្តបូរេ គហេត្វាតិ អត្ថោ។ តមស្ស ចត្ថស្ស ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ បាកដត្តា តត្ថ កត្តព្ពប្បការមេវ ទស្សេតុំ “**ឯត្តា**”តិអាទិមាហ។ **សេស**ន្តិ តតោ ឯកបត្តតោ អញ្ញំ បត្តំ។ សចេ តយោ បត្តបូរា គហិតា ទ្វេ, សចេ ទ្វេ គហិតា, ឯកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

គមនេ វា បដិប្បស្សទ្ធេតិ អន្តរាមគ្គេ ឧបទ្ទវំ ទិស្វា, អនត្ថិកតាយ វា “មយំ តទានិ ន បេសិស្សាម ន គមិស្សាមា”តិ ឯវំ គមនេ ឧបច្ឆិន្នេ ទេន្តានន្តិ អត្ថោ។

កាណមាតាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. បឋមបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា

ភុត្តាវីតិ កតភត្តកិច្ចោ។ **សាសបមត្តម្បិ អជ្ឈោហរិត**ន្តិ ឯវំ បរិត្តម្បិ ភោជនំ សង្ខាទិត្វា វា អសង្ខាទិត្វា វា គិលិតំ។ **បវារិតោ**តិ បដិក្ខេបិតោ។ យោ ហិ ភុញ្ជន្តោ បរិវេសកេន ឧបនីតំ ភោជនំ អនិច្ឆន្តោ បដិក្ខិបតិ, សោ តេន បវារិតោ បដិក្ខិបិតោ នាម ហោតិ។ ព្យញ្ជនំ បន អនាទិយិត្វា អត្ថមត្តមេវ ទស្សេតុំ “**កតប្បវារណោ កតប្បដិក្ខេបោតិ អត្ថោ**”តិ វុត្តំ។ សោបិ ច បដិក្ខេបោ យស្មា ន បដិក្ខេបមត្តេន, អថ ខោ បញ្ចង្គវសេន។ តេនស្ស បទភាជនេ “អសនំ បញ្ញាយតី”តិអាទិ (បាចិ. ២៣៩) វុត្តំ។

ភោជនំ បញ្ញាយតីតិ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ បត្តាទីសុ ទិស្សតិ។ តេនាហ “**បវារណប្បហោនកំ ចេ ភោជន**”ន្តិអាទិ។ **សាលី**តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) អន្តមសោ នីវារំ ឧបាទាយ សព្ពាបិ សាលិជាតិ។ **វីហី**តិ សព្ពាបិ វីហិជាតិ។ **យវគោធុមេសុ** ភេទោ នត្ថិ។ **កង្គុ**តិ សេតរត្តកាឡភេទា សព្ពាបិ កង្គុជាតិ។ **វរកោ**តិ អន្តមសោ វរកចោរកំ ឧបាទាយ សព្ពាបិ សេតវណ្ណា វរកជាតិ។ **កុទ្រូសកោ**តិ កាឡកោទ្រវោ ចេវ សាមាកាទិភេទា ច សព្ពាបិ តិណធញ្ញជាតិ។

នីវារវរកចោរកា ចេត្ថ “ធញ្ញានុលោមា”តិ វទន្តិ។ **យាគុ**ន្តិ អម្ពិលយាគុខីរយាគុអាទិភេទំ យំ កិញ្ចិ យាគុំ។ តមិនាវ បាយាសស្សាបិ គហិតត្តា “អម្ពិលបាយាសាទីសុ អញ្ញតរំ បចាមាតិ វា”តិ ន វុត្តំ។ **បវារណំ ជនេតី**តិ អនតិរិត្តភោជនាបត្តិនិពន្ធនំ បដិក្ខេបំ សាធេតិ។ សចេ បន ឱធិ ន បញ្ញាយតិ, យាគុសង្គហំ គច្ឆតិ, បវារណំ ន ជនេតិ។ **បុន បវារណំ ជនេតិ** យនភាវគមនតោ បដ្ឋាយ ភោជនសង្គហិតត្តាតិ អធិប្បាយោ។

ឧទកកញ្ជិកខីរាទីនិ អាកិរិត្វាតិ ឧទកញ្ចេវ កញ្ជិកញ្ច ខីរាទីនិ ច អាកិរិត្វា តេហិ សទ្ធឹ អមទ្ទិត្វា ភត្តមិស្សកេ កត្វា។ តេនាហ “**យាគុំ គណ្ហថា**”តិអាទិ។ សចេ បន ភត្តេ ឧទកកញ្ជិកខីរាទីនិ អាកិរិត្វា មទ្ទិត្វា “យាគុំ គណ្ហថា”តិ ទេន្តិ, បវារណា ន ហោតិ។ **យាគុយាបី**តិ ឯវំ យាគុសង្គហំ គតាយ វា អញ្ញាយ វា យាគុយាបិ។ សុទ្ធរសកោ, បន រសកយាគុ វា ន ជនេតិ។

បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរវសេន វិប្បកតភោជនភាវស្ស ឧបច្ឆិន្នត្តា “**ទ្វេបិ ខាទិតានិ ហោន្តិ…បេ…. ន បវារេតី**”តិ វុត្តំ។ អកប្បិយមំសំ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩), អកប្បិយភោជនញ្ច ពុទ្ធបដិកុដ្ឋំ បដិក្ខិបតោ បវារណាយ អវត្ថុតាយ ន បវារណា ហោតីតិ អាហ “**យោ បនា**”តិអាទិ។ យញ្ហិ ភិក្ខុនោ ខាទិតុំ វដ្ដតិ, តំ ឯវ បដិក្ខិបតោ បវារណា ហោតិ។ តទំ បន ជានន្តោ អកប្បិយត្តា បដិក្ខិបតិ។ អជានន្តោបិ បដិក្ខិបិតព្ពដ្ឋានេ

ឋិតមេវ បដិក្ខិបតិ នាម, តស្មា ន បវារេតិ។ សចេ បន អកប្បិយមំសំ ខាទន្តោ កប្បិយមំសំ វា ភោជនំ វា បដិក្ខិបតិ, បវារេតិ។ កស្មា? វត្ថុតាយ។ យញ្ហិ តេន បដិក្ខិត្តំ, តំ បវារណាយ វត្ថុ។ យំ បន ខាទតិ, តំ កិញ្ចាបិ បដិក្ខិបិតព្ពដ្ឋានេ ឋិតំ, ខាទិយមានំ បន មំសភាវំ ន ជហតិ, តស្មា បវារេតិ។ កោ បន វាទោ កប្បិយមំសំ ខាទតោ កប្បិយមំសភោជនប្បដិក្ខេបេ។ ឯស នយោ អកប្បិយភោជនំ ខាទតោ កប្បិយភោជនប្បដិក្ខេបេ។

ភោជនេ សតីតិ បញ្ចសុ ភោជនេសុ ឯកស្មិម្បិ ភោជនេ សតិ។ **អញ្ញំ វុត្តលក្ខណំ ភោជន**ន្តិ បត្តាទិគតតោ អញ្ញំ វុត្តលក្ខណំ បញ្ចសុ ភោជនេសុ ឯកម្បិ ភោជនំ។ “និរបេក្ខោ ហោតី”តិ ឯតស្សេវ វិវរណំ **“យំ បត្តាទីសូ”**តិអាទិ។ ន កេវលំ និរបេក្ខោ វាតិ អាហ **“អញ្ញត្រ វា”**តិអាទិ។ **សោ បដិក្ខិបន្តោបិ ន បវារេតី**តិ តស្មិំ ចេ អន្តរេ អញ្ញំ ភោជនំ អភិហដំ, តំ សោ បដិក្ខិបន្តោបិ ន បវារេតិ។ កស្មា? វិប្បកតភោជនភាវស្ស ឧបច្ឆិន្នត្តា។

“ឧបនាមេតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) ឥមិនា កាយាភិហារំ ទស្សេតិ។ **ហត្ថេ វា អាធារកេ វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ អវុត្តវិកប្បត្ថោ, តេន “ឩរូសុ វា”តិ វិកប្បេតិ។ ទូរេ និសិន្នស្ស ទហរភិក្ខុស្ស បត្តំ បេសេត្វា “ឥតោ ឱទនំ គណ្ហាហី”តិ វទតិ, គណ្ហិត្វា បន គតោ តុណ្ហី តិដ្ឋតិ, តម្បិ បដិក្ខិបតោ ឯសេវ នយោ។ កស្មា? ភិក្ខុស្ស ទូរភាវតោ, ទូតស្ស ច អនភិហរណតោ។ សចេ បន គហេត្វា អាគតោ ភិក្ខុ “ឥមំ ភត្តំ គណ្ហា”តិ វទតិ, តំ បដិក្ខិបតោ បវារណា ហោតិ។ **ឯវំ វុត្តេបី**តិ “ភត្តំ គណ្ហា”តិ វុត្តេបិ។

ភត្តបច្ឆិំ គហេត្វា បរិវិសន្តស្សាតិ ឯកេន ហត្ថេន ភត្តបច្ឆិំ គហេត្វា ឯកេន ហត្ថេន កដច្ឆុំ គហេត្វា បរិវិសន្តស្ស។ **អញ្ញោ “អហំ ធារេស្សាមី”តិ គហិតមត្តកមេវ ករោតី**តិ អញ្ញោ អាគន្ត្វា “អហំ បច្ឆិំ ធារេស្សាមិ, ត្វំ ឱទនំ ទេហី”តិ វត្វា គហិតមត្តកមេវ ករោតិ។ **អភិហដាវ ហោតី**តិ បរិវេសកេនេវ អភិហដាវ ហោតិ។ ឥទានិ អសតិ តស្ស ទាតុកាមាភិហារេ គហណសមយេបិ បដិក្ខិបតោ ន ហោតីតិ ទស្សេតុំ **“សចេ បនា”**តិអាទិ វុត្តំ។ **ឧទ្ធដេ**តិ ឧទ្ធដេ ភត្តេ។ កដច្ឆុអភិហារោយេវ ហិ តស្ស អភិហារោតិ អធិប្បាយោ។ **អនន្តរស្ស ទិយ្យមានេ**តិ អនន្តរស្ស ភិក្ខុនោ ភត្តេ ទិយ្យមានេ។ **កាយវិការេនា**តិ “អង្គុលិំ វា ហត្ថំ វា មច្ឆិកពីជនិំ វា ចីវរកណ្ណំ វា ចាលេតិ, ភមុកាយ វា អាការំ ករោតិ, កុទ្ធោ វា ឱលោកេតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) ឯវំ វុត្តេន អង្គុលិចលនាទិនា កាយវិការេន។ **“អលំ មា ទេហី”តិអាទិនា វចីវិការេនា**តិ “អល”ន្តិ វា “ន គណ្ហាមី”តិ វា “មា អាកិរា”តិ វា “អបគច្ឆា”តិ វា ឯវំ យេន កេនចិ វចីវិការេន។

អភិហដេ បន ភត្តេ បវារណាយ ភីតោ ហត្ថេ អបនេត្វា បុនប្បុនំ បត្តេ ឱទនំ អាកិរន្តំ “អាកិរ អាកិរ, កោដ្ដេត្វា បូរេហី”តិ វទតោ បវារណា ន ហោតិ។ ឯស នយោ ភត្តំ អភិហរន្តំ ភិក្ខុំ សល្លក្ខេត្វា “កឹ, អាវុសោ, ឥតោបិ កិញ្ចិ គណ្ហិស្សសិ, ទម្មិ តេ កិញ្ចី”តិ វទតោបិ។

“រសំ បដិគ្គណ្ហថា”តិ អប្បវារណាជនកស្ស នាមំ គហេត្វា វុត្តត្តា **“តំ សុត្វា បដិក្ខិបតោ បវារណា នត្ថី”**តិ វុត្តំ។ **មំសរស**ន្តិ ឯត្ថ បន ន កេវលំ មំសស្ស រសំ “មំសរស”មិច្ចេវ វិញ្ញាយតិ, អថ ខោ មំសញ្ច រសញ្ច មំសរសន្តិ ឯវំ បវារណាជនកនាមវសេនាបិ។ តស្មា តំ បដិក្ខិបតោ បវារណាវ ហោតីតិ អាហ **“មំសរសន្តិ វុត្តេ បន បដិក្ខិបតោ បវារណា ហោតី”**តិ។ បរតោ **មច្ឆមំសំ ព្យញ្ជន**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **យស្មិំ ឥរិយាបថេ បវារេតិ, តំ អវិកោបេន្តេនេវ ភុញ្ជិតព្ព**ន្តិ យោ គច្ឆន្តោ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) បវារេតិ, តេន គច្ឆន្តេនេវ ភុញ្ជិតព្ពំ។ កទ្ទមំ វា ឧទកំ វា បត្វា ឋិតេន អតិរិត្តំ ការេតព្ពំ។ សចេ អន្តរា នទី បូរា ហោតិ, នទិតីរេ គុម្ពំ អនុបរិយាយន្តេន ភុញ្ជិតព្ពំ។ អថ នាវា វា សេតុ វា អត្ថិ, តំ អភិរុហិត្វាបិ ចង្កមន្តេនេវ ភុញ្ជិតព្ពំ, គមនំ ន ឧបច្ឆិន្ទិតព្ពំ។ ឯស នយោ ឥតរឥរិយាបថេសុបិ។ តំ តំ ឥរិយាបថំ កោបេន្តេន អតិរិត្តំ ការេតព្ពំ។ យោ ឧក្កុដិកោវ និសីទិត្វា បវារេតិ, តេន ឧក្កុដិកេនេវ ភុញ្ជិតព្ពំ។ តស្ស បន ហេដ្ឋា បលាលបីឋំ វា កិញ្ចិ វា និសីទនំ ទាតព្ពំ។ បីឋកេ និសីទិត្វា បវារិតេន បន អាសនំ អចាលេត្វាវ ចតស្សោ ទិសា បរិវត្តន្តេន ភុញ្ជិតុំ លព្ភតិ។ មញ្ចេ និសីទិត្វា បវារិតេន ឥតោ វា ឯត្តោ វា សំសរិតុំ ន លព្ភតិ។ សចេ បន សហ មញ្ចេន ឧក្ខិបិត្វា អញ្ញត្រ នេន្តិ, វដ្ដតិ។ និបជ្ជិត្វា បវារិតេនាបិ និបន្នេនេវ ភុញ្ជិតព្ពំ។ បរិវត្តន្តេន យេន បស្សេន និបន្នោ, តស្ស ឋានំ នាតិក្កមេតព្ពំ។

អលមេតំ សព្ពន្តិ ឯតំ សព្ពំ អលំ បរិយត្តំ, ឥទម្បិ តេ អធិកំ, ឥតោ អញ្ញំ ន លច្ឆសីតិ អធិប្បាយោ។ **យោ អតិរិត្តំ ករោតី**តិ យោ “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ អតិរិត្តំ ករោតិ។ **បដិបក្ខនយេនា**តិ “កប្បិយកតំ, បដិគ្គហិតកតំ, ឧច្ចារិតកតំ, ហត្ថបាសេ កតំ, ភុត្តាវិនា កតំ, ភុត្តាវិនា បវារិតេន អាសនា អវុដ្ឋិតេន កតំ ‘អលមេតំ សព្ព’ន្តិ វុត្ត”ន្តិ (បាចិ. ២៣៩) ឥមេហិ សត្តហិ វិនយកម្មាការេហិ យំ អតិរិត្តំ កប្បិយំ កតំ, យញ្ច គិលានាតិរិត្តំ,

តទុភយម្បិ អតិរិត្តន្តិ ឯវំ តស្សេវ បដិបក្ខនយេន។ ឯត្ថ ច “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ តិក្ខត្តុំ វត្តព្ពំ, អយំ កិរ អាចិណ្ណោ។ វិនយធរា បន “សកិំ ឯវ វត្តព្ព”ន្តិ វទន្តិ។

កស្មា តំ សោ បុន កាតុំ ន លភតីតិ អាហ “**យញ្ហិ**”តិអាទិ។ តត្ថ **យញ្ហិ អកតន្តិ** យេន បឋមំ កប្បិយំ កតំ, តេន យំ អកតំ, តំ កាតព្ពំ។ បឋមភាជនេ បន កាតុំ ន លព្ភតិ។ **យេន ច អកតន្តិ** អញ្ញេន ភិក្ខុនា យេន បឋមំ ន កតំ, តេន ច កាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **វុត្តន្តិ** សីហឡដ្ឋកថាសុ វុត្តំ។ **អញ្ញស្មិំ បន ភាជនេតិ** យស្មិំ បន ភាជនេ បឋមំ កតំ, តតោ អញ្ញស្មិំ បត្តេ វា កុណ្ឌេ វា បច្ឆិយំ វា យត្ថ កត្ថចិ បុរតោ ឋបេត្វា ឱនាមិតភាជនេ។

អញ្ញត្រ ភុញ្ជនវត្ថុស្មិន្តិ ភុត្តាវិនា បវារិតេន ហុត្វា អញ្ញត្រ ភុញ្ជនវត្ថុស្មិំ។ **តិកបាចិត្តិយន្តិ** អនតិរិត្តេ អនតិរិត្តសញ្ញិវេមតិកអតិរិត្តសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **អជ្ឈោហរតោ ច ទុក្កដន្តិ** អជ្ឈោហរតោ អជ្ឈោហារេ អជ្ឈោហារេ ទុក្កដំ។ សចេ បន អាមិសសំសដ្ឋានិ ហោន្តិ, អាហារត្ថាយបិ អនាហារត្ថាយបិ បដិគ្គហេត្វា អជ្ឈោហរន្តស្ស បាចិត្តិយមេវ។ **តេសំ អនុញ្ញាតបរិភោគវសេនាតិ** យាមកាលិកាទីនំ អនុញ្ញាតបរិភោគវសេន, យាមកាលិកំ បិបាសាយ សតិ បិបាសច្ឆេទនត្ថំ, សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកញ្ច តេន តេន ឧបសមេតព្ពកេ អាពាធេ សតិ តស្ស ឧបសមនត្ថន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទម្បិ អជ្ឈោហរណតោ **កាយកម្មំ,** វាចាយ “អតិរិត្តំ ករោថ ភន្តេ”តិ អការាបនេន **វចីកម្មន្តិ** អាហ “**សមុដ្ឋានាទីនិ បឋមកឋិនសទិសានេវា**”តិ។ **កិរិយាកិរិយន្តិ** ឯត្ថ បដិគ្គហិត្វា ភុញ្ជនំ **កិរិយំ**។ អតិរិត្តស្ស អករណំ **អកិរិយន្តិ** វេទិតព្ពំ។

បឋមបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ទុតិយបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា

សុត្វា វាតិ អញ្ញេន វា តេនេវ វា អារោចិតំ សុត្វា។ “ភុត្តស្មិំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ២៤៣) វុត្តត្តា **ភោជនបរិយោសានេ បាចិត្តិយ**”ន្តិ វុត្តំ។

ទុតិយបវារណាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. វិកាលភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

វិកាលេតិ ឯត្ថ អរុណុគ្គមនតោ បដ្ឋាយ យាវ មជ្ឈន្ហិកោ, អយំ ពុទ្ធាទីនំ អរិយានំ អាចិណ្ណសមាចិណ្ណោ ភោជនស្ស **កាលោ** នាម។ តទញ្ញោ **វិកាលោ** “វិគតោ កាលោ”តិ កត្វា។ តេនាហ “**វិគតេ កាលេ**”តិអាទិ។ ឋិតមជ្ឈន្ហិកោបិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៤៨-២៤៩) កាលសង្គហំ គច្ឆតិ។ តតោ បដ្ឋាយ បន ខាទិតុំ វា ភុញ្ជិតុំ វា ន សក្កា។ សហសា បិវិតុំ សក្កា ភវេយ្យ, កុក្កុច្ចកេន បន ន កាតព្ពំ។ កាលបរិច្ឆេទជាននត្ថញ្ច កាលត្ថម្ភោ យោជេតព្ពោ។ កាលព្ភន្តរេវ ភត្តកិច្ចំ កាតព្ពំ។ “**យំ កិញ្ចិ...បេ.... ខាទនីយំ វា**”តិ ឥមិនា យំ តាវ សក្ខលិមោទកាទិ បុព្ពណ្ណាបរណ្ណមយំ, តត្ថ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **ភោជនីយំ** នាម បញ្ច ភោជនានិ។

សតិ បច្ចយេតិ បិបាសាទិការណេ វិជ្ជមានេ។ **រោមដ្ឋកស្សាតិ** រោមដ្ឋកស្ស ភិក្ខុនោ អជ្ឈោហរិត្វា ឧគ្គិរិត្វា មុខេវ ឋបិតោ ពហិ មុខទ្វារា វិនិគ្គតោ ភោជនស្ស មគ្គា ពហិ និគ្គតោ “រោមដ្ឋោ”តិ បវុច្ចតិ។ ឥធ បន អជ្ឈោហរិត្វា ឧគ្គិរិត្វា មុខេវ ឋបិតោតិ អធិប្បេតោ។ តេនាហ “**ន ច, ភិក្ខវេ**”តិអាទិ។ ឋបេត្វា រោមដ្ឋកំ សេសានំ អាគតំ ឧគ្គារំ មុខេ សន្ធារេត្វា គិលន្តានំ អាបត្តិ។ សចេ បន អសន្ធារេន្តមេវ បរគលំ គច្ឆតិ, វដ្ដតិ។

វិកាលភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**ការោ ករណំ កិរិយាតិ អត្ថតោ ឯក**”ន្តិ ឯតេន **ការ**សទ្ទស្ស ភាវត្ថតំ ទស្សេតិ។ សម្មា និធានំ ឋបនំ **សន្និធិ**។ “**បដិគ្គហេត្វា ឯករត្តំ វីតិនាមិតស្សេតំ នាម**”ន្តិ ឥមិនា បដិគ្គហេត្វា ឯករត្តំ វីតិនាមិតេ ឥមស្ស ទុទ្ធោតភាវំ ទស្សេតិ។ កិញ្ចាបិ យាមកាលិកំ ខាទនីយំ, ភោជនីយំ វា ន ហោតិ, “អនាបត្តិ យាមកាលិកំ យាមេ និទហិត្វា ភុញ្ជតី”តិអាទិ វចនតោ បន តត្ថាបិ យាមាតិក្កមេ សន្និធិបច្ចយា បាចិត្តិយេន ភវិតព្ពន្តិ “**យំ កិញ្ចិ យាវកាលិកំ វា យាមកាលិកំ វា**”តិ វុត្តំ។ ឥទានិ ទុទ្ធោតភាវមេវ វិភាវេតុំ “**យំ អង្គុលិយា**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **យំ អង្គុលិយា ឃំសន្តស្ស លេខា បញ្ញាយតីតិ** យំ បត្តំ ធោតំ អង្គុលិយា ឃំសន្តស្ស បត្តេ អង្គុលិលេខា បញ្ញាយតិ, សោ **បត្តោ ទុទ្ធោតោ** ហោតីតិ អត្ថោ។ តេលវណ្ណបត្តេ បន អង្គុលិលេខា បញ្ញាយតិ, សា អព្ពោហារិកា។

ស្នេហោតិ គេលំ។ **សន្ទិស្សតី**តិ យាគុយា ឧបរិ សន្ទិស្សតិ។ **តាទិសេ បត្តេបី**តិ បដិគ្គហណំ អវិស្សជ្ជិត្វា សយំ វា អញ្ញេន វា ភោជនំ នីហរិត្វា ន សម្មា ធោតេ បត្តេបិ។ **បុនទិវសេ ភុញ្ជន្តស្ស បាចិត្តិយ**ន្តិ បត្តេ លគ្គំ អវិជហិតប្បដិគ្គហណំ ហោតីតិ ទុតិយទិវសេ ភុញ្ជន្តស្ស បាចិត្តិយំ។ បរិច្ចត្តេ បន បត្តេ បុនទិវសេ ភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ។

យំ បនាតិ យំ ភោជនំ បន។ **អបរិច្ចត្តមេវ ហី**តិ អនបេក្ខវិស្សជ្ជនេន វា អនុបសម្បន្នស្ស និរបេក្ខទានេន វា អបរិច្ចត្តមេវ។ **កប្បិយ ភោជន**ន្តិ អន្តមសោ ឯកសិត្ថមត្តម្បិ កប្បិយភោជនំ។ **អកប្បិយេសូ**តិ អកប្បិយមំសេសុ។ **សេសេសូ**តិ មនុស្សមំសតោ អវសេសេសុ ហត្ថិអស្សសុនខអហិសីហព្យគ្ឃទីបិអច្ឆតរច្ឆមំសេសុ ចេវ អប្បដិវេក្ខិតេ ឧទ្ទិស្សកតមំសេ ច។ បាឡិយំ “សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកំ អាហារត្ថាយ បដិគ្គណ្ហាតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិនា (បាចិ. ២៥៥) សន្និហិតេសុ សត្តាហកាលិកយាវជីវិកេសុ បុរេភត្តម្បិ អាហារត្ថាយ អជ្ឈោហរណេបិ ទុក្កដស្ស វុត្តត្តា យាមកាលិកេបិ អាហារត្ថាយ អជ្ឈោហរណេបិ វិសុំ ទុក្កដេនាបិ ភវិតព្ពន្តិ អាហ “**អាហារត្ថាយ អជ្ឈោហរតោ ទុក្កដេន សទ្ធឹ បាចិត្តិយ**”ន្តិ។ **សព្ពវិកប្បេសូ**តិ “កប្បិយភោជនំ ភុញ្ជន្តស្សា”តិអាទិនា វុត្តេសុ សព្ពេសុ វិកប្បេសុ អបរម្បិ បាចិត្តិយំ វឌ្ឍតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣) – កប្បិយភោជនេ ទ្វេ បាចិត្តិយានិ, មនុស្សមំសេ ថុល្លច្ចយេន សទ្ធឹ ទ្វេ បាចិត្តិយានិ, អវសេសេសុ បន អកប្បិយមំសេសុ ទុក្កដេន សទ្ធឹ ទ្វេ បាចិត្តិយានិ។ យាមកាលិកំ សតិ បច្ចយេ សាមិសេន មុខេន អជ្ឈោហរតោ ទ្វេ បាចិត្តិយានិ, និរាមិសេន ឯកមេវ។ អាហារត្ថាយ អជ្ឈោហរតោ វិកប្បទ្វយេបិ ទុក្កដេន សទ្ធិន្តិ។

អវសេសេសូតិ យាមកាលិកាទិតោ អវសេសេសុ។ **បាចិត្តិយំ វឌ្ឍតិយេវា**តិ អបរម្បិ បាចិត្តិយំ វឌ្ឍតិយេវ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ វិកាលេ អជ្ឈោហរតិ, បកតិភោជនេ សន្និធិបច្ចយា ច វិកាលភោជនបច្ចយា ច ទ្វេ បាចិត្តិយានិ, អកប្បិយមំសេសុ មនុស្សមំសេ ថុល្លច្ចយេន សទ្ធឹ ទ្វេ បាចិត្តិយានិ, អវសេសេសុ ទុក្កដេន សទ្ធឹ ទ្វេតិ។

ពេលដ្ឋសីសោ នាម ជដិលសហស្សស្ស អព្ភន្តរេ ឯកោ មហាថេរោ។ **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ សន្និធិការកេ សន្និធិការកសញ្ញិវេមតិកអសន្និធិការកសញ្ញីនំ វសេន តីណិ បាចិត្តិយានិ។ **សំសដ្ឋានី**តិ សំសដ្ឋរសានិ។ សម្ភិន្នរសំ សន្ធាយេវ ហិ “តទហុបដិគ្គហិតំ កាលេ កប្បតី”តិអាទិ វុត្តំ។ តេនាហ “**តស្មា**”តិអាទិ។ ឯត្ថ ច **អសម្ភិន្នរស**ន្តិ អមិស្សិតរសំ។ ឥទញ្ច សីតលបាយាសាទិនា សហ លទ្ធំ សប្បិបិណ្ឌាទិកំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “**សុធោតំ វា**”តិ ឥទំ បន បិណ្ឌបាតេន សទ្ធឹ លទ្ធំ តក្កោលជាតិផលាទឹ, យាគុអាទីសុ បក្ខិបិត្វា ទិន្នសិង្គីវេរាទិកញ្ច សន្ធាយ វុត្តំ។

តេនាតិ សត្តាហកាលិកេន។ តទហុ បដិគ្គហិតំ អស្សាតិ **តទហុបដិគ្គហិតំ,** តេន តទហុបដិគ្គហិតេន។ ឯស នយោ “**ទ្វីហបដិគ្គហិតេនា**”តិអាទីសុបិ។ **តស្មា**តិ យស្មា បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតម្បិ វដ្ដតិ, តស្មា។ **បដិគ្គហិតំ សត្តាហំ កប្បតីតិ វុត្ត**ន្តិ “សត្តាហកាលិកេន, ភិក្ខវេ, យាវជីវិកំ បដិគ្គហិតំ សត្តាហំ កប្បតិ, សត្តាហាតិក្កន្តេ ន កប្បតី”តិ (មហាវ. ៣០៥) **ភេសជ្ជក្ខន្ធកេ** វុត្តំ។ កិញ្ចាបិ មុខេ ឯករត្តំ ន វុត្តំ, តថាបិ មុខេ បក្ខិត្តមេវ យស្មា សន្និធិ នាម ហោតិ, តស្មា “**មុខសន្និធី**”តិ វុត្តំ។

ចតស្សោ កប្បិយភូមិយោតិ ឧស្សាវនន្តិកា, គោនិសាទិកា, គហបតិ, សម្មុតីតិ ចតស្សោ កប្បិយកុដិយោ។ តត្ថ **ឧស្សាវនន្តិកា** (មហាវ. អដ្ឋ. ២៩៥) នាម គេហេ ករិយមានេ សម្បរិវារេត្វា ឋិតេហិ “កប្បិយកុដឹ ករោម, កប្បិយកុដឹ ករោមា”តិ វា “កប្បិយកុដិ កប្បិយកុដី”តិ វា វទន្តេហិ បឋិតបឋមិដ្ឋកថម្ភាទិកា សង្ឃស្ស វា ឯកស្ស ភិក្ខុនោ វា កុដិ។ យោ បន អារាមោ យេភុយ្យេន វា អបរិក្ខិត្តោ ហោតិ, សកលោបិ វា , សោ “**គោនិសាទី**”តិ វុច្ចតិ។ **គហបតី**តិ យា បបេត្វា ភិក្ខុំ សេសេហិ “កប្បិយកុដឹ ទេមា”តិ ទិន្នា, តេសំ វា សន្តកា។ **សម្មុតិ** នាម កម្មវាចាយ សាវេត្វា កតា។ កថំ បនេតាសំ វិនិច្ឆយោ ជានិតព្ពោតិ អាហ “**តាសំ វិនិច្ឆយោ សមន្តបាសាទិកាយំ វុត្តោ**”តិ។

សន្និធិការកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. បណីតភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**បណីតភោជនានី**”តិ ឥទំ មជ្ឈេ បទលោបំ កត្វា និទ្ទិដ្ឋន្តិ អាហ “**បណីតសំសដ្ឋានី**”តិអាទិ។ **សព្ពោបិ “ឱទកោ”តិ វុត្តលក្ខណោ មច្ឆោ**តិ “មច្ឆោ នាម ឱទកោ វុច្ចតី”តិ (បាចិ. ២៦០) ឯវំ វិភង្គេ វុត្តលក្ខណោ, សព្ពោបិ មច្ឆោ ឯវ។ យោ កោចិ ឧទកេ ជាតោ មច្ឆោ នាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **មហានាមសិក្ខាបទេនា**តិ –

“អគិលានេន ភិក្ខុនា ចតុមាសបច្ចយបវារណា សាទិតព្ពា អញ្ញត្រ បុនបវារណាយ អញ្ញត្រ និច្ចបវារណាយ។ តតោ ចេ ឧត្តរិ សាទិយេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ –

ឥមិនា សិក្ខាបទេន (បាចិ. ៣០៦)។ ឯត្ថ ហិ សង្ឃវសេន គិលានបច្ចយបវារណាយ បវារិតដ្ឋានេ សចេ តត្ថ រត្តីហិ វា ភេសជ្ជេហិ វា បរិច្ឆេទោ កតោ ហោតិ “ឯត្តិកាយេវ រត្តិយោ, ឯត្តកានិ វា ភេសជ្ជានិ វិញ្ញាបេតព្ពានី”តិ, តតោ រត្តិបរិយន្តតោ វា ភេសជ្ជបរិយន្តតោ វា ឧត្តរិ នភេសជ្ជករណីយេន វា ភេសជ្ជំ, អញ្ញភេសជ្ជករណីយេន វា អញ្ញំ ភេសជ្ជំ វិញ្ញាបេន្តស្ស បាចិត្តិយំ វុត្តំ។ តស្មា អគិលានោ គិលានសញ្ញីបិ ហុត្វា បញ្ច ភេសជ្ជានិ វិញ្ញាបេន្តោ នភេសជ្ជករណីយេន ភេសជ្ជំ វិញ្ញាបេន្តោ នាម ហោតីតិ “មហានាមសិក្ខាបទេន ការេតព្ពោ”តិ វុត្តំ។

យោ បន នភេសជ្ជត្ថាយ វិញ្ញាបេតិ, អថ ខោ កេវលំ អត្តនោ ភុញ្ជនត្ថាយ, សោ សូបោទនវិញ្ញត្តិយាយេវ ការេតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ **សមន្តបាសាទិកាយំ** “សុទ្ធានិ សប្បិអាទីនិ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជន្តោ បាចិត្តិយំ នាបជ្ជតិ , សេខិយេសុ សូបោទនវិញ្ញត្តិទុក្កដំ អាបជ្ជតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៩)។ **សូបោទនវិញ្ញត្តិយា ការេតព្ពោ**តិ “ន សូបំ វា ឱទនំ វា អគិលានោ”តិអាទិនា (បាចិ. ៦១៣) សិក្ខាបទេន ការេតព្ពោ, ទុក្កដេន ការេតព្ពោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥមិនា**តិ ឥមិនា បណីតភោជនសិក្ខាបទេន។

“សប្បិភត្តំ ទេហី”តិ វុត្តេ កឹ ហោតីតិ អាហ **“សប្បិភត្តំ ‘ទេហី’តិ វុត្តេ បនា”**តិអាទិ។ សូបោទនវិញ្ញត្តិយា ទុក្កដមេវ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ កស្មាតិ អាហ **“យស្មា”**តិអាទិ។ អថ យថា “បណីតភោជនានី”តិ, ឯវំ “សប្បិភត្ត”ន្តិ ឥទម្បិ កស្មា ន វិញ្ញាយតីតិ ចេ? អនេកន្តិកត្តា។ តថា ហិ “បណីតភោជនានី”តិ វុត្តេ “បណីតសំសដ្ឋានិ ភោជនានិ បណីតភោជនានី”តិ អយមត្ថោ ឯកន្តតោ បញ្ញាយតិ, “សប្បិភត្ត”ន្តិ វុត្តេ បន “សប្បិមយំ ភត្តំ សប្បិភត្ត”ន្តិបិ វិញ្ញាយមានត្តា ‘សប្បិសំសដ្ឋំ ភត្តំ សប្បិភត្ត”ន្តិ អយមត្ថោ ន ឯកន្តតោ បញ្ញាយតិ។ ឯស នយោ “នវនីតភត្តំ ទេហី”តិអាទីសុបិ។

បុរិមនយេនេវាតិ “ភត្តំ ទត្វា សប្បឹ កត្វា ភុញ្ជា”តិ បុរិមេនេវ នយេន។ សចេ បន “សប្បិនា”តិ វុត្តេ កេវលំ សេសេសុ នវនីតាទីសុ អញ្ញតរេន ទេតិ, វិសង្កេតមេវ ហោតិ។ **អនាបត្តី**តិ វិសង្កេតត្តា សព្ពាហិយេវ អាបត្តីហិ អនាបត្តិ។ “គិញ្ចាបិ អនាបត្តិ, អត្តនោ បន បយោគេន និព្ពត្តត្តា ន ភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ វទន្តិ។ **កប្បិយសប្បិនា**តិ កប្បិយមំសសប្បិនា។ ឯស នយោ **អកប្បិយសប្បិនា**តិ ឯត្ថាបិ។ កប្បិយាកប្បិយតា ហិ មំសានំយេវ, ន សប្បិអាទីនំ។ ឋបេត្វា ឯកំ មនុស្សវសាតេលំ សព្ពេសំ ខីរទធិសប្បិនវនីតវសាតេលេសុ អកប្បិយំ នាម នត្ថិ។

បរិភោគេបិ ទុក្កដមេវ ឥធ អនធិប្បេតត្តាតិ អធិប្បាយោ។ សចេ អសតិ អកប្បិយសប្បិម្ហិ បុរិមនយេនេវ អកប្បិយនវនីតាទីនិ ទេតិ “សប្បឹ កត្វា ភុញ្ជា”តិ, អកប្បិយសប្បិនាវ ទិន្នំ ហោតិ។ យថា ច “កប្បិយសប្បិនា ទេហី”តិ វុត្តេ អកប្បិយសប្បិនា ទេតិ, វិសង្កេតំ, ឯវំ “‘អកប្បិយសប្បិនា’តិ វុត្តេ កប្បិយសប្បិនា ទេតី”តិ ឯត្ថាបិ បដិបាដិយា ឯកមេកំ វិត្ថារេត្វា វុច្ចមានេបិ អយមេវត្ថោ វត្តព្ពោ សិយា, សោ ច សង្ខេបេនបិ សក្កា វិញ្ញាតុន្តិ វិត្ថារនយំ ហិត្វា ឥមិនាវ នយេន សព្ពបទេសុ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ វុត្តំ។ អយញ្ហេត្ថ សង្ខេបត្ថោ – យេន យេន វិញ្ញត្តិ ហោតិ, តស្មឹ វា តស្ស មូលេ វា លទ្ធេ តំ តំ លទ្ធមេវ ហោតិ។ សចេ បន អញ្ញំ បាឡិយា អាគតំ វា អនាគតំ វា ទេតិ, វិសង្កេតន្តិ។ **នានាដ្ឋានេ វា**តិ តស្មឹយេវ ឃរេ សប្បឹ, ឥតរស្មឹ នវនីតន្តិអាទិនា នានាដ្ឋានេ វា។

បណីតភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ទន្តបោនសិក្ខាបទវណ្ណនា

កាយេនាតិ ហត្ថាទីសុ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន, អន្តមសោ បាទង្គុលិយាបិ គណ្ហន្តោ កាយេន គណ្ហាតិ នាមាតិ វេទិតព្ពោ។ ទានេបិ ឯសេវ នយោ។ **កាយប្បដិពទ្ធេនា**តិ បត្តាទីសុ យេន កេនចិ សរីរសម្ពទ្ធេន ឧបករណេន។ ទានេបិ ឯសេវ នយោ។ កដច្ឆុអាទីសុ យេន កេនចិ ឧបករណេន ទិន្នំ កាយប្បដិពទ្ធេន ទិន្នំយេវ ហោតិ។ **អញ្ញតរេនា**តិ កាយេន វា កាយប្បដិពទ្ធេន វា និស្សគ្គិយេន វាតិ អត្ថោ។ តត្ថ **និស្សគ្គិយេនា**តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) កាយតោ ច កាយប្បដិពទ្ធតោ ច មោចេត្វា ហត្ថបាសេ ឋិតស្ស កាយេ វា កាយប្បដិពទ្ធេ វា បាតិយមានញ្ហិ និស្សគ្គិយេន បយោគេន ទិន្នំ នាម ហោតិ។ **តស្សា**តិ បដិគ្គហិតកស្ស។ **វុត្តវិបល្លាសវសេនា**តិ វុត្តស្ស បដិបក្ខវសេន។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យំ កាយកាយប្បដិពទ្ធនិស្សគ្គិយានំ អញ្ញតរេន ទិយ្យមានេ កាយេន វា កាយប្បដិពទ្ធេន វា គណ្ហាតិ, ឯតំ បដិគ្គហិតំ នាមាតិ។

សំហារិមេនាតិ ថាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន សំហារិមេន, ឥមិនា អសំហារិមេ ផលកេ វា បាសាណេ វា បដិគ្គហណំ ន រុហតីតិ ទស្សេតិ។ **ធារេតុំ សមត្ថេនា**តិ សន្ធារេតុំ យោគ្គេន, ឥមិនា សុខុមេសុ តិន្តិណិកាទិបណ្ណេសុ បដិគ្គហណំ ន រុហតីតិ ទស្សេតិ។ **អតត្ថជាតករុក្ខបណ្ណេនា**តិ ជាតដ្ឋានតោ ចុតេន បទុមិនិបណ្ណាទិនា, ឥមិនា បន មហន្តេបិ តត្ថជាតកេ បទុមិនិបណ្ណេ វា កីសុកបណ្ណាទិម្ហិ វា បដិគ្គហេតុំ ន វដ្ដតិ។ ន ហិ តំ កាយប្បដិពទ្ធសង្ខំ គច្ឆតីតិ ទស្សេតិ។ យថា ច តត្ថជាតកេ, ឯវំ ខាណុកេ ពន្ធិត្វា ឋបិតមញ្ចាទិម្ហិបិ។ ននុ បដិពទ្ធប្បដិពទ្ធេនាបិ បត្តាធារាទិនា បដិគ្គណ្ហន្តស្ស បដិគ្គហណំ រុហតិ, អថ កស្មា កាយកាយប្បដិពទ្ធេហិយេវ បដិគ្គហណំ ឥធ វុត្តំ, ន បដិពទ្ធប្បដិពទ្ធេនាបីតិ អាហ “**បដិពទ្ធប្បដិពទ្ធំ នាម ឥធ នត្ថី**”តិ។ កេចិ បន “អាធារកេន បដិគ្គហណំ កាយប្បដិពទ្ធប្បដិពទ្ធេន បដិគ្គហណំ នាម ហោតិ, តស្មា ន វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តំ វចនមត្តមេវ។ អត្ថតោ បន សព្ពម្បិ តំ កាយប្បដិពទ្ធមេវ ហោតីតិ ទស្សេតិ។

អកល្លកោតិ គិលានោ។ **មុខេន បដិគ្គណ្ហាតី**តិ សហត្ថេន គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ អសក្កោន្តោ មុខេន បដិគ្គណ្ហាតិ។ **អភិហដភាជនតោ បតិតរជម្បិ វដ្ដតិ** អភិហដត្តាតិ អធិប្បាយោ។

តស្មឹ ឋត្វាតិ តាទិសេ ហត្ថបាសេ ឋត្វា។ **យន្តិ** យំ ភារំ។ **មជ្ឈិមោ បុរិសោ**តិ ថាមមជ្ឈិមបុរិសោ។ វិនយេ បញ្ញត្តំ ទុក្កដំ **វិនយទុក្កដំ។ តំ អនុបសម្បន្នស្ស ទត្វា**តិ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា វិហារំ វា អាសនសាលំ វា គន្ត្វា តំ ភិក្ខំ អនុបសម្បន្នស្ស ទត្វា, ឥទញ្ច បុព្ពាភោគស្ស អនុរូបវសេន វុត្តំ។ យស្មា បន តំ “អនុបសម្បន្នស្ស ទស្សាមី”តិ ចិត្តុប្បាទមត្តេន តំសន្តកំ នាម ន ហោតិ, តស្មា វិនាបិ តស្ស ទានាទី បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

អស្សុខេឡសិង្ឃាណិកាទីសូតិ ឯត្ថ **អស្សុ** នាម អក្ខិជលំ។ **ខេឡោ** នាម លាលា។ **សិង្ឃាណិកា**តិ អន្តោសីសតោ បូតិសេម្ហភាវំ អាបន្នំ មត្ថលុង្គំ គលិត្វា តាលុមត្ថកវិវរេន ឱតរិត្វា នាសាបុដេ បូរេត្វា ឋិតំ វុច្ចតិ, **អាទិ**សទ្ទេន មុត្តករីសសេម្ហទន្តមលអក្ខិគូថកណ្ណគូថកានំ, សរីរេ ឧដ្ឋិតលោណស្ស ច គហណំ។ **ឋានតោ**តិ អក្ខិកូបាទិតោ។ អន្តរា ចេ គណ្ហាតិ, កឹ ហោតីតិ អាហ “**ឧគ្គហិតកំ នាម ហោតី**”តិ, ទុដ្ឋុ គហិតកំ នាម ហោតីតិ អត្ថោ។ **ផលិនិ**ន្តិ ផលវន្តំ។ **តត្ថជាតកផលិនិសាខាយ វា**តិ តស្មឹ រុក្ខេ ជាតាយ **ផលិនិសាខាយ វា។ ទុរុបចិណ្ណទុក្កដ**ន្តិ “ន កត្តព្ព”ន្តិ វារិតស្ស កតត្តា ទុដ្ឋុ អាចិណ្ណំ ចរិតន្តិ **ទុរុបចិណ្ណំ**, តស្មឹ ទុក្កដំ ទុរុបចិណ្ណទុក្កដញ្ច អាបជ្ជតីតិ អត្ថោ។

អាហរិយតីតិ **អាហារោ**, អជ្ឈោហរិតព្ពំ យំ កិញ្ចិ, ឥធ បន ចត្តារិ កាលិកានិ អធិប្បេតានីតិ អាហ “**យំ កិញ្ចី**”តិអាទិ។ តត្ថ អរុណុគ្គមនតោ យាវ ឋិតមជ្ឈន្ហិកា ភុញ្ជិតព្ពតោ យាវ កាលោ អស្សាតិ **យាវកាលិកំ**។ អរុណុគ្គមនតោ យាវ យាមាវសានា បិបាសាយ សតិ បិបាសច្ឆេទនត្ថំ បាតព្ពតោ យាមោ កាលោ អស្សាតិ **យាមកាលិកំ**។ យាវ សត្តាហំ និទហិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពតោ សត្តាហំ កាលោ អស្សាតិ **សត្តាហកាលិកំ**។ យាវជីវម្បិ បរិហរិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពតោ យាវ ជីវំ ឯតស្សាតិ **យាវជីវិកំ**។ តេនាហ “**តត្ថ**”តិអាទិ។

វនមូលបត្តបុប្ផផលាទីតិ ឯត្ថ តាវ **មូលំ** នាម មូលកខារកចច្ចុតម្ពកាទីនំ តេសុ តេសុ ជនបទេសុ បកតិអាហារវសេន មនុស្សានំ ខាទនីយត្ថញ្ចេវ ភោជនីយត្ថញ្ច ផរណកំ សូបេយ្យបណ្ណមូលំ។ **បត្តំ** នាម មូលកខារកចច្ចុតម្ពកាទីនំ តាទិសំយេវ បត្តំ។ **បុប្ផំ** នាម មូលកខារកាទីនំ តាទិសំយេវ បុប្ផំ។ **ផលំ** នាម បនសលពុជាទីនំ តេសុ តេសុ ជនបទេសុ បកតិអាហារវសេន មនុស្សានំ ខាទនីយត្ថញ្ចេវ ភោជនីយត្ថញ្ច ផរណកំ ផលំ។ **អាទិ**សទ្ទេន កន្ទមូលាទីនំ គហណំ។

អម្ពបានន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០០) អាមេហិ វា បក្កេហិ វា អម្ពេហិ កតបានំ។ តត្ថ អាមេហិ ករោន្តេន អម្ពតរុណានិ ភិន្ទិត្វា ឧទកេ បក្ខិបិត្វា អាតបេ អាទិច្ចបាកេន បចិត្វា បរិស្សាវេត្វា តទហុបដិគ្គហិតេហិ មធុសក្ករកប្បូរាទីហិ យោជេត្វា កាតព្ពំ។ ឯវំ កតំ បុរេភត្តមេវ កប្បតិ។ អនុបសម្បន្នេន កតំ លភិត្វា បន បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ បុរេភត្តំ សាមិសបរិភោគេនាបិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តំ និរាមិសបរិភោគេន យាវ អរុណុគ្គមនា វដ្ដតិ។ ឯស នយោ សព្ពបានេសុ។

តេសុ បន **ជម្ពុបាន**ន្តិ ជម្ពុផលេហិ កតបានំ។ **ចោចបាន**ន្តិ អដ្ឋិកេហិ កទលិផលេហិ កតបានំ។ **មោចបាន**ន្តិ អនដ្ឋិកេហិ កទលិផលេហិ កតបានំ។ **មធុកបាន**ន្តិ មធុកានំ ជាតិរសេន កតបានំ។ តំ បន ឧទកសម្ភិន្នំ វដ្ដតិ, សុទ្ធំ ន វដ្ដតិ។ **មុទ្ទិកាបាន**ន្តិ មុទ្ទិកា ឧទកេ មទ្ទិត្វា អម្ពបានំ វិយ កតបានំ ។ **សាលូកបាន**ន្តិ រត្តុប្បលនីលុប្បលាទីនំ សាលូកេ មទ្ទិត្វា កតបានំ។ **ផារុសកបាន**ន្តិ ផារុសកេហិ អម្ពបានំ វិយ កតបានំ។ ឥមិនាវ នយេន វេត្តបានាទីនិ វេទិតព្ពានិ។ ឯតានិ ច បន សព្ពានិ បានានិ អគ្គិបាកានិ ន វដ្ដន្តិ។ តេនាហ “**សីតោទកេនា**”តិអាទិ។ **អវសេសេសុបិ អនុញ្ញាតផលបត្តបុប្ផរសេសូ**តិ ធញ្ញផលបក្កសាកមធុកបុប្ផរសតោ

អវសេសេសុ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សព្ពំ ផលរសំ ឋបេត្វា ធញ្ញផលរស”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ៣០០) អនុញ្ញាតកេសុ ផលបត្តបុប្ផរសេសុបិ។

ខាទនីយត្ថន្តិ ខាទនីយេន កត្តព្ពកិច្ចំ។ **នេវ ផរតី**តិ ន និប្ផាទេតិ។ **អនាហារេបិ ឧទកេ អាហារសញ្ញាយា**តិ “អាហារំ អាហរេយ្យា”តិ បទស្ស បទភាជនេ (បាចិ. ២៦៥) វុត្តមត្ថំ សម្មា អសល្លក្ខេត្វា “អាហរិយតីតិ អាហារោ”តិ អនាហារេបិ ឧទកេ អាហារសញ្ញាយ **កុក្កុច្ចាយន្តានំ**។ **ទន្តបោនេ ច “មុខទ្វារំ អាហដំ ឥទ”ន្តិ សញ្ញាយា**តិ មុខទ្វារំ អនាហដម្បិ ទន្តបោនំ “មុខទ្វារំ អាហដំ ឥទំ ទន្តបោន”ន្តិ វិបល្លត្ថសញ្ញាយ **កុក្កុច្ចាយន្តានំ**។ **យថាសុខំ បាតុ**ន្តិ បដិគ្គហេត្វា វា អប្បដិគ្គហេត្វា វា យថាកាមំ បាតុំ។ **ទន្តបោនបរិភោគេនា**តិ ទន្តកដ្ឋបរិភោគេន, ទន្តធោវនាទិនាតិ អត្ថោ, ឥមិនា តស្ស បន រសំ គិលិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។

ចត្តារិ មហាវិកដានីតិ គូថំ, មុត្តំ, ឆារិកា, មត្តិកា (មហាវ. ២៦៨) ច “អាសយាទិវសេន វិរូបានិ ជាតានី”តិ កត្វា **វិកដានី**តិ វា អបកតិភោជនត្តា **វិកដានិ** “វិរូបានិ ជាតានី”តិ វា អត្ថោ។ **សតិ បច្ចយេ**តិ ការណេ សតិ, សប្បទដ្ឋេតិ អត្ថោ។ **ធូមាទិអព្ពោហារិកាភាវា**តិ ធូមបុប្ផគន្ធទន្តខយាទិអព្ពោហារិកាភាវោ។

ទន្តបោនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ភោជនវគ្គោ ចតុត្ថោ។

៥. អចេលកវគ្គោ

១. អចេលកសិក្ខាបទវណ្ណនា

អចេលកស្សាតិ យស្ស កស្សចិ បព្ពជ្ជាសមាបន្នស្ស នគ្គស្ស។ **បរិព្ពាជកស្សា**តិ ឋបេត្វា ភិក្ខុញ្ច សាមណេរញ្ច អវសេសស្ស យស្ស កស្សចិ បព្ពជ្ជាសមាបន្នស្ស។ **បរិព្ពាជិកាយា**តិ ឋបេត្វា ភិក្ខុនិំ, សិក្ខមានំ, សាមណេរិញ្ច អវសេសាយ យាយ កាយចិ បព្ពជ្ជាសមាបន្នាយ។ ឯតេ ច សព្ពេ អញ្ញតិត្ថិយា វេទិតព្ពា។ តេនាហ **“ឯតេសំ អចេលកាទីនំ អញ្ញតិត្ថិយាន”**ន្តិ។

តេសន្តិ អញ្ញតិត្ថិយានំ។ **ភាជនំ និក្ខិបិត្វា**តិ អាមិសភរិតំ ភាជនំ និក្ខិបិត្វា។ **ពាហិរលេប**ន្តិ តេលាទឹ។

អចេលកាទយោ យស្មា, តិត្ថិយាវ មតា ឥធ;
តស្មា តិត្ថិយនាមេន, តិកច្ឆេទោ កតោ តយោ។

អតិត្ថិយស្ស នគ្គស្ស, តថា តិត្ថិយលិង្គិនោ;
គហដ្ឋស្សាបិ ភិក្ខុស្ស, កប្បតីតិ វិនិច្ឆយោ។

អតិត្ថិយស្ស ចិត្តេន, តិត្ថិយស្ស ច លិង្គិនោ;
សោតាបន្នាទិនោ ទាតុំ, កប្បតីតីធ នោ មតិ។

អចេលកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ឧយ្យោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

គាមំ វា និគមំ វាតិ ឯត្ថ នគរម្បិ គាមគ្គហណេនេវ គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **បវិសិស្សាមា**តិ ឯត្ថ គហេត្វា “គន្ត្វា”តិ បាឋសេសោ, អសមន្នាហារោ វា តស្សា ឥត្ថិយា តស្មឹ គាមេ សន្និហិតភាវំ អជានន្តោ វា “ឯហាវុសោ, គាមំ វា និគមំ វា បិណ្ឌាយ បវិសិស្សាមា”តិ ភិក្ខុំ គហេត្វា គន្ត្វាតិ អត្ថោ។ **យំ កិញ្ចិ អាមិស**ន្តិ យាគុអាទិកំ យំ កិញ្ចិ អាមិសំ។ **ឧយ្យោជេយ្យា**តិ អត្តនោ កីឡានុរូបំ ឥត្ថឹ ទិស្វា ឧយ្យោជេយ្យ បហិណេយ្យ។ តេនាហ **“មាតុគាមេន សទ្ធិ”**ន្តិអាទិ។ **អាទិ**សទ្ទេន វុត្តាវសេសំ កាយវចីទ្វារវីតិក្កមំ សង្គណ្ហាតិ។ **“គច្ឆា”តិអាទីនិ វត្វា**តិ “គច្ឆាវុសោ, ន មេ តយា សទ្ធឹ កថា វា និសជ្ជា វា ផាសុ ហោតិ, ឯកកស្ស មេ កថា វា និសជ្ជា វា ផាសុ ហោតី”តិ (បាចិ. ២៧៥) វត្វា។ **ឯតំ អនាចារមេវា**តិ ឯតំ យថាវុត្តំ ហសនាទិអនាចារមេវ។ **ន អញ្ញំ បតិរូបំ ការណ**ន្តិ ឋបេត្វា វុត្តប្បការំ អនាចារំ ឧភិន្នំ ឯកតោ ន យាបនាទឹ អញ្ញំ បតិរូបការណំ បច្ចយំ ករិត្វា ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **អស្សា**តិ ឧយ្យោជកស្ស។ **សោ**តិ យោ ឧយ្យោជិតោ, សោ។

អនុបសម្បន្នេតិ សាមណេរេ។ សោវ ឥធ អនុបសម្បន្នោតិ អធិប្បេតោតិ វទន្តិ។ **ឧភិន្នម្បី**តិ ឧបសម្បន្នស្ស វា អនុបសម្បន្នស្ស វាតិ ទ្វិន្នម្បិ។ **កលិសាសនារោបនេ**តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៧៧) **កលី**តិ កោធោ, តស្ស សាសនំ អាណំ **កលិសាសនំ** , តស្សារោបនេតិ អត្ថោ, “អប្បេវ នាម ឥមិនាបិ ឧព្ពាឡ្ហោ បក្កមេយ្យា”តិ កោធវសេន ឋាននិសជ្ជាទីសុ ទោសំ ទស្សេត្វា “បស្សថ ភោ ឥមស្ស ឋានំ និសជ្ជំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ, ខាណុ វិយ តិដ្ឋតិ, សុនខោ វិយ និសីទតិ, មក្កដោ វិយ ឥតោ ចិតោ ច វិលោកេតី”តិ ឯវំ អមនាបវចនស្ស ភណនេតិ វុត្តំ ហោតិ។ សុទ្ធចិត្តេន បនេវំ ភណនេ ទោសោ នត្ថិ។ **ឯវមាទីហី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**សទ្ទេន “មហគ្ឃំ ភណ្ឌំ បស្សិត្វា លោភធម្មំ ឧប្បាទេស្សតី”តិ ឧយ្យោជេតិ, “មាតុគាមំ បស្សិត្វា អនភិរតិំ ឧប្បាទេស្សតី”តិ ឧយ្យោជេតិ, “គិលានស្ស វា ឱហិយ្យកស្ស វា វិហារបាលស្ស វា យាគុំ វា ភត្តំ វា ខាទនីយំ វា នីហរា”តិ ឧយ្យោជេតិ, “ន អនាចារំ អាចរិតុកាមោ សតិ ករណីយេ ឧយ្យោជេតី”តិ (បាចិ. ២៧៨) ឯតេសំ គហណំ។

ឧយ្យោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. សភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**សភោជនេ**”តិ ពាហិរត្ថសមាសោយំ, ឧភសទ្ទេ ឧការស្ស ច លោបោតិ អាហ “**សហ ឧភោហិ ជនេហី**”តិអាទិ។ តត្ថ **ឧភោហិ ជនេហី**តិ ជាយា ច បតិ ចាតិ ឧភោហិ ជនេហិ។ ភុញ្ជិតព្ពន្តិ វា **ភោជនំ,** ឥត្ថី ច បុរិសោ ច, តេន សហ វត្តតីតិ **សភោជន**ន្តិ អាហ “**អថ វា**”តិអាទិ។ **រាគបរិយុដ្ឋិតស្សា**តិ មេថុនាធិប្បាយស្ស។ **សយនិឃរ**ន្តិ សយនីយឃរំ, វាសគេហន្តិ អត្ថោ។ **មហល្លកស្សា**តិ មហល្លកស្ស សយនិឃរស្ស។ **បិដ្ឋសង្ឃាដតោ**តិ ទ្វារពាហតោ **ខុទ្ទកស្ស វា**តិ យថា តថា វា កតស្ស ខុទ្ទកស្ស សយនិឃរស្ស។ **វេមជ្ឈំ អតិក្កមិត្វា និសីទេយ្យា**តិ បិដ្ឋិវំសំ អតិក្កមិត្វា និសីទេយ្យ។ ខុទ្ទកំ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.២៨០) នាម សយនិឃរំ វិត្ថារតោ បញ្ចហត្ថប្បមាណំ ហោតិ, តស្ស ច មជ្ឈិមដ្ឋានំ បិដ្ឋសង្ឃាដតោ អឌ្ឍតេយ្យហត្ថប្បមាណមេវ ហោតិ, តស្មា តាទិសេ សយនិឃរេ បិដ្ឋសង្ឃាដតោ ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា និសិន្នោ បិដ្ឋិវំសំ អតិក្កមិត្វា និសិន្នោ នាម ហោតិ។ ឯវំ និសិន្នោ ច វេមជ្ឈំ អតិក្កមិត្វា និសិន្នោ នាម ហោតិ។ តេន វុត្តំ បាឡិយំ “បិដ្ឋិវំសំ អតិក្កមិត្វា និសីទតី”តិ (បាចិ. ២៨១)។ **សចិត្តក**ញ្ចេត្ថ អនុបវិសិត្វា និសីទនចិត្តេន ទដ្ឋព្ពំ។

សភោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤-៥. រហោបដិច្ឆន្នរហោនិសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា

ចតុត្ថបញ្ចមសិក្ខាបទេ យំ វត្តព្ពំ សិយា, តំ សព្ពំ អនិយតទ្វយេ វុត្តមេវាតិ អាហ “**សេសោ កថានយោ អនិយតទ្វយេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ**”តិ។

រហោបដិច្ឆន្នរហោនិសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ចារិត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា

អន្តោឧបចារសីមាយ ទស្សនូបចារេ ភិក្ខុំ ទិស្វាតិ យត្ថ ឋិតស្ស កុលានិ បយិរុបាសនចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តតោ បដ្ឋាយ គច្ឆន្តោ អន្តោឧបចារសីមាយ ទស្សនូបចារេ ភិក្ខុំ បស្សេ វា អភិមុខេ វា ទិស្វា។ **បកតិវចនេនា**តិ យំ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេ ឋិតេន សោតុំ សក្កា, តាទិសេន វចនេន, ឥតោ ចិតោ ច បរិយេសិត្វា អារោចនកិច្ចំ បន នត្ថិ។ យោ ហិ ឯវំ បរិយេសិតព្ពោ, សោ អសន្តោយេវ។ តេនាហ “**តាទិស**”ន្តិអាទិ។ **អនាបុច្ឆិត្វា**តិ អនារោចេត្វា។

អន្តរារាមភិក្ខុនុបស្សយតិត្ថិយសេយ្យបដិក្កមនភត្តិយឃរានីតិ ឯត្ថ **អន្តរារាម**ន្តិ អន្តោគាមេ វិហារោ។ **បដិក្កមន**ន្តិ អាសនសាលា។ **ភត្តិយឃរ**ន្តិ និមន្តិតឃរំ វា សលាកភត្តាទិទាយកានំ វា ឃរំ។ **អាបទាសូ**តិ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយេសុ។ **កិរិយាកិរិយ**ន្តិ ឯត្ថ កុលេសុ ចារិត្តាបជ្ជនំ **កិរិយំ,** អនាបុច្ឆនំ **អកិរិយ**ន្តិ វេទិតព្ពំ។

ចារិត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. មហានាមសិក្ខាបទវណ្ណនា

សព្ពញ្ចេតំ វត្ថុវសេន វុត្តន្តិ “អគិលានេន ភិក្ខុនា ចតុមាសបច្ចយបវារណា សាទិតព្ពា អញ្ញត្រ បុនបវារណាយ អញ្ញត្រ និច្ចបវារណាយា”តិ (បាចិ. ៣០៦) ឯតំ សព្ពំ សិក្ខាបទនិទានសង្ខាតស្ស វត្ថុនោ វសេន វុត្តំ។

តត្ថ ហិ មហានាមេន សក្កេន “ឥច្ឆាមហំ, ភន្តេ, សង្ឃំ ចតុមាសំ ភេសជ្ជេន បវារេតុ”ន្តិអាទិនា (បាចិ. ៣០៣) ឧស្សន្នុស្សន្នេន ច ភេសជ្ជេន ចតុមាសំ បុន និច្ចំ បវារណា កតា, តស្មា ភគវតា តស្ស វសេន ឯវំ វុត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អញ្ញត្រ បុនបវារណាយា**តិ យទិ បុនបវារណា អត្ថិ, តំ ឋបេត្វា។ **អញ្ញត្រ និច្ចបវារណាយា**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ យទិ បន សាបិ អត្ថិ, សាទិតព្ពាតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហ **“អយំ បនេត្ថ អត្ថោ”**តិអាទិ។ **តត្ថា**តិ តិស្សំ បវារណាយំ។ **ភេសជ្ជេហិ វា បរិច្ឆេទោ កតោ ហោតី**តិ “សប្បិ តេល”ន្តិ ឯវមាទិនា នាមវសេន វា “បត្តេន នាឡិយា អាឡ្ហកេនា”តិអាទិនា បរិមាណវសេន វា “ឯត្តកានិ វា ភេសជ្ជានិ វិញ្ញាបេតព្ពានី”តិ ភេសជ្ជេហិ បរិច្ឆេទោ កតោ ហោតិ។ **នភេសជ្ជករណីយេ**តិ មិស្សកភត្តេនាបិ ចេ យាបេតុំ សក្កោតិ, នភេសជ្ជករណីយំ នាម ហោតិ។ **អញ្ញំ ភេសជ្ជ**ន្តិ សប្បិនា បវារិតោ តេលំ, អាឡ្ហកេន បវារិតោ ទោណំ។

យថាភូតំ អាចិក្ខិត្វាតិ “ឥមេហិ តយា ភេសជ្ជេហិ បវារិតម្ហា, អម្ហាកញ្ច ឥមិនា ច ឥមិនា ច ភេសជ្ជេន អត្ថោ, យាសុ តយា រត្តីសុ បវារិតម្ហា, តា រត្តិយោ វីតិវត្តា, អម្ហាកញ្ច ភេសជ្ជេន អត្ថោ”តិ យថាភូតំ អារោចេត្វា។ ឯវញ្ហិ វិញ្ញាបេតុំ គិលានោវ លភតិ, ន ឥតរោ។

មហានាមសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ឧយ្យុត្តសេនាសិក្ខាបទវណ្ណនា

ចតុរង្គិនិន្តិ ហត្ថិអស្សរថបត្តីតិ ចត្តារិ អង្គានិ ឯតិស្សាតិ **ចតុរង្គិនី,** តំ ចតុរង្គិនិំ។ “ទ្វាទសបុរិសោ ហត្ថី, តិបុរិសោ អស្សោ, ចតុបុរិសោ រថោ, ចត្តារោ បុរិសា សរហត្ថា បត្តី”តិ (បាចិ. ៣១៤) អយំ បច្ឆិមកោដិយា ចតុរង្គសមន្នាគតា **សេនា** នាម, ឦទិសំ សេនន្តិ អត្ថោ។ **តំ បន វិជហិត្វា**តិ កេនចិ អន្តរិតា វា និន្នំ ឱរូឡ្ហា វា ន ទិស្សតិ, ឥធ ឋត្វាន សក្កា ទដ្ឋុន្តិ តំ ទស្សនូបចារំ វិជហិត្វា អញ្ញំ ឋានំ គន្ត្វា។

សេនាទស្សនវត្ថុស្មិន្តិ សេនំ ទស្សនាយ គមនវត្ថុស្មិំ។ អយមេវ វា បាឋោ។ **ហត្ថិអាទីសុ ឯកមេក**ន្តិ ហត្ថិអាទីសុ ចតូសុ អង្គេសុ ឯកមេកំ, អន្តមសោ ឯកបុរិសារូឡ្ហហត្ថិម្បិ ឯកម្បិ សរហត្ថំ បុរិសន្តិ អត្ថោ។ **អនុយ្យុត្តា** នាម រាជា ឧយ្យានំ វា នទី វា គច្ឆតិ, ឯវំ អនុយ្យុត្តា ហោតិ។ **តថារូបប្បច្ចយេ**តិ “មាតុលោ សេនាយ គិលានោ ហោតី”តិអាទិកេ (បាចិ. ៣១២) អនុរូបការណេ សតិ។ **អាបទាសូ**តិ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយេសុ “ឯត្ថ គតោ មុច្ចិស្សាមី”តិ គច្ឆតោ អនាបត្តិ។

ឧយ្យុត្តសេនាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. សេនាវាសសិក្ខាបទវណ្ណនា

បដិសេនារុទ្ធាយាតិ យថា សញ្ចារោ ឆិជ្ជតិ, ឯវំ បដិសេនាយ រុទ្ធាយ សេនាយ។ **កេនចិ បលិពុទ្ធស្សា**តិ វេរិកេន វា ឥស្សរេន វា កេនចិ រុទ្ធស្ស។

សេនាវាសសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ឧយ្យោធិកសិក្ខាបទវណ្ណនា

សម្បហារដ្ឋានស្សាតិ យុទ្ធភូមិយា។ **ពលស្ស អគ្គំ ជានន្តី**តិ “ឯត្តកា ហត្ថី, ឯត្តកា អស្សា, ឯត្តកា រថា, ឯត្តកា បត្តី”តិ (បាចិ. ៣២៤) ពលស្ស កោដ្ឋាសំ ជានន្តិ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វិហារគ្គេនា”តិអាទីសុ (ចូឡវ. ៣១៨) វិយ កោដ្ឋាសត្ថោ ហេត្ថ **អគ្គ**សទ្ទោ។ តេនាហ **“ពលគណនដ្ឋានន្តិ អត្ថោ”**តិ។ **សេនាយ វិយូហ**ន្តិ “ឥតោ ហត្ថី ហោន្តុ, ឥតោ អស្សា ហោន្តុ, ឥតោ រថា ហោន្តុ, ឥតោ បត្តី ហោន្តូ”តិ (បាចិ. ៣២៤) សេនាយ ឋបនំ, រាសិកត្វា ឋបនន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ **“សេនាសន្និវេសស្សេតំ នាម”**ន្តិ។ **ទ្វាទសបុរិសោ ហត្ថី**តិ ចត្តារោ អារោហកា, ឯកេកបាទរក្ខកា ទ្វេ ទ្វេតិ ឯវំ ទ្វាទសបុរិសោ ហត្ថី។ **តិបុរិសោ អស្សោ**តិ ឯកោ អារោហកោ, ទ្វេ បាទរក្ខកាតិ ឯវំ តិបុរិសោ អស្សោ។ **ចតុបុរិសោ រថោ**តិ ឯកោ សារថិ, ឯកោ យោធោ, ទ្វេ អាណិរក្ខកាតិ ឯវំ ចតុបុរិសោ រថោតិ។

ឧយ្យោធិកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អចេលកវគ្គោ បញ្ចមោ។

៦. សុរាបានវគ្គោ

១. សុរាបានសិក្ខាបទវណ្ណនា

បិដ្ឋាទីហិ កតំ មជ្ជំ សុរាតិ បិដ្ឋបូវឱទនកិណ្ណសម្ភារេហិ កតំ មជ្ជំ សុរាតិ អត្ថោ។ តទំ វុត្តំ ហោតិ – បិដ្ឋសុរា, បូវសុរា, ឱទនសុរា, កិណ្ណបក្ខិត្តា, សម្ភារសំយុត្តាតិ (បាចិ. ៣២៨) ឥមានិ បញ្ច សុរា នាមាតិ។ តត្ថ បិដ្ឋំ ភាជនេ បក្ខិបិត្វា តជ្ជំ ឧទកំ ទត្វា មទ្ទិត្វា កតា **បិដ្ឋសុរា** (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៣២៦-៣២៨)។ ឯវំ សេសាសុបិ។ **កិណ្ណា**តិ បន តស្សា សុរាយ ពីជំ វុច្ចតិ។ យេ "សុរាមោទកា"តិបិ វុច្ចន្តិ, តេ បក្ខិបិត្វា កតា **កិណ្ណបក្ខិត្តា**។ ហរីតកិសាសបាទិនានាសម្ភារេហិ សំយោជិតា **សម្ភារសំយុត្តា**។

បុប្ផាទីហិ កតោ អាសវោ មេរយន្តិ បុប្ផផលមធុគុឡសម្ភារេហិ កតោ ចិរបរិវាសិតោ មេរយន្តិ អត្ថោ។ តទំ វុត្តំ ហោតិ – បុប្ផាសវោ, ផលាសវោ, មធ្វាសវោ, គុឡាសវោ, សម្ភារសំយុត្តោតិ បញ្ចមេរយំ នាមាតិ។ តត្ថ មធុកតាលនាឡិកេរាទិ បុប្ផរសោ ចិរបរិវាសិតោ **បុប្ផាសវោ**។ បនសាទិផលរសោ **ផលាសវោ**។ មុទ្ទិការសោ **មធ្វាសវោ។ សមន្តបាសាទិកាយំ បន** "ផលាសវោ នាម មុទ្ទិកាផលាទីនិ មទ្ទិត្វា តេសំ រសេន កតោ។ មធ្វាសវោ នាម មុទ្ទិកានំ ជាតិរសេន កតោ, មក្ខិកាមធុនាបិ ករិយតីតិ វទន្តី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣២៨) វុត្តំ។ ឧច្ឆុរសោ **គុឡាសវោ**។ ហរីតកាមលកកដុកភណ្ឌាទិនានាសម្ភារានំ រសោ ចិរបរិវាសិតោ **សម្ភារសំយុត្តោ**។ ឯត្ថ ច សុរាយ, មេរយស្ស ច សមានេបិ សម្ភារសំយោគេ មទ្ទិត្វា កតា **សុរា,** ចិរបរិវាសិតមត្តេន **មេរយ**ន្តិ ឯវមិមេសំ នានាករណំ ទដ្ឋព្ពំ។ **ពីជតោ បដ្ឋាយា**តិ សម្ភារេ បដិយាទេត្វា ចាដិយំ បក្ខិត្តកាលតោ ចេវ តាលនាឡិកេរាទីនំ បុប្ផរសស្ស អភិនវកាលតោ ច បដ្ឋាយ។

លោណសោវីរកំ វា សុត្តំ វាតិ ឥមេ ទ្វេ អនេកេហិ ភេសជ្ជេហិ អភិសង្ខតា អាសវវិសេសា។ **វាសគ្គាហាបនត្ថ**ន្តិ សុគន្ធភាវគាហាបនត្ថំ។ វត្ថុំ អជាននតាយ ចេត្ថ **អចិត្តក**តា វេទិតព្ពា។ អកុសលេនេវ បាតព្ពតាយ **លោកវជ្ជំ**។ យំ បនេត្ថ វត្តព្ពំ សិយា, តំ សព្ពំ បឋមបារាជិកវណ្ណនាយ វុត្តនយមេវ។

សុរាបានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. អង្គុលិបតោទកសិក្ខាបទវណ្ណនា

ហសាធិប្បាយស្សាតិ ខិឌ្ឌាធិប្បាយស្ស, ឥមិនា កាយសំសគ្គាធិប្បាយំ បដិក្ខិបតិ។

ឯត្ថ ច ភិក្ខុនិម្បិ ហសាធិប្បាយេន ផុសតោ ភិក្ខុស្ស ទុក្កដំ។ តថា ភិក្ខុម្បិ ផុសន្តិយា ភិក្ខុនិយាតិ អាហ "**តថ បន ភិក្ខុនីបិ ភិក្ខុស្ស, ភិក្ខុ ច ភិក្ខុនិយា អនុបសម្បន្នោ ឯវា**"តិ។ **កាយប្បដិពទ្ធាទីសុ សព្ពត្ថា**តិ "កាយេន កាយប្បដិពទ្ធំ, កាយប្បដិពទ្ធេន កាយេ, កាយប្បដិពទ្ធេន កាយប្បដិពទ្ធំ, និស្សគ្គិយេន កាយេ, និស្សគ្គិយេន កាយប្បដិពទ្ធំ, និស្សគ្គិយេន និស្សគ្គិយេ"តិ (បាចិ. ៣៣២) សព្ពត្ថ។ **សតិ ករណីយេ អាមសតោ**តិ សតិ ករណីយេ បុរិសំ អាមសតោ អនាបត្តិ។ ឥត្ថី បន សតិ ករណីយេបិ អាមសិតុំ ន វដ្ដតិ។

អង្គុលិបតោទកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ហសធម្មសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧបរិគោប្ផកេតិ គោប្ផកានំ ឧបរិភាគប្បមាណេ។ **ហសាធិប្បាយោ**តិ កីឡាធិប្បាយោ។ **យេន យេន អង្គេនា**តិ ហត្ថបាទាទីសុ យេន យេន អង្គេន។ **តថា នាវាយ កីឡតោ**តិ ធិយារិត្តាទីហិ នាវំ បាជេន្តស្ស វា តីរេ ឧស្សារេន្តស្ស វា ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។

ហសធម្មសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. អនាទរិយសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទុវិធញ្ចេត្ថ អនាទរិយំ បុគ្គលានាទរិយញ្ច ធម្មានាទរិយញ្ចាតិ អាហ "**បុគ្គលស្ស វា**"តិអាទិ។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ ឧបសម្បន្នេន បញ្ញត្តេន វុច្ចមានោ "អយំ ឧក្ខិត្តកោ វា វម្ភិតោ វា គរហិតោ វា, ឥមស្ស វចនំ អកតំ ភវិស្សតី"តិ (បាចិ. ៣៤២) អនាទរិយំ ករោតិ, អយំ បុគ្គលេ អនាទរិយំ ករោតិ នាម។ យោ បន បញ្ញត្តេន វុច្ចមានោ

“កថាយំ នស្សេយ្យ វា វិនស្សេយ្យ វា អន្តរធាយេយ្យ វា”តិ, តំ វា នសិក្ខិតុកាមោ អនាទរិយំ ករោតិ, អយំ ធម្មេ អនាទរិយំ ករោតិ នាម។ តេនាហ **“តស្មា”**តិអាទិ។

ឥទំ ន សល្លេខាយ សំវត្តតីតិ សម្មា កិលេសេ លិខតីតិ **សល្លេខោ,** អប្បិច្ឆតា, តទត្ថំ នយិទំ សំវត្តតិ។ **អាទិ**សទ្ទេន “ឥទំ ន ធុតត្ថាយ សំវត្តតិ, ន បាសាទិកតាយ, ន អបចយាយ, ន វីរិយារម្ភាយ សំវត្តតី”តិ (បាចិ. ៣៤៣) ឥទំ សង្គណ្ហាតិ។ **អបញ្ញត្តេនា**តិ សុត្តេ វា អភិធម្មេ វា អាគតេន។ **បវេណិអាគត**ន្តិ សង្គីតិកាលតោ បដ្ឋាយ មហាកស្សបាទិអាចរិយបរម្បរាយ អាគតំ។ សចេ បន យស្មា ឧច្ចារសោ សត្តាហកាលិកោ, តស្ស កសដោ យាវជីវិកោ, ទ្វិន្នំយេវ សមវាយោ ឧច្ចុយន្តិ, តស្មា វិកាលេ ឧច្ចុយន្តី ខាទិតុំ វដ្ដតិ គុឡហរីតកំ វិយាតិ ឯវមាទិកំ គារយ្ហាចរិយុគ្គហំ គហេត្វា “ឯវំ អម្ហាកំ អាចរិយានំ ឧគ្គហោ បរិបុច្ឆា”តិ ភណតិ, អាបត្តិយេវ។

អនាទរិយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ភឹសាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា

រូបាទីនីតិ ភយានកានិ រូបសទ្ទគន្ធរសផោដ្ឋព្ពានិ។ **ភយានកកថ**ន្តិ ចោរកន្តារវាឡកន្តារបិសាចកន្តារប្បដិសំយុត្តកថំ។

ភឹសាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ជោតិសិក្ខាបទវណ្ណនា

អគិលានោតិ យស្ស វិនា អគ្គិនា ផាសុ ហោតិ, សោ ឥធ អគិលានោ នាម។ **ជោតិ**ន្តិ អគ្គឹ។

ភគ្គេសូតិ ឯវំនាមកេ ជនបទេ។ **ភគ្គា**នាម ជានបទិនោ រាជកុមារា, តេសំ និវាសោ ឯកោបិ ជនបទោ រុឡ្ហិសទ្ទេន **“ភគ្គា”**តិ វុច្ចតិ។ តេន វុត្តំ “ភគ្គេសូតិ ឯវំនាមកេ ជនបទេ”តិ។ **តថា បតិលាតំ ឧក្ខិបន្តស្សា**តិ ឧយ្ហមានំ អលាតំ បតិតំ ឧក្ខិបន្តស្ស តថា ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ **តញ្ចា**តិ ទុក្កដំ បរាមសតិ។ **អវិជ្ឈាត**ន្តិ អនិព្ពុតាលាតំ។ **បទីបជោតិកជន្តាឃរេ**តិ បទីបុជ្ជលនបត្តបចនសេទកម្មាទីសុ ជោតិករណេ អគ្គិសាលាយញ្ច សមាទហន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ **តថារូបប្បច្ចយេ**តិ ឋបេត្វា បទីបាទីនិ អញ្ញស្មិម្បិ តថារូបបច្ចយេ។ **អាបទាសូ**តិ ទុដ្ឋវាឡមិគអមនុស្សេហិ ឧបទ្ទវេសុ។

ជោតិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. នហានសិក្ខាបទវណ្ណនា

“ទិយឌ្ឍោ មាសោ សេសោ គិម្ហាន”ន្តិ “វស្សានស្ស បឋមោ មាសោ”ឥច្ចេតេ អឌ្ឍតេយ្យមាសា ឧណ្ហសមយោ, បរិឡាហសមយោតិ គិម្ហានំ សេសោ ទិយឌ្ឍោ មាសោ ឧណ្ហសមយោ, វស្សានស្ស បឋមោ មាសោ បរិឡាហសមយោតិ ឯវំ ឯតេ អឌ្ឍតេយ្យមាសា កមេន ឧណ្ហសមយោ, បរិឡាហសមយោ នាម ហោតីតិ អត្ថោ តេនេវ **បទភាជនិយំ** “ឧណ្ហសមយោ នាម ទិយឌ្ឍោ មាសោ សេសោ គិម្ហាន”ន្តិ, “បរិឡាហសមយោ នាម វស្សានស្ស បឋមោ មាសោ”តិ វុត្តំ។ យទា វិនា នហានេន ន ផាសុ ហោតិ, អយំ **គិលានសមយោ។ បទភាជនិយំ** (បាចិ. ៣៦៤) បន គិលានេ និច្ឆិតេ គិលានកាលោ និច្ឆិតោវ ហោតីតិ “យស្ស វិនា នហានេន ន ផាសុ ហោតិ, ‘គិលានសមយោ’តិ នហាយិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ **បរិវេណសម្មជ្ជនមត្តម្បី**តិ អន្តមសោ បរិវេណសម្មជ្ជនមត្តម្បិ។

វាលុកំ ឧក្កិរិត្វាតិ សុក្ខាយ នទិយា វាលិកំ ឧក្កិរិត្វា។ **អាវាដេសុបីតិ បិ**-សទ្ទេន នទិយំ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **អាបទាសូ**តិ ភមរាទីហិ អនុពន្ធេសុ។

នហានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ទុព្ពណ្ណករណសិក្ខាបទវណ្ណនា

លាភសទ្ទោយំ កម្មសាធនោ “កោ ភវតា លាភោ លទ្ធោ”តិអាទីសុ វិយ, សោ ចេត្ថ អតីតកាលិកោតិ អាហ **“អលព្ភីតិ លភោ”**តិ , លទ្ធន្តិ អត្ថោ។ **“លភោ ឯវ លាភោ”**តិ ឥមិនា សកត្ថេ ណបច្ចយោតិ ទស្សេតិ។ **កឹ**

អលព្ភីតិ កី លទ្ធំ។ **នវ**ន្តិ អភិនវំ។ ឯត្ថាវតា ច នវញ្ច តំ ចីវរញ្ចាតិ **នវចីវរំ,** នវចីវរំ លាភោ ឯតេនាតិ **នវចីវរលាភោ**តិ ឯវមេត្ថ សមាសោ ទដ្ឋព្ពោតិ។ យទិ ឯវំ កថំ "នវំ ចីវរលាភេនា"តិ វុត្តន្តិ អាហ **"តតិ នវចីវរលាភេនា"**តិអាទិ។ ឯត្ថ ច "វិកប្បនុបគំ បច្ឆិម"ន្តិ ន វុត្តត្តា **ចីវរ**ន្តិ យំ និវាសេតុំ វា បារុបិតុំ វា សក្កា ហោតិ, តទេវ វេទិតព្ពន្តិ អាហ **"និវាសនបារុបនុបគំ ចីវរ"**ន្តិ។ **"ទុព្ពណ្ណករណំ អាទាតព្ព"**ន្តិ ឯតំ កប្បពិន្ទុំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន នីលាទីហិ សកលចីវរំ ទុព្ពណ្ណករណំ, តញ្ច បន កប្បំ អាទិយន្តេន ចីវរំ រជិត្វា ចតូសុ វា កោណេសុ, តីសុ វា ទ្វីសុ វា ឯកស្មិំ វា កោណេ មោរស្ស អក្ខិមណ្ឌលមត្តំ វា មង្គុលបិដ្ឋិមត្តំ វា អាទាតព្ពន្តិ អាហ **"តស្សា"**តិអាទិ។ **កំសនីលេនា**តិ ចម្មការនីលេន។ **មហាបច្ចរិយំ បន** "អយោមលំ លោហមលំ, ឯតំ កំសនីលំ នាមា"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៦៨) វុត្តំ ។ **បត្តនីលេនា**តិ យេន កេនចិ នីលវណ្ណេន បណ្ណរសេន។ **កប្បពិន្ទុំ អាទិយិត្វា**តិ វដ្ដំ ឯកំ កប្បពិន្ទុំ អាទិយិត្វា។

បាឡិកប្បកណ្ណិកកប្បាទយោ បន សព្ពដ្ឋកថាសុ បដិសិទ្ធា។ អគ្គឡាទីនិ កប្បកតចីវរេ បន បច្ឆា អារោបេត្វា កប្បករណកិច្ចំ នត្ថីតិ អាហ **"បច្ឆា អារោបិតេសូ"**តិអាទិ។ **អគ្គឡអនុវាតបរិភណ្ឌេសូ**តិ ឧទ្ធរិត្វា អល្លិយាបនកខណ្ឌបិដ្ឋិអនុវាតកុច្ឆិអនុវាតេសុ។ **កិរិយាកិរិយ**ន្តិ និវាសនបារុបនតោ, កប្បស្ស អនាទានតោ កិរិយាកិរិយំ។

ទុព្ពណ្ណករណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. វិកប្បនសិក្ខាបទវណ្ណនា

សម្មុខេន វិកប្បនា **សម្មុខវិកប្បនា**។ បរម្មុខេន វិកប្បនា **បរម្មុខវិកប្បនា។ សន្និហិតាសន្និហិតភាវ**ន្តិ អាសន្នទូរភាវំ។ អាសន្នទូរភាវោ ច អធិដ្ឋានេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

មិត្តោតិ ទឡ្ហមិត្តោ។ **សន្ទិដ្ឋោ**តិ ទិដ្ឋមត្តោ នាតិទឡ្ហមិត្តោ។ **អកតបច្ចុទ្ធារ**ន្តិ "មយ្ហំ សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា"តិអាទិនា អកតបច្ចុទ្ធារំ។ **យេន វិនយកម្មំ កត**ន្តិ យេន សទ្ធិំ វិនយកម្មំ កតំ។

បរិភោគេន **កាយកម្មំ,** អបច្ចុទ្ធារាបនេន **វចីកម្ម**ន្តិ អាហ **"សមុដ្ឋានាទីនិ បឋមកឋិនសទិសានេវា"**តិ។ **កិរិយាកិរិយ**ន្តិ ឯត្ថ បរិភុញ្ជនំ **កិរិយំ**។ អបច្ចុទ្ធារាបនំ **អកិរិយំ**។

វិកប្បនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. អបនិធានសិក្ខាបទវណ្ណនា

អធិដ្ឋានុបគន្តិ អធិដ្ឋានយោគ្គំ អយោបត្តញ្ចេវ មត្តិកាបត្តញ្ច។ **សូករន្តកំ** នាម កុញ្ចិកាកោសោ វិយ អន្តោ សុសិរំ កត្វា កោដ្ដិតំ។

អញ្ញំ បរិក្ខារន្តិ បាឡិយា អនាគតបត្តត្ថវិកាទិ។ **ធម្មកថំ កត្វា**តិ "សមណេន នាម អនិហិតបរិក្ខារេន ភវិតុំ ន វដ្ដតី"តិ ឯវំ "ធម្មកថំ កថេត្វា ទស្សាមី"តិ និក្ខិបតោ អនាបត្តិ។

អបនិធានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សុរាបានវគ្គោ ឆដ្ឋោ។

៧. សប្បាណកវគ្គោ

១. សញ្ចិច្ចសិក្ខាបទវណ្ណនា

បាចិត្តិយន្តិ អន្តមសោ មញ្ចបីឋំ សោធេន្តោ មង្គុលពីជកេបិ បាណសញ្ញី និក្ការុណិកតាយ តំ ភិន្ទន្តោ អបនេតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៨២), បាចិត្តិយំ។ តេនាហ **"តំ ខុទ្ទកម្បី"**តិអាទិ។ **ឧបក្កមមហន្តតាយ អកុសលំ មហន្តំ ហោតី**តិ ពហុក្ខត្តុំ បវត្តជវនេហិ លទ្ធាសេវនាយ សន្និដ្ឋាបកចេតនាយ វសេន បយោគស្ស មហន្តត្តា អកុសលំ មហន្តំ ហោតិ, មហាសាវជ្ជំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

សញ្ចិច្ចសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សប្បាណកសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឯត្ថ ច បដង្គបាណកានំ បតនំ ញត្វាបិ សុទ្ធចិត្តតាយ បទីបុជ្ជលនេ វិយ សប្បាណកភាវំ ញត្វាបិ ឧទក សញ្ញាយ បរិភុញ្ជិតព្ពតោ **បណ្ណត្តិវជ្ជតា** វេទិតព្ពា។

សប្បាណកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ឧក្កោដនសិក្ខាបទវណ្ណនា

តស្ស តស្ស ភិក្ខុនោតិ យេន យេន វូបសមិតំ, តស្ស តស្ស ភិក្ខុនោ។ “**អកតំ កម្ម**”**ន្តិអាទីនិ វទន្តោ**តិ “អកតំ កម្មំ, ទុក្កដំ កម្មំ, បុន កាតព្ពំ កម្មំ, អនិហតំ ទុន្និហតំ បុន និហនិតព្ព”ន្តិ (បាចិ. ៣៩៤) វទន្តោ។ **យថាបិតភាវេន បតិដ្ឋាតុំ ន ទទេយ្យា**តិ តេសំ បវត្តិ អាការទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តេនាហ “**យំ បន ធម្មេន អធិករណំ និហតំ, តំ សុនិហតមេវា**”តិ។

ឧក្កោដនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ទុដ្ឋុល្លសិក្ខាបទវណ្ណនា

ចត្តារិ បារាជិកានិ អត្ថុទ្ធារវសេន បទភាជនិយំ ទស្សិតានីតិ អាហ “**ទុដ្ឋុល្លន្តិ សង្ឃាទិសេសំ អធិប្បេត**”ន្តិ។ **យេន កេនចិ ឧបាយេនា**តិ “សាមំ វា ជានាតិ, អញ្ញេ វា តស្ស អារោចេន្តិ, សោ វា អារោចេតី”តិ (បាចិ. ៣៩៩) វុត្តេសុ យេន កេនចិ ឧបាយេន។ **បាចិត្តិយំ** ធុរំ និក្ខិត្តមត្តេយេវាតិ អធិប្បាយោ។ សចេ បច្ឆាបិ អារោចេតិ, ធុរនិក្ខេបនេ អាបត្តិតោ ន មុច្ចតិ។ តេនាហ “**សចេបី**”តិអាទិ។ **សមណសតម្បិ អាបជ្ជតិយេវា**តិ សមណសតម្បិ សុត្វា យទិ ឆាទេតិ, បាចិត្តិយំ អាបជ្ជតិយេវាតិ អត្ថោ។ **យេនស្ស អារោចិត**ន្តិ យេន ទុតិយេន អស្ស តតិយស្ស អារោចិតំ។ **តស្សេវា**តិ តស្ស ទុតិយស្សេវ។ **អារោចេតី**តិ បដិច្ឆាទនត្ថមេវ “មា កស្សចិ អារោចេសី”តិ វទតិ។ **កោដិឆិន្នា ហោតី**តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៣៩៩) យស្មា បដិច្ឆាទនបច្ចយា អាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វាវ ទុតិយេន តតិយស្ស អារោចិតំ, តស្មា តប្បច្ចយា បុន តេន អាបជ្ជិតព្ពាបត្តិយា អភាវតោ អាបត្តិយា កោដិ ឆិន្នា នាម ហោតិ។

អាទិបទេតិ ទុដ្ឋុល្លាបត្តិសញ្ញី, វេមតិកោ, អទុដ្ឋុល្លាបត្តិសញ្ញីតិ ឥមេសុ តីសុ “ទុដ្ឋុល្លាបត្តិសញ្ញី បដិច្ឆាទេតី”តិ (បាចិ. ៤០០) ឥមស្មិំ បឋមបទេ។ **ឥតរេសុ ទ្វីសូ**តិ “វេមតិកោ បដិច្ឆាទេតិ, អទុដ្ឋុល្លាបត្តិសញ្ញី បដិច្ឆាទេតី”តិ ឥមេសុ បទេសុ។ **អទុដ្ឋុល្លាយា**តិ អវសេសបញ្ចាបត្តិក្ខន្ធេ។ **អនុបសម្បន្នស្ស ទុដ្ឋុល្លេ វា អទុដ្ឋុល្លេ វា អជ្ឈាចារេ**តិ អនុបសម្បន្នស្ស បុរិមបញ្ចសិក្ខាបទវីតិក្កមសង្ខាតេ ទុដ្ឋុល្លេ វា ឥតរស្មិំ អទុដ្ឋុល្លេ វា អជ្ឈាចារេ។ យំ បន **សមន្តបាសាទិកាយំ** “អនុបសម្បន្នស្ស សុក្កវិសដ្ឋិ ច កាយសំសគ្គោ ចាតិ អយំ ទុដ្ឋុល្លអជ្ឈាចារោ នាមា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤០០) វុត្តំ, តំ ទុដ្ឋុល្លារោចនសិក្ខាបទដ្ឋកថាយ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៨ អាទយោ) ន សមេតិ, ន ចាបិ ឯវំ វត្តុំ យុជ្ជតិ “អារោចនេ អនុបសម្បន្នស្ស ទុដ្ឋុល្លំ អញ្ញថា អធិប្បេតំ, បដិច្ឆាទនេ អញ្ញថា”តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៤០០) វិសេសការណស្សានុបលព្ភនតោ, តស្មា តំ ឧបបរិក្ខិតព្ពំ។

ទុដ្ឋុល្លសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ឩនវីសតិវស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា

គព្ភវីសោបិ ហិ “បរិបុណ្ណវីសោ” ត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតីតិ អាហ “**បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយា**”តិអាទិ។ តត្ថ **បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយា**តិ យំ មាតុកុច្ឆិស្មិំ បឋមំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ បឋមំ វិញ្ញាណំ បាតុភូតំ, តំ អាទិំ កត្វា។ **សោ**តិ យោ បុគ្គលោ ឩនវីសតិវស្សោ ឧបសម្បាទិតោ, សោ បុគ្គលោ។ **អញ្ញំ ឧបសម្បាទេតី**តិ ឧបជ្ឈាយោ វា កម្មវាចាចរិយោ វា ហុត្វា អញ្ញំ បុគ្គលំ ឧបសម្បាទេតិ។ **តន្តិ** ឩនវីសតិវស្សំ បុគ្គលំ។ **សីមំ វា សម្មន្នតី**តិ នវំ សីមំ ពន្ធតិ។

ឩនវីសតិវស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ថេយ្យសត្ថសិក្ខាបទវណ្ណនា

រាជានំ វា វញ្ចេត្វាតិ រាជានំ ថេនេត្វា រញ្ញោ សន្តកំ កិញ្ចិ គហេត្វា, “ឥទានិ តស្ស ន ទស្សាមា”តិ **មគ្គប្បដិបន្នា អកតកម្មា ចេវ កតកម្មា ច ចោរា**តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯស នយោ **សុង្កំ បរិហរិតុកាមា**តិ ឯត្ថាបិ។

កាលវិសង្កេតេនាតិ កាលស្ស វិសង្កេតេន, ទិវសវិសង្កេតេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ មគ្គវិសង្កេតេន, បន អដវិវិសង្កេតេន វា គច្ឆតោ អាបត្តិយេវ។

ថេយ្យសត្ថសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សំវិធានសិក្ខាបទវណ្ណនា

មាតុគាមេនាតិ ឥត្ថិយា។ ឯកតោឧបសម្បន្នា, បន សិក្ខមានា, សាមណេរី ចាតិ ឥមា តិស្សោបិ ឥធ សង្គហំ គច្ឆន្តិ។ ឥមាសំ បន តិស្សន្នំ សមយោ រក្ខតិ។ អយមេតាសំ, មាតុគាមស្ស ច វិសេសោតិ វេទិតព្ពំ។

សំវិធានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. អរិដ្ឋសិក្ខាបទវណ្ណនា

តំតំសម្បត្តិយា (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៤១៧) វិពន្ធនវសេន សត្តសន្តានស្ស អន្តរេ វេមជ្ឈេ ឯតិ អាគច្ឆតីតិ **អន្តរាយោ,** ទិដ្ឋធម្មិកាទិអនត្ថោ, អនតិក្កមនត្ថេន តស្មិំ អន្តរាយេ និយុត្តា, អន្តរាយំ វា ផលំ អរហន្តិ, អន្តរាយស្ស វា ករណសីលាតិ **អន្តរាយិកា**។ តេនាហ **“សគ្គមោក្ខានំ អន្តរាយំ ករោន្តីតិ អន្តរាយិកា”**តិ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៣៤)។ **តេ កម្មកិលេសវិបាកឧបវាទបញ្ញត្តិវីតិក្កមវសេន បញ្ចវិធា**តិ ឯត្ថ ច បញ្ចានន្តរិយកម្មំ **កម្មន្តរាយិកំ** នាម, តថា ភិក្ខុនិទូសកកម្មំ។ តំ បន មោក្ខស្សេវ អន្តរាយំ ករោតិ, ន សគ្គស្ស។ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិធម្មា **កិលេសន្តរាយិកា** នាម។ បណ្ឌកតិរច្ឆានគតឧភតោព្យញ្ជនកានំ បដិសន្ធិធម្មា **វិបាកន្តរាយិកា** នាម។ អរិយូបវាទា **ឧបវាទន្តរាយិកា** នាម។ តេ បន យាវ អរិយេ ន ខមាបេន្តិ, តាវទេវ, ន តតោ បរំ។ សញ្ចិច្ច អាបន្នា អាបត្តិយោ **បញ្ញត្តិវីតិក្កមន្តរាយិកា** នាម។ តាបិ យាវ ភិក្ខុភាវំ វា បដិជានាតិ, ន វុដ្ឋាតិ វា ន ទេសេតិ វា, តាវទេវ, ន តតោ បរំ។

តត្រាយំ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៣៤; បាចិ. អដ្ឋ. ៤១៧) អរិដ្ឋោ ភិក្ខុ ពហុស្សុតោ ធម្មកថិកោ សេសន្តរាយិកេ ជានាតិ, វិនយេ បន អកោវិទត្តា បណ្ណត្តិវីតិក្កមន្តរាយិកេ ន ជានាតិ, តស្មា រហោគតោ ឯវំ ចិន្តេសិ “ឥមេ អាគារិកា បញ្ច កាមគុណេ បរិភុញ្ជន្តា សោតាបន្នាបិ សកទាគាមិនោបិ អនាគាមិនោបិ ហោន្តិ, ភិក្ខូបិ មនាបិកានិ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យានិ រូបានិ បស្សន្តិ...បេ.... កាយវិញ្ញេយ្យេ ផោដ្ឋព្ពេ ផុសន្តិ, មុទុកានិ អត្ថរណបាវុរណាទីនិ បរិភុញ្ជន្តិ, ឯតំ សព្ពំ វដ្ដតិ។ កស្មា? ឥត្ថិរូបា...បេ.... ឥត្ថិផោដ្ឋព្ពា ឯវ ន វដ្ដន្តិ, ឯតេបិ វដ្ដន្តី”តិ ឯវំ រសេន រសំ សំសន្ទិត្វា សច្ឆន្ទរាគបរិភោគញ្ច និច្ឆន្ទរាគបរិភោគញ្ច ឯកំ កត្វា ថូលវាកេហិ សទ្ធិំ អតិសុខុមសុត្តំ ឃដេន្តោ វិយ, សាសបេន សទ្ធិំ សិនេរុំ ឧបសំហរន្តោ វិយ ច បាបកំ ទិដ្ឋិគតំ ឧប្បាទេត្វា “កឹ ភគវតា មហាសមុទ្ទំ ពន្ធន្តេន វិយ មហតា ឧស្សាហេន បឋមបារាជិកំ បញ្ញត្តំ, នត្ថិ ឯត្ថ ទោសោ”តិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន សទ្ធិំ បដិវិរុជ្ឈន្តោ ភព្ពបុគ្គលានំ អាសំ ឆិន្ទន្តោ ជិនស្ស អាណាចក្កេ បហារមទាសិ។ តេនាហ **“តេសូ”**តិអាទិ។

តត្ថ **តេសូ**តិ យថាវុត្តេសុ អន្តរាយេសុ។ **អដ្ឋិកង្កលូបមា កាមា**តិ ឯត្ថ **អដ្ឋិកង្កលំ** (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៤១៧) នាម ឧរដ្ឋិ វា បិដ្ឋិកណ្ដកំ វា សីសដ្ឋិ វា។ តញ្ហិ និម្មំសត្តា “កង្កល”ន្តិ វុច្ចតិ។ វិគតមំសាយ ហិ អដ្ឋិសង្ខលិកាយ ឯកដ្ឋិម្ហិ វា **កង្កល**សទ្ទោ និរុឡ្ហោ , តំសទិសា កាមា អប្បស្សាទដ្ឋេនាតិ អត្ថោ។ **អាទិ**សទ្ទេន “មំសបេសូបមា កាមា, តិណុក្កូបមា កាមា, អង្គារកាសូបមា កាមា, សុបិនកូបមា កាមា, យាចិតកូបមា កាមា, រុក្ខផលូបមា កាមា, អសិសូនូបមា កាមា, សត្តិសូលូបមា កាមា, សប្បសិរូបមា កាមា”តិ (ម. និ. ១.២៣៤, ២៣៦; ២.៤៣-៤៨; បាចិ. ៤១៧; ចូឡវ. ៦៥) ឯតេសំ គហណំ។

តត្ថ **មំសបេសូបមា កាមា** (បាចិ. អដ្ឋ. ៤១៧) ពហុសាធារណដ្ឋេន។ **តិណុក្កូបមា កាមា** អនុទហនដ្ឋេន។ **អង្គារកាសូបមា កាមា** មហាភិតាបនដ្ឋេន។ **សុបិនកូបមា កាមា** ឥត្តរបច្ចុបដ្ឋានដ្ឋេន។ **យាចិតកូបមា កាមា**

តាវកាលិកង្គេន។ **រុក្ខផលូបមា កាមា** សព្ពង្គបច្ចង្គបលិភញ្ជនដ្ឋេន។ **អសិសូនូបមា** អធិកុដ្ដនដ្ឋេន។ **សត្តិសូលូបមា** វិនិវិជ្ឈនដ្ឋេន។ **សប្បសិរូបមា** សាសង្កសប្បដិភយដ្ឋេន។

តថេវាតិ “មា អាយស្មា”តិអាទីហិ។ **ឥតរេស**ន្តិ សោ សង្ឃមជ្ឈំ អាកឌ្ឍិត្វា យេហិ “មា អាយស្មា”តិអាទិនា វុត្តោ, តត្ថ តេហិ អញ្ញេសំ សុតានំ ភិក្ខូនំ។ **ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេនា**តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ឯវរូបំ បាបកំ ទិដ្ឋិគតំ ឧប្បន្ន”ន្តិអាទិនា (បាចិ. ៤២០) បទភាជនិយំ វុត្តេន ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន។

អរិដ្ឋសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ឧក្ខិត្តសម្ភោគសិក្ខាបទវណ្ណនា

អកតានុធម្មេនាតិ ឧក្ខិបិត្វា អនោសារិតេន។ តេនាហ **“អនុធម្មោ វុច្ចតី”**តិអាទិ។ ឯត្ថ អនុធម្មោតិ ឱសារណា វុច្ចតីតិ សម្ពន្ធោ។ ឧក្ខេបនីយកម្មស្សានុរូបោ, បច្ឆា កត្តព្ពោ វា ធម្មោតិ **អនុធម្មោ។ អនុលោមវត្តំ ទិស្វា**តិ “ន ឧបសម្បាទេតព្ពំ, ន និស្សយោ ទាតព្ពោ”តិអាទិកំ (ចូឡវ. ៧០) អដ្ឋារសវិធំ វត្តំ ទិស្វា, ឯតេសុ អដ្ឋារសសុ អនុលោមវត្តេសុ វត្តន្តំ ទិស្វាតិ អធិប្បាយោ។ **អាមិសសម្ភោគំ វា ធម្មសម្ភោគំ វា**តិ ឯត្ថ យំ កិញ្ចិ អាមិសស្ស ទានំ, បដិគ្គហណញ្ច **អាមិសសម្ភោគោ**។ ធម្មស្ស ឧទ្ទិសនំ, ឧទ្ទិសាបនញ្ច **ធម្មសម្ភោគោ**។ **សំវសេយ្យា**តិ “ឧបោសថំ វា បវារណំ វា សង្ឃកម្មំ វា”តិ (បាចិ. ៤២៥) ឯវំ បទភាជនិយំ វុត្តំ តិវិធំ សំវាសំ ករេយ្យ។ យស្មា បនេត្ថ ឧបោសថបវារណាបិ សង្ឃេហិយេវ កាតព្ពត្តា **សង្ឃកម្មានិ**យេវ ហោន្តិ, តស្មា **“ឧបោសថាទិកំ សង្ឃកម្មំ ករេយ្យា”**តិ វុត្តំ។ **បយោគេ បយោគេ**តិ ទានេ ទានេ, គហណេ គហណេ ចាតិ អត្ថោ។

បណ្ណត្តិ អជានន្តេន អរហតាបិ កិរិយាព្យាកតចិត្តេន អាបជ្ជិតព្ពត្តា **“តិចិត្ត”**ន្តិ វុត្តំ។

ឧក្ខិត្តសម្ភោគសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. កណ្ដកសិក្ខាបទវណ្ណនា

ចិរេតិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៤២៨) និបាតបទំ សម្ពោធនេ វត្តមានំ បរសទ្ទេន សមានត្ថំ វទន្តីតិ អាហ **“បរ អមាមកា”**តិ, អមាមកំ អនជ្ឈត្តិកភូតាតិ អត្ថោ។ **ចិរេ**តិ វា “បរតោ”តិ ឥមិនា សមានត្ថំ និបាតបទំ, តស្មា **ចរ ចិរេ**តិ បរតោ គច្ឆ, មា ឥធ តិដ្ឋាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

កណ្ដកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សប្បាណកវគ្គោ សត្តមោ។

៨. សហធម្មិកវគ្គោ

១. សហធម្មិកសិក្ខាបទវណ្ណនា

សហធម្មិកំ វុច្ចមានោតិ សហធម្មិកេន វុច្ចមានោ។ ករណត្ថេ ចេតំ ឧបយោគវចនំ។ “បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ សិក្ខិតព្ពត្តា, តេសំ វា សន្តកត្តា **‘សហធម្មិក’**ន្តិ លទ្ធនាមេន ពុទ្ធបញ្ញត្តេន សិក្ខាបទេន វុច្ចមានោតិ អត្ថោ”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. ទុព្ពចសិក្ខាបទវណ្ណនា; បារា. អដ្ឋ. ២.៤២៥-៤២៦) ទុព្ពចសិក្ខាបទេ វុត្តត្តា **“សហធម្មិកំ វុច្ចមានោតិ ឥមស្សត្ថោ ទុព្ពចសិក្ខាបទេ វុត្តោ”**តិ វុត្តំ។ **អនាទរិយភយា**តិ អនាទរករណេ ភយា, តត្ថ បាចិត្តិយភយាតិ អត្ថោ។ **លេសេន ឯវំ វទន្តស្សា**តិ ឧជុកំ “ន សិក្ខិស្សាមី”តិ អវត្វា “យាវ ន អញ្ញំ ភិក្ខុ”ន្តិអាទិនា លេសេន វទន្តស្ស។

សហធម្មិកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. វិលេខនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧទ្ទេកេហិ ច អនុឧទ្ទេកេហិ ចាតិ សង្ឃាទិសេសាទីហិ ឧទ្ទេកេហិ ចេវ ចុល្លច្ចយាទីហិ អនុឧទ្ទេកេហិ ច។ បបេត្វា ហិ ចត្តារិ បារាជិកានិ អវសេសានិ សព្ពានិ សិក្ខាបទានិ បរិយាយេន ឧទ្ទកានិ ចេវ ហោន្តិ អនុឧទ្ទកានិ ច។

វុត្តញ្ហេតំ **បញ្ចសតិកក្ខន្ធកេ** (ចូឡវ. ៤៤១) –

> “កតមានិ បន, ភន្តេ, ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានីតិ? ឯកច្ចេ ថេរា ឯវមាហំសុ – ‘ចត្តារិ បារាជិកានិ ឋបេត្វា អវសេសានិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានី’តិ។ ឯកច្ចេ ថេរា ឯវមាហំសុ – ‘ចត្តារិ បារាជិកានិ ឋបេត្វា តេរស សង្ឃាទិសេសេ ឋបេត្វា អវសេសានិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានី’តិ។ ឯកច្ចេ ថេរា ឯវមាហំសុ – ‘ចត្តារិ បារាជិកានិ ឋបេត្វា តេរស សង្ឃាទិសេសេ ឋបេត្វា ទ្វេ អនិយតេ ឋបេត្វា អវសេសានិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានី’តិ។ ឯកច្ចេ ថេរា ឯវមាហំសុ – “ចត្តារិ បារាជិកានិ ឋបេត្វា តេរស សង្ឃាទិសេសេ ឋបេត្វា ទ្វេ អនិយតេ ឋបេត្វា តឹស និស្សគ្គិយេ បាចិត្តិយេ ឋបេត្វា អវសេសានិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានី’តិ។ ឯកច្ចេ ថេរា ឯវមាហំសុ – ‘ចត្តារិ បារាជិកានិ ឋបេត្វា តេរស សង្ឃាទិសេសេ ឋបេត្វា ទ្វេ អនិយតេ ឋបេត្វា តឹស និស្សគ្គិយេ បាចិត្តិយេ ឋបេត្វា ទ្វេនវុតិបាចិត្តិយេ ឋបេត្វា អវសេសានិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានី’តិ។ ឯកច្ចេ ថេរា ឯវមាហំសុ ‘ចត្តារិ បារាជិកានិ ឋបេត្វា តេរស សង្ឃាទិសេសេ ឋបេត្វា ទ្វេ អនិយតេ ឋបេត្វា តឹស និស្សគ្គិយេ បាចិត្តិយេ ឋបេត្វា ទ្វេនវុតិបាចិត្តិយេ ឋបេត្វា ចត្តារោ បាដិទេសនីយេ ឋបេត្វា អវសេសានិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានី’”តិ។

យំ បន នាគសេនត្ថេរេន មិលិន្ទរញ្ញា បុដ្ឋេន វុត្តំ “ទុក្កដំ, មហារាជ, ខុទ្ទកំ សិក្ខាបទំ, ទុព្ភាសិតំ អនុខុទ្ទក”ន្តិ (មិ. ប. ៤.២.១), តត្ថ អន្តិមកោដ្ឋាសមេវ គហេត្វា វុត្តំ។ តំ វាទបថោបច្ឆេទនត្ថន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

សំវត្តនមរិយាទបរិច្ឆេទវចនន្តិ សំវត្តនស្ស មរិយាទា អវធិ **សំវត្តនមរិយាទា,** តាយ និយមវសេន យោ បរិច្ឆេទោ, តស្ស វចនំ **សំវត្តនមរិយាទបរិច្ឆេទវចនំ**។ ឥទានិ តំ មរិយាទំ វិវរិត្វា ទស្សេតុំ **“ឥទំ វុត្តំ ហោតី”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ឧទ្ទិសន្តី**តិ អាចរិយា អត្តនោ រុចិយា ឧទ្ទិសន្តិ។ **ឧទ្ទិសាបេន្តី**តិ អាចរិយំ យាចិត្វា អន្តេវាសិកា ឧទ្ទិសាបេន្តិ។ **សជ្ឈាយន្តី**តិ ធារេន្តិ។ **កុក្កុច្ចវិប្បដិសារោ**តិ កុក្កុច្ចសង្ខាតោ វិប្បដិសារោ។ **វិហេសា វិចិកិច្ឆាមនោវិលេខា**តិ វិហេសាវិចិកិច្ឆាសង្ខាតា មនោវិលេខា។ **គរហណេ**តិ និន្ទនេ។

អនុបសម្បន្នស្ស វិវណ្ណនេតិ អនុបសម្បន្នស្ស សន្តិកេ និន្ទតោ តស្ស តស្មឹ វិមតឹ ឧប្បាទេតុំ វិនយវិវណ្ណនេ។

វិលេខនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. មោហនសិក្ខាបទវណ្ណនា

តស្មឹ អនាចារេតិ តស្មឹ អនាចារេ អាចិណ្ណេ។ **មោក្ខោ នត្ថី**តិ តស្សា អាបត្តិយា មោក្ខោ នត្ថិ។ **តស្ស តេ**តិ តស្ស តវ។ **អលាភា**តិ យេ អញ្ញេសំ បាតិមោក្ខេ ឧទ្ទិស្សមានេ សាធុកំ អដ្ឋឹ កត្វា មនសិករណស្ស អានិសំសសញ្ញិតា ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកា ច លាភា ឥច្ឆិតព្ពា, តេ សព្ពេ តុយ្ហំ អលាភា ឯវ ហោន្តិ។ **ទុល្លទ្ធ**ន្តិ បុញ្ញវិសេសេន លទ្ធម្បិ មនុស្សត្តំ ទុល្លទ្ធំ។ **សាធុក**ន្តិ សុដ្ឋុ។ **អដ្ឋឹ កត្វា**តិ អត្ថិកភាវំ កត្វា, អត្ថិកោ ហុត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ញត្តិទុតិយេន កម្មេនា**តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ”តិអាទិនា (បាចិ. ៤៤៦) បទភាជនិយំ វុត្តេន មោហារោបនកេន ញត្តិទុតិយេន កម្មេន។

អធម្មកម្មេតិ ឯត្ថ មោហារោបនកម្មំ អធិប្បេតំ។

មោហនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បហារសិក្ខាបទវណ្ណនា

បហារំ ទទេយ្យាតិ អន្តមសោ ឧប្បលបត្តំ ឧបាទាយ កាយកាយប្បដិពទ្ធនិស្សគ្គិយានំ អញ្ញតរេន បហារំ ទទេយ្យ។ ឯវំ បន បហារេ ទិន្នេ ហត្ថោ វា ភិជ្ជតុ, បាទោ វា សីសំ វា, មរតុ វា, បាចិត្តិយមេវ។ តេនាហ **“បហរិតុកាមតាយា”**តិអាទិ។

អនុបសម្បន្នេតិ គហដ្ឋេ វា បព្ពជិតេ វា ឥត្ថិយា វា បុរិសេ វា អន្តមសោ តិរច្ឆានគតេបិ។ សចេ បន រត្តចិត្តោ ឥត្ថឹ បហរតិ, សង្ឃាទិសេសោ។ **កេនចិ វិហេឋិយមានស្សា**តិ មនុស្សេន វា តិរច្ឆានគតេន វា វិហេឋិយមានស្ស។ **មោក្ខាធិប្បាយស្សា**តិ តតោ អត្តនោ មោក្ខំ បត្ថយមានស្ស។ សចេបិ អន្តរាមគ្គេ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៥៣) ចោរំ វា បច្ចត្ថិកំ វា វិហេឋេតុកាមំ ទិស្វា “ឧបាសក, ឯត្ថេវ តិដ្ឋ, មា អាគមិត្ថា”តិ វត្វា វចនំ អនាទិយិត្វា

អាគច្ឆន្តំ “គច្ឆ រេ”តិ មុគ្គរេន វា សត្ថកេន វា បហរិត្វា យាតិ, សោ ចេ តេន បហារេន មរតិ, អនាបត្តិយេវ។ វាឡមិគេសុបិ ឯសេវ នយោ។

បហារសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. តលសត្តិកសិក្ខាបទវណ្ណនា

តលសត្តិកន្តិ តលមេវ តលសត្តិកំ។ “បោថនសមត្ថដ្ឋេន សត្តិក”ន្តិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៤៥៦) ឯកេ។ **ឧច្ចារេយ្យា**តិ ឧក្ខិបេយ្យ។ **នបហរិតុកាមតាយ ទិន្នត្តា ទុក្កដ**ន្តិ ឯត្ថ បហរិតុកាមតាយ បហរិតេ បុរិមសិក្ខាបទេន បាចិត្តិយំ។ ឧច្ចារេតុកាមតាយ កេវលំ ឧគ្គិរណមត្តេ កតេ ឥមិនា បាចិត្តិយំ។ ឥមិនា បន វិរជ្ឈិត្វា បហារោ ទិន្នោ, តស្មា ទុក្កដំ។ ឯត្ថ បន “តិរច្ឆានគតាទីនំ អសុចិករណាទីនិ ទិស្វា កុជ្ឈិត្វាបិ ឧគ្គិរន្តស្ស មោក្ខាធិប្បាយោយេវា”តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៤៧១) វទន្តិ។

តលសត្តិកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. អមូលកសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឆដ្ឋសិក្ខាបទំ ឧត្តានមេវ។

អមូលកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សញ្ចិច្ចសិក្ខាបទវណ្ណនា

កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេន្តស្សាតិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៤៦៨) សំសយំ ជនេន្តស្ស។ បរោ កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេតុ វា, មា វា, តំ អប្បមាណំ។ **មញ្ញេ**តិ តក្កយាមិ។ **អាទិ**សទ្ទេន “វិកាលេ មញ្ញេ តយា ភុត្តំ, មជ្ជំ មញ្ញេ តយា បីតំ, មាតុគាមេន សទ្ធឹ រហោ មញ្ញេ តយា និសិន្ន”ន្តិអាទីនំ (បាចិ. ៤៦៦) គហណំ។ **អនុបសម្បន្នេ**តិ សាមណេរេ។

សញ្ចិច្ចសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ឧបស្សុតិសិក្ខាបទវណ្ណនា

សុយ្យតីតិ **សុតិ,** សទ្ទោ, សុតិយា សមីបំ **ឧបស្សុតី**តិ អាហ **“សុតិសមីប”**ន្តិ, សទ្ទសមីបន្តិ អត្ថោ។ យត្ថ បន ឋិតេន សក្កា ហោតិ សទ្ទំ សោតុំ , តត្ថ តិដ្ឋន្តោ សទ្ទសមីបេ តិដ្ឋតិ នាមាតិ អាហ **“យត្ថ ឋត្វា”**តិអាទិ។ អថ វា ឧបេច្ច សុយ្យតិ ឯត្ថាតិ **ឧបស្សុតិ,** ឋានំ, យំ ឋានំ ឧបគតេន សក្កា ហោតិ កថេន្តានំ សទ្ទំ សោតុំ, តត្ថាតិ ឯវម្បេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្វោ។ **តុរិតគមនេបី**តិ បច្ឆតោ គច្ឆន្តស្ស បុរតោ គច្ឆន្តានំ សទ្ទសវនត្ថំ សីឃគមនេបិ។ **ឱហីយមានេបី**តិ បុរតោ គច្ឆន្តស្ស បច្ឆតោ គច្ឆន្តានំ វចនសវនត្ថំ ឱហីយមានេបិ។

វូបសមិស្សាមីតិ ឧបសមំ គមិស្សាមិ, កលហំ ន ករិស្សាមិ។ **អត្តានំ បរិមោចេស្សាមី**តិ មម អការកភាវំ កថេត្វា អត្តានំ បរិមោចេស្សាមិ។ **សិយា កិរិយ**ន្តិ កទាចិ សោតុកាមតាយ គមនវសេន សមុដ្ឋានតោ សិយា កិរិយំ។ **សិយា អកិរិយ**ន្តិ កទាចិ ឋិតដ្ឋានំ អាគន្ត្វា មន្តយមានានំ អជានាបនវសេន សមុដ្ឋានតោ សិយា អកិរិយំ។

ឧបស្សុតិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. កម្មប្បដិពាហនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ធម្មិកានន្តិ ធម្មេន វិនយេន សត្ថុសាសនេន កតត្តា ធម្មោ ឯតេសុ អត្ថីតិ **ធម្មិកានិ,** តេសំ ធម្មិកានំ។ **កម្មាន**ន្តិ ចតុន្នំ សង្ឃកម្មានំ។ តេនាហ **“ធម្មេនា”**តិអាទិ។ តត្ថ **ធម្មេនា**តិ ភូតេន វត្ថុនា។ **វិនយេនា**តិ ចោទនាយ ចេវ សារណាយ ច។ **សត្ថុសាសនេនា**តិ ញត្តិសម្បទាយ ចេវ អនុស្សាវនាសម្បទាយ ច។ **សមគ្គស្ស សង្ឃស្សា**តិ សីមដ្ឋកសង្ឃំ សោធេត្វា ឆន្ទារហានំ ឆន្ទំ អាហរិត្វា កត្តព្ពត្តា កាយេន ចេវ ចិត្តេន ច ឯកីភូតស្ស សង្ឃស្ស។ **តំ តំ វត្ថុ**ន្តិ អវណ្ណភណនាទី តំ តំ វត្ថុ។

ឱសារេន្តិ សង្ឃមជ្ឈំ ឯតេនាតិ **ឱសារណំ**។ និស្សារេន្តិ សង្ឃម្ហា ឯតេនាតិ **និស្សារណំ**។ **ភណ្ឌុកម្មន្តិ** មុណ្ឌករណំ, កេសច្ឆេទនាបុច្ឆនន្តិ អត្ថោ។ កម្មមេវ លក្ខណំ **កម្មលក្ខណំ**។ ឱសារណាទយោ វិយ កម្មញ្ច ហុត្វា អញ្ញញ្ច នាមំ ន លភតិ, កម្មមេវ ហុត្វា លក្ខីយតីតិ កម្មលក្ខណន្តិ អត្ថោ។ “ឱសារណំ និស្សារណ”ន្តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៩៥-៤៩៦) ចេត្ថ បទសិលិដ្ឋតាយេតំ វុត្តំ។ បឋមំ បន និស្សារណា ហោតិ, បច្ឆា ឱសារណាតិ អាហ “**តត្ថ កណ្ដកសាមណេរស្សា**”តិអាទិ។ **កណ្ដកសាមណេរស្ស នាសនា វិយ និស្សារណា**តិ យថា កណ្ដកសាមណេរស្ស ទណ្ឌកម្មនាសនា និស្សារណា, តថា ពុទ្ធស្ស វា ធម្មស្ស វា សង្ឃស្ស វា អវណ្ណំ ភណតោ, អកប្បិយំ “កប្បិយ”ន្តិ ទីបយតោ, មិច្ឆាទិដ្ឋិកស្ស អន្តគ្គាហិកាយ ទិដ្ឋិយា សមន្នាគតស្ស អញ្ញស្សាបិ សាមណេរស្ស –

> “សង្ឃំ, ភន្តេ, បុច្ឆាមិ ‘អយំ ឥត្ថន្នាមោ សាមណេរោ ពុទ្ធស្ស វា ធម្មស្ស វា សង្ឃស្ស វា អវណ្ណវាទី មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ, យំ អញ្ញេ សាមណេរា លភន្តិ ទិរត្តតិរត្តំ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ សហសេយ្យំ, តស្ស អលាភាយ និស្សារណា រុច្ចតិ សង្ឃស្សា’តិ។ ទុតិយម្បិ…បេ…. តតិយម្បិ, ភន្តេ, សង្ឃំ បុច្ឆាមិ ‘អយំ ឥត្ថន្នាមោ សាមណេរោ…បេ…. រុច្ចតិ សង្ឃស្សា’តិ, ចរ បិរេ វិនស្សា”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៩៥-៤៩៦) –

កត្តព្ពនាសនា និស្សារណាតិ អត្ថោ។ **តាទិសំយេវ សម្មាវត្តន្តំ ទិស្វា បវេសនា ឱសារណា**តិ តាទិសំយេវ អបរេន សមយេន “អហំ, ភន្តេ, ពាលតាយ អញ្ញាណតាយ អលក្ខិកតាយ ឯវំ អកាសិំ, ស្វាហំ សង្ឃំ ខមាបេមី”តិ ខមាបេន្តំ ទិស្វា យាវតតិយំ យាចាបេត្វា –

> “សង្ឃំ, ភន្តេ, បុច្ឆាមិ ‘អយំ ឥត្ថន្នាមោ សាមណេរោ ពុទ្ធស្ស វា ធម្មស្ស វា សង្ឃស្ស វា អវណ្ណវាទី មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ, យំ អញ្ញេ សាមណេរា លភន្តិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ទិរត្តតិរត្តំ សហសេយ្យំ, តស្ស អលាភាយ និស្សារិតោ, ស្វាយំ ឥទានិ សោរតោ និវាតវុត្តិ លជ្ជិធម្មំ ឱក្កន្តោ ហិរោត្តប្បេ បតិដ្ឋិតោ កតទណ្ឌកម្មោ អច្ចយំ ទេសេតិ, ឥមស្ស សាមណេរស្ស យថា បុរេ កាយសម្ភោគសាមគ្គិទានំ រុច្ចតិ សង្ឃស្សា’តិ។ ទុតិយម្បិ…បេ…. តតិយម្បិ, ភន្តេ, សង្ឃំ បុច្ឆាមិ…បេ…. រុច្ចតិ សង្ឃស្សា”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៩៥-៤៩៦) –

បវេសនា ឱសារណាតិ អត្ថោ។

កេសច្ឆេទនាបុច្ឆនន្តិ សីមាបរិយាបន្នេ ភិក្ខូ សន្និបាតាបេត្វា បព្ពជ្ជាបេក្ខំ តត្ថ នេត្វា “សង្ឃំ, ភន្តេ, ឥមស្ស ទារកស្ស ភណ្ឌុកម្មំ អាបុច្ឆាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វា ទ្វិក្ខត្តុំ វា សកិំ វា វចនំ។ ឯឋ ច “ឥមស្ស ទារកស្ស ភណ្ឌុកម្មំ អាបុច្ឆាមា”តិបិ “ឥមស្ស សមណករណំ អាបុច្ឆាមា”តិបិ “ឥមស្ស បព្ពាជនំ អាបុច្ឆាមា”តិបិ “អយំ សមណោ ហោតុកាមោ”តិបិ “អយំ បព្ពជិតុកាមោ”តិបិ វត្តុំ វដ្ដតិយេវ។

មុខរស្សាតិ មុខេន ខរស្ស។ យំ អវន្ទិយកម្មំ អនុញ្ញាតន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ឩរុំ វិវរិត្វា ទស្សនាទិវត្ថូសូ**តិ –

> “តេន ខោ បន សមយេន ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ ភិក្ខុនិយោ កទ្ទមោទកេន ឱសិញ្ចន្តិ ‘អប្បេវ នាម អម្ហេសុ សារជ្ជេយ្យុ’ន្តិ, កាយំ វិវរិត្វា ភិក្ខុនីនំ ទស្សេន្តិ, ឩរុំ វិវរិត្វា ភិក្ខុនីនំ ទស្សេន្តិ, អង្គជាតំ វិវរិត្វា ភិក្ខុនីនំ ទស្សេន្តិ, ភិក្ខុនិយោ ឱភាសេន្តិ, ភិក្ខុនីហិ សទ្ធិំ សម្បយោជេន្តិ ‘អប្បេវ នាម អម្ហេសុ សារជ្ជេយ្យុ’”ន្តិ (ចូឡវ. ៤១១) –

ឥមេសុ វត្ថូសុ។

អច្ឆិន្នចីវរកាទីនន្តិ អច្ឆិន្នចីវរជិណ្ណចីវរនដ្ឋចីវរគិលានពហុស្សុតសង្ឃភារនិត្ថារកាទីនំ។ **ចីវរាទីនី**តិ ចីវរភេសជ្ជសេនាសនាទីនិ។ **បរិភុញ្ជិតព្ពានី**តិ បរិភុញ្ជិតព្ពានិ មូលតចបត្តអង្កុរបុប្ផផលាទីនិ។ **អបនេតព្ពានិបិ វត្ថូនី**តិ អាវាសករណាទិអត្ថំ ហរិតព្ពានិបិ ឆាយូបគផលូបគរុក្ខាទីនិ។ **តថារូបំ វា ធម្មិកំ កតិកំ ករោន្តេហី**តិ ចីវរបិណ្ឌបាតត្ថាយ ទិន្នតោ អាវាសជគ្គនាទិកំ តាទិសំ វា អញ្ញម្បិ ធម្មិកំ កតិកំ ករោន្តេហិ។

នេវ សុត្តំ អាគច្ឆតីតិ ន មាតិកា អាគច្ឆតិ។ **នោ សុត្តវិភង្គោ**តិ វិនយោបិ ន បគុណោ។ **ព្យញ្ជនច្ឆាយាយ អត្ថំ បដិពាហតី**តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៣៣) ព្យញ្ជនមត្តមេវ គហេត្វា អត្ថំ បដិសេធេតិ។ ជាតរូបរជតខេត្តវត្ថុប្បដិគ្គហណាទីសុ វិនយធរេហិ ភិក្ខូហិ អាបត្តិយា ការិយមានេ ទិស្វា “កិំ ឥមេ អាបត្តិយា ការេថ, ននុ ‘ជាតរូបរជតប្បដិគ្គហណា បដិវិរតោ ហោតី’តិ (ទី. និ. ១.១០, ១៩៤) ឯវំ សុត្តេ បដិវិរតិមត្តមេវ វុត្តំ, នត្ថិ ឯត្ថ អាបត្តី”តិ វទតិ។ អបរោ ធម្មកថិកោ សុត្តស្ស អាគតត្តា ឱលម្ពេត្វា និវាសេន្តានំ អាបត្តិយា អារោបិយមានាយ “កិំ ឥមេសំ អាបត្តិំ អារោបេថ, ននុ ‘បរិមណ្ឌលំ និវាសេស្សាមីតិ សិក្ខា ករណីយា’តិ (បាចិ. ៥៧៦) ឯវំ

សិក្ខាករណមត្តមេវ វុត្តំ, នត្ថិ ឯត្ថ អាបត្តី”តិ វទតិ។ **ឧព្ពាហិក វិនិច្ឆយេ**តិ សមថក្ខន្ធកេ វុត្តឧព្ពាហិកវិនិច្ឆយេ “សីលវា ហោតី”តិអាទិកាយ ហិ ទសង្គសម្បត្តិយា សមន្នាគតេ ទ្វេ តយោ ភិក្ខូ ឧច្ចិនិត្វា វិនិច្ឆយោ **ឧព្ពាហិក វិនិច្ឆយោ**តិ ទដ្ឋព្ពោ។

បវារណប្បច្ចុក្កឌ្ឍនាតិ បវារណាយ ឧក្កឌ្ឍនា, ឧទ្ធំ កឌ្ឍនាតិ អត្ថោ។ **តិណវត្ថារកសមថេ សព្ពសង្គាហិក ញត្តិ ចា**តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ, អម្ហាកំ ភណ្ឌនជាតានំ…បេ… ឋបេត្វា គិហិប្បដិសំយុត្ត”ន្តិ (ចូឡវ. ២១២-២១៣) ឯវំ តិណវត្ថារកសមថេ កតា សព្ពបឋមា **សព្ពសង្គាហិកញត្តិ** ច។

អលាភាយ បរិសក្កនាទិកេហីតិ ចតុន្នំ បច្ចយានំ អលាភត្ថាយ បយោគករណាទិកេហិ។ **អាទិ**សទ្ទេន “អនត្ថាយ បរិសក្កនំ, អនាវាសាយ បរិសក្កនំ, អក្កោសនបរិភាសនំ, ភិក្ខូ ភិក្ខូហិ ភេទនំ, ពុទ្ធស្ស អវណ្ណភណនំ, ធម្មស្ស អវណ្ណភណនំ, សង្ឃស្ស អវណ្ណភណន”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦៥) អវសេសំ សត្តង្គំ សង្គណ្ហាតិ។ **អដ្ឋហង្គេហិ សមន្នាគតស្សា**តិ អដ្ឋហិ ចេវ អង្គេហិ ឯកេកេនបិ អង្គេន ច សមន្នាគតស្ស។ **អសម្មោគករណត្ថ**ន្តិ តេន ទិន្នស្ស ទេយ្យធម្មស្ស អប្បដិគ្គហណត្ថំ។ **បត្តនិក្កុជ្ជនវសេនា**តិ កម្មវាចាយ បត្តនិក្កុជ្ជនវសេន, ន អធោមុខដ្ឋបនវសេន។ **បត្តុក្កុជ្ជនវសេនា**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **តស្សេវា**តិ យោ បត្តនិក្កុជ្ជនវសេន កតនិស្សារណោ, តស្សេវ ឧបាសកស្ស។ **សម្មាវត្តន្តស្សា**តិ យេន សមន្នាគតស្ស បត្តុក្កុជ្ជនំ, តេន សមន្នាគតស្ស។ **សា**តិ យថាវុត្តា និស្សារណា, ឱសារណា ច។

សូចិយាទិអប្បមត្តកំ តំតទត្ថិកានំ វិស្សជ្ជេតិ ទេតីតិ **អប្បមត្តកវិស្សជ្ជកោ។ សាដិយគ្គាហាបកោ**តិ វស្សិកសាដិយគ្គាហាបកោ។ កម្មំ ករោន្តេ អារាមិកេ បេសនត្ថាយ ទាតព្ពា សម្មុតិ **អារាមិកបេសកសម្មុតិ**។ ឯស នយោ **សាមណេរបេសកសម្មុតី**តិ ឯត្ថាបិ។

តជ្ជនីយកម្មាទីនំ សត្តន្នន្តិ តជ្ជនីយំ, និយសំ, បព្ពាជនីយំ, បដិសារណីយំ, តិវិធញ្ច ឧក្ខេបនីយន្តិ តជ្ជនីយាទីនំ សត្តន្នំ។ **អដ្ឋយាវតតិយកា**តិ ភិក្ខូនំ វសេន ចត្តារោ, ភិក្ខុនីនំ វសេន ចត្តារោតិ អដ្ឋ សង្ឃាទិសេសា។

ញត្តិកម្មាទិវសេនាតិ ញត្តិកម្មញត្តិទុតិយកម្មញត្តិចតុត្ថកម្មវសេន។ “ករិយមានំ ទុទ្ទុតរំ ហោតិ, តស្មា កាតព្ព”ន្តិ ឯកច្ចេ វទន្តិ។ ឯវំ បន សតិ កម្មសង្ករោ ហោតិ, តស្មា ន កាតព្ពន្តិ បដិក្ខិត្តមេវ។ សចេ បន អក្ខរបរិហីនំ វា បទបរិហីនំ វា ទុរុត្តបទំ វា ហោតិ, តស្ស សោធនត្ថំ បុនប្បុនំ វត្តុំ វដ្ដតិ។ ឥទំ អកុប្បកម្មស្ស ទឡ្ហីកម្មំ ហោតិ, កុប្បកម្មេ កម្មំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ **សកលក្ខណេនេវា**តិ ញត្តិញ្ច ចតស្សោ ច កម្មវាចាយោ សាវេត្វាវ។ **ន សេសកម្មវសេនា**តិ អបលោកនកម្មាទិនា អវសេសកម្មវសេន ន កាតព្ពំ។

កម្មប្បដិពាហនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ឆន្ទំអទត្វាគមនសិក្ខាបទវណ្ណនា

អារោចិតំ វត្ថុ អវិនិច្ឆិតន្តិ អារោចិតវត្ថុ អាបត្តិកភាវេន ន វិនិច្ឆិតំ។ ឯត្ថ ច ចោទកេន ច ចុទិតកេន ច អត្តនោ កថា កថិតា, អនុវិជ្ជកោ សម្មតោ, ឯត្តាវតា វត្ថុមេវ អារោចិតំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឆន្ទំ អទត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កមេយ្យា**តិ “កថំ ឥទំ កម្មំ កុប្បំ អស្ស, វគ្គំ អស្ស, ន ករេយ្យា”តិ (បាចិ. ៤៨១) ឥមិនា អធិប្បាយេន ឆន្ទំ អទត្វា និសិន្នាសនតោ ឧដ្ឋាយ គច្ឆេយ្យ។ តេនាហ **“យោ ភិក្ខូ”**តិអាទិ។ **កិរិយាកិរិយ**ន្តិ ឯត្ថ គមនំ **កិរិយំ**, ឆន្ទស្ស អទានំ **អកិរិយំ**។

ឆន្ទំអទត្វាគមនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. ទុព្ពលសិក្ខាបទវណ្ណនា

យថាសន្ថុតន្តិ យថាមិត្តំ។ តេនាហ **“យោ យោ”**តិ អាទិ។ តត្ថ **មិត្តសន្ទិដ្ឋសម្ភត្តវសេនា**តិ មិត្តសន្ទិដ្ឋសម្ភត្តានំ វសេន។ តត្ថ **មិត្តា** មិត្តាវ។ **សន្ទិដ្ឋា** តត្ថ តត្ថ សង្គម្ម ទិដ្ឋមត្តា នាតិទឡ្ហមិត្តា។ **សម្ភត្តា** សុដ្ឋុ ភត្តា សិនេហវន្តោ ទឡ្ហមិត្តាតិ ទដ្ឋព្ពា។

បញ្ច គរុភណ្ឌានីតិ រាសិវសេន បញ្ច គរុភណ្ឌានិ, សរូបវសេន បនេតានិ ពហូនិ ហោន្តិ។ តេនាហ **“រាសិវសេន បញ្ច គរុភណ្ឌានិ វុត្តានី”**តិ។ **អារាមោ** (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២២៧) នាម បុប្ផារាមោ វា

ផលារាមោ វា។ **អារាមវត្ថុ** នាម តេសំយេវ អារាមានំ អត្ថាយ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ឋបិតោកាសោ, តេសុ វា អារាមេសុ វិនដ្ឋេសុ តេសំ បោរាណកភូមិភាគោ ។ **វិហារោ** នាម យំ កិញ្ចិ បាសាទាទិសេនាសនំ។ **វិហារវត្ថុ** នាម តស្ស បតិដ្ឋានោកាសោ។ **មញ្ចោ** នាម មសារកោ ពុន្ទិកាពទ្ធោ, កុឡីរបាទកោ, អាហច្ចបាទកោតិ ឥមេសំ បុព្ពេ វុត្តានំ ចតុន្នំ មញ្ចានំ អញ្ញតរោ។ **បីឋំ** នាម មសារកាទីនំយេវ ចតុន្នំ បីឋានំ អញ្ញតរំ។ **ភិសិ** នាម ឧណ្ណភិសិអាទីនំ បញ្ចន្នំ ភិសីនំ អញ្ញតរា។ **ពិម្ពោហនំ** នាម វុត្តតូលលតាតូលបោដកិតូលានំ អញ្ញតរេន បុណ្ណំ។ **លោហកុម្ភី** នាម កាឡលោហេន វា តម្ពលោហេន វា យេន កេនចិ លោហេន កតា កុម្ភី។ **លោហភាណកា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ បន **ភាណក**ន្តិ អរញ្ជរោ វុច្ចតិ។ **វារកោ**តិ ឃដោ។ **កដាហំ** កដាហមេវ។ **វាសិ**អាទីសុ, **វល្លិ**អាទីសុ ច ទុវិញ្ញេយ្យំ នាម នត្ថិ។ ឯវំ –

> ទ្វិសង្គហានិ ទ្វេ ហោន្តិ, តតិយំ ចតុសង្គហំ;
> ចតុត្ថំ នវកោដ្ឋាសំ, បញ្ចមំ អដ្ឋភេទនំ។
>
> ឥតិ បញ្ចហិ រាសីហិ, បញ្ចនិម្មលលោចនោ;
> បញ្ចវីសវិធំ នាថោ, គរុភណ្ឌំ បកាសយិ។ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២២៧);

វិស្សជ្ជេតុំ វា វិភជិតុំ វា ន វដ្ដតីតិ មូលច្ឆេជ្ជវសេន វិស្សជ្ជេតុំ វា វិភជិតុំ វា ន វដ្ដន្តិ។ បរិវត្តនវសេន បន វិស្សជ្ជន្តស្ស, វិភជន្តស្ស ច អនាបត្តិ។ តេនាហ **"ថាវរេនា"**តិអាទិ។ តត្ថ **ថាវរេន ថាវរ**ន្តិ អារាមអារាមវត្ថុវិហារវិហារវត្ថូនា អារាមំ អារាមវត្ថុំ វិហារំ វិហារវត្ថុំ។ **ឥតរេនា**តិ អថាវរេន, បច្ឆិមរាសិត្តយេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អកប្បិយេនា**តិ សុវណ្ណមយមញ្ចាទិនា ចេវ អកប្បិយភិសិពិម្ពោហនេហិ ច។ **មហគ្ឃកប្បិយេនា**តិ ទន្តមយមញ្ចាទិនា ចេវ បាវារាទិនា ច។ **ឥតរ**ន្តិ អថាវរំ។ **កប្បិយបរិវត្តនេន បរិវត្តេតុ**ន្តិ យថា អកប្បិយំ ន ហោតិ, ឯវំ បរិវត្តេតុំ។

តត្រាយំ បរិវត្តននយោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២២៨) – សង្ឃស្ស នាឡិកេរារាមោ ទូរេ ហោតិ, កប្បិយការកា ពហុតរំ ខាទន្តិ, យម្បិ ន ខាទន្តិ, តតោ សកដវេតនំ ទត្វា អប្បមេវ អាហរន្តិ។ អញ្ញេសំ បន តស្សារាមស្ស អវិទូរេ គាមវាសីនំ មនុស្សានំ វិហារស្ស សមីបេ អារាមោ ហោតិ, តេ សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា សកេន អារាមេន តំ អារាមំ យាចន្តិ, សង្ឃេន "រុច្ចតិ សង្ឃស្សា"តិ អបលោកេត្វា សម្បដិច្ឆិតព្ពោ។ សចេបិ ភិក្ខូនំ រុក្ខសហស្សំ ហោតិ, មនុស្សានំ បញ្ចសតានិ, "តុម្ហាកំ អារាមោ ខុទ្ទកោ"តិ ន វត្តព្ពំ។ កិញ្ចាបិ អយំ ខុទ្ទកោ, អថ ខោ ឥតរតោ ពហុតរំ អាយំ ទេតិ។ សចេបិ សមកមេវ ទេតិ , ឯវម្បិ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ បរិភុញ្ជិតុំ សក្កាតិ គហេតព្ពមេវ។ សចេ បន មនុស្សានំ ពហុតរា រុក្ខា ហោន្តិ, "ននុ តុម្ហាកំ ពហុតរា រុក្ខា"តិ វត្តព្ពំ។ សចេ "អតិរេកំ អម្ហាកំ បុញ្ញំ ហោតុ, សង្ឃស្ស ទេមា"តិ វទន្តិ, ជានាបេត្វា សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ ភិក្ខូនំ រុក្ខា ផលធារិនោ, មនុស្សានំ រុក្ខា ន តាវ ផលំ គណ្ហន្តិ។ កិញ្ចាបិ ន គណ្ហន្តិ, ន ចិរេន គណ្ហិស្សន្តីតិ សម្បដិច្ឆិតព្ពមេវ។ មនុស្សានំ រុក្ខា ផលធារិនោ, ភិក្ខូនំ រុក្ខា ន តាវ ផលំ គណ្ហន្តិ, "ននុ តុម្ហាកំ រុក្ខា ផលធារិនោ"តិ វត្តព្ពំ។ សចេ "គណ្ហថ, ភន្តេ, អម្ហាកំ បុញ្ញំ ភវិស្សតី"តិ ទេន្តិ, ជានាបេត្វា សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ ឯវំ អារាមេន អារាមោ បរិវត្តេតព្ពោ, ឯតេនេវ នយេន អារាមវត្ថុបិ វិហារោបិ វិហារវត្ថុបិ អារាមេន បរិវត្តេតព្ពំ។ អារាមវត្ថុនា ច មហន្តេន វា ខុទ្ទកេន វា អារាមំ អារាមវត្ថុំ វិហារំ វិហារវត្ថុន្តិ។

កថំ វិហារេន (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២២៨) វិហារោ បរិវត្តេតព្ពោ? សង្ឃស្ស អន្តោគាមេ គេហំ ហោតិ, មនុស្សានំ វិហារមជ្ឈេ បាសាទោ, ឧភោបិ អគ្ឃេន សមកា។ សចេ មនុស្សា តេន បាសាទេន តំ គេហំ យាចន្តិ, សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ ភិក្ខូនំ ចេ មហគ្ឃតរំ គេហំ ហោតិ, "មហគ្ឃតរំ អម្ហាកំ គេហ"ន្តិ វុត្តេ "កិញ្ចាបិ មហគ្ឃតរំ បព្ពជិតានំ អសារុប្បំ, ន សក្កា តត្ថ បព្ពជិតេហិ វសិតុំ, ឥទំ បន សារុប្បំ, គណ្ហថា"តិ វទន្តិ, ឯវម្បិ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ សចេ បន មនុស្សានំ មហគ្ឃំ ហោតិ "ននុ តុម្ហាកំ គេហំ មហគ្ឃ"ន្តិ វត្តព្ពំ។ "ហោតុ, ភន្តេ, អម្ហាកំ បុញ្ញំ ភវិស្សតិ, គណ្ហថា"តិ វុត្តេ បន សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ ឯវំ វិហារេន វិហារោ បរិវត្តេតព្ពោ។ ឯតេនេវ នយេន វិហារវត្ថុបិ អារាមោបិ អារាមវត្ថុបិ វិហារេន បរិវត្តេតព្ពំ។ វិហារវត្ថុនា ច មហគ្ឃេន វា អប្បគ្ឃេន វា វិហារំ វិហារវត្ថុំ អារាមំ អារាមវត្ថុំ។ ឯវំ តាវ **ថាវរេន ថាវរបរិវត្តនំ** វេទិតព្ពំ។

ឥតរេន ឥតរបរិវត្តនេ បន មញ្ចបីឋំ មហន្តំ វា ហោតុ, ខុទ្ទកំ វា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. ២២៨), អន្តមសោ ចតុរង្គុលបាទកំ គាមទារកេហិ បំសុាគារកេសុ កីឡន្តេហិ កតម្បិ សង្ឃស្ស ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ គរុភណ្ឌំ ហោតិ។ សចេបិ រាជា វា រាជមហាមត្តាទយោ វា ឯកប្បហារេនេវ មញ្ចសតំ វា មញ្ចសហស្សំ វា ទេន្តិ, សព្ពេ កប្បិយមញ្ចា សម្បដិច្ឆិតព្ពា, សម្បដិច្ឆិត្វា វុឌ្ឍប្បដិបាដិយា "សង្ឃិកបរិភោគេន បរិភុញ្ជថា"តិ ទាតព្ពា, ន បុគ្គលិកបរិភោគេន ទាតព្ពា។ អតិរេកមញ្ចេ ភណ្ឌាគារាទីសុ បញ្ញបេត្វា បត្តចីវរំ និក្ខិបិត្វា បរិភុញ្ជិតុម្បិ វដ្ដតិ។

ពហិសីមាយ “សង្ឃស្ស ទេមា”តិ ទិន្នមញ្ចោ សង្ឃត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានេ ទាតព្ពោ។ តត្ថ ចេ ពហូ មញ្ចា ហោន្តិ, មញ្ចេន កម្មំ នត្ថិ។ យស្ស វសនដ្ឋានេ កម្មំ អត្ថិ, តត្ថ “សង្ឃិកបរិភោគេន បរិភុញ្ជថា”តិ ទាតព្ពោ, ន បុគ្គលិកភោគេន។ មហគ្ឃេន សតគ្ឃនកេន វា សហស្សគ្ឃនកេន វា មញ្ចេន អញ្ញំ មញ្ចសតំ លភតិ, បរិវត្តេត្វា គហេតព្ពំ។ ន កេវលំ មញ្ចេន មញ្ចោយេវ, អារាមអារាមវត្ថុវិហារវិហារវត្ថុបីឋភិសិពិព្ពោហនានិបិ បរិវត្តេតុំ វដ្ដតិ។ ឯសេវ នយោ **បីឋភិសិពិព្ពោហនេសុ**បិ។ **វរសេនាសនាទីនំ សំរក្ខណត្ថ**ន្តិ សចេ ទុព្ភិក្ខំ ហោតិ, ភិក្ខូ បិណ្ឌបាតេន ន យាបេន្តិ, ឯត្ថ រាជរោគចោរភយានិ, អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តានំ វិហារា បលុជ្ជន្តិ, តាលនាឡិកេរាទិកេ វិនាសេន្តិ, សេនាសនបច្ចយំ សន្ធាយ យាបេតុំ សក្កា ហោតិ, ឯវរូបេ កាលេ វរសេនាសនាទីនំ សំរក្ខណត្ថំ។ **លាមកានិ វិស្សជ្ជេតុ**ន្តិ លាមកំ លាមកំ វិស្សជ្ជេតុំ, លាមកកោដិយា វិស្សជ្ជេតុន្តិ អធិប្បាយោ។ **វិស្សជ្ជេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី**តិ វិស្សជ្ជេត្វា តតោ លទ្ធយាគុភត្តចីវរាទីនិ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ **កាឡលោហតម្ពលោហកំសលោហវដ្ដលោហានន្តិ** ឯត្ថ **កំសលោហំ, វដ្ដលោហញ្ច** កិត្តិមលោហំ។ តីណិ ហិ កិត្តិមលោហានិ កំសលោហំ, វដ្ដលោហំ, អារកូដន្តិ។ តត្ថ តិបុតម្ពេ មិស្សេត្វា កតំ **កំសលោហំ**, សីសតម្ពេ មិស្សេត្វា កតំ **វដ្ដលោហំ**, រសកតម្ពេ មិស្សេត្វា កតំ **អារកូដំ**។ តេន វុត្តំ “កំសលោហំ, វដ្ដលោហញ្ច កិត្តិមលោហ”ន្តិ។ **តតោ អតិរេក**ន្តិ តតោ អតិរេកគ្គហណ្ហនកោ។

សរកោតិ មជ្ឈេ មកុឡំ ទស្សេត្វា មុខវដ្ដិវិត្ថតំ កត្វា បិដ្ឋិតោ នាមេត្វា កាតព្ពំ ឯកំ ភាជនំ។ “សរាវ”ន្តិបិ វទន្តិ។ **អាទិ**សទ្ទេន កញ្ចនកាទីនំ គិហិឧបករណានំ គហណំ។ តានិ ហិ ខុទ្ទកានិបិ គរុភណ្ឌានេវ គិហិឧបករណត្តាតិ។ **បិ**-សទ្ទេន បគេវ មហន្តានីតិ ទស្សេតិ។ ឥមានិ បន ភាជនីយានិ ភិក្ខូបករណត្តាតិ អធិប្បាយោ។ យថា ច ឯតានិ, ឯវំ កុណ្ឌិកាបិ ភាជនីយា។ វក្ខតិ ហិ “យថា ច មត្តិកាភណ្ឌេ, ឯវំ លោហភណ្ឌេបិ កុណ្ឌិកា ភាជនីយកោដ្ឋាសមេវ ភជតី”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. ទុព្ពលសិក្ខាបទវណ្ណនា)។ **សង្ឃិកបរិភោគេនា**តិ អាគន្តុកានំ វុឌ្ឍតរានំ ទត្វា បរិភោគេន។ **គិហិវិកដា**តិ គិហីហិ វិកតា បញ្ញត្តា, អត្តនោ វា សន្តកករណេន វិរូបំ កតា។ **បុគ្គលិកបរិភោគេន ន វដ្ដតី**តិ អាគន្តុកានំ អទត្វា អត្តនោ សន្តកំ វិយ គហេត្វា បរិហរិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ។ **បិប្ផលិកោ**តិ កត្តរិ។ **អារកណ្ដកំ** សូចិវេធកំ។ **តាឡំ** យន្តំ។ **កត្តរយដ្ឋិវេធកោ** កត្តរយដ្ឋិវលយំ។ **យថា តថា ឃនកតំ លោហ**ន្តិ លោហវដ្ដិ លោហគុឡោ លោហបិណ្ឌិ លោហចក្កលិកន្តិ ឯវំ ឃនកតំ លោហំ។ **ខីរបាសាណមយានី**តិ មុទុកខីរវណ្ណបាសាណមយានិ។

គិហិវិកដានិបិ ន វដ្ដន្តិ អនាមាសត្តា។ **បិ**-សទ្ទេន បគេវ សង្ឃិកបរិភោគេន វា បុគ្គលិកបរិភោគេន វាតិ ទស្សេតិ។ សេនាសនបរិភោគោ បន សព្ពកប្បិយោ។ តស្មា ជាតរូបាទិមយា សព្ពេបិ សេនាសនបរិក្ខារា អាមាសា។ តេនាហ “**សេនាសនបរិភោគេ បនា**”តិអាទិ។

សេសាតិ តតោ មហត្តរី វាសិ។ **យា បនា**តិ យា កុទាវិ បន។ **កុទាលោ** អន្តមសោ ចតុរង្គុលមត្តោបិ គរុភណ្ឌមេវ។ **និខាទនំ** ចតុរស្សមុខំ វា ហោតុ, ទោណិមុខំ វា វង្កំ វា ឧជុកំ វា, អន្តមសោ សម្មុញ្ជនិទណ្ឌកវេធនម្បិ ទណ្ឌពន្ធំ ចេ, គរុភណ្ឌមេវ។ តេនាហ “**កុទាលោ ទណ្ឌពន្ធនិខាទនំ វា អគរុភណ្ឌំ នាម នត្ថី**”តិ។ **សិបាដិកា** នាម ខុរកោសោ។ សិខរំ បន ទណ្ឌពន្ធនិខាទនំ អនុលោមេតីតិ អាហ “**សិខរម្បិ និខាទនេនេវ សង្គហិត**”ន្តិ។ សចេ តម្បិ បន អទណ្ឌកំ ផលមត្តំ, ភាជនីយំ។ **ឧបក្ខរេ**តិ វាសិអាទិភណ្ឌានិ។

បត្តពន្ធកោ នាម បត្តស្ស គណ្ឋិកាទិការកោ។ “បដិមាសុវណ្ណាទិបត្តការកោ”តិបិ វទន្តិ។ តិបុច្ឆេទនកសត្ថំ, សុវណ្ណច្ឆេទនកសត្ថំ, កតបរិកម្មចម្មច្ឆិន្ទនកខុទ្ទកសត្ថន្តិ ឥមានិ ចេត្ថ តីណិ បិប្ផលិកំ អនុលោមេន្តីតិ អាហ “**អយំ បន វិសេសោ**”តិអាទិ។ **ឥតរានី**តិ មហាកត្តរិអាទីនិ។

អឌ្ឍពាហុប្បមាណាតិ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.៣២១) កប្បរតោ បដ្ឋាយ យាវ អំសកូដប្បមាណា, វិទត្ថិចតុរង្គុលប្បមាណាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តត្ថជាតកា**តិ សង្ឃិកភូមិយំ ជាតា។ អារក្ខសំវិធានេន រក្ខិតត្តា រក្ខិតា ច សាមញ្ញសាទីសុ បក្ខិត្តំ វិយ យថា តំ ន នស្សតិ, ឯវំ គោបនតោ គោបិតា ចាតិ **រក្ខិតគោបិតា**។ តត្ថជាតកាបិ បន អរក្ខិតា គរុភណ្ឌមេវ ន ហោតិ។ “**សង្ឃកម្មេ ច ចេតិយកម្មេ ច កតេ**”តិ ឥមិនា សង្ឃសន្តកេន ចេតិយសន្តកំ រក្ខិតុំ, បរិវត្តិតុញ្ច វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ **សុត្តំ បនា**តិ វដ្ដិតញ្ចេវ អវដ្ដិតញ្ច សុត្តំ។

អដ្ឋង្គុលសូចិទណ្ឌមត្តោតិ អន្តមសោ ទីឃសោ អដ្ឋង្គុលមត្តោ, បរិណាហតោ សីហឡបណ្ណសូចិទណ្ឌមត្តោ។ **ឯត្តា**តិ វេឡុភណ្ឌេ។ ទឌ្ឍំ គេហំ យេសំ តេតិ **ទឌ្ឍគេហា។ ន វារេតព្ពា**តិ “មា គណ្ហិត្វា គច្ឆថា”តិ ន និសេធេតព្ពា។ ទេសន្តរគតេន សម្បត្តវិហារេ សង្ឃិកាវាសេ ឋបេតព្ពា។

អវសេសញ្ច ឆទនតិណន្តិ មុញ្ចបព្ពជេហិ អវសេសំ យំ កិញ្ចិ ឆទនតិណំ។ យត្ថ បន តិណំ នត្ថិ, តត្ថ បណ្ណេហិ ឆាទេន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១)។ តស្មា បណ្ណម្បិ តិណេនេវ សង្គហិតន្តិ អាហ “**ឆទនតិណសង្ខេបគតេសូ**”តិអាទិ។ **អដ្ឋង្គុលប្បមាណោបី**តិ វិត្ថារតោ អដ្ឋង្គុលប្បមាណោ។ លិខិតបោត្ថកោ បន គរុភណ្ឌំ ន ហោតិ។

វេឡុម្ហិ វុត្តប្បមាណោតិ “អដ្ឋង្គុលសូចិទណ្ឌកមត្តោបី”តិ វេឡុភណ្ឌេ វុត្តប្បមាណោ។ **សង្ឃស្ស ទិន្នោ វា**តិ ទារុទុល្លភដ្ឋានេ សង្ឃស្ស ទិន្នោ វា។ កុរុន្ទិយំ វុត្តក្កមេន ទារុភណ្ឌវិនិច្ឆយំ វត្វា ឥទានិ មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្តក្កមេន វត្តុំ “**អបិចា**”តិអាទិមាហ។ **អាសន្ទិកាទីនី**តិ ឯត្ថ **អាសន្ទិកោ**តិ ចតុរស្សបីឋំ វុច្ចតិ។ “ឧច្ចកម្បិ អាសន្ទិក”ន្តិ វចនតោ ឯកតោភាគេន ទីឃបីឋមេវ ហិ អដ្ឋង្គុលបាទកំ វដ្ដតិ។ ចតុរស្សាសន្ទិកោ បន បមាណាតិក្កន្តោបិ វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពោ។ **អាទិ**សទ្ទេន “សត្តង្គោ, ភទ្ទបីឋកំ, ឯឡកបាទកបីឋំ, អាមលកវដ្ដកបីឋំ, ផលកំ, កោច្ឆំ, បលាលបីឋក”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) ឥមេ សង្គណ្ហន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ តេនាហ “**អន្តមសោ**”តិអាទិ។ **បណ្ណេហិ វា**តិ កទលិបណ្ណាទីហិ វា។ ព្យគ្ឃចម្មោនទ្ធម្បិ វាឡរូបបរិក្ខិត្តំ រតនបរិសិព្ពិតំ កោច្ឆកំ គរុភណ្ឌមេវ។

យដ្ឋនផលកំ នាម យត្ថ បបេត្វា រជិតចីវរំ ហត្ថេន យដ្ឋេន្តិ។ **យដ្ឋនមុគ្គរោ** នាម អនុវាតាទិយដ្ឋនកោតិ វទន្តិ។ **ទណ្ឌមុគ្គរោ** នាម យេន រជិតចីវរំ បោថេន្តិ។ **អម្ពណ**ន្តិ ផលកេហិ បោក្ខរណី វិយ កតំ បានីយភាជនំ។ **រជនទោណី**តិ បក្ករជនំ អាកិរិត្វា ឋបនភាជនំ។

អកប្បិយចម្មន្តិ សីហាទីនំ ចម្មំ។ “**ភូមត្ថរណំ កាតុំ វដ្ដតី**”តិ ឥទំ អកប្បិយចម្មំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “**បច្ចត្ថរណគតិក**”ន្តិ ឥមិនា មញ្ចបីឋេបិ អត្ថរិតុំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ បាវារាទិបច្ចត្ថរណម្បិ គរុភណ្ឌន្តិ ឯកេ។ នោតិ អបរេ។ វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។ **កប្បិយចម្មានី**តិ មិគាទីនំ ចម្មានិ។

សព្ពំ ចក្កយុត្តយានន្តិ រថសកដាទិកំ សព្ពចក្កយុត្តយានំ។ វិសង្ខរិតចក្កំ បន យានំ ភាជនីយំ។ **អនុញ្ញាតវាសិ** នាម យា សិបាដិកាយ បក្ខិបិត្វា បរិហរិតុំ សក្កាតិ វុត្តា។ **មុដ្ឋិបណ្ណ**ន្តិ តាលបត្តំ។ តញ្ហិ មុដ្ឋិនា គហេត្វា បរិហរន្តីតិ “មុដ្ឋិបណ្ណ”ន្តិ វុច្ចតិ។ **មុដ្ឋិបណ្ណ**ន្តិ ឆត្តច្ឆទនបណ្ណមេវាតិ កេចិ។ **អរណិសហិត**ន្តិ អរណិយុគឡំ, ឧត្តរារណី, អធរារណីតិ អរណិទ្វយន្តិ អត្ថោ។

ផាតិកម្មំ កត្វាតិ អន្តមសោ តំអគ្ឃនកវាលិកាយបិ ថាវរំ វឌ្ឍិកម្មំ កត្វា។ ផាតិកម្មំ អកត្វា គណ្ហន្តេន តត្ថេវ វលញ្ជេតព្ពោ។ គមនកាលេ សង្ឃិកេ អាវាសេ ឋបេត្វា គន្តព្ពំ។ អសតិយា គហេត្វា គតេន បហិណិត្វា ទាតព្ពោ។ ទេសន្តរគតេន សម្បត្តវិហារេ សង្ឃិកាវាសេ ឋបេតព្ពោ។ **ឯត្តា**តិ មត្តិកាភណ្ឌេ។ **កុណ្ឌិកា**តិ អយោកុណ្ឌិកា ចេវ តម្ពលោហកុណ្ឌិកា ច។ **ភាជនីយកោដ្ឋាសមេវ ភជតី**តិ ភាជនីយបក្ខមេវ សេវតិ, ន តុ គរុភណ្ឌន្តិ អត្ថោ។ កញ្ចនកោ បន គរុភណ្ឌមេវាតិ អធិប្បាយោ។ **ឥតរ**ន្តិ គរុភណ្ឌំ។

ទុព្ពលសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. បរិណាមនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទ្វាទសមេ ន កិញ្ចិ វត្តព្ពំ អត្ថិ។

បរិណាមនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សហធម្មិកវគ្គោ អដ្ឋមោ។

៩. រតនវគ្គោ

១. អន្តេបុរសិក្ខាបទវណ្ណនា

អនិក្ខន្តរាជកេ អនិគ្គតរតនកេតិ ឯត្ថ “សយនិឃរេ”តិ បាឋសេសោ ទដ្ឋព្ពោតិ អាហ “**អនិក្ខន្តោ រាជា ឥតោ**”តិអាទិ។ តត្ថ **ឥតោ**តិ សយនិឃរតោ។ **សយនិឃរេ**តិ សយនីឃរេ។ យត្ថ រញ្ញោ សយនំ បញ្ញត្តំ ហោតិ, អន្តមសោ សាណិបាការបរិក្ខិត្តម្បិ, តស្មិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ រតិជននដ្ឋេន **រតនំ**, ហត្ថិអាទិ។ ឥធ បន ឥត្ថិរតនំ អធិប្បេតន្តិ អាហ “**រតនំ វុច្ចតិ មហេសី**”តិ។

ឧភោសូតិ រាជមហេសីសុ។ **កិរិយាកិរិយន្តិ** ឯត្ថ ឥន្ទខីលាតិក្កមោ **កិរិយំ,** អប្បដិសំវិទិតំ **អកិរិយ**ន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

អន្តេបុរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. រតនសិក្ខាបទវណ្ណនា

មុត្តាទិទសវិធន្តិ “មុត្តា មណិ វេឡុរិយោ សង្ខោ សិលា បវាឡំ រជតំ ជាតរូបំ លោហិតង្កោ មសារគល្ល”ន្តិ (បាចិ. ៥០៦) ទសវិធំ រតនំ។ **អជ្ឈារាមេ**ត្តិ គេហេ។ តេនាហ **“បរិក្ខិត្តស្ស”**តិអាទិ, បរិក្ខិត្តស្ស អាវសថស្សាតិ អត្ថោ។ **អាវសថោ**តិ ចេត្ថ អន្តោគាមេ និវិដ្ឋគេហំ អធិប្បេតំ។ អារាមេ និវិដ្ឋគេហំ បន អជ្ឈារាមគ្គហណេនេវ គហិតំ។ **“អាវសថោ**តិ ចេត្ថ អន្តោអារាមេ វា ហោតុ, អញ្ញត្ថ វា, អត្តនោ វសនដ្ឋានំ វុច្ចតី”តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៥០៦) កេចិ។ **សព្ពេសម្បិ អត្ថាយ ទុក្កដមេវា**តិ អត្តនោ វា គេសំ សង្ឃាទីនំ វា អត្ថាយ ឧគ្គណ្ហន្តស្ស វា ឧគ្គណ្ហាបេន្តស្ស វា ទុក្កដមេវ។ សចេ បន មាតាបិតូនំ សន្តកំ អវស្សំ បដិសាមេតព្ពំ កប្បិយភណ្ឌំ ហោតិ, អត្តនោ អត្ថាយ គហេត្វា បដិសាមេតព្ពន្តិ អាហ **“តាទិសំ បនា”**តិអាទិ។ **តាទិស**ន្តិ យំ មាតាបិតូនំ សន្តកំ អវស្សំ បដិសាមេតព្ពំ កប្បិយភណ្ឌំ, តាទិសំ។ **ឆន្ទេនបិ ភយេនបី**តិ វឌ្ឍកិអាទីសុ ឆន្ទេនបិ, រាជវល្លភេសុ ភយេនបិ។

តាទិសេ ឋានេតិ មហាវិហារសទិសស្ស មហារាមស្ស បាការបរិក្ខិត្តេ បរិវេណេ។ **សញ្ញាណំ កត្វា**តិ “ឯត្តកា កហាបណា”តិអាទិនា រូបេន វា លញ្ឆនាទិនិមិត្តេន វា សញ្ញាណំ កត្វា, សល្លក្ខេត្វាតិ អត្ថោ។ **បតិរូបានំ ភិក្ខូនំ ហត្ថេ**តិ លជ្ជីនំ កុក្កុច្ចកានំ ភិក្ខូនំ ហត្ថេ។ លោលជាតិកានញ្ហិ ហត្ថេ ឋបេតុំ ន លព្ភតិ។ **នេវ បក្កមតី**តិ នេវ តម្ហា អាវាសា បក្កមតិ។ **“ថាវរំ សេនាសនំ វា”**តិអាទិនា អត្តនោ ចីវរាទិមូលំ ន កាតព្ពន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥០៦) ទស្សេតិ។ **តំ ទស្សេត្វា**តិ យំ ថាវរសេនាសនាទិ កតំ, តំ ឧបាសក តវ សន្តកេន ឥទំ នាម កតន្តិ ឯវំ ទស្សេត្វា។ **សមាទបេត្វា**តិ អញ្ញំ សមាទបេត្វា, “ឧទ្ទិស្ស អរិយា តិដ្ឋន្តិ, ឯសា អរិយាន យាចនា”តិ វុត្តនយេន យាចិត្វាតិ អត្ថោ។

អនុញ្ញាតដ្ឋានេតិ អជ្ឈារាមអជ្ឈាវសថេ។ **អាមាស**ន្តិ អាមសិតព្ពញ្ចេវ បដិសាមេតព្ពញ្ច វត្ថាទិ។

រតនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. វិកាលគាមប្បវេសនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ចារិត្តេតិ ចារិត្តសិក្ខាបទេ។ **ឧបចារ**ន្តិ ទុតិយលេឌ្ឌុបាតំ។ **អញ្ញំ គាមំ គច្ឆន្តានំ បុន អាបុច្ឆនកិច្ចំ នត្ថី**តិ ឧស្សាហំ អប្បដិប្បស្សម្ភេត្វា អញ្ញំ គាមំ គច្ឆន្តានំ គាមសតម្បិ ហោតុ, បុន អាបុច្ឆនកិច្ចំ នត្ថីតិ អត្ថោ។ តេនាហ **“សចេ បនា”**តិអាទិ។ **ឧស្សាហ**ន្តិ គាមប្បវិសនុស្សាហំ។ **អន្តរារាមា**ទីសុ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥១៥) ន កេវលំ អនាបុច្ឆា គច្ឆន្តស្សេវ, កាយពន្ធនំ អពន្ធិត្វា សង្ឃាដី អបារុបិត្វា គច្ឆន្តស្សាបិ អនាបត្តិ។ **អាបទាសូ**តិ សីហោ វា ព្យគ្ឃោ វា អាគច្ឆតិ, មេឃោ វា ឧដ្ឋេតិ, អញ្ញោ វា កោចិ ឧបទ្ទវោ ឧប្បជ្ជតិ , អនាបត្តិ។ ឯវរូបាសុ អាបទាសុ ពហិគាមតោ អន្តោគាមំ បវិសិតុំ វដ្ដតិ។

វិកាលគាមប្បវេសនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. សូចិឃរសិក្ខាបទវណ្ណនា

តំ អស្ស អត្ថីតិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៥១៧) បឋមំ ភិន្ទិត្វា បច្ឆា ទេសេតព្ពត្តា តំ ភេទនកំ អស្ស បាចិត្តិយស្ស អត្ថីតិ។

អរណិកេតិ អរណិធនុកេ។ **វិធេ**តិ វេធកេ។ **វាសិជដេ**តិ វាសិទណ្ឌកេ ច។

សូចិឃរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. មញ្ចបីឋសិក្ខាបទវណ្ណនា

អឌ្ឍង្គុលបាទកន្តិ ភាវនបុំសកនិទ្ទេសោ។ “**ឆេទនកំ ភេទនកសទិសមេវា**”តិ ឥមិនា “ឆេទនមេវ ឆេទនកំ, តំ អស្ស អត្ថីតិ ឆេទនក”ន្តិ ឥមមត្ថំ អតិទិសតិ។

យថា បមាណមេវ ឧបរិ ទិស្សតិ, ឯវំ និខណិត្វា វាតិ សចេ បន ន ឆិន្ទិតុកាមោ ហោតិ, យថា បមាណមេវ ឧបរិ ទិស្សតិ, ឯវំ ភូមិយំ និខណិត្វា វា។ **អដ្តកំ វា ពន្ធិត្វា**តិ ឧក្ខិបិត្វា តុលាសង្ឃាតេ ឋបេត្វា អដ្តំ កត្វា។

មញ្ចបីឋសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. តូលោនទ្ធសិក្ខាបទវណ្ណនា

ចិមិលិកំ បត្ថរិត្វា តូលំ បក្ខិបិត្វាតិ មញ្ចបីឋានំ ឧបរិ ចិមិលិកំ បត្ថរិត្វា តស្ស ឧបរិ តូលំ បក្ខិបិត្វាតិ អត្ថោ។ **ឧបរិ ចិមិលិកាយា**តិ ឧបរិមភាគេ ចិមិលិកាយ។

សីសប្បមាណន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧; សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.២៩៧) យត្ថ គលវាដកតោ បដ្ឋាយ សព្ពសីសំ ឧបទហន្តិ, តំ សីសប្បមាណំ។ តញ្ច ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទតោ តិរិយំ មុដ្ឋិរតនំ ហោតិ, ទីឃតោ ទ្វិរតនន្តិ ទស្សេតុំ “**យស្ស វិត្ថារតោ តីសុ កោណេសុ**”តិអាទិមាហ។ **ទ្វិន្នំ អន្តរំ វិទត្ថិ ចតុរង្គុលំ ហោតី**តិ ទ្វិន្នំ កោណានំ អន្តរំ មិនិយមានំ វិទត្ថិ ចេវ ចតុរង្គុលញ្ច ហោតិ។ **មជ្ឈេ មុដ្ឋិរតន**ន្តិ ពិព្ពោហនស្ស មជ្ឈំ តិរិយតោ មុដ្ឋិរតនប្បមាណំ ហោតិ។ អយញ្ហិ សីសប្បមាណស្ស ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទោ។ តតោ ឧទ្ធំ ន វដ្តតិ, ហេដ្ឋា វដ្តតិ។ អគិលានស្ស សីសូបធានញ្ច បាទូបធានញ្ចាតិ ទ្វយមេវ វដ្តតិ។ គិលានស្ស ពិព្ពោហនានិ សន្ថរិត្វា ឧបរិ បច្ចត្ថរណំ ទត្វា និបជ្ជិតុម្បិ វដ្តតិ។

តូលោនទ្ធសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. និសីទនសិក្ខាបទវណ្ណនា

សត្តមំ ឧត្តានមេវ។

និសីទនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

អធោនាភិឧព្ភជាណុមណ្ឌលន្តិ នាភិយា ហេដ្ឋា ជាណុមណ្ឌលានំ ឧបរិ។ **កណ្ឌុបីឡកអស្សាវថុល្លកច្ឆាពាធាន**ន្តិ ឯត្ថ **កណ្ឌូ**តិ កច្ឆុ។ **បីឡកា**តិ លោហិតតុណ្ឌិកា សុខុមបីឡកា។ **អស្សាវោ**តិ អរិសភគន្ទលមធុមេហានំ វសេន អសុចិបគ្ឃរណំ។ **ថុល្លកច្ឆាពាធោ**តិ មហាបីឡកាពាធោ វុច្ចតិ។

កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩-១០. វស្សិកសាដិកនន្ទសិក្ខាបទវណ្ណនា

នវមំ ទសមញ្ច ឧត្តានមេវ។

វស្សិកសាដិកនន្ទសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

រតនវគ្គោ នវមោ។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

បាចិត្តិយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បាដិទេសនីយកណ្ឌំ

១. បឋមបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា

អន្តរឃរំ បវិដ្ឋាយាតិ រថិកំ ព្យូហំ សិង្ឃាដកំ ឃរំ បវិដ្ឋាយ។ **អសប្បាយ**ន្តិ សក្ករោមក្ខានំ អហិតំ អននុកូលំ។ ភិក្ខុនិយា អន្តរឃរេ ឋត្វា ទទមានាយ វសេនេត្ថ អាបត្តិ វេទិតព្ពា, ភិក្ខុស្ស ឋិតដ្ឋានំ បន អប្បមាណំ។ តេនាហ **"អន្តរឃរំ បវិដ្ឋាយាតិ រថិកាយា"**តិអាទិ។ **អន្តរារាមាទីសូ**តិ អន្តរារាម ភិក្ខុនុបស្សយតិត្ថិយសេយ្យាបដិក្កមនេសុ។ **រថិយាព្យូហសិង្ឃាដកឃរាន**ន្តិ ឯត្ថ **រថិយា**តិ រច្ឆា។ **ព្យូហ**ន្តិ អនិព្វិជ្ឈិត្វា ឋិតា គតបច្ចាគតរច្ឆា។ **សិង្ឃាដក**ន្តិ ចតុក្កោណំ វា តិកោណំ វា មគ្គសមោធានដ្ឋានំ។ **ឃរ**ន្តិ កុលឃរំ។ យថា ច រថិយាទីសុ ឋត្វា ទទមានាយ គណ្ហតោ អាបត្តិ, ឯវំ ហត្ថិសាលាទីសុបិ ទដ្ឋព្ពំ។

"យាមកាលិកាទីសុ បដិគ្គហណេបិ អជ្ឈោហរណេបិ ទុក្កដ"ន្តិ ឥទំ អាមិសេន អសម្ភិន្នំ សន្ធាយ វុត្តំ, សម្ភិន្នេ បន ឯករសេ បាដិទេសនីយមេវ។ **ឯកតោ ឧបសម្បន្នាយា**តិ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ, ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ បន យថាវត្ថុកមេវ។

ញាតិកាយ វា ទាបេន្តិយាតិ សយំ អទត្វា យាយ កាយចិ ញាតិកាយ ទាបេន្តិយា, អញ្ញាតិកាយាតិ អត្ថោ។ **ឧបនិក្ខិបិត្វា វា ទទមានាយា**តិ ភូមិយំ ឋបេត្វា "ឥទំ, អយ្យ, តុម្ហាកំ ទម្មី"តិ ទទមានាយ។ ឯវំ ទិន្នំ "សាធុ, ភគិនី"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តាយ ឯវ វា ភិក្ខុនិយា, អញ្ញេន វា កេនចិ បដិគ្គហាបេត្វា ឥទំ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

បឋមបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា

យោ ច បដិគ្គហេត្វា ភុញ្ជតីតិ សម្ពន្ធោ។ **អត្តនោ វា ភត្តំ ទាបេន្តិយា**តិ ឯត្ថ សចេបិ អត្តនោ ភត្តំ ទេតិ, ឥមិនា សិក្ខាបទេន អនាបត្តិយេវ, បុរិមសិក្ខាបទេន អាបត្តិ។ **អញ្ញេសំ វា ភត្តំ ទេន្តិយា**តិ ឯត្ថ បន សចេ ទាបេយ្យ, ឥមិនា សិក្ខាបទេន អាបត្តិ ភវេយ្យ, ទេន្តិយា បន នេវ ឥមិនា, ន បុរិមេន អាបត្តិ។

ទុតិយបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. តតិយបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា

លទ្ធសេក្ខសម្មុតិកានីតិ ញត្តិទុតិយេន កម្មេន លទ្ធសេក្ខសម្មុតិកានិ។ យញ្ហិ កុលំ សទ្ធាយ វឌ្ឍតិ, ភោគេន ហាយតិ, ឯវរូបស្ស កុលស្ស ញត្តិទុតិយេន កម្មេន សេក្ខសម្មុតិ ទេន្តិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

ឃរតោ នីហរិត្វាតិ ឃរតោ អាសនសាលំ វា វិហារំ វា អានេត្វា។ តេនាហ **"អាសនសាលាទីសុ វា"**តិ។ ឥមស្ស "ទេន្តី"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **ទ្វារមូលេ វា ឋបិតំ ទេន្តី**តិ ទ្វារមូលេ ឋបិតំ បច្ឆា សម្បត្តស្ស ទេន្តិ។ ភិក្ខុំ បន ទិស្វា អន្តោគេហតោ នីហរិត្វា ទិយ្យមានំ ន វដ្ដតិ។ **និច្ចភត្តកេ**តិ និច្ចំ ទាតព្ពភត្តកេ។ **សលាកភត្តេ**តិ រុក្ខសារមយាយ សលាកាយ វា វេឡុវិលីវតាលបណ្ណាទិមយាយ បដ្ដិកាយ វា "អសុកស្ស នាម សលាកភត្ត"ន្តិ ឯវំ អក្ខរានិ ឧបនិពន្ធិត្វា គាហាបេត្វា ទាតព្ពភត្តេ។ **បក្ខិកេ**តិ ឯកស្មិំ បក្ខេ ឯកទិវសេ ទាតព្ពភត្តេ។ **ឧបោសថិកេ**តិ ឧបោសថេ ទាតព្ពភត្តេ។ **បាដិបទិកេ**តិ បាដិបទទិវសេ ទាតព្ពភត្តេ។

តតិយបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ចតុត្ថបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា

តស្ស បរិវារំ កត្វា, អញ្ញំ វា តេន សទ្ធិំ ពហុកម្បីតិ យាគុយា បដិសំវិទិតំ កត្វា "គីសុទ្ធាយ យាគុយា ទិន្នាយ, បូវភត្តាទីនិបិ ឯតិស្សា យាគុយា បរិវារំ កត្វា, ទស្សាមា"តិអាទិនា តស្ស ខាទនីយស្ស វា ភោជនីយស្ស វា បរិវារំ កត្វា, អញ្ញំ វា យំ កិញ្ចិ តេន សទ្ធិំ ពហុកម្បិ អាហរិយតុ។ **ខាទនីយ**ន្តិ និទស្សនមត្តំ "ភោជនីយំ វា"តិបិ ឥច្ឆិតព្ពត្តា។ **តេន សទ្ធិំ អាហរន្តូ**តិ តេន សទ្ធិំ អត្តនោ ទេយ្យធម្មំ អាហរន្តុ។ "យាគុយា បដិសំវិទិតំ កត្វា បូវំ វា ភត្តំ វា អាហរន្តិ, ឯតម្បិ វដ្ដតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៧៣) **កុរុន្ទិយំ** វុត្តំ។

បដិសំវិទិតគិលានាវសេសកំ វាតិ បដិសំវិទិតញ្ច គិលានោ ច **បដិសំវិទិតគិលានា,** តេសំ អវសេសកំ, បដិសំវិទិតស្ស ច គិលានស្ស ច សេសកន្តិ អត្ថោ។ ឯកស្សត្ថាយ បដិសំវិទិតំ កត្វា អាហដំ, តស្ស សេសកំ អញ្ញស្សាបិ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ ចតុន្នំ វា បញ្ចន្នំ វា បដិសំវិទិតំ កត្វា ពហូនំ អាហដំ ហោតិ, អញ្ញេសម្បិ ទាតុំ ឥច្ឆន្តិ, ឯតម្បិ បដិសំវិទិតសេសកមេវ, សព្ពេសម្បិ វដ្ដតិ។ អថ អធិកមេវ ហោតិ, សន្និធឹ មោចេត្វា ឋបិតំ ទុតិយទិវសេបិ វដ្ដតិ។ គិលានស្សាហដាវសេសេបិ ឯសេវ នយោ។ យំ បន អប្បដិសំវិទិតមេវ កត្វា អាភតំ, តំ ពហិអារាមំ បេសេត្វា បដិសំវិទិតំ ការេត្វា អាហរាបេតព្ពំ, ភិក្ខូហិ វា គន្ត្វា អន្តរាមគ្គេ គហេតព្ពំ។ យម្បិ វិហារមជ្ឈេន គច្ឆន្តោ វា វនចរកាទយោ វា វនតោ អាហរិត្វា ទេន្តិ, បុរិមនយេនេវ បដិសំវិទិតំ ការេតព្ពំ។ កត្ថចិ បន បោត្ថកេសុ “បដិសំវិទិតំ កត្វា អាហដំ វា គិលានាវសេសកំ វា”តិ បាឋោ ទិស្សតិ, សោ ន គហេតព្ពោ។ **តត្ថ ជាតកមេវ វា**តិ អារាមេ ជាតកមេវ។ **មូលផលាទិ**ន្តិ មូលផលតចបត្តាទឹ អញ្ញេន កប្បិយំ កត្វា ទិន្នំ បរិភុញ្ជតោ អនាបត្តិ។ សចេ បន តំ គាមំ ហរិត្វា បចិត្វា អាហរន្តិ, ន វដ្ដតិ។ បដិសំវិទិតំ ការេតព្ពំ។

ចតុត្ថបាដិទេសនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

បាដិទេសនីយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សេខិយកណ្ឌំ

១. បរិមណ្ឌលសិក្ខាបទវណ្ណនា

“អន្តរឃរេ”តិ វិសេសេត្វា ន វុត្តត្តា “**អារាមេបិ អន្តរឃរេបិ សព្ពត្ថា**”តិ វុត្តំ។ **អារាមេបី**តិ ពុទ្ធុបដ្ឋានាទិកាលំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យថា “តត្រិមេ ចត្តារោ បារាជិកា ធម្មា ឧទ្ទេសំ អាគច្ឆន្តី”តិអាទិនា តត្ថ តត្ថ បរិច្ឆេទោ កតោ, ឯវមេត្ថាបិ “តត្រិមេ បញ្ចសត្តតិ សេខិយា ធម្មា ឧទ្ទេសំ អាគច្ឆន្តី”តិ កស្មា បរិច្ឆេទោ ន កតោតិ អាហ “**ឯត្ថ ចា**”តិអាទិ។ **វត្តក្ខន្ធកេ វុត្តវត្តានិបី**តិ អាគន្តុកាវាសិកគមិកានុមោទនភត្តគ្គបិណ្ឌចារិការញ្ញសេនាសនជន្តាឃរវច្ចកុដិឧបជ្ឈាចរិយសទ្ធិវិហារិកអន្តេវាសិកវត្តានិ។ តទញ្ញ និទស្សនមត្តំ អញ្ញេសម្បិ ខន្ធកវត្តានំ ឯត្ថេវ សង្គហស្ស ឥច្ឆិតព្ពត្តា។ អយញ្ហេត្ថ អធិប្បាយោ – សេខិយគ្គហណេន ចេត្ថ **វត្តក្ខន្ធកា**ទីសុ (ចូឡវ. ៣៥៦ អាទយោ) អាគតវត្តាទីនម្បិ គហណំ។ តេបិ ហិ សិក្ខិតព្ពដ្ឋេន “**សេខិយា**”តិ ឥច្ឆិតា។ តស្មា មាតិកាយំ បារាជិកាទីនំ វិយ សេខិយានំ បរិច្ឆេទោ ន កតោតិ។ ន កេវលំ **វត្តក្ខន្ធកា**ទីសុ (ចូឡវ. ៣៥៦ អាទយោ) អាគតវត្តាទីនំ គហណត្ថមេវាតិ អាហ “**ចារិត្តវិនយទស្សនត្ថញ្ចា**”តិ។ ឯត្ថាបិ **បរិច្ឆេទោ ន កតោ**តិ អានេត្វា យោជេតព្ពំ។ មាតិកាយ “ទុក្កដ”ន្តិ អវុត្តេ កថំ បនេត្ថ ទុក្កដន្តិ វេទិតព្ពន្តិ អាហ “**យោ បនា**”តិអាទិ។

អដ្ឋង្គុលមត្តន្តិ បកតង្គុលេន អដ្ឋង្គុលមត្តំ។ យោ បន សុក្ខជង្ឃោ វា មហាបិណ្ឌិកមំសោ វា ហោតិ, តស្ស សារុប្បត្ថាយ អដ្ឋង្គុលាធិកម្បិ ឱតារេត្វា និវាសេតុំ វដ្ដតិ។

បាសន្តន្តិ បាសស្ស អន្តំ, ទសាមូលន្តិ អត្ថោ។

អបរិមណ្ឌលំ និវាសេស្សាមីតិ “បុរតោ វា បច្ឆតោ វា ឱលម្ពេត្វា និវាសេស្សាមី”តិ ឯវំ **អសញ្ចិច្ច**។ កិញ្ចាបិ បរិមណ្ឌលំ និវាសេតុំ អជានន្តស្ស អនាបត្តិ, តថាបិ និវាសនវត្តំ សាធុកំ ឧគ្គហេតព្ពមេវ។ សញ្ចិច្ច អនុគ្គហណញ្ហិ អនាទរិយំ សិយាតិ អាហ “**អបិច និវាសនវត្តំ ឧគ្គហេតព្ព**”ន្តិ។

បរិមណ្ឌលសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយបរិមណ្ឌលសិក្ខាបទវណ្ណនា

បដិក្ខិត្តំ គិហិបារុតន្តិ ខុទ្ទកវត្ថុខន្ធកេ បដិក្ខិត្តំ គិហិបារុតំ។ តទានិ “ន, ភិក្ខវេ”តិអាទិនា (ចូឡវ. ២៨០-២៨១) សង្ខេបេន វុត្តមត្ថមេវ វិត្ថារេត្វា ទស្សេតុំ “**តត្ថា**”តិអាទិមាហ។ យំ កិញ្ចិ អញ្ញថា បារុតន្តិ សម្ពន្ធោ។ **តស្មា**តិ យស្មា សេតបដបារុតាទិ គិហិបារុតំ នាម, តស្មា។ **សេតបដា**តិ ឯតស្សេវ វិវរណំ។ **អឌ្ឍបាលកនិគណ្ឋា**តិ អឌ្ឍំ បាលេន្តីតិ **អឌ្ឍបាលកា,** អឌ្ឍបាលកា ច តេ និគណ្ឋា ចាតិ **អឌ្ឍបាលកនិគណ្ឋា**។ តេ ហិ ឧបរិ ឯកមេវ សេតវត្ថំ ឧបកច្ឆកេ បវេសេត្វា បរិទហន្តិ, ហេដ្ឋា នគ្គាបិ អឌ្ឍមេវ បាលេន្តិ។ **បរិព្ពាជកា**តិ គិហិពន្ធនំ បហាយ បព្ពជ្ជូបគតា។ **ឧរំ វិវរិត្វា**តិ ហទយមជ្ឈំ វិវរិត្វា។ **អក្ខិតារកាមត្ត**ន្តិ អក្ខិមត្តំ។ **អារាមេ វា**តិ ពុទ្ធុបដ្ឋានាទិកាលំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **អន្តរឃរេ វា**តិ អន្តរេ ឃរានិ ឯត្ថ, ឯតស្សាតិ វា “**អន្តរឃរ**”ន្តិ លទ្ធនាមេ គាមេ។

ទុតិយបរិមណ្ឌលសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៤. សុប្បដិច្ឆន្នសិក្ខាបទវណ្ណនា

សុដ្ឋុ បដិច្ឆន្នោតិ ជត្តុម្បិ ឧរម្បិ អវិវរិត្វា បដិច្ឆាទេតព្ពដ្ឋានេ បដិច្ឆាទនេន បដិច្ឆន្នោ, ន សីសបារុតោ។ តេនាហ “**គណ្ឋិកំ បដិមុញ្ចិត្វា**”តិអាទិ។ តត្ថ **គណ្ឋិកំ បដិមុញ្ចិត្វា**តិ គណ្ឋិកំ បាសកេ បដិមុញ្ចិត្វា។ **អន្តរឃរេ វា**តិ គោចរគាមេ។ ឯកទិវសម្បិ វាសូបគតស្ស សន្តិកំ យថាសុខំ គន្តុំ វដ្ដតិ, កោ បន វាទោ ចតុប្បញ្ចាហំ វាសមធិដ្ឋាយ វសិតភិក្ខូនំ សន្តិកន្តិ គណ្ឋិបទេ លិខិតំ។

វាសូបគតស្សាតិ រត្តិវាសត្ថាយ ឧបគតស្ស រត្តិភាគេ វា ទិវសភាគេ វា កាយំ វិវរិត្វា និសីទតោ អនាបត្តិ។

សុប្បដិច្ឆន្នសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥-៦. សុសំវុតសិក្ខាបទវណ្ណនា

សុសំវុតោតិ សុសំយតោ។ យថា បនេត្ថ សុសំវុតោ នាម ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ **“ហត្ថំ វា”**តិអាទិ វុត្តំ។

សុសំវុតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧-៨. ឱក្ខិត្តចក្ខុសិក្ខាបទវណ្ណនា

កិត្តកេន បន ឱក្ខិត្តចក្ខុ ហោតីតិ អាហ **“យុគមត្តំ ភូមិភាគំ បេក្ខមានោ”**តិ។ យុគយុត្តកោ ហិ ទន្តោ អាជានេយ្យោ យុគមត្តំ បេក្ខតិ, បុរតោ ចតុហត្ថប្បមាណំ ភូមិភាគំ, ឥមិនាបិ ឯត្តកំ បេក្ខន្តេន គន្តព្ពំ។ យោ អនាទរិយំ បដិច្ច តំ តំ ទិសាភាគំ បាសាទំ កូដាគារំ វីថឹ ឱលោកេន្តោ គច្ឆតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ **ហត្ថិអស្សាទិបរិស្សយាភាវ**ន្តិ បរិស្សយនដ្ឋេន, អភិភវនដ្ឋេន, វិហេឋនដ្ឋេន វា **បរិស្សយោ,** ហត្ថិអស្សាទយោ ឯវ បរិស្សយោ **ហត្ថិអស្សាទិបរិស្សយោ,** តស្សាភាវំ, ហត្ថិអស្សាទិ ឧបទ្ទវាភាវន្តិ អត្ថោ។ “យថា ច ឯកស្មឹ ឋានេ ឋត្វា, ឯវំ គច្ឆន្តោបិ បរិស្សយាភាវំ ឱលោកេតុំ លភតិយេវ, តថា គាមេ បូជ”ន្តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៥៨២) វទន្តិ។

ឱក្ខិត្តចក្ខុសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩-១០. ឧក្ខិត្តកាយសិក្ខាបទវណ្ណនា

អន្តោឥន្ទខីលតោ បដ្ឋាយាតិ បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស អន្តោឧម្មារតោ បដ្ឋាយ, អបរិក្ខិត្តស្ស បន ទុតិយលេឌ្ឌុបាតតោ បដ្ឋាយ ន ឯវំ គន្តព្ពំ។

ឧក្ខិត្តកាយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១-១២. ឧជ្ជគ្ឃិកសិក្ខាបទវណ្ណនា

ហសនីយស្មឹ វត្ថុស្មិន្តិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ, ហសិតព្ពវត្ថុការណាតិ អត្ថោ។

ឧជ្ជគ្ឃិកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣-១៤. ឧច្ចសទ្ទសិក្ខាបទវណ្ណនា

កិត្តាវតា អប្បសទ្ទោ ហោតីតិ អាហ **“អយំ បនេត្ថា”**តិអាទិ។ **សទ្ទមេវ សុណាតី**តិ អបរិព្យត្តក្ខរំ សទ្ទមត្តមេវ សុណាតិ។ តេនាហ **“កថំ ន វវត្ថបេតី”**តិ។

ឧច្ចសទ្ទសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៥-២០. កាយប្បចាលកាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

“កាយាទីនិ បគ្គហេត្វា”តិ ឯតស្សេវ វិវរណំ **“និច្ចលានិ ឧជុកានិ ឋបេត្វា”**តិ **គន្តព្ពញ្ចេវ និសីទិតព្ពញ្ចា**តិ សមេន ឥរិយាបថេន គន្តព្ពញ្ចេវ និសីទិតព្ពញ្ច។ កាយប្បចាលកាទិយុត្តំ ឆក្កំ។

កាយប្បចាលកាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៦. បល្លត្ថិកសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទុស្សបល្លត្ថិកាយាតិ ឯត្ថ អាយោគបល្លត្ថិកាបិ ទុស្សបល្លត្ថិកាយេវ។

បល្លត្ថិកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឆព្ពីសតិសារុប្បសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៧. សក្កច្ចបដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា

សតី ឧបដ្ឋាបេត្វាតិ ឆឌ្ឌេតុកាមោ វិយ អហុត្វា បិណ្ឌបាតេ សតី ឧបដ្ឋាបេត្វា, “បិណ្ឌបាតំ គណ្ហិស្សាមី”តិ សតី ឧបដ្ឋាបេត្វា។

សក្កច្ចបដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៨. បត្តសញ្ញីបដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧបនិពទ្ធសញ្ញី ហុត្វាតិ បិណ្ឌបាតំ ទេន្តេ អនាទរិយំ បដិច្ច តហំ តហំ អនោលោកេត្វា បត្តេ អាភោគសញ្ញី ហុត្វា។

បត្តសញ្ញីបដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៩. សមសូបកបដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា

សមសូបកន្តិ បមាណយុត្តំ សូបវន្តំ កត្វា, ភាវនបុំសកនិទ្ទេសោ ចាយំ។ ព្យញ្ជនំ បន អនាទិយិត្វា អត្ថមត្តមេវ ទស្សេតុំ “**សមសូបកោ នាមា**”តិអាទិ វុត្តំ។ **សព្ពាបិ សូបេយ្យព្យញ្ជនវិកតី**តិ ឱលោណិសាកសូបេយ្យមច្ឆមំសរសាទិកា សព្ពាបិ សូបេយ្យព្យញ្ជនវិកតិ។

សមសូបកបដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣០-៣២. សមតិត្តិកាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

សមតិត្តិកន្តិ ភាវនបុំសកនិទ្ទេសោ, សមតិត្តិកំ កត្វាតិ អត្ថោ។ ឯវមញ្ញេសុបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **សមបុណ្ណ**ន្តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៦០៥) បត្តស្ស អន្តោមុខវដ្ដិលេខាសមបុណ្ណំ។ **សមភរិត**ន្តិ ឯកត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តញ្ច ខោ អធិដ្ឋានុបគបត្តស្សេវ, នេតរស្ស។ តេនាហ “**អធិដ្ឋានុបគបត្តស្ស**”តិអាទិ។ **វថិត**ន្តិ កតំ, បក្ខិត្តំ បូរិតន្តិ អត្ថោ។ **យំ កិញ្ចិ យាវកាលិក**ន្តិ យាគុភត្តផលាផលាទី យំ កិញ្ចិ អាមិសជាតិកំ។ **យត្ថ កត្ថចីតិ** អធិដ្ឋានុបគោ វា ហោតុ, អនធិដ្ឋានុបគោ វា យត្ថ កត្ថចិ បត្តេ ។ **ថូបីកតានី**តិ ថូបំ វិយ កតានិ, អធិដ្ឋានុបគស្ស បត្តស្ស អន្តោមុខវដ្ដិលេខំ អតិក្កមិត្វា កតានីតិ អត្ថោ។ តទញ្ច “យាមកាលិកាទីនី”តិ ឥមស្ស វសេន វុត្តំ, “យាវកាលិក”ន្តិ ឥមស្ស បន វសេន វចនព្យត្តយំ កត្វា “ថូបីកតម្បិ វដ្ដតី”តិ យោជេតព្ពំ។ **បិ**-សទ្ទេន អថូបីកតានិ វដ្ដន្តីតិ ឯត្ថ កថាវ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **ហេដ្ឋា ឱរោហតី**តិ សមន្តា ឱកាសសព្ភាវតោ ចាលិយមានំ ហេដ្ឋា ភស្សតិ ។ **តក្កោលវដំសកាទយោ**តិ ឯត្ថ មត្ថកេ ឋបិតតក្កោលមេវ វដំសកសទិសត្តា តក្កោលវដំសកំ។ **អាទិ**សទ្ទេន បុប្ផវដំសកកដុកផលាទិវដំសកានំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦០៥) គហណំ, ន តំ ថូបីកតំ នាម ហោតិ បាដេក្កំ ភាជនត្តា បណ្ណាទីនំ។

សមតិត្តិកាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៣-៣៤. សបទានសិក្ខាបទវណ្ណនា

សបទានន្តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៦០៨) ឯត្ថ **ទានំ** វុច្ចតិ អវខណ្ឌនំ, អបេតំ ទានតោ **អបទានំ**, អនវខណ្ឌន្តិ អត្ថោ, សហ អបទានេន **សបទានំ**, អវខណ្ឌនវិរហិតំ, អនុបដិបាដិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ “**តត្ថ តត្ថ ឱធិ អកត្វា អនុបដិបាដិយា**”តិ។

សបទានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៦. ឱទនប្បដិច្ឆាទនសិក្ខាបទវណ្ណនា

មាឃាតសមយាទីសូតិ ឯត្ថ យស្មិំ សមយេ “បាណោ ន ហន្តព្ពោ”តិ រាជានោ ភេរិំ ចរាបេន្តិ, អយំ **មាឃាតសមយោ** នាម។ **ព្យញ្ជនំ បដិច្ឆាទេត្វា ទេន្តី**តិ ព្យញ្ជនំ ឆន្នំ កត្វា ទេន្តិ។

ឱទនប្បដិច្ឆាទនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៧. សូបោទនវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឯកាទសមេតិ សូបោទនវិញ្ញត្តិយំ។ ឯត្ថ បន យស្ស មុខេ បក្ខិបិត្វា វិប្បដិសារេ ឧប្បន្នេ បុន ឧគ្គិរិតុកាមស្សាបិ សចេ សហសា បវិសតិ, អយំ **អសញ្ចិច្ច បរិភុញ្ជតិ** នាម។ យោ បន វិញ្ញត្តម្បិ អវិញ្ញត្តម្បិ ឯកស្មិំ ឋានេ ឋិតំ សហសា អនុបធារេត្វា គហេត្វា ភុញ្ជតិ, អយំ **អសតិយា ភុញ្ជតិ** នាម។

សូបោទនវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៨. ឧជ្ឈានសញ្ញីសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧជ្ឈាយតិ ឯតេនាតិ **ឧជ្ឈានំ,** ចិត្តំ, តស្មិំ សញ្ញា **ឧជ្ឈានសញ្ញា**តិ អាហ “**ឧជ្ឈានសញ្ញី**”តិអាទិ។ **ឱលោកេន្តស្សា**តិ បរេសំ បត្តំ ឱលោកេន្តស្ស។

ឧជ្ឈានសញ្ញីសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣៩. កពឡសិក្ខាបទវណ្ណនា

“មយូរណ្ឌំ អតិមហន្ត”ន្តិ វចនតោ មយូរណ្ឌប្បមាណោបិ កពឡោ ន វដ្ដតិ។ កេចិ បន “មយូរណ្ឌតោ មហន្តោវ ន វដ្ដតិ, ន មយូរណ្ឌប្បមាណោ”តិបិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ **កុក្កុដណ្ឌំ អតិខុទ្ទក**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ, គិលានស្ស បន អតិខុទ្ទកំ កពឡំ ករោតោបិ អនាបត្តិ។

កពឡសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤១-៤២. អនាហដសិក្ខាបទវណ្ណនា

សកលំ ហត្ថន្តិ សកលា អង្គុលិយោ។ **ហត្ថ**សទ្ទោ ចេត្ថ តទេកទេសេសុ អង្គុលីសុ ទដ្ឋព្ពោ “ហត្ថមុទ្ទា”តិអាទីសុ វិយ។ ឯវញ្ច កត្វា សព្ពគ្គហណំ សមត្ថិតំ ហោតិ។ អញ្ញថា សកលំ ហត្ថំ មុខេ បវេសេតុម សក្កុណេយ្យត្តា សព្ពគ្គហណមសមត្ថិតមេវ សិយា។ សមុទាយេ បវត្តស្ស ច វោហារស្ស អវយវេបិ បវត្តនតោ ឯកង្គុលិម្បិ តតោ ឯកទេសម្បិ មុខេ បក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ។

អនាហដសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៣. សកពឡសិក្ខាបទវណ្ណនា

តត្តកេ សតិ វដ្ដតីតិ តត្តកេ មុខម្ហិ សតិ កថេតុំ វដ្ដតិ។

សកពឡសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥០-៥១. ចបុចបុការកសិក្ខាបទវណ្ណនា

“ចបុ ចបូ”តិ ឯវំ សទ្ទំ កត្វាតិ “ចបុ ចបូ”តិ ឯវំ អនុករណសទ្ទំ កត្វា។ “**បញ្ចវីសតិមេបិ ឯសេវ នយោ**”តិ ឥមិនា “**សុរុសុរុការក**ន្តិ ‘សុរូ សុរូ’តិ ឯវំ សទ្ទំ កត្វា”តិ ឥមមត្ថមតិទិសតិ។

ចបុចបុការកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តីសភោជនប្បដិសំយុត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥៧. ឆត្តបាណិសិក្ខាបទវណ្ណនា

យំ កិញ្ចិ ឆត្តន្តិ សេតច្ឆត្តកិលញ្ជច្ឆត្តបណ្ណច្ឆត្តេសុ យំ កិញ្ចិ ឆត្តំ។ យម្បិ តត្ថជាតកទណ្ឌកេន កតំ ឯកបណ្ណច្ឆត្តំ ហោតិ, តម្បិ ឆត្តមេវ។ **យត្ថ កត្ថចិ សរីរាវយវេ**តិ អំសកូដាទិកេ យត្ថ កត្ថចិ សរីរាវយវេ។

ឆត្តបាណិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦០. អាវុធបាណិសិក្ខាបទវណ្ណនា

សព្ពាបិ ធនុវិកតីតិ ចាបកោទណ្ឌាទិភេទា សព្ពាបិ ធនុវិកតិ។ **ចាបោ**តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៦៣៧) មជ្ឈេ វង្កា កាជទណ្ឌសទិសា ធនុវិកតិ។ **កោទណ្ឌោ**តិ វដ្ដលទណ្ឌា ធនុវិកតិ។ **បដិមុក្ក**ន្តិ បវេសិតំ លគ្គិតំ។ **យាវ ន គណ្ហាតី**តិ យាវ ហត្ថេន ន គណ្ហាតិ, អយមេវ វា បាឋោ។ **តាវ វដ្ដតី**តិ តាវ ធម្មំ ទេសេតុំ វដ្ដតិ។

អាវុធបាណិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦១-៦២. បាទុកសិក្ខាបទវណ្ណនា

កេវលំ អក្កន្តស្សាតិ កេវលំ បាទុកំ អក្កមិត្វា ឋិតស្ស។ **បដិមុក្កស្សា**តិ បដិមុញ្ចិត្វា ឋិតស្ស។ តេនាហ “**បវេសេត្វា ឋានវសេនា**”តិ។

បាទុកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦៣. យានសិក្ខាបទវណ្ណនា

យានគតស្សាតិ “យានំ នាម វយ្ហំ, រថោ, សកដំ, សន្ទមានិកា, សិវិកា, បាដង្កី”តិ (បាចិ. ៦៤០, ១១៨៧) វុត្តំ យានំ ឧបាទាយ អន្តមសោ ហត្ថសង្ឃាដម្បិ គតស្ស។ តេនាហ “**សចេបិ ទ្វីហិ ជនេហិ**”តិអាទិ។ **វយ្ហាទិកេ**តិ ឯត្ថ វយ្ហន្តិ ឧបរិ មណ្ឌបសទិសំ បទរច្ឆទនំ, សព្ពបាលិគុណ្ឋិមំ វា ឆាទេត្វា កតំ សកដវិសេសំ “វយ្ហ”ន្តិ វទន្តិ។ **អាទិ**សទ្ទេន រថាទីនំ គហណំ។

យានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧៥. ឧទកេឧច្ចារសិក្ខាបទវណ្ណនា

បកិណ្ណកន្តិ វោមិស្សកនយំ។ **សចិត្តក**ន្តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៥៧៦) វត្ថុវិជាននចិត្តេន, បណ្ណត្តិវិជាននចិត្តេន ច សចិត្តកំ។ “អនាទរិយំ បដិច្ចា”តិ (បាចិ. ៦៥៤) វុត្តត្តា យស្មា អនាទរិយវសេនេវ អាបជ្ជិតព្ពតោ ឥទំ សព្ពំ កេវលំ អកុសលមេវ, តញ្ច បកតិយា វជ្ជំ, សញ្ចិច្ច វីតិក្កមនញ្ច ទោមនស្សិកស្សេវ ហោតិ, តស្មា “**លោកវជ្ជំ អកុសលចិត្តំ ទុក្ខវេទន**”ន្តិ វុត្តំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឯកូនវីសតិធម្មទេសនាបដិសំយុត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

សេខិយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អធិករណសមថវណ្ណនា

គណនបរិច្ឆេទោតិ សង្ខ្យាបរិច្ឆេទោ។ អធិករីយន្តិ ឯត្ថាតិ **អធិករណានិ**។ កេ អធិករីយន្តិ? សមថា។ កថំ អធិករីយន្តិ? សមនវសេន។ តស្មា តេ តេសំ សមនវសេន បវត្តន្តីតិ អាហ “**អធិករណានិ សមេន្តី**”តិអាទិ។ **ឧប្បន្នានំ ឧប្បន្នាន**ន្តិ ឧដ្ឋិតានំ ឧដ្ឋិតានំ។ កិញ្ចាបិ អធិករណដ្ឋេន ឯកវិធំ, តថាបិ វត្ថុវសេន នានា ហោតីតិ “អធិករណាន”ន្តិ ពហុវចនំ កតំ។ ឥទានិ តស្ស នានាត្តំ ទស្សេត្វា វិវរិតុំ “**វិវាទាធិករណ**”ន្តិអាទិមាហ។ វិវាទោយេវ អធិករណំ **វិវាទាធិករណំ**។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ **សមថត្ថ**ន្តិ សមនត្ថំ។

អធិករណស្ស សម្មុខា វិនយនតោ **សម្មុខាវិនយោ**។ ទព្ពមល្លបុត្តត្ថេរសទិសស្ស សតិវេបុល្លប្បត្តស្ស ខីណាសវស្សេវ ទាតព្ពោ វិនយោ **សតិវិនយោ**។ សម្មូឡ្ហស្ស គគ្គភិក្ខុសទិសស្ស ឧម្មត្តកស្ស ទាតព្ពោ វិនយោ **អមូឡ្ហវិនយោ**។ បដិញ្ញាតេន ករណភូតេន ករណំ **បដិញ្ញាតករណំ**។ អថ វា បដិញ្ញាតេ អាបន្នភាវាទិកេ ករណំ កិរិយា, “អាយតឹ សំវរេយ្យាសី”តិ បរិវាសទានាទិវសេន ច បវត្តំ វចីកម្មំ បដិញ្ញាតករណំ។ យស្សា កិរិយាយ ធម្មវាទិនោ ពហុតរា, ឯសា **យេភុយ្យសិកា** នាម។ យោ បាបុស្សន្នតាយ **បាបិយោ**, បុគ្គលោ, តស្ស ឧបវាឡភិក្ខុសទិសស្ស កត្តព្ពតោ **តស្សបាបិយសិកា**, អលុត្តសមាសោយំ។ តិណវត្ថារកសទិសត្តា **តិណវត្ថារកោ**។ យថា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២១២) ហិ គូថំ វា មុត្តំ វា ឃដ្ដិយមានំ ទុគ្គន្ធតាយ ពាធតិ, តិណេហិ អវត្ថរិត្វា សុប្បដិច្ឆាទិតស្ស បនស្ស គន្ធោ ន ពាធតិ, ឯវមេវ យំ អធិករណំ មូលានុមូលំ គន្ត្វា វូបសមិយមានំ កក្ខឡត្តាយ វាឡត្តាយ ភេទាយ សំវត្តតិ, តំ ឥមិនា កម្មេន វូបសន្តំ គូថំ វិយ តិណវត្ថារកេន បដិច្ឆន្នំ សុវូបសន្តំ ហោតិ។ តេន វុត្តំ “តិណវត្ថារកសទិសត្តា តិណវត្ថារកោ”តិ។

តត្រាតិ តេសុ សត្តសុ អធិករណសមថេសុ។ “**អដ្ឋារសហិ វត្ថូហី**”តិ លក្ខណវចនមេតំ “យទិ មេ ព្យាធិកា ភវេយ្យុំ, ទាតព្ពមិទមោសធ”ន្តិអាទិនា (សំ. និ. ដី. ២.៣.៣៩-៤២) វិយ។ តស្មា តេសុ អញ្ញតរេន វិវទន្តា អដ្ឋារសហិ វត្ថូហិ វិវទន្តីតិ វុច្ចតិ។ **វិវាទោ**តិ វិបច្ចនីកវាទោ។ **ឧបវទនា**តិ អក្កោសោ។ **ចោទនា**តិ អនុយោគោ។ **ទ្វេ**តិ ថុល្លច្ចយទុព្ភាសិតាបត្តិយោ ទ្វេ។ **ចតុន្នំ កម្មានំ ករណ**ន្តិ ចតុន្នំ កម្មានំ អន្តរេ យស្ស កស្សចិ កម្មស្ស ករណំ។

ឯវំ អធិករណានិ ទស្សេត្វា ឥទានិ តេសុ ឥទំ អធិករណំ ឯត្តកេហិ សមថេហិ សម្មតីតិ ទស្សេតុំ “**តត្ថា**”តិអាទិ វុត្តំ។ យស្មិំ វិហារេ ឧប្បន្នំ , តស្មិំយេវ វា សម្មតីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ តត្ថ **យស្មិំ វិហារេ ឧប្បន្ន**ន្តិ “យស្មិំ វិហារេ មយ្ហំ ឥមិនា បត្តោ គហិតោ, ចីវរំ គហិត”ន្តិអាទិនា (បរិ. អដ្ឋ. ៣៤១) នយេន បត្តចីវរាទីនំ អត្ថាយ វិវាទាធិករណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ។ **តស្មិំយេវ វា សម្មតី**តិ តស្មិំ វិហារេយេវ អាវាសិកេហិ សន្និបតិត្វា “អលំ, អាវុសោ”តិ អត្ថបច្ចត្ថិកេ សញ្ញាបេត្វា បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយេនេវ វូបសមេន្តេហិ សម្មតិ។ សចេ បន តំ អធិករណំ នេវាសិកា វូបសមេតុំ ន សក្កោន្តិ, អថញ្ញោ វិនយធរោ អាគន្ត្វា “កិំ, អាវុសោ, ឥមស្មិំ វិហារេ ឧបោសថោ វា បវារណា វា ឋិតា”តិ បុច្ឆតិ, តេហិ ច តស្មិំ ការណេ កថិតេ តំ អធិករណំ ខន្ធកតោ ច បរិវារតោ ច សុត្តេន វិនិច្ឆិនិត្វា វូបសមេតិ។ ឯវម្បិ ឯតស្មិំយេវ សម្មតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អញ្ញត្ថ វូបសមេតុំ គច្ឆន្តានំ អន្តរាមគ្គេ វា សម្មតីតិ “ន មយំ ឯតស្ស វិនិច្ឆយេ តិដ្ឋាម, នាយំ វិនយេ កុសលោ, អមុកស្មិំ នាម គាមេ វិនយធរា ថេរា វសន្តិ, តត្ថ គន្ត្វា វិនិច្ឆិនិស្សាមា”តិ គច្ឆន្តានំ អន្តរាមគ្គេ វា ការណំ សល្លក្ខេត្វា អញ្ញមញ្ញំ សញ្ញាបេន្តេហិ, អញ្ញេហិ វា តេ ភិក្ខូ និជ្ឈាបេន្តេហិ សម្មតិ។ ន ហេវ ខោ បន អញ្ញមញ្ញសញ្ញត្តិយា វា សភាគភិក្ខុនិជ្ឈាបនេន វា វូបសន្តំ ហោតិ, អបិច ខោ បដិបថំ អាគច្ឆន្តោ ឯកោ វិនយធរោ ទិស្វា “កត្ថាវុសោ, គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិត្វា “អមុកំ នាម គាមំ ឥមិនា នាម ការណេនា”តិ វុត្តេ “អលំ, អាវុសោ, កិំ តត្ថ គតេនា”តិ តត្ថេវ ធម្មេន វិនយេន តំ អធិករណំ វូបសមេតិ។ ឯវម្បិ អន្តរាមគ្គេ វូបសម្មតិ នាម។

យត្ថ គន្ត្វា សង្ឃស្ស និយ្យាតិតំ, តត្ថ សង្ឃេន វាតិ សចេ បន “អលំ, អាវុសោ, កិំ តត្ថ គតេនា”តិ វុច្ចមានាបិ “មយំ តត្ថេវ គន្ត្វា វិនិច្ឆយំ បាបេស្សាមា”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣៤១) វិនយធរស្ស វចនំ អនាទិយិត្វា យត្ថ គន្ត្វា សភាគភិក្ខុសង្ឃស្ស អធិករណំ និយ្យាតិតំ, តត្ថ សង្ឃេន “អលំ, អាវុសោ, សង្ឃសន្និបាតំ នាម គរុក”ន្តិ តត្ថេវ និសីទិត្វា វិនិច្ឆិតំ សម្មតិ។ ន ហេវ ខោ បន សភាគភិក្ខូនំ សញ្ញត្តិយា វូបសន្តំ ហោតិ, អបិច ខោ សង្ឃំ សន្និបាតេត្វា អារោចិតំ សង្ឃមជ្ឈេ វិនយធរា វូបសមេន្តិ។ ឯវម្បិ តត្ថ សង្ឃេន វិនិច្ឆិតំ សម្មតិ នាម។

ឧព្ពាហិកាយ សម្មតបុគ្គលេហិ វា វិនិច្ឆិតន្តិ អបលោកេត្វា វា ខន្ធកេ វុត្តាយ វា ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ សម្មតេហិ បុគ្គលេហិ វិសុំ វា និសីទិត្វា, តស្សាយេវ វា បរិសាយ “អញ្ញេន ន កិញ្ចិ កថេតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៣១) សាវេត្វា វិនិច្ឆិតំ។ **អយ**ន្តិ អយំ យថាវុត្តា ចតុព្ពិធា សម្មុខតា។

ការកសង្ឃស្សាតិ វូបសមេតុំ សន្និបតិតស្ស ការកសង្ឃស្ស។ **សង្ឃសាមគ្គិវសេន សម្មុខីភាវោ**តិ “យាវតិកា ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា, តេ អាគតា ហោន្តិ, ឆន្ទារហានំ ឆន្ទោ អាហដោ ហោតិ, សម្មុខីភូតា ន បដិក្កោសន្តី”តិ (ចូឡវ. ២២៨) ឯវំ វុត្តសង្ឃសាមគ្គិវសេន សម្មុខីភាវោ, ឯតេន យថា តថា បធានការកបុគ្គលានំ សម្មុខតាមត្តំ សង្ឃសម្មុខតា នាម ន ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **ភូតតា**តិ តច្ឆតា។ សច្ចបរិយាយោ ហិ ឥធ **ធម្ម**សទ្ទោ “ធម្មវាទី”តិអាទីសុ (ទី. និ. ១.៩, ១៩៤) វិយ។ វិនេតិ ឯតេនាតិ **វិនយោ**, តស្ស តស្ស អធិករណស្ស វូបសមនាយ ភគវតា វុត្តវិធិ, តស្ស វិនយស្ស សម្មុខតា **វិនយសម្មុខតា**។ តេនាហ “**យថា តំ...បេ.... វិនយសម្មុខតា**”តិ។

យេនាតិ យេន បុគ្គលេន។ **អត្ថបច្ចត្ថិកាន**ន្តិ (សារត្ថ. ដី. ចូឡវគ្គ ៣.២២៨) វិវាទវត្ថុសង្ខាតេ អត្ថេ បច្ចត្ថិកានំ។ **សង្ឃសម្មុខតា បរិហាយតិ** សម្មតបុគ្គលេហេវ វូបសមនតោ។

នន្តិ វិវាទាធិករណំ។ **បញ្ចង្គសមន្នាគត**ន្តិ (ចូឡវ. ២៣៤) “ន ឆន្ទាគតិំ គច្ឆតិ, ន ទោសាគតិំ គច្ឆតិ, ន មោហាគតិំ គច្ឆតិ, ន ភយាគតិំ គច្ឆតិ, គហិតាគហិតំ ជានាតី”តិ វុត្តេហិ បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតំ។ **គូឡ្ហកវិវដកសកណ្ណជប្បកេសុ តីសុ សលាកគ្គាហេសូ**តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តេសំ ភិក្ខូនំ សញ្ញត្តិយា តយោ សលាកគ្គាហេ គូឡ្ហកំ, វិវដកំ, សកណ្ណជប្បក”ន្តិ (ចូឡវ. ២៣៥) **សមថក្ខន្ធកេ** វុត្តេសុ តីសុ សលាកគ្គាហេសុ។ **សលាកំ គាហេត្វា**តិ ធម្មវាទីនញ្ច អធម្មវាទីនញ្ច សលាកាយោ និមិត្តសញ្ញំ អារោបេត្វា ចីវរភោគេ កត្វា សមថក្ខន្ធកេ វុត្តនយេន គាហាបេត្វា។ ឯវញ្ហិ តត្ថ **វុត្តំ** –

> “កថញ្ច, ភិក្ខវេ, គូឡ្ហកោ សលាកគ្គាហោ ហោតិ? តេន សលាកគ្គាហាបកេន ភិក្ខុនា សលាកាយោ វណ្ណាវណ្ណាយោ កត្វា ឯកមេកោ ភិក្ខុ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ ‘អយំ ឯវំវាទិស្ស សលាកា, អយំ ឯវំវាទិស្ស សលាកា, យំ ឥច្ឆសិ, តំ គណ្ហាហី’តិ។ គហិតេ វត្តព្ពោ ‘មា ច កស្សចិ ទស្សេហី’តិ។ សចេ ជានាតិ ‘អធម្មវាទី ពហុតរា’តិ, ‘ទុគ្គហោ’តិ បច្ចុក្កឌ្ឍិតព្ពំ។ សចេ ជានាតិ ‘ធម្មវាទី ពហុតរា’តិ , ‘សុគ្គហោ’តិ សាវេតព្ពំ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, គូឡ្ហកោ សលាកគ្គាហោ ហោតិ។
>
> “កថញ្ច, ភិក្ខវេ, វិវដកោ សលាកគ្គាហោ ហោតិ? សចេ ជានាតិ ‘ធម្មវាទី ពហុតរា’តិ, វិស្សដ្ឋេនេវ វិវដេន គាហេតព្ពោ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, វិវដកោ សលាកគ្គាហោ ហោតិ។
>
> “កថញ្ច, ភិក្ខវេ, សកណ្ណជប្បកោ សលាកគ្គាហោ ហោតិ? តេន សលាកគ្គាហាបកេន ភិក្ខុនា ឯកមេកស្ស ភិក្ខុនោ ឧបកណ្ណកេ អារោចេតព្ពំ ‘អយំ ឯវំវាទិស្ស សលាកា, អយំ ឯវំវាទិស្ស សលាកា, យំ ឥច្ឆសិ, តំ គណ្ហាហី’តិ។ គហិតេ វត្តព្ពោ ‘មា ច កស្សចិ អារោចេហី’តិ។ សចេ ជានាតិ ‘អធម្មវាទី ពហុតរា’តិ, ‘ទុគ្គហោ’តិ បច្ចុក្កឌ្ឍិតព្ពំ។ សចេ ជានាតិ ‘ធម្មវាទី ពហុតរា’តិ, ‘សុគ្គហោ’តិ សាវេតព្ពំ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សកណ្ណជប្បកោ សលាកគ្គាហោ ហោតី”តិ។

ឯត្ថ ច អលជ្ជុស្សន្នាយ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៣៥) បរិសាយ គូឡ្ហកោ សលាកគ្គាហោ កាតព្ពោ, លជ្ជុស្សន្នាយ វិវដកោ, ពាលុស្សន្នាយ សកណ្ណជប្បកោតិ វេទិតព្ពោ។ **ធម្មវាទីនំ យេភុយ្យតាយា**តិ ធម្មវាទីនំ ឯកេនបិ អធិកតាយ, កោ បន វាទោ ទ្វីហិ តីហិ។

“ចតូហិ សមថេហិ សម្មតី”តិ ឥទំ សព្ពសង្គាហកវសេន វុត្តំ, តត្ថ បន ទ្វីហិ ឯវ វូបសមនំ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឯវំ វិនិច្ឆិត**ន្តិ សចេ អាបត្តិ នត្ថិ, ឧភោ ខមាបេត្វា, អថ អត្ថិ, អាបត្តឹ ទស្សេត្វា រោបនវសេន វិនិច្ឆិតំ។ បដិកម្មំ បន អាបត្តាធិករណសមថេ បរតោ អាគមិស្សតីតិ។ ន សមណសារុប្បំ **អស្សាមណកំ,** សមណេហិ អកត្តព្ពំ, តស្មឹ។ **អជ្ឈាចារេ** វីតិក្កមេ សតិ។

បារាជិកសាមន្តេន វាតិ ទុក្កដេន វា ថុល្លច្ចយេន វា។ មេថុនធម្មេ ហិ បារាជិកសាមន្តា នាម ទុក្កដំ ហោតិ, អទិន្នាទានាទីសុ ថុល្លច្ចយំ។ **បដិចរតោ**តិ បដិច្ឆាទេន្តស្ស។ **អច្ឆិន្នមូលោ ភវិស្សតី**តិ បារាជិកំ អនាបន្នោ ភវិស្សតិ, សីលវា ភវិស្សតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សម្មា វត្តិត្វា**តិ វត្តំ បូរេត្វា។ **ឱសារណំ លភិស្សតី**តិ កម្មប្បដិប្បស្សទ្ធឹ លភិស្សតិ។

តស្សាតិ អាបត្តាធិករណស្ស។ **សម្មុខាវិនយេនេវ វូបសមោ នត្ថិ** បដិញ្ញាយ, តថារូបាយ ខន្តិយា វា វិនា អវូបសមនតោ។ យា បន បដិញ្ញាតិ សម្ពន្ធោ។

ឯត្ថាតិ អាបត្តិទេសនាយំ។ **សិយា**តិ អវស្សំ។ **កក្ខឡត្តាយ វាឡត្តាយា**តិ កក្ខឡភាវាយ ចេវ វាឡភាវាយ ច។ **ថុល្លវជ្ជ**ន្តិ បារាជិកញ្ចេវ សង្ឃាទិសេសញ្ច។ **គិហិប្បដិសំយុត្ត**ន្តិ គិហីនំ ហីនេន ខុំសនវម្ភនធម្មិកប្បដិស្សវេសុ អាបន្នំ អាបត្តឹ។

យថានុរូបន្តិ “ទ្វីហិ សមថេហិ, តីហិ, ចតូហិ, ឯកេនា”តិ ឯវំ វុត្តនយេនេវ យថានុរូបំ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មឹ សមថាធិការេ។ **វិនិច្ឆយនយោ**តិ វិនិច្ឆយនយមត្តំ។ តេនាហ **“វិត្ថារោ បនា”**តិអាទិ។ **អស្សា**តិ វិត្ថារស្ស។ **សមន្តបាសាទិកាយំ វុត្តោ**តិ សមន្តបាសាទិកាយ នាម វិនយដ្ឋកថាយំ វុត្តោ។ តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោតិ អធិប្បាយោ។

ឯត្តកន្តិ ឯតំបរមំ, ន តតោ ភិយ្យោ។

អធិករណសមថវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

ភិក្ខុបាតិមោក្ខវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ភិក្ខុនីបាតិមោក្ខវណ្ណនា

បារាជិកកណ្ឌំ

នាថោ ភិក្ខុនីនំ ហិតត្ថាយ យំ បាតិមោក្ខំ បកាសយីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **បកាសយី**តិ ទេសយិ, បញ្ញាបយីតិ អត្ថោ។

សាធារណបារាជិកំ

១. មេថុនធម្មសិក្ខាបទវណ្ណនា

អភិលាបមត្តន្តិ វចនមត្តំ, ន អត្ថោតិ អធិប្បាយោ។ **លិង្គភេទមត្តន្តិ** បុរិសលិង្គំ ឥត្ថិលិង្គន្តិ វិសេសមត្តំ។ **វិសេសោ**តិ នានាត្តំ។ **ឆន្ទេន ចេវា**តិ បេមេន ចេវ, សិនេហេន ចេវាតិ អត្ថោ ។ **រុចិយា ចា**តិ ឥច្ឆាយ ច។ **បដំ សិតាយា**តិ ទូសិតាយ។ បរិបុណ្ណា ឧបសម្បទា យស្សា សា **បរិបុណ្ណូបសម្បទា**, ឧភតោសង្ឃេន ឧបសម្បន្នាតិ អត្ថោ។

មេថុនធម្មសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អសាធារណបារាជិកំ

៥. ឧព្ភជាណុមណ្ឌលសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧព្ភកប្បរន្តិ ទុតិយមហាសន្ធិតោ ឧទ្ធំ។ **ឥតោ ចិតោ ច សញ្ចរណន្តិ** ហត្ថស្ស វា កាយស្ស វា តិរិយំ ឥតោ ចិតោ ច សញ្ចរណំ។

ឯកតោអវស្សុតេតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៦២) ភិក្ខុនិយា អវស្សវេ, ភិក្ខុនិយា កាយសំសគ្គរាគេន អវស្សុតភាវេ សតីតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុនិយា វសេនេវ ច ឯកតោអវស្សុតភាវោ គហេតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ **សមន្តបាសាទិកាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៦២) –

> “ឯកតោអវស្សុតេតិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ ‘ឯកតោ’តិ អវិសេសេន វុត្តំ, តថាបិ ភិក្ខុនិយា ឯវ អវស្សុតេ សតិ អយំ អាបត្តិភេទោ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ”តិ។

បុរិសស្ស កាយន្តិ បុរិសស្ស យំ កញ្ចិ កាយំ។ **ឧភតោអវស្សុតេបី**តិ ភិក្ខុនិយា ចេវ បុរិសស្ស ច កាយសំសគ្គរាគេន អវស្សុតភាវេ សតិបិ។ **កាយេនា**តិ យថាបរិច្ឆិន្នេន អត្តនោ កាយេន។ **កាយប្បដិពទ្ធន្តិ** បុរិសស្ស កាយប្បដិពទ្ធំ។ **អវសេសកាយេន វា**តិ យថាបរិច្ឆិន្នកាយតោ អវសេសេន កាយេន, ឧព្ភក្ខកអធោជាណុមណ្ឌលអធោកប្បរសង្ខាតេន កាយេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តស្ស កាយន្តិ** អវស្សុតស្ស តស្ស បុរិសស្ស យំ កញ្ចិ កាយំ។ យថា ចេត្ថ សយំ អាមសន្តិយា ថុល្លច្ចយំ, ឯវំ តស្ស អាមសនំ សាទិយន្តិយាបីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **បុរិសស្ស កាយសំសគ្គរាគោ នត្ថី**តិ បុរិសស្ស មេថុនរាគោ, គេហសិតបេមំ, សុទ្ធចិត្តំ វា។ **អវសេសេ**តិ បារាជិកខេត្តតោ អវសេសេ។ **កាយប្បដិពទ្ធេន កាយប្បដិពទ្ធាទិភេទេ**តិ “កាយប្បដិពទ្ធេន កាយប្បដិពទ្ធំ អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិកេ (បាចិ. ៦៥៩, ៦៦២) សព្ពវារេ។ **“អសញ្ចិច្ចា”**តិអាទីសុ វិរជ្ឈិត្វា វា អាមសន្តិយា, អញ្ញវិហិតាយ វា, “អយំ បុរិសោ”តិ វា “ឥត្ថី”តិ វា អជានន្តិយា វា, តេន ផុដ្ឋាយបិ តំ ផស្សំ អស្សាទយន្តិយា វា អាមសនេបិ សតិ អនាបត្តិ។

ឧព្ភជាណុមណ្ឌលសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. វជ្ជប្បដិច្ឆាទិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា

បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នន្តិ ភិក្ខូហិ សាធារណានំ ចតុន្នំ, អសាធារណានំ ចតុន្នញ្ចាតិ អដ្ឋន្នមញ្ញតរំ អជ្ឈាបន្នំ។ ឥទញ្ច បារាជិកំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៦៦) បច្ឆា បញ្ញត្តំ, សង្គីតិការកាចរិយេហិ បន បុរិមេន សទ្ធិំ យុគឡំ កត្វា ឥមស្មិំ ឱកាសេ ឋបិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ “អដ្ឋន្នំ បារាជិកានំ អញ្ញតរ”ន្តិ (បាចិ. ៦៦៦) វចនតោ បន វជ្ជប្បដិច្ឆាទិកំ យា បដិច្ឆាទេតិ, សាបិ វជ្ជប្បដិច្ឆាទិកា ឯវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ កិញ្ចាបិ វជ្ជប្បដិច្ឆាទនំ បេមវសេន

ហោតិ, តថាបិ សិក្ខាបទវីតិក្កមចិត្តំ ទោមនស្សមេវ ហោតីតិ កត្វា ទុក្ខវេទនំ ហោតីតិ “**តត្រ ហិ បាចិត្តិយំ… បេ…. សេសំ តាទិសមេវា**”តិ វុត្តំ។

វជ្ជប្បដិច្ឆាទិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. ឧក្ខិត្តានុវត្តិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា

សត្ថុសាសនេនាតិ ញត្តិសម្បទាយ ចេវ អនុស្សាវនសម្បទាយ ច។ ឥធ បន ចោទនាសារណាបុព្ពកមេវ ញត្តិអនុស្សាវនំ សត្ថុសាសនន្តិ អាហ “**ឥជាបី**”តិអាទិ។ **ករណ**ន្តិ ញត្តិដ្ឋបនញ្ចេវ អនុស្សាវនាវចនញ្ច។ **អនាទរ**ន្តិ បុគ្គលេ ចេវ ធម្មេ ច អាទរវិរហិតំ។ តេនាហ “**យេនា**”តិអាទិ។ **តត្ថ បរិយាបន្នគណេ វា**តិ តស្មិំ សង្ឃេ បរិយាបន្នេ សម្ពហុលបុគ្គលសង្ខាតេ គណេ វា។ “**សម្មាវត្តនាយ អវត្តមានន្តិ អត្ថោ**”តិ ឥមិនា អធិប្បាយត្ថោ វុត្តោ។ **ឯកកម្មាទិកេ**តិ ឯកកម្មឯកុទ្ទេសសមសិក្ខាតាយ។ **សហ អយនភាវេនា**តិ សហ វត្តនភាវេន។ សមានោ សំវាសោ ឯតេសន្តិ **សមានសំវាសកា**។

ឥទានិ យេន សំវាសេន តេ “សមានសំវាសកា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៦៩) វុត្តា, សោ សំវាសោ តស្ស ឧក្ខិត្តកស្ស តេហិ សទ្ធិំ នត្ថិ, យេហិ ច សទ្ធិំ តស្ស សោ សំវាសោ នត្ថិ, ន តេន តេ ភិក្ខូ អត្តនោ សហាយា កតា ហោន្តិ, តស្មា សោ **អកតសហាយោ** នាមាតិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតុំ “**យស្ស បនា**”តិអាទិ វុត្តំ។ ឯវំ បទវណ្ណនំ កត្វា ឥទានិ អត្ថមត្តំ ទស្សេតុំ “**សមានសំវាសកភាវំ អនុបគតន្តិ អត្ថោ**”តិ វុត្តំ។ កិំ តំ អនុវត្តនន្តិ កស្សចិ អាសង្កា សិយាតិ តំ សរូបតោ ទស្សេន្តោ “**យំទិដ្ឋិកោ សោ ហោតី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សោ**តិ យោ ឧក្ខិត្តកោ, សោ។

ឧក្ខិត្តានុវត្តិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. អដ្ឋវត្ថុកាសិក្ខាបទវណ្ណនា

លោកស្សាទមិត្តសន្ថវវសេនាតិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៦៧៥) លោកស្សាទសង្ខាតស្ស មិត្តសន្ថវស្ស វសេន។ កិំ តន្តិ អាហ “**កាយសំសគ្គរាគេនា**”តិ។ កាយសំសគ្គរាគេនេវ តិន្តា ឥធ អវស្សុតា នាម, ន មេថុនរាគេនាតិ។ កថមេតំ វិញ្ញាយតីតិ អាហ “**អយមេវ ហី**”តិអាទិ។ កិំ បនេត្ថ ការណន្តិ អាហ “**សមន្តបាសាទិកាយំ បនស្ស វិចារណា កតា**”តិ។ តត្ថាយំ វិចារណា – ឯត្ថ ច **អសទ្ធម្មោ**តិ កាយសំសគ្គោវ វេទិតព្ពោ, ន មេថុនធម្មោ។ ន ហិ មេថុនស្ស សាមន្តា ថុល្លច្ចយំ ហោតិ។ “វិញ្ញូ បដិពលោ កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជិតុ”ន្តិ (បាចិ. ៦៧៦) វចនម្បិ ចេត្ថ សាធកន្តិ។ យំ យេន កតំ, តំ តស្សេវ ហោតីតិ។ **បុរិសបុគ្គលស្សា**តិ សាមិវចនន្តិ ទស្សេតុំ “**យំ បុរិសបុគ្គលេនា**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ហត្ថោ**តិ អត្តនោ ហត្ថោ។ ន កេវលញ្ចេត្ថ **ហត្ថគ្គហណ**ន្តិ “ហត្ថោ នាម កប្បរំ ឧបាទាយ យាវ អគ្គនខា”តិ (បាចិ. ៦៧៦) វុត្តស្ស ហត្ថស្សេវ គហណំ, អថ ខោ តស្ស ច អញ្ញស្សបិ អបារាជិកខេត្តស្ស គហណំ ឯកជ្ឈំ កត្វា “ហត្ថគ្គហណ”ន្តិ វុត្តំ។ តថា **សង្ឃាដិកណ្ណគ្គហណ**ន្តិ ន កេវលំ សង្ឃាដិកណ្ណស្សេវ គហណំ, អថ ខោ តស្ស ច អញ្ញស្សបិ យស្ស កស្សចិ ចីវរប្បទេសស្ស គហណំ វុត្តន្តិ ទស្សេតុំ “**ឯត្ថ ច យស្ស កស្សចី**”តិអាទិ វុត្តំ។ **ឥត្ថន្នាមំ ឋាន**ន្តិ ឯវំនាមកំ ឋានំ។ “**បដិបាដិយា វា ឧប្បដិបាដិយា វា បូរេត្វា**”តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ។ តស្មា បដិបាដិយា វា ឧប្បដិបាដិយា វា ឯកន្តរិកាយ វា យេន តេន នយេន បូរេត្វាតិ អត្ថោ។

តា អាបត្តិយោតិ តា អាបន្នា អាបត្តិយោ។ យថា ចេកេកស្មិំ វត្ថុស្មិំ ឯវំ វិសុំ វិសុំ សត្តសុ វត្ថូសុ សតគ្គត្តម្បិ វីតិក្កន្តេសុ តា អាបត្តិយោ ទេសេត្វា មុច្ចតិ។ **គណនូបិកា**តិ ទេសិតគណនំ ឧបគច្ឆតិ។ **ធុរនិក្ខេបំ កត្វា**តិ “អញ្ញំ វត្ថុំ អាបជ្ជិស្សាមី”តិ ឧស្សាហំ ឋបេត្វា។

អដ្ឋវត្ថុកាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខេ បារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សង្ឃាទិសេសកណ្ឌំ

១. ឧស្សយវាទិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា

មានុស្សយវសេន កោធូស្សយវសេនាតិ ពាហុល្លនយេន វុត្តំ។ តេនេវ វក្ខតិ “តិចិត្តំ តិវេទន”ន្តិ។ **អឌ្ឌករណត្ថាយា**តិ ឯត្ថ **អឌ្ឌោ**តិ វោហារិកវិនិច្ឆយោ វុច្ចតិ។ យំ បព្ពជិតា “អធិករណ”ន្តិបិ វទន្តិ, តស្ស ករណត្ថាយ វោហារិកវិនិច្ឆយត្ថាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វីតិក្កមក្ខណេយេវា**តិ វត្ថុជ្ឈាចារក្ខណេយេវ, ន តតិយាយ សមនុភាសនាយាតិ អធិប្បាយោ។ **ភិក្ខុនី សង្ឃតោ និស្សារេតី**តិ អាបន្នំ ភិក្ខុនី ភិក្ខុនិសង្ឃម្ហា និស្សារេតិ។ ហេតុម្ហិ ចាយំ កត្តុវោហារោ “និស្សារណហេតុភូតធម្មោ ‘និស្សារណីយោ’តិ វុត្តោ”តិ កត្វា។

យត្ថ បិតាយាតិ ឧបស្សយភិក្ខាចារមគ្គាទីសុ យស្មិំ ឋានេ បិតាយ។ **តតោ បដ្ឋាយ គច្ឆន្តិយា**តិ តតោ បដ្ឋាយ វោហារិកានំ សន្តិកំ គច្ឆន្តិយា។ **ទុតិយេ**តិ ទុតិយារោចនេ។ **តេនា**តិ ឧបាសកេន។ **ឯវំ វុត្តាយា**តិ “មម ច តវ ច កថំ ត្វំយេវ អារោចេហី”តិ វុត្តាយ។ **អញ្ញេន កថាបេតី**តិ កប្បិយការកេន កថាបេតិ។ **យថា វា តថា វា ហិ អារោចិយមានេ**តិ កប្បិយការកោ វា ភិក្ខុនិយា កថំ បឋមំ អារោចេតុ, ឥតរោ វា អត្តនោ កថំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៧៩)។ កប្បិយការកោ វា ឧភិន្នម្បិ កថំ, ឥតរោ វា ឧភិន្នម្បិ កថំ អារោចេតូតិ ឯវំ យថា តថា អារោចិយមានេ។ **ឧភិន្នម្បិ បន កថំ សុត្វា**តិ យថា តថា វា អារោចិតំ បន ឧភិន្នម្បិ កថំ សុត្វា។

អាកឌ្ឍិយមានា គច្ឆតីតិ វុច្ចមានា វោហារិកានំ សន្តិកំ គច្ឆតិ, ឥមស្ស “តស្សា អនាបត្តី”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ **រក្ខំ យាចតី**តិ ធម្មិកំ រក្ខំ យាចតិ។ ឥទានិ យថា យាចិតា រក្ខា ធម្មិកា ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ **“ឧបស្សយេ អញ្ញេហិ កតំ អនាចារំ អនោទិស្ស អាចិក្ខន្តី”**តិ វុត្តំ។ តត្ថ អតីតំ អារព្ភ អត្ថិ ឱទិស្ស អាចិក្ខនា (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៧៩), អត្ថិ អនោទិស្ស អាចិក្ខនា, អនាគតំ អារព្ភាបិ អត្ថិ ឱទិស្ស អាចិក្ខនា, អត្ថិ អនោទិស្ស អាចិក្ខនា។

កថំ **អតីតំ អារព្ភ ឱទិស្ស អាចិក្ខនា** ហោតិ? ភិក្ខុនុបស្សយេ គាមទារកា, ធុត្តាទយោ វា យេ កេចិ អនាចារំ វា អាចរន្តិ, រុក្ខំ វា ឆិន្ទន្តិ, ផលាផលំ វា ហរន្តិ, បរិក្ខារេ វា អច្ឆិន្ទន្តិ។ ភិក្ខុនី វោហារិកេ ឧបសង្កមិត្វា “អម្ហាកំ ឧបស្សយេ ឥទំ នាម កត”ន្តិ វទតិ។ “កេនា”តិ វុត្តេ “អសុកេន ច អសុកេន ចា”តិ អាចិក្ខតិ។ ឯវំ អតីតំ អារព្ភ ឱទិស្ស អាចិក្ខនា ហោតិ, សា ន វដ្ដតិ។ តញ្ចេ សុត្វា តេ វោហារិកា តេសំ ទណ្ឌំ ករោន្តិ, សព្ពំ ភិក្ខុនិយា គីវា ហោតិ។ “ទណ្ឌំ គណ្ហិស្សន្តី”តិ អធិប្បាយេបិ សតិ គីវាយេវ ហោតិ។ សចេ បន តស្ស “ទណ្ឌំ គណ្ហថា”តិ វទតិ, បញ្ចមាសកមត្តេ គហិតេ បារាជិកំ ហោតិ។

តេហិ “កេនា”តិ វុត្តេ បន “អសុកេនា”តិ វត្តុំ អម្ហាកំ ន វដ្ដតិ, តុម្ហេយេវ ជានិស្សថ។ កេវលញ្ហិ មយំ រក្ខំ យាចាម, តំ នោ ទេថ, អវហដភណ្ឌម្បិ អាហរាបេថា”តិ វត្តព្ពំ។ ឯវំ **អនោទិស្ស អាចិក្ខនា** ហោតិ, សា វដ្ដតិ។ ឯវំ វុត្តេ សចេបិ តេ វោហារិកា តេ ការកេ គវេសិត្វា តេសំ ទណ្ឌំ ករោន្តិ, សព្ពំ សាបតេយ្យម្បិ គហិតំ, ភិក្ខុនិយា នេវ គីវា, ន អាបត្តិ។

បរិក្ខារំ ហរន្តេ ទិស្វា តេសំ អនត្ថកាមតាយ “ចោរោ ចោរោ”តិ វត្តុម្បិ ន វដ្ដតិ។ ឯវំ វុត្តេបិ ហិ យំ តេសំ ទណ្ឌំ ករោន្តិ, សព្ពំ ភិក្ខុនិយា គីវា ហោតិ។ អត្តនោ វចនករំ បន “ឥមិនា មេ បរិក្ខារោ គហិតោ, តំ អាហរាបេហិ, មា ចស្ស ទណ្ឌំ ករោថា”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ ទាសទាសិវាបិអាទីនំ អត្ថាយ អឌ្ឌំ ករោន្តិ, អយំ អកប្បិយអឌ្ឌោ នាម, ន វដ្ដតិ។

កថំ **អនាគតំ អារព្ភ ឱទិស្ស អាចិក្ខនា** ហោតិ? វុត្តនយេនេវ បរេហិ អនាចារាទីសុ កតេសុ ភិក្ខុនី វោហារិកេ ឯវំ វទតិ “អម្ហាកំ ឧបស្សយេ ឥទញ្ចិទញ្ច ករោន្តិ, រក្ខំ នោ ទេថ អាយតឹ អករណត្ថាយា”តិ។ “កេន ឯវំ កត”ន្តិ វុត្តេ “អសុកេន ច អសុកេន ចា”តិ អាចិក្ខតិ។ ឯវំ អនាគតំ អារព្ភ ឱទិស្ស អាចិក្ខនា ហោតិ, សាបិ ន វដ្ដតិ។ តេសញ្ហិ ទណ្ឌេ កតេ បុរិមនយេនេវ សព្ពំ ភិក្ខុនិយា គីវា។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

សចេ បន វោហារិកា ភិក្ខុនុបស្សយេ ឯវរូបំ អនាចារំ ករោន្តានំ “ឥមំ នាម ទណ្ឌំ ករោមា”តិ ភេរឹ ចរាបេត្វា អាណាយ អតិដ្ឋមានេ បរិយេសិត្វា ទណ្ឌំ ករោន្តិ, ភិក្ខុនិយា នេវ គីវា, ន អាបត្តិ។

យោ ចាយំ ភិក្ខុនីនំ វុត្តោ, ភិក្ខូនម្បិ ឯសេវ នយោ។ ភិក្ខុនោបិ ហិ ឱទិស្ស អាចិក្ខនា ន វដ្ដតិ, យំ តថា អាចិក្ខិតេ តេសំ ទណ្ឌំ ករោន្តិ, តំ សព្ពំ គីវា ហោតិ។ វុត្តនយេនេវ ទណ្ឌំ គណ្ហាបេន្តស្ស បារាជិកំ។ យោ បន “ទណ្ឌំ ករិស្សន្តី”តិ ជានន្តោបិ អនោទិស្ស កថេតិ, តេ ច បរិយេសិត្វា ទណ្ឌំ ករោន្តិយេវ, ន ទោសោ។ វិហារសីមាយ រុក្ខាទីនិ ឆិន្ទន្តានំ វាសិផរសុអាទីនិ គហេត្វា បាសាណេ កោដ្ដេន្តិ, ន វដ្ដតិ។ សចេ ធារា ភិជ្ជតិ, ការាបេត្វា ទាតព្ពា។ ឧបធាវិត្វា តេសំ បរិក្ខារេ គណ្ហន្តិ, តម្បិ ន កាតព្ពំ។ លហុបរិវត្តញ្ហិ ចិត្តំ, ថេយ្យចេតនាយ ឧប្បន្នាយ មូលច្ឆេជ្ជម្បិ គច្ឆេយ្យ។

ឧស្សយវាទិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ចោរិវុដ្ឋាបិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា

មល្លគណភដិបុត្តគណាទិកន្តិអាទីសុ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៦៨៣) **មល្លគណោ** នាម នារាយន ភត្តិកោ តត្ថ តត្ថ បានីយដ្ឋបនបោក្ខរណិខណនាទិបុញ្ញកម្មការកោ គណោ។ **ភដិបុត្តគណោ** នាម កុមារ ភត្តិកគណោ។ **ធម្មគណោ**តិ សាសនភត្តិកោ អនេកប្បការបុញ្ញកម្មការកោ គណោ។ **គន្ធិកសេណី**តិ អនេកប្ប ការសុគន្ធិវិកតិការកោ គណោ។ **ទុស្សិកសេណី**តិ ទុស្សវាណិជសមូហោ, បេសការគណោតិ អត្ថោ។

វុដ្ឋាបេន្តិយាតិ ឧបសម្បាទេន្តិយា។ កេនចិ ករណីយេន បក្កន្តាសុ ភិក្ខុនីសុ អគន្ត្វា ខណ្ឌសីមំ យថានិសិន្ន ដ្ឋានេយេវ អត្តនោ និស្សិតកបរិសាយ សទ្ធឹ វុដ្ឋាបេន្តិយា វាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋាតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៨៣), អញ្ញំ សីមំ វា នទី វា គន្ត្វា វុដ្ឋាបេន្តិយា កាយវាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋាតីតិ អាហ **“ចោរិវុដ្ឋាបនសមុដ្ឋាន”**ន្តិ។ អនាបុច្ឆា វុដ្ឋាបនវសេន **កិរិយាកិរិយំ**។ បណ្ណត្តិំ អជានន្តា អរិយាបិ វុដ្ឋាបេន្តីតិ វា កម្មវាចាបរិយោសានេ អាបត្តិក្ខណេ វិបាកាព្យាកតសមង្គិតាវសេន វា **តិចិត្តំ**។

ចោរិវុដ្ឋាបិកាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ឯកគាមន្តរគមនសិក្ខាបទវណ្ណនា

អញ្ញោ គាមោ **គាមន្តរំ។ នទិបារ**ន្តិ នទិយា បារិមតីរំ។ “គាមន្តរំ គច្ឆេយ្យា”តិ (បាចិ. ៦៨៧, ៦៩១) វុត្តត្តា អញ្ញស្មឹ គាមេយេវ អាបត្តិ, ន សកគាមេតិ អាហ **“សកគាមតោ តាវា”**តិអាទិ។ **បរិក្ខេបេ វា ឧបចារេ វា អតិក្កន្តេ**តិ បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបេ វា អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានេ វា អតិក្កន្តេ។ **ទុតិយេន អតិក្កន្តមត្តេ**តិ ទុតិយេន បាទេន ឥតរស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបេ វា ឧបចារេ វា អតិក្កន្តមត្តេ។ យេសុ បន បោត្ថកេសុ “ឯកេន បាទេន ឥតរស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបេ វា អតិក្កន្តេ, ឧបចារេ វា ឱក្កន្តេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយេន អតិក្កន្តមត្តេ, ឱក្កន្តមត្តេ វា សង្ឃាទិសេសោ”តិ បាឋោ ទិស្សតិ, តត្ថ “ឱក្កន្តេ, ឱក្កន្តមត្តេ វា”តិ ឯតានិ ទ្វេ ប ទានិ បាឡិយា វិរុជ្ឈន្តិ។ “អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារំ អតិក្កាមេន្តិយា”តិ (បាចិ. ៦៩២) ហិ បាឡិ។ តថា **ស មន្តបាសាទិកាយបិ** វិរុជ្ឈន្តិ។ តត្ថ ហិ –

> “បរិក្ខេបារហដ្ឋានំ ឯកេន បាទេន អតិក្កមតិ, ថុល្លច្ចយំ។ ទុតិយេន អតិក្កន្តមត្តេ សង្ឃាទិសេសោ។ អបិចេត្ថ សកគាមតោ…បេ… ឯកេន បាទេន ឥតរស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបេ វា ឧបចារេវា អតិក្កន្តមត្តេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយេន អតិក្កន្តមត្តេ សង្ឃាទិសេសោ”តិ –

វុត្តំ។ “បឋមំ បាទំ អតិក្កាមេន្តិយា”តិអាទិវចនតោ (បាចិ. ៦៩២) បទសា គមនមេវ ឥធាធិប្បេតន្តិ អាហ **“បទសា បវិសន្តិយា អាបត្តី”**តិ។ ឥមិនា សចេបិ ហត្ថិបិដ្ឋិអាទីហិ វា ឥទ្ធិយា វា បវិសតិ, វដ្ដតិយេវាតិ ទស្សេតិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន **សមន្តបាសាទិកាយ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៩២) វុត្តោតិ អធិប្បាយោ។

នទិបារគមនេ វុត្តលក្ខណាយ នទិយាតិ “នទី នាម តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេត្វា យត្ថ កត្ថចិ ឧត្តរន្តិយា អន្តរវាសកោ តេមិយតី”តិ (បាចិ. ៦៩២) **នទិបារគមនវិភង្គេ** វុត្តលក្ខណាយ នទិយា។ នទិបារគមនវិភង្គោ ហិ ឥធ **នទិបារគមន**សទ្ទេន វុត្តោ។ **បុន ឱរិមតីរមេវ បច្ចុត្តរន្តិយា វា**តិ បារតីរំ គន្តុកាមតាយ ឱតិណ្ណត្តា វុត្តំ។ ឥតរិស្សា បន អយំ បក្កន្តដ្ឋានេ ឋិតា ហោតិ, តស្មា បារតីរំ គច្ឆន្តិយា អនាបត្តិ។ សចេ សជ្ឈាយំ វា បធានំ វា អញ្ញំ វា កិញ្ចិ កម្មំ កុរុមានា “បុរេ អរុណោយេវ ទុតិយិកាយ សន្តិកំ គមិស្សាមី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៩២) អាភោគំ ករោតិ, អជានន្តិយា ឯវ តស្សា អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ , អនាបត្តីតិ អាហ **“បុរេ អរុណោយេវា”**តិអាទិ។ អថ បន “យាវ អរុណុគ្គមនា ឥធេវ ភវិស្សាមី”តិ វា អនាភោគេន វា វិហារស្ស ឯកទេសេ អច្ឆតិ, ទុតិយិកាយ ហត្ថបាសំ

ន ឱតរតិ, អរុណុគ្គមនេ សង្ឃាទិសេសោ។ ហត្ថបាសោយេវ ហិ ឥធ បមាណំ។ ហត្ថបាសាតិក្កមេ ឯកគព្ភេបិ ន វដ្ដតិ។ តេនាហ “**ឯកគព្ភេ...បេ.... អាបត្តី**”តិ។

ទស្សនូបចារំ វា សវនូបចារំ វាតិ ឯត្ថ **ទស្សនូបចារោ** នាម យត្ថ ឋិតំ ទុតិយិកា បស្សតិ។ **សវនូបចារោ** នាម យត្ថ ឋិតា មគ្គមូឡ្ហសទ្ទេន វិយ, ធម្មស្សវនារោចនសទ្ទេន វិយ ច “អយ្យេ”តិ សទ្ទាយន្តិយា សទ្ទំ សុណាតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឱហីយនំ នាម ទស្សនូបចារសវនូបចារានមញ្ញតរស្ស វិជហនំ, តស្មា។ អន្តោគាមេ បន ឱហីយនំ វដ្ដតីតិ អាហ “**ឥន្ទខីលាតិក្កមតោ បដ្ឋាយា**”តិ អាទិ។ តត្ថ **ឥន្ទខីលាតិក្កមតោ**តិ ឧម្មារាតិក្កមតោ។ **ពហិគាមេ**តិ គាមស្ស ពហិបទេសេ។ មគ្គមូឡ្ហា ឧច្ចាសទ្ទំ ករោន្តីតិ អាហ “**មគ្គមូឡ្ហសទ្ទេន វិយា**”តិ។ មគ្គមូឡ្ហំ អវ្ហាយន្តស្ស សទ្ទេន វិយាតិបិ វទន្តិ។ **សទ្ទាយន្តិយា**តិ សទ្ទំ ករោន្តិយា។ “**សទ្ទស្សវនាតិក្កមេ អាបត្តិយេវា**”តិ ឥមិនា ទស្សនូបចារេ ឯវរូបេ សវនូបចារេ វិជហិតេ ន វដ្ដតិ, ជហិតមត្តេវ អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សាតិ ទស្សេតិ។

មគ្គំ គច្ឆន្តីតិ ឯកមគ្គំ គច្ឆន្តិ។ សចេ បុរិមាយោ អញ្ញេន មគ្គេន គច្ឆន្តិ, បក្កន្តា នាម ហោន្តិ, អនាបត្តិយេវ។ ទ្វិន្នំ គច្ឆន្តីនំ ឯកា អនុពន្ធិតុំ អសក្កោន្តី “គច្ឆតុ អយ”ន្តិ ឱហីយតិ, ឥតរាបិ “ឱហីយតុ អយ”ន្តិ គច្ឆតិ, ទ្វិន្នម្បិ អាបត្តិ។ សចេ បន គច្ឆន្តីសុ បុរិមាបិ អញ្ញំ មគ្គំ គណ្ហាតិ, បច្ឆិមាបិ អញ្ញំ, ឯកា ឯកិស្សា បក្កន្តដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ, ទ្វិន្នម្បិ អនាបត្តិ។

“**សង្ឃាទិសេសា ចតុរោ**”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៧៩) អយំ បញ្ហោ អរុណុគ្គមនេ គាមន្តរបរិយាបន្នំ នទិបារំ ឱក្កន្តភិក្ខុនី សន្ធាយ វុត្តោ។ សា ហិ សកគាមតោ បច្ចូសសមយេ និក្ខមិត្វា អរុណុគ្គមនកាលេ វុត្តប្បការំ នទិបារំ ឱក្កន្តមត្តាវ រត្តិវិប្បវាសគាមន្តរនទិបារគមនគណម្ហាឱហីយនលក្ខណេ ឯកប្បហារេនេវ ចតុរោ សង្ឃាទិសេសេ អាបជ្ជតិ។

បក្ខសង្កន្តាយ វាតិ តិត្ថាយតនំ សង្កន្តាយ។ **អនន្តរាយេនា**តិ ហត្ថិមោចនាទិអន្តរាយំ វិនា។

ឯកគាមន្តរគមនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ឧក្ខិត្តកឱសារណសិក្ខាបទវណ្ណនា

តស្សេវ ការកសង្ឃស្សាតិ យោ ឧក្ខេបនីយកម្មការកោ គណោ, តស្សេវ ការកសង្ឃស្ស។ **វត្តេ វា វត្តន្តិ**ន្តិ តេចត្តាលីសប្បភេទេ នេត្ថារវត្តេ វត្តមានំ។

ឧក្ខិត្តកឱសារណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ភោជនប្បដិគ្គហណបឋមសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឯកតោអវស្សុតេតិ បុគ្គលស្ស វា ភិក្ខុនិយា វា អវស្សុតេ។ **មហាបច្ចរិយំ** បនេត្ថ “ភិក្ខុនិយា អវស្សុតភាវោតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧០១) វុត្តំ។ តំ “អនវស្សុតោតិ ជានន្តី បដិគ្គណ្ហាតី”តិ (បាចិ. ៧០៣) ឥមាយ បាឡិយា ន សមេតិ។ យទិ ហិ បុគ្គលស្ស អវស្សុតភាវោ នប្បមាណំ, កឹ “អនវស្សុតោតិ ជានន្តី”តិ ឥមិនា វចនេន, “អនាបត្តិ ឧភតោអនវស្សុតា ហោន្តិ, អនវស្សុតា បដិគ្គណ្ហាតី”តិ ឯត្តកមេវ វត្តព្ពំ សិយា។ **ឧភោសុ អនវស្សុតេសូ**តិ បុគ្គលោ ចេវ ភិក្ខុនី ចាតិ ឧភោសុ អនវស្សុតេសុ គណ្ហន្តិយា សព្ពថាបិ អនាបត្តិ។ “**អនវស្សុតោ”តិ វា ញត្វា គណ្ហន្តិយា**តិ សយំ អនវស្សុតា សមានា អវស្សុតេបិ “អនវស្សុតោ អយ”ន្តិ សញ្ញាយ តស្ស ហត្ថតោ បដិគ្គណ្ហន្តិយា។ អថ សយំ អនវស្សុតាបិ អញ្ញំ អវស្សុតំ វា អនវស្សុតំ វា “អវស្សុតោ”តិ ញត្វា បដិគ្គណ្ហាតិ, ទុក្កដមេវ។ វុត្តញ្ហេតំ **អនន្តរសិក្ខាបទេ** “កិស្ស ត្វំ, អយ្យេ, ន បដិគ្គណ្ហាសីតិ, អវស្សុតា, អយ្យេតិ, ត្វំ បន, អយ្យេ, អវស្សុតាតិ, នាហំ, អយ្យេ, អវស្សុតា”តិ។

ភោជនប្បដិគ្គហណបឋមសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ភោជនប្បដិគ្គហណទុតិយសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទុក្កដាទិកា សង្ឃាទិសេសបរិយោសានា អាបត្តិយោ ឥមិនា សិក្ខាបទេន ឧយ្យោជិកាយេវ, ឥតរិស្សា បន អាបត្តិភេទោ បឋមសិក្ខាបទេនាតិ អាហ “**សា ឯវំ ឧយ្យោជនេនា**”តិអាទិ។

កុលានុទ្ទយតាយាតិ កុលានុកម្បកតាយ។

ភោជនប្បដិគ្គហណទុតិយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧-១៣. សព្ពវិត្ថាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

សត្តមាទីនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

សព្ពវិត្ថាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៤-១៧. សង្ឃភេទកាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

ភិក្ខុនី សង្ឃំ ន ភិន្ទតីតិ កម្មំ, ឧទ្ទេសោ ចាតិ ទ្វីហិ ភេទោ, សោ តាយ សទ្ធឹ នត្ថីតិ ភិក្ខុនី សង្ឃំ ន ភិន្ទតិ។ ន កេវលំ បរិវាសាភាវោយេវាតិ អាហ “**ឆាទនបច្ចយាបី**”តិអាទិ។ ឯត្ថ ច “**ឆាទនបច្ចយាបិ ន ទុក្កដំ អាបជ្ជតី**”តិ បាឋោ ទដ្ឋព្ពោ, ឆាទនបច្ចយាបិ ទុក្កដំ ន អាបជ្ជតីតិ អត្ថោ។ ឯវញ្ច កត្វា –

> “អាបជ្ជតិ គរុកំ សាវសេសំ;
> ឆាទេតិ អនាទរិយំ បដិច្ច;
> ន ភិក្ខុនី នោ ច ផុសេយ្យ វជ្ជំ;
> បញ្ហាមេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា”តិ។ (បរិ. ៤៨១) –

ឯត្ថ ភិក្ខុនិនិសេធោ ឧបបន្នោ ហោតិ។ យេសុ បន បោត្ថកេសុ “ឆាទនបច្ចយា បន ទុក្កដំ អាបជ្ជតី”តិ វិនា **ន**-ការំ បាឋោ ទិស្សតិ, សោ បមាទលេខោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **តស្មា**តិ យស្មា បរិវាសោ នាម នត្ថិ, តស្មា។ **អត្តនោ សីមំ សោធេត្វា វិហារសីមាយ វា**តិ វិហារេ ពទ្ធសីមមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ **សោធេតុំ អសក្កោន្តីហី**តិ វិហារសីមំ សោធេតុំ អសក្កោន្តីហិ។

មុខមគ្គនិទស្សនន្តិ បវេសោបាយមគ្គនិទស្សនំ។ ឯត្ថាហ – អថ កស្មា យថា ភិក្ខុមានត្តកថាយ “បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបតោ, អបរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កម្ម”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. និគមនវណ្ណនា) វុត្តំ, ឯវមវត្វា “**គាមូបចារតោ ច ភិក្ខូនំ វិហារូបចារតោ ច ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កមិត្វា**”តិ ឥធ វុត្តន្តិ? តត្រ ចេកេ វទន្តិ “ភិក្ខូនំ វុត្តប្បការំ បទេសំ អតិក្កមិត្វា គាមេបិ តំ កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ, ភិក្ខុនីនំ បន គាមេ ន វដ្ដតិ, តស្មា ឯវំ វុត្ត”ន្តិ។ អបរេ បន ភណន្តិ “ភិក្ខូនម្បិ គាមេ ន វដ្ដតិ, ភិក្ខុវិហារោ នាម បុព្ពេយេវ គាមូបចារំ អតិក្កមិត្វា តិដ្ឋតិ , តស្មា គាមំ អវត្វា វិហារូបចារមេវ ហេដ្ឋា វុត្តំ។ ភិក្ខុនីនំ បន វិហារោ គាមេយេវ, ន ពហិ, តស្មា គាមូបចារញ្ច វិហារូបចារញ្ច ឧភយមេវេត្ថ ទស្សិតំ។ តស្មា ឧភយត្ថាបិ អត្ថតោ នានាត្តំ នត្ថី”តិ។ វីមំសិត្វា យញ្ចេត្ថ យុជ្ជតិ, តំ គហេតព្ពំ។

តតោ បដ្ឋាយាតិ អារោចិតកាលតោ បដ្ឋាយ។

សង្ឃភេទកាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខេ សង្ឃាទិសេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និស្សគ្គិយកណ្ឌំ

១. បត្តវគ្គោ

១. បត្តសន្និចយសិក្ខាបទវណ្ណនា

បឋមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

បត្តសន្និចយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. អកាលចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា

យំ អត្តនា លទ្ធំ, តំ និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ យំ ចីវរំ ភាជាបិតាយ អត្តនា លទ្ធំ, តមេវ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, តំ វិនយកម្មំ កត្វាបិ អត្តនា ន លព្ភតិ។ តេនាហ **“និស្សដ្ឋ”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **និស្សដ្ឋំ បដិលភិត្វាបីតិ** “អយ្យាយ, ទម្មី”តិ ឯវំ និស្សដ្ឋំ បដិលភិត្វាបិ។ **យថាទានេយេវ ឧបនេតព្ព**ន្តិ យថា ទាយកេហិ ទិន្នំ, តថេវ ឧបនេតព្ពំ, អកាលចីវរបក្ខេយេវ បបេតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អកាលចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ចីវរបរិវត្តនសិក្ខាបទវណ្ណនា

មេតន្តិ មេ ឯតំ។ សកសញ្ញាយ គហិតត្តា បាចិត្តិយញ្ចេវ ទុក្កដញ្ច វុត្តំ, ឥតរថា ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពំ។

ចីវរបរិវត្តនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. អញ្ញវិញ្ញាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា

បដិលាភេនាតិ បឋមវិញ្ញត្តិតោ ឩនតរស្សាបិ អញ្ញស្ស បដិលាភេន។

តស្មិំ អប្បហោន្តេ បុន តញ្ញេវាតិ យំ បឋមំ វិញ្ញត្តំ, ថោកត្តា តស្មិំ អប្បហោន្តេ បុន តញ្ញេវ វិញ្ញាបេន្តិយាតិ អត្ថោ។ **អញ្ញេន**បិ អត្ថេ សតី តិ បឋមំ វិញ្ញត្តិតោ អញ្ញេនបិ អត្ថេ សតិ។ **តេន សទ្ធិំ អញ្ញញ្ចា**តិ យំ បឋមំ វិញ្ញត្តំ, តេន សទ្ធិំ អញ្ញញ្ច។ កិំ វុត្តំ ហោតិ? សចេ បឋមំ សប្បិ វិញ្ញត្តំ, “យមកំ បចិតព្ព”ន្តិ ច វេជ្ជេន វុត្តត្តា តេលេនាបិ អត្ថោ ហោតិ។ តតោ “តេលេនាបិ មេ អត្ថោ”តិ ឯវមាទិនា អញ្ញញ្ច វិញ្ញាបេន្តិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អានិសំសំ ទស្សេត្វា**តិ “សចេ កហាបណស្ស សប្បិ អាភតំ ហោតិ, ឥមិនា មូលេន ទ្វិគុណំ តេលំ លព្ភតិ, តេលេនាបិ ច ឥទំ កិច្ចំ និប្ផជ្ជតិ, តស្មា តេលំ អាហរា”តិ ឯវំ អានិសំសំ ទស្សេត្វា។

អញ្ញវិញ្ញាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. អញ្ញចេតាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា

តតោ អញ្ញំ ចេតាបេយ្យាតិ បឋមំ ចេតាបិតតោ យំ កិញ្ចិ អញ្ញំ ចេតាបេយ្យ។

អញ្ញចេតាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. បឋមសង្ឃិកចេតាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា

អញ្ញស្សត្ថាយ ទិន្នេនាតិ យំ ចេតាបេតិ, តតោ អញ្ញស្សត្ថាយ ទិន្នេន។ **អញ្ញុទ្ទិសិកេនា**តិ បុរិមស្សេវ វត្ថុទីបនំ។

សេសកំ ឧបនេន្តិយាតិ យទត្ថាយ ទិន្នោ, តំ ចេតាបេត្វា អវសេសំ អញ្ញស្សត្ថាយ ឧបនេន្តិយា។ **សាមិកេ អបលោកេត្វា**តិ ទាយកេ អាបុច្ឆិត្វា។ **ឯវរូបាសុ អាបទាសុ ឧបនេន្តីន**ន្តិ ឯវរូបេសុ ឧបទ្ទវេសុ អញ្ញស្ស យស្ស កស្សចិ អត្ថាយ ឧបនេន្តីនំ។

បឋមសង្ឃិកចេតាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. ទុតិយសង្ឃិកចេតាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ន កេវលំ តេនេវ បរិក្ខារេនាតិ អាហ **“សយំ យាចិតកេនាបី”**តិ។ វុត្តញ្ហេតំ បាឡិយំ “ភិក្ខុនិយោ តេន ច បរិក្ខារេន សយម្បិ យាចិត្វា ភេសជ្ជំ ចេតាបេត្វា បរិភុញ្ជឹសូ”តិ (បាចិ. ៧៦៣)។ មាតិកាយំ បន គម្យមានត្ថា បិ-សទ្ទោ នប្បយុត្តោ។ គម្យមានត្ថស្ស ហិ សទ្ទស្ស បយោគំ បតិ កាមចារោតិ យុត្តិ។

ទុតិយសង្ឃិកចេតាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨-៩-១០. បឋមគណិកចេតាបនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

អដ្ឋមនវមទសមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

បឋមគណិកចេតាបនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បត្តវគ្គោ បឋមោ។

២. ចីវរវគ្គោ

១១. គរុបាវុរណសិក្ខាបទវណ្ណនា

យស្មា បវារិតដ្ឋានេ វិញ្ញត្តិ នាម ន បដិសេធេតព្ពា, តស្មា ភគវា ធម្មនិមន្តនវសេន បវារិតដ្ឋានេ “វទេថាយ្យេ, យេនត្ថោ”តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៧៨៤) វុត្តាយ ចតុក្កំសបរមំ វិញ្ញាបេតព្ពន្តិ បរិច្ឆេទំ ទស្សេតីតិ វេទិតព្ពំ។ តេនេវ **“ចេតាបេតព្ពន្តិ ឋបេត្វា សហធម្មិកេ ច ញាតកប្បវារិតេ ច អញ្ញេន កិស្មិញ្ចិទេវ គុណេ បរិតុដ្ឋេន ‘វទេថាយ្យេ, យេនត្ថោ’តិ វុត្តាយ វិញ្ញាបេតព្ព”**ន្តិ វុត្តំ។ **រាជាន**ន្តិ បសេនទិកោសលរាជានំ។

គរុបាវុរណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. លហុបាវុរណសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទុតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

លហុបាវុរណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចីវរវគ្គោ ទុតិយោ។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខេ និស្សគ្គិយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បាចិត្តិយកណ្ឌំ

១. លសុណវគ្គោ

១. លសុណសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**លសុណ**”ន្តិ កិញ្ចាបិ អវិសេសេន វុត្តំ, តថាបិ មគធេសុ ជាតំ លសុណមេវ ឥធាធិប្បេតំ, តម្បិ ភណ្ឌិកលសុណមេវាតិ អាហ **មគធរដ្ឋេ ជាត**”ន្តិអាទិ។

ភណ្ឌិកលសុណន្តិ បោដ្ដលិកលសុណមេវ, សម្បុណ្ណមិញ្ជានមេតំ អធិវចនំ។ តេនាហ “**ន ឯក ទ្វិតិមិញ្ជក**”ន្តិ។ **អជ្ឈោហារេ អជ្ឈោហារេ**តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៥) ឯត្ថ សចេ ទ្វេ តយោ ភណ្ឌិកេ ឯកតោយេវ សង្ខាទិត្វា អជ្ឈោហរតិ, ឯកំ បាចិត្តិយំ។ ភញ្ជិត្វា ឯកេកមិញ្ជកំ ខាទន្តិយា បន បយោគគណនាយ បាចិត្តិយានិ។

បលណ្ឌុកាទីនំ វណ្ណេន វា មិញ្ជាយ វា នានាត្តំ វេទិតព្វំ – វណ្ណេន តាវ **បលណ្ឌុកោ** នាម បណ្ឌុវណ្ណោ ហោតិ, **ភញ្ជនកោ** លោហិតវណ្ណោ, **ហរិតកោ** ហរិតបណ្ណវណ្ណោ។ មិញ្ជាយ បន បលណ្ឌុកស្ស ឯកា មិញ្ជា ហោតិ, ភញ្ជនកស្ស ទ្វេ, ហរិតកស្ស តិស្សោ។ **ចាបលសុណោ** អមិញ្ជកោ។ អង្កុរមត្តមេវ ហិ តស្ស ហោតិ។ **មហាបច្ចរិយា**ទីសុ បន “បលណ្ឌុកស្ស តីណិ មិញ្ជានិ, ភញ្ជនកស្ស ទ្វេ, ហរិតកស្ស ឯក”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៧) វុត្តំ។ ឯតេ បលណ្ឌុកាទយោ សភាវេនេវ វដ្ដន្តិ។ សូបសម្បាកាទីសុ បន មាគធកម្បិ វដ្ដតិ។ តញ្ហិ បច្ចមានេសុ មុគ្គសូបាទីសុ វា មច្ឆមំសវិកតិយា វា តេលេ វា ពទរសាឡវាទីសុ វា អម្ពិលសាកាទីសុ វា ឧត្តរិភង្គេសុ វា យត្ថ កត្ថចិ អន្តមសោ យាគុភត្តេបិ បក្ខិត្តំ វដ្ដតិ។ **ពទរសាឡវំ** (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៧៩៣-៧៩៧) នាម ពទរផលានិ សុក្ខាបេត្វា ចុណ្ណេត្វា កត្តព្ពា ខាទនីយវិកតិ។

លសុណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សម្ពាធលោមសិក្ខាបទវណ្ណនា

“បដិច្ឆន្នោកាសេ”តិ ឯតស្ស វិភាគទស្សនត្ថំ “**ឧបកច្ឆកេសុ ច មុត្តករណេ ចាតិ អត្ថោ**”តិ វុត្តំ។

អាពាធបច្ចយាតិ កណ្ឌុកច្ឆុអាទិអាពាធបច្ចយា សំហរាបេន្តិយា អនាបត្តិ។ “ភិក្ខុស្ស ឯត្ថ ច លសុណេ ច ទុក្កដ”ន្តិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៨០០) បោរាណា។

សម្ពាធលោមសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. តលឃាតកសិក្ខាបទវណ្ណនា

តលឃាតកេតិ មត្តកេ បហារទានេ, តញ្ច ខោ តលំ “មុត្តករណេ បហារំ ទេតី”តិ (បាចិ. ៨០៤) **បទភាជនិយំ**វុត្តត្តា “មុត្តករណស្សា”តិ វិញ្ញាយតីតិ អាហ “**មុត្តករណស្ស តលឃាតនេ**”តិ។ **បុរិមនយេនេវ សាណត្តិក**ន្តិ អត្តនោ អត្ថាយ អញ្ញំ អាណាបេន្តិយា សាណត្តិកំ។

តលឃាតកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ជតុមដ្ឋកសិក្ខាបទវណ្ណនា

វត្ថុវសេនេតំ វុត្តន្តិ “ជតុមដ្ឋកេ”តិ ឯតំ និទានវសេន ឧប្បន្នស្ស វត្ថុនោ វសេនេវ វុត្តំ។ យំ កិញ្ចិ បន ទណ្ឌកំ បវេសេន្តិយា អាបត្តិយេវ។ តេនាហ “**កាមរាគេន បនា**”តិអាទិ។

ជតុមដ្ឋកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ឧទកសុទ្ធិកសិក្ខាបទវណ្ណនា

អាទាតព្ពាន្តិ បវេសេតព្ពំ។ **អគ្គបព្ពា**ន្តិ កេសគ្គមត្តម្បិ អគ្គបព្ពំ។ **តតិយំ បព្ពំ បវេសេតី**តិ កេសគ្គមត្តម្បិ តតិយំ បព្ពំ បវេសេតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **សមន្តបាសាទិកាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៨១២) “គម្ភីរតោ ទ្វិន្នំ បព្ពានំ ឧបរិ កេសគ្គមត្តម្បិ បវេសេន្តិយា បាចិត្តិយ”ន្តិ។

អតិគម្ភីរំ ឧទកសុទ្ធិកំ អាទិយនវត្ថុស្មិន្តិ អតិអន្តោ បវេសេត្វា ឧទកធោវនករណវត្ថុស្មិំ។ ឧទកសុទ្ធិបច្ចយេន (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៨១២) បន សតិបិ ផស្សស្សាទិយនេ យថាវុត្តបរិច្ឆេទេ អនាបត្តិ។

ឧទកសុទ្ធិកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ឧបតិដ្ឋនសិក្ខាបទវណ្ណនា

តក្កាទីសុ វា អញ្ញតរេនាតិ តក្កទធិមត្ថុរសខីរាទីសុ អញ្ញតរេន។ **យាយ កាយចិ ពីជនិយា**តិ អន្តមសោ ចីវរកណ្ណំ ឧបាទាយ យាយ កាយចិ ពីជនិយា។

ឥមំ បិវថាតិ ឥមំ បានីយំ វា សូបាទីំ វា បិវថ។ **ឥមិនា ពីជថា**តិ ឥមិនា តាលវណ្ដេន ពីជថ។ **ទាបេន្តិយា**តិ អញ្ញេន ឧភយម្បិ ទាបេន្តិយា។

ឧបតិដ្ឋនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. អាមកធញ្ញសិក្ខាបទវណ្ណនា

តស្មាតិ យស្មា វិញ្ញត្តិ ចេវ ភោជនញ្ច បមាណំ, តស្មា។ ន កេវលញ្ចេត្ថ បដិគ្គហណេយេវ ទុក្កដំ ហោតិ, បដិគ្គណ្ហិត្វា បន អរញ្ញតោ អាហរណេបិ សុក្ខាបនេបិ វទ្ទលិទិវសេ ភជ្ជនត្ថាយ ឧទ្ធនសជ្ជនេបិ កបល្លសជ្ជនេបិ ទព្ពិសជ្ជនេបិ ទារូនិ អាទាយ អគ្គិករណេបិ កបល្លម្ហិ ធញ្ញបក្ខិបនេបិ ទព្ពិយា សង្ឃដ្ដនេសុបិ កោដ្ដនត្ថំ ឧទុក្ខលមុសលាទិសជ្ជនេសុបិ កោដ្ដនបប្ផោដនធោវនាទីសុបិ យាវ មុខេ បបេត្វា អជ្ឈោហរណត្ថំ ទន្តេហិ សង្ខាទតិ, តាវ សព្ពប្បយោគេសុ ទុក្កដានីតិ អាហ “**បដិគ្គហណតោ បដ្ឋាយ យាវ ទន្តេហិ សំខាទនំ, តាវ បុព្ពប្បយោគេសុ ទុក្កដានី**”តិ។

អាមកធញ្ញសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. បឋមឧច្ចារឆឌ្ឌនសិក្ខាបទវណ្ណនា

តិរោកុដ្ដេតិ បរកុដ្ដស្ស បរភាគេ។ **តិរោបាការេ**តិ បរិក្ខេបបាការស្ស តិរោភាគេ, តេ ច ខោ កុដ្ដបាការា ឥដ្ឋកសិលទារូនំ វសេន តិប្បការាតិ អាហ “**យស្ស កស្សចិ កុដ្ដស្ស វា បាការស្ស វា បរតោ**”តិ។ **សព្ពានិ បេតានិ ឯកតោ ឆឌ្ឌេន្តិយា**តិ ឯតានិ ចត្តារិបិ វត្ថូនិ ឯកតោ ឆឌ្ឌេន្តិយា។ បាដេក្កំ បន ឆឌ្ឌេន្តិយា វត្ថុគណនាយ អាបត្តិយោ។ អាណត្តិយម្បិ ឯសេវ នយោ។

ភិក្ខុស្ស ទុក្កដន្តិ ភិក្ខុស្ស សព្ពត្ថ ទុក្កដំ។

បឋមឧច្ចារឆឌ្ឌនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ទុតិយឧច្ចារឆឌ្ឌនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ភិក្ខុនិយាបីតិ **បិ**-សទ្ទេន ភិក្ខុំ សមុច្ចិនោតិ។ អនិក្ខិត្តពីជេសុ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៣០) បន ខេត្តេសុ កោណាទីសុ វា អសញ្ជាតរោបិមេសុ ខេត្តមរិយាទាទីសុ វា ឆឌ្ឌេតុំ វដ្ដតិ។ មនុស្សានំ កចវរឆឌ្ឌនដ្ឋានេបិ វដ្ដតិយេវ។ **ឆឌ្ឌិតខេត្តេ**តិ មនុស្សេសុ សស្សំ ឧទ្ធរិត្វា គតេសុ ឆឌ្ឌិតខេត្តំ នាម ហោតិ, តត្ថ វដ្ដតិ។ យត្ថ បន “លាយិតម្បិ បុព្ពណ្ណាទិ បុន ឧដ្ឋហិស្សតី”តិ រក្ខន្តិ, តត្ថ យថាវត្ថុកមេវ។ **សាមិកេ អបលោកេត្វា**តិ ឯត្ថ ខេត្តបាលកា, អារាមាទិគោបកា ច សាមិកាវ។ ឥមិនា ច សង្ឃសន្តកេ ភិក្ខុស្ស ឆឌ្ឌេតុំ វដ្ដតិ សង្ឃបរិយាបន្នត្តា, ន ភិក្ខុនីនំ។ ភិក្ខុនីនំ បន អត្តនោ សន្តកេ ភិក្ខុសន្តកេ វុត្តនយេនេវ វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ, ឯវំ សន្តេបិ សារុប្បវសេន កាតព្ពំ។

ទុតិយឧច្ចារឆឌ្ឌនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. នច្ចគីតសិក្ខាបទវណ្ណនា

នច្ចន្តិ នដាទយោ វា នច្ចន្តុ, សោណ្ឌា វា អន្តមសោ មោរសុវមក្កដាទយោបិ, សព្ពមេតំ នច្ចមេវ។ តេនាហ “**នច្ចន្តិ អន្តមសោ មោរនច្ចម្បិ**”តិ ។ **គីត**ន្តិ នដាទីនំ វា គីតំ ហោតុ, អរិយានំ បរិនិព្ពានកាលេ រតនត្តយគុណូបសំហិតំ សាធុកីឡិតគីតំ វា, អន្តមសោ “ទន្តគីតម្បិ គាយិស្សាមា”តិ បុព្ពភាគេ ឱកូជន្តា ករោន្តិ, សព្ពមេតំ គីតមេវ។ តេនាហ “**គីតន្តិ អន្តមសោ ធម្មភាណកគីតម្បិ**”តិ។ តត្ថ **ធម្មភាណកគីតំ** នាម អសញ្ញតភិក្ខូនំ តំ តំ វត្តំ ភិន្ទិត្វា អតិទីឃំ កត្វា គីតស្សរេន ធម្មភណនំ, តម្បិ នេវ ភិក្ខុនោ, ន ភិក្ខុនីនំ វដ្ដតិ។ តថា ហិ វុត្តំ បរមត្ថជោតិកាយ **ខុទ្ទកដ្ឋកថាយ** (ខុ. បា. អដ្ឋ. ២.បច្ឆិមបញ្ចសិក្ខាបទវណ្ណនា) “ធម្មូបសំហិតំ គីតំ វដ្ដតិ, គីតូបសំហិតោ បន ធម្មោ ន វដ្ដតី”តិ។ តស្មា ធម្មំ ភណន្តេន ជាតកវត្តាទី តំ តំ វត្តំ អវិនាសេត្វា ចតុរស្សេន (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៤៩) វត្តេន បរិមណ្ឌលានិ បទព្យញ្ជនានិ ទស្សេតព្ពានិ។ **វាទិត**ន្តិ តន្តិពទ្ធាទិវាទនីយភណ្ឌវាទិតំ វា ហោតុ, កុដភេរិវាទិតំ វា អន្តមសោ ឧទកភេរិវាទិតម្បិ, សព្ពមេវេតំ វាទិតមេវ។ តេនាហ “**វាទិតន្តិ អន្តមសោ ឧទកភេរិវាទិត**”ន្តិ។ យំ បន និដ្ឋុភន្តី វា សាសង្កេ វា បិតា អច្ឆរិកំ វា ផោដេតិ, បាណី វា បហរតិ, តត្ថ អនាបត្តិ។ ទស្សនេន ចេត្ថ សវនម្បិ សង្គហិតំ វិរូបេកសេសនយេន។ អាលោចនសភាវតាយ វា បញ្ចន្នំ វិញ្ញាណានំ សវនកិរិយាយបិ ទស្សនសង្ខេបសព្ភាវតោ “ទស្សនាយ”ឥច្ចេវ វុត្តន្តិ អាហ “**ឯតេសុ យំ កិញ្ចិ ទស្សនាយ គច្ឆន្តិយា**”តិ។ **យត្ថ បិតា**តិ ឯវំ គន្ត្វា យស្មិំ បទេសេ បិតា។

ននុ ច សយំនច្ចនាទីសុ បាចិត្តិយំ បាឡិយំ ន វុត្តំ, អថ កថំ គហេតព្ពន្តិ អាហ “**សព្ពអដ្ឋកថាសុ វុត្ត**”ន្តិ, ឥមិនា បាឡិយំ អវុត្តេបិ អដ្ឋកថាបមាណេន គហេតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ **សមុដ្ឋានាទីនិ ឯឡកលោមសទិសានី**តិ បន មាតិកាគតបាចិត្តិយស្សេវ វសេន វុត្តំ, សព្ពេសំ វសេន បន ឆសមុដ្ឋានន្តិ គហេតព្ពំ។ “**អារាមេ ឋត្វា**”តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ សេសឥរិយាបថេហិ យុត្តាយ បស្សន្តិយា អនាបត្តិយា ឥច្ឆិតព្ពត្តា។ ឥតរថា ហិ និសិន្នាបិ បស្សិតុំ ន លភេយ្យ។ “បស្សិស្សាមី”តិ វិហារតោ វិហារំ គច្ឆន្តិយា អាបត្តិយេវ។ អាសនសាលាយ និសិន្នា បស្សតិ, អនាបត្តិ, “បស្សិស្សាមី”តិ ឧដ្ឋហិត្វា គច្ឆន្តិយា អាបត្តិ។ វីថិយំ ឋត្វា គីវំ បរិវត្តេត្វា បស្សន្តិយាបិ អាបត្តិយេវ។ ភិក្ខុស្សាបិ ឯសេវ នយោ, អាបត្តិភេទោវ នានំ។

នច្ចគីតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

លសុណវគ្គោ បឋមោ។

២. រត្តន្ធការវគ្គោ

១. រត្តន្ធការសិក្ខាបទវណ្ណនា

អរហោបេក្ខាយាតិ នរហោអស្សាទាបេក្ខាយ។ **អញ្ញវិហិតាយា**តិ រហោអស្សាទតោ អញ្ញវិហិតាវ ហុត្វា ញាតី វា បុច្ឆន្តិយា, ទានេ វា បូជាយ វា មន្តេន្តិយា។

រត្តន្ធការសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២-៣. បដិច្ឆន្នោកាសអជ្ឈោកាសសល្លបនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទុតិយតតិយានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

បដិច្ឆន្នោកាសអជ្ឈោកាសសល្លបនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ទុតិយិកឧយ្យោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

“**បុរិមនយេនេវា**”តិ ឥមិនា “**សន្តិដ្ឋេយ្យ វា**តិ ហត្ថបាសេ ឋិតមត្តាយ បាចិត្តិយំ, **សល្លបេយ្យ វា**តិ តត្ថ ឋត្វា គេហសិកកថំ កថេន្តិយាបិ បាចិត្តិយមេវ, **និកណ្ណិកំ វា ជប្បេយ្យា**តិ កណ្ណមូលេ ជប្បេន្តិយាបិ បាចិត្តិយមេវា”តិ ឥមំ នយំ ទស្សេតិ។

ទុតិយិកឧយ្យោជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. អនាបុច្ឆាបក្កមនសិក្ខាបទវណ្ណនា

អាសីទន្តិ ឯត្ថាតិ **អាសនន្តិ** អាហ “**បល្លង្កស្សោកាសភូតេ**”តិ, ឩរុពទ្ធាសនស្ស ឱកាសេតិ អត្ថោ។ **អនោវស្សកន្តិ** និព្ពកោកាសំ។ **អជ្ឈោកាសេ ឧបចារន្តិ** អជ្ឈោកាសេ និសីទិត្វា ទ្វាទសហត្ថប្បមាណំ បទេសំ។ **គិលានាយាតិ** យា តាទិសេន គេលញ្ញេន អាបុច្ឆិតុំ ន សក្កោតិ ។ **អាបទាសូតិ** យទិ អគ្គិ វា ឧដ្ឋិតោ ហោតិ, ចោរា វា, ឯវរូបេ ឧបទ្ទវេ អនាបុច្ឆា បក្កមតិ, អនាបត្តិ។

អនាបុច្ឆាបក្កមនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. អនាបុច្ឆាអភិនិសីទនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ធុវបញ្ញត្តេតិ ភិក្ខុនីនំ អត្ថាយ និច្ចបញ្ញត្តេ។

អនាបុច្ឆាអភិនិសីទនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. អនាបុច្ឆាសន្ថរណសិក្ខាបទវណ្ណនា

កុលានីតិ កុលស្ស ឃរានិ។

អនាបុច្ឆាសន្ថរណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. បរឧជ្ឈាបនកសិក្ខាបទវណ្ណនា

អដ្ឋមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

បរឧជ្ឈាបនកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. បរអភិសបនសិក្ខាបទវណ្ណនា

មនុស្សទោភគ្គេន វាតិ “កាណា ហោមិ, កុណី ហោមិ, ឥតរា វា ឰទិសា ហោតូ”តិអាទិនា មនុស្សវិរូបភាវេន។ **អត្ថធម្មអនុសាសនិបុរេក្ខារានន្តិ** ឯត្ថ **អត្ថបុរេក្ខារាយាតិ** អដ្ឋកថំ កថេន្តិយា។ **ធម្មបុរេក្ខារាយាតិ** បាឡឹ វាចេន្តិយា។ **អនុសាសនិបុរេក្ខារាយាតិ** “ឥទានិបិ ត្វំ ឯទិសា, សាធុ វិរមស្សុ, នោ ចេ វិរមសិ, អទ្ធា បុន ឯវរូបានិ កម្មានិ កត្វា និរយេ ឧប្បជ្ជិស្សសិ, តិរច្ឆានយោនិយា ឧប្បជ្ជិស្សសី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៧៨) ឯវំ អនុសាសនិយំ ឋត្វា វទន្តិយា។

បរអភិសបនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. រោទនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទសមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

រោទនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

វត្ថន្ធការវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. នគ្គវគ្គោ

១-២. នគ្គាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឥទន្តិ ឥទំ ឧទកសាដិកចីវរំ។

ទុតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

នគ្គាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ចីវរសិព្ពនសិក្ខាបទវណ្ណនា

វិសិព្ពេត្វាតិ វិជដេត្វា។ **ធុរំ និក្ខិត្តមត្តេ**តិ ធុរេ និក្ខិត្តមត្តេ, ធុរំ និក្ខិបិត្វា សចេបិ បច្ឆា សិព្ពតិ, អាបត្តិយេវាតិ អត្ថោ។

ចីវរសិព្ពនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. សង្ឃាដិចារសិក្ខាបទវណ្ណនា

“ឥទំ មេ ចីវរំ មហគ្ឃំ ឰទិសេ ចោរភយេ ន សក្កា ធារេតុន្តិ ឯវរូបាសុ អាបទាសូ”តិ ឯត្ថ បាឋោ។ សោ បន កាកបទសញ្ញនិតមោហេហិ លេខកេហិ ឧបរិសិក្ខាបទេ លិខិតោ។ កិញ្ចាបិ តត្ថ លិខិតោ, ឯត្ថេវ បន ទដ្ឋព្ពោ។

សង្ឃាដិចារសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ចីវរសង្កមនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា

អាបទាសុ វា ធារេតីតិ សចេ អបារុតំ វា អនិវត្ថំ វា ចោរា ហរន្តិ, ឯវរូបាសូ អាបទាសុ ធារេតិ, អនាបត្តិ។

ចីវរសង្កមនីយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. គណចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា

អញ្ញស្មិំ បរិក្ខារេតិ យត្ថ កត្ថចិ ថាលកាទីនំ វា សប្បិតេលាទីនំ វា អញ្ញតរស្មឹ។ **“សមគ្ឃកាលេ ទស្សថា”តិ ឯវំ អានិសំសំ ទស្សេត្វា និវារេន្តិយា**តិ “កិត្តកំ អគ្ឃនកំ ទាតុកាមត្ថា”តិ បុច្ឆិត្វា (បាចិ. អដ្ឋ. ៩០៩) “ឯត្តកំ នាមា”តិ វុត្តេ “អាគមេថ តាវ, ឥទានិ វត្ថំ មហគ្ឃំ, កតិបាហេន កប្បាសេ អាហដេ សមគ្ឃំ ភវិស្សតិ, តស្មិំ កាលេ ទស្សថា”តិ ឯវំ អានិសំសំ ទស្សេត្វា និវារេន្តិយា។

គណចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧-១០. បដិពាហនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

អានិសំសំ ទស្សេត្វា បដិពាហន្តិយាតិ “ឯកិស្សា ឯកំ សាដកំ នប្បហោតិ, អាគមេថ តាវ, កតិបាហេន ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តតោ ភាជេស្សាមា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩១៥) ឯវំ អានិសំសំ ទស្សេត្វា បដិពាហន្តិយា អនាបត្តិ។

អដ្ឋមនវមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

សេសន្តិ “ធម្មិកេ វេមតិកាយា”តិអាទិកំ អវសេសំ។ តត្ថ **អានិសំសំ ទស្សេត្វា បដិពាហន្តិយា**តិ “ភិក្ខុនិសង្ឃោ ជិណ្ណចីវរោ, កឋិនានិសំសមូលកោ មហាលាភោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩៣១) ឯវរូបំ អានិសំសំ ទស្សេត្វា បដិពាហន្តិយា អនាបត្តិ។

បដិពាហនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

នគ្គវគ្គោ តតិយោ។

៤. តុវដ្ដវគ្គោ

១-៣. ឯកមញ្ចកុរុវគ្គនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

បឋមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

វវត្ថានំ ទស្សេត្វាតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩៤០) មជ្ឈេ កាសាយំ វា កត្តរយដ្ឋឹ វា អន្តមសោ កាយពន្ធនម្បិ ឋបេត្វា និបជ្ជន្តីនំ អនាបត្តីតិ អត្ថោ។

តតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឯកមញ្ចកុរុវគ្គនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤-៩. នឧបដ្ឋាបនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

បរិយេសិត្វា អលភន្តិយាតិ អញ្ញំ ឧបដ្ឋាយិកំ អលភន្តិយា។ **គិលានាយា**តិ សយំ គិលានាយ។ **អាបទាសូ**តិ តថារូបេ ឧបទ្ទវេ សតិ។

បញ្ចមឆដ្ឋសត្តម អដ្ឋមនវមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

នឧបដ្ឋាបនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ចារិកនបក្កមនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ធុរេ និក្ខិត្តមត្តេតិ សចេ ធុរំ និក្ខិបិត្វា បច្ឆា បក្កមតិ, អាបត្តិយេវាតិ អត្ថោ។ **អន្តរាយេ សតី**តិ ទសវិធេសុ អន្តរាយេសុ អញ្ញតរស្មឹ សតិ។ “គច្ឆិស្សាមី”តិ និក្ខន្តា, នទី វា បូរា, វនទាហោ វា អាគតោ, ចោរា វា មគ្គេ ហោន្តិ, មេឃោ វា ឧដ្ឋហតិ, និវត្តិតុំ វដ្ដតិ។

ចារិកនបក្កមនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តុវដ្ដវគ្គោ ចតុត្ថោ។

៥. ចិត្តាគារវគ្គោ

១. រាជាគារសិក្ខាបទវណ្ណនា

កីឡនចិត្តសាលន្តិ ន រញ្ញោវ កីឡនចិត្តសាលំ, អថ ខោ យេសំ កេសញ្ចិ មនុស្សានំ កីឡនត្ថំ យត្ថ កត្ថចិ កតសាលំ។ ឯស នយោ **“កីឡនឧបវន”**ន្តិអាទីសុបិ។ យថាហ “រាជាគារំ នាម យត្ថ កត្ថចិ រញ្ញោ កីឡិតុំ រមិតុំ កតំ ហោតី”តិអាទិកោ (បាចិ. ៩៧៩) វិត្ថារោ។ តត្ថ **កីឡនឧបវន**ន្តិ កីឡនត្ថំ អន្តោនគរេ កតំ អារាមំ។ **កីឡនុយ្យាន**ន្តិ តថេវ ពហិនគរេ កតំ ឧយ្យានំ។

រាជាគារសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. អាសន្ទិបរិភុញ្ជនសិក្ខាបទវណ្ណនា

អតិក្កន្តប្បមាណាតិ អដ្ឋង្គុលតោ អតិក្កន្តប្បមាណបាទកា។ **វុត្តោ**តិ បទភាជនិយំ វុត្តោ។ “អកប្បិយរូបាកុលោ អកប្បិយមញ្ចោ បល្លង្កោ”តិ (សារត្ថ. ដី. មហាវគ្គ ៣.២៥៤) **សារសមាសាចរិយោ**។

អាសន្ទិបរិភុញ្ជនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. សុត្តកន្តនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧជ្ជុវុជ្ជវេតិ ឧគ្គិរិត្វា ឧគ្គិរិត្វា វេបនេ។ **កន្តិតសុត្តំ កន្តន្តិយា**តិ ទសិកសុត្តាទី សង្ឃាដេត្វា កន្តន្តិយា, ទុក្កន្តិតំ វា បដិកន្តន្តិយា។

សុត្តកន្តនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. គិហិវេយ្យាវច្ចសិក្ខាបទវណ្ណនា

អត្តនោ វេយ្យាវច្ចករស្ស ចាតិ សចេបិ មាតាបិតរោ អាគច្ឆន្តិ, យំ កិញ្ចិ ពីជនី វា សម្មុញ្ជនិទណ្ឌកំ វា ការាបេត្វា វេយ្យាវច្ចករដ្ឋានេ ឋបេត្វា យំ កិញ្ចិ វា បចិតុំ វដ្ដតិ។

គិហិវេយ្យាវច្ចសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥-៦. អធិករណាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

អនន្តរាយិកិនីតិ ទសវិធេសុ អន្តរាយេសុ ឯកេនាបិ អនន្តរាយិកិនី។ ធុរំ និក្ខិបិត្វា បច្ឆា វិនិច្ឆិនន្តី អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វាវ វិនិច្ឆិនាតិ។

ឆដ្ឋំ ឧត្តានត្ថមេវ។

អធិករណាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. អាវសថចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា

អាបទាសូតិ មហគ្ឃចីវរំ សរីរតោ មោចេត្វា សុប្បដិសាមិតម្បិ ចោរា ហរន្តិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ អនិស្សជ្ជិត្វា និវាសេន្តិយា អនាបត្តិ។

អាវសថចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. អាវសថវិហារសិក្ខាបទវណ្ណនា

កវាដពទ្ធវិហារន្តិ ទ្វារពទ្ធវិហារំ។ **គិលានាយា**តិ វចីភេទំ កាតុំ អសមត្ថាយ។ **អាបទាសូ**តិ រដ្ឋេ ភិជ្ជន្តេ អាវាសេ ឆឌ្ឌេត្វា គច្ឆន្តិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ។

អាវសថវិហារសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. តិរច្ឆានវិជ្ជាបរិយាបុណនសិក្ខាបទវណ្ណនា

ហត្ថិអាទីសុបិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១០១៥) **សិប្ប**សទ្ទោ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ, តថា **អាថព្ពណា**ទីសុ **មន្ត**សទ្ទោ។ តត្ថ **ថរូ**តិ ខគ្គមុដ្ឋិ។ **អាថព្ពណមន្តោ** នាម អាថព្ពណវេទវិហិតោ បរូបឃាតករោ មន្តោ។ **ខិលនមន្តោ** នាម ទារុសារខិលំ មន្តេត្វា បឋវិយំ បវេសេត្វា មារណមន្តោ។ **អគទប្បយោគោ** នាម វិសយោជនំ។

តិរច្ឆានវិជ្ជាបរិយាបុណនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. តិរច្ឆានវិជ្ជាវាចនសិក្ខាបទវណ្ណនា

លេខេតិ លិខសិប្បេ។ **ធារណាយ វា**តិ ធារណសត្ថេ, យស្មឹ វុត្តនយេន បដិបជ្ជន្តា ពហូនិបិ គន្ថានិ ធារេន្តិ។ **នាគមណ្ឌលាទិកេ**តិ ឯត្ថ **នាគមណ្ឌលំ** នាម សប្បានំ បវេសនិវារណត្ថំ មណ្ឌលពទ្ធមន្តោ។

តិរច្ឆានវិជ្ជាវាចនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចិត្តាគារវគ្គោ បញ្ចមោ។

៦. អារាមវគ្គោ

១-២. អារាមបវិសនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

សីសានុលោកិកាយាតិ សីសំ អនុលោកេន្តិយា។ **យត្ថ វា ភិក្ខុនិយោ សន្និបតិតា**តិ យត្ថ ភិក្ខុនិយោ បឋមតរំ សជ្ឈាយនចេតិយវន្ទនាទិអត្ថំ សន្និបតិតា។ **អាបទាសូ**តិ កេនចិ ឧបទ្ទុតា ហោតិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ បវិសិតុំ វដ្ដតិ។

ទុតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

អារាមបវិសនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៤. គណបរិភាសនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

សេសន្តិ "អត្ថធម្មអនុសាសនិបុរេក្ខារាយា"តិអាទិកំ អវសេសំ។ តត្ថ **អនុសាសនិបុរេក្ខារាយា**តិ "ឥទានិបិ ត្វំ ពាលា អព្យត្តា"តិអាទិនា (បាចិ. អដ្ឋ. ១០៣៦) នយេន អនុសាសនិបក្ខេ ឋត្វា វទន្តិយា អនាបត្តិ។

ចតុត្ថំ ឧត្តានត្ថមេវ។

គណបរិភាសនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. កុលមច្ឆរិនីសិក្ខាបទវណ្ណនា

កុលេ មច្ឆរោ កុលមច្ឆរោតិ បុរិមស្មឹ បក្ខេ សកត្ថេ **ឥនី**បច្ចយោ, តំ កុលំ អស្សទ្ធំ អប្បសន្នន្តិ កុលស្ស អគុណំ, អយសំ វា ភាសន្តិយាតិ អត្ថោ។ **ភិក្ខុនីនំ អវណ្ណំ ភាសន្តិយា**តិ "ភិក្ខុនិយោ ទុស្សីលា បាបធម្មា"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១០៤៣) ភិក្ខុនីនំ អគុណំ, អយសំ វា ភាសន្តិយា។

សន្តំយេវ អាទីនវន្តិ កុលស្ស វា ភិក្ខុនីនំ វា សន្តំយេវ អគុណំ។

កុលមច្ឆរិនីសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦-៨. អភិក្ខុកាវាសាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

សមន្តបាសាទិកាយំ វុត្តោតិ សមន្តបាសាទិកាយ ឱវាទវគ្គស្ស បឋមសិក្ខាបទេ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៤៤) វុត្តោ។

សត្តមដ្ឋមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

អភិក្ខុកាវាសាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩-១០. ឱវាទូបសង្កមនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧបោសថស្ស បុច្ឆនំ **ឧបោសថបុច្ឆា**, សាវកបច្ចយំ, រស្សត្តញ្ច កត្វា "**ឧបោសថបុច្ឆក**"ន្តិ វុត្តាតិ អាហ "**ឧបោសថបុច្ឆន**"ន្តិ។ **ឱវាទត្ថាយា**តិ ឱវាទយាចនត្ថាយ។

ទសមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឱវាទូបសង្កមនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អារាមវគ្គោ ឆដ្ឋោ។

៧. គព្ភិនីវគ្គោ

១-២. គព្ភិនីអាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

បឋមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ថនេ ភវំ **ថញ្ញំ,** ខីរំ។ **យំ បាយេតី**តិ យំ ទារកំ បាយេតិ។

គព្ភិនីអាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. បឋមសិក្ខមានសិក្ខាបទវណ្ណនា

បទភាជនេ វុត្តនយេនាតិ “បាណាតិបាតា វេរមណឹ ទ្វេ វស្សានិ អវីតិក្កម្ម សមាទានំ សមាទិយាមិ...បេ.... វិកាលភោជនា វេរមណឹ ទ្វេ វស្សានិ អវីតិក្កម្ម សមាទានំ សមាទិយាមី”តិ (បាចិ. ១០៧៩) បទភាជនសមីបេ អដ្ឋប្បត្តិយំ វុត្តនយេន។ ឥមា បន ឆ សិក្ខាយោ សដ្ឋិវស្សាយបិ បព្ពជិតាយ ទាតព្ពាយេវ, ន ឯតាសុ អសិក្ខិតា ឧបសម្បាទេតព្ពា។

បឋមសិក្ខមានសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤-៥. ទុតិយសិក្ខមានាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

បទភាជនេ វុត្តា ឧបសម្បទាសម្មុតិ ន ទិន្នា ហោតីតិ បទភាជនសមីបេ អដ្ឋុប្បត្តិយំ វុត្តា ឧបសម្បទាសម្មុតិ ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ ន ទិន្នា ហោតិ។

បញ្ចមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ទុតិយសិក្ខមានាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦-១០. ទុតិយគិហិគតាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទសវស្សាយ គិហិគតាយ សិក្ខាសម្មុតឹ ទត្វា បរិបុណ្ណទ្វាទសវស្សំ ឧបសម្បាទេតុំ វដ្ដតិ។

សត្តមអដ្ឋមនវមទសមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

ទុតិយគិហិគតាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

គព្ភិនីវគ្គោ សត្តមោ។

៨. កុមារិភូតវគ្គោ

១-៥. បឋមកុមារិភូតាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

សព្ពបឋមា ទ្វេ មហាសិក្ខមានាតិ គព្ភិនិវគ្គេ វុត្តា ទ្វេ សិក្ខមានា។ **“សិក្ខមានា”ឥច្ចេវ វត្តព្ពា**តិ សម្មុតិកម្មាទីសុ ឯវំ វត្តព្ពា។ **“គិហិគតា”តិ វា “កុមារិភូតា”តិ វា ន វត្តព្ពា**តិ សចេ វទន្តិ, កម្មំ កុប្បតីតិ អធិប្បាយោ។

ចតុត្ថបញ្ចមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

បឋមកុមារិភូតាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦-៨. ខីយនធម្មាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

វុដ្ឋាបនសម្មុតិយា យាចិតាយាតិ ឧបសម្បទាសម្មុតិយា យាចិតាយ។

សត្តមដ្ឋមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

ឧយ្យនធម្មាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. សោកាវាសសិក្ខាបទវណ្ណនា

អាគច្ឆមានាតិ អាគច្ឆន្តី។

សោកាវាសសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. អននុញ្ញាតសិក្ខាបទវណ្ណនា

តេសំ អត្ថិភាវំ អជានន្តិយាតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦៣) តេសំ មាតាទីនំ អត្ថិភាវំ អជានន្តិយា។ **អននុញ្ញាតសមុដ្ឋាន**ន្តិ យំ វាចតោ, កាយវាចតោ, វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ, តំ អននុញ្ញាតសមុដ្ឋានំ។ កថំ? អញ្ញាតកម្មាទីសុ កេនចិទេវ ករណីយេន ខណ្ឌសីមាយំ និសិន្នា “បក្កោសថ សិក្ខមានំ, ឥធេវនំ ឧបសម្បាទេស្សាមា”តិ ឧបសម្បាទេតិ, ឯវំ វាចតោ សមុដ្ឋាតិ។ “ឧបស្សយតោ ឧដ្ឋាយ ឧបសម្បាទេស្សាមី”តិ វត្វា ខណ្ឌសីមំ គច្ឆន្តិយា កាយវាចតោ សមុដ្ឋាតិ។ ទ្វីសុ ឋានេសុ បណ្ណត្តិំ ជានិត្វា វីតិក្កមំ ករោន្តិយា វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ អននុជានាបេត្វា ឧបសម្បាទនតោ **កិរិយាកិរិយំ**។

អននុញ្ញាតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. បារិវាសិកសិក្ខាបទវណ្ណនា

ទារុណន្តិ បាបំ។ **បតិមានេន្ត**ន្តិ ឱលោកេន្តំ។

បារិវាសិកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. អនុវស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឯកន្តរិកន្តិ ឯកេន វស្សេន អន្តរិកំ កត្វា។

អនុវស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. ឯកវស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា

មាតិកាយំ **ឯកំ វស្សំ ទ្វេ**តិ ឯកន្តរិកេ ឯកេកស្មិំ សំវច្ឆរេ ទ្វេ។ **ឯកន្តរិកំ វុដ្ឋាបេន្តិយា**តិ ឥមស្មិំ វស្សេ ឯកំ, បុន ឯកន្តរិកំ ឯកន្តិ ទ្វេ វុដ្ឋាបេន្តិយា អនាបត្តិ។

ឯកវស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

កុមារិភូតវគ្គោ អដ្ឋមោ។

៩. ឆត្តុបាហនវគ្គោ

១-២. ឆត្តុបាហនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

វុត្តលក្ខណំ ឆត្តន្តិ “ឆត្តំ នាម តីណិ ឆត្តានិ – សេតច្ឆត្តំ, កិលញ្ជច្ឆត្តំ, បណ្ណច្ឆត្តំ មណ្ឌលពទ្ធំ, សលាកពទ្ធ”ន្តិ (បាចិ. ១១៨១) ឯវំ បទភាជនេ វុត្តលក្ខណំ ឆត្តំ។ **តាទិសំ ឋានំ បត្វា**តិ គច្ឆកទ្ទមាទីសុ តំ តំ ឋានំ បត្វា។

ឆត្តស្សេវាតិ កទ្ទមាទីនិ បត្វា ឧបាហនា ឱមុញ្ចិត្វា ឆត្តស្សេវ ធារណំ។ ***ឧបាហនានំយេវ វា***តិ គច្ឆាទីនិ ទិស្វា ឆត្តំ អបនាមេត្វា ឧបាហនានំយេវ ធារណំ។

ទុតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឆត្តុបាហនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៥. សង្ឃាណិអាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

សង្ឃាណិន្តិ កដិយំ អនុភវិតព្ពំ អាភរណំ។ តេនាហ **“យំ កិញ្ចិ កដូបគ”**ន្តិ។

ចតុត្ថបញ្ចមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

សង្ឃាណិអាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. វាសិតកសិក្ខាបទវណ្ណនា

គន្ធវាសិតកេនាតិ គន្ធបរិភាវិតេន។

វាសិតកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧-១០. ភិក្ខុនិឧម្មទ្ទាបនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

គិលានាយាតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២០៨) អន្តមសោ មគ្គគមនបរិស្សមេនាបិ អាពាធិកាយ។ **អាបទាសូ**តិ ចោរភយាទិនា សរីរកម្បនាទីសុ។

អដ្ឋមនវមទសមេសុ កិញ្ចិ វត្តព្ពំ នត្ថិ។

ភិក្ខុនិឧម្មទ្ទាបនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. អនាបុច្ឆាសិក្ខាបទវណ្ណនា

ឧបចារំ សន្ធាយាតិ សមន្តា ទ្វាទសហត្ថុបចារំ សន្ធាយ។

អនាបុច្ឆាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. បញ្ហាបុច្ឆនសិក្ខាបទវណ្ណនា

អនោទិស្សាតិ “អមុកស្មឹ នាម ឋានេ បុច្ឆាមី”តិ ឯវំ អនិយមេត្វា កេវលំ “បុច្ឆិតព្ពំ អត្ថិ, បុច្ឆាមិ, អយ្យា”តិ ឯវំ វត្វា។

បញ្ហាបុច្ឆនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. អសំកច្ចិកសិក្ខាបទវណ្ណនា

បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបំ, អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារំ អតិក្កមន្តិយា វា ឱក្កមន្តិយា វាតិ ឯត្ថ បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបំ អតិក្កមន្តិយា វា អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឧបចារំ ឱក្កមន្តិយា វាតិ យថាក្កមំ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ **អាបទាសូ**តិ មហគ្ឃំ សំកច្ចិកំ បារុបិត្វា គច្ឆន្តិយា ឧបទ្ទវោ ឧប្បជ្ជតិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ។

អសំកច្ចិកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឆត្តុបាហនវគ្គោ នវមោ។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខេ បាចិត្តិយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អសាធារណសមុដ្ឋានវណ្ណនា

អចិត្តកានីតិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១២១៤) “នច្ចំ”ន្តិអាទិនា អជានិត្វា ទស្សនាទឹ ករោន្តិយា អាបត្តិសម្ភវតោ វត្ថុអជាននចិត្តេន អចិត្តកានិ។ **លោកវជ្ជានី**តិ “នច្ចំ”ន្តិអាទិនា ជានិត្វា ទស្សនាទឹ ករោន្តិយា អកុសលេនេវ អាបជ្ជនតោ លោកវជ្ជានិ។ តេនាហ **“អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយោ”**តិអាទិ **សចិត្តកានី**តិ “ចោរី”តិអាទិនា វត្ថុំ ជានិត្វា ករណេយេវ អាបត្តិសម្ភវតោ សចិត្តកានិ។ ឧបសម្បទាទីនំ ឯកន្តាកុសលចិត្តេនេវ អកត្តព្ពត្តា **បណ្ណត្តិវជ្ជានិ**។ “តេជ សចិត្តកាចិត្តកតា បណ្ណត្តិជាននាជាននតាយ អគ្គហេត្វា វត្ថុជាននាជាននតាយ គហេតព្ពា”ន្តិ វទន្តិ។

អសាធារណសមុដ្ឋានវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បាចិទេសនីយកណ្ឌំ

២. តេលវិញ្ញាបនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

បាឡិយំ អនាគតេសុ បន អដ្ឋសុបីតិ បាឡិមុត្តកេសុ សប្បិអាទីសុ អដ្ឋសុបិ។

តេលវិញ្ញាបនាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខេ បាដិទេសនីយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១. បរិមណ្ឌលាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា

សេខិយានិ ចេវាតិ បញ្ចសត្តតិ សេខិយានិ ចេវ។ “**ភិក្ខុបាតិមោក្ខវណ្ណនាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា**”តិ ឥមិនា យស្មា តាទិសំយេវេត្ថ អត្ថវិនិច្ឆយំ វិទូ វទន្តិ, តស្មា វិសុំ តេសំ អត្ថវណ្ណនា ន វុត្តា។ តត្ថ យា វុត្តា, សា ឥធាបិ វុត្តាយេវាតិ ទស្សេតិ។

បរិមណ្ឌលាទិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ កង្ខាវិតរណិយា បាតិមោក្ខវណ្ណនាយ

វិនយត្ថមញ្ជូសាយំ លីនត្ថប្បកាសនិយំ

ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និគមនកថាវណ្ណនា

យំ បាតិមោក្ខស្ស វណ្ណនំ អារភិន្តិ សម្ពន្ធោ។ “**មហាវិហារវាសីន**”ន្តិ ឥទំ បុរិមបច្ឆិមបទេហិ សទ្ធឹ សម្ពន្ធិតព្ពំ, មហាវិហារវាសីនំ បោរាណដ្ឋកថាហិ វាតិ ច។ **បាឡិយត្ថញ្ច កេវល**ន្តិ សកលំ បាឡិអត្ថញ្ច, ឧភតោវិភង្គញ្ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឯត្ថាតិ** ឯតិស្សំ កង្ខាវិតរណិយំ។ យស្មា ន ហិ អត្ថីតិ សម្ពន្ធោ។ **យន្តិ** យំ បទំ។ **សីហឡដ្ឋកថានយ**ន្តិ សីហឡមាតិកដ្ឋកថានយំ។ **អដ្ឋកថាសារ**ន្តិ សីហឡមាតិកដ្ឋកថាយំ អត្ថសារំ, អថ វា វិនយដ្ឋកថាសុ អត្ថសារំ។ តេនេតំ ទស្សេតិ – សីហឡមាតិកដ្ឋកថាយំ អត្ថសារំ អាទាយ ឥមំ កង្ខាវិតរណឹ ករោន្តោ វិនយដ្ឋកថាសុបិ ឥធ វិនិច្ឆយេ យោគក្ខមំ អត្ថសារំ អាទាយេវ អកាសិន្តិ។

ឥទានិ សទេវកស្ស លោកស្ស អច្ចន្តសុខាធិគមាយ អត្តនោ បុញ្ញំ បរិណាមេន្តោ “**យថា ច និដ្ឋំ សម្បត្តា**”តិអាទិគាថាទ្វយមាហ។ **កល្យាណនិស្សិតាតិ** កុសលនិស្សិតា។ **សព្ពសត្តាន**ន្តិ កាមាវចរាទិភេទានំ សព្ពេសំ សត្តានំ។

និគមនកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និគមនកថា

ឯត្តាវតា ច –

១. លង្កិស្សរោ យោ វិជិតារិរាជោ;
រាជា **បរក្កន្តភុជោ** យសស្សី;
តិជាគតំ សីហឡមេករជ្ជំ;
អកា និកាយញ្ច តថា សមគ្គំ។

២. បុរេ **បុលត្ថិម្ហិ** វរេ បុរានំ;
មជ្ឈម្ហិ នានារតនាករានំ;
អនន្តសម្បត្តិភរាភិរាមេ;
វរាចលុត្តុង្គឃរាភិរាមេ។

៣. អភេជ្ជបាការសុគោបុរស្មឹ ;
និរាកុលានេកកុលាកុលស្មឹ;
មុនិន្ទទាឋង្កុរវាសភូតេ;
យោ លោចនានន្ទវហេ វសន្តោ។

៤. សុផុល្លិតព្ភោរុហសាទុសីត
បសន្ននីរេហិ ជលាសយេហិ;
សុបុប្ផិតានេកកទម្ពជម្ពុ-
បុន្នាគនាគាទិហិ វាភិរម្មេ។

៥. សុធាវទាតេហិ មនោហរេហិ;
បាការបន្តីហិ ច គោបុរេហិ;
វិកិណ្ណមុត្តាផលសន្និភេហិ;
វិលោកនីយេហិ សុធាតលេហិ។

៦. កត្វាន បាសាទសហស្សរម្មេ;
តហឹ តហឹ បីតិករេ វិហារេ;
មហាទយោ ជេតវនាទយោបិ;
សុសំយមានំ យតិនំ អទាសិ។

៧. យោ សាទុភូតំ ចតុបច្ចយញ្ច;
គុណប្បសន្នោ សមណេសុ តេសុ;
និច្ចំ មហោឃំ វិយ វត្តយន្តោ;
យោជេតិ តេ គន្ថវិបស្សនាសុ។

៨. ការិតេសុ វិហារេសុ, តេន តេសុ យសស្សិនា;
រម្មោ យោ បច្ឆិមារាមោ, បុប្ផារាមាទិសោភិតោ។

៩. បរិវេណម្ហិ នាមេន, តហឹ **ចោឡកុលន្តិកេ**;
បាសាទេ ទស្សនីយម្ហិ, វសន្តោ ករុណាបរោ។

១០. សិស្សោ សសីករស្វច្ឆ-សីលាចារស្ស ធីមតោ;
សារិបុត្តមហាថេរ-មហាសាមិស្ស តាទិនោ។

១១. ធីរានេកគុណោឃេន, ថេរេន សុចិវុត្តិនា;
វិនយដ្ឋិតិកាមេន, **សុមេធេនា**ភិយាចិតោ។

១២. សោ **ពុទ្ធនាគត្ថេរោ**ហំ, ភិក្ខូនំ បរមំ ហិតំ;
មហាវិហារវាសីនំ, យតីនំ សមយានុគំ។

១៣. វិនយត្ថាទិមញ្ជូសំ , លីនត្ថស្ស បកាសនី;
មាតិកដ្ឋកថាយេមំ, អកាសឹ សាធុ វណ្ណនំ។

១៤. សាយំ សុពោធា ពុធវណ្ណនីយា;
សំវណ្ណនា សត្តសហស្សមត្តា;
និរាករោន្តី វិនយម្ហិ មោហំ;
តមំ ចរន្តី សសិ ខេវ ភាតុ។

១៥. អាកង្ខមានេន បរត្ថមិដ្ឋំ;
មហត្ថសារំ សុវិនិច្ឆយញ្ច;

សំវណ្ណនំ សាធុ បកុព្ពតា យំ;
ចិតំ មយា បុញ្ញមនប្បភូតំ។

១៦. បុញ្ញេន តេនាចិតទានសីល-
មយាទិនានេកវិធេន ចេវ;
សត្តា អនីឃា សុខិនោ អវេរា;
បប្បោន្តុ សព្ពេ សុគតឹ សិវញ្ច។

១៧. សទ្ធី យថោបទ្ទវមន្តរេន;
គតា ហិ លីនត្ថបទីបនីយំ;
តថា ជនានំ អបិ ធម្មយុត្តា;
មនោរថា សិទ្ធិមុបេន្តុ និច្ចំ។

១៨. កាលេ បវស្សន្តុ សទា បយោទា;
ធម្មេន បាលេន្តុ មហឹ មហិន្ទា;
សត្តា បសន្នា រតនត្តយស្មឹ;
នានាទិបុញ្ញាភិរតា ភវន្តុតិ។

វិនយត្ថមញ្ជូសា លីនត្ថប្បកាសនីនាមិកាកង្ខាវិតរណីអភិនវដីកា និដ្ឋិតា។